

SANCTI ODONIS

ABBATIS CLUNIACENSIS II

MORALIUM IN JOB

LIBRI XXXV (54),

*Primum e vetere ms. eruti ac in lucem editi studio et diligentia domni Martini MARRIER
monasterii S. Martini de Campis Parisiensis, ejusdem ordinis monachi professi*

(Ex Bibliotheca maxima Patrum edit. Lugdun., tom. XVII.)

LECTORI.

Sanctissimi Odonis Cluniacensis nostri antistitis secundi opus in Jobum habenti in publicum edere, illud breviter de sensibus quibus sancta Mater Ecclesia catholica sua sensa conceptusque suos non uno modo suis aperire, enucleare, eosque docere solet, ea potissimum ratione perstringendum est. quod instar Magni illius Gregorii suum hocce scriptum Moraliu titulo donaverit, in quo præter moralem, allegorico, typico, tropico, mystico, et aliis id genus utitur sensibus. In ipsa igitur Scriptura sacra octo numero sensus præcipue commendari propriissimis locis comperiuntur, scilicet: litteralis, vel historicus; allegoricus, vel parabolicus; tropologicus, vel etymologicus; anagogitus, vel analogicus; typicus, vel exemplaris; anaphoricus, vel proportionalis; mysticus, vel apocalypticus; et ultimus boarcademicus, vel primordialis. Quorum exempla et loca sequuntur. Et ut melius intelligantur, ex uno loco Scripturæ pro omnibus est etiam necesse illos confirmare, expresso ejusdem Scripturæ testimonio ex aliis locis. Locus igitur ille in quem nobis sunt isthæc

(54) Moralia sancti Gregorii in Job a sancto Odone abbate Cluniacensi secundo breviata, testatur dominus Joannes Italus, monachus Cluniacensis, auctor Vitæ ejusdem, bis verbis: *Per illud namque tempus rogatus est a fratribus se diligentibus ut Moralia beati Gregorii papæ sub uno eis coarctaret volumine. Ille autem professus est se hæc minime facere posse, addens etiam si facultas agendi sibi adesset, tamen non debere se hoc agere, ne tanti viri laborem, tantique operis pretium aliter immutare, vel aliquid demere videretur. Econtra illi opponerent ei antea succumbi, quam tanto labore sustineri, et satius esse judicabant funditus eum deserere, et ad reliquas Scripturas transgredi, quam sub eo velut gravi mole interire. Quotidie namque apud eos de hac re non parva fiebat altercatio. Ego tamen scio super hac re multos indignatos fore, et ad sedandos eos hanc libet rationem inserere; non enim fiebat istud propter arrogantiam, sed disponente Domino, ut super montem poneretur lucerna, quæ sub modio erat occultata. In exemplum tamen subjunctæ rei hoc quod diximus manifestius apparebit, illis videlicet persistentibus in hac petitione, factum est ut quadam nocte dominus Odo intra ecclesiam beati Martini consuetæ orationi insisteret, et ecce subito in eum somnus obrepsit, viditque in eadem visione sanctorum chorum venientem de sursum in eandem ecclesiam descendere; et prius bene-*

PATROL. CXXXIII

A omnia exempla reducenda, est Pauli ad Galat., iv, ubi dicit: *Hæc autem dicta sunt per allegoriam.* Jam ergo ex illo loco duos habemus sensus expressos, primum litteralem, secundum allegoricum. Est autem allegoria perpetua et continuata parabola, quando scilicet unum dicitur, et aliud intelligitur. Illi duo sensus probantur ex tertio Joannis, ubi dicit: *Scrutamini Scripturas.* Est enim ibi commendatio sensus litteralis. Allegoricus autem probatur ex plerisque prophetarum et evangelistarum locis, ubi dicitur: *In parabolis aperiam os meum;* et: *Non nisi per parabolas loquebatur eis.* Ergo apparet illos jam duos sensus contineri in Scripturis. Tertius elicitur ex eodem loco, videlicet sensus tropologicus, ubi dicit: *Nos esse filios liberæ,* ut sicut Isaac fuit hæres Abrahæ, ita etiam nos simus hæredes promissionis. Est enim tropologia comparatio quædam moralis ante actorum superioribus temporibus ad nostra usque tempora, ut similiter agamus. Et uno verbo, tropologia est discursus morum. Confirmatur iste sensus (I Cor., xv), ubi dicit Apostolus: *Sicut protuli-*

dixerunt Dominum deinde ordinatim in subselliis sederunt. Atque post paululum, unus coram in medium prosiliens dixit: Quidnam est quod hoc in loco immoramur? Cæteri vero Gregorium papam exspectare se inquirunt. Hoc audiens Pater noster Odo, velut avidus indagatur, cæpit huc illucque circumspicere, quam ex parte venientem eum posset videre. Deinde elevatis oculis sursum, quasi e cælo missum videt beatum Gregorium, sed ultra omnes qui præcesserant eum, vultu, specieque et moribus persplendidum atque ornatum. Mox veniente illo omnes surgunt, et flexis cervicibus benedictionem petunt. Ille vero non inter eos deorsum usque descendit, sed super ambonem ecclesiæ substitit, et patrem nostrum terra tenus prostratum inquiriens vocavit: Surge, frater Odo, noli timere. Qui cum surrexisset, vidit veluti more scriptoris super auriculam ejus hærentem pennam, et quasi doctoris magisterio productim acuminatam, et in summo fixam. Quam sumens beatus Gregorius, eamque illi tradens, ait: Age ergo securus, et perfice tibi opus injunctum et indictum quem vero composueris librum non delebitur, meus autem stabilis in æternum. Et continuo evigilans, intellexit protinus quod viderat. Sumens dehinc volumen illud magnum, diligenter perlegit, et sanio rem partem quam prævidit, sub uno volumine composuit, et sic murmurationem eorum compescuit.

4

mus imaginem primi hominis Adam, ita nobis secundi Adam novi hominis vultus referendus est. Sequitur ex eodem loco sensus anagogicus, id est, sensus reductivus a terrestribus ad caelestia. Continetur ubi dicit esse Israellem Dei, et Israellem carnis, id est, ut sicut filii Abraham illius haeredes fuerunt secundum carnem, in obtinenda terra quam promiserat illi Deus, ita etiam filii Dei erunt haeredes regni sui secundum spiritum in obtinenda promissione vitae aeternae, quae est terra viventium. Confirmatur iste sensus ab apostolo Paulo (*Rom. viii*), ubi dicit electos Dei fore glorificandos. Quintus sensus est typicus. Ex hoc ipso loco, id est, in persona una, alius personae representativus. Ita autem se habet. Sicut Abraham habuit duos filios, ita Deus, cujus Abraham fuit typus, habet duo foedera spiritualis contubernii cum hominibus, ex quo nascantur liberi diversi, secundum foedus legis, servi, quorum typus fuit Ismael, et illius soboles perpetuo serviens; et secundum foedus Evangelii nascuntur liberi, quorum typus fuit Isaac, et suae propagines libertate pietatis donatae in regnum Dei. In quo etiam successit alter typus suimetipsius cum Deo, Jacob cum electis, Esau vero cum reprobis. Confirmatur iste sensus a Christo Domino, ubi dicit de Joanne Baptista: *Si me vultis recipere, ipse est Elias*. Atqui non erat Elias nisi typicus, nam rejicienda est metempsychosis Pythagorica, qua opinione falsa laborabant etiam aliqui ex Judaeis. Sed ideo est typicus Elias, quia *in spiritu et virtute Eliae*, hoc est eadem qua Elias, reparavit populum per baptismum suum, ad excipiendum Messiam suo tempore.

A Sequitur sextus anaphoricus sensus, qui est relativus temporum, ut qualia fuerint tempora sub Isaaco et Ismaele, talia sint sub Ecclesia et Synagoga, et ut Ismael persequebatur Isaacum, ita Synagoga insectetur Ecclesiam. Probatur iste sensus a Domino, ubi dicit: *Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto*, etc., sicut praedictum est a Daniele. Ostendit enim his verbis talia futura tempora. Superest mysticus. Sensus ille est totus divinus, et in hoc etiam loco continetur in ratione libertatis gloriae, quae cum nullare humana aut creata omnino comparari potest. Mysticus autem idem est atque ineffabilis, in quo declaratur non posse id concipi intellectu humano, nedum angelico. Quia quodcumque concipere potest homo in intellectu, simul et effari valet sermone. Probatur autem absolute, ubi dicitur apud Isaiam: *Non potest ascendere in cor hominis, quod Deus praeparavit diligentibus se*. Ultimus sensus boarademicus, id est, quo ipsa principia rerum comparantur cum beatitudine aeterna, et tota dispensatione salutis, veluti loquendo de regno Dei quod omnia sint ad Deum ipsum, unde manarunt, reditura. Probatur iste sensus apud IV Esdram xiii, ubi dicit in comparatione electorum Dei esse aurum ex pulvisculo et glebula in visceribus terrae, quia quae optima sunt valde rara creavit Deus. Sed iste sensus est tantum usitatus apud Judaeos cabalistas. Alii sensus sunt celebres in doctoribus: literalis in Hieronymo, allegoricus in Gregorio, tropologicus in Ambrosio, anagogicus in Augustino, typicus in Basilio et Bernardo, anaphoricus in Clemente, Petri successore, et mysticus in Nazianzeno.

SANCTI ODONIS PRAEFATIO.

Cum juxta capacitatem parvitatibus meae sedulo lectioni sacrae operam darem, quadam die manibus parvitatibus meae liber adhaesit, a beato Gregorio editus in historia sanctissimi Job. Is etenim doctor egregius divino afflatus Spiramine, atque de fonte potatus superno, ceu rutilans flumen in praefati viri Historiam diffundens, tanto eam facundo protelavit eloquio, ut ex ea velut clarificos soles, triginta et quinque ederet libros, quos in codicibus sex arctare decrevit. At dum ego ex his primam legendo percurrerem partem, nimio accensus amore, pellectusque ita est animus dulcedine quadam, ut totum sagax vellet, si posset, mandere librum. Sed quoniam praebertate eloquentiae praefati viri, velut parvulus lacte suetus, illo quo fortes aluntur coepi deficere cibo. His etenim mirabilis doctor divinis nimbibus auctus [imbribus auctus], studuit luculento enodare affatu, eaque in exponendo menti occurrentium sententias Patrum. Ex quibus protensis numerosa in praefatam historiam contraxit volumina, quas nempe norunt quibus sacra non latet Scriptura a sancto viro Paterio nomine mirabili opere abstractas, propriisque voluminibus redditas, lucida sibi reposuisse volumina. Ex quibus et ipse ante biennium in Regnorum libro aggregatis omnibus Patrum sententiis, maxime autem sanctissimi Patris Gregorii, unum quem non puto temnen-

C dum conjunxi libellum. Quapropter fragilitatis sensui, corporisque mei infirmitati, meoque similium utilitati consulens, erexi me contra memet, non fastu arrogantiae turgidus, nec superbiae spiritu tumidus, ventosis favoribus nitens incumbere, Deus scit; sed igne lectionis praefatae historiae flagrans, quam toto nisu memoriter ut intellectam retinere valeam, laborans, hunc operis parvi contraxi libellum. In quo opere nempe nullum meo, ut reor, sensu fuscatum sermonem permiscui, sed ejusdem venerabilis viri dicta perlustrans, eas duntaxat diversorum librorum prolixo sermone expositas, quas supra taxavi, linquens sententias, non abiciens ut pravas, quas segregatim habeo ut utiles, sensum non meis, sed jam saepe praefati viri verbis expositum, breviter atraxi, ut potui; atque lectionis causae compendio, unicuique sententiae mysticum moralemque sicut reperi, subjeci sensum, ne vagans animus dum huc illucque quaereret sensum, ut saepe assolet, amitteret intellectum. Libui etiam primas historiae litteras discretionis causa minime scribere, ut dum historia agnoscitur, expositio historiae utilius carpatur, ne forte dum a rudibus ignoratur sensus patenter expressus, obscurius implicetur. Ergo teneo sibi illa quibus est facultas numerosa aggregare volumina, quibus sensus intellectusque viget, quibus suppetit non tantum

enucleata, verum etiam in ænigmate prolata co- A cedant hunc operis exigui penuriæ causa cœptum
gnoscere, dum saltem mihi meique similibus con- meditari libellum.

EJUSDEM PRÆFATIO METRICA.

Gregorii sancti nitidos percurrere campos
Ut cœpi, micuere quidem ceu sidera cœli
Verba salutifera, nostros componere mores,
Quæ norunt, nimium et duras mollescere mentes,
Lumine præclaro et tenebras depellere tetras :
Cujus ab ore fluens fluuius per compita mundi,
Pronesiæ [Phronesis] pariterque sophiæ clare re-
Lucidior auro, vitro quoque clarior omni, [fulget,
Mellifluis gustu cuncta redolentia vincens.
O mens flenda nimis, se quæ subtraxerit istis
Mellifluis undis, cœlo venientia linquens,
Et peritura sequens, nulli quæ profuit unquam.
O si mille forent doctæ mihi millia linguæ,
Mille meumque sonos posset depromere guttur.
Ærea voxque mihi posset dare ferrea verba,
Hac in laude viri, totus quem concinit orbis,
Ut digna fieri possent quæ pauca relatu.
Præsulis in tanti nitor componere carmen,
Qui meruit cunctos hominum cognoscere sensus,
Et potuit verbis pravos ostendere mores,
Qui docuit resecare malos de corpore motus.
Et monuit placidos mente recondere mores,
Virtutum reserans fontem et pariter vitiorum,
Hic modice reflexit iter percurrere sacram
Historiam Jobab, cujus per compita mundi
Laus veneranda nitet, claro quem climate tensa
Ecclesia reboans laudat, hunc arbiter ipse
Ore suo laudans, monuit venerari per orbem.
Ex qua mirifice ter bina volumina condens
Tradidit Ecclesiæ plures distincta libellos,

B Qui seu prata virent diverso gramine fulta
Floribus aspersa redolent pulcherrima visu :
Hinc etenim violæ rutilant, hinc lilia candent,
Emicat hinc rosa, narcissus seu nardus, amomum,
Cum variis fragrant unguentis balsama juncta.
Hos ego florigeros cupiens percurrere campos,
Multigenasque mihi perpes decerpere flores,
Extensis manibus nitebar carpere, jamque,
Cum subito stupuere meæ ceu marmora plantæ,
Obriguere manus, cœpit pallescere vultus,
Sensus et extimuit crebra suspiria jactans
Vocibus et magnis quasi sub pondere clamans ;
Quis, ait, hos hominum poterit percurrere campos,
Aut quis hos poterit flores decerpere cunctos ?
Ut stipatus eat, alacerque quiescat in ævum.

C Hæc mea nec vis est, tantum nec pectoris exstat
Robur, ut eximias valeam comprehendere gazas
Pauper et exiguus, misero de germine cretus.
Magniloqui studeant ista qui grandia poscunt,
Est quibus et sensus fortis, quibus exstat anhelus.
Sufficiant dum parva mihi quæ vascula possunt
Exigua retinere mea, ne grandia poscens
Amittam modica. Quapropter grandia linquens
Hoc opus exiguum cœpi non corde cothurno,
Arbiter hæc novit superus, qui sidera sentit.
Non ergo hoc spernant modici, nec illa supremi.
Hoc teneant hebetes, teneant sed et illa sagaces :
Illa sciant juvenes, discant hoc denique noti,
Illa quidem norunt magnos, hæc pascere parvos :
Illa dapes tribuunt, novit hoc porrigere lactem.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. *Vir erat in terra Hus, nomine Job* : —
Ideirco sanctus vir ubi habitaverit dicitur, ut ejus
meritum virtutis exprimat. Hus namque quis
nesciat quod sit terra gentilium ? Gentilitas autem
eo obligata vitilis exstitit, quo cognitionem sui con-
ditoris ignoravit. Neque enim valde laudabile est
bonum esse cum bonis, sed bonum esse cum ma-
lis. Hinc isdem sibimet attestatur dicens : *Frater
fui draconum, et socius struthionum*. Hæc per his-
toriam facta credimus, sed per allegoriam jam
qualiter sint impleta videamus. Job namque inter-
pretatur *dolens*, Hus vero *consiliator*. Quem vero
alium beatus Job suo nomine exprimit, nisi eum
de quo propheta loquitur dicens : » Dolores nos-

D tros ipse portavit ? « (*Isa lvi, 4*.) Qui Hus terram
inhabitat, quia in corde populi consiliatoris regnat.
Paulus quippe « Christum Dei virtutem, et Dei Sa-
pientiam » dicit (*I. Cor. 1, 24*). Atque hæc ipsa Sa-
pientia per Salomonem dicit : « Ego sapientia he-
bito in consiliis, et eruditus intersum cogitationi-
bus (*Prov, viii, 12*). » Tropice autem si Job dolens,
et Hus consiliator dicitur, non immerito per utra-
que nomina doctus quisque figuratur, qui nimi-
rum consiliatorem animum inhabitat, qui dolens
de præsentibus ad æterna festinat. Cum ergo vi-
det quam sit æternum quod perdidit, salubre
consilium temporale hoc despiciere quod percur-
rit. Unde bene per Salomonem dicitur : « Qui ap-
ponit scientiam, apponit et dolorem (*Eccle. 1, 18*). »

Sequitur. *Simplex et rectus*. Nonnulli namque ita sunt simplices, ut rectum quid sit ignorent. Sed eo veræ simplicitatis innocentiam deserunt, quo ad virtutem rectitudinis non assurgunt. Qui dum cauti esse per rectitudinem nesciunt, nequaquam innocentes persistere per simplicitatem possunt. Hinc est quod Paulus discipulos admonet dicens : « Volo vos sapientes esse in bono, simplices autem in malo (Rom. xvi, 19), » Hinc Veritas ait : « Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut colombæ (Matth. x, 15). » Sed quoniam in rectitudine justitia, in simplicitate autem mansuetudo designatur, incarnatus Dominus simplicitatem cum rectitudine tenuit, quia nec in mansuetudine distractionem justitiæ, nec rursus in distractione justitiæ virtutem mansuetudinis amisit. Unde ei per Prophetam dicitur : « Intende, prospere procede et regna. Dilixisti justitiam (Ps. xlii, 5, 8). » Tropice namque quisquis æternam patriam appetit, simplex procul dubio et rectus vivit. Simplex videlicet opere, rectus fide. Sed quisquis in bonis quæ agit, non retributionem interius, sed favorem exterius quærit, simplex non est. Unde per quemdam sapientem dicitur : « Væ peccatori terram, ingredienti duabus viis (Eccli. ii, 14). » Sequitur. *Timens Deum et recedens a malo*. — Deum timere est, nulla quæ facienda sunt bona præterire. Unde per Salomonem dicitur : « Qui Deum timet, nihil negligit (Eccl. vii, 19). » Sed quia nonnulli sic bona faciunt, ut tamen a quibusdam malis non recedant, bene postquam *Timens Deum* dicitur, *recedens quoque a malo* esse perhibetur. Scriptum quippe est : « Declina a malo et fac bonum (Ps. xxxvi, 27). » Et Jacobus : « Quicumque, inquit, totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus (Jac. ii, 10). » Sed bene hoc ex Redemptoris nostri voce dicitur. Juxta humanitatis enim naturam Deum timuit, quia ut superbum hominem redimeret, mentem pro illo humilem sumpsit. Scriptum namque de illo est : « Et replebit eum spiritus timoris Domini (Isai. xi, 3). » Recessit autem a malo, non quod faciendo contigit, sed quod inveniundo reprobavit. Sancta etiam electorum Ecclesia, simplicitatis suæ et rectitudinis vias a timore inchoat. Cui tunc est funditus a malo recedere, cum ex amore Dei cœperit jam nolle peccare. Qui vero timore bona agit, a malo penitus non recessit, quia eo ipso peccat quo peccare vellet, si multæ [si multum] peccare potuisset. Sequitur :

VERS. 2. *Natiue sunt ei septem filii et tres filie*. — Sæpe ad avaritiam cor parentis ducit fecunditas prolis. Ut ergo beati Job quam sancta mens fuerit, ostendatur et justus dicitur, et multæ prolis pater fuisse perhibetur. **MYSTICE.** Quid in septenario, nisi summa perfectionis accipitur ? A septenario quippe numero, in duodenarium surgitur. Si enim quatuor per tria, vel tria per quatuor ducantur, septem in duodecim vertunt. In septem ergo filiis ordo prædicantium. Unde sancti apostoli, qui Trinitatem in quatuor partibus mundi prædicare mittebantur, duodecim sunt electi. In tribus

A vero filiabus, multitudo signatur auditorum. Quæ si et per perfectionem operis nequaquam forti virtute permanent, fidem tamen Trinitatis cognitam constanter tenent. Possunt etiam per tres filias tres ordines fidelium designari, Pastorum videlicet, continentium atque conjugatorum. Unde et Ezechiel propheta tres liberatos viros audisse se asserit. Noe scilicet, Danielem, et Job. Septem quippe etiam nobis filii nascuntur, cum per conceptionem bonæ operationis sancti Spiritus, septem in nobis virtutes oriuntur. De quibus propheta dicit : « Requiescet super eum Spiritus Domini. Spiritus sapientiæ et intellectus, » et reliqua (Isa. xi, 2). Nascuntur et tres sorores. Quia quidquid virile hi virtutum sensus faciunt, fidei, spei charitatisque conjungunt. Neque enim ad donarii perfectionem septem filii perveniunt, nisi in fide, spe et charitate fuerit omne quod agunt. Sequitur :

VERS. 3. *Et fuit possessis ejus, septem millia ovium, et tria millia camelorum, quingenta quoque juga boum, et quingentæ asinæ, ac familia multa nimis*. — Scimus quia ad majorem dolorem mentem commovent damna majora. Ut igitur ostendatur quantæ virtutis exstitit, multum fuisse dicitur quod pariter amisit. Nunquam quippe sine dolore amittitur, nisi quod sine amore possidetur. Quid enim mystice in septem millibus ovibus, nisi Hebræos a pascuis legis innocenter ad fidem venientes, accipimus ? Quid vero in tribus millibus camelorum, nisi ad plenitudinem fidei veniens tota gentilium vitiositas, onusta idolorum cultibus designatur ? Potest namque per camelos quia commune sunt animal, Samaritanorum vita signari. Qui quasi ruminant, ut camelus, quia ex parte verba legis recipiunt, et quasi unguam non findunt ut camelus, quia eam pro parte contemnunt. Qui etiam grave onus portant, quia sine spe resurrectionis laborant. Sed quia incarnatus Dominus. et Hebræorum populum et Samaritanorum quosdam ad fidem perduxit, septem millia ovium, et tria millia camelorum possedit. In Scriptura sacra cameli nomine aliquando ipse Deus exprimitur, ut illud : « Liqueant culicem, et camelum glutientes. (Matth. xxiii, 24). » Aliquando autem populus gentilis. Unde et Rebecca ad Isaac veniens, typum Ecclesiæ præferens, dorso cameli deducitur. **MORALITER.** Oves etiam nos possidemus, cum cogitationes innoxias possidemus. Camelos quippe possidemus, si quod altum sapimus, humiliter deponimus, cum cogitationes nostras ad infirmitatis fraternæ compassionem flectimus. Quod quidem sine cognitione fidei Trinitatis agere non valeamus. Possunt autem per camelos, terrenarum rerum bonæ dispensationes intelligi. Quia igitur non se penitus anima ab omni terreno opere disjungit, unguam non findit, sed tamen ruminat, quia bene dispensando temporalia cœlestia sperat. Quas dum nos Trinitati committimus, camelos possidemus. Sequitur : *Quingenta quoque juga boum, et reliqua*. — In Scriptura autem sacra boum nomine, aliquando bene operantium vita

signatur, ut illud : Non alligabis os bovi trituranti (Deut. xxv, 4; I Cor, ix, 9; I Tim. v, 18). » Aliquando hebetudo fatuorum, ut illud Salomonis : « Statimque eam sequitur quasi bos ductus ad victimam (Prov. vii, 22). » Asinorum quoque nomine, aliquando stultorum pigritia designatur, ut illud Moysi : « Non arabis in bove simul et asino (Deut. xxii, 10). » Aliquando immoderata petulantium luxuria, ut illud prophetæ : Quorum carnes sunt ut carnes asinorum (Ezech. xxiii, 20). » Aliquando gentilium simplicitas : unde Jerusalem tendens Dominus, asellum sedisse perhibetur. Quid enim bos, nisi Judaicus populus exstitit, cujus cervicem jugum legis attrivit? Et quid asinus nisi gentilitas fuit? Quam quilibet seductor repetit, quasi brutum animal quo voluit errore substravit? Quid vero per quingentesimum numerum qui a quinquagenario, qui septem hebdomadibus ac monade addita, adimpletur, nisi requies signatur? Quid per denarium, nisi summa perfectionis exprimitur? Quia ergo ad æternam requiem pro electorum parte Judæa gentilitasque colligitur, recte quingenta juga boum, quingentæque asinæ haberi perhibentur. MORALITER. Juga etiam boum in usum nostræ possessionis sunt, cum concordēs virtutes exarant duritiam mentis. Asinas possidemus, cum lascivientes motus restringimus, vel cum cogitationes intra nos simplices regimus. Dum enim de hoc quod prudenter sapimus, vel quod humiliter ignoramus æternæ pacis requiem quærimus, quasi intra jubelei [jubilæi] numerum tenemus. Sequitur : *Ac familia multa nimis.* — Quia enim ad cognitionem fidei prius stulta mundi collecta sunt, ut post ejus etiam astuta vocarentur, animalium prius multitudo et familia in extremo memoratur. Paulo attestante, qui ait : « Non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles ; sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat fortia (I Cor. i, 26). » MORALITER. Multam nimis familiam possidemus, cum cogitationes innumeras sub mentis dominatione restringimus. Sicut enim absente domina ancillarum linguæ perstrepunt, operis officia negligunt, repente domina veniente, linguæ perstreperentes reticent, ad opus revertuntur ; sic igitur si domina mentis ratio discedat, cogitationum se clamor multiplicat ; ut autem ratio redierit, cogitationum se tumultuosa turba compescit : Sequitur : *Eratque vir ille magnus inter omnes Orientales.* — Orientales viros esse prædivites, quis ignorat? Magnus ergo inter Orientales exstitit, quia et divitibus ditior fuit MYSTICE. Oriens Redemptor noster dicitur, ut illud prophetæ : « Ecce vir, Oriens nomen ejus (Zach. vi, 12). » Omnes ergo qui in hunc Orientem fide consistunt, recte Orientales vocantur. Sed quia omnes homines tantummodo homines, ipse autem Oriens, Deus et homo, recte dicitur : *Erat magnus inter omnes Orientales.* MORALITER. Inter omnes Orientales magni effcimus, cum eis spiritibus qui orienti luci inhærent, pressa carnalis corruptionis

nebula, discretionis nostræ radiis, in quantum possibilitas suppetit, sociamur. Ut Paulus ait : « Nostra conversatio in cælis est (Phil. iii, 30). » Sequitur :

Vers. 4. *Et ibant filii ejus, et faciebant convivium per domos.* — O inæstimabilem paternæ institutionis laudem? Et pater dives dicitur, et filii concordēs. MYSTICE. Filii per domos convivia facturi ibant, cum prædicatores apostoli in diversis mundi regionibus, virtutum epulas audientibus quasi edentibus ministrabant. Unde et eisdem filiis esurientibus plebibus dicitur : « Date illis vos manducare (Matth. xiv, 10). » Si enim ignorantie obscuritas sine dubitatione nox est cordis, intellectus non immerito dies vocatur, ut Paulus ait : « Alius judicat diem inter diem. Alius judicat omnem diem (Rom. xiv, 5). » Unusquisque ergo filius in

die suo convivium exhibet, quia sanctus quisque prædicator juxta mensuram illuminatæ intelligentiæ mentes audientium epulis veritatis pascit. Sic quippe Paulus faciebat, cum dicebat : « Beatiores erunt si sic permanserint, secundum meum consilium (I Cor. vii, 40). » Sorores filii ad convivium vocant, quia infirmis auditoribus sancti apostoli refectionis supernæ gaudia prædicant, eorumque mentes pabulo veritatis jejunas divini eloquii epulis pascunt. Scriptura enim sacra aliquando cibus est, ut illud prophetæ : « Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis (Thren. iv, 4). » Aliquando potus, ut illud prophetæ : « Omnes sitientes venite ad aquas. (Isa. lv, 1). » Et in Evangelio : Si quis sitit veniat, et bibat (Joan. vii, 37). » MORALITER. Filii per domos convivium faciunt, dum virtutes singulæ juxta donum proprium mentem pascunt. *In die suo.* — Dies uniuscujusque filii est illuminatio uniuscujusque virtutis. Sapientia in die suo convivium facit, quia mentem de æternorum spe et certitudine replet. Intellectus, cum audita penetrat, et cordis tenebras illustrat. Consilium, convivium facit, cum esse præcipientem prohibet. Fortitudo, cum adversa non metuit, et cibos confidentiæ apponit. Scientia convivium facit, quia ignorantie jejunium superat. Pietas, cum cordis viscera misericordiæ operibus replet. Timor in die suo convivium parat, dum premit mentem ne de præsentibus superbiat, de futuris illam spei cibo confortat. Sorores etiam filii ad convivium vocant, cum virtutes nostræ in omne quod agunt, spem, fidem et charitatem adsciscunt, ut fides, spes et charitas gaudeant in opus bonum, quod unaquæque virtus administrat. Sequitur :

Vers. 5. *Cumque in orbem transissent dies convivii, et reliqua.* — Cum dicit, *mittebat et sanctificabat illos,* aperte monstratur quid districtiois erga illos præsens ageret, quibus absens sollicitudine non deesset. Vir quippe sanctus noverat quia celebrari convivia sine culpa vix possent. Nam dum corpus in refectionis delectatione resolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Unde scriptum est : « Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere (Exod. xxxii, 6). » Quod vero octavo die

beatus Job sacrificium offert, mysterium resurrectionis colit. **MYSTICE.** In orbem dies convivii transeunt, cum prædicationis ministeria peraguntur. Peractis conviviiis holocaustum Job pro filiis obtulit, quia pro apostolis de prædicatione redeuntibus Patrem Redemptor exoravit. Mittit Job et sanctificat filios, quia per Spiritum sanctum, qui ex se procedit, discipulorum cordibus Redemptor noster quidquid culpæ potuit emundavit. Diluculo holocausta offert, quia tenebras mentis humanæ intercessionis suæ petitione illustravit. **MORALITER.** Peracto orbe dierum convivii, mittere ad filios, eosque sanctificare est, post virtutum sensum, intentionem cordis dirigere, ne bona aestimentur, quæ mala sunt. Diluculo namque consurgimus, cum compunctionis luce perfusi, humanitatis nostræ noctem deserimus, et ad veri luminis radios, oculos mentis aperimus: atque holocaustum pro singulis filiis offerimus, cum pro unaquaque virtute Domino hostias nostræ precis immolamus. Holocaustum totum incensum dicitur. Holocaustum dare est totam mentem igne compunctionis incendere. Sequitur: *Dicebat, ne forte peccaverint filii mei, et reliqua.* — Perfectos esse in opere et sermone docuerat, quibus de sola Patris cogitatione metuebat. Ut enim de alienis cordibus temere non judicemus, sancti viri verbis agnoscimus, qui non ait, ne benedixerint, sed, *ne forte benedixerint.*

A Hinc Paulus ait: « Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium (I Cor. iv, 5). » **MYSTICE.** Deo benedicere, est, id est maledicere, de ejus munere sibi gloriam præbere. Unde apostolis redeuntibus a prædicatione Dominus pedes lavit, quia plerumque in bono opere pulvis pravæ cogitationis sumitur. Quod dicit, *ne forte*, nostram ignorantiam suscipit, ut illud: « Filius hominis veniens, putas inveniet fidem super terram? » (Luc. xviii, 8.) **MORALITER.** Filii in cordibus Deo maledicunt, cum recta nostra opera non rectis cogitationibus prodeunt, cum se mentes nostræ de se aestimant habere quod sunt, cum de bonis operibus propriam laudem quærunt. Sequitur: *Sic faciebat Job cunctis diebus.* — Scriptum quippe est: « Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (Matth. x, 22). » In sacrificio sancta actio, in cunctis diebus constantia sanctæ actionis exprimitur. **MYSTICE.** Sine intermissione holocaustum Redemptor noster immolat, quia sine cessatione Patri suam pro nobis incarnationem demonstrat, quæ nostræ oblationis emundatio est. **MORALITER.** Incassum bonum agitur, si ante tempus vitæ deseratur. Hinc reprobis dicitur: « Vos his qui perdidit sustinentiam (Eccli. ii, 16). » Hinc electis Veritas dicit: « Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis (Luc. xxii, 28). »

LIBER SECUNDUS.

VERS. 6. *Quadam die cum venissent filii Dei ut assisterent coram Domino, adfuit inter eos etiam Satan.* — Divina enim Scriptura qualitates rerum exprimit terminosque causarum. Aliquando a positione loci, ut Israel verba Dei in monte audire non potuit, postea non crediturus (Exod. xx, 19). Aliquando a positione corporis, ut Stephanus Jesum stantem vidit (Act. viii, 55). Stare enim pugnantis est. Aliquando ab aeris qualitate, ut in Evangelio: Hiems erat (Joan. x, 22), » nulum credere docens. Aliquando a qualitate temporis, ut ad tradendum Dominum nocte Judas exiit. Quia ergo beati Job tentatio ad victoriam ducitur, a die ocepti perhibetur. Dei filii electi angelici vocantur, qui ad nos spirituali præsentia foras exeunt et tamen se internæ contemplationis gaudiis non privant. Veniunt ergo, unde Paulus ait: « Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? » (Heb. i, 14.) A Deo autem non recedunt, ut Deus ait: « Angeli eorum semper vident faciem Patris (Matth. xviii, 10). » Satan quippe inter eos a quibus per superbiam recesserat venit, quia etiam beatitudinem perdidit, naturam tamen eis similem non amisit. Eo enim intuitu [quo cuncta Deus spiritalia conspicit, eum

etiam vidit, ut illud: « Oculi Domini contemplantur bonos et malos (Prov. xv, 3). » Visus est, sed non vidit, ut cæcus a radiis solis perfunditur, cum lumen ejus ipse non videat. Cui dicitur: *Unde venis?* Nescire Dei reprobare est, ut illud: « Nescio vos (Matth. xxv, 12). » **ALLEGORICE.** Quadam die venisse Satan dicitur, non quod apud Deum cursus temporis mutatione diei noctisque varietur, sed sacra Scriptura temporaliter editis loquens, temporalibus utitur verbis. Ea quippe vi justitiæ immundus spiritus penetratur, quia videlicet mundorum spirituum corda replentur. In die enim Dominus Satanam vidit, quia vias ejus in sapientiæ suæ incarnatione corripuit *Unde venis?* dicere est occulti hostis insidias detegere. Filii Dei electi sunt omnes, qui ad æternæ patriæ vocationem Deo collecti sunt, qui divinitatis præsentia intrinsecus assistebant. **MORALITER.** Inter filios Dei etiam adest, quia plerumque bonis nostris cogitationibus, quæ in corde nostro adventu sancti Spiritus operatione seminantur, antiquus ille callide se subjungit inimicus, ut bene cogitata perturbat. *Unde venis* ei dicere est ejus nobis insidias declarare. Sequitur:

VERS. 7. *Circuivi terram et perambulavi eam.* — Satan ergo laborans terram circuit, quia quietus

in cœli culmine stare contempsit. Cui non transvolans, sed perambulans circuit, quia inimis peccati pondere gravatur. ALLEGORICE. Satan terram circuit, quia ab Adam ante adventum Domini omnes post se nationes gentium traxit. Circuivit et perambulavit, quia per corda gentium iniquitatis suæ vestigia impressit. TROPICE. Satanæ terram circuire est carnalia corda percrutari, et unde occasionem accusationis invenire possit exquirere. Circuit circumveniendo, ut bona tollat et mala inserat. Sequitur :

VERS. 8. *Nunquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, vir simplex et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo?* — Discutienda quippe est quænam sit ista locutio. Neque enim vel a Domino qui summus atque incircumscriptus est spiritus, vel Satan qui nulla carnea natura vestitus humano modo æreus flatus felle ventris attrahitur. Sed angelis loquitur Deus, cum quidquid agere debeant in ipsa contemplatione veritatis legunt. Quasi enim audientibus dicitur, quod videntibus inspiratur. Vox namque angelorum est, in laude Conditoris ipsa admiratio intimæ contemplationis, virtutis divinæ miracula. Animarum Deo verba, ipsa sunt eorum desideria. Nam si desiderium sermo non esset, Propheta non diceret : « Desiderium cordis eorum audivit auris tua (Psal. x, 16). » Deo loqui animabus est, cum retributionis eas certitudine confirmat. Loqui enim Dei est a diabolum, vias ejus ac negotia animadversione occultæ districtiois increpare. Sicut hic dicitur : *Unde venis ?* Diaboli ei respondere est omnipotenti majestati ejus nil posse celare. Unde hic ait : *Circuivi terram et perambulavi eam.* Quatuor modis loquitur ad diabolum Deus, tribus diabolus ad Deum. Vias suas insinuat qui ait : *Circuivi terram.* Electorum innocentiam accusat, qui dicit : *Nunquid frustra Job timet Deum ?* Tentandum postulat, cum dicit : *Extende manum tuam, et reliqua.* Dicere dei est : *Unde venis ?* eum increpare. Dicere dei est : *Considerasti servum meum Job,* tale se lectos facere, qualibus diabolus possit invidere. Dicere Dei est : *Ecce universa quæ habet in manu tua sunt,* ad probationem fidelium eum relaxare. Dicere Dei est : *In eum ne extendas manum tuam,* ab immoderata eum tentatione restringere. Ac per hoc diabolus, non contra Job, sed contra Deum certamen sumpsit. Materia vero certaminis beati Job in medio fuit, et si in sermonibus suis dicimus Job inter flagella deliquisse, Deum dicimus in sua promissione perdidisse. ALLEGORICE. Allegorice Job interpretatur *dolens.* Dolens vero veraciter per figuram dicitur, qui portare dolores nostros propheta attestante perhibetur. Cui similis in terra non est, et si adoptivus quisque filius ad percipiendam divinitatem proficiat, nequaquam tamen ut Deus naturalis esset accepit, qui servus dicitur, secundum quod apostolus ait : « Semetipsum exinanivit formam servi accipiens, et reliqua (Phil. ii 7.) » Veniens namque inter homines mediator Dei et

A hominum, homo Christus Jesus, ad præbendum exemplum vitæ hominibus, *simplex* ; ad non parcendum malignis spiritibus, *rectus* ; ad debellandam superbiam, *timens Deum* ; ad detergendam vero in electis suis vitæ immunditiam, *recedens a malo.* De ipso enim per Isaiam dicitur : « Et replebit eum spiritus timoris Domini (Isa. ii, 3). » Et Petrus : « Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (I Petr. i, 22). » Dei autem ad Satan per figuram dicere est : *Nunquid considerasti servum meum Job ?* unigenitum Filium contra eum in forma servi admirabiliter demonstrat. TROPICE. *Nunquid considerasti servum meum Job ?* quem divina inspiratio contra hostem roborat : hunc quasi in Satanæ auribus Deus laudat. Laudare quippe ejus est, et prius bona concedere, et post concessa custodire.

VERS. 10. *Nunquid frustra Job timet Deum ? Nonne tu vallasti eum, ac domum ejus, universamque substantiam per circuitum ? operibus manuum ejus benedixisti et possessio ejus crevit in terra ?* — Ac si patenter dicat : Qui tot bona in terra recipit, quid mirum est si pro eis sese innocenter gerit ? Innocens vere esset, si bonus inter adversa existeret. ALLEGORICE. Quia igitur antiquus hostis redemptorem passibilem vidit, non Deum natum, sed Dei gratia custoditum credidit, unde dicit : *Nunquid frustra Job timet Deum ?* Eum quippe ac domum ejus a Deo vallatam dicit, quia tentando ejus conscientiam penetrare non potuit ; substantiam ejus vallatam, quia electos ejus invadere non præsumit. Operibus manuum ejus benedixisse Deum et possessionem ejus excrescere in terra queritur, quia fides ejus innocentiam hominum prædicantibus apostolis multiplicatur. Possessio quippe excrescere dicitur, dum, laborantibus prædicantibus, fidelium quotidie numerus augetur. Hæc itaque diabolo dixisse est de his tabescendo doluisse. TROPICE. *Nunquid frustra Job timet Deum ?* Ac si diceret, cur laudas, quem protegendo roboras ? Despecto enim me dignus tuis laudibus homo esset, si suis contra viribus staret. Sequitur :

VERS. 11. *Sed extende paululum manum tuam, et tange cuncta quæ possidet, et reliqua.* — Cum sanctum virum Satan tentare appetit, et tamen Domino ut manum suam extendere debeat dicit, notandum est quia sibi vires feriendi non tribuit. Hinc est quod in evangelio legio dicebat : « Si ejicis nos, mitte nos in porcos (Marc. v, 12). » Paululum manum postulat extendi, cum exteriora appetit conteri, quia facere multum non se putat, nisi cum animam sauciat, ut feriendo eam a celesti patria revocaret. Dei facies respectus ejus gratiæ intelligitur. *Nisi in faciem benedixerit tibi.* Ac si dicat : *Ea quæ dedisti subtraha,* nam si accepta perdidit respectum tuæ gratiæ sublatis temporalibus non requirit. Si enim ea in quibus delectatur non habuerit, favorem tuum etiam maledicendo contemnit. ALLEGORICE. Redemptorem nostrum quem tranquillitatis.

tempore Dei gratia custoditum credidit, peccare posse per passionem putavit. Ac si dicat : Interrogatus afflictionibus, homo et peccator agnoscitur, qui in miraculis Deus putatur. TROPICE. Plerumque enim dum virtutum fructus fecunde reddimus, dum continua prosperitate pollemus, aliquantulum mens erigitur, ut a semetipsa sibi existere bona quæ habet, arbitretur. Quæ nimirum bona hostis attrectare appetit, sed Deus non nisi benigne concedit: fitque mira dispensatione pietatis ut unde malignus hostis cor tentet ut interimat, unde misericors Conditor erudiat ut vivat; quatenus imbecillitate sua cognita, in spe divini adjutorii robustius solident. Sequitur :

VERS. 12. *Ecce universa quæ habet in manu tua sunt, et reliqua.* — Consideranda est dispensatio Dei pietatis quomodo hostem nostrum permittit et retinet, relaxat et refrenat. Substantiam prodit, sed corpus protegit post persecutori traditurum. Non simul ad omnia relaxat hostem, ne undique feriens frangat civem. Hinc Paulus ait : « Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis sed faciet cum tentatione exitum ut possitis sustinere (I Cor. x, 13). » Intelligi et aliter potest, pugnatori suo Dominus dividere certamina voluit, ut hostis prius victus denuo veniret, tuncque ei aliud iterum vincendo, concederet ut eo famulus mirabilis victor existeret, quo contra eum victus hostis se adbellare pararet. ALLEGORICE. Manus Satanæ non potestas, sed tentatio accipitur. Redemptor igitur noster qui Judæam, quæ prius substantia eius fuerat, amisit per infidelitatem, et post ejus caro patibulo crucis est affixa, quasi prius habitata perdidit, et postmodum in semetipso adversarii nequitiam pertulit. TROPICE. Ac si dicat : Electi uniuscujusque bona sic tentanda exterius tribuo, ut tamen ipse noveris quia perseveranter mihi illum in mentis radice conservo sequitur : *Egressusque est Satan a facie Domini.* — Quo exitur ab eo qui ubique est? Hinc namque ait : « Cælum et terram ego impleo (Jer. xxiii, 14). » Sed quandiu Satan, pressus majestatis potentia, appetitum suæ malitiæ exercere non valuit, quasi ante faciem Domini stetit. A facie autem Domini exiit, quia relaxatus divinitus ab internæ retentionis angustia ad sui desiderii effectum venit. MYSTICE. Sicut superius a facie exiit Domini, quia ad desiderii sua vota pervenit. MORALITER. A facie Domini exiit, quia per hoc quod usque ad effectum cordis prævalere nequaquam permittitur, exclusus ab intimis exterius vacat, quia etiam si vires mentis plerumque turbat, eo ipso foris est, quo assistente Deo usque ad interitum honorum corda non vulnerat. Sequitur :

VERS. 13. *Cum autem quadam die filii filiarum ejus comederent et biberent, et reliqua.* — Tunc quippe diabolus tentandi opus elegit quando beatus Job filios in convivio invenit. Quod videlicet nobis Deo dispensante proditur, quia prænuntiat tribulationem lætitiæ societatis. Boves arantes nuntiat, ut videlicet memorato fructu operis causa

creascit doloris. Aucta est etiam mensura gemituum particula nuntiorum. TYPICE. Beati Job filios ac filias vel apostolorum ordinem, vel cunctorum fidelium diximus multitudinem designasse. Quis autem major Domini filius nisi Judaicus accipi populus debet, qui ei dudum datæ legis fuerat doctrina generatus? Minor autem gentilis populus qui in mundi extremitate collectus est. In domo fratris primogeniti convivantur filii, quia videlicet adhuc sancti apostoli, quibus dictum fuerat, « In viam gentium ne abieritis (Math. x, 5), » sacræ Scripturæ epulis in solius Judaici populi collectione vescebantur. Ut illud : « Non jejunabunt filii sponsi, quandiu cum illis est sponsus, et reliqua (Matth. ix, 15). »

VERS. 14. *Boves arabant et asinæ pascebantur.* — Quid boves, quam bene operantes? quid aliud asinas, quam quosdam simpliciter viventes accipimus? Quæ bene juxta boves pascuntur, quia prudentibus conjuncti tardiores, eorum intelligentia aluntur, dum eis bona sua fraterna charitate credunt.

Sabæi autem captivantes interpretantur. Captivantium autem nomine immundi spiritus designantur, qui eos quos sibi subjiciunt, infideliter captivos ducunt. Qui et pueros gladio feriunt, quia tentationis suæ jaculis eos vulnerant, quos nondum juvenilis constantia liberos vel robustos servat. Puer qui nuntiat evadens, sermo est propheticus, qui dum fiunt mala omnia quæ prædixit, quasi sanus ad Dominum redit. TROPICE. In electorum corde prior honorum sequentium quasi primogenita proles sapientia nascitur quæ profecto nostra est fides, ut propheta ait : « Nisi credideritis, non intelligetis (Isa. vii, 9). » In domo ergo fratris primogeniti filii convivantur, dum virtutes nostræ in habitaculo fidei sacri eloquii cibo satiantur. Quid arantes boves, nisi graviores nostras cogitationes accipimus? Quid pascentes intelligimus asinas, nisi simplices motus cordis? Sed plerumque hostis callidus graves cogitationes voluptatis delectatione corrumpit, et motus simplices cordis laude subtilitatis etsi non interimit, subrepens tamen nocet. Aliter. Arantes boves, cogitationes sunt charitatis, quibus prædicando prodesse aliis conamur. Per asinas vero patientia et mansuetudo signari potest. Sed malignus arantes boves subtrahit, cum nos in torporem mergit, ut aliis prodesse non libeat, etiam cum a propriis vacamus et dum tolerantiam cogitationis vel ad momentum turbat quasi abstulisse se ab agro cordis asinas exulat. Aliis ergo pereuntibus, unus ad domum redit, dum turbatis in tentatione motibus, discretio ad conscientiam recurrit, ut quod repentinis incur-sibus preoccupata mente perdidisse se pensat, hoc compunctionis studio afflicta recipiat. Sequitur :

VERS. 16. *Cumque adhuc ille loqueretur, venit alius et dixit : Ignis Dei cecidit e cælo, et tactas oves, etc.* — Intuendum quippe est quam callide dicitur ignis Dei. Ac si diceretur: Illius anima animadversionem sustines, quem tot hostiis placare voluisti, ejus iram toleras, cui quotidie serviens insuda-

bas. **TYPICE.** Cœlum hoc in loco sacerdotes vel Phariseos, vel legis doctores non inconvenienter accipimus, ut Moyses ait: « Attende, cœlum, et loquar. » Qui per cœleste officium superlucere videbantur. Sed quia ipsi summopere in Redemptoris nostri adversitate commoti sunt quasi ignis de cœlo cecidit, dum ad decipiendum imperitum populum ab his etiam qui vera docere putabantur, flamma invidiæ exarsit. Quid autem in ovibus atque pueris, nisi innocentes quosque, si tamen adhuc infirmos accipimus? qui dum adversitatem Phariseorum ac principum tolerare timuerunt, infidelitatis concrematione consumpti sunt. A præpositorum ovium cordibus flamma invidiæ corrui, et quidquid boni in plebibus oriebatur, incendit. Unus fugit, quia dum impletur prædicta causa malitiæ, fallaciæ interitum evadit sermo propheticus qui ait: « Et nunc ignis adversarios consumit (*Joan.* XIX, 6). **MORALITER.** Quid per oves, nisi cogitationis innocentia, vel bonorum cordium munditia designatur? Et quia ab aeris potestatibus qui cœlum dicitur, contra cogitationum nostrarum munditiam flamma livoris irruit, de cœlo ignis venit, qui ignis Dei dicitur, quia etsi non faciente Deo, tamen permittente Deo generatur. Sed unus fugit cum perturbatis cogitationibus discretio non succumbit, ut damna sua animo renuntiet, et quasi dominum ad lamentum vocet. Sequitur:

VERS. 17. Chaldei fecerunt tres turmas. — Ecce iterum ne quid minus de humana adversitate doluisset, Chaldæorum turmas irruisse denuntiat. **TYPICE.** Chaldæi interpretantur feroces, quo nomine designantur persecutionis Domini auctores, qui dicebant: « Crucifige, crucifige (*Luc.* XXIII, 21). » Tres turmæ Pharisei, Herodiani, et Sadducei sunt, Camelos rapiunt, dum Samaritanos et quosdam ex Judæa, vel tortuosas mentes infirmantium persuadendo ad interitum trahunt. Pueros etiam gladio feriunt, quia et si qui in popule uti jam ratione potuerant, eis ipsis non virtute rationis, sed potestatis ratione contraibant. A quibus evadens puer qui nuntiat, fugit; quia illis iniqua patrantibus, eos nimirum deserens, sermo propheticus convalescit, qui ait: « Et tenentes legem, nescierunt me (*Jer.* II, 8). » **TROPOLOGICE,** Per camelos qui mundum aliquid dum ruminant, immundum dum nequaquam unguam findunt habent, supra diximus bonas rerum temporalium dispensationes intelligi. In quibus quo est cura distentior, eo nobis multiplicius insidiatur inimicus. Omnis enim terrenis rebus dispensandis præsidens, occulti hostis jaculis latius patet. Quasi enim tres turmas contra camelos facere, est terrenarum rerum dispensationum studia, modo illicito opere, modo superflua locutione, modo inordinata cogitatione vastare. Unus autem fugiens redit, quia discretio nis ratio mentis nostræ oculis occurrit, et sollicita sibimet anima, quod subito impulsu tentationis intrinsecus amittit, intelligit. Sequitur:

VERS. 18. Loquebatur ille, et ecce alius intravit et

A dixit: filiis tuis et filiabus vescentibus, et bibentibus vinum, et reliqua. — Latenter infert Satan quod ipse contra illum elementa moverit, qui moveri permisit. Quamvis et ipse semel accepta a Domino potestate ad usum suæ nequitiae etiam elementa concutere prævalet. Et notandum quia in extremo filiorum mortem intulit, ne vilia pater rei familiaris damna duceret, si illa jam orbatur audiret. Quanquam enim convivia peragi sine culpa vix possint, absit ut tanti viri filios per convivorum studia ingurgitando ventri vacasse suspicemur. In die ergo primi fratris, filios obruit, quia antiquus hostis in minorum morte subversionis aditum per negligentiam majorum quærit. **MYSTICE.** Filii et filiae prædicantes apostoli ac plebes designantur, qui in domo fratris primogeniti convivari referantur, quia in habitatione adhuc Judaici populi sacre prædicationis deliciis vescabantur. Regio deserti, cor infidelium est, quod dum Creator deserit, nullus inhabitator colit. Ventus vehemens a regione deserti irruit, quia in passione Redemptoris nostri contra fideles ejus fortis tentatio a cordibus Judæorum venit. Vel certe regio deserti immundorum spirituum est multitudo, qui corda persecutorum commoverunt. Domus est synagoga. Quatuor anguli, quatuor ordines regentium, sacerdotum scilicet et Scribarum, et seniorum populi, atque Phariseorum. Ab immundis spiritibus quippe ventus, ibi est tentatio, irruit: et mentes quatuor ordinum malitia persecutionis excitavit. Domus liberos oppressit, quia dum Judæa incredulitate Dominicæ persecutionis cadit, apostolorum fidem desperationis formidine obruit. Unus evadit, quia convaluisse sermo propheticus qui hæc nuntiaverat ostenditur, dicens; « Dilectus meus in domo mea fecit scelera multa (*Jerem.* XI, 15); » et illud: « Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis (*Matth.* XXVI, 31). » **MORALITER.** Domus, nostra conscientia est. Quatuor anguli, quatuor sunt virtutes, scilicet: Prudentia, Fortitudo, Temperantia, et Justitia. Regio deserti immundi sunt spiritus, qui a Deo sunt derelicti.

Ventus ergo vehemens quatuor angulos domus concutit, quia fortis tentatio occultis motibus quatuor virtutes quatit: quassatis angulis domus ruit, dum pulsatis virtutibus conscientia turbatur. Intra hos autem quatuor angulos domus filii convivantur, quia intra arcana mentis cor principaliter his quatuor virtutibus ad summæ rectitudinis culmen erigitur, et virtutes cæteræ, quasi quædam cordis soboles, se invicem pascunt. Eversa igitur domo, moriuntur filii, quia turbata in tentatione conscientia, obruuntur genitæ in corde virtutes. Cum quibus etiam et tres sorores occumbunt, quia in corde nonnunquam per flagella turbatur charitas, per formidinem concutitur spes, per quæstiones pulsatur fides. Unus evadit, quia mentis discretio etiam in tentamenta incolumis permanet, ut dolens animus vires, quas quasi amittere cœperat pœnitendo conservet. Sequitur:

VERS. 20. Tunc surrexit Job, et scidit vestimenta

sua, et tense capite corruens in terram adoravit. — Nonnulli magnæ constantiæ philosophiam putant, si disciplinæ asperitate correcti, ictus verberum doloresque non sentiant. Nonnulli vero tam nimis percussionum flagella sentiunt, ut immoderato dolore commoti, etiam in excessu linguæ dilabantur. De illis quippe dicitur per prophetam: « Percussisti eos, nec doluerunt. Attrivisti eos, et renuerunt accipere disciplinam (*Jer. v, 3*). » De istis Psalmista ait: « In miseriis non subsistent (*Psal. cxxxix, 11*). » Beatus itaque Job quia veræ philosophiæ regulam tenuit, contra utraque mirase arte servabat. Quod vestimenta scidit flagelli dolorem sensit. Quod vero adoravit, contra flagellatis iudicium non excessit. Duo enim sunt præcepta charitatis: amor videlicet Dei et proximi. Ut dilectionem proximi exolveret, impendit luctum; ut Dei non desereret, explevit inter gemitus orationem. Mos veterum fuit ut quisquis capillos nutriendo servaret, eos tempore afflictionis abscinderet: et qui tranquillitatis tempore capillos abscinderet, eos in afflictione enutriet. Beatus itaque Job tranquillitatis tempore capillos servasse ostenditur, eum ad dolorem caput totondisse memoratur. **MYSTICE.** Surgere Domini est peccatores, qua districto iudicio ne derelinquat ostendere. Surrexit quia quando iudicio persecutores suos desereret, monstravit. Quid enim vestimentum Domini, nisi Synagoga exstitit? Sicut enim his nunc vestitur, a quibus diligitur, ut Paulus ait: « Ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem rugam aut maculam (*Ephes. v, 27*), » ita cum incarnandum eum prophetis prædicantibus Judæa credidit, adhærendo nihilominus vestis fuit. Sed vestem scidit, dum in Judæa alios ab infidelitate sustulit, alios in infidelitate dereliquit. Scissa enim vestis erat, de qua Evangelista ait: « Alii autem dicebant quia bonus est, alii autem non, sed seducit turbas (*Joan. vii, 12*). » Quid per decisos capillos, nisi sacramentorum subtilitas? Quid per caput, nisi summa sacerdotii designatur? Uude ad Ezechielem prophetam dicitur; « Tu, fili hominis, sume tibi gladium acutum radentem capillos, et assumes eum, et duces per caput tuum et barbam (*Ezech. v, 1*). » Quid per terram hoc loco, nisi peccator homo exprimitur. Primo enim homini dictum est: « Terra es, et in terram ibis (*Gen. iii, 1*). » Terra ergo nomine peccatrix gentilitas designatur. Mediator igitur noster quasi detonso capite in terram corruit, quia sacramenta legis, a sacerdotio Synagogæ sustulit, eamque deserens, ad notitiam gentium venit. Corruere Dominus dicitur, ut illud: « Verbum misit Dominus in Jacob, et cecidit in Israel (*Isa. ix, 8*). » Bene autem dicitur quod corruens adoravit, quia dum ipse humilitatem carnis suscepit, in se credentibus vota humilitatis infudit. Fecit enim quæ fieri docuit, sicut et de ejus spiritu dicitur: « Postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus (*Rom. viii, 26*). » Qui Patrem etiam ante passionem pro nobis exoravit. **MORALITER.** Auditis ergo adversis surgere est expertis tentatio-

nibus mentem ad certamina robustius parare. Vestimenta scindimus, dum discernendo nostra opera retractamus. Quod nostra nos opera velut vestimenta ante Deum tegant, angelus dicit: « Beatus qui vigilat et sustodit vestimenta sua, ne nudus ambulet (*Apoc. xvi, 15*). » Quid moraliter per capillos nisi animi affluentes cogitationes accipimus? Quid per caput, nisi mens ipsa signatur? Caput ergo detondere est cogitationes superfluas a mente resecare. *Et detonso capite in terram corruit.* Qui repressis præsumptionis suæ cogitationibus, quam in semetipsum infirmus sit, humiliter agnoscit. Ergo adversis auditis detondetur caput, cum tentationibus vehementer irruentibus, a præsumptionis suæ cogitationibus mens nudatur. **B** Et notandum quod in terram corruens, adoravit. Ille enim veram Deo orationem exhibet qui semetipsum quia pulvis sit humiliter videt. Sequitur:

VERS. 21. *Nudus egressus sum de utero matris meæ, nudus revertar illuc.* — Quia vero omnes nos terra genuit, hanc non immerito matrem vocamus, ut scriptum est: « Grave jugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulture in matrem omnium (*Eccli. xl, 1*). » Ac si dicat. Nudum me huc intrantem terra potulit, nudum me hinc exeuntem terra recipiet. **MYSTICE.** Redemptoris mater juxta carnem Synagoga exstitit, ex qua ad nos per corpus visibilis processit. Sed nudus de utero matris exiit, ex qua ad nos per corpus visibilis processit. Sed nudus de utero matris exiit, quia Synagogæ carne prodians, conspicuus ad gentes venit. Quod bene Joseph qui relicto pallio fugit, signatum est. Nudus quippe ad uterum matris revertitur, cum in mundi hujus termino is qui in sæculo factus homo despicitur, Synagogæ suæ oculis Deus ante sæcula declaratur. Hinc Paulus ait: « Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, et tunc omnis Israel salvus fiet (*Rom. xi, 24*). » **MORALITER.** Ac si tentatus animus, et infirmitatis suæ inopia deprehensus dicat. Nudum me in fide prima gratia genuit, nudum eadem gratia in assumptione salvabit. Est namque magnum turbati animi solatium, ut pulsatus vitiis, cum se quasi nudari virtutibus conspiciat, ad solam misericordiæ spem recurat, et eo se nudari non sinat, quo se a virtutibus humiliter nudum putat. Sequitur: *Dominus dedit, Dominus abstulit.* — Sanctus vir tentante adversario cuncta perdiderat, sed tamen sciens quia contra se Satan tentandi vires, nisi permittente Deo non haberet, non ait, Dominus dedit, diabolus abstulit, sed *Dominus dedit, Dominus abstulit.* Fortassis enim fuerat dolendum, si quod Conditor dederat, hostis abstulisset, at postquam non abstulit, nisi ipse qui dedit, sua recepit, non nostra abstulit. Addit dicens: *Sicut Domino placuit ita factum est.* — Si igitur justa placere Domino scimus, pati autem nulla, nisi quæ Domino placuerint, possumus, justa sunt cuncta quæ patimur, et valde injustum est, si de justa passione murmuramus. Sequitur. *Sit nomen Domini benedictum.* — Ecce omne quod rectum sensit,

Domini benedictione conclusit. Uthinc adversarius inspiciat ad pœnam suam unde erubescat, quia ipse Deo contumax etiam in beatitudine conditus exstitit, cui homo hymnum gloriæ etiam percussus dicit. Redemptor autem noster per hoc quod dicitus est, cum Patre dat omnia, per hoc vero quod homo est, a Patre accipit omnia. Dicat igitur de Judæa cum venturum incarnationis ejus mysterium crederet : *Dominus dedit* : Dicat de Judæa cum expectatam Incarnationis præsentia contempsisset : *Dominus abstulit*. Quod autem Dominus gratias egisset, Evangelium attestatur ; *accepto* enim pane gratias agisse perhibetur (*Luc. XXI, 19*). Gratias itaque agit, qui flagella alienæ iniquitatis suscepit, et qui nihil dignum percussione exhibuit, humiliter in percussione benedicit. Ut hinc videlicet ostendat quid unusquisque in flagello propriæ culpæ facere debeat, si ille æquanimiter flagella culpæ portavit alienæ, et quid faciat subditus, si hæc fecit Patri æqualis. MORALITER. Tentationibus eruditus crescit, qui et in virtute habita largitatem dantis, et in perturbatione fortitudinis potestatem tollentis agnoscit. Quæ tamen fortitudo non tollitur, sed perturbatur, cum a mente humili sedulo custoditur. In hoc vero quod interna perturbatione concutimur, dignum est ut ad Conditoris judicium recurramus, ut inde cor nostrum adjutorio suo majores laudes exhibeat, unde pulsatum verius imbecillitatem infirmitatis suæ pensat. Sequitur.

VERS. 22. *In omnibus his non peccavit Job labiis suis*, etc. — Quia tacito cogitationis motu possumus non loquendo peccare, et de beato Job dictum est

A *non peccavit*, constat quod murmuracionis vitium a cogitatione restrinxit. Et cum dicit. *Stultum locutus non est*, patet quia culpam a lingua compescit. Nec peccavit ergo, nec stulte locutus est, quia nec per conscientiam tacitus tumuit, nec linguam in contumaciam relaxavit. ALLEGORICE. Quod nec peccasse, nec stultum aliquid contra Deum locutus sit Dominus, Petrus attestatur dicens : « Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (*I Petr. I. 32*). » MORALITER. Solerti enim cura custodire animus dolens debet, ne cum se intus tentatio stimulat, in verbis forte illicitæ locutionis erumpat. Ne de probatione murmuret, ne ignis qui bone velut aurum concremat, per excessum sermonis illiciti in paleæ favilla vertat. Nil vero obstat, si hoc quod de virtutibus diximus, de his quæ in ostensione virtutis dantur donis Spiritus sancti sentiamus « Alii namque prophetiæ, alii genera linguarum, alii virtutes curationum » donantur (*I Cor. XII, 10*). Sed quia hæc ipsa dona non semper in mente eodem modo sint, liquido ostenditur. Quod ne se mens in præsumptione elevet, aliquando utiliter subtrahuntur. Aliæ namque sunt donationes sancti Spiritus, sine quibus ad vitam nequaquam pertingitur : ut est mansuetudo, humilitas, fides, spes, charitas; aliæ quibus vitæ sanctitas pro aliorum utilitate declaratur : ut est prophetia, virtus curationum, genera linguarum. Illa ergo sine periculo amitti non possunt; ista plerumque sine dispendio subtrahuntur. Sed cum subtrahuntur dicamus : *Dominus dedit, Dominus abstulit. Sit nomen Domini benedictum.*

LIBER TERTIUS.

CAPUT II.

VERS. 1-3. *Factum est cum quadam die venissent filii Dei, et assisterent coram Domino, venisset quoque Satan inter eos, et staret in conspectu ejus, ut diceret Dominus ad Satan : Unde venis? Qui respondens ait, Circuivi terram et perambulavi eam. Et dixit Dominus ad Satan : Nunquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, vir simplex et rectus, ac timens Deum et recedens a malo?* — Hæc quia latius superius disseruimus, melius est ut silendo prætereamus. Quamvis quod ei dicitur *unde venis?* non ut prius dicatur, ac si enim Dei vox dicat : Ecce ab uno, et in infirma carne posito vinceris, qui te contra me auctorem omnium erigere conaris. Unde mox Dominus cum beati Job bona, sicut prius, diceret; hæc cum victoriæ triumphis enumerans adjungit : *Adhuc retinens innocentiam suam.* Ac si aperte dicat : Tu quidem malitiam exercuisti, sed ille innocentiam non amisit. Sequitur : *Tu autem commovisti me adversus eam, ut affligerem eum frustra.* — Quæramus ergo quomodo frustra,

quomodo non frustra. Quia enim justus est Deus, affligere frustra non potest. Sed rursum quia verax est, aliter non potuit dixisse quam fecit. Necessè quippe erat, ut sanctus vir soli Deo sibi que notus, quanta virtute polleret, ad imitandum cunctis innotesceret. Aperta namque aliis virtutis exempla non daret, si ipse sine tentatione remaneret. Frustra ergo percussus est, cui culpa nulla reciditur, et non frustra, cui virtus ad meritum cumulatur. Quid est quod dicit : *Commovisti me?* Nunquid Satanæ verbis veritas in subditorum suorum cruciatibus accenditur? Absit. Sed quia nos ferire nisi commoti nescimus ipsa divina percussio commotio dicitur, et ad nostra verba, divina voce descenditur, ut ejus factum utcumque capiatur. Sed quia hæc jam allegorice supra discussimus, replicare vitamus. Hinc ergo initium sumimus. Itaque ait : *Commovisti me frustra.* Cum Job Redemptoris nostri speciem teneat, eique una sit cum Patre substantia, unaque potestas, quomodo per Satan motum se adversus eum asserit? Satan itaque ad hujus afflictionem Dominum tunc commo-

vit, quando in paradysum primum hominem a culmine, justitiæ, inobedientiæ culpa, prostravit. Nisi enim Adam primus per voluntarium vitium in anima mortem traxisset, Adam secundus sine vitio in carnis mortem non veniret voluntariam. De quo et bene additur *frustra*. Frustra quippe afflictus est, qui, et culpæ ultione pressus est, et culpæ contagio inquinatus non est. Hinc est quod Patri quidam sapiens dicit : « Cum sis justus, juste disponis omnia (*Sap. XII, 15*), » eum quoque qui non debet puniri condemnas. Sequitur :

VERS. 4. *Pellem pro pelle, et cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua.* — Sæpe enim dum venire ictum contra faciem cernimus, manum palpebris opponimus, ut ab ictu oculos defendamus, et corpus vulnere objicimus, ne in corpore teneri vulneremur. Satan ergo hæc consuere sciens fieri, dicit : *Pellem pro pelle*. Ac si aperte dicat : Idcirco Job tot extra se flagella æquanimitè patitur, quia pavet ne ipse feriat. Sequitur :

VERS. 5. *Mitte manum tuam, et tange os ejus et carnem, et reliqua.* — Superius dixit. *Tange cuncta quæ possidet*, nunc quasi prioris propositionis oblitus, fractus de aliis, alia postulat. MYSTICE. Malignus spiritus Redemptorem nostrum miraculis coruscare conspiciens, elamat : « Scimus quia sis Sanctus Dei (*Marc. I, 24*), » Qui hæc dicens, cognoscendo Dei Filium pertimescit. Sed tamen vim supernæ pietatis ignorans, nonnunquam dum passibilem considerat, hominem purum putat. Multos autem substantialis specie in pastoralis positos loco didicerat, quia a visceribus charitatis alieni, valde pro minimo aliena damna pensabant. Hunc ergo quasi ex illis colligens, quia subtractis multis superari non vidit, usque ad ejus carnem per tactum passionis exarsit, velut diceret : *Pellem pro pelle, et reliqua*. Ac si aperte dicat : Moveri de his quæ extra se sunt, negligunt ; sed tunc veraciter qui sit agnoscitur, si in seipso quod doleat experitur. Hæc per se Satan cum fieri appetit, non verbis, sed desideriiis, dixit. Hæc per membra sua et verbis et desideriiis intulit. Ipse quippe loquitur, cum juxta prophetæ vocem ejus sequaces dicunt : « Mittamus lignum in panem ejus (*Jerem. XI, 19*). » Sequitur :

VERS. 6. *Ecce in manu tua est, verumtamen animam ejus serva.* — Manui itaque adversarii sanctus vir traditur, sed tamen in intimis adjutoris sui manu retinetur. De illis quippe ovibus erat, de quibus Veritas dicit : « Non rapiet eas quisquam de manu mea (*Joan. X, 28*). » Et tamen expetenti hosti dicitur : *Ecce in manu tua est*. Isdem ergo in manu Dei, isdem in manu diaboli. Pius enim adjutor ; quia tenuit quem concessit, et dando non dedit, quem adversarii sui jaculis ejectis abscondit. Servare autem animam Satan dicitur, irrupere non audere, sicut Patri dicimus : « Et ne nos inducas in tentationem (*Matth. VI, 18*). » MYSTICE. Membrum diaboli Pilatus, corpus ejus sacerdotum principes exstiterunt. Cum ergo se pro nostra redemptione Dominus membrorum Satanæ manibus

A tradidit, quid aliud quam ejusdem Satanæ manum in se sævire permisit ? Si igitur potestas Satanæ, ejus accipitur manus, ejus manus juxta carnem pertulit ; cujus potestatem corporis usque ad sputa, colaphos, flagella, crucem, lanceamque toleravit. Unde et Pilato dixit ; « Non haberes in me potestatem, nisi tibi datum esset desuper. Animam vero ejus serva (*Joan. XIX, 11*). » Non quo hanc tentare prohibetur, sed quo hanc tentare non posse convincitur. Neque enim sicut nos tentatione concutimur, ita Redemptoris nostri anima tentationis est necessitate turbata. Etenim si tentationem exterius est dignatus suscipere, mens tamen ejus exterius divinitatis suæ inhærens, inconcussa permanebat. Potest etiam ejus anima electorum vita signari, et cum Satan ad feriendam Redemptoris carnem permittitur, ab anima separatur. Quia cum corpus ejus ad passionem accipit, electos ejus a jure suæ potestatis amittit. Cumque illus caro per crucem moritur, horum mens contra testamenta solidatur. Sequitur :

VERS. 7. *Egressus Satan a facie Domini.* — Sæpius hæc sunt superius dicta. *Percussit Job ulcere pessimo a planta pedis usque ad verticem ejus.* — Sæpe enim multa flagella ex qualitate, si videlicet cum multa sunt, non sint gravia, et sæpe gravia ex quantitate, si non sint multa, levigantur. Adversarius vero in sanctum virum non solum per nequitiam, qualitatis ut illud : *Percussit Job ulcere pessimo* ; sed etiam per pondus quantitatis exarsit, ut illud : *A planta pedis usque ad verticem ejus*. MYSTICE. Corpus Domini omnes sunt electi. Ab ipso itaque mundi exordio Redemptoris nostri corpus expugnare conatus est. A planta ergo pedis usque ad verticem vulnus intulit qui a puris hominibus inchoans, usque ad ipsum caput Ecclesiæ sæviendo pervenit. Nullus itaque electorum in hac vita venit qui non hujus hostis adversa sustinuit. MORALITER. Sic nos quippe divina pietas deserit, ut deserendo custodiat. Sic custodit, ut tamen permissio tentationis articulo, statum nobis nostræ infirmitatis ostendat. A planta nos pedis usque ad verticem hostis vulnerat, quia nimirum cum licentiam percipit, a minimis incipiens, usque ad majora pervenit. Qui corpus lacerat, sed ad animam non pervenit, cum cunctis cogitationibus interior, inter ipsa vulnera delectationum quæ suscipit, arcani propositi intentio resistit, ut quamvis delectatio mentem mordeat, deliberatione tamen sanctæ rectitudinis usque ad consensum molliter non inflectat. Sequitur :

VERS. 8. *Qui testa saniam radebat, sedens in sterquilinio.* — Quid testa, nisi lutum ? quid sanies, nisi lutum ? Luto ergo tergebat lutum. Pensabat quippe vir sanctus unde sumptum fuerat quod gestabat, et corpus quod sibi sanum subdiderat, percussum fragmento fictili curavit. In sterquilinio ponebat corpus, ut ex terra sumptum quæ esset carnis substantia, bene proficiens perpenderet animus. Intueri libet quare omnipotens Deus in hoc sæculo sic vehementer despicit, quos sic sublimiter ante sæcula

elegit. Idcirco quippe nos sic premit in infimis, quia videt quomodo remuneret in summis. Hinc ergo unusquisque colligat, quid illic sint passuri quos reprobat, si hic sic cruciat quos amat? **TYRICE.** Quid aliud in manu Domini est testa, nisi caro ex nostræ substantiæ luto sumpta? Etenim testa igne solidatur, et caro Domini per passionem robustior exstitit, ut illud Prophetæ: « Aruit velut testa virtus mea (*Psal.* XXI, 16). » Sanies itaque putredo est sanguinis, et peccata carnis, ex longa vetustate pejor sanies est. Vulnus itaque in saniem vertitur, cum neglecta culpa usu deterius gravatur. Redemptor itaque noster corpus suum in manibus persequentium tradens, saniem testa rasisit, quia peccata nostra carne sua delevit. Venit, ut scriptum est, « in similitudinem carnis peccati (*Rom.* VI, 5), » ut de peccato damnaret peccatum. Testa ergo sanies raditur, cum carne culpa superatur. Qui non in foro ubi lex perstrepat, sed in sterquilinio residet; quia attestante Paulo: « Infirma mundi elegit, ut confunderet fortia (*I Cor.* I, 17). » Ecce dolens in sterquilinio sedet, quia post perpetratas culpas libenter corda pœnitentium possidet. Qui dum mala sua flendo considerant, quasi ante se stercora sese abjiciendo coacervant. Unde per prophetam dicitur: « Ad quem respiciam, nisi ad humilem et quietum? » (*Isa.* LXVI, 2). Quotidie etiam nunc usque perversa tolerat, cum a reprobis ejus electi lacerantur. Pravis enim moribus in Ecclesia Redemptoris vitam multi insequuntur, non gladiis, sed malis actibus. Qui non solum pravæ actioni seipsos inferunt, sed etiam justorum rectitudinem inflectere ad perversa moluntur. **MORALITER.** Quid per testam nisi vigor distractionis, quid per saniem nisi fluctus illicitæ cogitationis accipitur? Percussi ergo testa saniem radimus, cum post pollutionem cogitationis illicitæ nosmetipsos aspere dimicando mundamus. Aliter: Per testam fragilitas mortalitatis intelligitur. Testa ergo saniem mundare est mortalitatis cursum fragilitatemque pensare. Cum ergo prava se cogitatio menti influit, quasi ex vulnere sanies decurrit. Sed citius sanies tergitur, si in consideratione nostra fragilitas quasi in manu testa teneatur. Sanies itaque tergitur, cum culpa non solum ab opere, sed etiam a cogitatione resecatur. Hinc Dominus: « Dico, inquit, vobis, quod si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo (*Matth.* V, 28). » In sterquilinio sedet, qui infirmitatem suam sollicitus respicit, et se de bonis quæ per gratiam percipit, non extollit. In sterquilinio nobis sedere est, ad ea quæ illicite gessimus, mentis oculos pœnitendo reducere. Sequitur:

VERS. 9. *Dixit autem illi uxor sua. Adhuc tu permanes in simplicitate tua. Benedic Deo, morere.* — Antiquus hostis humanum genus duobus modis tentare consuevit. Ut videlicet corda stantium aut tribulationibus frangat, aut persuasionibus molliat. In utrisque ergo contra beatum Job se vehementer exercuit. Nam patrifamilias intulit damna

A rerum, victusque ad subtilia tentandi argumenta convertitur. Cor igitur mulieris tenuit, et quasi scalam qua ad cor viri ascendere potuisset, invenit, sed nihil hoc arte prævaluit. Cum enim cor nostrum antiquus hostis sua persuasionem non subruit, ad hoc nimirum per linguas adhærentium subrepat. Hinc enim scriptum est. « A filiis tuis cave, et a domesticis tuis attende (*Eccli.* XXXII, 26). » Et rursum: « Inimici hominis domestici ejus (*Matth.* X, 36). » **MYSTICE.** Cujus speciem male persuadens mulier renuit, nisi quorumlibet carnalium in Ecclesiæ sinu positorum? Qui quo verbis professæ fidei intus sunt, eo bonos incorrectis suis moribus pejus premunt. Suadent namque nos aliquando verbis, aliquando exemplis illiciunt. Sed hoc ipsum aliquando metu, aliquando vero audacia agere moluntur. Quorum Petrus et Sarviæ filius speciem tenuerunt. Ille videlicet passione Dominum prohibendo, hic vero maledicentem regi extinguere cupiens. Sed valde deteriores sunt, qui huic culpæ non formidine sed elatione succumbunt. **MORALITER.** Uxor namque male suadens, est carnalis cogitatio mentem lacescens. Sæpe enim et foris flagellis atterimur, et intus carnali suggestionem fatigamur. Hinc Jeremias ait: « Foris interficit gladius, et domi mors similis est (*Thren.* I, 20). » Sed hæc aliter aguntur a reprobis, aliter ab electis. Illorum namque corda ita tentantur ut consentiant; istorum non tentationes quidem suscipiunt, sed repugnant. Sequitur:

C **VERS. 10.** *Respondens autem Job dixit: Quasi una de stultis mulieribus locuta es.* — Ecce ubique hostis frangitur, ubique superatur, quia enim sensus pravæ mulieris, non autem sexus in vitio est, nequaquam ait: locuta es quasi una ex mulieribus; sed ex ineptis mulieribus, ut videlicet ostendatur, quia quod pravum sapit, accedentis stultitiæ, non autem conditiæ sit naturæ. Sequitur. *Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?* — Bona, scilicet dona Dei, vel temporalia vel æterna; mala autem flagella præsentia appellans. De quibus Dominus per prophetam dicit: « Ego Dominus et non est alter, formans lucem et creans tenebras, faciens pacem et creans malum (*Isa.* XLI, 7). » **D** Magna quippe consolatio tribulationis est, si cum adversa patimur, auctoris nostri ad memoriam dona revocemus, nec frangit quod ex dolore obviat, si menti citius hoc quod ex munere sublevat, occurrat. Hinc namque scriptum est: « In die bonorum, ne immemor sis malorum, et in die malorum ne immemor sis bonorum (*Eccli.* XI, 17). » **MYSTICE.** Sancti viri tribulationum bello deprehensi, cum uno eodemque tempore alios ferientes, alios suadentes sentiunt, illis opponunt scutum patientiæ, istis jacula intorquent doctrinæ. Hos docentes corrigunt, illos tolerantibus premunt. Insurgentes namque hostes patiando despiciunt; infirmantes vero cives, compatiendo ad salutem educunt. Quia enim electis dicitur: « Viriliter agite, et confortetur cor vestrum (*Psal.* XVI, 4), » mentes carnalium quæ in fluxa Deo intentione

deserviunt, non immerito mulieres vocantur. Ac si dicatur: Si ad bona æterna tendimus, quid mirum si temporalia mala sufferamus? Hinc Paulus ait: « Non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. vii, 18). » MORALITER. Quisquis subigere vitia appetit, et ab æterna intentione retributionis culmina veræ intentionis gressibus tendit, quo magis vallari se vitiorum bello undique conspicit, eo se virtutum armis robustius accingit, et tanto minus jacula metuit, quanto contra hæc jacula venientia fortiter pectus munit. Sequitur: *In omnibus his, non peccavit Job labiis suis.* — Duobus modis labiis delinquimus, cum aut injusta dicimus, aut justa reticemus. Nam et si aliquando reticere culpa non esset, propheta non diceret: « Væ mihi, quia tacui (Isa. vi, 5). » Beatus Job in cunctis quæ egit, in labiis suis minime peccavit, quia nec contra ferientem superba dixit, nec contra suadentem reticuit. MYSTICE. Sancti viri cum persecutionem foris intusque patiuntur, non solum in Dei injuriis minime excedunt, sed neque contra ipsos adversarios contumeliosa verba jaculantur. Hinc Petrus ait: « Nemo vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus (I Petr. iv, 15). » Maledicus enim patitur, qui passionis suæ in tempore sui saltem injuria persecutoris effrenatur. Sequitur:

VERS. 11. *Igitur audientes tres amici Job omne malum quod accidisset ei, et reliqua.* — Qui ex condicto ad afflictum consolationem veniunt, et inter se et erga percussum quantæ charitatis fuerint demonstrantur. Quamvis et per hoc quod Scriptura hos tanti viri amicos fuisse testatur, quia boni studii et rectæ fuerint intentionis ostenditur, sed tamen hæc ipsa illorum intentio eis ad verba prorumpentibus ante districti judicis oculos suborta indiscretionem fuscavit. MYSTICE. Amici beati Job, et si bona intentione ad eum conveniunt, hæreticorum tamen idcirco speciem tenent, quia ad culpam indiscrete loquendo dilabuntur. Sancta itaque Ecclesia cum vulnera sustinet, cum membrorum suorum lapsus dolet, insuper alios sub Christi nomine tolerat hostes Christi. Ad augmentum namque doloris ejus, etiam hæretici in contentione conveniunt, eamque, quasi quibusdam jaculis, irrationabilitus verbis figunt. Sequitur: *Convenerunt de loco suo.* Hæreticorum quippe locus ipsa est superbia, sicut e contra humilitas locus bonorum, ut illud Salomonis. « Si ascenderit super te spiritus potestatem habens, locum tuum ne dimiseris (Eccle. x, 4). » Hæretici igitur de loco suo veniunt, quia contra sanctam Ecclesiam ex superbia moventur. Eliphaz interpretatur *Dei contemptus*. Baldad autem *velustas sola*. Dum novæ vitæ conversionem hæretici negligunt, et ex sola vetustate est quod intendunt; Sophar *dissipatio speculæ, vel speculatorem dissipans*. Montes namque fidelium ad contemplanda superna se erigunt, sed dum hæreticorum verba pervertere recta contemplantes appetunt, speculam dissipare

conantur. Bene autem loca de quibus veniunt, congrua hæreticorum actibus describuntur. Dicitur enim Themanites, austes [auster] Suites, loquens; Naamatites, decor. Prius enim hæreticos inordinatus calor accendit, nitor deinde loquacitatis erigit, et tunc demum decoros hominibus hypocrisis offendit. Sequitur: *Condixerant enim ut pariter venientes visitarent eum et consolarentur.* Conducunt sibi hæretici, quando prava quædam contra Ecclesiam concorditer sentiunt, et in quibus a veritate discrepant, sibi in falsitate concordant. Hæretici autem qui sanctam Ecclesiam sua docere desiderant, ad eam quasi consolantes appropinquant. Nec mirum si amici nominantur, cum et ipsi traditori dicitur: « Amice, ad quid venisti? » (Matth. xxvi, 30.) MORALITER. Amici consolari veniunt, sed in contumelias erumpunt, qui vitia insidiantia, virtutum faciem sumunt, sed hostili invectione nos feriunt. Sæpe immoderata ira, justitia, dissoluta remissio, misericordia, sæpe incautus timor humilitas vult videri. Bene autem dicitur. *Condixerant enim sibi,* Vicina namque est superbia iræ, remissio timori. Conducendo enim veniunt, quæ contra nos sibi ex quadam pravitate cogitatione sociantur. Sequitur:

VERS. 12. *Cumque elevassent oculos procul, non cognoverunt eum.* — Ordo quippe consolationis est, ut cum volumus afflictum quemplam a mœrore suspendere, studeamus prius mœrendo ejus luctui concordare. Dolentem namque non potest consolari, qui non concordat dolori. Sed inter hæc sciendum est, quia his qui afflictum consolari desiderat, mensuram necesse est dolori quem suscipit ponat; ne non solum dolentem non mulceat, sed intemperate dolens, afflictum animum ad pondus desperationis premat. Amici vero beati Job plusquam necesse fuerat in consolatione doluerunt, qui dum percussorem cernunt, sed percussi mentem nesciunt, ita in immensum luctum versi sunt, ac si percussus vir tantæ fortitudinis in plagam corporis, etiam corde cecidisset. MYSTICE. Hæretici quique cum sanctæ Ecclesiæ facta considerant, oculos levant, quia ipsi videlicet in imis sunt. Sancta quippe Ecclesia appetit hic mala recipere, ut possit ad æternæ remunerationis præmium purgata pervenire. Hæretici igitur quia pro magno præsentia appetunt, eam in vulneribus positam non cognoscunt. Hic namque quod in illa cernunt, in suorum cordium cognitione non relinquunt. Sequitur: *Scissisque vestibibus sparserunt pulverem super caput suum in cælum.* — Sicut vestimenta Ecclesiæ cunctos fideles accipimus, ut illud prophetæ: « Omnibus his velut ornamento vestieris (Isa. xlix, 18), » ita hæreticorum sunt omnes qui eis concordant, inhærentes illorum erroribus involvuntur. Qui dum ad deteriora quotidie ruunt, et sentiendo pejora in multis se partibus scindunt. Sicque fit, ut scissis sequacibus malitia eorum cogitationis aperiatur, ut discordiam dolus patefaciat, quos spiritus gravis concordie culpa claudebat. Per pulverem, terrenam intelligentiam,

per caput mentem, per cœlum præceptum supernæ locutionis accipimus. Pulverem ergo super caput in cœlo spargere est, seculari intellectu mentem corrumpere, et de verbis cœlestibus terrena sentire. Super capita igitur pulverem spargunt, quia in præceptis Dei per terrenam intelligentiam ultra suarum mentium vires nituntur. **MORALITER.** Afflictos enim nos vitia minime cognoscunt, quia triste cor mox ut pulsaverint reprobata resiliunt, et quæ nos lætos quasi noverant, qui penetrabant, mœrentes cognoscere nequeunt, quia ipso nostro rigore franguntur. *Qui exclamantes ploraverunt.* Signatur enim pietas per ploratum, discretio per scissionem vestium, affectus operum per pulverem caput. Sequitur :

VERS. 13. *Sederunt cum eo in terra septem diebus et septem noctibus,* et reliqua. — Utrum continuis septem diebus et septem noctibus cum afflicto Job sederint, an certe diebus et noctibus totidem instantia ei crebræ visitationis adhæserint, ignoramus. Sæpe tamen Scriptura totum pro parte, et pro toto partemponere consuevit. Intuendum videlicet est, quia sunt nonnulli qui et loqui præcipitanter incipiunt, et effrenate cæpta effrenatius exsequuntur. Et sunt nonnulli qui tarde quidem loqui inchoant, sed semel inchoantes habere modum locutionis ignorant. Amici igitur beati Job dolorem videntes, diu tacuerunt, sed tarde inchoantes indiscrete locuti sunt, quia parcere dolenti noluerunt. Unde necesse est ut non solum intueamur quid agimus, sed etiam cum quanta discretione peragamus. **MYSTICE.** In die quæ videmus agnoscimus, in nocte autem aut cæcitate nil cernimus, aut dubietate caligamus. Per diem itaque intelligentia, per noctem vero ignorantia designatur. Septenario autem numero summa universitatis exprimitur. Septem enim diebus omne hoc tempus consumitur. Quid est ergo in terra septem diebus et noctibus sedere, nisi quod hæretici, vel his in quibus verum lumen intelligunt, vel in his in quibus ignorantie tenebras patiuntur, quasi

A infirmitati sanctæ Ecclesiæ se condescendere simulant, et sub blandimentorum specie dolos deceptionis parant. In terra ergo consedere est, aliquid de imagine humilitatis ostendere, ut, dum humilia exhibent, persuadent superba quæ docent. Potest etiam per terram ipsa Mediatoris incarnatio designari. Unde ad Israel dicitur : « Altare de terra facietis mihi (*Exod. xx, 24, 25, 26*). » In terra ergo sedere est vel in hoc quod aliquid de plenitudine veritatis intelligunt, vel in hoc quod suæ stultitiæ tenebris excæcantur hæretici, incarnationis mysterium negare non posse, veramque Redemptoris carnem cum sancta Ecclesia credere. **MORALITER.** Cum afflictis nobis vitia sedent in terra, cum imaginem humilitatis ostentant, ut **B** affectum utilitatis subtrahant, ut dum se unusquisque indignum considerat, res in quibus prodesse proximis poterat, ministrare pertimescat. Sequitur : *Et nemo loquebatur ei verbum.* — Tacentes enim adversarios habemus, si vere filios fidei prædicando generare negligimus. Si autem loqui recte incipimus, graves mox contumelias ex eorum responsione sentimus. Nonnunquam tamen hæretici cum torpore inertie fidelium corda considerant, erroris semen aspergere loquendo non cessant. Cum vero mentes bonorum vident alta sapere, de ærumna hujus exsillii strenue dolere, circumspectione sollicita linguam frenant. Quia vident quod contra corda dolentium in casum loquentes citius obmutescunt. Unde mox **C** subditur : *Videbant enim dolorem esse vehementem.* — **MORALITER.** Si enim cor veraciter dolet linguam contra nos vitia non habent. Nam cum plene vita rectitudinis quæritur, supervacua suggestio pravitatis obduratur. Sæpe autem si nos fortiter stringimus, vitia ad usum virtutis immutamus. Sed dum iram rationi subjicimus, in sancti zeli ministerium vertimus, si cum superbia erigit, hanc ad defensionem justitiæ immutamus : si cum fortitudo carnis illecebrat, pietatis lucra mercemur.

LIBER QUARTUS.

CAPUT III.

Qui textum considerat, et sensum sacre lectionis ignorat, non tam se eruditione instruit, quam ambiguitate confundit. Ecce enim beatus Job maledixisse diei suo describitur, dicens :

VERS. 3. *Pereat dies in qua natus sum.* — Quis autem nesciat dies qua natus est nequaquam tunc stare potuisse ? Cur ergo vir tantus malediceret rei quam nequaquam subsistere non ignoraret ? Si enim subsistenti rei maledixit, perniciose egit. Si non subsistenti rei maledixit, otiose. Ideoque sic otiosa velut etiam perniciose formidanda sunt. Hinc enim scriptum est : « Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem (*Matth. xii, 36*). Sequitur :

D **VERS. 4.** *Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper et non lustretur lumine.* — Dies qui lapsus cursu temporis scitur, cur verti in tenebras dicitur, et qui non subsistit, quomodo umbra volvit ? Aut quam noctem tenebrosus turbo possidet, quam nullus status tenet ? Aut quomodo optatur solitaria fieri, quæ transeundo jam fuerat nulla ? Aut lucem quomodo expectat, quæ sensu caret ? Sequitur :

Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii ? Quare exceptus genibus, cur lactatus uberibus ? Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem. **VERS. 11-13.** — Nunquid si egressus ex utero statim periisset, retributionis meritum ex hac ipsa perdizione perciperet ? Nunquid eterna

præmia abortivi perfruuntur? Quod vero apud nos valet baptismus, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides; vel pro majoribus virtus sacrificii, vel mysteria circumcisionis. Scriptum est: « Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et reliqua (*Psal.* L, 7). » Veritas autem dicit: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto non habet vitam æternam (*Joan.* III, 5). » Quid est quod quiescere se asserit, si a reatu originalis culpæ nequaquam divina eum sacramenta liberassent? Sequitur: *Cum regibus et consulibus terræ.* — Quis ignoret quod reges et consules a solitudine procul sint, vel quam difficile ad requiem tendant? Ut illud: « Judicium durissimum in his qui præsumunt fiet (*Sap.* VI, 6). » Et illud: « Cui multum donatum est, multum quaeretur ab eo (*Luc.* XII, 48). » Sequitur: *Aut cum principibus qui possident aurum.* — Rarum valde est ut qui aurum possident ad requiem tendant. Cum Veritas dicat: « Difficile qui pecunias habent intrabunt in regnum cælorum (*Matth.* XV, 23; *Marc.* X, 25). » Quia igitur verba hæc in superficie a ratione discordans, ipsa jam littera indicat. Sed quid est quod David, qui retribuentibus mala non reddidit (*Psal.* VII, 5). Gelboe tamen montibus maledixit? (*II Reg.* I, 21). Quid moriente Saul montes Gelboe peccaverunt? Hac ergo et aliis sacræ Scripturæ maledictionibus discimus, quid apud beatum Job in voce maledictionis inquiramus. Ne quem Deus post verbera remunerat; lector redarguere non intelligens præsumat. Sed sciendum est quod Scriptura duobus modis maledictum memorat. Aliud videlicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter profertur iudicio justitiæ, aliter livore vindictæ. Hinc scriptum est: « Benedicite, et nolite maledicere (*Rom.* XII, 14); » et: « Neque maledici regnum Dei possidebunt (*I Cor.* VI, 10). » Illic: « Maledicta terra in opere tuo (*Gen.* III, 17). » Hinc pensandum est, quia cum sancti viri maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex voto ultionis, sed ex justitia examinis erumpunt, ut Petrus Simoni, ut Elias quinquagenariis. Sed nec illud prætereundum est cur dicit, post hæc, post illa, videlicet quæ ei acciderunt. Nimis itaque incongruum est, ut suspicemur eum nullo instigante nullo pulsante, ex impatientia ad vocem maledictionis erumpere, quem nimirum novimus inter tot verbera magna Creatoris præconio humili mente reddidisse. ALLEGORICE. *Pereat dies in qua natus sum.* Per diem nativitatis, omne hoc tempus nostræ mortalitatis intelligi potest. Quisquis igitur jam diem æternitatis videt, ægre diem mortalitatis suæ [sustinet] videt. Et notandum quia non ait: *Pereat dies in qua conditus, sed in qua natus sum.* In die quippe justitiæ homo est conditus, sed jam in tempore culpæ natus. Ac si aperte dicat: *Dies mutabilitatis pereat, et lumen æternitatis erumpat.* Sed quia duobus modis perire dicimus, vel cum optamus aliquid ut non sit, vel cum optamus ut male sit, liquido hic ostenditur, quia dies iste non ita ut non sit, sed perire optatur, ut male sit, unde et paulo inferius dicitur: *Obscuret eum caligo, et in-*

A *volvatur amaritudine.* Hoc autem tempus mutabilitatis non transiturum est ut male sit, sed ut penitus non sit. Ut illud angeli: « Per viventem in sæcula, quia tempus jam non erit (*Apoc.* X, 6-7). » Humana enim anima seu angelicus spiritus et immortaliter mortalis est, et mortaliter immortalis, Nam beate vivere sive per vitium, seu per supplicium perdit. Essentialiter autem vivere, neque per vitium, neque per supplicium amittit. Igitur diei nomine, vir sanctus apostatam spiritum exprimere voluit, qui in vivendi essentia, etiam moriendo subsistit. Antiquus autem hostis dies est per naturam bene conditus, sed nox est per meritum ad tenebras delapsus. Dies est cum bona promittit, sed nox est cum mentes consentium [consentientium] erroris tenebris obscurat. De illo enim Paulus ait: « Cum sit angelus tenebrarum, transfiguratur se in angelum lucis (*II Cor.* XI, 14). » Ac si ergo diceret: *Pereat antiquus hostis, qui lucem promissionis ostendit, et peccati tenebras contulit.* *Pereat, id est, licentiam tentandi amittat.* MORALITER. Quasi dies quædam est nobis, cum mundi hujus prosperitas arridet, quæ in nocte desinit, quia sæpe ad tribulationis tenebras perducit. Hinc propheta ait: « Diem hominis non desideravi, tu scis (*Jer.* XVII, 16). » Hinc Dominus per Prophetam dicit: « Usque ad noctem increpauerunt me renes mei (*Psal.* XV, 7). » Potest autem per diem peccati delectatio, per noctem vero cæcitas intelligi. Optat igitur perire diem, ut omne quod blandire culpa cernitur, vigore justitiæ interveniente, destruat. Optat etiam perire noctem, ut cæcata mens etiam per consensum perpetrat, animadversione poenitiæ extinguat. Sed quaerendum nobis est cur in die homo natus dicitur, in nocte autem conceptus. Scriptura sacra tribus modis hominem appellat, scilicet aliquando per naturam, ut illud: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (*Gen.* I, 26). » Aliquando per culpam, ut illud: « Vos autem sicut homines moriemini (*Psal.* LXXXI, 7). » Et Paulus ait: « Cum sit inter vos zelus et contentio, nonne homines estis? » (*I Cor.* III, 3). Aliquando per infirmitatem, ut illud: « Maledictus qui spem suam ponit in homine (*Jer.* XVII, 5). » Homo ergo in die nascitur, sed in nocte concipitur, quia nequaquam a delectatione peccati rapitur, nisi prius per voluntarias mentis tenebras infirmetur. *Pereat ergo delectatio, quæ in culpa hominem rapuit.* *Pereat incauta mentis infirmitas, quæ usque ad tenebras pravi consensus excæcavit.* Sequitur: *Dies illa vertatur in tenebras.* In tenebras dies vertitur, cum malignus hostis qualis est ex merito sæviens, talis perspicitur in blandimentis latens. Quasi enim lucet dies iste, cum pravitatis ejus persuasio prospera creditur. Sed, cum iniquitas illius sicut est, agnoscitur; dies falsæ promissionis tenebris obscuratur. Dies in tenebras vertitur, cum culpa ipso delectationis exordio, ad quem perditionis finem rapiat, videtur. In tenebras diem vertimus

cum nosmetipsos districtè punientes, ipsa delectationis pravæ blandimenta per districta pœnitentiæ lamenta cruciamus, cum flendo insequimur quidquid in corde taciti ex delectatione peccavimus. Sequitur : *Non requirat eum Deus desuper et non illustret lumine.* — Duas omnipotens Deus ad se intelligendum creaturas fecerat, angelicam videlicet et humanam. Utramque vero superbia percutit. Sed eam redimere debuit misertus, quam in perpetratoe culpæ ex infirmitate aliquid constat habuisse. Hinc enim Propheta ait : « Recordatus est quia caro sunt (*Psal.* LXXVII, 39). » Et eo altius angelum apostatam repellere debuit, quo nil infirmum ex carne gestavit. Est adhuc aliud quo et perditus homo reparari debuit, et superbiens spiritus reparari non possit, Quia nimirum angelus sua malitia cecidit, hominem vero aliena prostravit. Ac si de eo dicatur. Quia ipse tenebras intulit, toleret sine fine quod fecit, nec unquam pristini luminis status recipiat, quia hoc etiam non suasus amisit. MORALITER. Requirit quæ judicando discutit, non requirit quæ ignoscendo in suo jam iudicio impunita dereliquit. Hic itaque dies, id est, hæc peccati delectatio a Domino non requiretur, si animadversione spontanea punitur, Paulo attestante qui ait : « Si nosipsos dijudicaremus, non utique a Domino iudicemur (*I Cor.* II, 31). » In iudicio namque Dominus apparens, omne quod tunc redarguit lumine illustrat. Quasi enim sub quadam obscuritate tegitur, quidquid tunc in memoriam non revocatur iudicis. Scriptum quippe est : « Omnia autem quæ arguuntur, a lumine manifestantur (*Ephes.* V, 13). » Quia ergo omne quod tegitur velut in tenebris occultatur, in die extremi iudicii non illustratur lumine, quod non discutitur ultione. Scriptum est enim : « Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (*Psal.* XXXI, 1). » Sequitur :

VERS. 5. *Obscurent eum tenebræ, et umbra mortis.* — Per umbram mortis oblivio debet intelligi, quia sicut mors interimit vitam, ita oblivio extinguit memoriam. Quia ergo apostata angelus æternæ oblivioni traditur, umbra mortis obscuratur. Ac si dicat : Sic enim eum erroris sui cæcitas obruat, ut nequaquam ulterius ad lucem pœnitentiæ per divini respectus memoriam resurgat. MORALITER. Diem tenebræ obscurant quando delectationem mentis inflicta pœnitentiæ lamenta transverberant. Possunt etiam per tenebras occulta iudicia designari. Occulta enim iudicia quasi quædam ante nostros oculos tenebræ sunt, quia perscrutari nequaquam possunt. Unde de Domino scriptum est : « Posuit tenebras latibulum suum (*Psal.* XVII, 12), » Diem igitur tenebræ obscurant, cum flendo nostræ delectationis gaudium ab illo justæ animadversionis radio inscrutabilia ejus iudicia misericorditer occultant. In Scriptura enim sacra umbra mortis aliquando oblivio mortis accipitur, ut illud : « Illuminare his qui in tenebris et umbra mortis sedent (*Luc.* I, 79). » Aliquando imitatio diaboli. De illo quippe dicitur : « Nonne

PATROL. CXXXIII.

A illi mors (*Apoc.* VI, 8). » Hinc utique scriptum est : « Sedentibus in tenebris et umbra mortis, lux orta est eis (*Matth.* IV, 16). » Aliquando mors carnis, ut illud : « Humiliasti nos in loco afflictionis, operuit nos umbra mortis (*Psal.* XLIII, 20). » Vera enim mors est cum anima separatur a Deo. Quia ergo Redemptor solam pro nobis mortem carnis accepit, umbram mortis pertulit, et ante oculos culpam quam fecimus abscondit. Ac si ergo diceret : Ille veniat qui ut a morte carnis et spiritus debitores eripiat, mortem carnis non debens solvat. Sequitur : *Occupet eum caligo, et involvatur amaritudine.* — Quia enim antiquus hostis a luce intimi ordinis cecidit, nunc semetipsum intrinsecus erroris caligine confundit. Sed post hoc amaritudine involvitur, quia ex merito spontanæ caliginis æterno gehennæ tormento cruciatur. Quia enim in caligine oculus confunditur, ipsa per pœnitentiam mentis nostræ confusio caligo nominatur. Nam sicut caligo nebula congerie obscurat diem, ita confusio perturbatis cogitationibus subnubilat mentem. Hinc scriptum est : « Et confusio adducens gloriam (*Eccli.* IV, 15). » Hæc caligo eorum mentem oppresserat, quibus Paulus dicebat : « Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis (*Rom.* VI, 21) ? » Dies enim amaritudine involvitur, cum ad cogitationem mente redeunte, peccati blandimenta cruciatus pœnitentiæ sequuntur. Quidquid enim involvitur ex latere omnis partis operitur. Diem ergo amaritudine involvimus, cum pravæ delectationis gaudium quod supplicia sequantur ex omni parte aspiciamus, et asperis hoc fletibus circumdamus. Sequitur :

VERS. 6. *Noctem illam tenebrosus turbo possideat.* — Scriptum quippe est : « Ignis in conspectu ejus ardescet, et in circuitu ejus tempestas valida. » Tenebrosus ergo turbo hanc noctem possidet, quia apostatam spiritum a conspectu districti iudicis ad æterna illa supplicia pavenda illa tempestas rapit. Turbine nox ista possidetur, quia superba ejus cæcitas districta animadversione percutitur. MORALITER. Quasi enim quidam turbo tempestatis est, concitatus spiritus mœroris. Nam dum peccatum quisque, quod fecit, intelligit, mœrore mentem obnubilat, et quasi concusso serenæ lætitiæ aere, omnem in se tranquillitatem cordis pœnitentiæ turbine devastat. Hinc enim scriptum est : « In spiritu vehementi conteres naves Tharsis (*Psal.* XLVII, 8). » Tharsis interpretatur *exploratio gaudii*, id est, perpetratoem culpæ non blandimenta securæ quietis foveant, sed piæ desævians amaritudo pœnitentiæ irrumpat. Sequitur : *Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus anni.* — Annum prædicationem supernæ gratiæ non inconvenienter accipimus. Quia sicut in anno congestis diebus tempus perficitur, ita in superna gratia virtutum multiplex vita completur. Potest per annum etiam multitudo intelligi redemptorum, quia sicut ex dierum multitudine annus dicitur, ita ex collectione bonorum omnium illa electorum innumerabilis universitas expletur. Hinc Isaias ait : « Spiritus

Domini per me (*Isa. lxi, 1*). » Et post paululum infert : « Ut prædicarem annum placabilem Domino (*Ibid., 11*). » Quid vero per dies, nisi singulæ quæque electorum mentes? Quid per menses, nisi multiplicatæ eorum Ecclesiæ, quæ unam catholicam faciunt, designantur? Illa ergo nox non computatur in diebus anni, quia antiquus hostis superbiæ suæ tenebris pressus, adventum quidem Redemptoris conspicit, sed nequaquam ad veniam cum electis redit. Hinc enim scriptum est : « Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit (*Heb. 11, 16*). » Possunt dici hi, qui interna luce permanent, angelici spiritus; menses autem, eorum ordines et dignitates intelligi. Singuli quique enim spiritus, quia lucent, dies sunt. Sed quia certis quibusdam dignitatibus distinguuntur, ut alii Throni, alii Dominationes sint, menses vocantur. Sed quia antiquus hostis nequaquam ad meritum lucis, nequaquam ad ordinem supernorum agminum reducitur, nec in diebus anni, nec in mensibus numeratur. MORALITER. Illuminationis nostræ annus tunc perficitur, quando apparente æterno iudice sanctæ Ecclesiæ, peregrinationis suæ vita completur. Tunc laboris sui remunerationem recipiet, cum expleto hoc belli tempore, ad patriam redit, ut illud Prophetæ : « Benedices coronam anni benignitatis tuæ (*Psal. lxxiv, 12*). » Dies vero anni hujus sunt singulæ quæque virtutes, menses autem multiplicia facta virtutum. Ac si ergo districtum iudicem exoret dicens : Cum completo sanctæ Ecclesiæ tempore, extremo te examine manifestas, sic dona quæ contulisti remunera, ut mala quæ commisimus, non requiras. Si enim nox illa computatur, omne quod egimus ex pravitate nostræ æstimatione confunditur; et dies virtutum jam non lucent, si hos in conspectu tuo annumerata nostræ noctis tenebrosa confusio obscuret. Sequitur :

VERS. 7. *Sit nox illa solitaria.*—Nox illa solitaria efficitur, quia districtione perpetua a frequentia supernæ patriæ separatur, Aliter. Ad perditionem quippe socium hominem fecerat sibi, quem Redemptoris sublatis eis qui electi sunt, solus antiquus hostis cum suo corpore æternis ignibus gehennæ mancipatur. Sequitur : *Nec laude digna.*—Cum enim humanum genus erroris tenebris pressum, deos lapides crederet, quid aliud quam noctis tenebras laudavit? Hinc Paulus ait : « Scimus quia idolum nihil est (*I Cor. viii, 4*). » Sed quæ immolant gentes dæmoniis immolant. Sed ecce am cernimus, quia nox illa non esse digna laude cognoscitur, cum a redempto humano genere, idolorum veneratio reprobatur, et solitaria nox relinquatur, quia cum damnato apostata spiritu ad tormenta non it. MORALITER. Sunt nonnulli qui non solum nequaquam deflent quod faciunt, sed etiam laudare et defendere non desistunt. Et nimirum cum defenditur culpa, geminatur. Contra quod recte dicitur : « Peccasti? ne adjicias iterum (*Eccli. xxii, 1*). » Ac si ergo dicat : Culpa quam fecimus sola remaneat, nec laudatur et defenditur, in conspectu nos iudicis multiplicius adstringat Pec-

A care quidem non debuimus, sed utinam non unguentes vel ea quæ fecimus sola deseramus. Sequitur :

VERS. 8. *Maledicant ei qui maledicunt diei.*—In veteri translatione dicitur : « Maledicat eam, qui maledixit diei, qui capturus est grande cetum. » Antichristi enim his verbis perditio [prævidetur] providetur futura. Malignus namque spiritus, qui per meritum nox est, diem se in mundi finem simulat, cum se quasi Deum hominibus ostendat. Noctem igitur maledicit, qui maledicit diem, quia ille nunc ejus malitiam destruit, qui illustratione adventus sui, tunc etiam potentiam ejus fortitudinis exstinguit. Hujus enim ceti fortitudo in aquis capitur, quia antiqui hostis versutia baptismi sacramento superatur. Hic autem de electis ejus angelis dicitur : Diem se quippe superbiens spiritus ostentare etiam angelicis potestatibus voluit, cum se quasi in potentia divinitatis super cæteros extollens, tot post se ad interitum legiones traxit. Sed hi qui in auctore suo humili corde perstiterunt, cum errori ejus noctem iuesse conspicerent, diem claritatis illius de semetipsis humilia sentiendo calcaverunt, qui nunc nobis doli ejus tenebras indicant, et quam sit illis despicienda facta claritas demonstrant. MORALITER. Illi veraciter mala transacta per animadversionem pœnitentiæ corrigunt, qui jam ad bona fallentia nulla delectatione rapiuntur. Non quos adhuc noxia alia delectant, falsum est quod cernitur, quia perpetrata alia deplorant. Aliter : Illi transactas culpas vere puniunt, qui maligni seductoris insidias in ipsa blanda suggestionem deprehendunt. Sequitur : *Qui parati sunt suscitare Leviathan.*—Leviathan quippe *additamentum eorum* interpretatur, hominum scilicet, quia postquam primam culpam mala suggestionem intulit, hanc quotidie augere gravioribus persuasionibus non desistit. Vel certe per exprobrationem additamentum hominum dicitur. Eos namque in paradiso immortales reperit, sed divinitatem promittendo, immortalitatem calliditate subtraxit. Electi enim spiritus superbum apostatam comprimunt, quia humiles hunc sequi noluerunt, ipsisque administrantibus disponitur, ut ad interuersionem apti certaminis destruendus funditus quandoque revocetur. MORALITER. Omnes qui ea quæ mundi sunt mente calcant, et ea quæ Dei sunt plena intentione desiderant, Leviathan contra se suscitant, quia ejus malitiam instigatione suæ conversationis inflammant. Nam qui ejus voluntati subjecti sunt, quasi quieto ab illo jure possidentur. Et quasi dormit, dum sopitus in eorum pravo corde quiescit. Sed excitatur in provocatione certaminis, cum jus amiserit perversæ dominationis. Hi ergo contra peccatum forti iudicio districtiois se erigunt, qui in suis tentationibus excitare antiquum adversarium non formidant. Sequitur :

VERS. 9. *Obtenebrentur caligine stellæ ejus.*—In Scriptura sacra aliquando sanctorum justitia desi-

gnatur, ut Paulus apostolus ait: « In medio nationis pravæ et perversæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo (*Phil.* II, 15). » Aliquando hypocritarum fictio demonstratur, ut illud: « Misit draco caudam, et traxit partem stellarum (*Apoc.* XII, 4). » Ac si ergo dicat: Contra eos quante (*Videtur phrasis corrupta*) humanos oculos, quasi bonis operibus splendent, malitia antiqui hostis obscura prævaleat, et hoc quod ante humana judicia sumpserant, lumen laudis deponant. **MORALITER.** Stellæ quippe noctis caligine tenebrantur, quando et hi qui magnis jam virtutibus splendent, adhuc de obscuritate culpæ aliquid retinentes sustinent, ut etiam magna claritate hæceant, ut tamen adhuc noctis reliqua nolentes trahant. Unde et in terra repromissionis in medio Ephraim tribui canentes tribu, talarius relinquitur. Aliter. Nox est consensus ad culpam, quæ ad nos primi parentis est excessu propagata. Nosque jam post poenam ad hanc vitam damnati, cum mortis merito venimus. Multi tamen in tenebris vitæ præsentis dum superiora de se exempla exhibent, astrorum more nobis desuper lucent. Qui tamen quantumlibet se igne compunctionis accendant, dum corruptibili adhuc carne gravati sunt, æternum lumen, sicut est, videre non possunt. Dicat ergo: *Obtenebrentur stellæ caligine ejus.* Id est etiam illi in contemplatione sua antiquæ noctis adhuc tenebras sentiant, de quibus nimirum constat quod humano generi in hujus vitæ caligine virtutum suarum radios expandant. Sequitur: *Expectet lucem, et non videat.* — Lux Dominus est. Ipse quippe ait: « Ego sum lux mundi (*Joan.*) VIII, 12). » Nox vero tenebrosus hostis, cum membris suis est, quæ lucem exspectat et non videt. Quia vel hi qui fidem sine operibus retinent cum pro eadem fide in extremo judicio salvare se posse confidunt, spes illorum frustrabitur, ut hi qui pro humana laude in bona actione se exhibent, in cassum advenientem judicem retributionem honorum operum sperant, Veritate attestante, quæ ait: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam (*Matth.* VII, 2). » Sequitur: *Nec ortum surgentis auroræ.* — Aurora quippe Ecclesia dicitur, quæ a peccatorum suorum tenebris, ad lucem justitiæ permutatur. De qua dicitur: « Quæ est ista quæ progreditur, quasi aurora consurgens? » (*Cant.* VI, 9.) In illa igitur luce, quæ in districti judicis adventu monstrabitur, corpus damnati hostis ortum surgentis auroræ non videt, quia iniquus quisque suorum caligine meritorum pressus, quanta claritate sancta Ecclesia in internum cordis lumen surgat, ignorat. Quæ etiam Ecclesia in judicio adhuc aurora erit, sed in regno dies. Ortus itaque auroræ est exordium clarescentis Ecclesiæ, quem videre reprobi nequeunt, quia in conspectu districti judicis malorum suorum pondere pressi ad tenebras pertrahuntur. De quibus propheta ait: « Tollatur impius ne videat gloriam justii (*Isa.* XXVI, 10). » Aliter: Judæa lucem exspectavit, et non vidit, quia humani generis Redemptorem venturum, quod est prophe-

ando, sustinuit; sed venientem minime cognovit. Quæ et surgentis auroræ ortum non vidit, quia infirma illa sanctæ Ecclesiæ primordia venerari contempsit. **MORALITER.** Quantumlibet intentione adhuc peregrina mens satagat, videre lucem sicut est, non valet, quia hanc ei damnationis suæ cæcitas abscondit. Ortus vero est auroræ illa nova natiuitas resurrectionis Ecclesiæ. Hinc Dominus ait: « In regeneratione cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ (*Matth.* XIX, 28). » Sed quantumlibet virtute electi nunc fulgeant, penetrare nequeunt quæ erit illa novæ natiuitatis gloria, qua tunc carne ad contemplandum æternitatis lumen abscondunt. Sequitur.

VERS. 10. *Quia non conclusi ostia ventris quæ portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis.* — Quod unicuique homini venter est matris, hoc universo humano generi existit illa summa paradisi. Ex ipsa namque humanum genus velut ex ventre prodiit. Sed hujus ventris ostia serpens aperuit, cum persuasione callida in corde hominis mandatum cœlestis dissolvit. Nec moveat quod non conclusisse quæritur, quem aperuisse paradisi januam delectatur. Non conclusit enī dicit, aperuit, et mala non abstulit, irrogavit. Quasi enim auferret, si quiesceret, et quasi clauderet si ab irruptione cessaret. **MORALITER.** Ostia quippe ventris sunt desideria concupiscentiæ carnalis, de quibus per prophetam dicitur: « Intra in cubicula tua, et claude ostia tua (*Isa.* XXVI, 20). » Nox vero est culpa peccati, quæ ostia ventris aperuit, quia concepto a peccato homini desideria concupiscentiæ reseravit, non conclusit, et supra aperuit, et non abstulit, irrogavit. Sequitur:

VERS. 11. *Quare non in vulva mortuus sum? et reliqua.* — Quatuor quippe modis peccatum perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere: In corde namque suggestionem, delectationem, consensum et defensionis audaciam perpetratur. Iisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur, in opere: Prius namque latens culpa agit, postmodum etiam ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur, ac hinc in consuetudinem dicitur, ad extremum quoque aut falsæ spei seductionibus vel obstinatione miseræ desperationis enutritur. Beatus igitur vir humani generis lapsus aspiciat, et dicat: *Quare non in vulva mortuus sum?* Id est, in ipsa ocella perpetrato peccati, cur a carnis vita mortificare me nolui? Sequitur: *Egressus ex utero, non statim perii?* — Id est, postquam ad apertam iniquitatem exii, cur me tunc saltem perditum non cognovi? Periisset quippe in suo judicio, si se perditum cognovisset. Sequitur:

VERS. 12. *Quare exceptus genibus?* — Id est, post apertam culpam, cur me adhuc in illa etiam consuetudo suscepit, ut valentiorē ad nequitias redderet, et pravis motibus sustinens fovaret? Sequitur: *Cur lactatus uberibus?* — Id est, postquam in culpæ consuetudinem veni, cur me ad atrociorē nequitiam,

vel falsæ spei fiducia, vel lacte miseræ desperationis enutriti? Augetur etiam culpa favoribus enutrita. Hinc Salomon ait: « Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas (*Prov. i, 10*). » Sciendum quoque quod tres illi motus peccantium, juxta discessus sui ordinem facilius corriguntur, quartus vero iste difficiliter emendatur. Unde et Redemptor noster puellam in domo, juvenem extra portam, Lazarum de sepulcro, quartum vero non suscitavit mortuum. Aliter: *Quare non in vulva mortuus sum?* Id est, cum serpentis suggestio me conciperet, tunc utinam quæ me mors sequeretur, agnovissem, ne usque ad delectationem suggestio raperet, et morti arctius ligaret. Sequitur: *Egressus ex utero, non statim perii?* Ac si dicat: Utinam ad exteriorem delectationem exiens, quo interiore lumine privabar, agnovissem, et saltem in ipsa delectatione occumberem, ne per consensum mors acrius puniret! Sequitur: *Cur exceptus genibus!* Ac si dicat: Utinam minime me consensus subjectis pravis sensibus excepisset, nec ipsa consentio me audaciam deterius raperet! Sequitur: *Cur lactatus uberibus?* Id est, utinam blandiri mihi saltem post mala perpetrata voluissem, ne tanto me nequius astringerem, quanto mollius in illa me foverem! Sequitur:

VERS. 13. *Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem.* — Ad hoc homo in paradiso positus fuerat, ut si se Conditori suo astringeret, ad cœlestem angelorum patriam quandoque sine carnis morte transiret, in qua vel peccare, vel mori non posset. Hoc quietis silentium homo habuit, cum contra hostem suum liberum voluntatis arbitrium accepit, cui quia sua sponte succubuit, mox de se quod contra se perstreperet invenit. Hinc Paulus ait: « Video aliam legem in membris meis (*Rom. vii, 23*). » Ipsa enim carnis suggestio, quasi quidam clamor est contra quietem mentis, quam ante transgressionem homo non sensit. Sequitur:

VERS. 14. *Cum regibus et consulibus terræ.* — Reges non immerito angelorum spiritus accipimus qui quo auctori omnium familiariter serviunt, eo subjecta potius regunt. Qui bene consules vocantur, quia dum ipsis nuntiantibus voluntatem Conditoris agnoscimus, in eis procul dubio consultum ab angustia nostræ tribulationis invenimus. Cum quibus homo dormiret, quia nimirum cum eis quiesceret, si persuasoris linguam sequi noluisset. Aliter: Reges sunt sancti prædicatores Ecclesiæ, qui et commissos sibi recte disponere, et sua bene regere corpora sciunt. Qui dum desideriorum in se motus temperant, super subjectis cogitationibus lege virtutis regnant. Qui bene etiam consules terræ vocantur, quia extinctis peccatoribus vitæ consultum præbent. Qui et terrenas mentes per exhortationis suæ consilium ad cœlestia pertrahunt. Consul enim erat qui dicebat: « De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do (*I Cor. vii, 25*). » Sequitur: *Qui ædificant sibi solitudines.* — Omnes enim qui vel illicita appetunt, vel in hoc mundo

A videri aliquid volunt, densis cogitationum tumultibus, in corde comprimuntur. Dumque desideriorum turbas intra se excitant, prostratam mentem pede miseræ frequentationis calcant. At contra sancti viri, quia nihil hujus mundi appetunt, nullis procul dubio in corde cogitationum tumultibus premuntur. Solitudines ergo ædificare est a secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere, et una intentione æternæ patriæ, in amorem intimæ quietis anhelare. An non cunctos a se cogitationum tumultus expulerat qui dicebat? « Unam petii a Domino, hanc requiram ut inhabitem in domo Domini (*Psal. xxvi, 4*) » Et: « Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine (*Psal. liv, 8*). » Et Jeremias ait: « A facie manus tuæ solus sedebam, quoniam comminatione replesti me (*Jer. xv, 17*). » Sequitur:

VERS. 15. *Cum principibus qui possident aurum, et replent domos suas argento.* — Quos alios principes, nisi sanctæ Ecclesiæ rectores vocat? Quos indesinenter in loco præcedentium prædicatorum divina dispensatio subrogat. De quibus eidem Ecclesiæ Psalmista ait: « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, » et reliqua (*Psal. xlii, 17*). Quid vero aurum nisi sapientiam appellat? Ut illud Salomonis: « Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis (*Prov. xxi, 20*). » Quid autem per domos nisi conscientie designantur? Unde sanato cuidam dicitur: « Vade in domum tuam (*Matth. ix, 6*). » Quid per argentum, nisi eloquia divina figurantur? De quibus per Psalmistam dicitur: « Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum (*Psal. xi, 7*). » Si enim parentem primum nulla peccati putredo corrumpere, nequaquam ex se filios gehennæ generaret. Sed hi qui nunc per redemptionem salvandi sunt, soli ab illo electi nascerentur. Eisdem ergo electos aspicit vir sanctus, atque quomodo cum eis quiescere potuisset, intendit. Sequitur:

VERS. 16. *Aut sicut abortivum absconditum non subsisterem.* — Abortivum dicitur, quod ante plenum tempus oritur, extinctum protinus occultatur. Abortivos enim cum quibus quiescere potuisset omnes vocat, qui ab ipso primordio mundi ante redemptionis tempus exorti sunt, et tamen huic mundo mortificare semetipsos curaverunt. Qui conscriptæ legis tabulas non habentes, quasi ab utero mortui sunt, quia Auctorem suum naturali lege timuerunt. Tempus itaque illud, quod juxta mundi initium mortuos huic sæculo Patres nostros protulit, quasi abortivus uterus fuit. Ibi namque Abel, Enoch et Noe, ibi Abraham, Isaac et Jacob fuerunt. Quia ergo a mundi primordio edita multitudo honorum ex magna parte nostræ notitiæ subtrahitur, abortivum hoc absconditum vocatur. Neque enim tot solummodo justos, usque ad acceptam legem exstitisse credendum est, quot Moyses brevissima descriptione perstrinxit, quod non substituisse dicitur, quia enumeratis paucis eorum frequentia nullo apud nos memoriæ scripto retineatur. Sequitur: *Vel qui concepti non viderunt lucem.* — Hi namque

qui post acceptam legem in hoc mundo nati sunt, Auctori suo ejusdem legis sunt admonitione concepti. Sed tamen concepti lucem minime viderunt, quia ad adventum Dominicæ incarnationis, quamvis hanc fideliter apertis prophetarum vocibus excitati crederent, pervenire nequiverunt. Incarnatus quippe Dominus dicit : « Ego sum lux mundi (Joan. viii, 12). » Atque ipse, Lux ipsa ait : « Multi prophetæ et justii desideraverunt videre quæ videtis, et non viderunt (Matth. xiii, 17). » Sequitur :

VERS. 17. *Ibi impii cessaverunt a tumultu.* — Corda peccantium per hoc quod strepitus desideriorum possidet, gravis cogitationum instigantium tumultus premit. Sed in hac luce a tumultu impii cessaverunt, quia nimirum Mediatoris adventum ad vitæ suæ requiem populi gentiles invenerunt, Paulo attestante qui ait : « Quod quærebat Israel hoc non est consecutus, electio autem consecuta est (Rom. xi, 7). » In hac luce impii cessant, dum perversorum mentes veritate cognita laboriosa mundi desideria fugiunt, et tranquillitati intimi moris acquiescunt. Hinc, ipsa Lux ait : « Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris (Matth. xi, 28, 29). » Sequitur : *Ibi requieverunt fessi robore.* — Omnes enim qui in hoc mundo fortes sunt, quasi robore fortes sunt, non robore defessi. Qui vero in Auctoris sui amore roborantur, quo magis in concupita Dei fortitudine convalescunt, eo a propria virtute deficiunt. Hinc Psalmista ait : « Defecit in salutare tuum anima mea (Psal. cxviii, 81). » Et rursus : « Concupivit anima mea, et defecit in atria Domini (Psal. lxxxiii, 3). » Ac si aperte dicat : Illic requies lucis remunerat, quos hic interius recreans proventus fatigat. Notandum quia non ait in hac luce, sed ibi. Quam enim continere electos conspicit, quasi locum nostrum hanc esse apprehendit. Hinc Psalmista ait : « Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient. Filii servorum tuorum habitabunt (Psal. ci, 28, 29). » Sequitur :

VERS. 18. *Et quondam vincti pariter sine moles-*

tia — Justos enim quamvis nullus desideriorum carnalium possideat tumultus, duris tamen vinculis eos in hac vita positos suæ corruptionis molestia ligat. Scriptum quippe est : « Corpus quod corrumpitur, ageravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (Sap. ix, 15). » Aliud namque de mente, aliud de corpore tolerant, et contra semetipsos quotidie in interno certamine exsudent. Jure ergo vincti dicimur, quia adhuc incessum nostri desiderii ad Deum liberum non habemus. Hinc Paulus ait : « Cupio dissolvi, et esse cum Christo (Phil. i, 23). » Hæc autem vincula in resurrectione rumpenda conspexerat, qui dicebat gaudens : « Dirupisti vincula mea, » et reliqua (Psal. cxv, 17). Bene autem dicitur, *quondam vincti* ; quia dum illa semper præsens lætitia cernitur, omne quod erit et defluit, quasi jam præteritum videtur. Dum enim rerum finis attenditur, omne quod præterit quasi fuisse pensatur. Sequitur : *Non exaudierunt vocem exactoris sui.* — Exactor ille importunus est persuasor, qui humano generi semel nummum deceptionis contulit, et ob hoc quotidie expetere mortis debitum non desistit. De hoc Veritas dicit : « Et judex tradet te exactori (Luc. xii, 58). » Hujus vox est tentatio miseræ suggestionis. Hujus vocem audimus cum tentatione pulsamur, sed non exaudimus cum tentanti resistimus. Cujus vocem justii non exaudierunt, quinimo suggestionem ejus, et si audiunt cum tentantur, non tamen exaudiunt, quia consentire contemnunt. Sequitur :

VERS. 19. *Parvus et magnus ibi sunt, et servus liber a domino suo.* — Quia in hac vita nobis est discretio operum, erit in illa procul dubio discretio dignitatum : ut quo hic alius alium merito superat, illic alius alium retributione transcendat. Hinc Veritas ait : « In domo Patris mei mansiones multæ sunt (Joan. xiv, 2). » Hinc Psalmista ait : « Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo scribuntur (Psal. cxxxviii, 16). » Tanta enim vis in illa pace nos sociat, ut quod in se quisque non acceperit, se accepisse in alio exsultet.

LIBER QUINTUS.

VERS. 20. Beatus etenim Job cum supernam re-
quiem contemplatus diceret, *Parvus et magnus ibi sunt, et servus liber a Domino suo.* Illico adjungit : *Quare data est misero lux?* — In Scriptura sacra nonnunquam lucis appellatione prosperitas, noctis autem nomine adversitas designatur. Unde et per Psalmistam dicitur : « Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus (Psal. cxxxviii, 12). » Lux enim miseris datur, quando hi qui sublimia contemplantes esse se in hac peregrinatione miseros agnoscunt, claritatem transitorie prosperitatis non ac-

cipiunt, et cum valde defleant, quia tarde ad patriam redeunt, tolerare insuper honoris onera compelluntur. Sequitur : *Et vita his qui in amaritudine animæ sunt?* — In amaritudine quippe animæ sunt omnes electi, quia punire flendo non desinunt, quæ deliquerunt, vel gravi se mœrore afficiunt, quia longe huc a facie Conditoris projecti, adhuc in æternæ patriæ gaudiis non sunt. De quorum corde bene per Salomonem dicitur : « Cor quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio illius non miscbitur extraneus (Prov. xiv, 10). » Sequitur :

VERS. 21. *Qui exspectant mortem et non venit.* — **A** cum inundant, cum impetu veniunt, et crescentibus multipliciter voluminibus intumescunt. Electi vero dum mentis suæ oculi divina judicicia opponunt, dum de occulta re se sententia trepidant, dum præteritorum suorum recolunt quæ deflent, dumque sibi adhuc futura quæ nesciunt pertimescunt, quasi quædam in eis aquarum more volumina colliguntur, quæ in mæroris rugitus, quasi in subjecta littora defluunt. Sequitur :
Desiderant quippe sancti mortificare se funditus, atque ab omni vita gloriæ temporalis extinguere, sed occultis Dei sæpe judiciis, vel præesse in regimine, vel occupari injunctis honoribus compelluntur. Desideriorum suorum detrimenta tolerat, ut majora lucra conversis aliis reportent. Sequitur : *Quasi effodientes thesaurum.* — Qui thesaurum effodiunt, illi, appropinquant in effossione, enixius laborant ; sic quippe qui mortificationem suam plene appetunt, quasi effodientes thesaurum quærent, et eo in opere delectabilius exsulant, quo jam velut thesaurum præmia propinquiora considerant. Unde Paulus ait : « Non deserentes collectionem nostram sicut est consuetudinis quibusdam, sed consolantes tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem (*Hebr. x, 25*). » **B** Aliter : Mundo morimur, si relictis visibilibus, in invisibilibus abscondamur. Thesaurum effodimus cum sapientiam perquirimus, de qua Salomon ait : « Si quæsieris illam quasi pecuniam, et sicut thesauros effodies eam (*Prov. II, 4*). » Quam facile invenit, qui molem a se terrenæ cogitationis repellit. Sequitur :

VERS. 22. *Gaudetque vehementer cum invenerint sepulcrum.* — Sicut enim in sepulcro absconditur corpus, ita in divina contemplatione absconditur anima. Mundo adhuc vivimus cum mente foris vagamur ; sed mortui in sepulcro absconditur cum mortificati exterius, in secreto internæ contemplationis celamur. Hinc Paulus ait : « Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo (*Col. III, 3*). » **C** Aliter thesaurum in sepulcro gaudentes quærimus, cum sacræ Scripturæ paginas sapientiam perquirentes volumus, cum exempla præcedentium perscrutamur, quasi ex sepulcro gaudium sumimus, quia mentis divitias apud mortuos invenimus. Sequitur :

VERS. 23. *Viro cui abscondita est via, et circumdedit eum Deus tenebris?* — Via enim sua viro abscondita est, quia et si jam in qua sit vite qualitate considerat, adhuc tamen, ad quem finem tendat, ignorat. Et si jam superna appetit, etsi plenis hæc desideriis quærit, adhuc si in eisdem desideriis permaneat, nescit. Est autem et alia vite nostræ absconditio, quia nonnunquam et ad ipsa quæ recte nos agere credimus, an in districti judicis examine recta sit ignoramus, Salomone attestante, qui ait : « Est via quæ videtur hominibus recta, novissima autem ejus deducunt ad mortem (*Prov. XIV, 12*). » Sequitur : *Et circumdedit eum Deus tenebris.* — Tenebris namque homo circumdatur, quia quamvis cœlesti desiderio ferveat, quid de semetipso sit dispositum intrinsecus ignorat. Sequitur :

VERS. 24. *Antequam comedam suspiro.* — Comedere est namque animæ, supernæ lucis contemplationibus pasci. Suspirat ergo antequam comedat, quia gemitu tribulationis afficitur, et postmodum contemplationis refectione satiatur. Sequitur : *Et quasi inundantes aquæ, sic rugitus meus.* — Aquæ,

cum inundant, cum impetu veniunt, et crescentibus multipliciter voluminibus intumescunt. Electi vero dum mentis suæ oculi divina judicicia opponunt, dum de occulta re se sententia trepidant, dum præteritorum suorum recolunt quæ deflent, dumque sibi adhuc futura quæ nesciunt pertimescunt, quasi quædam in eis aquarum more volumina colliguntur, quæ in mæroris rugitus, quasi in subjecta littora defluunt. Sequitur :

VERS. 25. *Quia timor quem timebam venit mihi.* — Justi igitur deflent et pavent, et magnis se lamentis cruciant, quia deseri formidant. Et quamvis de correctione gaudeant, eorum trepidam mentem correctio ipsa perturbat, ne malum quod tolerant, non pia percussio disciplinæ sit, sed animadversio justæ vindictæ. Ut illud Psalmistæ : « Quis novit potestatem iræ tuæ ? » (*Psal. LXXIV, 11*.) Sequitur :

VERS. 26. *Nonne dissimulaui? nonne silui? nonne quievi? et venit super me indignatio.* — Quamvis quolibet in loco positi, cogitando, agendo, loquendo peccemus, tunc tamen per tria hæc animus effrenatius rapitur, cum mundi hujus prosperitate sublevatur. Nam cum auctoritate vocis a nullo restringitur lingua, licentius per abrupta diffrenatur. Sed sancti viri cum mundi hujus potestate fulciuntur, cor ad considerandam suam gloriam reprimunt, linguam ab immoderata locutione restringunt, opus ab inquietudinis vagatione custodiunt. Potestas quippe, cum habetur, et cogitanda est ad utilitatem et dissimulanda propter tumorem. Aliter : Silere est mentem a terrenorum desideriorum voce restringere. Quiescunt qui terrenarum actionum strepitus pro divino amore postponunt. Sciunt enim quia nequaquam mens ad superna attollitur, si curarum tumultibus continue in intimis occupatur. Quid enim de Deo occupata obtineat, quæ de illo apprehendere aliquid etiam vacans laborat? Bene autem in Psalmis dicitur « Vacate et videte, quoniam ego sum Deus (*Psal. XLV, 11*). » Quia vacare Deo negligit, suo sibi judicium ejus visionis abscondit. Sequitur : *Et venit super me indignatio.* — Magna quippe arte doctrinæ dicturus, verbera prætulit recte facta, ut unusquisque hinc consideret, quæ peccantibus postmodum supplicia maneant, si etiam justos tam valida hic flagella castigant. Hinc Petrus ait : « Et si justus vix salvabitur, impius et peccator ubi parebunt ? » (*I Petr. IV, 18*.) Sequitur :

CAPUT IV.

VERS. 1, 2. *Respondens Eliphaz Themanites dixit: Si cœperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies.* — Eliphaz namque Latina lingua dicitur *Domini contemptus*. Et quid aliud hæretici faciunt, nisi quod dum falsa de Deo sentiunt, eum superbiendo contemnunt? Loqui namque molliter Eliphaz inchoat, qui hæreticorum speciem tenet, qui et primus amicorum loquitur, qui dum loquendi custodiam negligit, usque ad afflictæ contumelias excedit dicens : « Tigris periit, eo quod non haberet prædam (*Job. IV, 11*). » Exasperare quippe hæretici auditores suos

in exordio locutionis metuunt, ut vigilantur audiantur, et pene semper blanda sunt quæ proponunt, sed aspera quæ prosequendo subinferunt. Sequitur :

VERS. 3. *Sed conceptum sermonem quis tenere posset?* — Tria genera sunt hominum qui a se dissident: Sunt qui ad loquendum prava concipiunt, et nulla silentii gravitate refrenantur; et sunt qui cum prava concipiunt, magni silentii se vigore restringunt; et sunt qui virtutum usu roborati, usque ad eam celsitudinem provehantur, ut ad loquendum in corde quidem perversa concipiant quæ silendo compescant. Eliphaz itaque ex quo sit ordine ostenditur, cum ait: *Sed conceptum sermonem tenere quis poterit?* Qui etiam loquendo se offensurum novit. Pravi igitur sicut in sensu leves sunt, ita in locutione præcipites. Hinc Salomon ait: « Qui emittit aquam, caput est jurgiorum (Prov. xvii, 14). » Sequitur.

VERS. 4. *Ecce docuisti plurimos, et reliqua.* Magnæ celsitudinis iste vir fuit, qui inter curam domus, et multiplicium rerum custodiam, affectus pignorum studiaque laborum, erudiendis cæteris se impendit. Temporalia regenda disposuit, æterna prædicando nuntiavit. Sed seu hæretici, seu perversi quilibet, cum bona justorum referunt, ea ad argumentum criminis flectunt. Nam sequitur:

VERS. 5. *Nunc autem venit super te plaga et defecisti.* — Ab iniquis vero modo bonorum locuto, aut ejusdem lingue suæ adjudicata testimonio in crimine vita succumbat. Qui etiam bona de justis aliis cognita loquuntur, sed hæc ipsa protinus ad cumulum oburgationis pertrahunt. Sequitur:

VERS. 6. *Ubi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua et perfectio viarum tuarum?* — Quæ cuncta superiori conjungit sententiæ. Sed intuendum valde est, quia quamvis inconvenienter inchoasset, congruenter tamen ordines rerum narrat. Quatuor quippe modis vitam beati Job virtutibus enumerando distinxit, dum et timori fortitudinem, et fortitudini patientiam, et patientiæ perfectionem junxit. In via namque Dei timor gignit fortitudinem, ut Salomon ait: « In timore Dei, fiducia fortitudinis (Prov. xiv, 26). » Quia dum mens nostra recto metu Conditori omnium jungitur, potestate quadam supra omnia sublevatur, fortitudo autem non nisi in adversitate ostenditur. Unde mox patientia subrogatur, et statim post patientiam viarum perfectio subinfertur. Ille enim perfectus est qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. Sequitur.

VERS. 7. *Recordare, obsecro te, quis unquam innocens perit?* et reliqua. Sæpe enim hic et innocentes pereunt, sed ad æternam gloriam pereundo servantur. Quia hic innocens perit, propheta affirmat: « Justus perit et nemo est qui recogitet (Isa. lvi, 1). » De rectis Sapientia dicit: « Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus (Sap. iv, 11). » Sequitur:

VERS. 8, 9. *Quin potius vide eos qui operantur iniquitatem, et seminant dolores, et metunt eos, flante*

A *Deo perisse.* — Dolores seminare et fraudulentiam dicere eos, et metere est dicendo prævalere. Vel certe dolores seminant qui perversa agunt, metunt cum de eadem perversitate puniuntur. Fructus quippe doloris est retributio damnationis. Seminant ergo, inquit, dolores et metunt, quia iniqua sunt quæ faciunt, et in ipsa iniquitate prosperantur, sicut Psalmista ait: « Polluuntur viæ ejus in omni tempore (Psal. ix, 25). » Flare Dei, vindicta retributionis dicitur. Bene itaque qui dolores seminant, flante Deo, pereunt, quia unde foris perversa faciunt, inde ab intimis recte feriuntur. Flare irascendo dicitur, quia is qui in se tranquillus est pereuntibus turbulentus videtur. Sequitur:

VERS. 10. *Rugitus leonis et vox lænæ, et dentes catulorum leonum contriti sunt.* — Quid enim rugitus leonis appellat, nisi, ut paulo ante præmisimus, severitatem viri? quid vocem lænæ, nisi loquacitatem conjugis? Quid dentes catulorum leonum, nisi edacitatem proles? Quia enim filii convivantes exincti sunt, dentium expressione signantur. Quæ cuncta dum contrita Eliphaz exultat [exaltat], quasi jure damnata denuntiat. Cujus adhuc duritiam increpationis ingeminat, cum subjungit:

VERS. 11. *Tigris periit, eo quod non haberet prædam, et catuli leonis dissipati sunt.* — Quem enim nomine tigris nisi beatus Job nota varietatis signa? vel aspersum maculis simulationis? Sed nimirum omnis hypocrita tigris est, quia dum mundus color dissimulatione dicitur, vitiorum nigredine interrumpente variatur. Sæpe dum de castitatis munditia extollitur, sorde avaritiæ fœdatur. Quæ videlicet tigris rapit prædam, quia humanis sibi favoribus usurpat gloriam. Quia enim rapta laude extollitur, quasi præda satiatur. Translatio autem Septuaginta Interpretum non habet *tigris*, sed, *mirmicoleon periit*. Mirmicoleon quippe parvum valde est animal formicis adversum? Dicitur autem Latine formicarum leo, vel certe formica et leo. Quid in mirmicoleonis nomine Eliphaz in beato Job nisi pavorem et audaciam reprehendit? Ac si aperte dicat: Non injuste percussus es; contra erectos timidus, contra subditos audax fuisti. TYPICE. Leo, propter virtutem, Dominum; propter sævitiam diabolus, designat. De Domino: « Vicit leo de tribu Juda (Apoc. v, 5). » De diabolo: « Adversarius vester diabolus, sicut leo rugiens (I Petr. v, 8). » Lænæ autem nomine aliquando sancta Ecclesia designatur, quia audax est in adversis, ut isdem Job ait: « Non pertransivit per eam læna (Job. xxviii, 8). » Aliquando Babylonia propter immanitatem. Catuli autem leonum sunt quilibet reprobi, ad iniquam vitam malignorum spirituum errore generati. Sancti etenim viri sollicite custodiunt semetipsos, ne leo idem antiquus hostis eos sub aliqua imagine virtutis occidat, ne lænæ vox auribus perstrepat, idem ne Babylonis gloria censum ab amore celestis patriæ avertat, ne catulorum dentes mordeant, id est ne reproborum persuasio in corde conva-

lescat. Sed hæretici jam quasi de sanctitate securi sunt, quia suæ vitæ meritis cuncta se superasse suspicantur. In tigris etiam nomine propter multiformis astutiæ varietatem non incongrue eum signavit, quem superius per leonem. Satan quippe modo stultorum mentes blande persuadet, modo ad culpam terrendo pertrahit. Item per mirmicoleon designatur, quia carnalibus leo est, spiritualibus autem formica. Sequitur :

VERS. 12. Porro ad me dictum est verbum absconditum. Verbum absconditum hæretici audire se simulant, ut auditorum mentibus quadam prædicationis suæ reverentiam obducant. Quis scilicet, ut mira ostendere valeant, nova semper exquirunt, ut Salomon ait : « Aquæ furtivæ dulciores sunt, » et reliqua (Prov. ix, 17). TYPICE. Verbum absconditum invisibilis Filius vocatur, de quo Joannes ait : « In principio erat Verbum, » et reliqua (Joan. i, 1). Sed hoc verbum absconditum electorum mentibus dicitur, cum potestas unigeniti Filii credentibus manifestatur. Potest etiam absconditum allocutio intimæ aspirationis intelligi, de qua Joannes ait : « Unctio ejus docet nos de omnibus (I Joan. ii, 7). » Quæ nimium aspiratio humanam mentem tangendo sublevat, et ex desiderii internis inflammat. Absconditum ergo verbum audire est locutionem sancti Spiritus corde percipere. Quæ profecto sciri non potest, nisi a qua haberi potest. Verbum hoc absconditum dicitur, quia illud a quibusdam procul dubio in corde percipitur, quod a maxima parte hominum nescitur. Vel certe afflatio sancti Spiritus, absconditum verbum est, quia sentiri potest, strepitu locutionis exprimi non potest. Sequitur : *Et quasi furtive suscepit auris mea venas susurri ejus.* — Venas itaque susurri divini suscepit furtive, qui ad percipiendam virtutis ejus notitiam, deserto publicæ prædicationis ostio, pravæ intelligentiæ rimas quærit, de quibus Dominus dicit : « Qui non intrat per ostium in ovile ovium, hic fur est et latro (Joan. x, 1). » TYPICE. Venias superni susurri auris cordis furtive suscipit, quia subtilitatem locutionis intimæ afflata mens raptim et occulte cognoscit, quia et subtracta a visibilibus invisibilia conspicit, et repleta invisibilibus visibilia perfecte contemnit. Susurrum quippe occulti verbi est, hæc ipsa locutio aspirationis internæ. Venæ autem susurri dicuntur causarum origines, quibus hæc ipsa aspiratio ad montem ducitur. Quasi enim venam susurri sui aperit, cum nobis latenter insinuat quibus modis ad nostræ intelligentiæ aurem venit. Aliquando enim amore, aliquando terrori compungit. Aliter : Qui enim susurrat, occulte loquitur, et vocem non exprimit, sed imitatur. Cum ergo Omnipotens se nobis per rimas contemplationis indicat, nequaquam nobis loquitur, sed susurrat, quia et se plene non intimat ; quiddam tamen de se humanæ menti manifestat. Tunc autem nequaquam jam susurrat, sed loquitur cum ejus nobis certa species revelatur. Hinc Dominus ait : « Palam de Patre annuntiabo vobis (Joan. xvi, 25). »

A Et Joannes : « Videbimus eum sicuti est (Joan. iii, 2). » Sequitur :

VERS. 13. *In honore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines.* — In nocturna quippe visione, dubie cernitur. Rimæ ergo susurri in pavore nocturnæ visionis se percepisse hæretici asserunt, quia ut ea quæ docent alta alii ostendant, vix ea se capere posse denuntiant. Sed hinc colligendum est, quomodo audientibus certa esse poterunt quæ ipsi dubie viderunt. TYPICE. Horror nocturnæ visionis est pavor occultæ contemplationis. Humana etenim mens, quo altius elevata quæ sint æterna considerat eo de factis temporalibus gravius tremefacta formidat. Sequitur : *Quando solet sopor occupare homines.* — Ac si dicant hæretici. Cum homines interius [inferius] dormiunt, nos ad percipienda superna vigilamus. Figurata autem tribuo modis somnus accipitur : aliquando enim mors carnis accipitur, ut Paulus ait : « Nolo vos ignorare, fratres, de dormientibus, » et paulo post : « Ita et Deus eos, qui dormierunt, per Jesum adducet cum eo (I Thess. iv, 13, 14). » Aliquando torpor negligentiae, ut illud : « Hora est jam nos de somno surgere (Rom. xiii, 11) ; » Et : « Evigilate, justi (I Cor. xv, 34). » Aliquando vero calcatis desideriis terrenis, quies vitæ accipitur et illud : « Ego dormio, et cor meum vigilat (Cant. v, 2). » Quisquis enim ea quæ mundi sunt agere appetit, quasi vigilat ; quisquis vero internam requiem quærens, hujus mundi strepitum fugit, velut obdormiscit. Quia igitur nequaquam notitia interna concipitur, nisi ab externa implicatione cessetur, recte nunc dicitur : *Quando sopor solet occupare homines,* ut Dominus ait : « Nemo potest duobus dominis servire (Matth. vi, 24). » Sequitur :

VERS. 14. *Pavor tenuit me, et tremor, et omnia ossa mea perterrita sunt.* — Quia enim hæretici, de doctrinæ suæ altitudine miri videri appetunt, quasi pertimescunt quod dicunt. FIGURATE. Quid per ossa nisi fortia acta accipimus ? De quibus Propheta ait : « Dominus custodit omnia ossa eorum (Ps. xxxiii, 21). » Ac si diceretur : Subtilitatis intimæ arcana percipiens, unde me apud me fore credidi, ante conspectum judicis inde titubavi. Distractionem quippe justitiæ contemplantes, etiam de ipsis operibus juste pertimescimus, quæ nos fortia egisse putabamus. Sequitur :

VERS. 15. *Et cum spiritus, me præsentem, transiret, inhorruerunt pili carnis meæ.* — Ut incomprehensibilia se cognovisse judicent, non stetisse, sed transisse coram se spiritum narrat. Mystice autem nobis præsentibus transit spiritus, quando invisibilia cognoscimus, et tamen hæc non solide, sed raptim videbimus. Non ergo stat spiritus, sed transit, quia in suavitate contemplationis intimæ diu mens fixa non permanet, quæ mox ad semetipsum ipse immensitate luminis reverberata revocatur. Pili carnis sunt quælibet superflua humanæ corruptionis, vel vitæ veteris cogitationes. Transeunte ergo spiritu,

pili carnis inhorruerunt, quia ante compunctionis vim cogitationes superfluae fugiunt, ut nil fluxum libeat, quia afflatam mentem etiam contra semetipsam visitationis intimae severitas inflamat. Sequitur :

VERS. 16. *Stetit quidem cujus non agnoscebam vultum.* — Vultum se vidisse incognitum haereticum simulat, ut esse se ei cogitos, qui ab humana mente cognosci non valet, ostendant. TYRICE. Quidam namque non dicimus, nisi de eo utique quem exprimere aut nolumus, aut non volumus. Sed qua mente hoc loco dicitur *quidam*, exponitur cum protinus subinfertur : *Cujus non agnoscebam vultum.* Cum enim animus postponens omnia imaginem rerum, phantasmata, substantiamque semper ut est idem est et ubique praesens est, cogitat, conspicit hanc. Quam si necdum quid sit apprehendit, agnovit certe quid non sit. Bene autem dictum est : *Stetit.* Omnis quippe creatura, quia ex nihilo facta est, et per semetipsam ad nihilum tendit. Stare ergo solius Creatoris est, per quem cuncta transeuntem traeseunt, et in quo aliquo aliqua ne transeant retinentur. Sequitur : *Imago eorum oculis meis.* — Saepe haereticum Deum sibi imaginaliter fingunt, quem intueri spiritualiter nequeunt, ejusque vocem quasi aurae levis audire se perhibent, qui ad secreta illius cognoscenda quasi esse se familiariores caeteris gaudent. Non enim ea docent quae publice Deus loquitur, sed quae eorum auri quasi latenter aspirat. MYSTICE. Imago Patris Filius est, sicut Moyses de formatione hominis ait : « Ad imaginem suam fecit illum (Gen. 1, 27). » Et Apostolus. « Qui cum sit spendor gloriae et figura substantiae ejus (Hebr. 1, 3), » Cum ergo aeternitas cernitur, prout infirmitatis nostrae possibilitas admittit, imago ejus mentis nostrae oculis antefertur. Quia vero cum in Patre intendimus, hunc quantum accepimus per suam imaginem, id est per Filium, videmus, ut ipse Dominus ait : « Nemo venit ad Patrem nisi per me (Joan. xiv, 6). Sequitur. *Et vocem quasi aurae levis audivi.* — Quid enim per vocem aurae levis, nisi cognitio Spiritus sancti ? Qui de Patre procedens, et de eo quod est Filii accipiens, nostrae tenuiter notitiae infirmitatis infunditur. Quia igitur humana mens, quantalibet virtute tetenderit, vix de intimis extrema cognoscit, recte nunc dicitur : *Et vocem quasi levis audivi.* — Sequitur :

VERS. 17. *Nunquid homo Dei comparatione justificabitur ?* — Humana justitia divinae justitiae comparata injustitia est. Quia et lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in solis radio posita tenebratur. Bene autem subditur : *Aut Factore suo purior erit vir ?* — Muriorem autem se vir Factori suo aestimat, si contra flagellum querelam parat, eumque sibi procul dubio postponit, cujus iudicium de sua afflictione redarguit. Qui enim mire hominem ex nihilo fecit factum impie non affligit. Quapropter male se rectum putat, qui regulam summam rectitudinis ignorat. Sequitur :

A VERS. 18. *Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles.* — Natura quippe angelica etsi contemplatione Auctori inherendo in statu suo immutabiliter permanet, eo ipso tamen quo factura est, in semetipsa vicissitudinem mutabilitatis habet. Mutari autem ex alio ad aliud ire est, et in semetipsa stabilem non esse. Sola autem natura incomprehensibilis nescit moveri, quae ab eo quod semper idem est, nescit immutari. Hanc autem in angelis mutabilitatem dicit, quamvis immutabiles sint per hoc quod ei qui semper idem est, vinculis ligantur. Sequitur : *Et in angelis suis reperit pravitatem.* — Hoc de apostatis spiritibus infertur. Mire autem Deus omnipotens naturam summorum spirituum bonam, sed mutabilem condidit, ut et qui manere nollent, ruerent, et qui in conditione persisterent, tanto in ea jam dignius, quanto ex arbitrio starent. Sequitur :

B VERS. 19. *Quanto magis qui habitant domos luteas.* — Luteas quippe domos habitamus, qui in corpora terrena subsistimus, ut Paulus ait : « Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus (II Cor. iv, 7). » Et rursum : « Scimus quia si terrestris domus nostra dissolvatur, » et reliqua (II Cor. v, 5). Sequitur : *Qui terrenum habent fundamentum.* — Terrenum fundamentum est substantia carnalis, ut Psalmista ait : « Non est occultatum os meum a te quod fecisti in occulto, et substantia mea in inferioribus terrae (Psal. cxxxviii, 15). » Sequitur : *Consumuntur velut a tineas.* — Tinea de veste nascitur, et eandem vestem de qua oritur, oriendo corrumpit. Quasi quaedam vero vestis animae caro est. Ex qua nimirum carnalis tentatio velut tinea nascitur, ac per hanc ad interitum lacerata pervenit. Ac si dicatur : Si illi spiritus immutabiles esse nequeunt, qui nulla carnis infirmitate deprimuntur, qua temeritate se homines in bonis permanere constanter aestimant ? Possunt quoque per angelos sancti doctores intelligi, ut illud prophetae : « Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est (Mal. ii, 7). » Qui esse omnino sine culpa nequeunt, cum praesentis vitae iter gradiuntur, quantalibet virtute fulgeant, quia eorum gressus tangitur, aut luto illiciti operis, aut pulvere cogitationis. Domus luteas habitant, qui de illecebrosa hac vita carnis exsultant. Hanc Paulus despexerat habitare dicens : « Nostra conversatio in caelis est (Phil. iii, 20). » *Qui enim serviunt ei, non sunt stabiles* quia cum mens ad alta nititur carnis suae cogitatione dissipatur. Pravitas ergo in angelis reperitur, dum ipsos quoque qui veritatem nuntiant, nonnunquam subreptio vitae fallacis gravat. Ac si dicat : Si electi mundi hujus iniquitate feriuntur, quibus ictibus penetrantur reprobi ? Tinea quippe damnum et non solum facit. Ita iniquorum mentes, quia damna sua considerare negligunt, integritatem quasi nescientes perdunt. Amittunt namque a corde innocentiam, ab ore veritatem, a carne continentiam, et per accessum temporis aetatem vitae. Sed haec nequaquam conspiciunt. Sequitur :

VERS. 20. *De mane usque ad vesperam succidentur.* — De mane usque ad vesperam peccator succiditur, dum a vitæ suæ exordio usque ad terminum, iniquitatis perpetrato vulneratur, ut Psalmista ait : « Viri sanguinum non dimidiabunt dies suos (*Psal.* LIV, 24). » Sequitur : *Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt.* — Nullus intelligit vel eorum qui pereunt, vel eorum qui perditos pereuntium mores imitantur. Ut illud : « Justus perit, et nemo est qui recogitet (*Isa.* LVII, 1). » Postest etiam per mane prosperitas, vespere hujus mundi adversitas designari. De mane ergo usque ad vesperam reprobi succiduntur, quia et per prospera lascivientes depereunt, et per adversa impatientes ad insaniam exsurgunt. Quos de mane usque ad vesperam culpa nequaquam succideret, si vel prospera fomentum crederent, vel adversa sectionem sui vulneris æstimarent. Sequitur :

VERS. 21. *Qui autem reliqui fuerint auferentur ex eis.* — Reliquos autem hujus mundi despectos dicit, quos præsens sæculum ad nullius gloriæ usum eligit, sed quasi minimos indignosque derelinquit. Sed hos Dominus eligere non dedignatur. Paulo attestante, qui ait : « Quæ stulta mundi sunt elegit Deus, ut confundat sapientes ; » et : « infirma mundi eligit, ut confundat fortia (*I Cor.* I, 27). » Sequitur : *Morientur et non in sapientia.* — Hoc loco Eliphaz cum de electis diceret, qui reliqui fuerint auferentur et eis, illico adjungens : *Morientur et non in sapientia,* ad illud protinus recurrit, quod sapientius de reprobis protulit dicens : *Et quia nullus intelligit, et reliqua.* — Mortem quidem et sapientiam pariter reprobi fugiunt, sed sapientiam penitus deserunt, mortis autem laqueos non evadunt. Et qui quando morituri vivere moriendo potuerant, dum mortem quæ procul dubio ventura est metuunt, et vitam simul, et sapientiam perdunt. Sequitur :

CAPUT V.

VERS. 1. *Voca ergo si est qui tibi respondeat.* — Omnipotens Deus sæpe ejus precem in perturbatione deserit, qui præcepta ejus in tranquillitate contemnit. Unde scriptum est : « Qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis (*Prov.* XXVIII, 9). » Vocare nostrum est humili Deum prece deprecari. Respondere Dei est effectum precibus præbere. Ac si dicat : Quantumlibet afflictus clames, Deum respondentem non habes, quia vox in tribulatione non invenit quem mens in tranquillitate contempsit. Sequitur : *Et ad*

aliquem sanctorum convertere. — Ac si deridens dicat : Sanctos quoque invenire in afflictione adjuutores non vales, quos habere socios in hilaritate noluisti. Sequitur :

VERS. 2. *Virum stultum interficit iracundia.* — Hæc nimirum sententia vera esset, si illata contra tanti viri patientiam non fuisset. Scriptum quippe est : « Tu autem cum tranquillitate judicas (*Sap.* XII, 18). » Sciendum vero quia quoties turbulentos motus animæ sub mansuetudinis virtute restringimus, redire ad similitudinem Conditoris conamur. Quam nimirum similitudinem, cum tranquillitatem mentis ira perturbat, amittit. Per iram sapientia perditur, ut illud : « Ira in sinu stulti requiescit (*Eccle.* VII, 10). » Per iram justitia relinquatur, sicut scriptum est : « Ira viri justitiam Dei non operatur (*Jac.* I, 20). » Per iram lux veritatis amittitur, ut illud : « Sol non occidat super iracundiam vestram (*Ephes.* IV, 25). » Duobus vero modis iracundia vincitur : Primus est, ut omnes sibi quasi pati potest contumelias proponat. Secundus modus est, ut cum alienos excessus aspicimus, nostra quibus in aliis excessimus, delicta cogitemus. Sciendum vero est, quod alia est ira, quam impatientia excitat, alia quam zelus format. Illa ex vitio, ista ex virtute generatur. De hac Psalmista ait : « Irascimini et nolite peccare (*Psal.* IV, 5). » De hac Salomon ait : « Melior est ira risu (*Eccles.* VII, 4). » De illa : « Virum stultum interficit iracundia (*Job.* V, 2). » Ac si dicat : Ira per zelum sapientes turbat. Ira vero per vitium stultum trucidat. Sequitur : *Et parvulum occidit invidia.* — Invidere enim non possumus, nisi eis quos in aliquo nobis meliores putamus. Parvulus ergo est qui livore occiditur, quia ipse sibi testimonium perhibet, quod eo minor sit, cujus invidia torquetur. Quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret. Hinc scriptum est : « Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum (*Sap.* II, 24). » Invidia enim cum mentem tabefecerit, cuncta quæ invenerit bene gesta consumit, ut illud Salomonis : « Vita carniū sanitas cordis putredo ossium invidia (*Prov.* XIV, 30). » Qui ergo livoris peste plene carere desiderat, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non angustat. Imminutio ergo livoris est affectus urgens internæ dulcedinis, et plena mors ejus est perfectus amor æternitatis. Quia cum nulla terrena desiderat, nihil est quod ejus erga proximum charitate contradicat.

LIBER SEXTUS.

VERS. 3. *Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini ejus statim.* — Stultus quippe Judæorum populus exstitit, qui ipsam incarnationem æternæ Sapientiæ sprevit. Qui quasi firma radice conva-

luit, quia electorem vitam temporaliter extinguendo superavit. Sed hunc Eliphaz maledicendo despicit, quia nimirum omnes hæretici quorum tenere speciem amicos beati Job diximus, cum de nomine

Christi gloriantur, Judæorum perfidiam ex auctoritate reprehendunt. MORALITER. Quasi firma radice stultus in terra figitur, quia totis desideriis in terreno amore solidatur. Cujus enim fortes gloriam aspi- ciunt, protinus post gloriam quæ pœna sequatur, attendunt, et tacita intus cogitatione despiciunt. Pulchritudinem quippe stulti maledicere, est ejus glo- riam ex considerata damnatione judicare. Statim ac si diceret : Contra stulti pulchritudinem moram in maledictione non habui, quia cum hæc cernerem, simul etiam pœnam sequentem vidi. Nemini statim maledicerem, si qua me illius gloriæ delectatio tenuisset. Sequitur :

VERS. 4. *Longe fiant filii ejus a salute.* — Filii ejus stulti sunt omnes qui perfidiæ illius prædica- tione generantur. Qui scilicet a salute longe sunt, qui etsi temporaliter vitam sine afflictione perci- piunt, æterna gravius ultione feriuntur. Sicut de eisdem filiis illius dicitur : « Væ vobis, Scribæ et Pharissæi hypocritæ, qui circuitis mare et aridam, ut faciatis unum proselytum, et cum fuerit factus, facitiseum filium gehennæ duplo quam vos (*Matth.* xxiii, 15). » MORALITER. Filii quippe stulti sunt qui in ambitione hujus sæculi, ex ejus imitatione pas- cuntur, qui profecto a salute longius fiunt, quanto impetratione [in perpetracione] nequitie nulla in- firmitate feriuntur. Sequitur : *Et conterentur in porta, et non erit qui eripiat.* — Quis portæ no- mine, nisi Mediator Dei et hominum debet intelli- gi ? Qui ait : « Ego sum ostium. Per me si quis in- troierit, salvabitur (*Joan.* x, 9). » Filii igitur hujus stulti extra portam projiciuntur, in porta conteren- tur, quia pravæ Judæorum soboles ante Mediatoris adventum in legis observatione floruerunt, sed in ipsa Redemptoris nostri præsentia a divinitatis ob- sequio perfidiæ suæ meritis repulsi ceciderunt. Quos nimirum non est qui eripiat. Quia scilicet dum ipsum Redemptorem extinguere persequen- do conati sunt, oblata sibi remedium ereptionis absconderunt. MORALITER. Sicut urbis aditus porta dicitur, ita est dies judicii porta regni, et per eum ab electis omnibus ad cœlestis patriæ gloriam in- tratur. Hinc Salomon ait : « Nobilis in porta vir ejus, quando se viderit cum senatoribus terræ (*Prov.* xxxi, 23). » Et rursus : « Date ei de fructu manuum suarum, et laudent eum in portis opera ejus (*Prov.* xxxi, 31). » Filii igitur hujus stulti ante portam electi sunt, sed in porta conterentur, quia hujus sæculi amatores in præsentia vita superbiunt, sed in ipso regni aditu æterna animadversione feriuntur. Illos quippe Veritas æterna adversi- tate eripit, quos in temporalibus prosperis per disciplinam premit. Qui ergo nunc renuit premi, tunc non valet eripi. Sequitur :

VERS. 5. *Cujus messem famelicus comedat.* — Hujus stulti messis fuerat sacræ legis eloquia. Quam stultus comedet. Quia nimirum gentilis populus verba legis intelligendo edidit, ad quam plebs Judaica sine intellectu laboravit. Hinc Veritas ait : « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur (*Matth.*

v, 6). » MORALITER. Habet etiam famelicus messem, quando iniquus quisque donum intelligentiæ rectæ accipit. Quam nimirum comedit famelicus, quia is qui ad Deum sanctis desideriis anhelat, discit quod audit, agit quod didicerit, et dum doctores pravi recta prædicatione reficiuntur, quid aliud quam stulti fruge satiantur ? Sequitur : *Et ipsum rapiet armatus.* — Antiquus hostis Judaicum populum armatus rapuit, quia in eo vitam fidei fraudulenta suggestionem quasi jaculis extinxit. MORALITER. An- tiquus namque hostis quasi inermis vincitur, cum mala aperta suggerens, humanæ menti bona om- nia simul destruere conatur. Sed armatus venit, quando bona alia intacta deserens, latenter alia corrumpit. Sequitur : *Et bibunt sitientes divitias ejus.* — Hujus stulti divitias sitientes bibunt, quia fluentis sacræ locutionis, quæ Judaicus populus in superbiæ ostentatione possidet, conversæ gentilium mentes irrigantur. Unde et eis per prophetam di- citur : « Omnes sitientes, venite ad aquas, » et re- liqua (*Isa.* lv, 1). MORALITER. Sæpe stultus habet interni liquoris fontem, sed non bibit, quia inge- nium quidem accipit intelligentiæ, sed tamen ve- ritatis sententias cognoscere loquendo contemnit. Divitiæ quoque mentis sunt verba sacræ locutio- nis ; sed has divitias stultus oculis aspicit, et in ore mentis suæ usum minime assumit. Ad com- prehendenda enim verba nullo studio amoris ela- borat ; si contra alius sitim habet, et sæpe hoc in divinæ legis eruditione quandoque studendo in- telligit, quod per negligentiam ingeniosus nescit. Hinc Salomon ait : « Stellio manibus nititur, et moratur in ædibus regis (*Prov.* xxx, 21). » Ple- rumque enim aves quas ad volatum pennæ suble- vant in vepribus resident. Sequitur :

VERS. 6. *Nihil in terra sine causa.* — Idcirco enim sæpe desidiosus ingenium accipit, ut de ne- gligentia justius puniatur, quia quod sine labore assequi potuit, scire contemnit, et idcirco studio- sus tarditate intelligentiæ premitur, ut eo majora præmia retributionis inveniat, quo magis studio inventionis elaborat. Sequitur : *Et de humo non egreditur dolor.* Dolor namque quasi de humo egreditur, cum homo ad Dei imaginem conditus, de rebus insensibilibus flagellatur. Sed quia per occulta merita mentium, aperta prodeunt flagella pœnarum, de humo dolor non egreditur, quo mo- do sensus nostri malitia exigit, ut a rebus insensi- bilibus feriatur. Nequaquam pœna de ea nascitur creatura quæ percutit, sed de ea procul dubio quæ peccando vim percussione extorsit. Se- quitur :

VERS. 7. *Homo nascitur ad laborem, et avis ad vo- landum.* — Ad laborem quippe homo nascitur, quia nimirum is qui sui accepta est ratione præditus, considerat quod valde sibi sit impossibile, ut hæc peregrinationis suæ tempore sine gemitu evadat. Sed in eo quod caro flagellis afficitur, mens ad ap- petenda sublevatur altiora, Paulo attestante, qui ait : « Et licet qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est, renovatur de die in diem

(*I Cor.* iv, 16). » Inde enim mens ad summa evolat, unde caro in infimis durius laborat. Potest quoque appellatione hominis carnalium vita signari, unde Paulus ait : « Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne homines estis et secundum homines ambulatis ? » (*I Cor.* iii, 3.) In hac itaque vita homo ad laborem nascitur, quia carnalis quisque contra affligit. Tanto enim quisque hujus mundi veraciter mala sentit, quanto ejus bona inhiante appetit. At contra tanto animus a labore afflictionis se subtrahit, quanto per spem ad summa sustollit. An non quasi avis ad volandum Paulus natus fuerat, qui tot adversa sustinens dicebat : « Nostra conversatio in cœlis est ? » (*Phil.* iii, 20.) Sequitur :

VERS. 8. *Quamobrem ego deprecabor Dominum, et ad Deum ponam eloquium meum.* — Ac si aperte diceret : Illum rogo per quem hæc tribui scio. Sequitur :

VERS. 9. *Qui facit magna.* — Quis omnipotentis Dei mirabilia perscrutari sufficiat? Quod cuncta ex nihilo creavit, quod ipsa mundi fabrica mirae virtute disposita : et super aereum cœlum suspenditur, et super abyssum terra libratur? Bene autem adjunxit : *Et inscrutabilia.* — Minus enim fuerat magna facere, si tamen quæ facta sunt perscrutari potuissent. Sequitur : *Et mirabilia absque numero.* — Minoris autem esset magnitudinis, si qua inscrutabilia pauca fecissent. Sed inter hæc sciendum est, quia divina miracula et semper debent considerari per studium, et nunquam discuti per intellectum. Sæpe enim fit, ut dum nonnulli homines mortuorum corpora in pulverem redacta considerant, et resurrectionis vim colligere ex ratione non possunt, hæc ad statum pristinum redire posse desperant. Sequitur :

VERS. 10. *Qui dat pluviam super faciem terræ, et reliqua.* — Omnipotens enim Deus terræ pluviam tribuit, cum arentia corda gentilium supernæ gratia prædicationis perfundit; et aquis universa irrigat, quia sterilitatem perditum hominis repletionem spiritus ad fructificationem format, sicut per semetipsam Veritas dicit : « Qui biberit aquam, » et reliqua (*Joan.* iv, 13). Universitatis autem nomine homo significatur, quia in ipso vera species et magna communicatio universitatis ostenditur. Unde et Veritas discipulis dicit : « Euntes in mundum universum, predicate Evangelium omni creaturæ » (*Marc.* xvi, 15). » Quamvis hoc loco universa intelligi et aliter possunt, cum enim divites et pauperes, fortes et debiles, sapientes et insipientes spiritus ad suam cognitionem vocat, universa Deus aquis irrigat. Possunt autem universorum nomine ipsæ morum dissimilitudines designari. Alius namque elatione erigitur, alius libidine inflammatur, alius avaritia anhelat. Sed universa Deus aquis irrigat, quia vim sui sermonis in singulis juxta morum diversitates format, ut hoc in ejus eloquio quisque inveniat, per quod

A virtutis necessariæ germen ferat. Sequitur :

VERS. 11. *Qui ponit humiles in sublime, et merentes erigit sospitate.* — In sublime humiles ponuntur, quia ii qui nunc pro Dei amore despecti sunt, tunc cum Deo judices veniunt. Hinc enim Dominus dixit : « Vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, et reliqua » (*Matth.* xix, 28). » Tunc merentes Dominus erigit, quia hi qui ejus desideriis prospera fugiunt, cruciatusque persequentium tolerant, tanto sublimiorem tunc sospitatem recipiunt, quanto nunc a cunctis mundi gaudiis devoti moriuntur. Hinc est enim quod per Salomonem dicitur : « Cor quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus non miscbitur extraneus » (*Prov.* xiv, 10). » Quod tamen de electis Dei etiam in hac vita nihil obstat intelligi. In sublime quippe humiles ponuntur, quia cum se ex humilitate substernunt, altæ mentis judicio cuncta temporalia transeunt. Videamus humilem Paulum; ait enim : « Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum; nos autem servos vestros per Christum » (*II Cor.* iv, 5). » Videamus in sublime jam positum : « An nescitis quia angelos judicabimus ? » (*I Cor.* i, 3); et rursus : « Conresuscitavit, et consedere nos fecit in cœlestibus » (*Ephes.* ii, 6). » Merentes etiam Dominus sospitate erigit, qui afflictos suos ad gloriam veræ lætitiæ soliditate sustulit. Sospitate quippe non insania erecti sunt, qui in bonis actibus positi ipsi in Domino firmi gratulantur. Nonnulli enim et iniquitates perpetrant, et gaudere non cessant. De quibus dicitur : « Qui lætantur cum malefecerint, » et reliqua (*Prov.* ii, 13). Hi certe non sospitate eriguntur, sed insania, qui superbiunt cum affligi debuerant. Sequitur :

VERS. 12. *Qui dissipat cogitationes malignorum ne possint implere manus eorum quæ ceperant.* — Reproborum mentes perversis cogitationibus semper invigilant, sed plerumque eis superna dispensatio obviat. Et quamvis pravitatem consilii nec fracti adversitatibus corrigunt, tamen ne contra bonos prævaleant eorum vires refrenantur. Sequitur :

VERS. 13. *Qui comprehendit sapientes in astutia eorum, et consilia pravorum dissipat.* — Sapientes ergo Dominus in ipsa eorum astutia comprehendit, quando ejus consiliis humana facta etiam tunc congrue servavit cum resistunt. Astute namque aliquid agere fratres Joseph ausi sunt, ut Dei concilium mutaretur. Sed divino judicio quod declinare conati sunt, renitendo servierunt. Ideo quippe ab eis Joseph venditus fuerat, ne adoraretur (*Gen.* xxxvii, 28). Sed ideo est adoratus, quia venditus. Sic divinum consilium, dum devitatur, impletur. Sic humana sapientia, dum reluctatur, comprehenditur. Comprehendit etiam Dominus sapientes in astutia eorum, quando et hoc ad pietatis suæ obsequium, nostræque salutis augmentum redigit, quod contra illum humana incredulitas exarsit. Hinc Psalmista ait : « Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus » (*Psal.*

cx, 2).» Hinc Salomon ait : « Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum (Prov. xxi, 30). » Sequitur :

VERS. 14. *Per diem incurrent tenebras, et quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.* — Per diem tenebras incurrunt, qui in ipsa veritatis præsentiā perfidiæ errore cæcati sunt. Persecutores igitur Redemptoris nostri, dum divinæ virtutis miracula cernerent, et tamen in ejus divinitate dubitarent, in die tenebras passi sunt, qui visum in luce perdidērunt. Hinc est quod de Judæa dicitur : « Occidit sol, cum adhuc esset dies (Jer. xv, 9). » Hinc iterum propheta dicit : « Quid de nocte, custos? quid de nocte, custos? Venit mane et nox (Isa. xxi, 11, 12). » De nocte enim custos venit, quia humani generis protector et manifestus in carne apparuit, et tamen hunc pressa perfidiæ suæ tenebris Judæa minime agnovit. De cujus presentia et nova lux mundo inclaruit, et tamen in corde infidelium vetusta cæcitas remansit. Judæi autem aperta Dei miracula viderunt, et adhuc eum quasi palpantes quærebant, cum dicerent : « Quousque animas nostras tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam (Joan. x, 14). » MORALITER. Mens quippe iniquorum hominum cum de aliena melioratione affligitur, de radio lucis obscuratur. Qui quasi in nocte, sic in meridie palpant, quia dum bonum quod vident accusare nequeunt cæcati malitia malum quod non vident accusare quærunt. Bona enim in proximis aperta vident, sed, si qua mala latent, investigant. Quod bene exprimitur, cum Loth protegentibus angelis, in domo ejus Sodomitæ ostium non invenerunt. Sequitur :

VERS. 15. *Porro salvum faciet egenum a gladio oris eorum, et de manu violenti pauperem.* — Ipse quippe pauper est, de quo per Paulum dicitur : Propter vos egenus factus est, cum dives factus esset (II Cor. viii, 9). » Potest per oris gladium accusantium Hebræorum lingua signari, de quibus per Psalmistam dicitur : « Filii hominum, dentes eorum arma, » et reliqua (Psal. lvi, 5). Ipsi quippe clamaverunt : « Crucifige, crucifige (Joan. xix, 6). » Per violenti vero manum, ipsa cucifigens gentilitas exprimitur, quæ in Redemptoris morte Hebræorum voces opere implevit. Redemptor autem noster et vires gentilium et linguam Hebræorum moriendo ex humilitate pertulit, sed ex divinitatis suæ potentia resurgendo superavit. Moraliter quippe est quisquis apud semetipsum elatus non est. Unde Veritas dicit : « Beati pauperes spiritu, » et reliqua (Matth. v, 3). Gladius namque oris est, iniquitas persuasionis. Manus autem violenti est adversitas potestatis. Ac si ergo diceret : sed et in se Dominus mentes hominum solidat, ut eas ad perpetrandam nequitiam nec blandimenta suasionum pertrahant, nec dolores suppliciorum frangant. Sequitur :

VERS. 16. *Et erit egeno spes.* — Salvato enim paupere spem egenus recipit, quia resurgente carne Domino, fidelis quisque ad æternæ vitæ fiduciam convalescit. Spes quippe in æternitate animum

A erigit, et idcirco nulla mala exterius, quæ tolerat, sentit. Sequitur : *Iniquitas autem contrahet os suum.* — Os enim suum nunc adhuc iniquitas dilatat: quia humani generis lingua infidelium contumeliis lacessere nequaquam cessat. Sed tunc os contrahet, eam hoc quod non vult per studium, per studium claudet. Aliter : Clarescente miraculo resurrectionis Domini, dum copiosa multitudo infidelium credidit, ab Ereptoris sui injuriis contumeliisque cessavit. Os enim suum quod Deum deridendo aperuit, infirmo contraxit. MORALITER. Nunc enim malus bonis derogat, et recta quæ agere negligit hæc malus obtrectando lacerare non cessat. Sed tunc iniquitas os suum contrahit, cum justos quanta appetat gloria retributionis agnoscit. Tunc malorum lingua digna tormentorum retributione ligatur. Sequitur :

VERS. 17. *Beatus homo qui corripitur a Domino.* — Prima virtus est, ne perpetrari debeant, sed vitari peccata. Secunda autem, saltem perpetrata corrigere. Sed plerumque culpas non solum imminentes minime vitamus, verum etiam nec commissa agnoscimus. Turpis tamen animus percussione tangitur ut exerceatur, quatenus qui statum suæ rectitudinis securus perdidit, afflicto consideret quo jacet. Hinc Salomon ait : « Quem diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit (Prov. iii, 12). » Sequitur : *Increpationem ergo Domini ne reprobas.* — Qui per culpam percussus, sed ad querelam suæ percussione elabatur, increpationem Domini reprobatur, qui hanc injuste se perpeti accusat. Qui autem non per purgationem criminis, sed per fortitudinis probationem feriuntur, cum causam suæ percussione inquirunt, nequaquam increpationem Domini reprobare dicendi sunt, quia in semetipsis satagunt invenire quod nesciunt. Sequitur :

VERS. 18. *Quia ipse vulnerat et medetur, percutit et manus ejus sanabunt.* — Duobus modis omnipotens Deus vulnerat quos reducere ad salutem curat : aliquando enim carnem percutit, et mentis duritiam suo pavore tabescit. Vulnerando ergo ad salutem revocat, cum electos suos affligit exterius ut interius vivant. Unde per Moysen dicit : « Ego occidam, » et reliqua (Deut. xxxii, 39) ; aliquando intus vulnera infligit, quia mentis nostræ duritiam suo desiderio percutit, sed percutiendo sanat, quia terroris sui jaculo transfixos ad sensum nos rectitudinis vocat. Unde et sponsa dicit : « Vulnerata charitate ego sum (Cant. ii). » Sequitur :

VERS. 19. *In sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum.* — Per senarium numerum præsenti vitæ operatio discursusque signatur. Sexto namque die omnia perficiens hominem condidit, et semetipso requievit. Quapropter per septenarium numerum requies designatur. Paterna ergo pietas eruditione præsenti vitæ labore nos atterit, sed in adventu judicii a verbere abscondit, ut tanto tunc ad salutem exhibeat, quanto nunc nos flagella durius secant. Sequitur :

VERS. 20. *In fame eruet te de morte, et in bello de*

manu gladii. — Sicut fames carnis est subtractum subsidium corporis, ita et fames est mentis silentium divinæ locutionis. Unde recte per prophetam dicitur: « Imittam famem in terram (*Ezech.* xiv, 13); » non famem panis, neque sitim aquæ, sed famem audiendi verbum Dei. Bellum quippe patimur, cum carnis nostræ tentationibus impugnamur. De quo Psalmista ait: « Obumbrasti caput meum in die belli (*Psal.* cxxxix, 8). » Quia igitur reprobi dum fame verbi deficiunt, etiam belli gladio transfiguntur, electorum suorum Dominus mentes, dum verbi sui pabulo reficit, contra tentationes corporis fortes reddit. Sequitur:

VERS. 21. *A flagello linguæ absconderis.* — Flagellum linguæ est exprobratio illicitæ contumeliæ. Flagello linguæ bonos feriunt pravi, quia eorum opera irridendo persequuntur. Hinc scriptum est: « Ipse liberavit me de laqueo venantium, » et reliqua (*Psal.* xc, 3). Sancta ergo anima a flagello linguæ absconditur; quia, dum in hoc mundo est, honorem laudis non querit, nec contumelias detractionis sentit. Sequitur: *Et non timebis calamitatem cum venerit.* — Habent enim sancti viri contra famem divini verbi pabulum; contra belli gladium continentiam; contra flagellum linguæ, protectionem patientiæ; contra exterioris calamitatis damnum, interni amoris adiutorium; quo enim eos hostis callidus numerosius tentat, eo circumspecti Dei milites virtutibus divinis ditiores fiunt. Potest etiam flagellum linguæ sententia ultimæ animadversionis intelligi, quia districtus iudex reprobis dicet; « Discedite a me, » et reliqua (*Matth.* xxv, 41). Sed justus quisque in tanta districtione sententiæ, blanda tunc iudicis voce refovetur, cum dicitur: « Esurivi, et dedistis mihi manducare, » et reliqua (*Matth.* xxv, 3). Et: « Venite, benedicti, » etc. (*Matth.* xxv, 34). Sequitur:

VERS. 22. *In vastitate et fame ridebis.* — Tunc quippe reprobos fames interficiet, quia suam illis faciem Redemptor abscondet. Ipse quippe de se dixit: « Ego sum panis vivus, » et reliqua (*Joan.* vi, 51). Et scriptum est: « Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. » Vastitas cruciat, quia gehenna concremat. Hinc Psalmista ait: « Pones eos ut olibanum igni, » et reliqua (*Psal.* x, 10). Sed tunc justus redibit, quia cum iniquos omnes extremas ultio percutit, ipse de gloria Domini dignæ retributionis hilarescit. Hinc Psalmista ait: « Videbunt justi et timebunt, » et reliqua (*Psal.* li, 8). Sequitur: *Et bestias terræ non formidabis.* — Callidus quippe adversarius, bestia terræ dicitur, quia ad rapiendas mortis tempore peccatorum animas violenta crudelitate effrenatur. Sed tamen de Ecclesia dicitur: « Mala bestia non transibit per eam (*Isa.* xxxv, 9). » Illi igitur terræ bestiam morientes timent, qui Conditoris sui potentiam viventes non timent. Sancti enim viri quia divinæ se formidini medullitus subdunt, omne de adventu adversarii pondus timoris abjiciunt. Hinc Psalmista orat diceas: « Nequando

A rapiat ut leo animam meam (*Psal.* vii, 3). » Ac si ergo diceret: Quia blandiente hoste modo nunc vinceris, hunc postmodum sævientem non timebis. Sequitur:

VERS. 23. *Sed cum lapidibus regionum pactum tuum.* — Quid ergo regionum lapides, nisi Ecclesiarum electos accipimus? Quibus dicimur: « Vos autem tanquam lapides vivi superædificamini (*I Petr.* ii, 5). » De quibus Ecclesiæ pollicetur: « Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos (*Isa.* liv, 11). » Qui igitur recte vivit, pacto se lapidibus regionum sociat, vitam suam procul dubio ad sanctorum præcedentium imitationem ligat. Sequitur: *Et bestie terræ pacificæ erunt tibi.* — Non ait pacatæ, sed pacificæ, quia non pacem habet, sed pacem faciunt. Terræ ergo bestie electis pacificæ fiunt, quia maligni spiritus cum horum corda adversantes deprimunt, hæc nolentes ad amorem Domini impellunt; et afflicta mens tanto magis ad æternam patriam reditum dirigit, quantum in hoc ærumæso exilio laboriosius vivit. Possunt etiam per terræ bestias motus carnis intelligi, qui dum mentem nostram irrationabilia suadendo laccessunt, contra nos bestialiter insurgunt. Sed cor sub divina lege deprimatur, etiam cum carnis incentiva detumescunt, et si ad tentandum rugiunt, nequaquam tamen usque ad effectum operum quasi ad aperti morsus rabiem exurgunt. Pacificæ itaque sunt, quia motus carnis, etsi per desideria palpitant, aperta tamen nos contradictione non impugnant. Vel certe pacem nobiscum terræ bestie faciunt, quia motus carnis dum nos tentando laccessunt, ad amorem quietis intimæ impellunt. Sequitur:

VERS. 24. *Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum.* — In Scriptura sacra aliter pax plena dicitur, atque aliter inchoata. De illa quippe dicitur: « Nunc dimittis servum tuum, domine, in pace (*Luc.* ii, 29). » De ista vero: « Pacem meam do vobis, » et reliqua (*Joan.* xiv, 27). Pax enim nostra a desiderio Creatoris inchoatur, et manifesta visione perficitur. Tabernaculum igitur justæ pacem habere dicitur, quia videlicet ejus corpus quod mente inhabitatur, a perversis desideriorum motibus, sub justitiæ dispositione refrenatur. Sequitur: *Et visitans speciem tuam non peccabis.* — Species quippe nostra dicitur proximus noster, quia in illo cernimus quod sumus ipsi. Speciem ergo suam visitat quis, cum ad eum quem sibi similem per naturam conspicit, passibus amoris tendit: ut in altero sua considerans, ex seipso colligat qualiter infirmitati alterius condescendat. Hinc Paulus ait: « Factus sum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrarem; iis qui sub lege sunt, quasi sub lege esse (cum ipse non essem sub lege), ut eos qui sub lege erant, lucrificerem; iis qui sine lege erant tanquam sine lege essem (cum sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi), ut lucrificerem eos qui sine lege erant. Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrificerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem

salvos (*I Cor.* ix, 10, 22). » Tunc etiam plene vincitur peccatum, cum ex sua similitudine unusquisque perpendit quomodo in dilectione proximi dilatetur. Sequitur :

VERS. 25. *Et scies quoniam multiplex erit semen tuum.* — Cum vero a vitiis caro restringitur, cum mens virtutibus exercetur, restat ut loquendo quisque doceat vitam quam moribus servat. Ille enim uberes fructus prædicationis colligit, qui semina bonæ operationis præmittit. Et tanto ejus fecundius prædicationis tribuitur, quanto hoc in ejus pectore perfecti operis exaratione prævenitur. Sequitur : *Et progenies tua sicut herba terræ.* — Quia de ejus imitatione nascitur, dum arentem præsentis vitæ gloriam deserit, spe in æterna viridescit. Vel certe justi progenies sicut herba terræ oritur, quia dum vivendo monstrat quod prædicando asserit, multitudo sequentium innumerabilis exurgit. Sequitur :

VERS. 26. *Ingredieris in abundantia sepulcrum.* — Quid enim sepulcri nomine, nisi contemplativa vita signatur? Activa quoque vita sepulcrum est, quia a pravis nos operibus mortuostegit. Sed contemplativa perfecte sepelit, quia a cunctis mundi actionibus funditus dividit. Hinc Paulus sepultus dicebat : « Mortui enim estis, » et reliqua (*Col.* iii, 3). Hinc est quod Abraham conjugem mortuam in sepulcro duplici sepelit. Vir quippe perfectus sepulcrum in abundantia ingreditur, quia prius activæ vitæ opera congregat, et postmodum carnis sensum per contemplationem mortuum, hanc mundo funditus occultat. Actionis namque tempus primum est : contemplationis extremum. Unde necesse est, ut perfectus quisque prius mentem virtutibus exercent, atque hanc postmodum in horreum quietis condant. Hinc est quod Jacob pro Rachel servivit, et Liam accepit. Potest etiam per sepulcrum non solum in hac vita nostra contemplatio, sed quies æternæ et intimæ

A retributionis intelligi. In abundantia ergo sepulcrum ingreditur, qui post congesta vitæ præsentis opera a mutabilitate sua plene mortuus in secreto veri luminis occultatur. Unde per Psalmistam dicitur : « Abscondes eos in abscondito vultus sui, » et reliqua (*Psal.* xxx, 21). Sequitur : *Sicut affertur acervus tritici in tempore suo.* — Frumentum quippe in segete sole tangitur, quia in hac vita humana, anima respectu superni luminis illustratur. Pluvias percipit, quia veritatis eloquio pinguescit. Ventis concutitur, quia tempestatibus exercetur : et secum crescentes paleas portat, quia nequiores contra se quotidie vitam peccantium tolerat; atque ad aream deductum triturationis pondere premitur, ut a palearum connexionem solvatur. Quia mens nostra cælesti disciplinæ supposita, dum correctionis flagella percipit, a societate carnalium mundior recedit, et relictis paleis, ad horreum ducitur : quia foris remanentibus reprobis, electa anima ad supernæ mansionis gaudia æterna sublevatur. Et in alieno quidem tempore percussiones sentiunt, sed in suo a percussione requiescunt. Electis quippe tempus est alienum vita præsens unde quibusdam adhuc infidelibus Veritas dicit : « Tempus meum nondum venit, tempus autem vestrum semper est paratum (*Joan.* vii, 6). Sequitur :

VERS. 27. *Ecce hoc ut investigavimus ita est.* — Liqueet profecto quod in his nil ab eo juxta superficiem dicitur, quia nimirum ante faciem non jacet quod investigatur. Qui ergo hæc investigare se indicat, quia in verbis exterioribus interiora quæsierit demonstrat. Sequitur : *Quod auditum, mente pertracta.* — Quantalibet enim doctrina mens polleat, gravis ejus imperitia est velle docere meliorem. Unde et ea quæ ab inimicis recta prolata sunt, ab interno arbitro non recta judicantur. In eo namque vim suæ rectitudinis amittunt, quod auditori non congruunt.

LIBER SEPTIMUS.

CAPUT VI.

VERS. 2, 3. *Utinam apprehenderentur peccata mea quibus iram merui, et calamitas quam patior, in statera! quasi arena maris hæc gravior apparet.* — Stateræ nomine Dei et hominum Mediator exprimitur, qui ad pensandum vitæ nostræ meritum venit, ac secum justitiam simul et misericordiam detulit. Sed misericordiæ lance præponderans culpas nostras, parcendo levigavit. Calamitas quidem in statera gravis apparuit, quia malum quod pertulit, non nisi in præsentia Redemptoris agnovit. Magni autem arena maris est ponderis, sed calamitas hominis arena maris gravior dicitur, quia dura fuisse pœna ostenditur, dum per misericordiæ judicem culpa levigatur. Sequitur : *Unde et verba mea dolore sunt plena.* — Justi verba dolore plena sunt,

D quia quousque præsentia tolerat, ad aliud loquendo suspirat. Qui enim peregrinationem pro patria diligit, dolorem etiam inter dolores nescit. Sequitur :

VERS. 4. *Quia sagittæ Domini in me sunt.* — Sagittarum quippe nomine aliquando prædicationum verba signantur. De his Psalmista ait : « Sagittæ tuæ acutæ, » et reliqua (*Ps.* xlii, 6). Et Isaias : « Mittam ex his qui salvati fuerint ad gentes in mari, in Africa, in Lydia, tenentes sagittas, in Italiam, et Græciam (*Isa.* lxxvi, 19). » Aliquando animadversionis sententia designatur, sicut Joas regi per Eliseum dicitur : « Jace sagittam (*IV Reg.* xiii, 17). » Quo jacente ait : « Percuties Syriam, donec consumes eam (*Ibid.*). » Ac si ergo diceret : Ego in exilio damnationis non gaudeo, quia vim percussione agnosco. Sequitur : *Quarum indignatio ebibit spiri-*

tum meum. — Quid est spiritus hominis, nisi spiritus elationis? Sagittæ autem Domini spiritum hominis ebibunt, cum supernæ animadversionis sententia afflictam mentem ab elatione compescunt, cum supernæ sententiæ electos quos in peccatis inveniunt, dum vulnerant, immutant, ut duritiam suam transfixa mens deserat, atque ex salutifero vulnere sanguis confessionis currat. Sequitur: *Et terrores Domini militant contra me.* — Justorum mens non solum perpendit quid tolerat, sed etiam pavet quod restat. Videt qualia in hac vita patitur, metuit ne post hanc graviora patiatur. Hinc Psalmista ait: « In me transierunt iræ tuæ, et terrores tui conturbaverunt me (Psal. LXXVII, 17). »

MORALITER. Jam quippe per fidem Mediatoris vivimus, et tamen adhuc per expurgationem vitiorum quasi sagittas Domini dura animadversionis intimæ flagella sustinemus. Sed ecce et divinæ correctionis percussione configimur, et tamen adhuc illud est gravius quod de terrore venturi Judicis æternam animadversionem formidamus. Sequitur:

VERS. 5. *Nunquid rugiet onager cum habuerit herbam? aut mugiet bos cum ante præsepe plenum steterit?* — Per onagram, agrestem asinum gentilis populus designatur. Per bovem, plebs Judaica significatur, quæ jugo supernæ dominationis supposita, ad spem proselytos colligens corda quæ valuit vomere legis traxit. Multos enim ex gentili populo, seu Judæorum, incarnationis Domini mysterium desiderasse, his verbis cognoscimus. De quibus Dominus ait: « Dico vobis, multi justi et phphetæ voluerunt videre quæ vos videtis, » et reliqua (Matth. XIII, 16). Sed tunc onager herbam invenit, cum gentilis populus divinæ incarnationis gratiam accepit. Tunc etiam bos vacuum præsepe non habuit, cum plebi Judaicæ Domini carnem lex exhibuit, quam diu exspectante prophetavit. Unde et natus Dominus in præsepe ponitur. Ipse enim ex nostra substantia carnem assumens fenum fieri voluit, qui cibum semetipsum mentibus mortalium præbuit dicens: « Qui comedit carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo (Joan. LIV, 56). » Ac si ergo dicat: Idcirco gentilitas gemit, quia eum necdum Redemptoris sui gratia refecit; atque ideo Judæa mugitus dilatata, quia legem tenens, sed legis auctorem non videns, stans ante præsepe jejunit. **MORALITER.** Qui alii onagri appellatione signantur, nisi qui in campo fidei constituti, nullius officii loris ligantur? Bovis vero nomine hos signat, quos intra sanctam Ecclesiam ad prædicationis officium suscepti ordinis jugum premit. Herba vero onagri et pabulum bovis est interna refectio populi fidelis. Quia enim longe ab interna sapientia positi, æternam hæreditatem non cernimus, velut bruta animalia a desiderata jejnamus. De qua nimirum herba Redemptoris voce dicitur: « Per me si quis introierit, salvabitur, » et reliqua (Joan. X, 9). Sequitur:

VERS. 6. *Aut poterit comedere insulsum, quod non est sale conditum?* — Quisquis enim carnalibus obsequiis intentus, legem intelligere spiritaliter

noluerit, quid aliud quam insulsum cibum comedit? Sed quia præceptis ejus dura jubentibus gentilitas subdi recusavit, insulsum cibum comedere noluit, quæ priusquam spiritus condimentum perciperet, servare vim litteræ expavit. Sed in hoc cibo sal Veritas misit, et latere in lege saporem occultæ intelligentiæ docuit dicens: « Si crederetis Moysi, » et reliqua (Joan. V, 46). Et rursum. « Habete sal in vobis. » Et: Pacem habete inter vos (Marc. IX, 50). » **MORALITER.** Verba quippe moresque carnalium, quasi cibum se nostris mentibus ingerunt, in delectationis ventre rapiuntur. Sed doctus quisque insulsa non comedit, quia pravorum dicta factaque dijudicans, ab ore [aure] cordis repellit. Hinc Psalmista ait: « Narraverunt mihi iniqui fabulationes suas, » et reliqua (Psal. CXVIII, 85). Sequitur: *Aut gustare aliquis potest, quod gustatum affert mortem?* — Lex namque carnaliter degustata mortem intulit, quia commissa delinquentium dura animadversione distinxit, et per præceptum culpam innotuit, et hanc per gratiam non delevit, Paulo attestante, qui ait: « Nihil ad perfectum perduxit lex (Hebr. VII, 19). » Ad Christum vero conversa gentilitas, quæ adhuc sonare per verba legis intelligit, angustata sunt desideriis suis. **MORALITER.** Sancti igitur viri cum æternis desideriis anhelant, in tanta vitæ altitudine se sublevant, ut audire jam quæ mundi sunt, grave sibi hac deprimens pondus credant. Valde namque intolerabile æstimant, quidquid illud non sonat, quod intus amant. Sæpe enim mens superna appetit, et stulta in infamis contemnit, nec tamen adhuc pro amore veritatis ad perferendos præsentis vitæ cruciatus accingitur. Durum quippe est appetere quod cruciat, sequi quod vitam fugat. Sequitur:

VERS. 7. *Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt.* — Absit enim ne vir sanctus in status sui incolumitate constitutus, amicorum suorum aliquando dicta despexerit. Sed quia beatus Job membrum est Ecclesiæ sanctæ, ejus etiam voce loquitur. Quia nimirum amoris sui æstibus anxia, cibum Scripturæ veteris conversa gentilitas esurit quem dudum superba despexit. Aliter: Quia societatem gentilium Judæa habere contempsit, insulsum cibum sumere fastidivit, et quia divina sententia proposita morte vetuerat ne plebs Israelitica fœdus cum alienigenis jungeret, gustare noluit quod gustatum affert mortem. Sed ad Redemptoris gratiam Judæa veniens, ab Israelitis infidelibus repulsa, dum per sanctos apostolos ad collectionem se gentilium dilatata, quasi hoc in cibo esuriens accepit, quod indignum prius fastidiose despexit, et præ angustia cibos quos dudum contempserat, comedit: quia repulsa a Judæorum duritia gentiles suscipere populos quos despexerat concupiscit. **MORALITER.** Mens enim proficiens quæ prius dum sola propria curaret, ferre aliena fastidiebat, cum ad toleranda proximi infirma se attrahit, ita ut pro amore veritatis præsentis vitæ cruciatus tanto post fortis appe-

tat, quanto prius infirma fugiebat, hæc præ angustia comedit, quæ prius tangere nolebat. Sequitur.

VERS. 8. *Quis det ut veniat petitio mea, et quod expeto tribuat mihi Dominus, et qui cæpit ipse me conterat?*— Non enim per contumaciam expetit se extinguere, ut injustitiam ferientis accuset, quod verbis sequentibus demonstrat, dicens: « Non contradicam sermonibus sanctis (Job. xi, 10). » Sciendum vero est quia aliquando nos adversarius, aliquando autem conterit Deus. Ex adversarii contritione deficimus a virtute. Per Domini vero contritionem fracti vitis in virtute laboramus. Hinc scriptum est: « Reges eos in virga ferrea (Psal. ii, 9). » Cum enim nos exterius affligit, interius reficit. Et quia plerumque vitiorum contritionem in nobis Dominus agere inchoat, sed cum mens ex ipso exordio profectus extollitur, adversario aditum pandit. Quapropter sanctus vir exorat dicens:

VERS. 9. *Qui cæpit, ipse me conterat.*—Ac si dicat: Hoc quod in me exorsum est, perficere feriendo non desinat, ne desertum me adversario ad contritionem tradat. Sequitur: *Solvat manum suam et succidat me.*—*Solvat manum* dicitur, exercent effectum. Sed cum nos extolli Conditor conspiciat, et amorem suum erga nos per verbera non exercet, quia ad ferienda in nos nostra vitia manum ligat. Et cum securos nos ac de virtutum affluentia elatos repente vel flagelli dolor, vel infirmitatis tentatio percutit, protinus a status sui vertice mentis nostræ elatio succisa cadit, ut de semetipsa nihil audeat, sed infirmitatis suæ ictu prostrata manum levantis quærat. Hinc est quod sancti viri tentari appetunt, flagellari concupiscunt, dicentes: « Proba me, Domine, et tenta me (Psal. xxv, 2). » Et: Ego ad flagella paratus sum (Psal. xxxvii, 18). » Sequitur.

VERS. 10. *Et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore non parcat.*—Ac si dicat: Quia hic ideo non parcat, ut in perpetuum parcat. Ex afflictione enim corsolor, quia, corruptionis humanæ putredinem sciens, ad spem salutis ex vulnere certus reddor. Valde quippe electi formidine tabescunt, cum perpetrasse se illicita novere, sed perscrutantes inveniunt, quia nulla pro illicitis adversa perpessi sunt. Sequitur: *Nec contradicam sermonibus sanctis.*—Verba Dei ad nos sunt effectus operationum. In eo ergo nobis loquitur, quod erga nos tacitus operatur. Beatus igitur Job sermonibus Dei contradiceret, si de ejus percussione murmuraret. Sed quid de percussore suo sentiat indicat, quem enim ferientem tolerat, sanctum vocat. Sequitur:

VERS. 11. *Quæ est enim fortitudo mea ut sustineam, aut quis finis meus, ut patienter agam?*—Sciendum quod alia justorum, atque alia est fortitudo reproborum. Justorum quippe fortitudo est, carnem vincere, propriis voluptatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extinguere. Hinc enim sanctis dicitur: « Viriliter agite, » et reliqua (Psal. xxx, 25). Reproborum vero fortitudo est

PATROL. CXXXIII.

A transitoria sine cessatione diligere, contra flagella Conditoris insensibiliter perdurare. De his propheta ait: « Væ qui potentes estis ad potandum vinum. » Et reliqua (Isa. v, 22). Et: « Ecce occupaverunt animam meam, et irruerunt in me fortes (Psal. lvm, 4). » Fortes quippe qui mala mundi tolerant pro mundo, ejusque gaudia, ut ita dixerim, quærentes perdunt, nec tamen hæc perdendo fatigantur. Ac si ergo vir sanctus dicat: Mala mundi pro mundo tolerare nequeo, quia jam in ejus desiderio fortis non sum. Dum enim præsentis vitæ finem conspicio, cur pro mundo patiar cujus appetitum calco? Sequitur.

VERS. 12. *Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.*—Quid hoc loco ære aut lapidibus, nisi insensibilium hominum corda signantur, qui nulla percussione mollescunt? Quo contra electis dicitur: « Tollam vobis cor lapideum, » et reliqua (Ezech. xxxvi, 26). Paulus quoque ait: « Si linguis hominum loquar et angelorum, » et reliqua (I Cor. xiii, 1). Lapsi similis est quisquis a pietatis præcepto durescit, et percussus sonitum humilis confessionis non reddit. Quidam vero metallo æris in nullo discrepantes, cum flagella superne percussione accipiunt, piæ confessionis sonitus emittunt. Sed qui humilitatis voces ex corde non proferunt, ad statum salutis reducti, nesciunt quod promiserunt. Ac si ergo vir sanctus dicat: Reproborum similitudine sub disciplinæ verbere, nec more lapidum ita obduravi, ut a ministerio confessionis obmutescam, nec rursus quasi æs vocem confessionis resono, et sensum vocis ignoro. Sequitur:

VERS. 13. *Ecce, non est auxilium mihi in me.*—Patet jam ad cujus speciem percussi animus percurrat, cum in se sibi esse auxilium degat. Plerumque enim virtus avita deterius quam si deesset, interficit; quia dum ad sui confidentiam mentem erigit, hanc elationis gladio transfigit. Sequitur: *Et necessarii quoque mei recesserunt a me.*—Qui enim infirmum se in semetipsum insinuat, ad majoris adhuc meritum fortitudinis etiam proximis destituitur. Sequitur:

VERS. 14. *Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquet.*—Amici nomine hoc loco proximus quilibet designatur. Duo sunt præcepta charitatis, amor videlicet Dei et proximi. Per amorem Dei, amor proximi gignitur; et per amorem proximi, Dei amor nutritur; Hinc scriptum est: « Qui non diligit fratrem suum quem videt, » et reliqua (Joan. iv, 20). Quæ tamen divina dilectio per timorem nascitur, sed in affectum crescendo permittatur. Scriptum est enim: « Non agnoscetur in bonis amicus, et non celatur in malis inimicus (Eccl. xii, 8). » Quia nimirum qui ex adversitate proximum despicit, aperte convincitur quod hunc in prosperis non amavit. Et cum omnipotens Deus, ideo quosdam percutit, ut percussos erudiat, et non percussis occasionem boni operis præbeat, quisquis percussus despicit, occasionem virtutis a se repellit, et tanto nequius se contra Auctorem erigit,

quanto tunc nec primum salute propria, nec justum A
in alieno vulnere agnoscit. Sequitur :

VERS. 15. *Præterierunt me sicut torrens qui rap-
tū transit in convallibus fratres mei.*—Sæpe re-
probi eam fidem quam tenemus, retinent : eadem
sacramenta percipiunt, ejusdem religionis veritate
continentur, sed tamen cum passionis viscera nes-
ciunt, vim charitatis, qua in Domino flagramus et
proximo, non agnoscunt. Recte ergo et prætereun-
tes vocantur, quia ex uno matris nobiscum gremio
per fidem prodeunt, sed in uno charitatis studio
erga Deum et proximum non figuntur. Qui enim
terrena diligunt, spem supernæ patriæ deserunt,
quasi ex montibus more torrentis valles petunt.
Quos temen hiems præsentis vitæ multiplicat, sed
æstas venturi iudicii exsiccat, et reprobos læti-
tiam in ariditatem vertit. Torrentem quippe ad
convallē raptim transire est, pravorum mentes
ad ima desideria sine obstaculo ac difficultate
descendere. Omnis enim ascensus in labore est,
descensus in voluntate. Aliter. Si convalles ima
pœnarum loca intelligimus, iniusti quique sicut
terrena raptim ad convallē transeunt, qui in hac
vita quæ totis desideriis appetunt, diu nequa-
quam (*Videtur hic verbum quoddam deesse*) pos-
sunt. Nam quot dies ætatis accipiunt, quasi tot
quotidie gressibus ad finem tendunt. In longum
quidem voluptatum desideria pertrahunt, sed ad
infernæ claustra repente producuntur. Sequitur :

VERS. 16. *Qui timet pruina, irruet super eum,
nix.*—Pruina quippe interius gelescit, nix autem C
de superioribus ruit. Et sæpe nonnulli dum tem-
poralia adversa pertimescunt, distractionem æter-
næ adversionis abjiciunt, de quibus dicitur. « Il-
lic trepidaverunt timore, » et reliqua (*Psal. XIII,*
5). Contra alii in terra homines contra veritatem
pavent, ejus veritatis iram cœlitus sustinent, et
alii cum pati in terra inopiam metuant, in æter-
num sibi abundantiam supernæ refectionis abs-
cindunt. Sequitur :

VERS. 17. *Tempore quo fuerint dissipati peri-
bunt.*—Quos enim præsentis vitæ sollicitudo or-
dinat, amissio dissipat, et tunc etiam exterius pere-
unt, qui intus dudum æterna negligendo perie-
runt. Sequitur : *Et cum incaluerint, solventur de
loco suo.*—Iniquus enim quisque cum incaluerit, D
de loco suo solvitur, quia in iudicio intimæ dis-
trictionis appropinquans cum jam per cognitionem
pœnæ fervere cœperit, ab ea quæ dudum inhæ-
serat carnis suæ delectatione separatur. Hinc con-
tra reprobos dicitur per prophetam : « Et tantum-
modo sola vexatio intellectum dabit auditui (*Isa.*
xxviii, 19). » Præsentem vitam ex desiderio reti-
net, sed de loco suo solvitur, qui oblectamenta
carnis desiderans, ejus duritia per supplicium li-
quatur. Sequitur :

VERS. 18. *Involutæ sunt semitæ gressuum eorum.*
—Omne quod involvitur, in semetipsum replica-
tur. Sed sunt nonnulli qui recta quidem delibera-
ndo appetunt, sed ad consueta semper mala repli-

cantur, et quasi extra se tensi ad semetipsos per
circuitum redeunt. Qui bona quidem cupiant, sed
a malis nunquam recedunt. Esse quippe humiles,
sed sine despectu, esse contenti propriis, sed sine
necessitate, esse casti, sed sine maceratione cor-
poris, esse patientes, sed sine contumeliis, volunt.
Aliter. Sæpe namque nonnulli contra quædam vi-
tia se vehementer accingunt, sed quædam subi-
gere negligunt. Cumque se contra ista non erigunt,
et illa contra se reparant quæ subegerant. Alius
carnem a luxura domuit, sed mentem ab avaritia
retinet, erumpente occasionis articulo, etiam in
luxuriam labitur, quam jam subegisse videbatur.
Aliquando vero involutis gressuum semitis, et non-
nulla culpa devincitur, et alia per aliam perpetra-
tur. Nam sæpe furto negationis jungitur, et per-
jurii deinceps reatu stimulatur, et culpa culpæ ad-
jungitur. Quid aliud quam involutis semitis atque
innodatis vinculis pravorum gressus ligant ? Unde
per Isaiam dicitur : « Et erit cubile draconum,
et pascua struthionum, et occurrent dæmonia,
onocentaurus et pilosus clamavit alter ad alterum
(*Isa. xxiv, 13*). » Quid per dracones, nisi malitia;
quid per struthionem, nisi hypocrisis designatur ?
Et quia Græce onos asinus dicitur, per asinum lu-
xuria designatur ; per aurum vero cervix super-
biæ demonstratur, ut illud : « Tauri pingues ob-
sederunt me (*Ps. xx, 13*). » Onocentauri ergo
sunt, qui subjecti vitis luxuriæ, inde cervicem
erigunt, unde humiliari debuerant. Pilosus, Græce
dicitur πῆνας Latine, *incubos*. Quorum nimirum
forma ab humana effigie incipitur, sed bestiali ex-
tremitate terminatur. Nam sæpe edendi delectatio
servit gulæ, et simulat servire indigentia. Cumque
ventrem in ingluviem extendit, membra in luxu-
riam erigit. Pilosus autem alter ad alterum cla-
mat, cum perpetrata nequitia ad perpetrandam
aliam provocat. Sequitur : *Ambulabunt in vacuum
et peribunt.*—In vacuum quippe ambulant quid
nihil secum de fructu sui laboris portant. Cuncta
enim hæc moriens deserit, quæ injuste vivens
concupivit. At contra in lege dicitur. « Non appa-
rebis in conspectu meo vacuum (*Exod. xxiii, 14*). »
Et de justis dicitur : « Venientes autem venient
cum exultatione, » et reliqua (*Ps. cxxv, 6*). Sed
quia injustus quisque promerendæ vitæ meritum
bene agendo non providet, in conspectu Dei va-
cuus apparet. Sequitur :

VERS. 19. *Considerate semitas Thema, itinera
Saba.*—Thema, auster, Saba autem rete in-
terpretatur. Quid hic per austrum, qui flatu
teporis membra dissolvit, nisi fluxa remissio
vivendi ? Quid autem per rete, nisi actionis
obligatio demonstratur ? Qui enim dissoluta
mente ea quæ terrena sunt appetunt, nec per
gressus liberos ad Deum prodeunt, ipsi se suis
inordinatis conatibus ligant. Sunt namque pleri-
que, qui non solum aliena non appetunt, ve-
rum etiam cuncta, quæ possederant in mundo, de-
relinquunt. Sed dum amoris propinquitatis indi-

secrete deserviunt, ad ea sæpe per effectum cognationis redeunt quæ damnarunt. Quo itaque isti, nisi in rete ambulat, quos in præsentis sæculo inchoatæ jam vitæ perfectio solverat, sed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat? Hinc Veritas dicit: « Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc et animam suam, non potest meus esse discipulus (*Luc. xiv, 16*). » Recte igitur post Thema semitas, Saba itinera memorat, quia quos auster reprobis temporis solverit, hos nimirum rete implicationis tenet. Bene autem pravorum opera describens considerare admonet, quia perversa agere diligimus, sed hæc visa in aliis dijudicamus, et ea quæ in nobis minus dijudicanda credimus, quam sint turpia in aliorum actione cognoscimus. Sicque fit, ut ad semetipsam mens redeat, et agere quod reprehendit erubescat. Sequitur: *Et expectate paulisper*, — Sæpe dum præsentis vitæ brevitatis quasi perseverantia diligitur, ab æterna spe animus frangitur, sed repente vitam finiens, æterna invenit supplicia, quæ jam vitare nequeat. Hinc enim dicitur, « *Væ his qui perdidit sustinentiam (Eccl. ii, 16)*. » Cumque enim mens in præsentibus figitur, vita terminatur, et repente ad supplicia improvisa pervenit. Hinc Psalmista ait: « *Pusillum adhuc, et non erit peccator (Psal. xxxvi, 10)*. » Sequitur:

VERS. 20. *Confusi sunt quia speravi*. — Cum bonis mala reprobis ingerunt. Si hos a spe intima labefactari conspiciunt, effectum deceptionis hilarescunt. Cum vero bonorum operum spes interior figitur, et nequaquam malis exterioribus ad ima reclinat, pravorum mentes confusio occupat, quia, dum pervenire ad afflictorum intima nequeunt, incassum existere crudeles erubescunt. Sequitur: *Venerunt quoque usque ad me, et pudore cooperiti sunt*. — Usque ad sanctam quippe Ecclesiam in die iudicii reprobis veniunt, quia usque ad ejus conspicendam gloriam perducuntur, ut ad majora reatus sui supplicia repulsi, videant quod perdidit. Tunc vero iniquos pudor cooperit, cum eos in conspectu iudicis conscientia adducit. Tunc omnis culpa ante oculos reducit, et mens super gehennæ incendio, suo gravius igne cruciatur. De quibus recte per prophetam dicitur: *Domine, exaltet manus tua, ut quæ vident videant et confundantur (Isa. xvi, 11)*. » Possunt etiam hæc omnia amicis beati Job congruere. Ac si de eis dicat: *Dum me stultis increpationibus ad desperationem flectere nequeant, ipsi temeritatis suæ insania confundantur, videntes corporis vulnera, et mentis conscientiam nescientes. Dum me de injustitia increpare ausi sunt, usque ad me nequum venerunt, sed dura me invectione pulsantes, dum victorem animum inter adversa deprehendunt, quasi ad me venientes erubescunt*. Sequitur:

VERS. 21. *Nunc sensit, et modo videntes plagam meam, timetis*. — Ac si aperte dicat: Ego tunc timui Deum, cum, fultus prosperis, flagellorum detrimenta non sensi. Vos qui ex amore Deum non

timetis, ex sola eum percussione formidatis. Sequitur:

VERS. 22, 23. *Nunquid dixi: Afferte mihi de substantia vestra, et donate mihi, vel, liberate me de manu hostis, et de manu robustorum eruite me?*

— Hæreticorum quippe prædicatio substantia carnalis non inconvenienter accipitur, qua dum perversa fulciuntur, quasi in verbis divites ostendunt. Quam eos sancta Ecclesia non quærit, quo hanc spiritali intellectu transcendit. Manum quippe hostis, Satanæ fortitudinem vocat; et manum robustorum, vires malignorum spirituum appellat. Quos idcirco robustos appellat, quia dum absque carnis infirmitate sunt conditi, pravis eorum assertionibus imbecillitas adjuncta non obviat. Hoc vero quod subsequitur:

VERS. 24. *Docete me, et ego tacebo, et si quid forte ignoravi instruite me*. — Sub cuius discretionis libramine pendeat, incertum videtur, utrum sit quod intulerat. Nunquid dixi, an certe a superioribus disjuncta sententia promittitur, ut quasi per increpationem dicatur? *Docete me*, et reliqua. Quod tamen utrique distinctioni convenit, quia ab intellectus sano tramite neutrumque recedit. Beatus igitur Job contra mundi divites, pauper, contra potentes oppressus, contra sapientes stultus, doctrinam respondit, quia nec pauper eorum substantiam, nec oppressus adjutorium contra robustos, nec stultus doctrinam sapientiæ carnalis quærit. Sanctus etenim vir, quia mente pulchre super semetipsum rapitur, et pauper inopia non angustatur, et oppressus nil patitur, et voluntarie stultus, carnalem sapientiam non miratur. Sequitur:

VERS. 25. *Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum e vobis nullus sit qui me arguere possit?* — Ac si aperte diceretur: Qua temeritate audita reprehenditis, qui percussione meæ causas ignoratis? Mundus quippe ipse esse debet, qui curat aliena corrigere. Unde ad David dicitur: « *Non tu ædificabis mihi templum, quia vir sanguinum es (III Reg. viii, 9)*. » Sequitur:

VERS. 26. *Ad increpandum tantum eloquia concinnatis*. — Duo sunt verba noxia humano generi. Unum quod curat etiam adversa laudare, aliud quod studet etiam semper recta corripere. Ex hujus ergo qualitate beatus Job amicos fuisse redarguit. Sequitur: *Et in ventum verba profertis*, — in ventum enim proferre est verba otiosa dicere. Nam sæpe dum ab otiosis verbis nequaquam lingua compescitur, ad temeritatem quoque stultæ increpationis effrenatur. Prius enim loqui aliena libet, et postmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, lingua mordeat; quandoque autem usque ad apertas contumelias erumpat. Hinc Salomon ait: « *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum (Prov. xvii, 14)*. » Et item: « *Qui imponit stulto silentium, iras mitigat (Prov. xxvi, 10)*. » Et Isaias: « *Cultus justitiæ silentium (Isa. xxxii, 17)*. » Otiosum quippe verbum est quod ratione justæ necessitatis, aut intentione

piæ utilitatis carere. Plerumque nimis taciti, dum quorundam mala respiciunt, et tamen in silentium linguam premunt, eo auctores mortis fiunt, quo virus, quod poterant, ejicere loquendo noluerunt. Hinc propheta ait: « Væ mihi quia tacui
 A (Isa. vi, 5). » Justus autem cum opportunum considerat, postposita censura silentii, loquendo quæ congruunt in usum se utilitatis impendit. Hinc namque dicitur: « Sapiens tacebit usque ad tempus (Eccli. xx, 7). »

LIBER OCTAVUS.

VERS. 27. *Super pupillum irruistis, et subvertere nilimini amicum vestrum.* — Quantæ namque infirmitatis superpendat, insinuat quem pupillum vocat, quia vero ab amore recedere etiam læsa charitas nescit, et subverti velle se queretur, et tamen amicum se esse testatur. TYPICE. Sanctæ quippe Ecclesiæ populus qui mortui patria est, filius, pupillus, non incongrue dicitur, cujus resurgentis vitam jam quidem per fidem sequitur, sed necdum per speciem contemplatur. Super pupillum vero hæretici irruunt, cum humilitatem fidelis populi importunis falsisque allegationibus affligunt. Tamen amicus est quem nituntur evertere, quia fidelis Dei populus, ipsos quoque quos tolerat persequentes, amando non desinit ad veritatem vocare. Sequitur:

VERS. 28. *Verumtamen quod cæpistis explete.* — Ac si aperte diceret: Nec ante illatas molestias trepido, nec ingratis auditoribus correptionis adjutoria abscondo, quia et malis pressus exerceor, et ipsis misericordiam persecutoribus benigne impendens cresco. Quia enim « charitas patiens est, benigna est (I Cor. iv, 4). » et cum unum ex utroque defuerit, charitas non est: ut a nobis charitas vere teneatur, necesse est quatenus et benignitatem patientia, et patientiam benignitas suffragetur. Beatus igitur Job, quia patiens est, dicat: *Verumtamen quod cæpistis explete.* Et quia benignitate præditus, dicat: *Præbete aurem.* — Sequitur: *Et videte an mentiar.* — Ac si aperte dicat: Ea quæ assero nequaquam mihi ex auctoritate credite, sed an vera sint ex ratione pensate. Neque enim sancta Ecclesia ex magisterio humilitatis instituta recta quæ errantibus dicit, quasi ex auctoritate præcepit, sed ex ratione persuadet. Sequitur:

VERS. 29. *Respondete, quæso, absque contentione.* — Neque enim hæretici inquisitionibus suis veritatem conantur assequi, sed victores videri. Unde fit, ut contentionis certamina exquirant, et de Deo, qui « pax nostra est (Eph. ii, 14), » loqui pacifice nesciant, atque ea pacis negotio, rixæ inventores fiant. Quibus bene per Paulum dicitur: « Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus (I Cor. xi, 19). » Sequitur: *Et loquentes id quod justum est, judicate.* — Is namque qui loquitur, dum vel in sui auditoris sententiam expectat quasi ejus judicio supponitur, a quo auditur. Qui igitur in dictis suis reprobationem metuit, ipse debet prius ex-

minare quod dicit, quatenus inter cor et linguam, æquus discretusque arbiter sedeat, subtiliter pensans si recta verba offerat, quæ utiliter suscipiens ad auditorum judicium lingua perducatur. Sequitur:

VERS. 30. *Et non invenietis in lingua mea iniquitatem, et in faucibus meis stultitia non personabit.* — Ac si aperte diceret: Si subtilius vestra perpenditis, verius aliena pensatis. Et cum rectum esse cæperit quod dicitis, justum cognoscitis quod audistis. Sic enim sancta Ecclesia studet prius assertiones hostium falsas ostendere, et tunc prædicamenta virtutis aperire. Per linguam quippe aperta locutio, per fauces vero occulta tractatio designatur. Et quia ea quæ per publicam locutionem sancta prædicat Ecclesia, et jam per intimam fidem servat, in lingua iniquitas non resonat, sed nec in faucibus stultitia, quidquid per linguam prædicationis emanat, hoc per fauces tacitæ expectationis degustat. Sequitur.

CAPUT VII.

VERS. 1. *Militia est vita hominis super terram.* — Alia translatio habet *tentatio*, sed utriusque verbi sensus aspicitur. Quid enim tentationis nomine, nisi pugna contra malignos spiritus exprimitur? Et quid appellatione militiæ, nisi contra hostes exercitus designatur? Tentatio itaque ipsa militia est, quia dum contra malignorum spirituum insidias vigilat, in bellorum procinctu procul dubio exsudat. Vita vero hominis tentatio perhibetur esse, quia ab statu conditionis lapsa, et corruptionis suæ putredine subdita, dum sibi ex semetipsa molestias gignit, hoc est jam facta quod tolerat. Sic itaque humana vita tentatio est, ut etsi jam ab iniquitatis perpetratione compescimus, in ipsis tamen bonis operibus, modo malorum memoria, modo seductionis caligine, modo intentionis suæ interruptione fuscetur: Tentatio ergo est, quæ aut aliena virtutibus ad cœleste præmium non valet assurgere, aut ditata donis spiritualibus aliquando deterius ex occasione virtutum ruit. Militia vero est vita hominis, quia unusquisque, dum quotidie ad vitæ terminum per temporum augmenta tendit, augendo vitam vivere desinit. Et dum spatia temporum crescere appetit, ab eodem spatio quod protendendo colligit, crescendo pertransit. Nam cum ordinem militiæ locus crescit, toto simul homini deficit. Sequitur: *Et sicut dies mercenarii dies ejus.* — Mercenarius ad laboris sui

præmium citius pervenire exoptat. Dies itaque hominis æterna sapientis, recte diebus mercenarii comparantur, quia præsentem vitam, viam non patriam deputant, et mercenarius in alienis laboribus exsudat, sed tamen sibi proprium præmium præparat. Voce autem Redemptoris dicitur : » Regnum meum non est de hoc mundo (*Joan.* xviii, 36). » Omnes ergo qui spe cœlestium præditi exercitio vitæ præsentis atterimur, in alieno laboramus, et alieno quidem labore fatigamur, sed tamen præmia nostra percipimus, et per hoc pervenimus ad propria, quod pure administramus aliena. Quo contra quibusdam Veritas dicit : « Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis ? » (*Luc.* xvi, 12.) Sciendum quoque est quod mercenarius sollicitè curat inspicere, ne unquam dies vacuus habeatur ab opere. Unde et electus tanto fidentius spe tendit ad præmia, quanto nunc robustius perdurat ad laboris incrementa. Dies cum operibus numerat, ne a labore vacua transeant vitæ momenta formidat. Hinc namque dicunt : « Propter te mortificamur tota die (*Rom.* viii, 13). » Et : « Scio cui credidi, et certus sum (*II Tim.* i, 12). » Sequitur :

VERS. 2. *Sicut cervus desiderat umbram.* — Umbram quippe desiderare cervo est, pro tentationis æstu sudoreque operis, æterni refrigerii requiem quærere. Hinc scriptum est : « Sitivit anima mea ad Deum vivum, » et reliqua (*Psal.* xli, 3). Et : « Heu me, incolatus meus prolongatus est (*Psal.* cxix, 5). » Et : « Ingrediar in locum tabernaculi Admirabilis, » et reliqua (*Ps.* xli, 5). Sequitur : *Et sicut mercenarius præstolatur finem operis ejus.* — Mercenarius enim quod grave perpendit ex opere, leve existimat ex remuneratione. Sic quippe quod electis valde esse importabile ex dolore ostenditur, consideratione provida ex remuneratione levigatur. Hinc est quod Paulus quam sit grave quod patitur indicat ; « qui in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter (*II Cor.* xi, 32) » fuisse testatur. Qui ultra vires gravatum se asserit dicens : « Supra modum gravati sumus, supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere (*II Cor.* i, 8) ; » sed remunerationem considerans ait : « Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis (*Rom.* i, 18). » Sequitur :

VERS. 3. *Sic et ego habui menses vacuos, et noctes laboriosas enumeravi mihi.* — Electi quippe Conditori rerum serviunt, et sæpe rerum inopia coangustantur. Qui igitur per actiones suas præsentia non quærunt, a mundi compendiis menses vacuos ducunt. Noctes quoque laboriosas tolerant, qui adversitatum tenebras non solum usque inopiam, sed sæpe ad corporis cruciatum portant. Potest etiam non inconvenienter intelligi, quod sanctus quisque menses vacuos sicut mercenarius ducit, qui laborem jam sustinet, sed præmium necdum tenet. Hoc tolerat ; illud expectat. Noctes vero laboriosas enumerat, quia adversitates sibi præsentis temporis in virtutibus exercendo coacervat. My-

A rice. Vacuos Ecclesia menses habet, quæ infirmis suis terrenas actiones absque vitæ præmio defuentes sustinet. Ipsa noctes laboriosas quæ in membris fortibus multiplices tribulationes portat. Mensium quippe nomine, dierum collectio et summa signatur. Per diem ergo unaquæque actio exprimi potest, per menses autem actuum finis intelligitur. Non solum igitur dies, sed menses vacuos dicimus, cum nos in terrenis actibus sine fructu laborasse, non ex actione principium, sed fine pensamus. Cum enim labores nostros adversitas sequitur, quasi vitæ nostræ vacui menses arguuntur, quia ex actionis completionem agnoscimur quam frustra in actionibus subdebatur. Sed quia in sacro eloquio nonnunquam nox pro ignorantia ponitur, Paulo attestante, qui venturam vitam scientibus dicit : « Omnes vos filii lucis, et filii diei estis, non sumus noctis, neque tenebrarum (*I Thess.*, v, 5). » Potest hoc in loco ex eorum persona vox sanctæ Ecclesiæ accipi, qui post ignorantie suæ caliginem, ad amorem rectitudinis redeunt, et veritatis radiis illustrati, fletibus luunt quod erraverunt. In eis ergo sancta Ecclesia, in quibus ad vitam revertitur, laborem suum æstuantem servo, et desideranti finem mercenario comparat, dicens : *Sicut cervus desiderat umbram, et reliqua.* Ad æstuantem, menses vacuos reddit, quia quo magis æternum refrigerium quæratur, eo magis quam vacue pro ista laboratur. Ad præstolantem vero, laboriosas noctes subintulit, quia quo magis ex termino operis præmium quod assequamur inspicimus, eo magis ingemiscimus diu nos nescisse quod quærimus. Quanto enim verius ad Deum revertimur, tanto subtilius labores quos per ignorantiam in hoc mundo pertulimus. dolendo pensamus. Sequitur :

VERS. 4. *Si dormiero dicam : Quando surgam ? Et rursus expectabo vespere.* — Si vero ad solam historiam hæc verba pensantur, per hæc proculdubio animus dolentis exprimitur, qualiter per diversos motus desiderii mœstitia impellente varietur. In nocte dies quæratur, in die vespere desideratur, quia nimirum dolor non permittit placere quæ adsunt. Aliter. Sancta quoque Ecclesia quousque vitam corruptionis ducit, flere mutabilitatis suæ damna non desinit. Ac si ergo dicat : In somno resurrectionem desidero, in resurrectione vero vespere expecto, quia quieta exercitium actionis appeto, et exercitata otium quietis quæro. Conditus quippe homo fuerat, ut ab amore Conditoris sui nunquam declinaret. Sed in eo quod pedem ad culpam movit, a dilectione Conditoris in semetipsum protinus cecidit, et salutis suæ fortitudinem perdidit. Aliter, Dormire namque iu peccatis jacere. Hinc Paulus ait ; « Evigilate, justi, » et reliqua (*I Cor.* xv, 34). Et rursus : « Surge, qui dormis, et exurge a mortuis, » et reliqua (*Ephes.* v, 14). Electus igitur quisque cum peccati somno premitur, ad justitiæ vigiliam exurgere conatur, sed sæpe cum surrexit, ipsa se extolli magnitudine virtutum sentit. Unde et tentari se præsentis vitæ adversita-

fibus post virtutes desiderat, ne pejus ex confidentia virtutum cadat. Hinc scriptum est: « Proba me, Domine, et tenta me (Psal. xxv, 2). » In somno quippe peccati, lumen justitiæ quæritur, et cum virtutum prospera mentem levant, adiutrix adversitas desideratur. Expectamus prospera, formidamus adversa. Vir igitur justus vespere expectat, quia cum exerceri hunc tribulatione necesse est, ipsa fit ei adversitas prospera. Potest vesperi nomine etiam peccati tentatio designari. Hinc Moyses ait: « Factum est mane, et factum est vespere (Gen. 1, 5). » Mane quippe ad vespere ducitur, quia nimirum lucem rectitudinis umbra sequitur tentationis. Electi ergo post somnum resurrectionem appetunt, quia et de peccato ad justitiæ lumen evigilant, et in ipso justitiæ lumine positi, semper se contra illecebras tentationum parant. Quas nimirum non timent, sed expectant, quia utilitati suæ rectitudinis etiam tentamenta proficere non ignorant. Sequitur: *Et replebor doloribus usque ad tenebras.* — Et quia modo surgentia vitia bellum carnis excitant, modo devicta animum ad elationem vocant. Bonorum vita usque ad tenebras doloribus repletur, quia quotiesque tempus corruptionis agit, interna externaque afflictione concutitur, et salutis securitatem non invenit, nisi cum diem funditus tentationis relinquit. Sequitur:

Vers. 5. *Induta est caro mea putredine et sordibus pulveris.* — Ac si aperte diceret: Carnalem vitam quam patior, aut labes lubricæ operationis polluit, aut ex vitiorum memoria, caligo misere cogitationis premit. Consentendo quippe vitis putredine atterimur, vitiorum vero imagines in corde tolerando sordibus pulveris foedamur. Aliter. Multi quippe in sancta sunt Ecclesia, qui dum amori carnis inserviunt, foetore luxuriæ putrescunt, et sunt nonnulli, qui a voluntate quidem carnis abstinent, sed tamen tota mente in terrenis actibus jacent. Ac si ergo dicat: In illis quos lubricos tolero, carnem videlicet putrescentem gemo. Ibi istis autem quos terram quærentes patior, quid aliud quam foeditatem pulveris porto? Sequitur: *Cutis mea aruit, et contracta est.* — In sanctæ quippe Ecclesiæ corpore hi qui solis exterioribus cutis inserviunt, congrue cutis vocantur. Quæ nimirum cutis arecendo attrahitur, quia mentes carnalium, dum præsentia diligunt, et quasi juxta posita concupiscunt, ad futura tendere per longanimitatem nolunt. Qui dum internæ spei pinguedinem negligunt, ut attrahantur areffunt, et quia si eorum corda desperatio non siccaret, nequaquam æstus hæc pusillanimitatis attraheret. Hanc namque attractionem Psalmista formidaverat, cum siccitatem metuens dicebat: « Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea (Psal. xxvi, 9). » Sequitur:

Vers. 6. *Dies mei velociter transierunt quam a texente tela succiditur.* — Congrua valde similitudine vita carnis telæ comparatur, quia sicut tela filis, sic vita mortalis diebus singulis proficit, sed

quoad augmentum proficit, ad incisionem tendit, quia tempora percepta prætereunt, cum ventura breviantur. Velocius ergo dies transeunt, quia tela tarditatem profectus habet, vita autem præsens moram defectus non habet. Ad finem quippe nostri itineris etiam quiescendo pervenimus, et per eorum transitus etiam dormientes imus, Sequitur: *Et consumpti sunt absque ulla spe.* — Ac si aperte diceretur: Mentis fiduciam in præsentis vita non posui, quia omne quod præterit, calcando sprevi. Reproborum etenim mens dies præsentis amore constringit, ut sic semper hic appetant vivere, quatenus si valeant, vivendi cursum desiderant nunquam finire. At contra rectorum mens ad æternitatis intentionem tenditur, etiam cum præsens eam feliciter vita comitatur. Sequitur:

Vers. 7. *Memento quia venias est vita mea.* — Ac si aperte diceretur: Transeuntium velociter benignus respice, qui et tanto misericordius a te videri debeo, quanto ipse a consideratione brevitatis meæ oculos non avertit: Hi etenim vitam carnis quasi permanentem diligunt, quia quanta sit vitæ sequentis æternitas non intendunt. Sancti autem viri, quod ad æterna cor elevant, quam breve sit quod finè clauditur pensant, et eorum sensui viliscit quod præterit, quo intellectui radiat, et interlucet quod acceptum nunquam recedit. Sequitur: *Nec revertatur oculus meus, ut videat bona.* — Ad videnda bona extinctus oculus non redit, quia ad exhibenda recta opera exuta carne, anima non recurrit. Hinc Salomon ait: « Quodcumque potest manus tuâ facere, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud inferos quo tu properas (Eccle. ix, 10). » Sequitur:

Vers. 8. *Nec aspiciat me visus hominis.* — Visus quippe hominis est misericordia Redemptoris, quæ, insensibilitatis nostræ duritiam cum respicit, emollit. Unde teste Evangelio dicitur: « Respexit Jesus Petrum. » Et: « Recordatus verbi quod dixerat Jesus. » Et: « Egressus foras flevit amare (Luc. xxii, 61, 63). » Exutam vero carne animam nequaquam visus hominis aspiciat, quia post mortem non liberat, quem ante mortem gratia ad veniam non reformat. Hinc etenim Paulus ait: « Ecce nunc tempus acceptabile (II Cor. vi, 2). » Et reliqua. Hinc Salomon ait « Lignum ubi cecidit, sive ad austrum, sive ad aquilonem, ibi erit (Eccl. ii, 3). » Vir igitur sanctus damna humani generis considerat, quod a præsentis sæculo, sine Redemptoris agnitione subtrahitur, atque æternis ignibus irreparabiliter sepelitur, et ex ejus voce dicit: *Nec aspiciat me visus hominis.* — Sequitur: *Oculi tui in me, et non subsistam.* — Ac si aperte diceret, districtus ad iudicium veniens, ad salvandum non vides, ad ferendum vides. Quia quem in præsentis vitæ dispensationis tuæ miseratione non respicis, respiciendo postmodum per justitiam extinguis. Tunc quippe peccator non substitit, quia cum districtus Judex merita subtiliter inquirat, reus ad tormenta non sufficit. Quamvis hoc etiam justorum

voci congruat, quorum mens semper sollicita examina intendit, considerant quam districte iudicet bona opera, quam subtiliter penset, et perituros se absque ambiguitate præsciunt, si remota pietate iudicentur. Bene autem electionis cursum defectumque humani generis exprimens dicit :

VERS. 9. *Sicut consumitur nubes et pertransit, sic qui descendit ad inferos, non ascendit.* — Nubes quippe ad altiora suspenditur, sed densata vento impellitur ut currat, calore autem solis dissipatur, ut evanescat. Sic nimirum sunt corda hominum, quæ per acceptæ rationis ingenium ad alta emicant, impulsa autem maligni spiritus flatu, pravis desideriorum suorum notibus huc illucque pertrahuntur. Sed districto respectu superni Iudicis, quasi solis calore liquefiunt, et semel locis pœnalibus traditi, ad operationis usum ultra non redeunt. Potest etiam inferni nomine peccatoris desperatio designari, de qua per Psalmistam dicitur: « In inferno autem quis confitebitur tibi? » (*Psal.* vi, 6). Et illud: Impius cum venerit in profundum malorum, contemnit (*Prov.* xviii, 3). » Qui autem impietati succumbit, vitam profecto iustitiæ moriendo derelinquit. Qui vero post peccatum mole desperationis obruitur, quid aliud quam post mortem inferni supplicio sepelitur? A quo via jam reversionis abscinditur. Recte autem corda desperantium comparantur nubibus, qui et caliginis erroris obscura sunt, et peccatorum multiplicitate condensata. Sed consumpta pertranseunt, qui claritate extremi iudicii irradiata dissipantur. Sequitur :

VERS. 10. *Nec revertatur ultra in domum suam.* — Sicut domus corporis habitaculum corporale est, ita unicuique mente hoc domus fit, quod ex desiderio inhabitare consuevit. Ad domum igitur suam ultra non revertitur, qui semel quisque æternis suppliciis traditus ad hoc ubi amore inhæserat, nullatenus revocatur. Potest etiam domus habitatio cordis intelligi. Unde sanato cuidam dicitur: « Vade in domum tuam (*Matth.* ix, 6). » Cum ergo quem desperatio obruit, a cordis sui habitaculo foras mittit, et redire introrsus non valet, quia rursus exterius ad deteriora quotidie pulsus cadit. Sequitur: *Neque cognoscat eum amplius locus ejus.* — Locus quippe hominis, se non localis, ipse scilicet Conditor exstitit, qui hunc ut in semetipsum consisteret creavit. De quo Psalmista ait: « Filii servorum tuorum habitabunt (*Psal.* ci, 29) » Quem nimirum locum tunc homo deseruit, cum, seductoris verba audiens, a conditoris amore discessit. A Conditore ergo suo tanto quisque districtius in iudicio non agnoscitur, quanto nunc ad reparationis gratiam nec per dona revocatur. Qui Iudex districtus ad examen ultimum veniens in iniquitate durantibus, dixit: « Discedite a me, maledicti, in ignem æternum (*Matth.* xxv, 41). » « Nescio vos, unde estis (*Matth.* xxv, 12). Sequitur :

VERS. 11. *Quare et ego non parcam ori meo.* — Ori etenim suo non parcit, qui confiteri malum quod fecit, non erubescit. Hinc Psalmista ait: Præve-

niamus faciem ejus in confessione (*Psal.* xciv, 2). » Hinc rursus scriptum est: « Qui abscondit scelera sua, non dirigitur (*Prov.* xxviii, 13). » Sequitur. *Loquar in tribulatione spiritus mei.* — Tribulationem quippe spiritus lingua commovet, ut reatum pravi operis vox confessionis impugnet. Sciendum quoque est, quia et saepe reprobi peccata confitentur, sed deflere contemnunt. Electi autem culpas suas, quas vocibus confessionis aperiunt, districtæ animadversionis fletibus insequuntur. Hinc Psalmista ait: Iniquitatem meam ego pronuntiabo, » et reliqua (*Psal.* i, 5). Qui enim mala quæ perpetravit insinuat, sed flere recusat, quasi subducta veste vulnus detegit, sed torpente mente, medicamentum vulneri non apponit. Sequitur: *Et confabulabor cum amaritudine animæ meæ.* — Pavore namque districti iudicis afflicti, dum quædam male gesta plangimus, ipsa vim nostræ amaritudinis ad discutiendum nos vigilantius excitant, alia etiam in nobis quæ amplius defleamus, invenimus. Nam sæpe quæ torpentibus latuit, fletibus subtilius culpa innotescit. Habet enim in corde justorum amaritudo animæ linguam suam, cum qua affictam mentem, modo per replicationem donorum Dei, modo per propria actionis suæ severiter increpat. Unde et nequaquam dicitur, fabulator, sed *confabulabor*, quia vis doloris, quæ peccata singula reputans, torpentem animum ad lamenta excitat, quasi ad eum verba confabulationis format. Sequitur :

C VERS. 12. *Nunquid mare sum ego, aut cetus, quia circumdedisti me carcere?* — Ac si aperte diceret: Mare vel cetus, iniqui videlicet, eorumque auctor malignus spiritus, quia effrenari ad solam perpetrandæ iniquitatis licentiam appetunt, recte pœnæ suæ carcere constringuntur. Ego autem qui jam æternitatis tuæ libertatem desidero, cur adhuc meæ corruptionis carcere premo? Carcere enim homo circumdatur, quia et plerumque virtutum profectibus ad alta exurgere nititur, et tamen carnis suæ corruptione præpeditur. Scriptum quippe est: « Corpus quod corrumpitur aggravat animam (*Sap.* ix, 15). » Maris nomine corda carnalium tumidis cogitationibus fluctuosam signantur. Ceti vero nomine antiquus hostis exprimitur, qui dum mentes secularium possidendo penetrat, quasi in eorum lubricas cogitationes natat. Qui in inferioribus dejectus, ne ad cœlestia volare prævaleat, pœnæ suæ pondere coarctatur. Hinc Petrus ait: « Deus angelis peccantibus non pepercit, sed irruentibus in infernum detractos in tartara tradidit in iudicio reservare cruciandos (*II Petr.* ii, 4). » Cetus ergo ac mare circumdatione carceris premitur, quia vel malignus spiritus, vel sequaces illius, iniquorum se mentibus colligit, atque in eis undam tumentium cogitationum voluit, ut implere mala quæ appetunt, nequeant, superna districtione angustantur. Sequitur :

VERS. 13, 14. *Si dixero: Consolabitur me lectulus meus, et revelabor loquens tecum in statu meo,*

terrebus me per somnia, et per visiones horrore A *concuties.* — In sacro eloquio lectus, cubile, stratum, secretum solet cordis intelligi. Hinc scriptum est; « In lectulo meo per noctes quæsi quem diligit anima mea (*Cant.* III, 1). » Et in Psalmo: « Exsultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis (*Psal.* CXLIX, 5). » Quid vero hoc loco somnia vel visiones accipimus, nisi imagines ultimi districtique examinis? Quod jam utcumque per timorem cernimus, sed tamen ut est, veraciter non videmus. Sancti itaque viri ad cordis semper secreta redeunt cum ab hoc mundo, vel ultra votum prospera, vel ultra vires adversa patiuntur, atque externis laboribus fessi quasi stratum vel lectulum cubilia mentis petunt. Ac si ergo aperte diceret: Si exteriora fugiens introrsus redeo, et B utcumque requiescere in cordis cubili concupisco, ibi mihi dum districtionis contemplationem subjicis, quam districtus advenies iudex, vehementer me per ipsas meæ providentiæ imaginationes terres. *Et revelabor loquens mecum.* — Quia nimirum cum ad mentis nostræ silentium fessi revertimur, quasi in stratu colloquentes, occulta intra nos cogitationum verba versamur. Sciendum quoque est, quod imagines somniorum, aliquando ventris plenitudine vel inanitate fiunt, aliquando illusionem, ut illud Salomonis: « Multas curas sequuntur somnia (*Eccle.* v, 2). Aliquando per revelationem, ut Joseph admonitus in somnis ut fugeret in Ægyptum. Aliquando cogitatione simul et revelatione, ut illud Danielis: « Tu, rex, cogitare cœpisti in C stratu tuo quid esset post te, et qui revelat mysteria ostendit tibi quæ ventura sunt (*Dan.* II, 29). » Sequitur:

VERS. 15. *Quamobrem elegit suspendium anima mea, et mortem ossa mea.* — Quid per animam, nisi mentis intentio? Quid per ossa, nisi carnis fortitudo designatur? Anima ergo suspendium elegit, ut ossa moriantur, quia dum mentis intentio ad alta se sublevat, omnem in se fortitudinem vitæ exterioris necat. Sancti enim viri ad alta animum tollunt, et ad amorem supernæ patriæ in virtutum se studiis accingunt, et hoc quod fortes prius in mundo fuerant, vinculo humilitatis insequuntur. Hinc Paulus ait: « Vivo autem jam non ego, » et reliqua (*Gal.* II, 20). Hinc: « Hebræus et Hebræis D secundum legem, Phariseus (*Phil.* III). » Et rursum. « Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta (*Phil.* VII). » Sequitur:

VERS. 16. *Desperavi, nequaquam jam ultra vivam.* — Justi quippe desperare est præsentis vitæ bona, electione æternitatis deserere, mansura querere, et in rebus temporalibus fiduciam non habere. Sunt nonnulli justorum, qui sic cœlestia appetunt, ut tamen honores sibi temporaliter impensos teneant, aliena non ambiant, suis licite utuntur. Et sunt nonnulli justorum, qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquunt. De talibus Paulus ait: « Mortui enim estis, »

et reliqua (*Col.* III, 3). Sequitur: *Parce mihi, Domine, nihil enim sunt dies mei.* — Absit enim ne vir sanctus de divinæ misericordiæ largitate desperet, qui sibi parci desiderat. Sed quia dum bona vitæ transeuntis per desperationem deserit, ad obtinenda quæ permanent in spe robustius assurgit. Sancti enim viri quo verius summa cognoscunt, eo sublimius terrena despiciunt, et idcirco præsentis vitæ dies nihil esse conspiciunt, quia illuminatæ mentis oculos in consideratione æternitatis figunt. Sequitur:

VERS. 17. *Quid est homo, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum?* Hominem Deus magnificat, quia largitate rationis ditat, infusione gratiæ visitat, honore illatæ virtutis exaltat. Sed cor suum erga eum Dominus ponit, quia post dona iudicium erexit, merita subtiliter pensat, vitæ pondera vehementer examinat. Ac si ergo aperte exclamet, dicens: Magnificatur homo spiritali munere, sed tamen caro est: et vias ejus post munera districte considerat, sed tamen si remota pietate iudicetur, pondus quod tua subtilitate imminet, ferre, nec sublevatus ad justitiam spiritus valet. Sequitur:

VERS. 18. *Visitas eum diluculo.* — Nos itaque noctis tenebris premimur, cum perpetracione iniquitatis obscuramur. Sed nox in lucem vertitur, cum erroris nostri obscuritas veritatis agnitione radiatur. Diluculo ergo nos Dominus visitat, quia erroris nostri tenebras luce suæ cognitionis illustrat. Diluculum dicitur, cum jam nocturna tempora in charitatem lucis nutantur. Sequitur: *Et subito probas illum.* — Quia et accedendo corda nostra ad virtutes provehit, et recedendo concuti tentatione permittit. Si enim post virtutum munera, nulla tentatione concuteretur, has se habere animus per semetipsum gloriaretur. Hinc Paulus ad tertium cælum raptus legem repugnantem in membris suis habere se dolet. Sequitur:

VERS. 19. *Usquequo non parcis mihi, nec dimittis me ut glutiam salivam meam?* — Saliva in os ex capite labitur, ab ore vero ad ventrem ducitur cum glutitur. Quid itaque est caput nostrum, nisi, divinitas per quam existendi principium sumimus et creatura sumus? Hinc Paulus ait: « Caput viri Christus. Caput autem Christi Deus (*I Cor.* XI, 3). » Ventris nomine mens designatur, quæ dum supernum intellectum suscipit, resecta proculdubio omnium membra actionum regit. Hinc Salomon ait: « Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris (*Prov.* XX, 27). » Salivæ nomine, sapor intimæ contemplationis accipitur, quæ de claritate Conditoris adhuc in hac vita positos, vix gustu revelationis tangit. Quam glutire non possumus, quia supernæ claritatis bono satiari non permittimur. Ac si ergo aperte diceretur: Tunc homini plane parcis, cum hunc ad perfectionem tuæ contemplationis admiseris, ut claritatem tuam raptus interius videat, et eum carnis suæ corruptio non repellat. Tunc permittis, ut glutiam salivam

vam meam, — cum me sapore tuæ claritatis usque ad abundantiam satietatis infuderis. Sequitur :

VERS. 20. — *Peccavi, quid faciam tibi, o custos hominum?* — Ecce fatetur malum quod fecit, sed bonum, quod Deo in recompensatione debeat offerre, non invenit. Ut certe cum dicitur: *Quid faciam tibi*, quia hæc ipsa bona quæ agere præcipimur, non Præceptori, sed nobis prosunt. Hinc scriptum est: « Bonorum meorum non eges (*Psal.* xv, 2). » Custos autem Deus dicitur, quia si ejus custodias nos minime protegit, ante occulti hostis insidias nostræ sollicitudinis oculus vigilans dormit. Hinc Psalmista ait: « Nisi Dominus custodierit civitatem, » et reliqua (*Psal.* xii, 6, 1). Sequitur: *Quare posuisti me contrarium tibi, et factus sum mihimetipsi gravis?* — Tunc sibi contrarium Deus hominem posuit, cum homo Deum peccando dereliquit. Serpentis quippe persuasionibus captus, hostis ejus exstitit, cujus præcepta contempsit. Sed hæc ipsa contrarietas culpæ facta est homini pondus pœnæ, et cervicem cordis erigendam supposuit, quia qui subesse divinis jussionibus noluit, sub suis se necessitatibus stravit. Nam otio tabescit, opere deficit, cibo reficitur, et cætera hujusmodi. Mens quoque modo spe decipitur modo pavore vexatur. Amat sæpe quod despexerat, despicit quod amaverat. Repulsus enim homo a carne, molestias; et in mente quæstiones tolerat, grave nimirum pondus semetipsum portat. Hinc scriptum est: « Grave jugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum, usque ad diem sepul-
turæ in matris omnium (*Eccli.* xl, 1). » Ac si ergo aperte dicat: Cur quasi contrarium tibi hominem despicias, qui certus scio, quia perire vel ipsum quem despiciere credideris, non vis? Sequitur :

VERS. 21. *Cur non tollis peccatum meum, et quare non auferis iniquitatem meam?* — Quibus profecto verbis, quid aliud quam desiderium præstolantis Mediatoris innuitur? De quo Joannes ait: « Ecce Agnus Dei, » et reliqua (*Joan.* i, 29). Vel certe ab humano genere tunc peccatum plene tollitur cum per incorruptionis gloriam nostra corruptio permutatur. Redemptoris ergo gratiam, vel resurrectionis soliditatem desiderat, qui iniquitatem suam funditus auferri sperat. Sequitur: *Ecce nunc in pulvere dormiam, et si mane me quaesieris non subsistam,* — Peccanti primo homini dictum est: « Pulvis, es et in pulverem ibis (*Gen.* iii, 19). » Mane autem dicitur illa tunc manifestatio mentium, quæ in adventu judicis, apertis cogitationibus quasi post noctis tenebras demonstratur. Hinc Psalmista ait: « Mane astabo tibi et videbo (*Psal.* v, 5). » Quærere aurem Dei est homini subtili interrogatione discutere, et districte discutendo judicare. Ac si ergo apertius deploret dicens: In præsentem quidem jam carnis mortem patior, et tamen adhuc de venturo judicio graviores mortem, distractionis tuæ sententiam, pertimesco. Sequitur :

CAPUT VIII.

VERS. 1, 2. *Respondens autem Baldath subites dixit: Usquequo loqueris talia, et spiritus multiplexoris tui?* — Injustis semper gravia sunt verba justorum, et quæ ad ædificationem prolata audiunt; hæc quasi superimpositum pondus ferunt. Vis quippe et summa loquentium quadri-faria qualitate distinguitur. Nam sunt nonnulli quos sentiendi simul ac dicendi amplitudo dilatat. Sunt nonnulli quos sentiendi simul ac dicendi inopia angustat. Sunt nonnulli qui efficaciam dicendi loquendo habent, sed acumen sentiendi non habent. Et sunt nonnulli qui acumini sentiendi subnixi sunt, sed ex inopia locutionis obmutescunt. Sed in beato viro Baldath cum multipliciter sermonis ori tribuit, profecto inopiam cordis reprehendit. Ac si aperte dicat: Abundantia spiritus in sermone oris attolleris, sed sensus indigentia coangustaris. Sequitur :

VERS. 3. *Nunquid Deus supplantat judicium, et Omnipotens subvertit quod justum est?* — Hæc beatus Job nec loquens negaverat, nec reticens ignorabat. Sed procaces quippe etiam nota jactanter proferunt, ut loquendo docti videantur. Sciendum vero est, quia divinæ justitiæ rectitudinem tunc laudant, cum se ad gaudium incolumitas sublevat. Sed si eorum vitam quamlibet breviter vis supernæ correctionis attigerit, pulsati protinus consilium divini examinis increpant. Non mirum ergo si hic divinam justitiam laudat, qui nihil adversi ab ea justitia tolerabat, Sequitur :

VERS. 4. *Etiamsi filii tui peccaverunt ei, et dimisit eos in manus iniquitatis suæ.* — Ac si afflictis catholicis errorem prædicatores prædicant: Vitæ vestræ providete, et quam perversa teneatis, ex eorum qui inter vos defuncti sunt, damnatione cognoscite, quia conditori omnium nisi perfidia vestra displiceret, nequaquam a vobis tam numerosos populos interitu sæviente subtraxerit. Sequitur :

VERS. 5. *Tu tamen si diluculo surrexeris ad Deum, et omnipotentem deprecatus fueris.* — Quia enim hæretici tenere lucem veritatis æstimant, sanctam Ecclesiam quasi in erroris nocte posita ad diluculum veritatis vocant, quatenus et per cognitionem Dei, quasi per diluculum surgant, et per preces pœnitentiæ peccata diluant. Sequitur :

VERS. 6. *Si mundus et rectus incesseris.* — Mundus videlicet in cogitatione, rectus in opere. Sequitur: *Statim evigilabil ad te.* — Ac si aperte dicat: Quia his qui nunc tribulationibus tuis virtutem tuæ protectionis non exerit, quasi ab adjutorio hæsitantis dormit. Sequitur: *Et pacatum reddet habitaculum justitiæ tuæ.* — Idem præsentis vitæ contrarietates admonet, ut tranquillitatis protinus securitatem probet. Sequitur ;

VERS. 7. *Intantum ut priora tua fuerint parva, et novissima multiplicentur nimis.* — Quia perversi temporale gaudium, singulare bonum æstimant, hoc aliis pro magno pollicentur. Si vero habitacu-

lum justitiæ consilium mentis vocat, afflictis catholicis, errorum magistri pacatum habitaculum justitiæ promittunt, quasi eos ad sua pertrahunt, profecto a contentione conticescunt. Opes quoque intelligentiæ sequentibus spondent crescere, dicentes: *Intantum ut priora tua fuerint parva.* Subditur:

VERS. 8. *Interroga enim generationem pristinam, et diligenter investiga patrum memoriam.* — Generationem pristinam ac patrum memoriam nequaquam videri, sed investigari admonent, quia hoc in ea nolunt conspici, quod liquido cunctis patet. Subjungitur:

VERS. 9. *Hesterni quippe sumus, et ignoramus quemodo sicut umbra dies nostri sunt super terram.* — Generatio itaque pristina interroganda proponitur, ut transire tempus vitæ præsentis sicut umbra monstretur, quia videlicet si ea quæ erant, et jam tranacta [transacta] sunt, ad memoriam reducimus, patenter agnoscimus quam celeriter hoc quoque fugiat quod tenemus. Sequitur:

VERS. 10. *Ipsi docebunt te, et de corde suo proferunt eloquia.* — Notandum quod superius dixerat: *Spiritus oris tui.* Nunc vero reductis ad memoriam patribus dicit: *De corde suo proferunt eloquia.* Ac si vitam sanctæ ecclesiæ hæretici detestantes dicant: Multiplicitatem spiritus habes in ore, in corde non habes. Sed illi contra te audiendi sunt, qui verba ex corde proferentes recta vivendo docuerunt sequitur:

VERS. 11, 12, 13. *Nunquid potest vivere scirpus absque humore, aut crescere carectum sine aqua?* — Cui Baltath scriptum vel carectum comparet, ipse protinus aperit, cum subjungit: *Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit, sic via omnium qui obliviscuntur Deum, et spes hypocritæ peribit.* — Scirpi ego vel carecti nomine, hypocritæ vitam signat, quæ speciem quidem veritatem habet, sed adhuc manu usum fructum utilitatis non habet. Quæ sterilitatis operæ arida permanens solo sanctitatis colore viridescit. Sed neque sine humore scirpus, neque sine aqua carectum proficit, quia hypocritarum vita ad bona opera infusionem quidem superni luminis percipit, sed in cunctis quæ agis exteriores laudes appetens, a fructu perceptæ infusionis inanescit. De quibus Veritas dicit: « Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus? » et reliqua (*Marc. vii, 22*). Scriptus in flore est, hypocrita in laude. Acutis vero angulis surgens carectum manu non carpitur, quia exasperatis per arrogantiam sensibus, de pravitate sua hypocrita corripitur dedignatur. In flore suo manum carpentis incidit, quia in laude hypocrita positus, si hunc quisque corripere audeat, asperitate sua protinus corripientem secatur, et quasi carpentis manu, sic a corripientis animo, quidam, ut ita dixerim, sanguis mæroris curret. Hinc Salomon ait: « Noli arguere derisorem, ne derideat te (*Prov. ix, 9*). » Juxta carnem quippe justi herba

sunt, propheta attestante, qui ait: « Omnis caro fenum (*Isa. xl, 6*). » Sed ante omnes herbas scirpus arescere dicitur, quia justis in bono suo permanentibus, ad viriditatem assumptæ rectitudinis hypocritarum vita siccatur. Arescunt herbæ, etiam reliqua, quia justorum opera cum carnis vita deficient. Sed herbarum ariditatem scirpus prævenit, quia priusquam hypocrita de carne transeat, ea quæ in se ostenderat, virtutum facta derelinquit. Hinc scriptum est: « Fiant sicut fenum ædificiorum quod priusquam evellatur, exaruit (*Psal. cxxvii, 6*). » Quid cunctis operibus suis sperat, nisi honoris reverentiam, gloriam laudis, a melioribus metui, sanctus ab hominibus vocari? Sed permanere spes hypocritæ non valet, quia æternitatem non quærens, fugit quod tenet. De quibus Veritas dicit: « Receperunt mercedem suam (*Matth. vi, 16*), » Sequitur:

VERS. 14. *Non placebit vecordia sua.* — Magna quippe vecordia est, laboriosa agere, et ad auram laudis inhiare, forti opere præceptis cœlestibus inservire, sed terrenæ retributionis præmium quærere. Sed tamen hac ipsa sua vecordia pascitur, quia pro bono opere a cunctis honoratur. Hæc vero sua ei vecordia placet interim, sed non placebit cum retributionis tempus advenerit. In pœna disciplicet, quod vecors fuit. Sequitur: *Et sicut tela araneorum fiducia ejus.* — Bene hypocritarum fiducia araneorum telis simili dicitur, quia omne quod ad obtinendam gloriam exsudat, ventus vitæ mortalis dissipat. Nam quoniam æterna non quærunt, bona temporalia cum tempore amittunt. Pensandum quoque est, quod fila araneæ per ordinem ducunt, quia sua hypocritæ quasi sub discretione opera disponunt. Araneorum tela studiose textitur, flatu dissipatur, quia quidquid hypocrita cum labore peragit, aura humani favoris tollit. Hinc Veritas ait: « Exterminant enim facies suas, » et reliqua (*Matth. vi, 16*). Sanctitatis nunc fiduciam in ore hominum ponit, sed apparente cordis teste, præterit omne quod exterius de humano favore confidit. Sequitur:

VERS. 15. *Innititur super domum suam, et non stabit.* — Domus nostræ cogitationis est res quælibet quam per delectationem inhabitat animus. Domus itaque hypocritæ est delectatio favoris, quam quasi quietus inhabitat, quia per cuncta sua opera ad hanc se intra animum reclinat. Sed domus stare non valet, quia laus cum vita præterit, et humanus favor in judicio non subsistit. Unde fatuæ virgines turbatæ dicitur: « Date nobis de oleo vestro (*Matth. xxv, 8*). » Sequitur: *Fulciet eam, et non consurget.* — Hoc namque quod per se stare non valet, fulcitur ut stet, quia cum vitam suam hypocrita labefactari in judicio conspicit, hanc fulciendo statuere operum enumeratione contendit. Hinc quidam dicturi sunt: « Domine, Domine, in nomine tuo prophetavimus? » et reliqua (*Matth. vii, 22*). Sed domus laudistot allegationibus fulta minime con-

surgat, quia protinus Judex dicit: « Nunquam novi vos, discedite a me, » et reliqua (*Matth.* xv, 12). Domus itaque hypocritarum surgere non valet, quia per omne quod juxta præcepta cœlestia agere potuit, a terrenis animam nunquam levat. Sequitur:

Vers. 16. *Humectus videtur antequam veniat sol.* — Sæpe in sacro eloquio Dominus solis appellatione figuratur, sicut per prophetam dicitur: « Vobis autem qui timetis nomen Domini, oriatur sol justitiæ (*Mal.* iv, 2). » Scirpus itaque ista in nocte humidus est, sole autem veniente siccat, quia nimirum hypocrita in tenebris vitæ presentis sanctus ab hominibus creditur, sed dum districtus Judex venerit, quam sit iniquus apparebit. Sequitur: *Et in ortu suo germen ejus egredietur.* — Herba quælibet nascendo e terra producit, et post, aura et æstibus tangitur, et tunc demum ad proferendum seminis sui germen aperitur. Scirpus vero cum flore suo nascitur, moxque ut a terra surgit, sui secum seminis germen producit. Bene ergo per herbas reliquas sancti quilibet, per scirpum vero hypocrita designatur, quia justi vix prius in opere suæ conversationis oriuntur, et ad æternam patriam venientes expectata retributione perfruuntur. At contra hypocrita, quæ mox in bono opere nascitur, presentis mundi gloriam recipere conatur. Germen itaque in ortu est remuneratio in inchoatione. Sequitur:

Vers. 17. *Super acervum petrarum radices ejus densabuntur, et inter lapides commorabitur.* — Quid radicem nomine, nisi latentes cogitationes accipimus? — Quæ in occulto prodeunt, sed in ostensione operam per apertam surgunt. Lapidum vero nomine in Scriptura sacra homines designantur, sicut sanctæ Ecclesiæ per Isaiam dicitur: « Ponam jaspide lapide propugnacula tua, et portas tuas sculptas (*Isa.* liv, 12). » Scirpus itaque iste, qui inter lapides commoratur, super acervum petrarum radices densat, quia omnis hypocrita cogitationes in exquirendam hominum admirationem multiplicat. Per omne enim quod hypocritæ faciunt, quia occultis cogitationibus laudes hominum requirunt, quas radices scirpi in acervum radices mittunt. Scirpus etiam inter lapides commoratur, quia hypocrita stat ubi mentis suæ intentionem solidat. Nam cum attestationem multorum ambit percipere, quasi in luctatione subsistit. Sequitur:

Vers. 18. *Si absorberit eum de loco suo, negabit eum, et dicet: Non novi te.* — De loco suo hypocrita absorbetur, cum a presentis vitæ favoribus morte interveniente separatur. Sed hunc absorptum internus arbiter negat, seque eum nescire denuntiat, quia simulatorum vitam juste reprobando veritas ignorat, nec recognoscit ejus quæ egit bona, quia ex recta intentione non protulit. Unde et fatuis virginibus in judicio veniens, dicit: « Amen dico vobis, nescio vos (*Matth.* xv, 12). » Sed utinam hypocritis sua perditio sola sufficeret, et nequaquam perversa eorum studia ardentes alios ad vitam duplicatis insti-

garent. Hoc namque unusquisque proprium esse solet, ut qualis ipse fuerit, tales sibi alios conjungi vellet. Sequitur:

Vers. 19. *Hæc est enim lætitia viæ ejus, ut rursum de terra alii gementur.* — Ac si aperte diceretur: Venientem judicem nequaquam cognoscit, sed multipliciter recipit, quia et lætius in sua iniquitate lætus est, quo et aliis male propagatus est. Cui enim hic non sufficit iniquitas propria, torqueatur necesse est illic et merito reatus alieni. Sequitur:

Vers. 20. *Deus non projicit simplicem, nec porrigit manum malignis.* — Quia nimirum districtus in judicio apparens, et despectum simplicium glorificando erigit, et malignorum gloriam reprobando confringit. Maligni enim vocantur hypocritæ, qui bona non bene faciunt, et recta quæque sub studio laudis operantur. Manum vero cui porrigimus, hunc videlicet ab imis elevamus. Malignis ergo Deus manum non porrigit, quia quærentes terrenam gloriam in imo derelinquit, et quamlibet videantur recta esse quæ agunt, hos ad gaudia superna non provehit. Ut certe ideo appellantur maligni hypocritæ, quia benignitatem erga proximum ostendunt, et dolos suæ iniquitatis aperiunt. Quos contra bene per Moysen dicitur: « Non induas vestem ex lana linoque contextam (*Deut.* xxii, 11). » Per lanam quippe simplicitas, per linoque subtilitas designatur. Sequitur:

Vers. 21. *Donec impleatur risu os tuum, et labia tua júbilo.* — Ac si aperte diceretur: Vita simplicium nec ante judicium deserit, et malignorum mentes percutere deserendo, nec priusquam appareat prætermittit. Os quippe justorum tunc risu replebitur, cum eodem corda finitis peregrinationis fletibus, æternæ lætitiæ exultatione satiantur. De hoc risu discipulis Dominus dicit: « Mundus autem gaudebit, et vos tristes eritis, sed tristitia vestra in gaudium convertetur (*Joan.* xvi, 20). » Jubilum vero dicimus, cum tantam lætitiæ corde concipimus quantam sermonis efficacia non explemus, et tamen mentis exultatio hoc quod sermone non explicat, ore sonat. Bene autem os risu impleri dicitur, labia júbilo, quia in illa æterna patria cum justorum mens in exultatione recipitur, lingua in cantu laudis elevatur. **D** *Donec* autem dicitur, non quod omnipotens Deus eo usque malignos non sublevet, quousque electos suos ad jubilationis gaudia assumat, ac si post a pœna eripiat quos ante in culpa deserens damnat. Sed hoc nequaquam ante judicium faciet, cum dubium hominibus videri possit, an fiat. Nam in electorum suorum júbilo, quia malignis manum non porrigit, ex ipsa jam districtione ultimi examinis constat. Sic namque et per Psalmistam dicitur: « Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedem tuorum (*Psal.* cix, 1, 4). » Sequitur:

Vers. 22. *Qui oderunt te induantur confusione.* — Justorum hostes in extremo examine confusio induit, quia cum transacta mala redundare sibi

ante oculos mentis aspexerint, suos eos undique A deprimens reatus vestit. Ad pœnam quippe tunc factorum suorum memoriam tolerant, qui nunc quasi a sensu rationis extranei peccant gaudentes. Ibi vident quantum debuerint fugere quod amaverunt. Sequitur : *Tabernaculum impiorum non subsistet.* — Tabernaculum quippe construitur, ut ab æstu corpus et frigore defendatur. Quid itaque hoc loco tabernaculi nomine, nisi ædificatio terrenæ felicitatis exprimitur ? Per quam super se casura multiplicant, ut se a præsentis vitæ necessitatibus, quasi ab æstu et imbribus defendant.

Honoribus namque exerceri ambiunt ne despecti videantur. Terrena aggregando exaggerant, ne inopiæ frigore tabescant. Ubi ergo mentis habitationem construunt, ibi tabernacula proculdubio fixerunt. At contra justis nec oblata bona suscipiunt, nec illata mala valde pertimescunt. Sed et cum bonis præsentibus utuntur, ventura mala metuunt. Et dum de præsentibus malis gemunt, bonorum sequentiam amore consolantur. Bene ergo dicitur : *Tabernaculum impiorum non subsistet.* — Quia vitæ effugientis amatores, dum studiose in præsentibus construuntur, repente ad æterna rapiuntur.

LIBER NONUS.

CAPUT IX.

VERS. 1, 2. *Respondens autem Job dixit : Vere scio quod ita sit, et quod non justificetur homo compositus Deo.* — Homo quippe suppositus Deo justitiam percipit, compositus amittit. Quia quisquis se Auctori honorum comparat, bono se quod accepit, privat. Sequitur :

VERS. 3. *Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.* — In Scriptura sacra millenarius numerus pro universitate solet intelligi. Hinc dicitur : « Verbi quod mandavit in mille generationes (*Psal.* civ, 8). » Et Joannes ait : « Et regnabunt cum eo mille annis (*Apoc.* xx, 6). » Quia vero monas multiplicatus in denarium ducitur, denarius per semetipsum ductus in millenarium tenditur, cum ab uno incipimus, ut ad millenarium veniamus. Quid hoc loco unius appellatione, nisi bene vivendi initium ? Quid millenarii numeri amplitudine, nisi ejusdem vitæ bonæ perfectio designatur ? Cum Deo autem contendere est, non ei tribuere, sed sibi gloriam suæ virtutis arrogare. Qui enim cum Auctore contendit, unum pro mille respondere non sufficit, quia qui se de perfectione erigit, habere se bene vivendi nec initium ostendit. Sequitur :

VERS. 4. *Sapiens corde est, et fortis robore.* — Sapiens quippe Deus dicitur, quia sapientia et occulta nostra subtiliter cognita percutit. Nunc ut sapiens omnia invisibilis aspicit, et a nobis falli non potest, tunc ut fortis sine ullo obstaculo quos reprobatur punit nec vitari potest. Sequitur : *Quis resistit ei, et pacem habuit ?* — Qui enim cuncta mirabiliter creat, ipse ut creata sibimet conveniant, ordinat. In quo ergo Conditori resistitur, pacis conventio dissipatur. Perversa enim mens unde contra Auctorem se erigit, inde se in semetipsa confundit. Resistere autem dicimus, cum repugnare ejus dispositionibus conamur. Neque enim nostra infirmitas incommutabili ejus sententiæ obviat, sed tamen quod explere non valet tentat. Contraire satagit, sed ipso gladio contradictionis frangit. Sequitur :

VERS. 5. *Qui transtulit montes, et nescierunt hi,*

B *quos subversit in furore suo.* — In Scriptura sacra sæpe montium nomine, prædicantium multitudo signatur. De quibus per Psalmistam dicitur : « Suscipiant montes pacem populo (*Psal.* lxxi, 3). » Sed montes veritas transtulit, cum prædicatores sanctos a Judaica obduratione subtraxit. Hinc dicitur : « Transferentur montes in cor maris (*Psal.* xlv, 3) ; » et ipsi aiunt : « Vobis primum oportebat loqui, » et reliqua (*Act.* xii, 46). Sed hanc ipsam translationem nescierunt hi qui in Domini furore subversi sunt, quia cum de suis finibus Hebræi apostolos pellerent, lucrum se fecisse arbitrati sunt, quod prædicationis lumen amiserunt. Sequitur :

VERS. 6. *Qui commovet terram de loco suo, et columnæ ejus concutiuntur.* — De loco quippe suo terra commota est, cum plebs Israelitica, de Judææ finibus evulsa, nimirum colla gentibus subdidit, quia subdi Auctori recusavit. Quæ scilicet terra columnas habuit, quia in sacerdotes et principes, legis doctores atque Pharisæos ruitura ejus pertinaciter structura surrexit. Sed translatis montibus columnæ concussæ sunt, quia subductis a Judæa apostolis, nec ipsi vivere in illa permissi sunt, qui ab illa vitæ prædicatores expulerunt. Per Romanum quippe principem Titum protinus Judæa destruitur, atque in cunctis gentibus sparsa dissipatur. Sequitur :

VERS. 7. *Qui præcipit soli, et non oritur, stellas claudit quasi sub signaculo.* — Aliquando namque in sacro eloquio solis nomine claritas prædicatorum designatur, sicut per Joannem dicitur : « Factus est sol sicut saccus cilicinus (*Apoc.* vi, 12). » Ipsi etiam stellarum nomine signantur, de quibus dicitur : « Prohibitæ sunt stellæ pluviarum (*Jer.* iii, 3). » Prædicatores quippe sancti, et sol nostris oculis per diem fiunt, cum contemplationem nobis veræ lucis aperiunt. Et velut in tenebris stellæ lucent, cum per activam vitam profuturi nostris necessitatibus terrena disponunt. Sed quia expulsis prædicatoribus non fuit qui plebi Judaicæ in perfidiæ suæ nocte remanenti, vel claritatem contemplationis osten-

deret, vel activæ vitæ lumen aperiret. Veritas A quippe quæ hanc repulsa deseruit, subtracto prædicationis lumine merito suæ pravitatis excæcavit, et quasi sub signaculo stellas clausit, quia dum prædicatores suos per silentium intra semetipsum retinuit, cæcis iniquorum sensibus cœleste lumen abscondit. Qui igitur prædicatores suos nunc Judææ oculis subtrahit, sed postmodum ostendit, quasi sub signaculo clausit stellas, ut absconsis prius et post coruscantibus astrorum spiritualium radiis noctem suæ perfidiæ, et nunc repulsa non videat, et tunc illuminata deprehendat. Hinc Isaias ait : « Si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, reliquæ salvæ fiunt (*Isa. x, 22*). » Et Paulus : « Donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fiet (*Rom. xi, 25*). » Hinc est B quod duo illi eximii prædicatores dilata morte subtracti sunt, ut ad prædicationis usum in fine revocentur. De quibus dicitur : « Hi sunt duæ olivæ et duo candelabra in conspectu Domini terræ (*Apoc. xi, 4*). » Sequitur :

VERS. 8. *Qui extendit cœlos solus.* — Quid namque cœlorum nomine, nisi hæc eadem cœlestis prædicantium vita signatur ? De quibus per Psalmistam dicitur : « Cœli enarrant gloriam Dei (*Psal. xvii, 2*). » Ipsi igitur cœli, ipsi sol esse memorantur. Cœli scilicet, quia intercedendo protegunt, sol autem, quia prædicando vim uminis ostendunt. Commota igitur terra, cœli extenti sunt, quia cum Judæa ad vim persecutionis infremuit, apostolorum vitam Dominus in cunctarum gentium cognitione dilatavit. Augusti quippe cœli fuerant, cum una plebs tot egregios prædicatores tenebat, sed C solus Deus cœlos extendit, qui secreti mira dispensatione consilii prædicatores suos unde permisit in una gente opprimi, fecit in mundi cardines inde dilatari. Sequitur : *Et graditur super fluctus maris.* — Quid enim maris nomine, nisi in bonorum nece sæviens mundi hujus amaritudo signatur ? Hinc scriptum est : « Congregans sicut in utre aquas maris (*Psal. xxxii, 7*). » Super fluctus ergo maris Dominus graditur, quia cum se procellæ persecutionis erigunt, miraculorum ejus obstupescatione franguntur. Qui enim tumores humanæ vesaniæ mitigat, quasi erecta in cumulo undas calcant. Tot enim in his fluctibus Dominus gressus D posuit, quot superbis persecutoribus miracula ostendit. Unde Psalmista ait : « Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus (*Psal. xcii, 4*). » Quod bene per Jeremiam Dominus dicit : « Posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit, et commovebuntur, et non poterunt ; et intumescunt fluctus ejus, et non transibunt illud (*Jer. v, 22*). » Arenam quippe Dominus mari opposuit, quando ad frangendam mundi gloriam, abjectos et pauperes elegit, sed transire arenam nequeunt, quia despectorum miraculis et humilitate franguntur. Sequitur :

VERS. 9. *Qui facit Arcturum et Oriones.* — Ne-

quaquam sermo veritatis vanas Hesiodi, Arati et Callimachi fabulas sequitur, ut Arcturum nominans, extremam stellarum septem caudam Ursæ suspicetur, et quasi Orion gladium teneat armatus insanus. Hæc quippe astrorum nomina a cultoribus sapientiæ carnalis inventa sunt. Sed Scriptura sacra idcirco eisdem vocabulis utitur, ut res quas insinuare appetit, notitia usitate appellationis exprimantur. Quid namque Arcturi nomine, qui in cœli arce constitutus, septem stellarum radiis fulget, nisi Ecclesia universalis exprimitur, quæ in Joannis Apocalypsi, per septem Ecclesias, perque septem candelabra figuratur ? Quæ dum dona in se septiformis gratiæ Spiritus continet, claritate summæ virtutis irradians, quasi ab axe veritatis lucet. Et sicut Arcturus semper versatur, et nunquam mergitur, ita sancta Ecclesia persecutiones iniquorum sine cessatione tolerat, sed tamen usque ad mundi terminum sine defectu perdurat. Arcturus ergo dum versatur, erigitur, quia tunc sancta Ecclesia valentius in veritate reficitur, cum ardentius pro veritate fatigatur. Oriones quippe in suo ortu tempestates excitant, et maria terrasque perturbant. Significant autem martyres. Quia dum sancta Ecclesia ad statum prædicationis erigitur, pondus molestiasque persecutorum passuri, ad cœli axem quasi in hieme venerunt. Oriones ergo cœlum edidit, cum sancta Ecclesia martyres misit. Ex Orionibus itaque hiems horruit, quia crescente sanctorum constantia, frigida mens infidelium ad tempestatem se persecutionis excitavit. Quid itaque Hyadum nomine, nisi doctores sanctæ Ecclesiæ signantur ? Qui remota tempestate persecutionis, expletis noctibus longis infidelitatibus, tunc sanctæ Ecclesiæ orti sunt, cum etiam per credulitatis vernum lucidior annus aperitur ; vocantur autem Græco vocabulo yetus, pluviae. Bene ergo Hyadum appellatione expressi sunt, qui ad statum universalis Ecclesiæ, sanctæ prædicationis, ferunt imbres. Hinc Moyses ait « Expectetur sicut pluvia eloquium meum, » et reliqua (*Deut. xxxii, 2*). Et Isaias : « Mandabo nubibus meis, ne pluant super eam imbrem (*Isa. v, 6*). » Extensis enim cœlis Dominus formavit Arcturum, quia in honorem deductis apostolis, in cœlesti conversatione fundavit Ecclesiam. Formato quoque Arcturo, fecit Oriones, qui reborata fide universalis Ecclesia contra procellas mundi edidit martyres. Editis quoque Orionibus, protulit Hyadas, quia convalescentibus contra adversa martyribus, ad infundendam ariditatem humanorum cordium, doctrinam contulit magistrorum. Sequitur : *Et interiora austri.* — Quid hoc austri nomine, nisi fervor sancti Spiritus assignatur ? Quo dum repletus quisque fuerit, ad amorem patriæ spiritualis ignescit. Hinc enim dicitur : « Surge, aquilo, et veni, auster, » et reliqua (*Cant. iv, 16*). Interiora ergo austri sunt occulti illi angelorum ordines, et secretissimæ patriæ cœlestis sinus quos implet calor Spiritus sancti. Illic quippe

sanctorum animæ, et nunc corporibus exutæ, et post corporibus restitutæ perveniunt, et quasi astra in abditis occultantur. Sequitur :

VERS. 10. *Qui facti magna et inscrutabilia, et mirabilia, quorum non est numerus.* — Videlicet magna virtute, inscrutabilia ratione, innumerabilia multiplicitate. Divinæ quippe fortitudinis facta tunc verius explemus, cum hæc nos non posse cognoscimus. Tunc facundius loquimur, cum ab his obtupescendo reticemus. Hinc Psalmista ait : « Laudate eum in potentatibus ejus, » et reliqua (Psal. xix, 7). Sequitur.

VERS. 11. *Si venerit ad me, non videbo eum, et si abierit, non intelligam.* — Accessus igitur recessusque Dei a mente nostra minime cognoscitur, quousque rerum alternantium finis ignoratur, quia et de tentatione incertum est utrum probet, an trucidet, et de donis nequaquam deprehenditur, utrum hic desertos remunerent, an in via nutriunt, ut ad patriam perducant. Ac si ergo aperte deploret dicens : Postquam semel sponte oculos perdidit, quomodo quæsitæ noctis cæcitatem patior, nec ortum jam nec occasum solis agnosco ? Sequitur :

VERS. 12. *Si repente interroget, quis respondebit ei ?* — Repente interrogat Deus, cum nos ad distractionem sui examinis inopinatos vocat. Sed interrogationi illius respondere homo non sufficit, quia si remota tunc pietate discutitur, in illo examine etiam justorum vita succumbit. Vel certe interrogat, cum duris nos persecutionibus pulsat, et plerumque qui percutitur, gemit. Sed respondere non sufficit, quia et ipsa ei percussione suæ adversitas displicet, sed tamen homo tacet, et divina judicia discutere metuit, qui esse se pulverem agnoscit. Hinc Paulus ait : « O homo, tu quis es qui respondeas Deo (Rom. ix, 20). » Sequitur : *Vel quis ei dicere potest, cur ita facis ?* — Auctoris facta semper veneranda sunt indiscussa, quia injusta nequaquam esse possunt. Rationem quippe de occulto ejus consilio quærere nihil est aliud, quam contra ejus consilium superbire. Ad semetipsam ergo in percussione mens redeat, et quod apprehendere non valet, non requirat. Hinc Paulus dicit : « Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit : Quare me fecisti sic ? » (Ibid.) Sequitur :

VERS. 13. *Deus cujus iræ nemo resistere potest.* — Mirandum valde est, quomodo divinæ iræ nullum posse resistere dicitur, cum multos sæpe restitisse, exemplis exigentibus demonstratur, sicut Moyses, Aaron, Phinees et David. Sed si subtiliter pensamus et verum cognoscimus, quia divinæ iræ non resistitur, et verum quod multi sæpe restiterunt. Omnes enim sancti qui iræ Dei obviant, ab ipso accipiunt, ut contra impetum percussione ejus opponantur, atque, ut ita dixerim, cum ipso se erigunt contra ipsum, et velut nolenti opponitur, quod ab ipso ut fiat imperatur. Cum vero superat, indignatio humana non retinet. Hinc Moyses et dispositæ ultionis iracundiam a semetipso repellere non valuit, ut terram intraret repromissionis, qui hanc volente Domino et

a populo amovit. Iræ igitur Dei et resisti valet, quando ipse qui iraseitur, opitulatur ; et resisti omnino non valet, quando se et ad ulciscendum excitat et ipse precem, quæ ei funditur, non aspirat. Hinc ad Jeremiam dicitur : « Tu ergo noli orare pro populo, nec assumes pro eis laudem et orationem, quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me (Jer. vii, 16). » Hinc rursus scriptum est : « Quid clamas super contritione tua ? Insanabilis dolor tuus (Jer. xxx, 15). » Sequitur : *Et sub quo curvantur qui portant orbem.* — Ipsi etenim orbem portant, qui curas præsentis sæculi tolerant. Unde apud Græcos terræ principes βασιλείς vocatur. Laus enim *populus* interpretatur. Basileus ergo Latine *basis populi* interpretatur, quia videlicet ipse super se populum sustinet qui motus illius potestatis pondere fixus regit. Ac si ergo aperte dicat : Et subjectos quondam districte deseris, et erectas potestates gentium misericorditer flectis. Aliter. Angelicæ virtutis orbem portant, quæ regendi curas administrant, Paulo attestante, qui ait : « Nonne omnes administratorii sunt spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis ? » (Hebr. i, 14.) Ac si ergo diceret : Quis infirmorum hominum tuis nubibus obviet, cujus se formidine et virtutes angelicæ inclinant ? Vel certe erecti essent illi subtilissimi spiritus, si plene ejus majestatis potentiam attingerent. Sed qui orbem portant, sub Deo curvi sunt, quia divinitatis ejus celsitudinem quam sublevati videant, nec virtutes tamen angelicæ comprehendunt. Sequitur :

VERS. 14. *Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, et loquar verbis meis cum eo ?* — Ac si aperte dicat : Si creatura illa hunc considerare non sufficit, quæ carne non premitur, qua mente ego de judiciis disputo, qui pondere corruptionis angustor ? Verba Dei ad nos sunt judicia illius, quæ nostrorum actuum sententiam loquuntur, et verba nostra ad Deum sunt opera quæ exhibemus. Sed cum Deo loqui verbis suis non valet homo, quia apud subtile ejus iudicium nullam de suis actibus fiduciam tenet. Sequitur :

VERS. 15. *Quia etiamsi habuero quidquid justum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.* — Omnis quippe humana justitia, injustitia esse convincitur, si districte iudicetur. Prece ergo post justitiam indiget, ut quæ succumbere discussa poterat, ex solius iudicis pietate convalescat. Ac si ergo dicat : Et si ad opus virtutis accrevero ad vitam, non ex meritis, sed venia convalescam. Prece itaque innitendum est cum recta agimus, ut omne quod justè vivimus ex humilitate condiamus. Sequitur :

VERS. 16. *Et cum invocantem me exaudierit, non credo quod exaudierit vocem meam.* — Plerumque etenim mens igne divini amoris accenditur, atque ad intuenda cœlestia et arcana sublevatur, sed repentina tentatione percussa, quæ intentione forti erecta fuerat in Deum, ab hostis cogitationibus transfixa curvatur. Nam sæpe ad hoc usque perdu-

ditur, ut miretur quomodo tam summa comprehendit, quam cogitatio illicita polluit, et rursus quomodo illicita recipit, quam super se validus fervor spiritus rapit. Hinc scriptum est : « Ascendunt usque ad caelos, et descendunt usque ad abyssos (Psal. cvi, 26). » Mens itaque ex ipsa sua mutabilitate fit trepida, et per hoc quod nolens patitur, repulsam se abjectamque suspicatur, sibi que certitudinem exauditionis obnubilat. Sequitur :

VERS. 17. *In turbine enim conteret me.* — Peccator quisque in turbine atteritur, qui erectus in tranquillitate videbatur, quia quam diu superna longanimitas tolerat, extremi iudicii severitas necat. Hinc Psalmista ait : « Deus manifeste veniet, Deus noster et non silebit. Ignis in conspectu ejus exardescet, et in circuitu ejus tempestas valida (Psal. xlix, 8). » Justus autem idcirco tunc non conteritur, quia hic semper sollicite metuit ne conteratur. Sequitur : *Et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.* — Nonnulli etenim prius a praesenti luce subtrahuntur quam ad proferenda bona malave merita active perveniant. Quos quia a culpa originis salutis sacramenta non liberant, et nihil ex proprio egerunt, et illuc ad tormenta perveniant. Quibus unum vulnus est, corruptibiles nasci, aliud carnaliter emori. Sed quia post mortem quoque aeterna mors sequitur, occulto eis justoque iudicio etiam sine causa vulnera multiplicantur. Perpetua quippe tormenta percipiunt, et qui nihil ex propria voluntate peccaverunt. Hinc namque scriptum est : « Non est mundus in conspectu ejus, nec unius diei infans super terram. » Hinc per semetipsam Veritas dicit : Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest intrare in regnum Dei (Joan. iii, 5). » Quae etiam beato Job non incongrue verba conveniunt. Vulneratum se itaque sine causa asserens, hoc de se foris loquitur, quod de illo Veritas in occulto testatur dicens : « Commovisti me adversum eum ut affligerem eum frustra. » Sequitur :

VERS. 18. *Non concedit quiescere spiritum meum, et implet me amaritudinibus.* Saepe justis exercitium est virtutis, sola exterius adversa tolerare. Sed ut eorum vires certamen plenae probationis erudiat, nonnunquam et foris tormenta lacerant, et intus tormenta adversarii. Unde vir sanctus impletum se amaritudinibus asserit. Sequitur :

VERS. 19. *Si fertitudo quaeritur, robustissimus est ; si aequitas iudicis, nemo pro me audet testimonium dicere.* — Ille quippe vitae causas examinat, qui has per alienum testimonium non explorat. Quia qui districtus quandoque ostenditur illator poenae, diu tacitus existit testis culpae. Hinc etenim per prophetam dicitur : « Ego sum iudex et testis (Jer. xxix, 23). » Hinc rursus ait : « Tacui, semper siliui, patiens fui, sicut parturiens loquar (Isa. xlii, 14). » Sequitur :

VERS. 20. *Si justificare me voluero, os meum condemnabit me ; si innocentem ostendero, pravum me comprobabit.* — Ac si aperte dicat : Quid de

A aliis loquar, qui de me testimonium ipse ferre non valeo ? Subdit etiam :

VERS. 21. *Si simplex fuero, hoc ipsam ignorabit anima mea.* — Ac si aperte diceret : Conditoris contra me iudicia, qua temeritate redarguo, qui ipsam me infirmitatis caligine ignoro : Unde per prophetam dicitur : « Dedit abyssus vocem suam (Habac. iii, 10), » et reliqua. Plerumque enim si scimus bona quae agimus, ad elationem ducimur, si scimus, minime servamus. Quis autem de virtutis suae conscientia non quantulumcunque superbiat ? Aut quis rursus bonum in se custodiat quod ignorat ? Et contra utraque, quid superest nisi ut recta quae agimus, sciendo nesciamus, ut haec et recta aestimemus, et minima ? Sequitur. *Et tædebat me vitae meae.* — Tædet justum vivere, quia et operando vitam non desinit quaerere, et tamen ejusdem vitae suae meritum non valet invenire. Subjungitur :

VERS. 22. *Unum est quod locutus sum : Innocentem et impium ipse consumet.* — Ac si aperte diceretur : Hoc apud me verbum cogitationis protuli, quia nec innocens, si districte discutior, apparebo ; nec impius, si apud me latere voluero, a superni examinis acumine abscondor. Innocens ergo a Creatore consumitur, quia quantalibet ejus simplicitas fuerit, divinae magnitudinis simplicitate devoratur. Impius quoque a Conditore consumitur, quia Deo cuncta ordinante, ipsis suis se versutiis, ejus impietas iudicatur. Vel certe et innocentem et impium ipse consumere dicitur, quia quamvis in meritis vitae divisi sunt, a primo culpae merito aequae ad carnis interitum pertrahuntur. Hinc Salomon dicit : « Moritur doctus similiter ut indoctus (Eccle. ii, 16). » Et rursus : « Cuncta subjacent vanitati, et omnia pergunt ad unum locum. De terra facta sunt, et in terram pariter revertentur (Eccle. iii, 19, 20). » Sequitur :

VERS. 23. *Si flagellat occidat semel, et non de poenis innocentium rideat.* — Quis haec non per superbiam prolata crederet, nisi sententiam iudicis audiret, qui ait : « Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job (Job xlii, 7). » Sed nos qui jam a Deo mente recessimus, et carne ad pulverem redimus, poena duplæ mortis astringimur. Sed venit ad nos qui pro nobis sola carne moreretur, qui simplam suam duplæ nostrae conjungeret, et nos ab utraque liberaret. De qua per Paulum dicitur : « Quod autem mortuus est peccato, mortuus est semel (Rom. vi, 10). » Omne desiderium cum desideratur poena est. Hinc Salomon ait : « Spes quae differtur affligit animam (Prov. xii, 12). » Ridere enim Dei est humanae animae nolle misereri. Ut illud : « Ego quoque in interitu vestro ridebo (Prov. i, 26). » Ac si ergo ex voce eorum qui incarnationis mysterium cupierunt, dicat : Quia vita nostra quotidie flagello vindictae pro culpa atteritur, ille jam veniat qui pro nobis semel sine culpa moriatur, et de innocentium poenis dicatur, ultra non rideat, si ipso carne passibilis appareat, in cujus se desiderii mens nostra castigat. Vel

certe risum Dei lætitia appellat. De innocentium A pœnis Dominus ridere dicitur, quia quo a nobis ardentius quæritur, eo suavius de nobis lætatur. Quasi quoddam quippe ex pœna gaudium facimus, cum per sancta desideria ejus nos amore castigamus. Hinc Psalmista ait : « Constituite solemnem in condensis, » et reliqua (*Psal. cxvii, 27*). Sequitur.

VERS. 24. *Terra data est in manus impii, vultum judicum ejus operis.*— Terræ nomine caro Christi exprimitur, appellatione impii diabolus designatur. Hujus impii manus fuerunt hi qui in Redemptoris nostri morte grassati sunt. Terra itaque data est in manus impii, quia antiquus hostis Redemptoris mentem corrumpere per se tentando non valuit, sed ejus carnem per suos satellites, ad triduum permissus exstinxit. Hujus terræ judices, sacerdotes, et principes, Pilatus et illusores fuerunt. Vultus ergo judicum opertus exstitit ab impii malitia, quia mens persequentium eum quem carne tenere potuit, Deum nec per miracula agnovit. Hinc Paulus ait : « Usque in hodiernum diem cum legitur Moyses, velamen est super cor eorum (*I Cor. ii, 15*). » Sequitur : *Quod si non ille est, quis ergo est ?* — Ac si ergo diceret : Quis unquam impius esse putandus est, si ille populus qui ipsam pietatem persecutus est, impius non est ? Repente enim privatur a diabolo ad sequaces ejus. Sequitur :

VERS. 25. *Dies mei velociores fuerunt cursore.*— Cursoris officium est quod sequitur annuntiare. Omnes igitur electi qui ante adventum Redemptoris orti sunt ; quia hunc aut videndo tantummodo, aut etiam loquendo nuntiarunt, quasi cursores in mundo fuerunt. Sed quia ante præstolatum Redemptoris tempus subtrahi prævidebantur, transire se velocius cursore dolent, diesque suos esse ingemiscunt, quia usque ad videndam Redemptoris lucem minime tenduntur. Sequitur : *Fugerunt, et non viderunt bonum.* — Omnia quæ creata sunt, bona sunt, ut illud : « Vidit Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona (*Gen. 1, 31*). » Sed hoc bonum principaliter bonum est, per quod hæc omnia bona sunt. Hinc Veritas ait : « Nemo bonus nisi solus Deus (*Matth. x, 18*). » Ac si ergo diceret : Ante expectatum tempus elapsi sunt, qui ad Redemptoris præsentiam pervenire nequiverunt. MORALITER. Ad hoc homo conditus fuit, ut bonum quod est videre, videre possit, et per augmenta temporum, tendi possit ejus vita tantummodo, non evolvi. Sed qui sponte ad culpam decidit, quod attigit vetitum pertulit decursum, et qui stare ad lucem noluit, fugiendo oculos amisit, quia culpa cœpit ad ima decurrere, et se cæcitate perculit, ne intus lumen videret. Sequitur :

VERS. 26. *Pertransierunt quasi naves poma portantes.* — Hi qui poma deferentes maria transmeant, ipsi quidem fructuum odore perfruuntur, sed eorundem fructuum aliis cibos fuerunt. Qui igitur antiqui Patres, nisi naves poma portantes exstiterunt ? Qui divinæ incarnationis mysterium prophetantes, ipse quidem odore potati sunt, sed

nobis fructum de eadem spei perceptione detulerunt. Quod enim illi exspectando odorati sunt, hoc nos cernendo et percipiendo satiamur. Hinc Dominus ait : « Alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis (*Joan. iv, 38*). » Vel certe qui navibus poma portant, cum paleis poma miscent, ut illæsa permaneant. Ita nimirum præcedentes in eo quod mysteria spiritualis vitæ denuntiant, per interfusam hæc historiæ stipulam servant, et opertum nobis fructum spiritus deferunt, cum carnalia loquuntur. MORALITER. Naves cum poma portant fructus terræ, videlicet per fluctus ferunt. Terra vero hominis paradus exstitit ; poma etiam fuerunt mandati sermo, concessa possibilitas operis naturæ indita, intelligentia Conditoris. Sed quia per crucis mysterium, ad ingenita naturæ bona restringimur, quasi per lignum poma portamus, et dum tot bona munerum servare etiam nunc in tentationibus conamur, aura vitæ præsentis impellimur, mutabilitatis nostræ fluctu fatigamur. Aliter. Naves cum poma portant, suavitatem odoris habent, sed gravitudinem ponderis non habent, et humanum genus cum ad superna repetenda se erigit, flagrat quidem odore memoriæ, sed ignem non exerit pondus vitæ. Paradisi celsitudinem cum ardoris recordatione meminimus, et importunos tentationum fluctus ex carne toleramus. Subditur : *Sicut aquila volans ad escam.* — Sicut enim aquila quæ ad alta evolat, et tamen pro sumendis carnibus terram petit, ita antiqui Patres fuerunt, qui in quantum humanitatis infirmitas admittebat, Creatoris lucem recta mente contemplati sunt, sed incarnandum hunc in mundi fine præscientes, quasi a solis radii ad terram oculos deflexerunt. Quem dum pro humano genere passurum, moriturumque conspiciunt, quasi de ejus morte semetipsos reficiunt. MORALITER. Aquila etenim alto valde volatu suspenditur, sed per appetitum ventris terram expetit. Sic et humanum genus, in parente primo ad ima de sublimibus corrui. Sed quia cibum vetitum contigit, per ventris concupiscentiam ad terras venit, et quasi carnibus pascitur, cum deorsum corporeis voluptatibus lætatur. Sequitur :

VERS. 27. *Cum dixero : Nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, et dolore torqueor.* — Plebs quippe Judaica loqui ut prius noluit, quæcunque prædixerat, negavit. Sed commutata facie torqueatur, quia dum interni sui hominis aspectum, quo agnosci a Conditore potuerat, fœditate perfidiæ polluit, a præsentibus malis incipiens sub æterna se ultione damnavit. Quasi enim commutata facie ab Auctore non cognoscitur, quæ perdita bonæ conscientiæ fide reprobat. MORALITER. Sæpe enim tacitis urgemur cogitationibus : cur omnipotens Deus condidit hominem, quem periturum præscivit ? cur non talem facere voluit, qui perire non possit ? Sed cum hæc tacita mens interrogat, pavet, ne in superbiæ ausum erumpat : et nequaquam ita nos debere loqui dicimus, cum nostræ infirmitatis modum ex inquisitione transeuntes nosmetipsos pavore reprehendimus. Sic facies commutatur, quia quæ prius capiens mens

summa requirebat, infirmitatem suam agnoscens, A venerari incipit quod ignorabat. Sed in ipsa comminatione dolor est, quia valde affligitur, quod primæ culpæ merito ad intelligenda ea quæ de ipso sunt cæcatur. Ori silentium incidit, sed excitatus dolor ex ipso quo restringitur, augetur. Sequitur :

VERS. 28. *Verebar omnia opera mea.* — Quæ sint opera beati Job sacer hujus historiæ textus ostendit. Quæ ergo opera verebatur, qui illa semper exhibuit, ex quibus placari erga iniquitatem solet? Hinc itaque colligimus, ut si veraciter placere Deo cupimus, postquam perversa subegimus, etiam bene gesta timeamus. Deo quippe sunt quæ in bonis operibus formidanda sunt desidia videlicet et fraus. Hinc propheta ait : « Maledictus omnis qui facit opus Domini fraudulentè et desidiose (Jer. XLVII, 10). » Desidiam quippe minor Dei amor exaggerat. Fraudem vero mala mente possidens proprius amor creat. Contra hanc dicitur : « Exscutit manus suas ab omni munere (Isa. xxxiii, 15). » Munus namque a corde est, capta gratia a cogitatione. Munus ab ore est, gloria per favorem. Munus ex manu est, præmium per elationem. Ac si ergo humili confessione diceretur : Quæ aperte egerim video, sed quid in his latenter pertulerim ignoro. Sequitur : *Sciens quod non parceres delinquenti.* — Si enim delinquenti non parcitur, quis ab æterna morte eripitur, cum a delicto mundus nemo reperitur? An pœnitenti parcat, delinquenti non parcat? Quia cum delicta plangimus, delinquentes non sumus? Et cum Petrus negans respicitur, et ad lacrymas vocatur? Cur Paulus cum Redemptoris nomen in terra conaretur extinguere, ejus verba meruit de cœlo audire? Sed tamen culpa in utroque punita est. Delinquenti ergo Dominus non parcat, quia delictum sine ultione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Sequitur :

VERS. 29. *Si autem et sic impius sum, quare frustra laboravi?* Si enim remota pietate discutimur, opus nostrum pœna dignum est, quo remunerari præmiis præstolamur, non quod hunc laborasse pœnitet, sed quod incertus esset de præmiis, et inter labores dolet. Sciendum vero est quia sancti viri ita incerti sunt, ut confideant; atque ita confidunt, ut tamen ex securitate non torpeant. Sequitur :

VERS. 30. *Si lotus fuero quasi aquis nivis, et fulserint velut mundissimæ manus meæ.* — Atquæ nivis sunt lamenta humilitatis. Quæ profecto humilitas, quia ante districti Judicis oculos cæteris virtutibus præeminet, quasi per magni meriti colorem candet. Sunt vero nonnulli qui lamenta habent, sed humilitatem non habent. Hi nimirum aquas habent, sed nivis aquas non habent. De quibus aquis nivis quidam ait : « Cor contritum et humiliatum, etc. (Psal. L, 19). » Vel certe aquæ fontis vel fluminis ex terra oriuntur, aquæ vero nivis aere prouunt. Qui enim pro terrenis bonis in precibus compunguntur, ex terræ aqua perfusi sunt. Qui vero idcirco plorant, quoniam præmia superna desiderant, aqua nivis hos

PATROL. CXXXIII.

diluit, quia cœlestis compunctio infundit. Per manus enim quid aliud quam opera designantur? Unde de quibusdam per prophetam dicitur : « Manus vestræ sanguine plenæ sunt (Isa. ii, 15). » Notandum quod non ait : Fulserint mundissimæ, sed velut mundissimæ, quia quousque pœna corruptionis astringimur, quamlibet rectis operibus vivamus, veram munditiam non apprehendimus, sed imitatur. Sequitur :

VERS. 31. *Tamen sordibus intinges me.* — Deus nos intingere dicitur, intinctos sordibus demonstrare, quia quanto ad illum verius per bona opera surgimus, tanto subtilius vitæ nostræ sordes agnoscimus, quibus ab ejus munditia discordamus. Ac si ergo aperte dicat : Quamvis lamentis supernæ compunctionis infundar, quamvis per studia rectæ operationis exercear, in tua tamen munditia video quia mundus non sum. Sequitur : *Et abominabuntur me vestimenta mea.* — Vestis nomine corpus designatur, quo induta anima tegitur, ne in subtilitate suæ substantiæ nuda esse videatur. Hinc Satomon ait : « Omni tempore sint vestimenta tua candida (Eccle. ix, 8). » Et Isaias : « Vestimentum mistum sanguine erit in combustione (Isa. ix, 5). » More enim sacri eloquii vestimenta nostra nos abominari referuntur, quia abominabiles reddunt, sicut per Petrum de Juda dicitur : « Hic possidens agrum de mercede iniquitatis (Act. i, 18). » Quem agrum moriens possidere non potuit, sed possedit, dictum est, possidere fecit. Hanc vestimentorum sordem metuebat Paulus dicens : « Video aliam legem in membris meis, » et reliqua (Rom. vii, 23) Sequitur :

VERS. 32. *Næque enim viro qui similis mei est, respondebo, nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri* — Dum cum quolibet ex æquo in iudicio contendimus, et quod contra nos dicatur, agnoscimus; et in his quæ dicimus, audimus. Quia ergo invisibilis Judex quæ facimus videt, quasi quæ dicimus audit. Sed quia id quod ei displicet nequaquam plene cognoscimus, quasi quod ipse dixit, ignoramus. Sequitur :

VERS. 33. *Non est qui utrumque valeat arguere, et ponere manum suam in ambobus.* — Durum quippe sonat quod Deum dicit arguere, sed durum non erit si recurrerit ad memoriam, quod ipse per alium prophetam dicit : « Quiescite agere perverse, » et reliqua (Isa. i, 16). Et rursum : « Et venite et arguite me, dicit Dominus (Isa. i, 18). » In hoc enim quod Dominus se præcipit arguere, aperte insinuat quantam bonis actibus fiduciam præstet. Hinc est quod Dominus dicit : « Quæsi vi virum qui interponeret sepe, et staret oppositus contra me ne dissiparem eam, et non inveni (Ezech. xxii, 30). » Sed quam præsentis motibus animadversionis obvient, non tamen valent virtute propria ab humano genere supplicia mortis expellere. Redemptor quippe humani generis in hominibus solus justus apparuit, qui et hominem arguit ne delinqueret, et Deo obstitit ne feriret. In utrisque quippe manum po-

suit, quia et exempla hominibus quæ imitentur præbuit, et Deo in se opera quibus erga homines placarentur moriendo ostendit. Sequitur :

VERS. 34. *Auferat a me virgam suam, et pavor ejus non me terreat.* — Per legem quippe virga Deus terruerat, cum dicebat : Si quis hæc vel illa fecerit morte moriatur. Sed incarnatus virgam abstulit, quia vias vitæ per mansuetudinem ostendit. Hinc est quod ei dicitur. « Intende, prospere procede et regna, propter veritatem et mansuetudinem et justitiam (Psal. XLIV, 5). » Timeri quippe quasi Deus noluit, sed quasi Pater ut amaretur inspiravit. Quod liquido Paulus dicit : « Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba [Pater] (Rom. VIII, 15). » Sequitur :

VERS. 35. *Loquar, et non timebo eum.* — Vir etenim sanctus, quia humani generis Redemptorem venire mitem conspicit, non metum a Domino, sed affectum a Patre sumit, et timorem despicit, quia per adoptionis gratiam ad amorem surgit. Hinc Joannes ait : « Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem (I Joan. IV, 18). » A peccati igitur morte timor nos suscitare non valuit, sed ad statum vitæ aspirata mansuetudinis gratia exierit. Sequitur : *Neque enim possum metuens respondere.* — Respondere quippe cuilibet dicimus, cum factis illius digna opera recompensamus. Deo ergo respondere est, donis ejus præcedentibus nostra obsequia reddere. Dona enim nobis largitur, benignitatem suam, et erga malos utitur. Respondere homo tot beneficiis debet, sed tamen respondere metuens non valet ; quia humani generis Conditorum, qui adhuc serviliter formidat, procul dubio non amat. Nam tunc solum Deo vera obsequia reddimus, cum eos propter amoris fiduciam non timemus, cum nos ad bona opera affectus, non metus, dirigit. Sequitur :

CAPUT X.

VERS. 1. *Tædet animam meam vitæ meæ.* — Cum enim in amore Conditoris mens nostrâ accenditur, omne desiderium præsentis vitæ levigatur. In tædium delectatio vertitur, atque hanc cum errore mens tolerat, cui victa prius reprobo amore serviebat. Sequitur : *Dimittam adversum me eloquium meum.* — Quasi pro se eloquio suo utitur, qui prava quæ gessit, defendere excusationibus conatur. Sed adversum se eloquium dimittit, qui accusare in se hoc incipit, quod erravit. Sequitur : *Loquar in amaritudine animæ meæ.* — Quis culpas suas detestans loquitur. restat necesse est ut has in amaritudine animæ loquatur, ut hæc ipsa amaritudo puniat, quidquid lingua per mentis judicium accusat. Sequitur :

VERS. 2. *Dicam Deo: Noli me condemnare.* — Qui peccatorem se in amaritudine animæ assertit, quid Deo aliud quam ne condemnatur dicit, quia amaritudo præsentis pœnitentiæ, exstinguit supplicia sequentis iræ ? Duobus enim modis in hac vita judicat Deus, cum aut per mala præsentia irrogare jam tor-

menta incipit sequentia. Unde scriptum est : « Secundo eos qui non crediderunt, perdidit (Jud. V). » Et in psalmo : « Induantur sicut diploide confusione (Psal. CXVIII, 29). » Aut cum tormenta sequentia flagellis præsentibus extinguit. Hinc Paulus ait : « Cum judicamur a Domino, corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur (I Cor. XI, 32). » Et alibi : « Ego quos amo arguo, et castigo (Apoc. III, 19). » Sequitur : *indica mihi cur me ita judices ?* Ac si diceret : Quia flagellando me judicas, ostende quod ad judicium per flagellum securum reddas. Aliter : Plerumque enim justus flagella ad probationem percipit, sed pro qua tamen specialiter culpa percutiatur minime cognoscit, atque magis in percussione trepidat, quo causam suæ percussione ignorat. Petit ut semetipsum sibi iudex indicet, quatenus quod ille animadvertendo percutit, hoc in se flendo et ipse castiget. Sequitur :

VERS. 3. *Nunquid bonum tibi videtur si calumniaris, et opprimas me pauperem ?* — Ac si aperte diceretur : Tu qui summe bonus es, novi quia bonum non æstimas, ut pauperem per calumniam premas. Scio ergo quia non est justum quod patior, et eo magis doleo, quod causas justitiæ ignoro. Cum vero se pauperem, non innocentem memorat, non jam de vita audaciam arripit, sed quam se infirmum conspiciat ostendit. Sequitur : *Opus manuum tuarum.* — Ac si aperte dicat : Impie opprimere non potes, quem te fecisse gratuito recordaris. Sequitur : *Et consilium impiorum adjuves ?* — Quos namque hoc in loco impios, nisi malignos spiritus vocat ? Qui cum redire ipsi ad vitam nequeunt, crudeliter socios ad mortem quærent. Quorum nimirum consilium fuit, ut beatum Job divina correptio tangeret, et qui in tranquillitate justus exstiterat, saltem per flagella peccaret. Sed impiorum consilium Dominus non audit, quia eorum tentationibus carnem justis prodidit, animam negavit. Hoc etiam consilium assidue Dominus destruit, quia pius Conditor cum viribus flagella moderatur, ne virtutem justorum pœna transeat persequentium, et per astutiam fortium humana infirmitas excedat. Hinc Paulus ait : « Fidelis autem Deus, qui non patitur vos tentari supra id quod potestis, » et reliqua (I Cor. X, 13). Sequitur :

VERS. 4, 5, 6, 7. *Nunquid oculi varnei tibi sunt, aut sicut videt homo et tu vides? Nunquid sicut dies hominis, dies tui, aut anni tui sicut humana sunt tempora ut quæras iniquitatem meam et peccatum meum scruteris, et scias quia nihil impium fecerim ?* — Ac si humiliter requirens diceret : Cur me in tempore per flagella examinas, quem apud te perfecte et ante tempora scisti ? Cur culpas meas verberibus interrogas, quem per te æternitatis tuæ potentiam, nec prius quam conderes ignoras ? Oculi quippe carnei, facta temporum, non nisi in tempore agnoscunt, et humanus visus quodlibet opus sequitur, non percurrit. Dies quoque et anni hominum, a diebus et annis æternitatis discrepant, quia vita-

nostra quæ tempore incipitur, et tempore finitur. Deo quippe nec transacta prætereunt, nec adhuc ventura quasi quæ non appareant, desunt. Quia is qui semper esse habet, cuncta sibi præsentia conspiciunt, cum aspiciendo post et ante non tenditur. Sequitur : *Cum sit nemo qui de manu tua possit eruere?* — Ac si aperte dicat : Quid tibi restat, nisi parcere, cujus virtuti nullus valet obviare? Quo enim nemo est, qui animadversionem tuam ex merito suæ virtutis retineat, eo a te facilius tua pietas exigit, ut parcas. Sequitur :

VERS. 8. *Manus tuæ fecerunt me et plasmaverunt me totum in circuitu, et sic repente præcipitas me?* — Ac si humiliter dicat. Quia sub justo examine dignum non est tuæ placationi quod feci, pensa misericorditer ne pereat, quod fecisti. Quibus etiam verbis perversum Manichæi dogma destruitur, qui duo principia esse mentiens, a Deo spiritum, a Satana vero carnem conditam asserere conatur plasmatum vero se propter imaginem retulit, factum vero se totum in circuitu, in eo quod ex carnis constat indumento memoravit. Notandum vero est, quia per hoc plasmatum Dei manibus asserit, misericordiæ Judicis dignitatem suæ conditionis supponit. Ac si aperte dicat : Cur tanta vilitate despicias, quem tanta dignitate condidisti? Et quem ratione cæteris rebus præfers, cur ex dolore supponis? Sequitur :

VERS. 9. *Memento, quæso, quod sicut lutum feceris me.* — Ac si aperte dicat : Infirmi-
tatem carnis, et reatum iniquitatis laxa. Sicut lutum itaque homo est conditus, de limo sumptus, quia quasi aqua infundit pulverem, cum anima rigat carnem. Lutum quippe fit, cum se aqua terræ conspergit. Hæc autem quæ de exteriori homine dicitur, etiam interiori potest congruere. Sicut lutum quippe homo interior existit, quia cum spiritus gratiæ terrenæ menti infunditur, ut ad intellectum sui Conditoris erigatur. Humana namque cogitatio quæ peccati sui sterilitate aruit, per vim Sancti Spiritus viridescit. Sequitur : *Et in pulverem reduces me.* — Ac si patenter postulet dicens : Materiam, quæso, originis et pœnam finis aspice, et culpis citius transeuntis parce. MORALITER. Cum enim per subtractionem spiritus mens electa, ad aliquantulum in tentationem deseritur, quasi ab humore pristino terra siccat, ut infirmitatem suam derelicta sentiat, et sine infusione supernæ gratiæ quantum homo aruit, agnoscat. Sequitur :

VERS. 10, 11. *Nonne sicut lac mulsisti me, et sicut caseum me coagulasti? Pelle et carnibus vestisti me, ossibus et nervis compegisti me.* — Plasmatus quippe homo, sicut lutum factus est, propagatus autem, et sicut lac mulgetur semine, et sicut caseum coagulatur in carne. Carnibus et pelle induitur, ossibus nervisque subditur. MORALITER. Mens etenim cum per sancti Spiritus gratiam ab usu vetustæ conversationis abstrahitur, sicut lac mulgetur, quia in quadam inchoationis novæ teneritudine et subtilitate formatur. Sicut caseum

A coagulatur, quia in constipatione pinguescentis cogitationis astringitur, ut nequaquam jam per desideria defluat, sed in uno amore se colligens, ad solidam reformationem surgat. Pelle quippe et carnibus interior homo vestitur, quia cum ad superna erigitur, carnalium motuum obsidione valatur. Carnibus et pelle vestimur, sed ossibus et nervis compingimur, quia etsi foris irruente tentatione concutimur, intus tamen nos Conditoris manus roborat contra tentamenta. Sequitur :

VERS. 12. *Vitam et misericordiam tribuisti mihi.* — Angustia quippe Dei laus esset discreta a creati corporis, nisi etiam sequenter exprimeretur mira aspiratio vivificationis. MORALITER. Vita quippe tribuitur, cum malignis mentibus benignitas aspiratur. Sed vita sine misericordia accipi nequaquam valet, quia ad obtinenda justitiæ bona Dominus non adjuvat, si prius misericorditer ante actas nequitias non relaxat. Vel certe vitam et misericordiam nobis tribuit, quia eam qua nos misericordia ab bene vivendum prævenit, etiam subsequenter custodit. Nisi enim misericordiam subroget, servari non valet vita quam præbet. Sequitur : *Et visitatio tua custodivit spiritum meum.* — Incassum enim nobis Conditor bona tribuit, si non omne quod tribuerit, ipse custodierit. MORALITER. Humanum quippe spiritum superna visitatio custodit, cum hunc virtutibus dilatatum, vel flagello percutere, vel compungere amore non desinit. Sequitur :

VERS. 13. *Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia universorum memineris.* — Ac si aperte dicat : Cur de me trepido, qui et universas gentes colligas, scio. Quod tamen in corde celas, quia hoc adhuc aperto sermone non indicas. Sed quia universorum reminisceris, me procul dubio de venia certum facis. Sequitur :

VERS. 14. *Si peccavi, et ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non poteris?* — Ad horam Dominus peccato parcit, cum reatum culpæ concessis fletibus diluit. Sed ab iniquitate nostra mundos nos esse non patitur, quia volentes culpam fecimus, sed nonnunquam nolentes ejus memoriam eum delectatione toleramus. « Computruerunt et delerioraverunt cicatrices meæ, a facie insipientiæ meæ (Psal. xxxvii, 6). » Ac si aperte dicat : Si culpam venia abstulit, cur et a memoria non detergit? Sequitur :

VERS. 15. *Et si impius fuero, væ mihi est, et si justus, non levabo caput.* — Impius væ habet, justus miseriam, quia æterna damnatio reprobum sequitur, et electus quisque doloribus transitoriæ adversitatis expiatur. Impius caput levat, sed elatus evadere væ, quod sequitur, non valet. Justus laboris sui certamine afflictus, caput levare non sinitur, sed pressus a perpetua afflictione liberatur. Ac si ergo aperte deploret dicens : Aut substratus carnis desideriis, supplicio æterno subjiçior, aut repugnans illicitis motibus pœna præsentis crucior. Sequitur :

VERS. 16. *Et propter superbiam, quasi læna capies me.* — Læna cum escam catulis exquirat, inhianter in foveam captionis cadit. Sic nimirum humana mens capta est, quæ in libertate arbitrii condita desideria carnis nutrire appetit, quasi læna catulis escam quæsivit, atque in captionis suæ foveam cecidit, quæ suadente hoste ad cibum prohibitum manum tetendit. Quasi læna ergo captus est per superbiam, quia inde hunc disciplina suæ correptionis deprimit, unde transgressionem præcepti non timens, audacter saltum in foveam dedit. Dumque etiam quisque nostrum per culpam aliquid appetit, quid aliud quam prædam in foveam concupiscit? Quem tamen superna miseratio captum a fovea evehit, quia hunc infirmitate cognita ad veniam reducit. Qui dum virtute extollitur lapsus ad desideria in humilitate religatur. Sequitur: *Reversusque mirabiliter me crucias.* Cum Auctorem relinquimus, nec ipsa ullatenus destitutionis damna sentimus. Quo enim longe Conditor deserit, eo mens nostra insensibilibus obdurescit. At si afflatu sancti Spiritus tangitur, ad considerationem protinus evigilat, in cælestium inquisitione se excutit, amoris summi æstibus inardescit: quia omnipotens Deus, unde mentem nostram visitans ad amorem suum erigit, inde hanc per lacrymas gravius affligit. Et dum perfata mens ad summa rapitur, compunctionis suæ pœnam gaudens miratur. Sequitur:

VERS. 17. *Instauras testes tuos contra me, et multiplicas iram tuam adversum me, et pœnæ militant in me.* — Testes enim Dei sunt, qui per exercitium boni operis testantur quæ electos secutura sint præmia veritatis. Unde hos quoque quos pro veritate passos agnoscimus, Græco eloquio *μάρτυρες*, id est, testes vocamus. Testes quippe suos contra nos Dominus instaurat, cum electorum vitam pravitati nostræ ad arguendos nos instruendosque multiplicat ut qui præceptis non accendimur, saltem exemplis excitemur. Sequitur: *Et multiplicas iram tuam.* — Eo multiplicari ira Dei dicitur quo esse multiplex indicatur, quia ex ea nunc bonorum vita et labore cognoscimus, si emendari, dum tempus est nolumus, quanta post animadversione feriamur. Electos quippe Dei cernimus et pia agere, et crudelia multa tolerare. Hinc ergo colligitur districtus Judex quanta illic feriat districtione quos reprobat, si hic cruciat quos amat, Petro attestante, qui ait: « Tempus est ut iudicium incipiat de domo Dei (I Petr. iv, 17). » Si autem primum a nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Evangelium? Sequitur: *Et pœnæ militant in me.* — Consideratis quippe Dei testibus, pœnæ in nobis militant, quia dum miranda illorum facta conspiciamus, vitam nostram quæ ex eorum comparatione nobis displicet, studiosa afflictione cruciamus, ut quidquid in nobis polluerunt, opera, diluant lamenta. Sequitur.

VERS. 18, 19. *Quare de vulva eduxisti me? Qui utinam consumptus essem, ne oculus me videret!* — Qui nimirum prima oratione jam protulit dicens:

A « Quare non in vulva mortuus sum (Job. iii, » qui hoc quoque quod hic adjicit subdens: *Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumultum.* — Illic verbis aliis non aliter adjungit dicens: « Sicut abortivum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem (Ibid., 16). » Quia vero hæc superius late digessimus, pro vitando lectoris fastidio exposita replicare devitamus. Sequitur:

VERS. 20. *Nunquid non paucitus dierum meorum finietur brevi?* — Cautum se ac sollicitum vivere ostendit, qui brevitatem præsentis vitæ considerans, non ejus usum, sed terminum conspicit, ut ex fine colligat nihil esse quod transiens delectat. Hinc namque per Salomonem dicitur: « Si multis annis vixerit homo, et in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, et dierum multorum, qui cum venerint, vanitatis arguentur præteritæ (Eccle. xi, 8). » Sequitur: *Dimittite ergo me ut plangam paululum dolorem meum.* — Ac si aperte dicat: Flagella tuæ percussio tempera, ut moderatis doloribus æstimare mala quæ patior flendo convalescam. Sicut enim moderata afflictio lacrymas exprimit, ita immoderata subducit, quia mœror ipse quasi sine mœrorefit, qui afflicti mentem devorans sensum doloris tollit. Flere dolorem suum non volet, qui pravæ quidem consuetudini contraire nititur, sed tamen adhuc succrescentibus desiderii carnis gravatur, quia nisi a reatu culpæ nos ligavimus misericorditer dimittamur, perfecte flere non possumus hoc, quod in nobis ipsis contra nosmetipsos dolemus. Sequitur:

VERS. 21. *Antequam vadam et non revertar ad terram tenebrosam et opertam caligine mortis.* — Quid enim terræ tenebræ nomine, nisi terræ Tartari claustra signantur? Quam æternæ mortis caligo operit, quia damnatos quosque in perpetuum a vitæ luce disjungit? Nec immerito infernus terra dicitur, quia quique ab eo capti fuerint, stabiliter tenentur. Scriptum quippe est: « Generatio præterit, et generatio advenit, terra autem in æternum stat (Eccle. i, 4). » Non quia ad terram tenebrosam qui culpam deflet, iturus est; sed quia ad hanc procul dubio qui plangere negligit, vadit. Subditur: *Non revertar.* — Quia nunquam ultra misericordia parentis liberat, quos semel in locis pœnalibus justitia judicandi damnat. Sequitur:

VERS. 22. *Terra miseriæ et tenebrarum.* — Miseria ad dolorem, tenebræ ad cæcitatem. Ea ergo quæ a conspectu districti judicis expulsos tenet, miseriæ et tenebrarum terra perhibetur, quia foris dolor cruciat, quos divisos a vero intus cæcitas obscurat lumine, quamvis miseriæ et tenebrarum terra et aliter intelligi potest. Nam hæc quoque terra in qua nascimur, est quidem miseriæ, sed tenebrarum non est, quia multa hic corruptionis nostræ patimur, sed tamen adhuc in ea per conversionis gratiam ad lucem redimus. Veritate suadente, quæ ait: « Ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant (Joan. xii, 35). » Illa vero simul-

miseriæ et tenebrarum terra est, quia quisquis ad toleranda ejus mala descenderit, nequaquam ulterius ad lucem reddit. Sequitur: *Ubi umbra mortis et nullus ordo.* — Sicut mors exterior ab anima dividit carnem, ita mors interior a Deo separat animam. Umbra ergo mortis est obscuritas divisionis, quia damnatus quisque cum æterno succenditur igne, ab interno lumine tenebratur. Natura vero ignis est ut a seipso et lucem exhibeat et concremationem. Sed transgressorum illa ultrix flamma concremationem habet, et lumen non habet. Hinc enim est quod de reprobis Veritas dicit: « Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, » et reliqua (*Matth. xxv, 41*). Hinc etiam per Psalmistam dicitur: « Super eos cecidit ignis, et non viderunt solem (*Psal. lvi, 9*). » Mirum vero est valde quod dicitur, *ubi nullus ordo.* Neque enim omnipotens Deus qui mala bene punit, inordinata esse ullo modo vel tormenta sunt [sinit]. Quomodo namque in suppliciis ordo non erit, dum damnatum quemquam juxta modum criminis, et retributio sequitur ultionis? Hinc quippe scriptum est: « Potentes potenter tormenta patiuntur (*Sap. vi, 7*), » et fortioribus fortior instat cruciatio. Sed sanctus vir post umbram mortis intulit, quanta sit confusio in damnatorum mente subjungit, quia ipsa quoque supplicia quæ ordinata per justitiam veniunt, ordinata procul dubio in corde morientium non sunt. Repulsis ergo in suppliciis ordo non erit, quia in eorum morte atrocius ipsa confusio mentis sævit. Quanta enim mira potentia judicantis æquitas ordinat, ut pœna animum quasi inordinata confundat. Vel certe abesse ordo supplicii dicitur, quia quibuslibet rebus in pœnam surgentibus propria qualitas non servatur. Sequitur: *Et sempiternus horror inhabitat.* — In hujus vitæ

A tormentis timor dolorem habet, dolor timorem non habet, quia nequaquam mentem motus cruciat, cum pati cœperit jam quod metuebat. Infernum vero et umbra mortis obscurat, *et sempiternus horror inhabitat*, quia ejus ignibus traditi, et in suppliciis dolorem sentiunt, et in doloris angustia pulsanti se semper pavore feriuntur, ut et quod timent, tolerant, et rursus quod tolerant, sine cessatione pertimescant. De his etenim scriptum est: Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur (*Marc. ix, 48*). » Quia ergo et mors perimit et non exstinguit, dolor cruciat, sed nullatenus pavorem fugat, flamma comburit sed nequaquam tenebras discutit; quantum per notitiam præsentis vitæ colligitur, supplicia ordinem non habent, quæ non suam per omnia qualitatem tenent. Quamvis illic ignis et ad consolationem non lucet, et tamen magis torqueat, ad aliquid lucet. Nam sequaces quosque suos secum in tormento reprobi flamma illustrante visuri sunt, quorum amore deliquerunt, quatenus qui eorum vitam carnaliter contra præcepta Conditoris amaverunt, ipsorum quoque eos interitus in augmento suæ damnationis affligat. Quod profecto Evangelio teste collegimus, in quo, veritate nuntiante, dives ille quem contigit ad incendii æterni tormenta descendere, quinque fratrum describitur meminisse. Sicut ergo cœlestis ignis ardere novit ad solatium puerorum ut vincula incenderet, et tamen ardere ad supplicium nescit ut vestimenta incenderet, ita e diverso gehennæ flamma reprobis, et nequaquam lucet ad consolationis gratiam, et tamen lucet ad pœnam, ut damnatorum oculis ignis supplicii et nulla claritate candeat, et ad doloris cumulum dilecti qualiter cruciantur, ostendat.

LIBER DECIMUS.

CAPUT XI.

VERS. 1, 2. *Respondens autem Sophar Naamathites, dixit: Nunquid qui multa loquitur, non audiet? Et vir verbosus justificatur?* — Mos esse procacium solet, ut recte dictis e diverso semper respondeant, ne si ad prolata consentiant inferiores esse videantur. Quibus justorum verba, quamlibet facta [alte] sonuerint, multa [muta] sunt, quia quorum vitia resecant, auditum gravant. Unde et ad crimen trahitur, hoc quod recta prædicatio contra crimina profertur. Nec fallacem quidem Sophar sententiam protulit, quod vir verbosus justificari nequaquam possit, quia dum quisque per verba defluit, perdita gravitate silentii, mentis amittit (*Deest hic substantivum aliquod nomen*). Hinc quippe scriptum est: « Cultus justitiæ silentium (*Isa. xxxii, 17*). » Hinc Salomon ait:

Sicut urbs patens, et absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum (*Prov. xxv, 2*). » Sed virtus veræ sententiæ perditur, quæ sud discretionis custodia non profertur. Sequitur:

VERS. 3. *Tibi soli tacebunt homines, et cum cæteros irriseris, a nullo confutaberis?* — Imperitiam mens, ut diximus, veritatis sententias graviter tolerat, et silentium pœnam putat. Ferre vocem non valet, quia tenta in vulnere sui reatus dolet, unde mox se ad defensionem præparat, ut reatus sui verecundiam per verba pravæ refutationis tegat. Perversi enim correctionis vocem, contumeliam derisionis putant. Sequitur:

VERS. 4. *Dixisti enim: Purus est sermo meus, et mundus sum in conspectu tuo.* — Quomodo enim beatus Job se mundum dicere potuit, qui ait: « Si justificare me voluero os meum condemnabit me? »

(Job iv, 20). Sic habet hoc pravorum malitia, ut cum vera in se flere mala renuit, fingat aliena. Nam quasi solatio facinoris utitur, si falsis vocibus et vita corripientis inquinetur. Sequitur:

VERS. 5. *Atque utinam Deus loqueretur tecum, et aperiret labia sua tibi.* — Ipse quippe homo sibi loquitur, cum per hoc quod sentit nequaquam divinitatis spiritu a carnalis prudentiæ intellectu separatur. Unde et adhuc Petro, hoc terrena sapienti, Veritas dicit: « Non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum (Matth. xvi, 23). » Cui tamen recta confitenti dicitur: « Caro et sanguis revelavit tibi, » et reliqua (Matth. xvi, 17). Quid autem Dei labia, nisi judicia ejus accipimus? Labia itaque sua Deus aperit, cum voluntatem suam hominibus per aperta judicia ostendit. Quasi enim reserato ore loquitur, cum remota obscuritate dispositionis intimæ renuit occultare quod vult. Nam velut clausis labiis sensum nobis suum non indicat, eum occulta judicia cur quid faciat celat. Ac si ergo patienter diceret: Imperitæ tuæ potius quam pœnæ compatior, quia sola carnis prudentia peditum, a veritatis te spiritu vacuum agnosco. Si enim Dei occulta judicia cognosceres, tam procaces contra illum sententias non sonares. Sequitur:

VERS. 6. *Ut ostenderet tibi secreta sapientiæ et quod multiplex sit lex ejus.* — Publica sapientia superna sunt opera, cum omnipotens Deus regit quos creat, perficit bona quæ inchoat, et aspirando adjuvat quos visitationis suæ lumine illustrat. Secreta vero sapientiæ superna sunt opera, cum Dominus quos creavit deserit, eum bona quæ proveniendo cæperat, nequaquam proseguendo consummat, cum dona quæ contulit minime custodit. Ad hæc se Paulus sapientiæ illius secreta tetenderat cum dicebat: « O altitudo divitiarum sapientiæ Dei, » et reliqua (Rom, xi, 33). Sequitur:

Et quod multiplex sit lex ejus. — Qui hoc loco Dei lex accipi, nisi charitas debet? per quam semper leguntur in mente præcepta vitæ qualiter in actione teneantur. De hac etenim lege Veritatis vox dicitur: « Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem (Joan. xv, 12). » De hac Paulus ait: « Plenitudo legis dilectio (Rom. xiii, 10). » Sed hæc eadem lex multiplex dicitur, quia studiosa sollicitudine charitas ad cuncta virtutum facta dilatatur. Quæ a duobus quidem præceptis incipit, sed se ad innumerabilia extendit. Hujus namque legis initium, dilectio est Dei, ac dilectio proximi. Sed Dei dilectio per tria distinguitur, proximi autem ad duo præcepta derivatur. Sed hæc nimirum duo dum sollicita cogitantur intentione, cor ad innumera virtutum mysteria tendunt, ne vel ad inferenda quæ non debet, desideriis inquieta mens ferveat, vel erga exhibenda quæ debet, otio resoluta torpescat. Hujus nimirum legis multipliciter bene Paulus enumerat dicens: « Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non inflatur, et reliqua (I Cor. xiii, 4). » Sequitur: *Et intelligeres*

quod multum minora exigaris a Deo, quam mereatur iniquitas tua. — Dolor quippe flagello temperatur, cum culpa cognoscitur. Si autem culpas perpendimus, profecto æquanimitèr flagella toleramus, neo ex dolore ad impatientiam proruit, cum suo judicio conscientia addicit. Sed Sophar sciens quid diceret, sed cui diceret nesciens, non sine magna iniquitate fuit, qui virum justum usque ad objectionem iniquitatis increpavit. Quaquam enim Sophar iniquum vocet, quem superna sententia laudaverat, non tamen a venia reprobatus excluditur, qui ad verba contumeliæ, divini amoris zelo promovetur. Citius enim culpa dimittitur, quæ nequaquam malitiæ studio perpetratur. Sequitur:

VERS. 7. *Forsitam vestigia Dei comprehendes, et usque ad perfectum Omnipotentem reperies?* — Quid vestigia, nisi benignitatem illius visitationis vocat? Quibus nimirum progredi ad superam provocamur, cum ejus spiritus afflatu tangimur, et extra carnis angustias, sublevati per amorem, agnoscimus Auctoris nostri contemplandam speciem quam sequamur. Nam cum mentem nostram spiritualis patriæ amor inflamat, quasi sequentibus iter insinuat. Quæ enim necdum cernimus, restat necesse est, ut vestigia sui amoris indagemus, quatenus usque ad contemplationis speciem quandoque mens veniat, quem nunc quasi tergo subsequens per sancta desideria explorat. Hinc Psalmista ait: « Adhæsit anima mea post me (Psal. lxxii, 9). » Tunc quippe manifeste Omnipotens reperitur, cum mortalitatis nostræ funditus corruptione calcata, ab assumptis nobis in divinitatis suæ claritate conspicitur. Nunc autem a carnali cogitatione animum infusi Spiritus gratia sublevat, et in contemptum rerum prætereuntium exaltat. Incircumscripti luminis jubar intueri conatur et non valet, quod infirmitate pressus animus, et nequaquam penetrat, et tamen repulsus amat. Sequitur:

VERS. 8, 9. *Excelsior cælo est, et quid facies? profundior inferno, et unde cognosces? longior terra mensura ejus, et latior mari.* — Hæc quidem tanto spiritualiter debent intelligi, quanto de Deo quidquam nefas est justa corporea lineamenta sentiri. Sed *cælo est excelsior*, quia incircumscriptione sui spiritus cuncta transcendit. *Inferno profundior*, quia transcendendo subvehit. *Terra longior*, quia creaturæ modum perennitate suæ æternitatis excedit. *Mari latior*, quia rerum temporalium fluctus sic regens possidet, ut hos sub omnimoda potentiæ suæ præsentia coangustando circumdet. Possunt et cæli appellatione, angeli, et inferni vocabulo demonia designari; per terram vero, justii homines; per mare autem peccatores intelligi. *Excelsior itaque cælo est*, qui ipsi quoque electi spiritus, visionem tantæ celsitudinis perfecte non penetrant. *Profundior inferno est*, quia malignorum spirituum astutias longe subtilius quam ipsi putaverunt, judicans damnat. *Terra longior*. Quia longanimitatem nostram, patientiæ divinæ longanimitatis exsuperat. *Mari latior*. Quia ubique facta peccantium retribu-

tionis suæ ultione damnat. Cujus bene potentiam egregius nobis doctor insinuat, cum breviter narrat: «Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas et profundum (*Ephes. iii, 18*).» Habet quippe Deus latitudinem, quia et in dilectione sua usque ad collationem persequentium tendit. Habet longitudinem, quia ad vitæ patriam nos longanimiter tolerando perducit. Habet sublimitatem, quia ipsorum quoque intelligentiam qui recepti fuerint, in superna congregatione transcendit. Habet profundum, quia damnatis inferius districtiois suæ iudicium incomprehensibiliter exerit. Ac si ergo despecto diceretur: Profunditatem ejus atque excellentiam quanto tu cognoscere sufflois, qui vel virtute ad summa evehi, vel temetipsum reprehendere in tentationibus nescis. Sequitur:

VERS. 10. *Si subverterit omnia, vel in unum coarctaverit, quis contradicet ei? (vel quis dicere ei potest. Cur ita facis?)* — Subvertit Dominus cœlum, cum, terribili et occulta dispensatione, humanæ contemplationis celsitudinem destruit. Subvertit infernum, cum cujuslibet mentem in suis tentationibus pavidam cadere etiam ad deteriora permittit. Subvertit terram: cum fructificationem boni operis adversis irruentibus intercudit. Subvertit mare, cum fluctuationem nostræ titubationis immergenti subito pavore confodit. Cœlum etiam simul infernusque coarctatur, cum unam eandemque mentem, et sublevatio contemplationis illuminat, et importunitas tentationis obscurat. De cœlo quippe lux oritur, infernus autem tenebris possidetur. In unum etiam terra mareque coarctatur, cum unam eandemque et certitudo solidæ fidei roborat, et tamen ex aliquantula inmutabilitate perfidiæ aura dubietatis versat. Hinc quidem ait: «Credo, Domine, adjuva infidelitatem meam (*Marc. ix, 33*).» Divinum quippe iudicium nec adversitate valet imminui, nec inquisitione agnosci. Sequitur:

VERS. 11. *Ipse novit hominum vanitatem, et videns iniquitatem nonne considerat.* — Vana namque agimus, quoties transitoria cogitamus. Unde evanescere dicitur, quod repente ab intuentium oculis aufertur. Hinc Psalmista ait: «Universa vanitas omnis homo vivens (*Psal. xviii, 6*).» Aptè autem post vanitatem, protinus iniquitas adjungitur, quia dum per quædam transitorie ducimur, in quibusdam noxie ligamur. Cumque mens incommutabilitatis statum non tenet, a semetipsa defluens ad vitia prorumpit. Potest ergo et vanitas culpa intelligi, et iniquitatis nomine reatus gravior demonstrari. Si enim aliquando vanitas culpa non esset, Psalmista non diceret: «Quanquam in imagine Dei ambulet homo, tamen vane conturbatur (*Psal. xxxviii, 7*).» Ex vanitate ergo, ut superius dictum est, ad iniquitatem ducimur, cum prius ad levia delicta defluimus, et usu cuncta levigante nequaquam post committere etiam graviora timeamus. Hinc Salomon ait: «Qui modica spernit, paulatim decidit (*Eccli. xix, 1*).» Si enim curare parva negligimus, insensibiliter seducti, at-

dentur etiam majora perpetrare. Et notandum quod non videri, sed considerari dicitur. Deus itaque vanitatem hominum novit, iniquitatem considerat, quia nec minora delicta multa deserit, et ad majora ferienda se intentius accingit. Sequitur:

VERS. 12. *Vir vanus in superbiam erigitur.* — Vanitatis quippe finis est, ut cum peccato mentem sauciat, hanc ex culpa audacem reddat, quatenus sui reatus oblita, qui amisisse innocentiam non dolet, justo excœcata iudicio simul et humilitatem perdat. Sequitur: *Et quasi pullum onagri se liberum natum putat.* — Per pullum quippe onagri omne agrestinum genus exprimitur. Agri namque animalia in libertate habent, et ire quo appetunt, et quiescere cum lassantur. Hoc tamen plerumque homini non licet, quod brutis animalibus licet. Qui ergo implere cuncta quæ desiderat, per effrenatam libertatem quærit, quid aliud quam pullo onagri similis esse concupiscit; ut disciplinæ hunc lora non teneant, sed audenter vagus per silvæ desideriorum currat. Restat ergo ut si esse jam similes pullo onagri nolumus, in cunctis quæ appetimus nutum prius intimæ dispensationis exquiramus. Sequitur:

VERS. 13. *Tu autem firmasti cor tuum, et expandisti ad eum manus tuas.* — Firmasti cor non hoc per virtutem dicitur, sed per insensibilitatem, quis autem pertinacia insensibilitatis obdurescit, quasi confirmat, ne hoc jacula superni timoris confodiant. Unde quibusdam per prophetam Dominus dicit: «Tollam a vobis cor lapideum, et dabo vobis carneum (*Ezech. xi, 19*).» Per manus opera designantur. Cum culpa igitur manus ad Deum expandere est, contra largitoris gratiam de virtute operum superbire. Qui in conspectu divini Iudicis loquens sibi bona quæ facit tribuit, ad Deum manus superbiens tendit. Sic profecto contra electos reprobi, sic contra catholicos hæretici effrenantur, quatenus eos quos redarguere ex infirmitate actionis non valent, ex crimine rumoris accusent. Sequitur:

VERS. 14, 15. *Si iniquitatem quæ est in manu tua abstuleris a te, et non manserit in tabernaculo tuo injustitia, tunc levare poteris faciem tuam absque macula.* — Omne peccatum aut sola cogitatione committitur, aut cogitatione simul et opere. Iniquitas ergo in manu est, culpa in opere. Injustitia vero in tabernaculo, iniquitas in mente. Mens quippe nostra tabernaculum non incongrue vocatur, in qua apud nosmetipsos abscondimur, cum foris in opere non videmur. Prius enim iniquitatem a manu substrahi, et post a tabernaculo admonet injustitiam abscidi, quia quisquis jam prava a se opera exterius resecat, necesse profecto est, ut ad semetipsum rediens solerter in mentis intentione sese discernat, ne culpa quam jam in actione non habet, adhuc in cogitatione perducat. Hinc Salomon ait: «Præpara foris opus tuum, et diligenter exerce agrum tuum, ut postea ædifices domum tuam (*Prov. xxiv, 27*).» Quod si perfecte hæc duo tergimus, ad Deum statim sine macula faciem levamus. Interna quippe facies

hominis mens est; in qua nimirum recognoscimus, ut ab auctore nostro diligamur. Quam scilicet faciem levare est in Deo animum per studia orationis attollere. Sed elevatam faciem macula inquinat, si intendentem mentem reatus sui conscientia accusat. Quæ ab spei fiducia protinus frangitur, si intenta precibus necdum devictæ culpæ memoria mordetur. Hinc per Joannem dicitur: « Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, et quicquid petierimus ab eo, accipiemus (*I Joan.* III, 21, 22). » Hinc Salomon ait: « Qui avertit aurem suam ne audiat legem, et reliqua (*Prov.* XXVIII, 9). » Ut ergo ad precem facies sine macula levetur ante orationis tempora, semper debet sollicitè conspici, quicquid potest in oratione reprobari, et tunc etiam vere sine macula faciem levamus, cum nec prohibita mala nos committimus, nec quæ nobis commissa sunt ex proprio zelo, retinemus. Sequitur: *Et eris stabilis, et non timebis.* — Tanto nimirum minus quisque ante judicem trepidat, quanto in bonis actibus solidius stat. Timorem quippe superat, qui stabilitatem servat, quia dum sollicitus studet peragere quod mansuete conditor imperat, securus cogitat etiam quod terribiliter intendat. Sequitur:

VERS. 16. *Miseriæ quoque oblivisceris, et quasi aquarum quæ præterierunt recordaberis.* — Ac si aperte dicat: Si degustas gaudium quod intus permanet, leve fit protinus omne quod foris dolet; mala quippe vitæ præsentis tanto durius animus sentit, quanto pensare bonum quod sequitur, negligit. Ac si semel quisque se ad æterna erigat, prope nihil esse hic conspiciat quicquid ad finem currit. Præsentis vitæ adversa tolerat, et quasi nihil esse omne quod labitur, pensat. Bene autem præsentis vitæ miseria aquis prætereuntibus comparat, quia calamitas transiens electi mentem nequaquam concussione subruit, sed tamen tactu mœroris [doloris] infundit. Nam minatur quidem per cruorem vulneris, et a suæ certudine non frangitur salutis. Sequitur:

VERS. 17. *Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperum.* — Fulgor quippe meridianus est, in vespere virtutis renovatio in tentatione, ut repentino charitatis fervore mens vigeat, quæ jam lumen sibi gratiæ occubuisse formidabat. Sequitur: *Et cum te consumptum putabis, orieris ut Lucifer.* — Sæpe namque tot tentamenta obsident, ut ipsa nos eorum numerositas pene ad lapsum desperationis inclinet. Sed mœroris nostri caliginem conditor conspiciat, et subtracti luminis radios infundit, ita ut recta protinus per dona mens vigeat, quam paulo ante decertantia vitia superbiæ calce deprimebant. Justus ergo cum se consumptum putaverit, ut Lucifer oritur, qui mox ut tenebrescere tentationum caligine cœperit, ad lucem gratiæ reformatur, et in seipso demonstrat diem justitiæ, qui casurus paulo ante timuit noctem culpæ. Recte autem Lucifero justus vita comparatur. Solem quippe præcurrens Lucifer nuntiat. Et quid nobis sanctorum innocentia, nisi sequentis judicis

A claritatem clamat? In eorum namque admiratione conspiciamus, quid de majestate veri luminis æstimemus. Aliter: Peccatoris enim lumen in die est, obscuritas in vespere, quia in præsentis vita felicitate attollitur, sed adversitatis tenebris in fine debacchatur. Justo autem meridianus fulgor ad vesperum surgit, quia quanta sibi claritas maneat, cum jam lumen occumbere cœperit, agnoscit. Hinc namque scriptum est: « Timenti, Dominum bene erit in extremis (*Eccli.* I, 13). » Et Psalmista: « Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini (*Psal.* CXXXVI, 3). » Qui in hujus quoque vitæ adhuc certamine positus, cum se consumptum putaverit, ut Lucifer oritur, qui foris cadens, intus innovatur, et quo magis exterius adversa tolerat, eo verius virtutum lumine interius coruscat, Paulo attestante, qui ait: « Sed licet is qui foris est, noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem (*II Cor.* IV, 16). » Sequitur:

VERS. 18. *Et habebis fiduciam, proposita tibi spe.* — Tanto namque spes in Deum solidior surgit, quanto quisque pro illo graviora pertulerit, quia nequaquam retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod non hic prius pia tribulatione seminatur. Hinc per Psalmistam dicitur: « Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos (*Psal.* CXXXV, 6). » Hinc Paulus ait: « Si commorimur, et convivemus, si sustinemus et conregnabimus (*II Tim.* II, 12). » Tanto ergo major fiducia mentem roborat, quanto hanc fortior pro veritate afflictio angustat. Sequitur: *Et defossus securus dormies.* — Sicut enim malis præsens securitas laborem, ita bonis præsens labor perpetuam securitatem parit. Defossus se securum dormire posse jam noverat, qui dicebat: « Ego enim jam delibor, et tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, » et reliqua (*II Tim.* IV, 6). Aliter: Rebus namque transitoriis occupati pensare negligimus, per quanta pensamus. Sed si reducto considerationis cultu, vomere ager excutitur, quicquid in mente latebat invenitur. Effossi ergo dormiunt, quia dum sua intima vigilanter pensetrant, a laboriosis mundi oneribus sub quietis otio occultantur. Sequitur:

D VERS. 19. *Requiesces, et non erit qui te exterreat.* — Quisquis præsentem gloriam quærit, profecto despectum metuit; at contra quisquis in populo æternitate desiderio figitur, nec prosperitate attollitur, nec adversitate quassatur. Dum nil habet in mundo quod appetat, nil est quod in mundo pertimescat. Hinc etenim Salomon ait: « Non contristabit justum quicquid ei acciderit (*Prov.* XII, 21). » Et rursum: « Justus quasi leo absque terrore erit (*Prov.* XXVIII, 1). » Sequitur: *Et deprecabuntur faciem tuam pluri mi.* — Neque enim justus viri idcirco per innocentiam itinera arcta custodiunt, ut ab aliis exorentur. Sed sive hæretici seu perversi quilibet per hoc quod inter homines quæ si innocenter vivunt, videri pro hominibus intercessores volunt, et cum sancta insinuant

loquentes quod ipsi appetunt, hoc aliis pro magno pollicentur. Sequitur :

VERS. 20. *Oculi autem impiorum deficient, et effugium peribit ab eis.* — Quod oculorum nomine vis intentionis exprimitur per Evangelium Veritas dicit : « Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit (*Matth.* vi, 22). » Oculi ergo impiorum sunt intentiones in eis carnalium desideriorum. Qui idcirco deficient quia æterna negligunt, et sola semper transitoria præstolantur. Carnis vita per momenta deficit, et tamen carnale desiderium crescit. Quorum scilicet oculi tunc superna ultione deficient, quia suo iudicio a terrena hic deficere delectatione noluerunt. Hinc Psalmista ait : « In illa die peribunt omnes cogitationes eorum (*Psal.* cxlv, 4). » A quibus et omne effugium perit, quia eorum malitia ab animadversione districti iudicis quo se occultare valeat, non invenit. Nam nunc tot hic habent effugia, quot sibi præparant delectamenta. Sed quandoque eis effugium perit, quia eorum mens amissis omnibus se solummodo et iudicem conspiciat. Sequitur : *Et spes eorum abominatio animæ.* — Quid hic peccator totis cogitationibus sperat, nisi ut potestate cæteros transeat? Cunctis rerum multiplicitate obsequentibus mirandus innotescat? Bene ergo spes eorum abominatio dicitur animæ, quia ea quæ carnales ambiunt, spirituales quique iudicio rectitudinis adversantur. Nam quod peccatores voluptatem æstimant, hoc iusti procul dubio pœnam putant. Ut enim caro mollibus, sic anima duris nutritur. Spes itaque carnalium abominatio dicitur, quia inde in perpetuum spiritus interit, unde ad tempus caro suaviter vivit. Sequitur :

-CAPUT XII.

VERS. 1, 2. *Respondens autem Job, dixit : Ergo vos estis soli homines, et vobiscum morietur scientia?* — Quisquis se præire omnes ratione æstimat, quid iste aliud quam solum esse se hominem exultat? et sæpe contingit, ut cum per rumorem mens in altum ducitur, in despectum humanum, et sui admiratione sublevatur, in cogitatione et enim proprii favoris oritur scientia, sibi que de singularitate sapientiæ blanditur. Qui ergo solum se sapere æstimat, quid aliud quam hanc eandem secum oriri sapientiam putat? Sequitur :

VERS. 3. *Et mihi est cor sicut et vobis, nec inferior vestri sum.* — Ut amicorum superbiam beati Job corrigat, esse se superiorem tacet. Nec præferendo, sed conferendo indicat, quod de se ii qui sibi longe sunt impares discant. Sequitur : *Quis enim hæc quæ nostis ignorat?* Ac si aperte dicat : Cum cunctis sint nota quæ dicitis, de doctorum scientia singulariter tumetis? Sequitur :

VERS. 4. *Qui deridetur ab amico suo, sicut ego, invocabit Dominum, et exaudiet eum.* — Sæpe infirma mens cum de bonis actibus cura humani favoris excipitur, ad gaudia exteriora derivatur. Cumque laudis suæ vocibus inhiat, quod esse cœperat relinquit. Inde ergo a Deo disjungitur, unde in Deo laudanda videbatur. Nonnunquam vero

A recto operi animus constanter innititur, et tamen humanis irrisionibus urgetur, et eo seipsum robustius in Deo solidat, quo foris non invenit quo requiescat; fitque Deo tanto proximus, quanto et a gratia humani favoris alienus. In precem protinus funditur, et pressus exterius ad penetranda quæ intus sunt mundius loquitur. Quæ dum compuncta sese in precibus accingit, inde intra se supernæ exauditioni jungitur. Unde extra se ab humana laude separatur. Notandum vero, quam provide interponitur *sicut ego*. Quia sunt nonnulli quos et humanæ irrisiones deprimunt, et tamen divinis auribus exaudibiles non sunt. Hinc Elias quibusdam dicebat : « Clamare voce majori Deus enim est, et forsitan loquetur, aut in diversorio est (*III Reg.* xviii, 27). » Sed illum facit humana derisio Deo proximum, quem ab humanis pravitatibus vitæ innocentia servat alienum. Sequitur : *Deridetur enim iusti simplicitas.* — Hujus mundi sapientia est cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere : quæ vera, fallacia demonstrare. At contra justorum sapientia est, nil per ostentationem fingere, sensum verbis aperire, vera ut sunt, demonstrare, falsa devitare, gratis bona exhibere, mala libentius tolerare quam facere, nullam de injuria ultionem querere, pro veritate contumeliam pati lucrum putare. Sed hæc justorum simplicitas deridetur, quia ab hujusmodi sapientibus puritatis virtus fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis procul dubio stultum putatur. Sequitur :

VERS. 5. *Lampas contempta apud cogitationes divitum.* — Quid hoc loco significatur nomine divitum, nisi elatio superbiorum? Qui venturum iudicis aspectum non habent, dum superbis apud se cogitationibus tument. Quoscumque itaque sequentis vitæ amor non humiliat, hoc in loco sacer sermo divites appellat, quia in iudicii quique ultione non discrepant, utrum an solis moribus intumescant. Bene itaque iusti simplicitas et *lampas* esse dicitur, et *contempta*. Lampas, quia interius lucet : contempta, quia exterius non lucet. Intus ardet flamma charitatis, foris nulla gloria resplendet decoris. Lampas ergo contempta iustus est, quia superbi quique dum pensare bona sequentia nequeunt pene nil æstimant quos non vident habere quod amant. Lampas ergo David per innocentiam fuerat, sed tamen valde contempta, quia exteriora cernentibus non lucebat. Quid igitur Paulus, nisi contempta lampas apud divitum congregationes fuit? de quo dicebant : « Epistolæ graves sunt et fortes, præsentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis (*II Cor.* x, 10), » Sequitur : *Parata ad tempus statutum.* — Statutum quippe contemptæ lampadis tempus est extremi iudicii prædestinatus dies, quo iustus quisque nunc despicitur, quanta potestate fulgeat, demonstratur. Tunc enim cum Deo iudices venient, qui nunc pro Deo injuste iudicantur. Unde electis suis Veritas dicit. « Vos qui secuti estis me, in regeneratione, » et reliqua (*Matth.* xix, 28). MYSTICE Lampas nobis

etiam Redemptor noster exstitit, qui pro redemptione nostra in cruce moriens tenebrosis nostris mentibus lucem per lignum fudit. Hinc scriptum est : « Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem, » et reliqua (*Joan.* 1, 9). Quem tamen apud cogitationes divitum contemptum vidit Evangelista, eum diceret : « In propria venit, et sui eum non receperunt (*Joan.* 1, 11). » Etrursum : « Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, et

A illudit (*Luc.* xxiii, 11). » Quæ in tempore parata, de quo scriptum est : « Cum accepero tempus, ego justitias judicabo (*Ps.* lxxiv, 3). » Lampas ergo quæ nunc contemnitur, ad statutum tempus ventura præparatur, quia ipse peccata in die ultima judicat, qui nunc peccantium derisiones portat. Hinc Propheta ait : « Tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturiens loquar. (*Psal.* xlii, 14). »

LIBER UNDECIMUS.

SEQUITUR CAPUT XII.

VERS. 6. *Abundant tabernacula prædonum, et audacter provocant Deum.* — Quia plerumque mali eo magis contra Deum superbiunt, quo ab ejus largitate et contra meritum ditantur : et qui provocari, bonis ad meliora debuerunt, donis pejores fiunt. Sed intelligendum est nobis, quomodo prædones appellantur, dum protinus addatur : *Cum ipse dederit omnia in manibus eorum.* — Si enim prædones sunt. violententer abstulerunt. Et dubium non est, quia violentorum non sit adjutor Deus. Quomodo igitur ipse dat, quod hi qui prædones sunt nequiter tollunt ? Sed sciendum est, quia aliud est quod omnipotens Deus misericorditer tribuit, aliud quod iratus habere sinit. Nam quod perverse prædones faciunt, hoc disposito æquissimus fieri, non nisi justè permittit, ut et is qui rapere sinitur, cæcatus mente culpam augeat, et is qui rapinam patitur, jam in ejusdem rapinæ damno, pro alia quam ante perpetravit culpa feriatur. Quod tamen intelligi de rebus quoque spiritalibus potest. Nam plerumque nonnulli doctrinæ donâ percipiunt, sed ex ejusdem donis intumescunt, et magni præ cæteris videri volunt. Atque omnipotentem Deum provocare est, de ejus donis inter proximos superbire. Qui etiam prædones non immerito vocantur, quia dum loquuntur quæ non faciunt, in usu locutionis suæ verba justorum tollunt. Sequitur :

VERS. 7, 8. *Nimirum interroga jumenta et docerunt te, volatilia cæli et indicabunt tibi : loquere terræ, et respondebit tibi, et narrabunt pisces maris* — Quid per jumenta nisi sensus pigriores ? Quid per cæli volatilia, nisi summa atque sublimia sapientes intelligere debemus ? De jumentis namque, id est, sensu pigrioribus scriptum est : « Animalia tua inhabitabunt in ea (*Psal.* lxxvii, 11). » Et quia sublimia sapientes in verbis nostri Redemptoris evolvant, scriptum est : « Ita ut volucres cæli veniant, et habitent in ramis ejus (*Matth.* xiii, 32). » Quid vero per terram, nisi terrena sapientes ? Unde et primo homini cælestia deserenti dictum est : « Terra es, et in terram ibis (*Gen.* iii, 19). » Quid per pisces maris nisi curiosos hujus sæculi debemus accipere ? de quibus Psalmista ait :

B « Pisces maris qui per ambulant semitas maris (*Psal.* viii, 9). » Qui in magnis rerum inquisitionibus quasi in abditis fluctibus latent. Quid autem cuncta hæc inquisita doceant, adjungit dicens :

VERS. 9. *Quis ignorat quod omnia hæc manus Domini fecerit ?* — Ac si aperte dicat : Sine sensu tardiores, seu sublimia sapientes sine terrenis actibus deditos, seu hujus mundi occupatos inquisitionibus requiras, cuncta hæc creatorem omnium Deum fatentur, et de potestate ejus concorditer sentiunt, quamvis sub ea non concorditer vivant. Quod tamen intelligi etiam juxta solam speciem litteræ utiliter potest, quia omnis respecta creatura, quasi dat vocem attestationis propriæ ipsam quam habet speciem suam, quia dum nostris oculis suas species ingerunt, se a semetipsis non esse testantur. Eo ipso enim quod creatura sunt, per ostensam speciem Creatori suo quasi vocem confessionis reddunt. Qui quia omnia condidit, qualiter etiam debeant administrari disponit. Sequitur.

VERS. 10. *In cujus manu anima omnis viventis, et spiritus universæ carnis hominis est.* — Per manus quippe potestas exprimitur. Anima igitur omnis viventis, et spiritus universæ carnis hominis, in ejus potestate est, a quo est ut ipse provideat, qualiter sit qui præstat esse, quod non fuit. Potest vero per animam omnis viventis jumentorum vita signari. Omnipotens autem Deus jumentorum animam ad corporeos sensus vivificat, hominum vero spiritum, usque ad spiritualem intellectum tendit. In ejus ergo manu est anima omnis viventis, et spiritus universæ carnis hominis, dum et in illo hoc præstat animæ, ut vivificet carnem, et in isto hoc vivificat animam, ut ad intelligendam perveniat æternitatem. In sacro autem eloquio spiritus hominis aliquando pro anima ponitur, ut illud : « Inclinato capite emisit spiritum (*Joan.* xviii, 30), » aliquando pro effectu spiritali, sicut scriptum est : « Qui facit angelos suos spiritus (*Hebr.* i, 7). » Hoc autem loco si anima omnis viventis ipsa vita corporis signatur, spiritus universæ carnis hominis, effectus intelligentiæ spiritalis exprimitur. Sequitur :

VERS. 11. *Nonne auris verba dijudicat, et fauces comedentis, saporem ?* — Pene nullum latet, quod

quinque sensus corporis nostri, videlicet visus, auditus, gustus, odoratus, et tactus, in omni quod sentiunt atque discernunt, virtutem discretionis et census a cerebro trahunt. Ex istis ergo corporalibus exterioribusque interiora et spiritalia colligenda sunt. Intuendum quippe est quia cum una sit sapientia, alium minus, alium majus inhabitat. Alii hoc, alii illud præstat, et quasi cerebri more, nobismetipsis velut quibusdam sensibus nititur, ut quamvis ipsa sibi nuncquam sit dissimilis, per nos tamen diversa et dissimilia operetur semper. Sed in his verbis beatus Job etiam de electis ac reprobis aliquid innuere videtur; quia verba sapientiae quæ reprobi audiunt, electi non solum audiunt, sed etiam gustant, ut eis in corde sapiat, quod reproborum non mentibus, sed solummodo auribus sonat. His etiam verbis beatus Job, amicorum suorum imperitiam, et eorum qui de doctrina sapientiae inflantur, arrogantiam reprobatur. Sequitur:

VERS. 12. *In antiquis est sapientia, et in multo tempore prudentia.* — Illa enim dicta in sapientiae radice solidata sunt, quæ per vivendi usum etiam ætuum experimento convalescunt. Sequitur:

VERS. 13. *Apud ipsum est sapientia et fortitudo, ipse habet consilium et intelligentiam.* — Hæc non incongrue de Unigenito summi Patris accipimus, ut ipsum esse Dei Sapientiam sentiamus. Nam Paulus quoque nostro intellectui attestatur dicens: « Christum Dei virtutem et Dei sapientiam, quia apud ipsum semper est (I Cor. 1, 24), « quia » in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. 1, 1). Habet autem Deus consilium et intelligentiam: consilium videlicet quia disponit sua; intelligentiam, quia cognoscit nostra. Potest quoque consilii nomine ipsa occulta iudicii mota signari, vel quod aliquando tardius delinquentes percutit, non quia iniquorum culpa non conspicitur, sed ut damnationis eorum retinencia, quæ pro agenda poenitentia differtur, quasi tarda ex consilio prodire videatur. Sequitur:

VERS. 14. *Si destruxerit, nemo est qui ædificet.* — Omnipotens Deus humanum eor destruit cum relinquit; ædificat, dum replet. Neque enim humanam mentem debellando destruit, sed recedendo, quia ad perditionem sufficit sibi dimissa. Unde plerumque fit, ut eum audiens exigentibus culpis omnipotentis Dei gratia non repletur, incassum exterius a prædicatore moneatur; quia mutum est os omne quod loquitur, si ille interius in corde non clamet, qui aspirat verba quæ audiuntur. Hic Propheta ait: « Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laborant qui ædificant eam (Psal. cxvi, 1). » Sequitur: *Si incluserit hominem, nemo est qui aperiat.* — Quia omnis homo per id quod male agit, quid sibi aliud quam conscientie suæ carcerem facit, ut hunc reatus animi premat, etiamsi nemo exterius accusat? Qui cum iudicante Deo in malitiae suæ cæcitate relinquitur, quasi intra semetipsum clauditur ne evadendi locum inveniat, quem invenire minime

meretur. Nam sæpe nonnulli a pravis actibus exire cupiunt, sed quia eorumdem actuum pondere premuntur, in malæ consuetudinis carcere inclusi, a semetipsis exire non possunt. Quia sicut nemo obsistit largitati vocantis, ita nullus obviat justitiæ relinquentis. Includera itaque est Dei clausis non aperire. Unde et ad Moysen dicitur de Pharaone: « Ego indurabo cor ejus (Exod. vii, 3). » Sequitur:

VERS. 15. *Si continuerit aquas, omnia siccabuntur.* — Si aqua scientia prædicationis accipitur, ut scriptum est: « Aqua profunda verba ex ore viri, et torrens redundans fons sapientiae (Prov. xviii, 4); » cum aqua continetur cuncta siccantur, quia si scientia prædicatorum subtrahitur, eorum qui viridescere in spe æterna poterant, corda protinus arefiunt, ut in desperata siccitate remaneant, dum fugitiva diligentes, nesciunt sperare mansura. Potest etiam aquæ nomine sancti Spiritus gratia designari. Hinc Veritas ait: « Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (Joan. vii, 38). » Si ergo spiritus gratia ab auditoris mente subtrahitur, arefcit protinus qui jam per spem viridescere in audiente videbatur. Quod autem non aquam, sed aquas memorat, pluralitatis appellatione, ad septiformem donorum spiritualium gratiam recurrit. Sequitur: *Si emiserit eas, subvertent terram.* — Sed sancti Spiritus gratia superno munere juxta vocem prædicantis infunditur, statim terra subvertitur, quia peccatricis mentis duritia, ab immobilitatis suæ obstinatione permutatur, ut tanto se postmodum præceptis Dominicis flendo subjiciat, quantum superbiendo prius contra Dominum cervicem erigebat. Sequitur:

VERS. 16. *Apud ipsum est fortitudo et sapientia.* — Quia enim omnipotens Deus, pietatis suæ mysterio homo factus est, prius mansuetudinis doctrinam protulit, et postmodum in iudicio quantæ sit fortitudinis ostendit; recte superius sapientia ante fortitudinem memoratur, cum de Patris Unigenito dicitur: « Apud ipsum est sapientia et fortitudo (Dan. ii, 20). » Quia verò ad iudicandum veniens, in terroris suæ virtutis apparebit, et repulsis reprobis, electis suis in regno perpetuo qualiter sit sapientia Patris indicavit; recte in subsequenti sententia apud ipsum esse prius fortitudo, et post, sapientia dicitur. Sequitur: *Ipse novit et decipientem et eum qui decipitur.* — De iniquis quidem Dominus dicitur est: « Discedite a me, quia nescio vos (Matth. xxv, 41). » Sed quia scire Dei aliquando cognoscere dicitur, aliquando approbare, et scire iniquum, quia cognoscendo iudicat. Neque enim iniquum quempiam iudicasset, si nequaquam cognosceret. Et tamen iniquum nescit, quia ejus facta non approbat. Et novit ergo quia deprehendit, et novit, quia non approbat. Novit etenim decipientem, quia plerumque anteriora ejus mala conspicit, et hunc justo iudicis cadere etiam in alia peccata permittit. Scriptum est: « Qui nocet noceat adhuc, et qui in sordibus est, sordescat adhuc (Apoc. xxii, 11). » Novit quo-

que et eum qui decipitur, quia sæpe committunt A homines mala quæ sciunt, et idcirco permittuntur decipi, ut cadant in mala etiam quæ nesciunt. Quod tamen deceptis aliquando ad purgationem, aliquando ad ultionis initium fieri solet. Sequitur :

VERS. 17. *Adducit consiliarios in stultum finem.* — Adducit autem consiliarios in stultum finem, cum etiam bonum quodlibet non bona intentione faciunt, sed ad temporalis muneris retributionem tendunt. Recte etiam consiliarios prædicatores accipimus, qui suis auditoribus consilium vitæ præbent. Sed cum prædicator quisque ideo æterna prædicat, ut temporalia lucra consequatur, profecto in stultum finem deducitur, quia illo per laborem tendit, unde per mentis rectitudinem fugere debuit. Sequitur : *Et iudices stuporem.* — Omnes B enim qui in examinandis aliorum moribus præsent, recte iudices vocantur. Sed cum is qui præest subjectorum vitam nequaquam sollicite discutit, neque qualiter corrigat agnoscit, in stuporem iudex deductus est, quia qui iudicare mala acta debuit, nequaquam ea quæ iudicanda sunt, deprehendit. Sequitur :

VERS. 18. *Balteum regum dissolvit, et præcingit fune renes eorum.* — Quid in fune accipitur, nisi peccatum, sicut in Salomone dicitur : « Iniquitates suæ capiunt impium, et funibus peccatorum suorum constringitur (*Prov. v, 22*). » In renibus autem carnis delectatio accipitur. Regum itaque balteum dissolvit, quando in his qui bene regere sua membra videbantur, propter elationis culpam, castitatis in eis cingulum destruit, ut eorum membris delectatio peccati dominetur. Sequitur :

VERS. 19. *Ducit sacerdotes ingloriosos, et optimates supplantat.* Magna sacerdotis gloria est, rectitudo subditorum. Unde bene egregius prædicator discipulis dicit : « Quæ est nostra spes, et gaudium aut corona gloriæ. Nonne vos ante Dominum ? » (*I Thess. ii, 19*). Sed cum sacerdotes vitam discipulorum negligunt, et nullum de eorum provecibus ante Deum fructum ferunt, quid aliud quam ingloriosi ducuntur ? Quia ante districtum iudicem nimirum gloriam tunc non inveniunt, quam modo in subditorum suorum moribus prædicationis studio non exquirunt. Sequitur : *Et optimates supplantat.* — Quia cum mentem regentium justo iudicio deserit hæc, internum retributionis præmium non requirit, et in eo supplantatur quod fallitur, ut pro æterna gloria, de principatu temporali gratuletur. Sequitur :

VERS. 20. *Commutans labium veracium, et doctrinam senum auferens.* — Cum sacerdos non agit bona quæ loquitur, ei etiam sermo subtrahitur, ne loqui audeat quod non operatur, sicut per Prophetam dicitur : « Peccatori autem dixit Deus : Quare tu enarras iustitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum ? » (*Psal. XLIX, 16*). Et plerumque doctor qui docere audeat quod negligit agere, cum desierit bona loqui quæ operari contempsit, docere incipit subdito prava quæ agit. Commutat ergo labium veracium, quia hi qui prius cœlestia

prædicando veraces erant, dum temporalia diligentes ad terrena corruunt labium veracium commutatur, et senum doctrina tollitur, quia diligentes temporalia..... suorum præcepta sequuntur ut locum regiminis quasi ad fructum voluptatis teneant, non ad usum laboris. Quod tamen apertius de Judæis valet intelligi, qui ante incarnationem Domini veraces fuerunt, quia hunc venturum esse crediderunt atque nuntiaverunt. Sed postquam in carne apparuit, hunc esse negaverunt. Labium itaque veracium mutatum est, quia quem venturum dixerant, negaverunt præsentem, et doctrina senum ablata est, quia nequaquam ea credendo secuti sunt, quæ patres suos meminerunt prædixisse. Sin vero senes eosdem quoque Judæos accipimus, qui suadente perfidia, Veritatis verbo contraire conati sunt; doctrina senum ablata est, postquam hanc Ecclesia ex gentibus videlicet juvencula accepit, quæ per Psalmistam dicit : « Super senes intellexi (*Psal. CXVIII, 100*). » Sequitur :

VERS. 21. *Effundens despectionem super principes, et eos qui oppressi fuerant relevans.* — Cum enim Judæorum populus in legis mandato permaneret, et cuncta gentilitas nulla Dei præcepta cognosceret, et illi per fidem principari videbantur, et isti in profundo pressi jacuerant per infidelitatem. Sed cum incarnationis Dominicæ mysterium Judæa negavit, gentilitas credidit, et principes in despectionem ceciderunt, et hi qui oppressi in culpa perfidiæ fuerant, in veræ fidei libertate levati sunt. Aliter : Principes etenim non immerito vocantur qui suis semper cogitationibus principantur, omnesque stultos motus potestate sapientiæ comprimunt. Sed sæpe contingit, ut in occulto animus de ipsa sua sapientia in elationis fastu sublevetur, et sub eis vitiis corruat, de quibus se victorem fuisse gaudebat. Sed nonnunquam hi qui in vitiis jacere videntur, ad pœnitentiæ lamenta currunt, seque contra culpas, quibus subiacebant, erigunt; et sub se postmodum carnis suæ motus deprimunt, a quibus ante premebantur. Sequitur :

VERS. 22. *Qui revelat profunda de tenebris, et producit in lucem umbram mortis.* — Cum enim quoque mystica de occultis prophetarum verbis a credentibus agnoscuntur, quid aliud quam profunda de tenebris revelantur ? Hinc Dominus ait : « Quæ dico vobis in tenebris, dicite in lumine (*Matth. x, 27*). » Umbra autem mortis erat legis duritia, quæ unumquemque peccantem morte corporis punire sanciebat. Sed postquam Redemptor noster asperitatem legalis sanctionis per mansuetudinem temperavit, non jam pro culpa mortem carnis inferni constituit, sed mors quantum timenda esset indicavit. In luce procul dubio umbram mortis produxit. Ista etenim mors in qua caro separatur ab anima; umbra illius mortis est, in qua anima separatur a Deo. In luce ergo umbra mortis producit, cum intellecta morte spiritus mors carnis minime timetur. Aliter : Profunda enim de tenebris Dominus revelat, quando aperta sententia ex occultis suis consiliis iudicat, ut

CAPUT XIII.

de unoquoque quæ sentiat ostendat. Quia enim videt nunc Creator omnia, et ipse in consiliis non videtur, recte de illo per Psalmistam dicitur: « Posuit tenebras latibulum suum (Psal. xvii, 12). » Umbra enim mortis est prava operatio, quæ de imitatione antiqui hostis quasi de corporis lineamenti exprimitur. De quo etiam sub cujusdam significatione dicitur: « Et nomen illi mors (Apoc. vi, 8). » Et plerumque ejus maligna cogitatio mentes hominum latet, atque per hoc quod nescitur amplius prævalet. Umbra ergo in lucem producit, dum sanctorum mentibus maligna operatio antiqui hostis ut destrui possit aperitur. Sequitur:

VERS. 23. *Qui multiplicat gentes, et perdit eas, et subversas in integrum restituit.* — Intelligi fortasse valet, quoniam gentes Dominus multiplicat et perdit, quia nascuntur quotidie morituri. *Et subversas in integrum restituet*, quia resurgunt qui fuerint mortui. Quod tamen melius accipimus, si hoc, qualiter in earum mente agitur, sentiamus. Multiplicat enim gentes et perdit, quia eas et per fecunditatem sobolis extendit, et tamen in propria infidelitate derelinquit. Sed *subversas in integrum restituet*, quia quas in infidelitatis casu reliquerat quandoque ad fidei statum reducet. Sequitur:

VERS. 24. *Qui immutat cor principum populi terræ, et decepit eos ut frustra incedant per invicem.* — Cor enim principum terræ immutatum est, cum in Judæa summi sacerdotes et seniores populi illi suo consilio conabantur obsistere, quem prius venturum esse prædicabant. Cumque ejus nomen persequendo molirentur extinguere, decepti sua malitia incedere per invicem frustra conabantur. Sequitur:

VERS. 25. *Palpabunt quasi in tenebris, et non in luce.* — Qui enim inter tot miracula aperta trepidat, quasi in tenebris palpat, quia quod tangit non videt. Omnis vero qui errat, nunc huc, nunc illuc ducitur: et quia aliquando ostendebant credere cum dicerent: « Nisi hic esset a Deo, non poterat facere quidquam (Joan. ix, 23). » Aliquando vero hanc a Deo esse denegabant, cum despicientes dicerent: « Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria, et fratres ejus Jacobus et Joseph, et Simon et Judas, et sorores ejus nonne apud nos sunt? » (Matth. xiii, 55.) Sequitur: *Et errare eos faciet quasi ebrios.* — Videbant quippe eum et suscitare mortuos, et tamen esse mortalem, quia non crederent Deum, quem conspiciebant suscitare mortuum? Sed rursus cum hunc mortalem conspicerent, despiciebant credere hunc immortalem esse Deum. Per hoc ergo quod omnipotens Deus talem se eorum oculis exhibuit, qui possit et divina ostendere et humana pati, errare eos quasi ebrios facit, ut eorum superbia, quæ incarnationis ejus mysterium despiciere maluit quam sequi, et contra humanitatem ejus se extolleret, inter lucentem divinitatis ejus potentiam miraretur. Quæ cuncta quia beatus Job oculis presentia per prophetiæ spiritum facta sunt, recte sequitur:

VERS. 1. *Ecce omnia hæc vidit oculus meus, et audivit auris mea.* — In illo enim ea quæ secutura erant videbat assistentia, cui nec futura veniunt, nec præterita discedunt, sed cuncta simul ante oculos ejus assistunt. Sed utilitatem dicta non habent, si intellectu carent. Sequitur: *Et intellexi per singula.* — Cum enim aliquid ostenditur vel auditur, si intellectus non tribuitur, prophetia minime est. Vidit namque Pharaon per somnium quæ erant Ægypto ventura (Gen. xli, 17). Sed quia nequivit intelligere quod vidit, propheta scilicet non fuit. Aspexit Balthazar rex articulum manus scribentis in pariete (Dan. v. 25), sed propheta non fuit, quia intellectum rei quam viderat non accepit. Ut igitur beatus Job prophetiæ spiritum se habere testetur, non solum audisse et vidisse, sed etiam intellexisse se omnia asserit. Sequitur:

VERS. 2. *Secundum scientiam vestram et ego novi, nec inferior vestri sum.* — Quibus videlicet dictis innotuit quantæ humilitatis fuit, qui se eis inferiorem negat, quorum vitam sancte vivendo longe transcenderat. Nam et secundum eorum scientiam se nosse confirmat, qui sciendo cœlestia eorum terrenas cogitationes per prophetiæ spiritum transibat. Sequitur:

VERS. 3. *Sed tamen cum Omnipotente loquar, et disputare cum Deo cupio.* — Cum Omnipotente loquimur, dum ejus misericordiam deprecamur. Cum eo vero disputamus, dum nos illius conjungentes justitiæ, facta nostra subtili indagatione discutimus. Vel certe cum Deo disputare est eum qui hic ejus præceptis paruit, cum illo postmodum ad judicandos populos judicem venire, sicut cuncta relinquentibus prædicatoribus dicitur: « Vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix, 28). » Loqui ergo ad orationem, disputare ad judicium pertinet. Vir igitur sanctus modo ad Omnipotentem loquitur, ut cum Omnipotente postmodum disputet. Quia ille cum Deo postmodum judex venit, qui hic ei modo in prece familiaris exstiterit. Sequitur:

VERS. 4. *Prius vos ostendens fabricatores mendacii, et cultores perversorum dogmatum* — Liqueat enim quia catholicorum figuram non teneant, qui cultores perversorum dogmatum vocantur. Qua in re hoc quoque oportet intendi, quod mendacii fabricatores dicuntur. Sicut enim paries ædificatur lapidibus, ita mendacium sermonibus fabricatur. Sequitur:

VERS. 5. *Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes.* — Sicut clausa janua in domo quæ intus membra lateant, ignoratur, sic plerumque stultus si tacuerit, utrum stultus an sapiens sit, absconditur, si tamen nulla alia opera prodeant, quæ sensum etiam tacentis loquantur. Unde per

Salomonem dicitur: « Stultus, si tacuerit, sapiens putabitur (*Prov. xvii, 28*). » Sequitur:

VERS. 6. *Audite ergo correptiones meas, et iudicium labiorum meorum attendite.* — Bene autem prius correptionem, et postmodum iudicium intulit, quia nisi per correptionem prius tumor stulti deprimatur, nequaquam intelligentia iudicium iusti cognoscitur. Sequitur:

VERS. 7. *Nunquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?* — Deus mendacio non eget, quia veritas fulciri non quærit auxilio falsitatis. Hæretici autem quia quæ prave de Deo intelligunt, ex veritate tueri non possunt, quasi ad probandum radium luminis falsitatis requirunt. Sequitur:

VERS. 8. *Nunquid faciem ejus accipitis, et pro Deo judicare nitimini?* — Stulti cum prudentium facta conspiciunt, hæc eis omnia esse reprehensibilia videntur, suæque imperitiæ atque infirmitatis obliti, tanto intentius de alienis judicant, quanto profundius sua ignorant. At contra iusti, et cum pravorum facto redarguunt, semper suæ infirmitatis conscii, eos, etsi exterius sæviendo tamen interius compatiendo, reprehendunt; quia illius solius est peccata hominum sine compassione discutere, qui ex naturæ suæ omnipotentia ignorat peccare. Quia igitur amici beati Job ita ejus facta reprehenderant, ac si in se ipsi reprehensibile nihil haberent. Sequitur:

VERS. 9. *Aut placebit ei quem celare nil potest? aut decipietur ut homo vestris fraudulentis?* — Fraudem Deo hæretici exhibent, qui ea astruunt, quæ nequaquam ipsi pro quo loquuntur, placent; eumque dum quasi defendere nituntur, offendunt dum in adversitate ejus corruunt, cui videntur ex prædicatione famulari. Unde et per Psalmistam dicitur: « Ut destruas inimicum et ultorem (*Psal. vii, 3*). » Quia autem latere Deum nil potest, hoc in eis judicat, quod intus sentiunt, non quod famulari foris videntur. Sequitur:

VERS. 10. *Ipsæ vos arguet, quoniam in abscondito faciem ejus accipitis.* — Sunt namque nonnulli qui et veritatem in corde sentiunt, et tamen quæ falsa sunt de Deo foris loquuntur. Ne enim vinci videantur, et cognoscunt veritatem interius, et tamen hanc interius [exterius] impugnant. Ac si ergo diceret: Tanto magis de falsitate apud eum estis reprehensibiles, quanto et apud vosmetipsos quod verum est, videtis. Et sunt nonnulli qui quando ad mentem redeunt, Dei justitiam et rectitudinem contemplantur, et orando et flendo contremiscunt: sed postquam contemplatio transierit, sic audaces ad iniquitatem redeunt, ac si post dorsum ejus positi, ad justitiam ejus lumine videantur. Hi itaque apud se in abscondito quasi corporaliter videntem accipiunt faciem Dei. Sequitur:

VERS. 11. *Statim ut se commoverit turbavit vos, et terror ejus irruet super vos.* Cum sit naturæ incommutabilis Omnipotens, in ira iudicii perturbabilis non est. Sed humano verbo motus Dei

dicitur ipsa rectitudinis ejus districtio, qua humana pravitas feritur. Iusti autem viri ante Deum metuunt, quam ejus ira contra eos moveatur, et ne commotum sentiant, tranquillum timent. At contra perversi tunc jam feriri pertimescunt, cum feriuntur, eosque tunc terror ejus a somno sui temporis exsuscitat, cum vindicta perturbat. Unde per prophetam dicitur: « Et tanto sola vexatio intellectum dabit auditui (*Isa. xviii, 19*). » Sequitur:

VERS. 12. — *Memoria vestra comparabitur cineri.* — Omnes qui cogitatione terrena huic sæculo conformantur, per omne quod agunt, huic mundo relinquere sui memoriam conantur. Alii bellorum titulis, alii altis ædificiorum mœnibus. Aura enim cinerem spargit, sicut scriptum est: « Non sic impii, non sic, sed tanquam pulvis quem projicit ventus a facie terræ (*Psal. i, 4*). » Recte ergo stultorum memoriam cineri comparat, quia illic ponitur, ubi ab aura rapitur. Sequitur: *Et redigentur in lutum cervicæ vestræ.* — Sicut per oculum visus, sic per cervicem solet superbia designari. Cervix itaque in lutum redigitur, cum superbus quisque humiliatur in morte, et elata caro tabescit in putredine. Intueamur enim qualia in sepulcris jacent divitum cadavera. Sequitur:

VERS. 13. *Tacete paulisper, ut loquar quodcumque mihi mens suggesserit.* — Sensus carnis locutos indicat. Quos idcirco silentium restringit, ut ea quæ illi mens suggesserit dicat. Ac si aperte dicat. Non ergo carnaliter, sed spiritualiter loquor, quia per sensum spiritus audio, quæ per ministerium corporis profero. Sequitur:

VERS. 14. *Quare lacero carnes meas dentibus meis?* — In scriptura sacra dentes aliquando sancti prædicatores accipi solent, ut illud: « Dentes tui, sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro (*Cant. vi, 5*). » Aliquando interni accipi sensus solent, ut illud Jeremiæ: « Fregit ad numerum dentes meos (*Thren. iii, 16*). » Hoc igitur loco, quia dentes internos sensus accipimus, qui singula quæ cogitant, quasi mandunt et comminuunt, atque ad ventrem memoriæ transmittunt, considerare magnopere quid agere iusti soleant, debemus; qui plerumque si qua in se quamlibet leviter carnalia esse deprehendunt, hæc internis sensibus retractantes, vehementer in semetipsis insequuntur, afflictione se conterunt, magnisque cruciatibus vel minima in se prava dijudicant, atque hæc per poenitentiam damnant. Quod idcirco agunt, ut in conspectu æterni iudicis et ipsi inveniri, in quantum possibile est, irreprehensibiles debeant, et hi qui eos sic se judicare conspiciunt, emendare semetipsos a culpis gravioribus inardescant. Sequitur: *Et animam meam porto in manibus meis.* — Animam in manibus portare est intentionem cordis in operatione ostendere. Ac si igitur contra amicos suos beatus Job dicat: *Quare lacero carnes meas dentibus meis, et animam meam porto in manibus meis?* Id est cur vel me districte coram hominibus dijudico, vel quid

appetam in opere ostendo, si utilitate proximorum, nec mala dijudicando, nec bona ostendendo proficio? Sequitur:

VERS. 15. *Etiā si occiderit me, spera o in ipso.* — Nunquam est patientiæ virtus in prosperis. Ille autem vere est patiens, qui et diversis atteritur, et tamen ab spei suæ rectitudine non incurvatur. De reprobis namque sensu scriptum est: «Confitebitur tibi, cum benefeceris ei (Psal. XLVn, 10).» Sequitur:

VERS. 16. *Verumtamen vias meas in conspectu ejus arguam, et ipse erit Salvator meus.* — Cum Paulus apostolus dicat: «Si nosmetipsos judicarem, non utique dijudicaremur (II Cor. xi, 31).» Eo tunc Dominus Salvator invenitur facilius, quoniam pro primore Domini peccatum nostrum a nobismetipsis plus redarguitur. Sequitur: *Non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita.* — Sciendum quippe est quod duobus modis in conspectu Domini venimus. Unum quidem quod hic peccata subtiliter perpendentes in ejus nos conspectu ponimus, et flendo dijudicamus. Nam quoties conditoris nostri potentiam ad sensum reducimus, toties in conspectu ejus stamus. Unde recte quoque per virum Dei Eliam dicitur: «Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto (III Reg. xvii, 1).» Alio quoque modo in conspectu Domini venimus, cum in extremo iudicio ante tribunal ejus assistimus. Hypocrita igitur per examen ultimum ante conspectum iudicis venit. Sed quia modo culpas suas considerare et desistere dissimulat, in conspectu Domini venire recusat. Sequitur:

VERS. 17. *Adiite sermonem meum, et enigmata percipite auribus vestris.* — Per hoc quod enigmata nominat, figuratas se habere locutiones demonstrat. Unde apte quoque voce fidelis populi subditur:

VERS. 18. *Si fuero iudicatus, scio quia justus inveniar.* — Quod ab ejusdem beati Job persona non discrepat, quando hoc ipse foris de semetipso loquitur, quod de illo Veritas hosti ejus interius dixerat: «Vidisti servum meum Job, quod non sit ei similis super terram?» (Job i, 8). Sed in his verbis questio est. Inferius enim dicit: *Signasti quasi in sacco delicta mea.* Neque enim simul convenire queunt, peccata et justitia. Sed sanctus vir sibi iniquitatem tribuens, et omnipotenti Deo purgationem suam, et peccatorem se cognoscit ex se, et justum se factum non ignorat ex munere. Sequitur:

VERS. 19. *Quis est qui iudicatur mecum? veniat.* — Sancti viri ita se in operibus suis Deo auctore custodiunt, ut omnino unde accusantur exterius non inveniatur. Sequitur:

VERS. 20. *Quare tacens consumo?* — Tacens enim consumitur, qui de stulta se cogitatione reprehendens, apud semetipsum dente conscientie mordetur. Ac si aperte dicat: Sicut vixi ut accusatorem exterius nullum timerem, utinam sic vixissem ut intra memetipsum accusatricem co-

scientiam non haberem? Tacens enim consumitur, qui intus in re invenit, unde irascatur. Sequitur: *Duo tantum ne facias mihi, et tunc a facie tua non abscondar.* — Hoc loco quid Dei faciem, nisi animadversionem debeamus accipere? in qua dum peccata respicit, punit. A qua videlicet nullus etiam justus absconditur, si duo quæ postulat non amoveantur. Sequitur:

VERS. 21. *Manum tuam longe fac a me, et formido tua non me terreat.* — In quibus videlicet duobus, quid aliud prophetiæ vocem, quam tempus gratiæ et redemptionis inquit? Lex namque sub percussione ultione populum tenuit, ut quisquis sub illa peccaret, protinus morte puniretur. Nec enim plebs Israelitica ex amore Domino, sed ex timore serviebat. Nunquam vero impleri justitia per timorem potest, quia juxta Joannis vocem: «Perfecta charitas foras mittit timorem (I Joan. iv, 18).» Ac si ergo diceret: Percussionis duritiam remove, formidinis pondus tolle, sed et irradiante gratia dilectionis spiritum securitatis infunde, quia si longe a percussione et formidine non fuero, scio quia a distictione tui examinis non abscondor; quoniam in conspectu tuo justus esse non valet, qui tibi non per dilectionem, sed per formidinem servit. Sequitur:

VERS. 22. *Voca me, et respondebo tibi, aut certe loquar, et tu responde mihi.* — Dum humanis oculis per assumptam carnem Redemptor noster apparuit, sua peccata hominibus apparuit, quæ et perpetrabant, et nesciebant. Aliter: Vocare Dei est, nos amando et eligendo respicere. Respondere autem nostrum est, amoris illius bonis operibus parere. Ubi apte subditur: *Aut certe loquar, et tu responde mihi.* Loquimur namque, cum ejus faciem per desiderium postulamus. Respondit autem Deus loquentibus, cum nobis se amantibus apparet. Sequitur:

VERS. 23. *Quantas habeo iniquitates et peccata, scelera mea et delicta ostende mihi.* — Iste in hac vita justorum labor est, ut semetipsos inveniant, et inveniētes flendo et corrigendo, ad meliora perducant. Et quamvis inter iniquitatem atque peccatum nihil distare perhibeat Joannes apostolus, qui ait: «iniquitas peccatum est (I Joan. iii, 4).» Ipso tamen usu loquendi, plus iniquitas quam peccatum sonat, et omnis se homo libere peccatorem fatetur, iniquum vero nonnunquam erubescit dicere. Inter scelera vero et delicta hoc distat, quod scelus etiam pondus peccati transit, quia cum offerri sacrificium per legem jubetur nimirum præcipitur sicut pro peccato, ita etiam pro delicto. Et scelus nonnunquam in opere est, delictum vero plerumque in sola cogitatione. Sequitur:

VERS. 24. *Cur faciem tuam abscondis, et arbitraris me inimicum tuum?* — Humanum genus contemplationem intimæ lucis habuit in paradiso. Sed sibi metipsi placens, qua a se recessit, lumen conditoris perdidit, ejusque faciem ad ligna paradisi fugit; quia post culpam videre metuebat, quem amare consueverat. Sed ecce post culpam venit in penam, ex

pœna autem ad amorem redit, quia quisquis fuerit, culpæ fructus invenit, atque illam faciem quam timuit in culpa, excitatus requirit ex pœna, ut jam caliginem cæcitatæ suæ fugiat, atque hoc ipsum quod auctorem suum non videt, graviter perhorrescat. Sequitur :

VERS. 25. *Contra folium quod vento rapitur ostendis potentiam tuam, et stipulam siccam persequeris?* — Qui est homo nisi folium? Qui videlicet in paradiso ab arbore cecidit, quid est nisi folium? Qui tentationis vento rapitur, et desideriorum flatibus levatur. Mens quippe humana quot tentationes patitur, quasi tot flatibus, motibus movetur. Bene autem post folium, etiam stipula appellatur homo. Qui enim arbor fuit in conditione, folium a semetipso factus est in tentatione, sed post stipula apparuit in dejectione. Quia enim de alto cecidit, folium; quia vero per carnem terræ proximus fuit, etiam cum stare videbatur, stipula esse memoratur. Sed quia viriditatem intimi amoris perdidit, jam stipula sicca est. Ac si aperte deploret dicens: Cur tanta rectitudine impetis eum, quem sic infirmum esse in tentatione cognoscis? Sequitur :

VERS. 26. *Scribis contra me amaritudines.* — Quia omne quod loquimur transit; quod vero scribimus, manet. Deus non loqui, sed scribere amaritudines dicitur, cum diu super nos ejus flagella perdurant. Semel quippe peccanti homini dictum est: « Terra es, et in terram ibis (Gen. III, 19). Quæ in paradiso, data de morte carnis nostræ sententia, ab ipso initio generis humani usque in finem sæculi non mutatur. « Quis est enim homo qui vivit, et non videbit mortem (Psal. LXXXVIII)? » Sequitur: *Et consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.* — Ecce vir justus, quia in juventute sua se peccasse non invenit, adolescentiæ facta pertimescit. Vel certe quia prima ætas apta bonis actibus adolescentia est, et justi viri cum magna mentis maturitate proficiunt, nonnumquam ad memoriam actionum suarum initium reducant, seque tantum de suis primordiis reprehendunt, quantum ex gravitate mentis altius profecerunt: quia eo indiscretos se fuisse inveniunt, quo discretionis arcem plenius postmodum consequuntur: recte nunc per sancti viri vocem adolescentiæ peccata formidantur. Sequitur :

VERS. 27. *Posuisti in nervo pedem meum, et observasti omnes semitas meas, et vestigia pedum meorum considerasti.* — In nervo Deus pedem hominis posuit, quia pravitatem illius sorti distractionis suæ sententia ligavit. Cujus omnes semitas observat, quia subtiliter singula ejus quæque judicat. Semita enim angustior esse solet quam via. Quia autem vias actiones, non immerito semitas actionum cogitationes accipimus; Deus itaque omnes semitas observat, quia in singulis quibusque nostris, et cogitationes pensat, et vestigia pedum considerat, quia intentiones nostrorum operum quam recte ponantur, ne et hoc quod bonum agitur, non recto desiderio, agatur. Possunt quoque per pedum vestigia, quædam male acta designari.

A Nam pes in corpore est, vestigium in via; et plerumque dum quædam prave agimus, intuentibus hoc fratribus exemplum malum præbemus. Et quia inflexu, extra viam pedibus sequentibus, vestigia distorta relinquimus dum per nostra opera ad scandalum aliena amœna corda provocamus. Quæ tamen cuncta omnipotens Deus subtiliter examinat, atque in judicio singula recompensat. Sed quando homo, qui carnis suæ infirmitate constringitur, contra cuncta valeat subtiliter assurgere atque inconcussa cogitatione rectitudinem tenere? Sequitur?

VERS. 28. *Qui quasi putredo consumendus sum et quasi vestimentum quod comeditur a tineâ.* — Sicut enim vestimentum de se exorta tineâ comeditur, ita homo in semetipso putredinem habet de qua consumatur, atque hoc est unde consumitur, ut non sit. Aliter: Homo enim quasi putredo consumitur, dum carnis suæ corruptione contritus, cui quia immunda tentatio, non aliunde, sed a semetipso nascitur, more tineæ carnem tentatio, quasi vestem de qua exit, consumit. Sequitur :

CAPUT XIV.

VERS. 1. *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.* — In sacro eloquio mulier aut pro sexu ponitur, aut pro infirmitate. Pro sexu quippe sicut scriptum est: « Misit Deus Filium suum natum ex muliere, factum sub lege (Gal. IV, 4). » Pro infirmitate vero, sicut per quemdam sapientem dicitur: « Melior iniquitas viri, quam benefaciens mulier (Eccli. XXIV, 14). » Hoc igitur loco, mulieris nomine, quid nisi infirmitas designatur, cum dicitur. *Homo natus de muliere?* Ac si apertius dicatur: Quid in se habet fortitudinis, qui natus est de infirmitate? Ecce viri sancti vocibus pœna hominibus breviter est expressa, qui et angustatur ad vitam, et dilatatur ad miseriam. Si enim subtiliter consideretur omne quod hic agitur, pœna miseriæ est. Ipsi enim corruptioni carnis servire ad necessaria atque concessa miseria est. Sequitur :

VERS. 2. *Qui quasi flos egreditur, et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet.* — Quasi flos enim egreditur, quia nitet in carne, sed conteritur, quia redigitur in putredinem. Quid enim sunt nati homines in mundo, nisi quidam flores in campo? Unde Isaias ait: « Omnis caro fenum, et omnis gloria ejus, sicut flos agri (Isa. XL, 6). » Homo etenim more floris procedit ex occulto et subito apparet in publico; qui statim ex publico per mortem retrahitur ad occultum. Quæri enim potest, cur vitæ hominis cursum umbræ potius quam soli comparat, nisi quia amisso amore conditoris, calorem cordis perdidit, et in solo iniquitatis suæ frigore remansit. Quia juxta Veritatis vocem: « Abundavit iniquitas et refrigescit charitas multorum (Matth. XXIV, 12). » Qui igitur in amore Dei calorem cordis non habet, nec tamen vitam quam diligit, tenet, scilicet velut umbra fugit. Unde recte quoque de illo scriptum est: Quia secutus est umbram. Bene autem dicitur: *Et nunquam in eodem statu permanet,* quia

dum infantia ad pueritiam, pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad juventutem, juvenus ad senectutem, senectus transit ad mortem, in cursu vitæ præsentis ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur. Sequitur :

VERS. 3. *Et dignum ducis super hujusmodi aperire oculos tuos, et adducere tecum in iudicium ?* — Consideravit quippe superius et omnipotentis Dei potentiam, et infirmitatem suam deduxit ante oculos. Se et Dominum pensavit, quis cum quo ad iudicium veniat. Vidit hinc hominem, inde Conditorem, id est et pulverem et

A Deum. Et recte ait : *Et dignum ducis super hujusmodi aperire oculos tuos ?* Sequitur :

VERS. 4. *Qui potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus est?* Ipse, — qui per se solus est mundus, mundare prævalet immunda. Homo enim in corruptibili carne vivens, habet tentationum immunditias impressas in semetipso, qui nimirum eas traxit ab origine. Ipsa quippe propter delectationem carnis ejus conceptio immunditia est. Unde Psalmista ait : « Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me mater mea (Psal. L, 7). »

LIBER DUODECIMUS.

VERS. 5. *Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus apud te est.* — Hoc etenim apud nos velut non esse considerat, quanta velocitate transcurrit. Quia vero omnipotenti Deo etiam labentia instant, apud eum esse numerum mensium nostrorum perhibet. Vel certe indiebus brevitatis temporis in mensibus vero quasi multiplicata dierum spatia designantur. Nobis vero dies breves sunt. Sed quia vita nostra ostenditur apud Deum numerum mensium nostrorum esse memoratur. Unde et per Salomonem dicitur : « Longitudo dierum in dextra illius (Prov. III, 16). » Sequitur : *Constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.* — Nulla quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei consilio occulto veniunt. Nam cuncta Deus secutura præsciens, ante sæcula decrevit, qualiter per sæcula disponantur. Statutum quippe jam homini est, quantum hunc mundi prosperitas sequatur, vel quantum adversitas feriat, ne electos ejus aut immoderata prosperitas eleve, aut nimia adversitas gravet. Quod tamen intelligi etiam juxta spiritum valet, quia nonnunquam in virtutibus proficere conamur, et quædam dona percipimus, a quibusdam vero repulsi in imis jacemus. Nemo enim est qui tantum virtutes apprehendat, quantum desiderat, quia omnipotens Deus interiora discernens ipsi, spiritualibus profectibus modum ponit, ut ex hoc homo quod apprehendere conatur, et non valet, in illis, se non eleve quæ valet. Sequitur :

VERS. 6. *Recede paululum ab eo, ut requiescat, donec optata veniat, sicut mercenarii dies ejus.* — Hoc loco *recede* dicitur, vim flagelli amove. Quis enim valet Deo recedente quiescere, cum ipse solus sit requies? Et a quo quisque quanto longe fuerit, fit tanto et inquietus. Itaque sic *recede ab eo* dicitur, ut intelligas feriando. Mercenarius quanto longe est a fine operis, tanto et a retributione mercedis. Ita vir quisque sanctus in hac vita positus, dum longe se ab exitu vitæ presentis conspicit, longe se esse ab æternis gaudiis gemit. Sequitur.

PATROL. CXXXIII,

VERS. 7. *Lignum habet s. vim; si præcisum fuerit rursus virescit, et rami ejus pullulant.* — In Scriptura etenim sacra ligni nomine aliquando crux intelligitur, ut illud : « Mittamus lignum in panem ejus (Jer. XI, 19). » Aliquando autem vir justus aut etiam injustus, ut illud prophetæ : « Ego Dominus humiliavi lignum sublime, exaltavi lignum humile (Ezech. I, 24). » Aliquando autem incarnata Dei Sapientia figuratur, ut illud : « Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam (Prov. III, 18). » Hoc ita loco cum lignum præfertur homini, quid homo, nisi carnalis quisque accipitur? Et quid ligni nomine, nisi justus uniuscujusque vita signatur? *Dignum etenim habet spem, si præcisum fuerit, rursus virescit.* Quia cum in morte passionis pro veritate afficitur, in æternæ vitæ viriditate recuperatur, et qui hic virebat per fidem, illic virescit per speciem. *Et rami ejus pullulant.* Quia plerumque ex passione justus fideles quoque ad amorem celestis patriæ multiplicantur, et viriditatem vitæ spiritalis accipiunt, dum hunc pro Deo fortiter egisse gratulantur Sequitur :

VERS. 8, 9. *Si senuerit in terra radix ejus, et in pulvere mortuus fuerit truncus, illius : ad odorem aquæ germinabit, et faciet comam, quasi cum primum plantatum est.* — Quid radix justus, nisi sancta prædicatio, quia ab ipsa oritur, et in ipsa subsistit? Et quid terræ vel pulveris nomine, nisi peccator accipitur? Justus igitur radix in terra senescit, et in pulvere truncus emoritur, quia corda pravorum ejus prædicatio despecta, cunctis viribus effeta creditur. Et in pulvere truncus emoritur, quia inter manus persequentium corpus illius examinatur. Ad odorem aquæ germinat, quia per afflatum sancti Spiritus in electorum cordibus exemplo sui operis germen virtutis facit. Succisor trunco, comam facere est, extincto corporaliter justo, ipso suæ passionis exemplo, multorum corda excitare, et ex fide recta viriditatem veritatis ostendere. Bene autem dicitur : *Quasi cum primum plantatum est.* Omne quod hic a

justis agitur, secunda plantatio est, quia prima videlicet plantatio, non in opere justorum, sed in præscientia Conditoris est. Potest etiam radix justi ipsa natura humanitatis intelligi ex qua subsistit. Quæ videlicet radix senescit in terra, cum natura carnis deficit, in pulverem redacta. Cujus in pulvere truncus emoritur, quia extinctum corpus a sua specie dissipatur. Sed ad odorem aquæ germinat, quia per adventum sancti Spiritus resurgit. *Et faciet comam quasi cum primum plantatum est*, quia ad illam speciem redit, ad quam percipiendam ereatus fuerat, si in paradiso positus peccare nolisset. Quod fortase de domino valet intelligi, quoniam et si occidi per passionem potuit, per resurrectionis gloriam rursus ad viriditatem vitæ venit. Hujus rami pullulant, qui ex resurrectione illius multiplicati, longe lateque fideles creverunt. Hujus radix in terra quasi senuit, quia ejus prædicatione Judæorum perfidiæ despecta fuit. *Et in pulvere truncus emortuus est*. Quia in corde persequentium quod perfidiæ suæ vento levabatur, despectabilis et contemptus est habitus, quia carni potuit occidi. Sed *ad odorem aquæ germinavit*. Quia per virtutem Dei instincta caro illius ad vitam rediit, juxta quod justum est: « Quem Deus suscitavit a mortuis (1 Thes. 1, 10). » *Et fecit comam quasi cum primum plantatum est*. Quia illa apostolorum debilitas, quæ in morte illius expavit et negavit, et negando aruit, per resurrectionis ejus gloriam rursus ad fidem viruit. Unde et subditur:

VERS. 10. *Homo vero cum mortuus fuerit et nudatus atque consumptus, ubi, quæso, est?* — Nullus homo sine peccato est, nisi ille qui in hunc mundum non venit ex peccato. Et quia omnes in culpa ligamur, ipsa amissione justitiæ morimur. Concessa prius in paradiso veste innocentie nudamur, interitu etiam carnis subsequente consumimur. Homo itaque peccator moritur culpa, nudatur a justitia, consumitur in pœna. Hanc nuditatem peccatoris filii tegere dignatus est pater, qui eo redeunte dixit: « Cito proferte stolam primam (Luc. xxv, 22). » Primo quippe stola est innocentie vestis, quam homo bene conditus accipit, male a serpente persuasus perdit. Contra hanc rursus nuditatem dicitur: « Beatus qui vigilat, et custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet (Apoc. xvi, 15). » Vestimenta quidem custodimus, cum præcepta innocentie servamus in mente, ut cum nos iudici culpa nudat, ad amissam redeuntes innocentiam pœnitentia operiat. Quia peccator homo illic stare noluit, ubi conditus fuit: hic vero ubi cecidit, diversa ei prohibentur, patriam volens perdidit. A peregrinatione vero sua quam diligit, invitus expellitur. Ubi ergo est, qui in ejus amore non est, ubi verum esse est? Sequitur:

VERS. 11, 12. *Quomodo si recedant aquæ de mari, et fluvius vacuefactus arescat: sic homo cum dormierit, non resurget.* — Mare mens hominis, et quasi fluctus maris sunt cogitationes [ejus] mentis, quæ aliquando per iram tumescunt, per gratiam tranquillæ fiunt, per odium cum amaritudine defluunt.

A Sed cum homo moritur, aquæ maris recedunt, quia juxta Psalmistæ vocem, « In illa die peribunt omnes cogitationes eorum (Psalm. cxlv, 4). » Et rursus de moriente scriptum est: « Amor quoque et odium simul peribunt (Eccle. ix, 6). » Arescit ergo fluvius vacuefactus, quia, subducta anima, vacuum corpus remanet. Quasi enim alveus fluminis vacuus, corpus exanime. Sed in his valde durum videtur esse quod sic homo cum dormierit non resurget. Cur itaque laboramus, si in resurrectionis retributione non tendimus? Quomodo autem dicitur, non resurget, cum scriptum sit: « Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur (1 Cor. xv, 51). » Sed subjecta sententia indicat quæ discretio in præmissa lateat. Nam subditur: *Donec atteratur cælum, non evigilabit nec consurget de somno suo.* — Liqueat enim quia non resurget, sed donec atteratur cælum, quia nisi hujus finis advenerit, humanum genus a somno mortis ad vitam non evigilabit. Non ergo quia omnimodo non resurgat, sed, quia ante contritionem cœli humanum genus minime resurgat, insinuat. Sequitur:

VERS. 13. *Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me?* — Quia ante adventum Mediatoris hominis, omnis homo, quamvis mundæ probatæque vitæ fuerit, ad inferni claustra descendit, dubium non est. Nec tamen ita justorum animas ad infernum dicimus descendisse, ut in locis pœnalibus tenerentur: sed esse superiora inferni loca credenda sunt, ut in superioribus requiescerent justi, et in inferioribus cruciarentur injusti. Unde et Psalmista prævenientem se Dei gratiam dicit: « Eripisti animam meam ex inferno inferiori (Psalm. lxxxi, 13). » Beatus igitur Job, ante Mediatoris adventum ad infernum se descendere sciens, Conditoris sui illic protectionem postulat, ut a locis pœnalibus alienus existat. Sequitur: *Et abscondas me donec pertranseat furor tuus.* — Furor etenim omnipotentis Dei, in hoc quotidie vim suæ districtiōnis peragit, quod viventes indigne supplicii demergit. Qui furor nunc equidem transit, quia modo agitur, sed in mundi termino consummatur. Qui tamen iste furor, quantum ad electorum animas in redemptoris nostri adventu pertransit, quia eas ab inferni claustris ad paradisi gaudia Mediator Dei et hominum, dum ipse illuc pie descenderet, reduxit. Sequitur: *Et constituas mihi tempus in quo recorderis mei?* — « At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret (Gal. iv, 4). » Hanc itaque redemptionem vir Domini præsciens, in qua erant multi ex gentilitate liberandi, sicut ipse ait: « Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia universorum memineris (Job. x, 13). » Apud omnipotentem Deum tempus sibi constitui suæ recordationis petit. Hinc est enim quod in Evangelio Dominus dicit: « Et ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum (Joan. xii, 32). » Omnia videlicet electa. Sequitur:

VERS. 14. *Putasne mortuus homo rursus vivet?* — Solent justi viri in eo quod ipsi certum ac solidum sentiunt, quasi ex dubietate aliquid proferre, ut infirmorum in se verba transferant. Sed rursus per fortem sententiam infirmantium dubietatem omnimodo contradicunt, quatenus per hoc quod dubie proferre cernuntur, infirmis aliquatenus condescendant, et per hoc certam sententiam proferunt, infirmorum mentes dubias ad soliditatem trahant. Sequitur: *Cunctis diebus quibus milito, exspecta donec veniat immutatio mea.* — Qui itaque immutationem suam tanto desiderio exspectat, quam sit de resurrectione certus, insinuat; et cursum vite presentis quantum despiciat, innotescit qui hunc miseriam appellat. Per malitiam quippe semper ad finem tenditur, et quotidie conclusionis terminus exspectatur. Cursum itaque vite hujus despicit, et statum soliditatis requirit, qui per hoc, quod mutabiliter militat, ad immutationem suam pervenire festinat. Sequitur:

VERS. 15. *Vocabis me, et ego respondebo tibi.* — Respondere cuilibet dicimus, cum ejus factis congrua ad invicem opera reddimus. In illa igitur mutatione vocat Dominus, et respondet homo, quia ante incorrupti claritatem, incorruptus homo ostenditur post corruptionem. Nunc etenim quousque subditi corruptioni sumus, Auctori nostro minime respondemus, quia, dum corruptio ab incorruptione longe est, similitudo apta nostre responsioni non est. De illa vero immutatione scriptum est: « Cum apparuerit, similes ei erimus, quando videbimus eum sicuti est (I Joan. III, 2). » Sequitur: *Operi manuum tuarum porrige dexteram.* — Ac si patenter dicat: Idcirco creatura corruptibilis persistere ad incorruptionem potest, quia tue potestatis manu erigitur, et tui respectus gratia, ut persistat, tenetur. Potest quoque dexteræ nomine Filius designari, quia « omnia per ipsum facta sunt (Joan. I, 3). » Operi igitur manuum suarum porrexit omnipotens Deus dexteram suam, quia ut abjectum atque in intimis jacens, ad summa erigeret genus humanum, incarnatum ad hoc Unigenitum misit, ex cujus nobis incarnatione datum est, ut qui ex voluntate propria in corruptionem cecidimus, vocanti nos Deo quandoque ad incorruptionis gloriam respondere valeamus. Sequitur:

VERS. 16. *Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis.* — Gressus Deus dinumerat, cum singula quæque nostra opera propter retributionem signat. Quid enim in gressibus, nisi unaquæque nostra actio designatur? Omnipotens itaque Deus et gressus dinumerat, et parcit peccatis, quia et subtiliter acta nostra considerat, et tamen hæc pœnitentibus misericorditer relaxat. Sequitur:

VERS. 17. *Signasti quasi sacco delicta mea, sed curasti iniquitatem meam.* — Signantur quasi in sacco delicta nostra, quia hoc quod nos exterius agimus, nisi pœnitentia interveniente diluamus, in

A secreto judiciorum Dei, sub quadam occultatione servatur, ut quandoque etiam de sigillo secreti exeat ad publicum iudicii. Unde etiam per Moysen dicit: « Nonne hæc congregata sunt apud me, et signata in thesauris meis? In diem ultionis reddam illis (Deut. XXXII, 34, 35). » Cum vero promalis quæ fecimus, disciplinæ flagello atterimur, et hæc per pœnitentiam dessemus, iniquitatem nostram et signat et curat; quia nec inulta hic deserit, nec in iudicio punienda servat. Vel certe peccata nostra signantur in sacco, cum mala quæ fecimus, sollicito semper corde pensamus. Quid namque est cor hominis, nisi saccus Dei? Ubi dum studiosè conspicimus per quanta delinquimus, peccata nostra quasi in Dei sacco signata portamus. Ac si ergo dicat: Quomodo signas ut pœnitendo videam, agis procul dubio ne in retributione videantur. Sequitur:

VERS. 18, 19. *Mons cadens defluit, et saxum transfertur de loco suo. Lapidés excavant aquæ, et alluvione paulatim terra consumitur; et hominem ergo similiter perdes.* — Hoc crebro agitur, ut cadentibus rupibus saxum ad loca alia transferatur, ut aquæ lapides excavent, et paulatim terra alluvionibus consumatur. Sed magna nobis intentione discutiendum est quod inferitur: *Et homines similiter perdes.* Quid est enim hoc quod cadenti monti et saxo translato, quod excavato lapidi, et per alluvionem terræ consumptæ perditio humana nisi hoc quod patenter datur intelligi, quia duo sunt genera tentationum? Unum quod in mente etiam justis hominis per repentinum eventum agitur, quatenus sic subito tentetur, ut hunc inopinato eventu concutiat et prosternat, casumque suum non nisi, postquam ceciderit, videat. Aliud vero quod paulatim venit in mentem, et resistentem animum lenibus suggestionibus inficit, et omnes in eo vires justitiæ, non nimietate sua, sed assiduitate consumit. Quia ergo alia est tentatio quæ justos plerumque subita invasione prosternit, dicatur: *Mons cadens defluit, et saxum transfertur de loco suo*, id est: mens sua sancta, cujus locus justitia fuerat, impulsu subito transfertur ad culpam. Rursum quia alia est tentatio quæ se cordi hominis leniter infunditur, omnem duritiam fortitudinis corrumpit atque consumit, dicatur: *Lapidés excavant aquæ.* Quia videlicet duritiam mentis absorbent assidua et mollia blandimenta libidinis, et lentum atque subtile vitium corrumpit duram et forte propositum mentis. Unde subditur: *Et alluvione paulatim terra consumitur.* Sicut enim influente aqua paulatim consumitur terra, sic leniter subripiente vitio mens etiam fortis absorbetur. Unde bene subjungitur: *Et homines ergo similiter perdes*, id est, quia cum tentationem justo iudicio ejus menti qui stare in alto cernitur, repente dominari permittis, cadere ac defluere facis mentem, et voluntas ad iudicium commutatur, quasi ad locum alium transfertur saxum. Sequitur:

VERS. 20. *Roborasti eum paululum, ut in perpe-*

tuum transiret. — Paululum roboratus est homo, quia vivendi vires ad modicum accepit, ut in perpetuum transeat, ubi ejus vitam terminus non concludat. Sequitur: *Immutabis faciem ejus, et mittes eum.* — Facies hominis immutatur, cum ejus species morte atteritur. Omittit vero, quia ab his quæ volens tenuit, transire ad æterna cogitur nolens. Sequitur:

VERS. 21. — *Sive nobiles fuerunt filii ejus, sive ignobiles, non intelligit.* — Sicut enim hi qui adhuc vires [vivi, seu in vivis f.] sunt, mortuorum animas quo loco habeantur, ignorant, ita mortui vitam in carne viventium post eos qualiter disponatur nesciunt. Quod tamen de animabus sanctis sentiendum non est. Quia qui intus claritatem omnipotentis Dei vident, nullomodo credendum est, quia foris sit aliquid quod ignorent. Sed carnales quique qui amorem præcipuum filiis impendunt, hoc eos beatus Job nescire postmodum asserit, quod hic vehementer amaverunt. Quod tamen si intelligi spiritaliter debet, non incongrue filiorum nomine opera designatus, sicut de muliere Paulus dicit, quia salva erit per filiorum generationem. Nobiles ergo sunt filii recta opera facientes, ignobiles autem facta perversa. Et sæpe homo agere quælibet bona intentione nititur, sed tamen pro multis quæ subrepunt, ejus acta apud omnipotentem Deum qualiter habeantur incertum est. Sequitur:

VERS. 22. *Et tamen caro ejus dum vivet, dolebit: et anima ejus super semetipsum lugebit.* — De conjugibus Paulus dicit: « Tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi (I Cor. VII, 28). » Quia quisquis in se gaudere appetit, eo ipso jam in luctu est, quo a vera lætitia recessit. Vera quippe lætitia menti Creator est. Sequitur:

CAPUT XV.

VERS. 1. *Respondens autem Eliphaz Themanites dixit.* — Crebro jam diximus beatum Job, typum sanctæ universalis Ecclesiæ, amicos vero illius hæreticorum speciem tenere, qui quasi ex defensione Domini, occasionem stultæ locutionis inveniunt, et contumeliosa contra bonos verba jaculantur. Quibus cuncta quæ a fidelibus sentiuntur, quasi in vento prolata displicent. Unde nunc dicitur:

VERS. 2. *Nunquid sapiens respondebit, quasi in ventum loquens?* — Nec bonorum verba, dicta rationis æstimant, sed stimulos favoris. Unde et subditur. *Et implebit ardore stomachum suum.* — Qui ea etiam quæ sciunt contumeliose dicere, student semper, ut dictum est, ex Domini defensione palliare. Sequitur:

VERS. 3. *Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, et loqueris quæ tibi non expediunt.* — Nulum vero existimant timorem Domini habere, nisi eum quem potuerunt ad suæ confessionis stultitiam trahere. Unde adjungit:

VERS. 4. *Quantum in te est, evacuasti timorem, et tulisti preces coram Domino.* — Tulisti, dicitur

A abstulisti. Ac si aperte dicat: De tua justitia præsumens Creatoris tui gratiam despicias deprecari. Cum enim vera mala hæretici contra bonos non inveniunt, fingunt quæ redarguunt, ut justii esse videantur. Et fit plerumque ut ad aperta contumeliorum verba perveniant. Unde adhuc subditur:

VERS. 5. *Docuit enim iniquitas tua os tuum, et imitaris linguam blasphemantium.* — Iniquitas os docet, quando ex mala vita concipitur, quod pejus dicatur. Ac si ei aperte diceretur: Quod perverse loqueris, ex perversiori vita didicisti. Sed quoniam sancta Ecclesia veram Domini carnem, veram Domini mortem confitens, ab hæreticis qui hoc negant, irrogare Deo contumeliam creditur. Unde nunc dicitur: *Et imitaris linguam blasphemantium.* Sequitur:

VERS. 6. *Condemnabit te os tuum, et non ego, et labia tua respondebunt tibi.* — Quia enim ex errore confessionis existimant mala adversitatis erumpere, labia sua ei asserunt respondere, ut culpa eloquii sit causa flagelli. Sequitur:

VERS. 7, 8. *Nunquid primus homo tu natus es, et ante colles formatus? Nunquid consilium Dei audisti, et inferior te erit ejus sapientia?* — Ac si verbis apertioribus dicat: Qui de æterno loqueris, pensa quia temporalis es. Qui de ejus sapientia disputas, pensa quia consilium ignoras. Sequitur:

VERS. 9. *Quid nosti quod ignoremus? Quid intelligis, quod nesciamus.* — Quæ videlicet dicta patenter ostendunt, ex qua mentis elatione prodeat, quidquid quasi ad Dominicam defensionem sonat. Sequitur:

VERS. 10. *Et senes et antiqui sunt in nobis multo vetustiores quam patres tui.* — Quia omnes hæretici a sancta universali Ecclesia sunt egressi testatur Joannes, qui ait: « Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis (Joan. 11, 19). » Sed ut ea quæ asserunt commendare stultis mentibus hominum quasi de antiquitate possent, antiquos Patres se habere testantur, atque ipsos doctores Ecclesiæ suæ professionis magistros dicunt. Cumque præsentis prædicatores despiciunt, de antiquorum Patrum magisterio falsa præsumptione gloriantur, ut ea quæ ipsi dicunt etiam antiquos Patres tenuisse fateantur. Sequitur:

D VERS. 11. *Nunquid grande est, ut consoletur te Deus, sed verba tua prava hoc prohibent.* — Ac si ei patenter dicat: Si professione fidei corrigeris, jam dudum consolationem flagellis habere potuisses. Sequitur:

VERS. 12. *Qui te elevat cor tuum, et quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?* — Sæpe justorum mens ita ad altiora contemplanda suspenditur, ut exterius eorum facies obstupuisse videatur. Sed quia hanc contemplationis vim in occulto agere hæretici ignorant, hoc a justis et recta sapientibus fieri magis per hypocrisim, quam per veritatem putant. Sequitur:

VERS. 13. *Quid tumet contra Deum spiritus tuus ut proferas de ore tuo hujuscemodi sermones?* —

Plerumque justis aliquibus necessitatibus afflicti, A sua opera coguntur fateri. Quod beatus Job fecerat, quem post justitiam flagella deprimebant. Sed cum eorum dicta injusti audiunt, hæc per elationem potius quam per veritatem existimant prolata. Ex suis enim cordibus verba justorum pensant, et dici humiliter posset vera bona non æstimant. Sequitur :

VERS. 14. *Quid est homo ut immaculatus sit?* — Eo enim ipso quod dicitur homo, terrenus exprimitur, et infirmus. Homo enim b humo appellatus est. Et quomodo valet esset sine macula, qui sponte sua ad infirmitatem concidit factus de terra. Ubi et additur. *Et justus appareat, natus de muliere?* — Primam quippe viro injustitiam mulier propinavit in paradiso. Quomodo ergo justus ap- B parebit, qui de illa natus est, quæ injustitiæ propinatrix exstitit? Sequitur :

VERS. 15. *Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis, et cæli non sunt mundi in conspectu ejus.* — Hoc cælorum nomine repetit, quod sanctorum prius appellatione signavit. Nam de eisdem sanctis scriptum est : « Cæli enarrant gloriam Dei (Psal. xviii, 2). » Quia per naturam omnes in semetipsis propriam mutabilitatem habent. Sed dum immutabili veritati semper inhærere desiderant, inhærendo agunt ut immutabiles fiant. Cumque ad hanc se toto affectu tenent, quandoque accipiunt ut super semetipsos ducti, vincant hoc quod in semetipsis mutabiles exstiterunt. *Cæli non sunt mundi in conspectu ejus*, quia per semetipsos ante C districtum judicium, nec ipsi esse mundi ad perfectum possunt, qui munditiæ prædicatores fiunt, Joanne attestante, qui ait : « Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsum seducimus (Joan. 1, 8) » et reliqua. Sequitur :

VERS. 16. *Quanto magis abominabilis et inutilis homo!* — Abominabilem scilicet propter immunditiam maculæ; inutilem vero propter injustitiam imperfectæ vitæ. Qui tamen abominabilis et inutilis intelligi et aliter potest. Aliquando enim homo perversus quædam recte agere videtur, sed per ea quæ iniqua sunt, etiam ea ejus quæ recta sunt destruuntur. Et quia multum Deo displicent mala, neque illa placent quæ videntur bona. Qui ergo in malis suis Deo abominabilis est, in bonis inutilis. D Sequitur : *Qui bibit quasi aquam iniquitatem.* — Culpa enim quæ ab stulto homine, sine ulla retractatione perpetratur, quasi aqua iniquitas bibitur. Sequitur :

VERS. 17. *Ostendam tibi, audi me, quod vidi narrabo tibi.* — Habent hoc omnes arrogantes proprium, ut cum rectum quid vel parum senserint, in usum hoc elationis inflectant, atque unde per intellectum sibimetipsis altiores fiunt, inde per tumorem elationis in foveam cadant. Et ut fortio- rem sibi auctoritatem arroget, dicit : *Quod vidi narrabo tibi.* — Quia vero nonnunquam hæretici de damnatis suis partibus confunduntur, et tamen eorum sententias, quasi cum auctoritate ad medium proferunt, ex quorum stultitia jure reprobantur. Subditur :

VERS. 18, 19. *Sapientes confitentur, et non abscondunt patres suos. Quibus solis data est terra, et non transivit par eos alienus.* — Solis suis patribus datam existimant, quia solos errorum suorum magistros rexisse veraciter Ecclesiam putant. Quis vero *alienus*, nisi apostata angelus vocatur? Unde per Psalmistam de cunctis simul malignis spiritibus dicitur : « Quomodo alieni insurrexerunt in me, et fortes quæsierunt animam meam (Psal. lxxv, 5). » Hæretici igitur, quia doctorum suorum corda apostatæ angelo existimant non fuisse sub- jecta, transisse per eos alienum denegant. Cui videlicet alieno per unumquemque transire est, iniquas in corde ejus cogitationes immittere. Sequitur :

VERS. 20. *Cunctis diebus suis impius superbit.* — Solent etiam electi in quibusdam cogitationibus suis atque actibus superbire, sed quia electi sunt, cunctis diebus suis superbire non possunt, quia priusquam vitam finiant, ad humilitatis metum [metam] ab elatione e corda commutant. Impius vero diebus suis omnibus superbit, quia sic vitam terminat, ut ab elatione minime recedat. Unde bene subditur : *Et numerus annorum incertus est tyrannidis ejus.* — Superbire minime debuisset, etiamsi annorum suorum certum numerum habere potuisset, ut sciens quantum viveret, præsciret quando se ab elatione removeret. At postquam vita semper incerta est, tanto semper mors subrepens timeri debet, quantum nunquam prævideri valet. Bene autem superbiam impii tyrannidem C vocat. Proprie enim tyrannus dicitur qui in communi republica non jure principatur. Sed sciendum est quia omnis superbia juxta modum proprium tyrannidem exercet, nec intuetur Dominus quantum quisque mali valeat facere, sed quantum vellet. Et cum deest potestas foris, apud se tyrannus est, cui iniquitas dominatur intus. Sequitur :

VERS. 21. *Sonitus terroris semper in auribus illius, et cum pax sit, ille insidias suspicatur.* — Nil autem simplici corde felicius, quia quo innocentiam erga alios exhibet, nil est quod pati ab aliis formidet. At contra mens prava semper in laboribus, quia aut molitur mala quæ inferat, aut metuit ne hæc sibi ab aliis inferantur, et quidquid contra proximos excogitat, hoc contra se excogitari a proximis formidat. Fit undique suspecta, undique trepida. Omnis qui ad memoriam venit exquirere contraria creditur. Cui ergo tranquillitas securitatis deest, huic procul dubio *terroris sonitus semper in auribus est*, et sæpe contingit, ut tali cuilibet proximus suus simpliciter loquatur, nil adversum cogitet. Sed *cum pax sit, ille insidias suspicatur*, quia qui semper dolose agit simpliciter erga se agi non æstimat. Et quia scriptum est : « Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit (Prov. xviii, 3). » Involutus iniquitatis suæ tenebris, jam de luce desperat. Unde et sequitur :

VERS. 22. *Non credit quod reverti possit de tenebris, circumspectans undique gladium.* — Quia dum

ferri se undique insidiis credit, salute desperata semper ad nequitiam excrescit. Sequitur :

VERS. 23. *Cum se moverit ad quærendum panem, novit quod paratus sit in manu ejus tenebrarum dies.* — Panis etenim stipendium vitæ præsentis, tenebrarum vero dies tempus ultionis accipitur. In hac vita quæ..... suo aliquando iste perversus iram superni judicis perpendit præsentem, sed e malo non avertitur, ut etiam ipsa quoque ab ejus interitu valeat averti. Accusante autem se conscientia ferri metuit, sed tamen semper auget quod feriat. Contemnit enim reditum suum, desperat veniam, superbit in culpa. Sequitur :

VERS. 24. *Terrebit eum tribulatio, et angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium.* — In omni quod iniquus agit, tribulatione et angustia vallatur, quia cor ejus anxietate et suspicionem confunditur. Sciendum quoque, quia rex qui præparatur ad prælium, sic de hoste suspectus est, ut eundem quem ducit, exercitum metuat ne labefactetur, ne destitutione militum, jaculis pateat inimicorum. Iniquus ergo angustia vallatur sicut qui præparatur ad prælium, quia videlicet falsa loquens, formidat ne suos amittat milites, id est argumenta falsitatis, et veritatis jaculis pateat, si ei fortasse defuerit quod ex fallacia opponat. Sequitur :

VERS. 25. *Tendit enim adversus Deum manum suam, et contra Omnipotentem roboratus est.* —

Hæc de ipso iniquorum capite scilicet Antichristo apertius sentiuntur. Qui contra Deum manum erigens, roborari dicitur, quia parvo tempore permittitur exaltari, ut cum ad modicum gloriari sinitur, eo in perpetuum atrocius puniatur. Sed quia ejus membra sunt omnes iniqui, hoc quod in fine mundi ille tunc singulariter acturus est unus, videamus modo qualiter a malis agatur singulis. Contra Deum quippe manum tendere est in operatione prava despectis Dei iudiciis perseverare, et quia tunc magis irascitur cum permittit impleri, quod saltem concipi in cogitatione non debuit. Contra Omnipotentem iniquus iste roboratur, quia prosperari in mala sua actione permittitur, quatenus et perversa faciat, et tamen feliciter vivat, de quo adhuc subditur :

VERS. 26. *Cucurrit adversus Deum erecto collo.* — Erecto collo adversus Deum currere est, ea quæ Creatori displicent cum audacia perpetrare. De quo recte dicitur *cucurrit*, id est, in malo opere obstaculum de adversitate non habuit, de quo adhuc additur. *Et pingui cervice armatus est.* — Pinguis cervix est opulenta superbia, affluentibus videlicet rebus quasi multis carnibus fulta. Potens igitur iniquus in pingui cervice armatur contra Dominum, quia rebus temporalibus tumens, contra præcepta veritatis quasi de magnitudine carnis erigitur. Sequitur :

VERS. 27. *Operuit faciem ejus crassitudo.* — *Vivus quippe in facie, in qua et prima corporis ho-*

norabilior pars est. Non ergo immerito mentis intentio per faciem designatur, quam quolibet verimus, illud videmus. Faciem ergo crassitudo operis, quia desiderata terrenarum rerum abundantia oculos mentis premit, et hoc quod in eis honorabile esse debuit, ante Dei oculos foedat, quia curis multiplicibus aggravat. Sequitur *Et de lateribus ejus arvina dependet.* — Quia arvina pinguedo est carnis, latera dicere solemus divitum, hos quos eis conjunctos cernimus. Arvina de lateribus ejus pendet, quia quisquis potenti et iniquo adhæret, ipse quoque de ejus potentia velut ex pinguedine rerum tumet. Qui patroni perversi iniquitatem sequens Deum non timet, quos valet, et quantos valet pauperes affligit, et de gloria temporali cor elevat. Sequitur :

VERS. 28. *Habitavit in civitatibus desolatis, et in domibus desertis, quæ in tumultis sunt reductæ.*

— Qui enim a conversatione conviventium civitas appellatur, civitates desolatæ sunt ipsi obsequentium cunei perversorum, quorum clamoribus perversus iste laudatur, cum ad prava opera per nequitiam rapitur. Domus vero desertæ sunt cogitationes pravæ quas iniquus iste inhabitat, quia per omne quod agit iniquorum omnium cogitationibus placere appetit. Qui deserti et desolati dicuntur, quia omnipotens Deus et conversationes, et cogitationes talium deserit. Ruentia namque domorum atque civitatum ædificia tumultos faciunt. Quomodo dum pravi quique confusis actionibus sibimetipsis ad perversa opera junguntur, ostendunt procul dubio, quia ædificia vitæ ceciderunt. Sequitur :

VERS. 29. *Non habitabitur [ditabitur], nec perseverabit substantia ejus, nec mittet, in terra radicem suam.* — Quod hic *non habitabitur* dictum est, in quibusdam codicibus reperi *non ditabitur*. Sed sensus non discrepat, quamvis a se sermo discordet. Ille enim virtutibus dilabitur cujus mentem non habitat omnipotens Deus. Sed quia superbi cogitatio Auctoris sui gratiam non inhabitat, profecto virtutibus non ditatur. Propter hoc ergo quod interius est vacuus ditatur, non inhabitabitur : propter hoc vero quod transitorie foris tumet, recte subjungitur : *Nec perseverabit substantia ejus.* — Superbus enim quisque dum contra Dominum roboratur, dum currit *erecto collo*, et in *pingui cervice* contra Auctorem erigitur, stare quasi arbor videtur : sed status ejus sine radice est, quia velut ad levem flatum, sic ad modum occultæ sententiæ vita ejus eruitur. Sin vero hoc loco terram, æternæ vitæ retributionem accipimus, de qua Propheta ait : « Portio mea in terra viventium (Psal. cxli, 6). » Iniquus iste in terra radicem suam non mittit, quia nunquam ad æternæ vitæ desiderium cordis sui cogitationem plantat. Quod enim radix arbori, hoc unicuique hominum cogitatio sua est. Sequitur :

VERS. 30. *Non recedet de tenebris.* — Si superbus iste a culpa ad justitiam redire voluisset, de

tenebris recederet: sed quia lucem justitiæ non quærit, de tenebris non recedit. Sequitur: *Ramos ejus arefacit flamma.* — Quia ipsi quoque qui ei conjuncti sunt, terrenis desideriis æstuant, et dum desideriorum flamma clientium ejus animos accendit, scilicet ramos ejus arefacit, ut fructum boni operis non ferant. Sequitur: *Et auferetur spiritu oris sui.* — Superbus etenim quisque, quo in hac vita plus valet, eo sibi linguæ frena audacius relaxat, ut loquatur perversa quælibet, *et auferetur spiritu oris ejus*, quia eo percussione sententiam accipit, quo oris sui spiritum sub divina formidine non restrinxit. Sequitur:

VERS. 31. *Non credit frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit.* — Quoties post culpam eleemosynas facimus quasi pro pravis actibus pretium damus. Unde et per Prophetam de eo qui hæc non agit, dicitur: « Non dabit propitiationem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ (Psal. LXXXIV, 89). » Nonnunquam vero divites elati inferiores opprimunt, aliena rapiunt, et tamen quasi quædam aliis largiuntur. Sed non frustra credit, quod *pretio redimendus sit*, quia eleemosyna superbi divitis eum redimere non valet, quam perpetrata simul rapina pauperis ante Dei oculos ascendere non permittit. Quod fortasse intelligi et aliter potest. Quia sæpe superbi divites, cum eleemosynam tribuunt, non hanc pro æternæ vitæ desiderio, sed pro extendenda vita temporali largiuntur. Mortem se posse differre dationibus credunt. Sed *non credat frustra errore deceptus, quod aliquo pretio sit redimendus*, quia obtinere ex impenso munere non valet, ut finem debitum evadat, cujus etiam nequitia intercidit vitam. Unde subditur:

VERS. 32. *Antequam dies ejus impleantur, peribit, et manus ejus arefcit.* — Præfixi dies singuli Dei præscientia nec augeri possunt nec minui, nisi contingat ut ita præsciantur, ut aut cum optimis operibus longiores sint, aut cum pessimis breviores. Sicut Ezechias augmentum meruit dierum impensione lacrymarum. Et sicut de perversis scriptum est: « Indisciplinatis obviat mors (Isa. XXXVIII, 5). » Sed sæpe iniquus quamvis in occulta Dei præscientia longa vitæ ejus tempora non sint prædestinata, ipse tamen quia carnaliter vivere appetit, longos dies animo proponit, et quia ad illud tempus pervenire non valet quod expectat, quasi antequam dies illius impleantur, perit. Aliter. Sunt namque nonnulli, qui post vitam perditam ad semetipsos redeunt, et accusante se conscientia, perversa itinera relinquunt, commutant opera, antiquæ suæ pravitati contradicunt, terrenas actiones fugiunt, desideria superna sectantur. Sed priusquam in eisdem sanctis desideriis solidentur, per torporem mentis ad ea quæ dijudicare cœperant redeunt, atque ad mala quæ fugere disposuerant recurrunt: quia et si quid boni fortasse agere cœperit, priusquam in eo per longitudinem temporis convalescat, ad exteriora delabitur et perverse deserit quæ recte inchoasse videbatur

A (*Hæc videntur legi debere numero plurali*). Unde apte subditur: *Manus ejus arefcit.* Quia dum exterioribus actibus intempestive involvitur, ab omni vimirum bona operatione siccatur. Unde adhuc bene dicitur:

VERS. 33. *Lædetur quasi vinea in primo flore botrus ejus.* — Si florentem vineam per inæqualitatem acris immoderatum frigus attigerit, protinus ab omni humore viridatis arefacit. Et sunt nonnulli qui post perversa itinera sanctas vias sectari appetunt, sed priusquam in eis, ut diximus, bona desideria roborentur, quædam illos præsentis sæculi prosperitas accipit, quæ eos rebus exterioribus implicat, et eorum mentem dum a calore intimi amoris retrahit, quasi ex frigore exstinguit, et quidquid in eis de virtutum flore apparere videbatur, interficit. Nonnunquam vero vineam non frigus, sed æstus arefacit. Cumque immoderato calore tangitur, discusso flore botrus tabescit, et plerumque contigit, ut hi qui ad bona opera recta intentione non veniunt, cum placere se hominibus vident, ad exercenda hæc eadem opera vehementius accendantur, humanis placitura oculis agere anxie studeant, et quasi sancto desiderio ferveant. Quid itaque istos nisi in flore æstus attingit? Sequitur: *Et quasi oliva projiciens florem suum.* — Oliva quippe cum in flore est, si immoderata nebula tangitur, a plenitudine fructuum vacuatur. Et quoties quippe inchoantes bona opera ab aspicientibus laudari cœperint, atque in suis laudibus delectari, fit caligo intelligentiæ in cogitatione, ut jam discernere nequeam qua intentione quid faciant, et fructum perdunt operis, velut ex nebula favoris. Sequitur:

VERS. 34. *Congregatio enim hypocritarum sterilis.* — Cœpta enim bona non amitteret, si hypocrita non fuisset. Congregant enim hypocritæ bona opera, sed eorum sterilis est ipsa congregatio, quia per hoc quod agunt, fructum recipere in æterna retributione non appetunt, secundi ac virides in suis operibus humanis oculis videntur, sed in conspectu occulti judicis infecundi et aridi apparent. Sequitur: *Et ignis devorabit tabernacula eorum qui munera libenter accipiunt.* — Sicut enim corpus in tabernaculo, sic et mens habitat in cogitatione. Sed ignis tabernacula devorat, cum æstus avaritiæ cogitationes devastant. Et fit plerumque ut hypocrita aurum, vel quæque bona corporalia ab hominibus contemnat; sed quia hæc non accipit, majores ab eis laudes recipere quærat. Sin vero eorum tabernacula debemus accipere, in quibus illorum animæ habitant, ignis eorum tabernacula devorat, quia qui hic in mente ardent igne avaritiæ, illic etiam in carne concremantur ignibus gehennæ. Sequitur:

VERS. 35. *Concepit dolorem, et peperit iniquitatem, et uterus ejus præparat dolos.* — Dolorem quippe concipit, dum perversa cogitat; iniquitatem parit, cum explere cœperit quod cogitavit. Invidendo, dolorem concipit; derogando, iniquitatem parit. Uteri itaque nomina, recte mens accipitur, quia

sicut proles in utero concipitur, sic cogitatio in mente generatur. Et sicut in ventre cibi, ita in mente continentur cogitationes. *Vetus* quippe hypocritæ *præparat dolos*, quia tanto semper majo-

rem malitiam contra proximos in mente concipit, quanto solus præ omnibus videri innocentior quærit.

LIBER TERTIUS DECIMUS.

CAPUT XVI.

VERS. 1, 2. *Respondens Job dixit: Audivi frequenter talia.* — Electi quippe frequenter aliena mala quasi sua audiunt, et ab his eis crimen impingitur, a quibus crimina impacta perpetrantur. Hac enim responsione beatus Job illud Ecclesiæ tempus significat quo, oppressa ab adversariis temporali eorum potentia, quasi dejecta creditur. Unde sequitur: *Consolatores onerosi omnes vos.* — Sive enim hæretici seu pravi quilibet, cum laborare bonos in adversitate conspiciunt, in eo quod eos consolari appetunt, mala eis persuadere conantur. Unde non immerito bonorum mentibus onerosa fit eorum consolatio, quia inter verba dulcedinis, virus propinare cupiunt erroris. Sequitur:

VERS. 3. *Nunquid habebunt finem verba ventosa?* — Ventosa enim verba sunt, quæ inflationi temporali potius quam recludini serviunt. Sæpe autem mali etiam bona dicunt, sed quia non bene dicunt, ventosa verba proferunt. Nam dicta eorum etsi quando sana sunt per sententiam, inflata tamen sunt per elationem. Sequitur: *Aut aliquid tibi molestum est si loquaris?* — Mali viri cum aliis similibus sibi conviciosa verba proferunt, eo citius obmutescunt, quod de se talia mox audiunt, qualia suis auditoribus dicunt. Cum autem bonos viros per vitiosa verba jaculantur, nihil eis molestiæ ex convicio nascitur, quia contra tacentes loquuntur, nec compellunt audire quod sunt, quia justii convicia non reddunt, etiam dum coguntur audire quod non sunt. Sequitur:

VERS. 4. *Poteram et ego similia vestri loqui.* — Narrat justus quid facere poterit, sed ne justitiam deserat, quod facere poterat declinat. Sequitur:

VERS. 5, 6. *Atque utinam esset anima vestra pro anima mea! Consolarer et ego vos sermonibus, et moverem caput meum super vos. Roborarem vos ore meo, et moverem labia quasi parcens vobis.* — Aliquando necesse est ut pravus mentibus quæ humana prædicatione corrigi nequeunt, divina flagella optari benigne debeant. Quod cum magno fit amoris studio, videlicet non errantis pœna, sed correptio quæritur, et oratio potius quam maledictio esse monstratur. Notandum quod non ait: *Esset anima mea pro anima vestra*, sed, *Utinam esset anima vestra, pro anima mea.* Quia profecto sibi malediceret, si se illis similem fieri optaret, illis vero meliora voluit quos sibi fieri similes quæsivit. Consolamur vero praves in flagello constitutos, cum de exteriori per-

b cussione interiorem in eis convalescere salutem indicamus. Caput etiam movemus, cum mentem, quæ principale nostrum est, ad compassionem inflectimus, eosque inter flagella roboramus, cum doloris eorum vim verbis mitibus lenimus. Sunt namque nonnulli, qui dum interna nesciunt, de malis exterioribus desperabiliter affliguntur. Quod vero non ait, *parcens*, sed *quasi parcens vobis*, nequaquam hoc negligenter prætereundum puto, quia sancta Ecclesia disciplinæ vigorem cum permistione mansuetudinis servans, aliquando malis, et quasi *parcens*, parcit, aliquando vero et quasi non *parcens*, parcit. Sancta ergo Ecclesia cum prædicatores suos quædam facta malorum sub dispensatione invectionis increpat, labia quasi *parcens* movet, sed tamen parciendo non parcit, quia ab invectione culpæ generaliter non tacet, quæ specialiter tacet. Sequitur:

VERS. 7. *Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescit dolor meus, et si tacuero, non recedit a me.* — Hoc personæ beati Job qualiter congruat, nullus ignorat; sed si ad sanctæ Ecclesiæ typum trahatur, hæc et cum loquitur dolor minime quiescit, quando locutione sua perversos minime corrigi conspicit, et cum tacet dolor minime recedit, quia etsi aversata conticuerit, hoc ipsum amplius quod tacet gemit, quia se tacente perversorum culpas excrescere conspicit. Sequitur:

VERS. 8. *Nunc autem oppressit me dolor meus.* D Dolore suo sancta Ecclesia premitur, quando in malitia sua crescere perversos intuetur. Et quia dum pauci crescunt, etiam infirmi qui in ea sunt, ad sequenda studia pravitatis irritantur, recte additur: *Et ad nihilum redacti sunt omnes artus mei.* — Sicut enim per ossa fortes, sic per artus infirmi quique designari solent. Membra ergo Ecclesiæ ad nihilum rediguntur, quando ex imitatione pravorum in hoc mundo crescentium, infirmi quique deterius informantur. Videntes etenim malorum felicitatem, sæpe et ab ipso fidei statu dilabuntur. Bene autem dicitur: *Nunc autem*, quia videlicet tempus doloris Ecclesiæ modo est, et tempus gaudii postmodum. Sequitur:

VERS. 9. *Et rugæ meæ testimonium dicunt contra me.* — Quid per rugas, nisi duplicitas designatur? Rugæ itaque sunt sanctæ Ecclesiæ omnes qui in ea dupliciter vivunt, qui fidem vocibus clamant, operibus denegant. Has autem rugas in electis suis Ecclesia sancta non habet, quia videlicet nesciunt

aliud foras ostendere, et intus aliud habere. Unde A recte egregius prædicator dicit: » Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam aut rugam (*Ephes. v, 27*). » Ac si ergo dicat: Ipsi insequendo increpant, qui nunc in meo corpore positi, duplicitatis suæ in malitiam non emendant. Sequitur: *Et suscitatur falsiloquus adversus faciem meam contradicens mihi.* — Etiam pacis suæ tempore sancta Ecclesia falsiloquium patitur, dum sunt in ea multi qui de æternitatis promissione diffidunt et tamen se fideles esse mentiuntur. Qui dum prædicationi ejus aperte contradicere non præsumunt, falsiloquium non contra faciem, sed quasi post dorsum patitur. Sed cum tempus malitiæ eruperit, eis qui nunc metuens derogat, ad contradicendum ante faciem venit, quia verbis veræ B fidei apertis vocibus obsistit. Sequitur:

VERS. 10. *Colligit furorem suum in me.* — Habet nunc diabolus contra sanctam Ecclesiam furorem, sed sparsus furor ejus est, quia occultæ sunt ejus tentationes quas per singulos movet. Cum vero contra eam aperta persecutione eruperit, furorem suum in ea colligit, quia in afflictione illius tota se intentione constringit. Sequitur: *Et comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis.* — De quo et subditur: *Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.* — Ille quippe antiquus hostis contra hanc dentibus fremit, eamque terribilibus oculis intuetur, quia per alios crudelia exercet, et per alios quæ exercent providet. Dentes namque hujus hostis sunt bonorum persecutores atque carnifices, qui ejus membra C laniant, dum electos illius suis persecutionibus affligunt. Oculi vero hujus hostis sunt hi qui contra eam provident mala quæ fiant, suisque consiliis persecutorum ejus crudelitatem inflamment. Antiquus ergo adversarius fremit contra eam dentibus suis, dum per crudeles reprobos in ea insequitur vitam bonorum. Intuetur eam *terribilibus oculis*, quia pravorum consiliis non cessat mala exquirere, in quibus hanc semper deterius affligat. Sequitur:

VERS. 11. *Aperuerunt super me ora sua exprobrantes.* — Ora sua reprobi exprobrantes aperiant, cum et erroris sui mala prædicare non metuunt, et prædicamentis rectæ fidei invident. Sequitur: *Percusserunt maxillam meam, satiati sunt pænis meis.* — Maxilla quippe Ecclesiæ sancti prædicatores sunt sicut sub Judææ specie per Jeremiam dicitur: « Plorans ploravit in nocte, et lacrymæ ejus in maxillis ejus (*Thren. 1, 2*). » Maxillam quippe perversi feriunt, cum bonos prædicatores insequuntur, et tunc reprobi grande aliquid fecisse æstimant, cum vitam predicatorum necant. Illa quippe pæna eos satiat, quæ mentem Ecclesiæ præcipue castigat. Sequitur:

VERS. 12. *Conclusit me Deus apud iniquum, et in manus impiorum me tradidit.* — Electorum populus apud iniquum concluditur, cum ejus caro antiqui hostis persecutionibus temporaliter datur. Qui non spiritui, sed manibus traditur impiorum, quia

quo hunc in mente capere nequeunt, eo contra carnem illius crudelius inardescunt. Sequitur:

VERS. 13. *Ego ille quondam opulentes, repente contritus sum.* — In eo quod se repente contritum asseruit, infirmorum mentem improvidam designavit. Qui dum mala quæ ventura sunt prævidere nesciunt, tanto eis graviora fiunt, quanto et ab eis inopinata tolerantur. Firmis autem mentibus repente adversa non veniunt, quia, priusquam veniant, prævidentur. Quod tamen nunc quoque sancta Ecclesia in quibusdam retro latentibus patitur, qui post doctrinæ opulentiam, subditis aliquando vitis conteruntur, ut sic in quibusdam malis corruant, ac si verbi pabulum nunquam habuissent. Sequitur: *Tenuit cervicem meam, confregit me, et posuit quasi in signum.* — Sicut in malis cervix superbiam, sic in bonis libertatem erectionemque significat. Et quia persecutionis tempore infirmi quidam vera quæ sentiunt prædicare libere non præsumunt, recte de hoc hoste dicitur. *Tenuit cervicem meam, confregit.* — Fortasse autem hi cervicis appellatione signati sunt, qui pacis ejus tempore plus quam decet, eriguntur; et sub occasione defendendæ rectitudinis, vitio deserviunt elationis. Qui persecutionis tempore, idcirco adversa plus sentiunt, quia de prosperis extolluntur. Constat nimirum quia idcirco signum ponitur ut sagittarum emissionem feriat. Fidelis autem populus in signum hosti suo est positus, quia eum semper suis persecutionibus affligit. Qui enim in hac vita assidua mala tolerat, velut in signo positus excipit facientes. Sequitur:

VERS. 14. *Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit et effudit in terra viscera mea.* — Hæc justa litteram beato Job congrui [congruere] posse videbantur per hoc quod dicitur. *Circumdedit me lanceis suis*, nisi, subderet quod eo scriptum minime legitur. *Effudit in terra viscera mea.* — Ex qua re necesse est, ut dum hoc justa litteram invenire non possumus, ea quæ in verbis ejus secundum historiam sonant, juxta spiritum requiramus. Sancta Ecclesia lanceis ab hoste suo circumdatur, quando in membris suis ab impugnatore callido tentationum jaculis impeditur. Bene autem circumdare lanceis dicimus quia antiquus hostis intentionis suæ vulnere ab omni parte nos impetit. *Convulneravit lumbos meos.* In lumbis quippe luxuria est. Unde et is qui cupiebat voluptatem libidinis a corde extinguere, predicavit dicens: « Succincti lumbos mentis vestræ (*I Petr. 1, 13*). » Cum ergo antiquus hostis fidelem populum ad luxuriam pertrahit, hunc procul dubio in lumbis ferit. Ubi notandum quoque est, quod non ait: vulneravit, sed *convulneravit lumbos meos*. Sicut enim loqui aliquando unius est, colloqui vero duorum, vel fortasse multorum: sic antiquus hostis, quia nos ad culpam sine nostra voluntate non rapit, nequaquam lumbos nostros vulnerare, sed convulnerare dicitur, quia hoc quod nobis ille male suggerit, nos sequentes ex voluntate propria implemus. Sequitur:

Non pepercit. — Ac si dicat: Non destitit. *Et effudit in terra viscera mea.* Quid aliud sanctæ Ecclesiæ viscera debemus accipere, nisi eorum mentes qui ejus quædam in se mysteria continent, qui ad intima sacramenta deserviunt? Sed antiquus adversarius cum fideles quosdam, qui interioribus sacramentis deservire videbantur, ad sæcularia negotia pertrahit, ejus procul dubio viscera in terram fundit. Sequitur:

VERS. 15. *Concidit me vulnere super vulnus.* — In infirmis suis sancta Ecclesia vulnere super vulnus conciditur, quando peccatum peccato additur, ut culpa vehementius exaggeretur. Quem avaritia pertrahit ad rapinam, rapina ducit ad fallaciam, ut perpetrata culpa ex falsitate etiam defendatur, quid iste, nisi super vulnus concisus est vulnere? Unde quoque et per prophetam dicitur: « Maledictum, et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium, inundaverunt, et sanguis sanguinem tetigit (Osee iv, 2). » Sequitur: *Irruit in me quasi gigas.* — Facile quippe inimico resistitur, si non ei vel in multis, vel in uno diutius consentiatur, si vero ejus suasionibus anima subesse consuerit, quanto se ei crebrius subjicit, tanto eum sibi intolerabiliorem facit, ut ei reluctari non valeat. Sequitur:

VERS. 16. *Saccum consui super cutem meam, et operui cinere carnem meam.* — Quid in sacco et in cinere, nisi pœnitentia? Quid in cute et in carne, nisi peccatum carnis debet intelligi? Cum ergo quidam post lapsum carnis ad pœnitentiam redeunt, quasi saccus super cutem consuitur, et cinere caro cooperitur, quia culpa carnis per pœnitentiam tegitur, ne in districti Judicis examine ad ultionem videatur. Sequitur:

VERS. 17. *Facies mea intumit fletu.* — Facies quippe Ecclesiæ sunt hi qui in lucis regiminum positi apparent primi, ut ex eorum specie sit honor fidelis populi, etiamsi quid in corpore latet deforme. Qui nimirum prælati plebibus plangunt culpas infirmantium, seque sic de alienis lapsibus ac si de propriis affligunt. Sequitur: *Et palpebræ meæ caligaverunt.* — Palpebræ enim recte appellatæ sunt, qui ad providenda pedum itinera vigilant. Sed cum occulta Dei judicia nec præpositi vigilantes intelligunt, palpebræ sanctæ Ecclesiæ caligant. Sequitur:

VERS. 18. *Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, dum haberem mundas ad Deum preces.* — Absque iniquitate enim manus suæ pertulit, « qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (I Petr. ii, 22). » Et tamen dolorem crucis pro nostra redemptione toleravit. Qui solus pro omnibus mundas ad Deum preces habuit, quia et in ipso dolore passionis pro persecutoribus oravit dicens: « Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt (Luc. xxiii, 34). » Sequitur.

VERS. 19. *Terra ne operiat sanguinem meum, neque inveniat locum in te latendi clamor meus.* — Peccanti homini dictum est: « Terra es, et in

terram ibis (Gen. iii, 19). » Quæ scilicet terra Redemptoris nostri sanguinem non abscondit, quia unusquisque peccator redemptionis suæ pretium sumens, confitetur ac laudat, et quibus volet proximus innotescit. Terra etiam ejus sanguinem non aperuit, quia sancta Ecclesia redemptionis ejus mysterium in cunctis jam mundi partibus prædicavit. Ipse enim sanguis redemptoris qui sumitur, clamor est nostri Redemptoris. Unde etiam Paulus dicit: Et sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel (Hebr. xii, 24). » Locum enim latendi clamor ejus in nobis invenit, si hoc quod mens credit, lingua tacet. Sed ne in nobis clamor ejus lateat, restat ut unusquisque juxta modulum suum vivificationis suæ mysterium proximis innotescat. Sequitur:

VERS. 20. *Ecce enim in cælo testis meus, et conscius meus in excelsis.* — Cum enim filius labefactaretur in terra, erat ei testis in cælo. Testis quippe Filii Pater est, de quo ipse in Evangelio dicit: « Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me (Joan v, 37). » Qui recte etiam conscius dicitur, quia una voluntate, uno consilio Pater cum Filio semper operatur. Quod fortasse etiam ad vocem ejus corporis referri valet. Sancta namque Ecclesia idcirco adversa vitæ præsentis tolerat, ut hanc superna gratia ad præmia æterna perducatur. Carnis suæ mortem despicit, quia resurrectionis gloriæ intendit, transitoria sunt quæ patitur: perpetua quæ præstolatur. De quibus nimirum bonis perpetuis dubietatem non habet, quia fidele jam testimonium Redemptoris gloriam tenet. Qui recte conscius dicitur, quia naturam nostram non solum creando novit, sed etiam assumendo. Scire enim ejus est nostra suscepisse. Unde etiam per Psalmistam dicitur: « Ipse enim scit figmentum nostrum (Psal. cii, 14). » Quæ tamen vox cum beato Job congruere nobis etiam singulis potest. Omnis enim, qui ex eo quod agit, humanas laudes appetit, testem in terra quærit; qui autem de actibus suis omnipotenti Deo placere festinat, testem se habere in cælo considerat. Sequitur:

VERS. 21. *Verbosi amici mei, ad Deum stillat oculus meus.* — Quid enim per oculum, nisi cordis intentio designatur? Sicut scriptum est: « Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit (Luc. xi, 34). » Cum ergo verbosi amici sunt, id est, cum et ipsi derogant, qui in fide sociantur ad Deum necesse est ut oculus stillet, quatenus nostra intentio tota in amoris intimi compunctione defluat. Sequitur:

VERS. 22. *Atque utinam sic judicaretur vir cum Deo, quomodo judicatur filius hominis cum collega suo.* — Peccatores quidem nos esse semper agnoscimus, sed tamen sæpe in flagello positi, pro quo magis peccato flagellamur, ignoramus. Et nos ipsi subtili inquisitione discutimus, ut sic quomodo possumus causam persecutionis nostræ investigare valeamus, quæ dum plerumque nos latet sit nobis oneri cæcitas nostra, et de eo quod patimur plus dolemus

Quisquis vero cum collega suo ad iudicium accedit, et quod sentit, dicit, et quidquid contradicitur agnoscit, et voluerit, pulsatur et novit unde pulsatur. Qui enim divina animadversione percutitur, dum novit quidem quia vapulat, sed cur vapulet ignorat, quasi dicit ipse quod sentit, sed quod contra se dicitur nescit, quia ipse quidem ingemiscit in verberibus, sed Deus aperte non declarat, pro qua eum feriat ultione. Sequitur :

VERS. 23. *Ecce enim breves anni transeunt, et semitam per quam non revertur ambulo.* — Omne quod transit breve est, etiamsi tardius terminari videatur. In mortis autem semita, per quam non revertimur, ambulamus; non quod ad vitam carnis minime resurgendo reducimur, sed quod ad labores huius vite mortalis vel ad conquirenda præmia laboribus iterum non venimus. Sequitur :

CAPUT XVII.

VERS. 1. *Spiritus meus attenuabitur.* — Attenuatur spiritus timore iudicii, quia electorum mentes quo amplius extremo iudicio propinquare se sentiunt, eo ad discutiendos semetipsos terribiliter contremiscant, et si quas in se carnales cogitationes unquam inveniunt, penitentiae ardore consumunt, nec cogitationes suas dilatarum carnali voluptate permittunt. Sequitur : *Dies mei breviabuntur, et solum mihi superest sepulcrum.* — Qui enim considerat qualis erit in morte, semper fit timidus in operatione, atque unde in oculis suis jam quasi non vivit, inde veraciter in oculis sui Conditoris vivit. Sequitur :

VERS. 2. *Non peccavi, et in amaritudinibus moratur oculus meus.* — Ac si aperte dicat : Culpam non feci, et flagella suscepi. Sed hac in re animum movet, qui in multis se historiarum locis peccasse confitetur, qua ratione nunc peccasse se abnegat? Sed ad hæc ratio celeriter occurrit, quia nec tantum peccavit, ut flagella mereretur, nec tamen sine peccato esse potuit. Redemptor etiam ad ereptionem nostram veniens, et non peccavit, et amaritudinem pertulit, quia pœnam nostræ culpæ sine culpa suscepit. Sequitur :

VERS. 3. *Libera me, et pone me juxta te, et cujusvis manu pugnet contra me.* — Ipse etenim non peccavit in cogitatione vel opere, ipse in amaritudine moratus est per passionem, ipse liberatus est per resurrectionem. Ipse juxta patrem positus est per ascensionem, quia profectus in cœlum sedet a dextris Dei. Et quia per ascensionis ejus gloriam Judæa in discipulorum ejus persecutionem commota est, recte nunc dicitur *Et cujusvis manus pugnet contra me.* Sequitur :

VERS. 4. *Cor eorum longe fecisti a disciplina.* — Si enim discipline custodiam nossent, nequaquam Redemptoris nostri præcepta contemnerent. Ipsa eos carnis suæ mortalitas excitasset ad amorem vite immortalis. Hoc ipsum namque in hac vita corruptionis nos esse subjectos jam de flagello discipline est. Æstu enim et frigore, fame sitique turbari, morbis affici, quandoque etiam extinguui, quid sunt hæc alia quam flagella peccati?

A Neque hoc ita dicitur, ac si omnipotens et misericors Deus longe cor hominis a disciplina faciat, sed quod sponte lapsum ibi remanere ubi cecidit iudicando permittat. Sequitur : *Propterea non exaltabuntur.* — Quia dum infimis voluptatibus dimissi terrena bona semper desiderant, cor ad superna gaudia nunquam levant. Exaltarentur quippe si mentem ad spem patriæ cœlestis erigerent. Sed qui per disciplinam custodire vitam minime student, semper per desideria in imis jacent. Sequitur :

VERS. 5. *Prædam pollicetur sociis et oculi filiorum deficient.* — Postquam de multitudine iniquorum, id est de antiqui hostis corpore beatus Job sententiam protulit, mox ad ipsum eorum principem, id est caput omnium perditorum sententiam vertit, atque a plurali numero ad singularem redit. Perversus itaque iste auctor erroris prædam sociis polliceretur, quia malignis spiritibus pravorum mittit animas, in eorum fine rapiendas. *Et oculi filiorum ejus deficient.* Quia dum intentiones hominum ad sola terrena speranda excitat, hoc illos amare facit, quod diu tenere non possunt. Possunt quoque et per socios fortasse intelligi crudelissimi quique et omni malitia jam repleti. Per filios vero hi qui adhuc deceptoris promissionibus illusi, augendæ pravitati nutriuntur. Sed *oculi filiorum ejus deficient,* quia pravorum intentiones cadunt. Sequitur :

C VERS. 6. *Posuit me quasi in proverbium vulgi, et exemplum suum coram eis.* — Hæc beatus Job dicat ex se, dicat ex vocibus omnium electorum. Omnis quippe qui flagello percutitur, quasi in proverbium ponitur vulgi, quia stultus quisque dum cuiquam maledicere appetit, ex illius similitudine maledictionem sumit, quem temporaliter percussus videt, eamque pœnam suo optat adversario, quam evenisse conspicit justo, sicque fit ut non recte sapientibus in exemplum deducatur rectus. Sequitur :

D VERS. 7. *Caligavit ad indignationem [ab indignatione] oculus meus, et membra mea quasi in nihilum sunt redacta.* — Ab indignatione oculus caligat quando ipsi quoque qui in Dominico corpore, id est in Ecclesia, lumen veritatis habent, dum se diutius despici ac designari conspiciunt, de occulto iudicii admiratione turbantur, et secretum Dei penetrare nequeunt, cur prævalere perversi contra bonorum innocentiam permittantur. Membrorum quippe nomine, teneritudo infirmorum exprimitur, qui dum perversos prospiciunt florere, justosque cruciari, ad hoc nonnunquam perveniunt, ut se bona vel inchoasse pœniteant. Sequitur :

VERS. 8. *Stupebant super hoc, et innocens contra hypocritam suscitabatur.* — Hoc loco innocens necdum perfectus justus accipitur, qui bona adhuc inchoans, etsi nocere aliis non novit, perfecta tamen ipse agere nequaquam valet. Succenditur vero contra hypocritam innocens, dum gloriæ simulatores invidet, etiam qui nulli nocere solet. Sin vero hoc in loco innocens quilibet perfectus in

bono accipitur, contra hypocritam innocens suscitatur, quando et florere conspicit, et tamen cum suo eum flore contemnit. Sequitur :

VERS. 9. *Et tenebit justus viam suam, et mundis manibus addet fortitudinem.* — Considerato quippe hypocrita, justus viam suam tenet, quia dum illum ex perversa voluntate obtinere ea quæ mundi sunt intuetur : ipse ad amorem cælestium robustius stringitur, sciens quia bonis desideriis præmia æterna non deerunt, dum et pravis et duplicibus cordibus bona temporalia non negantur. Qua ex re mundis quoque manibus addet fortitudinem, quia conspiciens perversos obtinere terrenam gloriam, bona opera sua provehit ad perfectionem, et tanto altius temporalia despicit, quanto hæc etiam malis abundare cernit. Sequitur :

VERS. 10. *Igitur vos omnes convertimini et venite.* — Quæ videlicet exhortationis verba, proprie ad electos format, quos ad æternitatem vocat. Qui duobus modis invitatur, scilicet ut et convertantur et veniant. Convertantur nimirum fide, veniant opere. Vel certe convertantur deserendo mala, et veniant bona faciendo, sicut scriptum est « Declina a malo et fac bonum (Psal. xxxvi, 27). » Sequitur : *Et non inveni in vobis ullam sapientiam.* — Quid est enim quod eos ad sapientiam vocat, et tamen optat ne illos sapientes inveniat, nisi quod ad veram sapientiam venire non possunt, qui falsæ suæ sapientiæ fiducia decipiuntur? De quibus scriptum est : « Væ vobis qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes (Isa. v, 21). » Sequitur :

VERS. 11. *Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.* — Sancta electorum Ecclesia per diurna et nocturna tempora conspicit vitæ suæ spatia transire, quia noctem in adversitatibus, diem vero in prosperitatibus habere consuevit. Quasi enim lux ei oritur ex tranquillitate pacis, et nox ex dolore persecutionis. Sed cum post quietis otia, ad excrecentes contra se persecutiones laboremque redit, dies suos transisse testatur. In quibus tamen diebus solet tanto gravioribus curis premi, quanto a se ipsa tranquillitate pacis subtiliores a Judice rationes excogitat exquiri. Sed dum bonis mentibus temporalis felicitas transit, etiam cura eis terræ dispensationis subtrahitur, quæ eos in cogitationibus torquere videbatur. Sequitur :

VERS. 12. *Noctem verterunt in diem.* — Dissipatæ etenim cogitationes noctem in diem vertunt, quia nonnunquam justis amplius placet ex adversitate mala perpeti, quam ex prosperitate terrenæ dispensationis cura fatigari. Sequitur : *Et rursus post tenebras spero lucem.* — Lux enim post tenebras speratur, quia vel post noctem vitæ præsentis æternum lumen percipitur, vel ita hic adversitas atque prosperitas alternat, ut sibi succedere vicissim non desinant. Unde fit, ut et in luce nox in suspitione sit, et nocte lux in præsumptione, sicut scriptum est : « In die bonorum ne immemor sis malorum, et in die ma-

lorum ne immemor sis bonorum (Eccli, ii, 27). » Sequitur :

VERS. 13. *Si sustinero, infernus domus mea est, in tenebris stravi lectulum meum.* — Priores etenim sancti et sustinere adversa poterant, et tamen corporibus educti adhuc ab inferni locis liberari non poterant, quia necdum venerat qui illuc sine culpa descenderet, ut eos qui ibi ex culpa tenebantur, liberaret. Tunc vero homo suum lectulum in tenebris stravit, quando lucem justitiæ persuasori callido consentiendo deseruit, et quia in ipsis inferni locis justorum quoque animæ sine tormento tenebantur, ut et pro originali culpa adhuc illud descenderent, et tamen ex propriis actibus supplicium non haberent. Quasi in tenebris lectulum stravisse, est in inferno sibi requiem præparasse. Grave enim tædium electis fuit post solutionem carnis, adhuc speciem non videre Creatoris. Quod tædium non immerito beatus Job tenebras vocat. Sequitur :

VERS. 14. *Putredini dixi : Pater meus es, mater mea, et soror mea vermibus.* — Quid est quod dixit putredini. *Pater meus es*, nisi quod omnis homo ab origine jam vitata descendit? Unde et additur : *Mater mea, et soror mea vermibus.* Quia videlicet, et ab ipsa putredine, et cum ipsa venimus in hunc mundum. Quantum enim ad materiam corruptilitatis carnis, mater nostra ac soror vermes sunt, quia et de putredine processimus, et cum putredine venimus quam portamus. Quod si intelligi spiritaliter potest, et mater natura, et consuetudo non immerito soror vocatur, quia ab illa cum ista sumus. Quæ videlicet mater et soror vermes sunt, quia ex natura corruptibili et consuetudine perversa cogimur, ut quasi quibusdam vermibus, sic inquietis cogitationibus in mente fatigemur. Carnis enim natura vitata, et consuetudo perversa, quia innumeras curas in corde infirmitatis nostræ generant, bene mater et soror vermes vocantur. Mordent enim animum curæ dum inquietant. Sequitur :

VERS. 15. *Ubi est ergo nunc præstolatio mea?* — Quæ esse potuit præstolatio justorum, nisi justus et justificans Deus, qui ad pœnas humani generis sponte descenderit, ut captivos mortis justitiæ suæ virtute liberare? Hujus enim præsentiam minime cessabant intenta cogitatione præstolari, quam quandoque esse venturam noverant, sed venire citius quærebant. Sequitur : *Et patientiam meam quis considerat?* Expressit desiderium quo festinat in carne positus redimi, et ab inferis ad superna revocari. Et quidem paucorum hominum ista fuit perpendere, ut scirent de præsentis vitæ laboribus, vel de subsequenti post mortem dilectione cogitare. Quod utrumque justis ante adventum Redemptoris nostri se perpeti dolebant. Unde recte dicitur : *Et patientiam meam quis considerat?* Et quidem non deest qui patientiam consideret, sed cum citius non exaudit, quasi minus considerari dicitur Deus. Ipsa enim humani generis quæ venit in fine mundi Dei redemptio, ab his qui a mundi initio præcesserunt

tarde credebatur, quia longo temporis spatio a celestium remuneratione disjuncti sunt, Veritate attestante, quæ ait : « Multi prophetæ et reges volerunt videre quæ videtis, et non viderunt, et audire quæ auditis, et non audierunt (Luc. x, 24). » Sequitur :

VERS. 16. *In profundissimum infernum descendunt omnia mea.* — Cum constet quod apud inferos justis non in locis pœnalibus, sed in superiori quietis sinu tenerentur, magna nobis oboritur quæstio, quidnam sit quod beatus Job asserit, dicens : *In profundissimum infernum descendunt omnia mea.* Si itaque quantum a celsitudine cœli aer iste caliginosus infernus est, quantum ad ejusdem aeris altitudinem terra inferius jacet, et infernus intelligi et profundus potest : quantum vero ad ejusdem altitudinem terræ, et illa loca inferi, quæ superiora sunt aliis receptaculis, inferni profundissimi appellatione signantur, quod aer cœlo, terra ad aera, hoc ille est superior infernorum sinus ad terram. Sed mirum valde quod adjungit : *Descendent omnia mea.* Cum enim sola anima mea descensura esset ad inferni loca, quid est quod

A vir sanctus illuc perhibet omnia sua descendere, nisi quod ibi se esse totum videt, ubi pondus suæ remunerationis intelligit ? Quia hoc quod ex se insensibile in terra deserit, quousque ad incorruptionem resurrectionis redeat, se esse non sentit. Vel certe in infernum ejus omnia descendunt, quia laborum omnium retributio adhuc in sola inferni quiete recipi præstolabatur, et quasi illuc descendit omne quod egit, quia ibi quietem retributionis suæ ex omnibus invenit. Sequitur : *Putasne saltem ibi erit requies mihi ?* — In quibus nimirum verbis, et innotescit quod desiderat, et tamen se esse adhuc de suscipienda requie dubium designat, ne cujus sancta opera tot flagella secuta sunt, occulto judicio superni Judicis post flagella temporalia etiam mansura tormenta sequerentur. Qua in re cum magno nobis timore pensandum est, quis nostrum jam de requie æterna securus sit, si et ea adhuc et ille trepidat, cujus virtutis præconia et ipse judex qui pertulit clamat : « Si enim justus vix salvabitur, impius et peccator ubi parebit ? (1 Petr. iv, 18.) »

LIBER QUARTUS DECIMUS

CAPUT XVIII.

VERS. 1, 2. *Respondens autem Baldath Suhites dixit : Intellige prius et sic loquamur [Usque ad quem finem verba jactabitis. Intelligite].* — Omnes hæretici sanctam Ecclesiam in quibus incognitis superbire putant, quædam vero nec intelligere suspicantur. Sequitur :

VERS. 3. *Quare reputati sumus ut jumenta, et sorduimus coram te ?* — Humanæ mentis est proprium hoc sibi fieri suspicari quod facit. Arbitrantur enim se despici, quia honorum mores despiciere consueverunt. Et quia in his quæ comprehendere valent ratione contra hæreticos, ostendit Ecclesia rationale non esse quod astruunt, æstimari se ab ejus judicibus velut jumenta suspicantur. Sequitur :

VERS. 4. *Qui perdis animam in furore tuo.* — Hæretici vel zelum rectitudinis vel spiritalem gratiam sanctæ prædicationis, non virtutis pondus, sed insaniam furoris existimant, quo furore videlicet perire fidelium animas arbitrantur. Sequitur : *Nunquid propter te derelinquetur terra ?* Quid ergo est dicere, *nunquid propter te derelinquetur terra*, nisi hoc quod sæpe fidelibus dicunt, quia si hoc est verum quod vos dicitis, omnis terra derelicta, quam jam præ multitudine nos tenemus. Sequitur : *Et transfrentur rupes de loco suo.* — Hæretici rupes vocant eos quos sublimibus in humano genere excedere sensibus æstimant, quos profecto doctores se habere gloriantur. Cum vero sancta Ecclesia perversos quosque prædicatores intra si-

C num fidei rectæ colligere studeret, quid aliud quam de locis propriis movet, ut intra eam recta sentientes jaceant humiliter, qui in perversis suis sensibus prius rigidi stabant ? Sed hoc fieri hæretici omnino contradicunt, et propter vocem ejus rupes de loco proprio transferri renituntur. Sequitur.

VERS. 5, 6. *Nonne lux impii extinguetur, nec splendebit flamma ignis ejus ?* — Hæc si in præsentis vitæ definitione denuntiat, fallitur : quia plerumque et impiis inesse lumen prosperitatis cernitur, et pios tenebræ ignobilitatis et paupertatis abscondunt. Sin vero ad hoc ejus sermo dirigitur, ut ostendat quid impii in suo fine patiantur, veraciter dicitur. *Nonne lux impii extinguetur ?* Omnis namque impius habet flammam ignis proprii, quem in corde suo ex fervore desideriorum temporalium accendit, sed non splendebat *flamma ignis ejus*, cum in die exitus omnis exterior decor subtrahitur, et solo suo intrinsecus ardore concrematur. Flamma ergo ab igne subtrahitur, cum gloria exterior ab æterno ejus ardore separatur. Habent etiam et justis flammam ignis sui, sed nimirum quæ resplendet, quia videlicet eorum desideria in bonis operibus lucent. Sequitur : *Lux obtenebrescit in tabernaculo ipsius.* — Si plerumque tenebras tristitiam, non immerito lucem accipere gaudium debemus. Lux ergo in tabernaculo illius obtenebrescit, quia in ejus conscientia quam male inhabitat gaudium, quod de temporalibus rebus fuerat, deficit. Sequitur : *Et lucerna quæ superest extinguetur.* — Ut enim de usu multorum

loquar, lucerna lumen in testa est, gaudium in carne. Lucerna ergo quæ super eum exstinguetur, quia cum malorum suorum retributio impium sequitur, in ejus mente gaudium carnale dissipatur. Sic enim iniquorum mentem terrena gaudia possident, ut super ipsam sint, non apud ipsam. Sequitur :

VERS. 7. *Arctabuntur gressus virtutis ejus.* — Nunc enim quasi virtutis suæ gressus exerit, quoties potestatis suæ violentias exercet. Sed *gressus virtutis ejus arctabuntur*, quia vires malitiæ illius quas nunc in voluptatibus suis exhibet postmodum pœna constringit. Sequitur : *Et præcipitabit eum consilium suum.* — Habet nunc consilium omnis iniquus præsentia appetere, æterna desperare, injusta agere, justa deridere. Sed cum Judex justorum injustorumque venerit, suo unusquisque impius consilio præcipitatur, quia per hoc quod hic elegit appetere, pravis cogitationibus in æterni supplicii tenebras mergitur. Quem enim hic gloria temporalis extollit, illum illic sine termino pœna premit. Sequitur :

VERS. 8. *Immisit enim in rete pedem suum, et in maculis ejus ambulat* — Qui pedes in rete mittit, non cum voluerit, ejicit ; sic qui in peccatis se dejicit, non mox ut voluerit surgit, et qui in maculis retis ambulat, gressus suos ambulando implicat, et cum expediri ad ambulandum nititur, ne ambulet obligatur. Sæpe namque contingit ut quis hujus mundi delectatione persuasus in eo ad honoris gloriam pertingat, et plerumque habitavit vilescent, percipiendo discit quam sit vile quod expetiit. Unde revocatus ad mentem, exquirat qualiter sine culpa fugiat, quod se conspicit esse adeptum. Sed ipsa eum dignitas quæ implicavit, tenet ; et sine culpis aliis fugere non valet hoc, ubi sine culpa pervenit. Sequitur :

VERS. 9. *Tenebitur planta illius laqueo.* — Quia videlicet stringitur funis in peccati laqueo, et quia hostis generis humani cum uniuscujusque vitam in culpa diligit, ad ejus mortem anxius anhelat. Sequitur : *Exardescet contra eum sitis.* — Antiquus quippe noster inimicus, cum in peccato vitam illaqueat, sitit, ut mortem peccatoris bibat. Quod tamen et aliter intelligi potest. Nam perversa mens cum in peccato se venisse conspiciat, quadam cogitationis superficie evadere peccati laqueos quærit. Sed vel terrores vel opprobria hominum timens, eligit in æternum mori, quam ad tempus aliquid adversitatis perpeti. Unde se totum vitis deserit, quibus jam semel obligatum sentit. Cujus ergo usque ad finem vita in culpa constringitur, ejus planta laqueo tenetur. In cujus quippe animo contra eum sitis exardescit, quia quo agere perverse consuevit, eo ad ebibenda mala vehementer accenditur. Impio quippe sitire est hujus mundi bona concupiscere. Sequitur :

VERS. 10. *Abcondita est in terra pedica ejus, et decipula illius super semitam.* — In terra pedica absconditur, cum culpa sub terrenis occultatur. Ini-

micus quippe insidians ostendit humanæ menti quid in terreno lucro appetat, et occultat, peccati laqueum unde ejus animam stringit. Decipula vero a decipiendo vocata est, et tunc ab antiquo hoste super semitam decipula ponitur, quando in actione hujus mundi, quam mens appetit, peccati laqueus paratur. Quæ videlicet non facile deciperet, si videri potuisset. Sic quippe decipula ponitur, ut dum esca ostenditur, nequaquam ipsa a transeunte videatur : quasi esca quippe in laqueo est lucrum cum culpa, et hujus mundi prosperitas cum iniquitate. Ibi ergo inimicus decipulam ponit, ubi esse semitam mentis conspicit, quia illic periculum deceptionis inserit, ubi viam esse invenerit propinquæ cogitationis. Et quia perversus homo, omne quod facit, etiam pati metuit, recte sequitur :

VERS. 11. *Undique terrebunt eum formidines.* — Tales enim contra se omnes esse suspicatur, qualia ipse esse contra omnes nititur. Sequitur. *Et involvent pedes ejus.* — Prava itaque desideria ad pessimam actionem trahunt, et pessima actio restringit in formidine. Quæ videlicet formido involvit pedes, ne in rectam exire valeant actionem, et sæpe contingit, ut idcirco quisque bonus esse metuat, ne hoc a pravis ipse patiat, quod se bonis fecisse reminiscitur ; dumque hoc pati quod fecit, metuit, undique territus, undique suspectus, quasi pedes involutos habet. Sequitur.

VERS. 12. *Attenuet fame robur ejus, et inedia invadat costas ejus.* — Scripturæ sacræ more optare videtur quod futurum prævidet, scilicet non maledicentis animo, sed prædicentis. Omnis itaque homo, quia ex anima et carne constat, quasi ex robore et infirmitate compositus est. Robur ergo hominis anima est rationalis, quæ impugnantibus vitiis resistere per rationem valet. Ergo robur iniqui fame attenuatur, quia ejus anima nulla interni cibi refectione pascitur, de qua scilicet fame per prophetam dicitur : « Emittam famem in terra, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei (Amos. vii, 14). » Costæ ergo uniuscujusque sunt sensus animæ, qui latentes cogitationes muniunt. Inedia igitur invadat costas, quando omni spiritali refectione subtracta, sensus mentis deficiunt, et cogitationes suas regere vel tueri non possunt. Sequitur ;

VERS. 13. *Devoret pulchritudinem cutis ejus, et consumet brachia illius primogenita mors.* — Pulchritudo cutis est gloria temporalis, quæ dum feris concupiscitur, quasi species in cute retinetur. Brachiorum vero nomine non incongrue opera designantur, quia corporale opus brachiis agitur : quia autem mors nisi peccatum est, quod ab interiori vita animam occidit ? Si igitur peccatum mors, non incongrue primogenita mors superbia valet intelligi, quia scriptum est : « Initium omnis peccati superbia (Eccl. i, 15). » Pulchritudinem igitur cutis ejus et brachia illius primogenita mors devorat, quia iniqui gloriam vel operationem superbia supplantat. Sequitur :

VERS. 14. *Allevatur (avellatur) a tabernaculo suo fiducia ejus, calcet super eum quasi rex interitus.* — Hoc loco interitus nomine, ipse hostis generis humani qui interitum intulit designatur. Iste itaque interitus, in die exitus quasi rex super impium calcet, quia quem prius blandis persuasionibus decipit, ad extremum violentis nisibus ad supplicium rapit. Sin vero interitus nomine, non aperte diabolus, sed peccatum debet intelligi, ex quo contigit reprobos ad interitum trahi: talis nimirum interitus quasi rex calcet mentem, cum eam non resistantem possidet. Non enim potest in hac vita homini posito tentatio deesse peccati, sed aliud est peccato tentanti resistere, aliud dominantia servire. Hujus quippe de tabernaculo fiducia avellitur, quando perversus quisque, qui multa sibi ad votum in hac vita paraverat, repentina morte dissipatur. Sequitur:

VERS. 15. *Habitent in tabernaculo ipsius socii ejus qui non est.* — Id est, in mente ejus apostatae angeli per cogitationes nequissimas conversentur, ejus videlicet socii, qui idcirco jam non est, quia summa essentia recessit, et per hoc quotidie crescente defecta quasi ad non esse tendit, quod semel ab eo, qui vere est, coecidit. Sequitur: *Aspergatur in tabernaculo ejus sulphur.* — Sulphur quid aliud quam fontem ignis est? Quod tamen sic ignem nutrit, ut fetorem gravissimum exhalet. Quid itaque in sulphure, nisi peccatum carnis accipimus? Quod dum perversis cogitationibus quasi quibusdam fetoribus mentem replet, aeterna incendia praeparat. Hoc ergo in tabernaculo iniqui sulphur aspergitur, quoties perversa delectatio carnis in ejus mente dominatur. Sequitur:

VERS. 16. *Deorum radices ejus siccentur, sursum autem atteratur messis ejus.* — Quid namque radicem nomine, quae in occulto posita [sita] sunt, et germen in apertum ferunt, nisi cogitationes accipimus? Quae dum non videntur in corde, visibilia opera producant, unde et messis nomine, eadem aperta operatio designatur, quae videlicet ex latenti radice producit. Sed dum pravus quisque cogitationes suas in infirmis rebus ponit, et sempiternae viriditatis gaudia appetere negligit, quid aliud quam radices suas deorsum siccare permittit? Cujus messis sursum atteritur, quia ejus omnis operatio a superno judicio quasi nihilum deputatur, etiamsi ante oculos humanos bona videatur. Sequitur:

VERS. 17. *Memoria illius pereat de terra, et non celebretur nomen illius in plateis.* — Intuendum nobis est, quia sic Baldath Sathites de unoquoque loquitur, ut latenter ad caput omnium iniquorum, ejus verba vertantur. Plateae quoque appellatione Graeca, a latitudine sunt vocatae. Memoriam vero suam in terra statuere conatur Antichristus, cum in terrena gloria appetit si esset possibile in perpetuum permanere. Nomen suum in plateis celebrare gaudet, cum longe lateque operationem suae iniquitatis extendit. Sed quia diu haec iniquitas non sinitur extolli, dicitur: *Memoria illius pereat de terra.* Sequitur:

VERS. 18. *Expellat eum de luce ad tenebras.* — Do luce ad tenebras dicitur, cum de honore vitae praesentis ad aeterna supplicia damnatur. Unde apertius subditur: *Et de orbe transferet eum.* De orbe quippe transfertur, cum superno apparente judice de hoc mundo tollitur, in quo perverse gloriatur. Sequitur:

VERS. 19. *Non erit semen ejus, neque progenies in populo suo, nec ullae reliquiae in regionibus ejus.* — Scriptum quippe est quia Dominus Jesus « interficiet eum spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui (II Thess. II, 8). » Dum ergo ejus iniquitas cum mundi statu terminatur, progenies ejus in populo suo non relinquitur, quia et ipse ejus populus cum eo ad supplicium pariter urgetur, et omnes iniqui qui de ejus perversa persuasionem in pravis actibus nati sunt, illustratione adventus Domini aeterno interitu cum eodem capite suo feriantur. Sequitur:

VERS. 20. *In diebus ejus stupebunt novissimi, et primos invadet horror.* — Tanta enim tunc contra justos iniquitate effrenabitur, ut etiam electorum corda non parvo pavore feriantur. Unde scriptum est: « Ita ut in errorem induantur, si fieri potest, etiam electi (Matth. XXIV, 24). » Quod videlicet dicitur, non quia electi casuri sunt, sed magnis terroribus trepidaturi. Tunc vero contra eum certamen justitiae et novissimi electi habere narrantur et primi, quia scilicet et hi qui in fine mundi electi reperiuntur, in morte carnis prosternendi sunt, et illi etiam qui a prioribus mundi partibus praecesserant, Enoch scilicet et Elias, ad medium revocantur, et crudelitatis ejus saevitiam in sua adhuc mortali carne passuri sunt. Hujus vires in tanta potestate laxatas novissimi obstupescunt, et primi metuunt. Sequitur:

VERS. 21. *Ergo haec sunt tabernacula iniqui, et iste locus ejus qui ignorat Deum.* — Superius enim dixerat: *Expellat eum de luce ad tenebras, et de orbe transferat eum,* cujus cum mala subjungeret, adjunxit: *Haec sunt tabernacula iniqui, et iste locus ejus qui ignorat Deum.* Videlicet indicat, quia is qui nunc Deum ignorando extollitur, tunc ad propria tabernacula pervenit, quando eum sua iniquitas in supplicia demergit, et locum suum quandoque invenit tenebras, qui dum hic de falsa gauderet luce justitiae, locum tenebat alienum; perversi enim in omni quod per simulationem faciunt, nomen gloriae justorum quasi locum occupare alienum nituntur. Sequitur:

CAPUT XIX.

VERS. 1, 2. *Respondens autem Job dixit: Usquequo affligitis animam meam, et atteritis me sermonibus? — Sancti viri eloquia, et saepe jam diximus aliquando ex persona propria, aliquando vero ex voce capituli. aliquando autem ex typo universalis Ecclesiae sentienda, Valde ergo affligitur anima justorum, quando illi contra bonos districtas sententias intorquent, qui bene vivere ignorant, et ex voce sibi justitiam vindicant, quam moribus impugnant. Atteruntur enim boni ver-*

monibus iniquorum, quando contra illi in verbis A tument. Sequitur :

VERS. 3. *En decies confundistis me.* — Numeratis vicibus locutionum amicorum Job, adhuc quinques locutos eos esse cognoscimus. Sed propter hoc quod ab eis quinques increpationes audierat, quorum increpationibus quinques ipse respondit, decies se perhibet esse confusum : quia et in eo graviter laboravit quod frustra increpatus est, et in eo confusionem pertulit, quod verba doctrinæ non audientibus dixit. Sin vero ad typum sanctæ Ecclesiæ hæc verba referimus, liquet quod magnum est gaudium servare Decalogi præcepta. Sed hanc perversi decies confundunt, quia per omne quod peccant, pravis suis moribus Decalogi præcepta relinquunt. Sequitur : *Et non erubescitis opprimentes me ?* — Sunt nonnulli quos ad perpetranda nequitiam oborta subito malitia invitat, sed tamen humana verecundia revocat, et plerumque per hoc quod exterius erubescunt, ad interiora sua redeunt, et contra se internum iudicium sumunt. Et sunt nonnulli, qui postquam Deum in mente contempserint, multo magis humana iudicia spernunt. Hinc est enim quod de quibusdam impudenti fronte peccantibus dictum est : « Et peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt (Isa. III, 9). » Plerumque enim tales sunt adversarii sanctæ Ecclesiæ, qui a perpetranda malis, nec timore Domini, nec pudore hominum refrenantur. Sequitur :

VERS. 4. *Nempe et si ignoravi, mecum erit ignorantia mea.* — Habent hoc hæretici proprium, ut de inani scientiæ suæ arrogantia inflentur, et recte credentium simplicitatem sæpe derideant, et nullius esse meriti vitam humilium ducant. At contra, sancta Ecclesia in omni quod veraciter sapit, sensum suum humiliter deprimit, ne scientia inflatur, ne inquisitione occultorum tumeat, et perscrutari aliqua quæ ultra vires sunt illius præsumat. Utilius etenim studet nescire quæ perscrutari non valet quam audacter diffinire quæ nescit. Scriptum est quippe : « Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum, sic qui scrutator est majestatis, opprimitur gloria (Prov. XXV, 27). » Dulcedo etenim mellis, si plusquam necesse est, sumitur, unde delectatur os, inde vita comedentis necatur. Dulcis quoque est requisitio majestatis, sed qui hanc plus scrutari appetit, quam humanitatis cognitio permittit, ipsa hunc ejus gloria opprimit, quia velut immoderate mel sumptum perscrutantis sensum, dum non capitur, rumpit. Nobiscum vero esse dicitur, quod pro nobis est, et rursus non nobiscum esse dicitur, quod contra nos est. Quia ergo scientia sua cor hæretici inflat, fidelis autem cognitio ignorantiae suæ humiliat, dicat beatus Job sua voce, dicat etiam confessione universalis Ecclesiæ, *mecum erit ignorantia mea.* Et quia hæc ipsa hæretici quæ scire quærent, ad usum solius elationis accipiunt, ut contra fideles et humiles docti videantur, recte subjungitur :

VERS. 5. *At vos contra me erigimini.* — Ac si apertius dicatur : Qui erigi contra vosmetipsos ex mea persecutione debuistis. Ordo quippe erectionis in bono iste est, ut primum contra nos, et postmodum contra malos erigamur. Nam qui contra bonos erigitur, per superbiam inflatur. Contra nosmetipsos enim erigimur, quando mala propria recognoscentes, districta nosmetipsos penitentiae ultione ferimus, quando nequaquam nobis in peccatis parcimus, et nullis erga nos cogitationum blandimentis inclinamur.

Qui si districte prius nostra in nobis mala insequimur, justum quoque est, ut etiam contra aliena mala utiliter erigamur, et ea quæ in nobis punimus, etiam in aliis redarguendo superemus. Sequitur : *Et arguitis me opprobriis meis.* — Omnes reprobi grave opprobrium deputant mala temporalia, et tanto esse unumquemque a Deo despectum credunt, quanto hunc afflictum ex percussione flagello conspiciunt. Nil enim in moribus, nil in actibus quærent, sed quoslibet quos in hac vita viderint percussos esse, jam divino iudicio damnatos arbitrantur. Sequitur :

VERS. 6. *Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me.* — O quam durum sonat vox justi verberibus afflicti, quam tamen non elatio, sed dolor expressit. Sed justus non est qui justitiam in dolore deserit. Beatus autem Job, quia mite cor habuit, nec in dura voce peccavit. Nam si hunc peccasse in hac voce dicimus, implese diabolus astruimus quod proposuit dicens : « Tange os ejus et carnem, si non in facie benedixerit tibi (Job II, 5). » Gravis itaque quæstio oritur. Si etenim non peccavit in eo quod dicit *saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me.* Deum quod dici nefas est injuste egisse aliquid consentimus. Beatus enim Job vitam suam attenderat, et ea quæ patiebatur flagella pensabat, et videbat æquum non esse, ut ad talem talia flagella reciperet, et cum dicit non se æquo iudicio afflictum, hoc libenti voce locutus est, quod in secreto suo Dominus de illo adversario ejus dixerat : « Commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra (Job II, 3). » Igitur et vera Job dixit, dum vitam cum flagello pensavit, et Deus non injusto iudicio Job afflixit, quia merita ex flagello cumulavit, et diabolus quod promiserat, non implevit, quia beatus Job inter verba, quæ durum sonant, et a vera sententia, et a mente humilium non recessit. Sequitur : *Et flagellis suis me cinxerit.* — Aliud quippe est, flagellis percuti, aliud cingi. Flagellis namque percutimur, cum consolationem et in doloribus ex rebus aliis habemus. Nam cum tanta nos afflictio deprimit, ut ex nullius rei consolatione respirare animus possit, non jam flagellis solummodo ferimur, sed etiam cingimur, quia tribulationum verbere ex omni parte circumdamur. Cinctus enim flagellis Paulus fuerat cum dicebat : « Foris pugnae, intus timores (I Cor. VII, 5). » Sequitur :

VERS. 7. *Ecce clamabo vim patiens, et nemo au-* A *diet vociferabor, et non est qui judicet.* — Omnipotens Deus quid nobis profuturum esse valeat sciens, dissimulat exaudire vocem dolentium, ut augeat utilitatem, et purgetur vita per pœnam, ut quietis tranquillitas, quæ hic inveniri non valet, alibi quæratur. *Et non est qui judicet.* Non est enim qui judicet dicitur, quando judicare dissimulat. Sequitur :

VERS. 8. *Semitam meam circumsepsit, et transire non possum et in calle meo tenebras posuit.* — Circumseptam verberibus semitam suam vidit, cum transire ad securitatem cupiens, evadere flagella non potuit, et quia se percussit aspexit, nec tamen percussione dignam vitam in semetipso reperit, quasi in calle cor ignorantiae suæ tenebras B invenit, qui cur ita flagellaretur penetrare non potuit. Quod ad infirma quoque membra sanctæ Ecclesiæ non incongrue refertur. Quia igitur sæpe infirmitate, nonnunquam vero ignorantia, peccatur, ex infirmantibus membris dicitur: *Semitam meam circumsepsit, et transire non possum.* Ex eis vero qui ad ipsum opus bonum quod eligant, caligant, subditur: *Et in calle meo tenebras posuit.* In calle ergo suo tenebras invenit, qui in his quæ agere appetit, quid eligere debeat, nescit. Contra hæc utraque per Psalmistam dicitur: « Dominus illuminatio mea, et salus mea (Psal. xxvi, 1). » Sequitur :

VERS. 9. *Exspoliavit me gloria mea, et abstulit coronam de capite meo.* — Quod cuncta hæc beati C viri in afflictione positi personæ convenient, dubium non est. Sed quia historiæ verba patent, expositione juxta litteram non indigent. Oportet ergo ut per sensus debeat mysticos investigari, id est, justitia ab infirmis ablata est, quæ ab eis auferri non possit, sed idcirco potuit tolli, quia more vestimenti exterius adhæsit. Qua in re quærendum est quomodo sanctæ Ecclesiæ membra dici valeant qui potuerunt justitiam perdere, quam tenere videbantur. Sed sciendum est quod plerumque a membris ejus infirmantibus justitia ad tempus amittitur, sed per cognitionem culpæ postmodum ad pœnitentiam redeunt, seseque ad eandem justitiam fortius quam credebatur astringunt. Sequitur: *Et abstulit coronam de capite meo.* — Sicut caput corporis prima pars est, ita D principale interioris hominis mens est. Corona vero victoriæ præmium est, quod desuper ponitur, ut qui certaverit remuneretur. Quia ergo multi adversitatibus pressi minime in certamine perdurant, in eis sancta Ecclesia quasi de capite coronam amittit. Corona quippe in capite est superna remuneratio in mente. Et sunt plerique qui dum adversitatibus affliguntur superna præmia cogitare negligunt, et ad perfectionem victoriæ pervenire non possunt. In his itaque corona de capite auferitur, quia supernum et spiritale præmium de mentis cogitatione tollitur. Vel certe caput fidelium non immerito sacerdotes accipimus, qui pars membrorum Domini præmia sunt. Unde et per

PATROL. CXXXIII.

prophetam, « caput et cauda (Isa. ix, 14) » exterminari dicitur. Corona ergo de capite auferitur, cum supernæ remunerationis præmia etiam ipsi deserunt, qui in hoc Ecclesia corpore præesse videbantur. Sequitur :

VERS. 10. *Destruxit me undique et pereo, et quasi avulsæ arbori abstulit spem meam.* — Buasi undique enim Ecclesia destruitur, atque in infirmis membris deperit, quando ipsa quæ videbantur fortia corruunt, quando corona de capite abstrahitur. Arbor quippe vento impellitur ut cadat, et quem minæ terrent ut ad injustiam corruat, quid aliud quam arboris flatu ventum pertulit, et statum suæ rectitudinis amisit? Sequitur :

VERS. 11. *Iratus est furor ejus contra me, et sic me habuit quasi hostem suum.* — Prædicatore quippe attestante didicimus, quia « fidelis est Deus, et non patitur nos tentari supra id quod possumus ferre, sed facit cum tentatione proventum, ut possimus sustinere (I Cor. x, 13). » Per prophetam quoque dicit Dominus: « Plaga inimici, percussi te castigatione crudeli (Jer. xxx, 14). » Qui ergo ita percussus, ut vires illius a percussione superentur, non hunc Dominus quasi filium per disciplinam, sed quasi hostem per iram ferit. Sequitur :

VERS. 12. *Simul venerunt latrones ejus, et fecerunt sibi viam per me.* — Latrones namque ejus, maligni sunt spiritus, qui exquirendis hominum mortibus occupantur, qui viam sibi in afflictorum cordibus faciunt, quando inter adversa quæ exterius tolerant, cogitationes quoque pravæ immittere non desistunt. Sequitur: *Et obsederunt in gyro tabernaculum meum.* — In gyro enim tabernaculum obsident, quando ex omni latere suis tentationibus mentem cingunt, quæ tamen verba, ut jam prædiximus, beato Job, etiam juxta historiæ, congruunt, qui dum mala quæ pertulit, ante oculos congressit, non quasi filium, sed quasi hostem percussus se esse indicavit. Per quem etiam sibi latrones ejus viam fecerunt, quia maligni spiritus contra eum licentiam percussione acceperunt. Cujus in gyro tabernaculum obsiderunt, quia, sublatis rebus et filiis, etiam corpus ejus omne vulneribus attriverunt. Sed mirum valde est, cum latrones diceret, cur addidit ejus. Ut videlicet eisdem latrones Dei esse monstraret, Sed quia in eis et voluntas injusta est, et potestas justa, et latrones dicuntur ejus, et Dei. Sed quia, ut sæpe jam diximus, sanctus vir positus in dolore pœnarum, modo suis, modo Ecclesiæ, modo Redemptoris nostri vocibus utitur, et plerumque sic sua narrat, ut tamen per typum, ea quæ sunt sanctæ Ecclesiæ ac Redemptoris nostri proferat, postposita cura historiæ, paulisper in his quæ subjungit, qualiter Redemptoris nostri vocibus congruat, demonstramus. Sequitur :

VERS. 13. *Fratres meos longe fecit a me et noti mei quasi alieni recesserunt a me.* — Hoc melius ostendimus, si Joannis ad medium testimonium proferamus, qui ait: « In propria venit, et sui eum non

receperunt (*Joan.* 1, 11). » Adeo quippe fratres longe facti sunt, et noti recesserunt, quia tenentes legem prophetare Hebræi noverant, et præsentem minime recognoscebant. Unde et recte dicitur :

VERS. 14. *Et dereliquerunt me propinqui mei, et qui me noverant obliti sunt mei.* — Judæi etenim propinqui per carnem, noti per legis instructionem, quasi obliti sunt quem prophetaverunt, dum eum et incarnandum verbis legis canerent, et incarnandum verbis perfidiæ negarent. Sequitur :

VERS. 15. *Inquilini domus meæ et ancillæ meæ sicut alienum habuerunt me.* — Inquilini domus Dei fuerant sacerdotes, quorum origo in Dei servitio, deputatum jam per officium in conditionem tenebatur. Ancillæ autem non immerito intelliguntur levitarum animæ ad secreta tabernaculi, quasi ad interiora cubilis familiariter servientes, qui incarnatum Dominum, quem dudum per legis verba prædixerant, cognoscere ac venerari noluerunt. Sequitur : *Et quasi peregrinus fui in oculis eorum.* — Redemptor etenim noster dum a Synagoga cognitus non est, in domo sua quasi peregrinus exstitit. Quod aperte propheta testatur dicens : « Quare sicut colonus futurus es in terra, et quasi viator declinans ad manendum ? » (*Jer.* XIV, 8). Sequitur :

VERS. 16. *Servum meum vocavi, et non respondit.* — Quid enim Judaicus populus fuit, nisi servus, qui non amore filii obsequabatur Domino, sed timore servili ? Quo contra nobis per Paulum dicitur : « Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus : Abba, Pater (*Rom.* VIII, 15). » Hunc igitur servum vocavit Dominus, quia collatis muneribus quasi emissis vocibus ad se eum ducere studuit, sed non respondit, quia digna opera donis ejus reddere contempsit. Vocat enim nos Dominus, cum muneribus prævenit. Sequitur : *Ore meo deprecabar illum.* — Ac si apertius diceretur : Ego ille qui ante incarnationem meam tot ei præcepta facienda per prophetarum ora mandaveram incarnatus ad eum veniens, ore eum proprio deprecabar. Hinc per sponsam dicitur : « Osculetur me osculo oris sui (*Cant.* 1, 1). » Bene autem dicitur, *deprecabar*, quia in carne monstratus, dum mandata vitæ humiliter dixit, quasi superbientem servum ut viveret, rogavit. Sequitur :

VERS. 17. *Halitum meum exhorruit uxor mea.* — Quid uxor Domini, nisi Synagoga accipitur, in legis fœdere carnali ei intelligentia subjecta ? Halitus vero ex carne est, sed infidelis populus carnem Domini carnaliter intellexit, quia purum hunc hominem credidit. Halitum ergo ejus uxor exhorruit, quia Synagoga eum quem videbat hominem, Deum credere expavit. Sequitur : *Et orabam filios uteri mei.* — In utero autem proles concipitur, quæ in hac vita profertur. Quid ergo uterum Domini, nisi ejus consilium debeamus accipere, in quo ante sæcula per prædestinationem concepti

sumus, ut creati per sæcula producamur ? Deus ergo, qui manet ante sæcula, uteri sui filios oravit, quia eos quos potenter per dignitatem suam condidit incarnatus veniens humiliter rogavit. Sequitur :

VERS. 18. *Stulti quoque despiciebant me.* — Sapientibus a veritatis fide cadentibus, recte de stultis additur quoque, qui dum Pharisei Dominum ac legisperiti despicerent, eorum incredulitatem etiam populi sui turba secuta est, quæ in eo quod hominem vidit, Redemptoris mundi prædicamenta despexit. Sequitur : *Et cum ab eis recessissem detrahebant mihi.* — Quasi accedebat quippe ad corda populorum Dominus, cum eis miracula demonstraret, et quasi recedebat, cum nulla signa ostenderet. Sed recedenti Domino detrahebant, cum a miraculis quiescenti præbere fidem nolabant. Sequitur :

VERS. 19. *Abominati sunt me quondam consiliarii mei et quem maxime diligebam adversatus est mihi.* — Scribæ itaque et legis doctores qui erudire populos ad vitam consueverant, quid aliud quam venturi Redemptoris consiliarii fuerunt ? Qui tamen dum incarnatum Dominum conspicerent, consiliis suis multos ab ejus fide diviserunt, quamvis prius ad credendum incarnationem ejus per prophetarum verba multos docuisse viderentur. Ipse enim ordo suadente perfidia a fide veritatis aversus est, qui prius in labore prædicationis serviens maxime diligebatur. Sequitur :

VERS. 20. *Pelli meæ consumptis carnibus adhæsit os meum.* — In osse fortitudo, in carnibus vero infirmitas corporis designatur. Quia igitur Christus et Ecclesia una persona est, quid per os nisi ipse Dominus designatur ? quid per carnem nisi discipuli, qui passionis ejus tempore infirma sapuerunt ? Per pellem vero quæ exterior carne manet in corpore, quid nisi illæ sanctæ femine figurantur, quæ ad præparanda subsidia corporis, exterioribus Domino ministeriis serviebant ? Nam cum ejus discipuli, quamvis necdum firmi veritatis fidem populis prædicarent, ossi suo inhærebant carnes, et cum sanctæ mulieres ea quæ necessaria erant præpararent, quasi puellis exterius manebat in corpore. Quasi ergo consumpta carne os Domini pelli suæ adhæsit, quia fortitudo ejus passionis tempore fugientibus discipulis, juxta se mulieres invenit. Sequitur : *Et derelicta tantummodo labia circa dentes meos.* — Quid enim circa dentes aliud quam labia habemus, etiamsi nulla flagella patiamur ? Sed quid per labia, nisi locutio, quid per dentes, nisi sancti apostoli designantur ? Sed quia passionis ejus tempore, isti dentes præ timore mortis amiserunt morsum correptionis, amiserunt fiduciam roboris, amiserunt efficaciam omnimodæ operationis, ita ut duo ambulantes post ejus mortem ac resurrectionem in via loquerentur, et dicerent : « Nos sperabamus quia ipse esset redempturus Israël (*Luc.* XXIV, 21) ; » recte nunc dicitur : *Et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.* — Confabulabantur adhuc

de eo, sed jam in illo minime credebant. Peractis A itaque his quæ in voce capitis dixit, ad propria verba beati Job revertitur dicens :

VERS. 21. *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.* — Hoc habere solet proprium, mens priorum quod cum injusta ab adversariis patitur, non tam ad iram quam ad preces movetur, ut se moderari eorum pravitas placitate valeat, plus deprecari quam irasci eligunt. Notandum quoque quod eis quæ secreto apud Deum gesta sunt, beati viri in publico verba concordant. A Satan quippe percussus fuerat, nec tamen percussorem suam Satanæ tribuit, sed tamen se manu Domini appellat, sicut ipse quoque Satan dixerat : « Mitte manum tuam, et tange os et carnem (*Job. n, 5*). » Sequitur :

VERS. 22. *Quare perquimini me sicut Deus, et carnibus mei saturamini?* — Non abhorret a locutione pietatis, quod a Deo se perhibet persequi. Est namque persecutor bonus, sicut de semetipso ore prophetico Dominus dicit : Detrahentem occulte adversus, proximum suum hunc persequerbar (*Psal. c. 5*). » Cum vero sanctus quisque flagellari permittitur, solet quod persecutionem contra commissa vitia ex interna dispensatione patiat. Crudeles autem mentes persecutorum cum potestatem ferendi appetunt contra honorum vitam, non studio purgationis, sed livoris fascibus accenduntur. Et quidem hoc faciunt, quod Deus omnipotens fieri permittit; sed dum una causa cum Deo etiam per eos agitur, non tamen voluntas una in eadem causa servatur, quia cum Omnipotens amando purgationem exhibet, injustorum pravitas sæviendo malitiam exercet; quod intelligi et aliter potest, tanto enim Deus omnipotens, justus [justius] aliena vitia percutit quanto in semetipso nihil habet vitiorum. Homines cum per disciplinam alios feriunt, sic alienam infirmitatem debent percutere, ut etiam ad suam oculos noverint revocare. Ac si aperte diceretur : Ita ex infirmitatibus meis affligitis, ac si more Dei de infirmitate nihil habeatis. Unde et subditur : *Et carnibus meis saturamini?* Quorum mens proximorum pœnas esurit, saturari procul dubio alienis carnibus quærit. Sciendum quoque, quia hi etiam qui alienæ vitæ detractatione pascuntur, alienis procul dubio carnibus satiantur. Unde per Salomonem dicitur : « Noli esse in conviviis potatorum, neque comedas cum eis qui carnes ad vescendum conferunt (*Prov. xxiii, 20*). » Sequitur :

VERS. 23, 24. *Quis mihi det, ut exarentur in libro stilo ferreo, aut plumbi lamina vel certe sculptantur in silice cuncta quæ pertuli?* Quia forti Patrum sententia.... gravis ille Judæorum populus agnovit, *stilo ferreo et plumbi lamina* scripta sunt; quia vero hæc etiam dura gentilium corda noverunt, quid ea nisi sculpta in silice videmus? Et notandum, quia in plumbo quod scribitur ipsa metalli molitie citius doletur. In silice vero tardius quidem valent litteræ exprimi, sed difficilius deleri. Non ergo immerito per plumbi laminam

A Judæa, exprimitur, quæ præcepta Dei et sine labore percepit, et cum ceteritate perdidit. Recte gentilitas per scilicem figuratur, quæ verba sacri eloquii vix custodienda suscipere potuit, sed tamen fortiter suscepta servat. Per stylum vero ferreum, quid aliud quam fortis Dei sententia designatur? Unde et per prophetam dicitur : « Peccatum Judæ scriptum est stilo ferreo in ungue adamantino (*Jer. xvii, 1*). » Recte quoque per plumbi laminam eos accipimus quos avaritiæ pondus gravat, quibus per increpantem Prophetam dicitur : « Fili hominum, usquequo graves corde? » (*Psal. iv, 3*). Per plumbum namque, cujus natura gravis est ponderis, peccatum avaritiæ specialiter designatur, quod mentem quam infecerit ita gravem reddit, ut ad appetenda sublimia attolli nequaquam possit. Hinc enim apud Zachariam scriptum est : « Leva oculos tuos, et vide, quid est hoc quod egreditur : et dixi. Quidnam est ! et ait : Hæc est amphora egrediens. Et dixit : Hæc est oculus eorum in terra universa, et ecce talentum plumbi portabatur (*Zach. v, 5, 7*). » Quæ tamen beato Job verba sanctæ Ecclesiæ quoque congruunt, quæ duo sacri eloquii Testamenta custodiens, quasi secundum sermones suos scribere petit. Quæ quia forti sententia modo per pondus avaritiæ gravibus modo autem duris cordibus loquitur, stilo ferreo in plumbi lamina, vel certe in silice scribit. Sequitur :

VERS. 25. *Scio enim quod Redemptur meus vivit.* — Qui enim non ait Conditor, sed Redemptor, aperte eum denuntiat, qui ut nos de captivitate redimeret, inter nos incarnatus apparuit, suaque passione nos a perpetua morte liberavit. Et notandum quanta fide se in virtute ejus divinitatis astringit de quo et per Paulum dicitur : « Quia et crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei (*II Cor. xiii, 4*). » Ait namque : *Scio enim quod Redemptor meus vivit.* Ac si apertis vocibus dicat : Infidelis quisque illum flagellatum, derisum, palmis cæsum, corona spinea coronatum, sputis illitum, crucifixum, mortuum noverit, ego illum post mortem vivere certa fide credo. Sed quid beatus Job per resurrectionem illius etiam de tuæ carnis resurrectione confidis. aperta quæsumus voce profiteri. Sequitur : *Et novissimo die terra surrecturus sum.* — Quia videlicet resurrectionem quam in se ostendit, in nobis etiam quandoque facturus est. Resurrectionem quippe quam in se ostendit, nobis promissit, quia sui capitis gloriam sequuntur membra. Sed ecce resurrectionem audio, effectum tamen ejusdem resurrectionis exquiro. Credo namque quia surrecturus sim, sed volo audire qualis. Sequitur :

VERS. 26. *Et rursum circumdabor pelle mea.* — Dum aperte pellis dicitur, omnis dubitatio veræ resurrectionis aufertur, quia non, sicut Euticius Constantinopolitanæ urbis episcopus scripsit, corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis aereque subtilius. In illa enim resurrectionis gloria erit corpus nostrum subtile quidem per ef-

fectum spiritalis potentiæ, sed palpabile per veritatem naturæ. Unde etiam Redemptor noster, dubitantibus de sua resurrectione discipulis, ostendit manus et latus, palpandaque ossa præbuit dicens: « Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere (Luc. XXIV, 39). » Sequitur: *Et in carne mea videbo Deum.* — Ecce resurrectionem, ecce pellem, ecce carnem apertis vocibus fatetur. Quid ergo remanet, unde possit mens nostra dubitare? Si itaque iste vir sanctus effectum resurrectionis Dominicæ reducendam carnem in integro statu credidit, quis erit reatus nostræ dubitationis, si vera carnis resurrectio, nec post exemplum creditur Redemptoris? Sequitur:

VERS. 27. *Quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius.* — Si enim, sicut quidam errorum sequaces arbitrantur, quia post resurrectionem corpus palpabile non erit, sed invisibilis corporis subtilitas caro vocabitur, quamvis substantia carnis non sit, profecto alius est qui moritur, alius qui resurgit. Sed beatus Job hanc eis sententiam veridica voce destruit, qui ait: *Quem visurus sum ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius.* Nos autem beati Job fidem sequentes, et Redemptoris nostri post resurrectionem corpus palpabile veraciter credentes, fatemur carnem nostram post resurrectionem futuram diversam, et eandem. Eandem per naturam, diversam per gloriam; eandem per veritatem, diversam per potentiam. Sequitur: *Reposita est hæc spes mea in*

A sinu meo. — Nihil nos certius habere credimus, quam hoc quod in sinu tenemus. In sinu ergo suam spem repositam tenuit qui vera certitudine de spe resurrectionis præsumpsit. Sequitur:

VERS. 28. *Quare ergo non dicitis: Persequamur eum, et radicem verbi inveniamus contra eum?* — Priori quippe sententia iniquorum facta reprehendit, sequenti autem ex divino iudicio pœnas innotuit. Ait enim: *Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum et radicem verbi inveniamus contra eum?* Perversi quilibet malo studio bene prolata audiunt, et in lingua iusti accusationis auditum invenire appetunt, quid aliud quam contra eum verbi radicem quærunt, ex qua videlicet loquendi originem sumant, et ramos pravæ loquacitatis in accusationem dilatent. Sequitur:

VERS. 29. *Fugit ergo a facie gladii, quia ultor iniquitatum gladius est, et scitote esse iudicium.* — Omnis qui perverse agit, eo ipso quo hoc despicit, esse Dei iudicium nescit. Si enim hoc timendo sciret, quæ in illo sunt punienda non ageret. Nam sunt plerique qui extremum esse iudicium verbotenus sciunt, sed perversa agendo testantur quia nesciunt. Qui enim hoc non formidat, ut debet, necdum cognovit cum quanto turbine terroris adveniat. Si enim pensare pondus trementi examinis nosset, iræ diem utique tremendo præcaveret. Faciem quoque gladii fugere est: animadversionis districtæ sententiam, priusquam appareat, placare.

LIBER QUINTUS DECIMUS.

Quia amici beati Job nequaquam perversi esse potuerint Sophar Naamatitis verba testantur, qui de ore ejus terrorem venturi iudicii audiens protinus adjungit:

CAPUT XX.

VERS. 1, 2. *Idcirco cogitationes meæ variæ succedunt sibi, et mens in diversa rapitur.* — Ac si apertis vocibus dicat: quia extremum iudicii terrorem considero, idcirco cogitationum tumultibus in timorem confundor. Tanto quippe se animus amplius in cogitatione dilaniat, quando illud esse terribile quod imminet pensat. Sequitur:

VERS. 3. *Doctrinam, qua me arguis, audiam, et spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.* — Ac si aperte dicat: Tua quidem verba audio, sed an recte prolata sint spiritu meæ intelligentiæ discerno. Sequitur:

VERS. 4, 5. *Hoc scio a principio ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit, et gaudium hypocritæ ad instar puncti.* — Liqueat nunc quia suæ intelligentiæ spiritu inflatus, eas quas contra impios sententias profert, in beatum Job redargutionibus inflectit. Quem enim

prius justa agere et postmodum pœnas tolerare conspexit, omnem in illo hypocrisim æstimat fuisse quod vidit, quia videlicet a justo Deo justum famulum affligi posse non credidit. Sed nos intueamur, quam vera dicit, si hæc contra impios loqueretur. Impii itaque quia præsentem vitam diligunt, in eo procul dubio elati, percipere laudem quærunt, linguæ favoribus extolluntur, nec esse boni, sed dici appetunt. Quam videlicet laudem longam esse æstimant dum assequuntur, sed brevem intelligunt fuisse dum amittunt. In fine quippe eis ostenditur quam nil fuit quod amaverunt, et sæpe hypocrita, dum sanctum se simulat et iniquum exhibere minime formidat, ab omnibus honoratur, eique sanctitatis gloria defertur ab his qui exteriora cernunt, sed interiora prospicere nequeunt. Sed hoc, eorum gaudium æternitati comparatum, quid erit, quando, irruente mortis articulo, ita consumitur ac si omnino non fuerit? Cujus nimirum gaudii lætitia pertransit, et pœna permanet, et, cum res amittitur, causa durat. Sequitur:

VERS. 6, 7. *Si ascenderit usque ad cælum superbia ejus, et caput ejus nubes tetigerit, quasi sterqui-*

linium in fine perdetur. — Superbia hypocritæ usque ad cælum ascenderé dicitur, quando ejus elatio cœlestem vitam agere videtur. Cujus etiam caput quasi nubes tangit, quando principalis pars, videlicet intellectus illius, sanctorum præcedentium cœquari meritis creditur; sed *quasi sterquilinum in fine perdetur*, quia in morte sua dum ad tormenta ducitur, stercorum vitiorum plenus, a malignis spiritibus conculcatur. Gaudia etenim vitæ præsentis quæ injusti æstimant magna bona, justis stercora deputant. Unde scriptum est: « De stercore boum lapidatus est piger (*Eccli. xxii, 2*). » Sequitur: *Et qui eum viderunt, dicent: Ubi est?* — Plerumque hypocritarum vita etiam ab hominibus reprobis in fine cognoscetur, ut signis jam apertioribus qui fuerint ostendantur. Qui igitur hunc elatum viderunt, de extincto dicent: *Ubi est?* — Quia neque hic ubi elatus fuerat apparet, neque in æternitatis requie de qua esse putabatur. Unde subditur:

VERS. 8. *Velut somnium avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna.* — Quid est vita hypocritæ, nisi quædam visio phantasmatis, quæ hoc ostendit in imagine quod non habet in veritate? Unde recte quoque somnio comparatur, quia omnis laus et gloria, quasi dum tenetur, amittitur. Sæpe namque in nocturna visione nonnulli pauperes factos se divites admirantur, sed repente evigilantes inveniunt quam falsum fuerit quo gaudebant; eosque evigilasse poenitet, quia evigilantes inopiam veram tenent. Sic hypocritarum mentes dum aliud est quod agunt, atque aliud quod hominibus ostendunt, laudes de ipsa sanctitatis ostentatione recipiunt, sed inter hæc occultæ vocalionis hora surrepit, et cum carnis oculos claudunt, mentis aperiunt, moxque ut supplicia æterna receperint, ibi vident quam virtutum æstimatione divites in somnis fuerunt. Sequitur:

VERS. 9. *Oculus qui eum viderat non videbit, neque ultra intuebitur eum locus suus.* — Quid est locus hypocritæ, nisi cor adulantium? Ibi quippe requiescit, ubi favores invenerit. Oculus ergo qui eum viderat non videbit, quia substratus in mortem, stultis amatoribus suis absconditur, qui eum consueverant admirando conspicerere. Nec ultra eum locus suus intuebitur, quia lingua adulantium hunc ad judicium favoribus non sequuntur. Sequitur:

VERS. 10. *Filii ejus atterentur egestate* — Scriptum est: « In malevolam animam non introibit sapientia (*Sap. i, 4*). » Et per Psalmistam dicitur: « Divites egerunt et esurierunt (*Psal. xxxiii, 11*). » Filii itaque hujus hypocritæ atterentur egestate, quia hi qui in hypocrisis ex ejus imitatione nascuntur, dum veritatis soliditatem non tenent, in cordis egestate deficiunt. Sequitur: *Et manus illius reddent illi dolorem suum.* — Quid per manus nisi opera designantur? Manus itaque illius ei dolorem reddent, quia damnationem justam ex iniqua recipiet operatione. Sequitur:

VERS. 11. *Ossa ejus implebuntur vitiis adoles-*

centiæ ejus, et cum eo in pulvere dormient — Quid itaque adolescentia hujus hypocritæ nisi inchoatio pravitatis est? In adolescentia quippe jam libido fervere inchoat, et tunc adolescentiam hypocrita habet, cum appetere et amplecti libidinem gloriæ cœperit. Quam in eo dum adulantium blanda fomenta multiplicant, robustiorem reddunt, et quasi in ossa convertunt. Hoc enim quod male cœpit, pejus quotidie per consuetudinem roborat: quæ nimirum ossa cum eo in pulvere dormient, quia eo usque in illo iniquæ consuetudines perdurant quo hunc ad mortis pulverem pertrahant. Aliter cum hypocrita levis ac mobilis multa pueriliter cœcit, etiam in his quæ fortia egerit, in vitio mollescit. Quæ videlicet ejus ossa, cum eo in pulvere dormient, quia videlicet sicut pulvis est omnis simulatio illa quam agit, ita in illo et si quid habet validum, omni soliditate vacuatur, ut per virtutes arrogantium hoc quoque perdat quod in eo potuit esse virtutis. Sequitur:

VERS. 12. *Cum enim dulce fuerit in ore ejus malum, abscondet illud sub lingua sua.* — In ore hypocritæ malum dulce est, quia ei iniquitas suavis in mente, os quippe cordis cogitatio est, de qua scriptum est: « Labia dolosa in corde et corde locuta sunt mala (*Psal. xi, 3*). » Sed hoc malum quod in ore hypocritæ dulce est, sub lingua ejus absconditur, quia asperitas malitiæ, quæ latet in mente, sub tegmine blandæ locutionis operitur. Malum namque in lingua et non sub lingua esset, si loquens hypocrita malitiam suæ pravitatis aperiret. Sequitur:

VERS. 15. *Parcet illi, et non derelinquet illud, et celabit in gutture suo.* — Malum enim quod diligit parcit, quia non hoc in semetipso poenitendo persequitur. Unde et additur: *Non derelinquet illud.* Si enim vellet relinquere, nequaquam parceret, quia persequeretur. Sed hoc celat in gutture, quia servat in cogitatione, ut numquam proferat in voce. Sequitur:

VERS. 14. *Panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus.* — Quod panis in utero, hoc est satietas temporalis delectationis in mente. Satietur ergo nunc hypocrita illata laude, delectetur honoribus, panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus, quia satietas transitorie delectationis in retributionis fine ad amaritudinem vertitur. Et *fel aspidum*, id est, malignorum spirituum persuasio fuisse cognoscitur, quod hic laus gloriæ esse credebatur. Vel certe quia panis Scripturæ sacræ intelligentia non inconvenienter accipitur, quæ mentem reficit, eique boni operis vires præbet. Et plerumque hypocrita etiam sacri eloquii erudiri mysteriis studet, nec tamen ut ex eisdem vivat, sed ut cæteris hominibus quam sit doctus appareat; sed dum de sacræ legis scientia gloriatur, vitæ potum convertit sibi in veneni poculum, et inde reprobis moritur unde ad vitam erudiri videbatur. Neque hoc inconvenienter accipitur, quod nonnunquam hypocrita dum doctrinæ verbo ad ostensionem studet, divino judicio cæcatus, hoc ipsum

verbum prave intelligit, quod male quærit, et cum in errorem hæreseos labitur, contingit ei, ut sicut de felle aspidum, sic infelix de pane moriatur, et in doctrina sua mortem invenit; quia in verbis vitæ vitam minime quæsit. Sequitur:

VERS. 13. *Divitias, quas devoravit, evomet, et de ventre illius extrahet eas Deus.* — Vult hypocrita scire divina eloquia, nec tamen facere, vult docte loqui, nec vivere. Pro eo quod non ait quæ novit, etiam hoc quod novit amittit. Divitias igitur sacræ legis quas legendo devoravit, obliviscendo evomit, easque de ventre illius extrahit, quia hoc quod servare noluit, justo iudicio de ejus memoria evelit, ne præcepta Dei saltem in lingua teneat, quæ non servat in vita. Unde per Prophetam dicitur: « Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas et assumis testamentum per os tuum? » (*Psal. XLVIII, 16.*) Sequitur:

VERS. 16. *Caput aspidum sugit, et occidet eum lingua viperæ.* — Aspis parvus est serpens, vipera prolixioris est corporis. Vipera enim dicitur, eo quod vi pariat. Quid ergo per aspides parvos nisi latentes suggestiones immundorum spirituum figurantur, qui cordibus hominum parva prius suasionem surrepunt? Quid vero per linguam viperæ, nisi violenta diaboli tentatio designatur? Prius enim leniter surrepit, postmodum vero etiam violenter trahit. Caput itaque aspidum sugit, quia initium suggestionis occultæ, prius parvum in corde nascitur; sed occidit eum lingua viperæ, quia postmodum capta mens veneno violentæ tentationis necatur. Sed fortasse hæc ipsa intelligere etiam per contrariam interpretationem valemus. Nam quia aspis veneno suo concite, vipera autem tardius occidit; per aspidem violenta et subita, per viperam lenis et diuturna tentatio designatur. Unde illi mors insurrectione capitis, viperæ autem in lingua esse perhibetur, quia repentina tentatio sæpe inopinatam mentem, mox ut surgit, interficit; longa vero tentatio, quia prava diutius persuadendo suggerit, velut ex lingua vipera occidit. Sequitur:

VERS. 17. *Non videat rivulos fluminis, torrentes mellis et butyri.* — In Evangelio dicit Dominus: « Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ (*Joan. VII, 38.*) » Rivuli ergo sunt fluminis, dona Spiritus sancti. Rivulus est fluminis charitas, rivulus fluminis fides, rivulus fluminis spes. Sed quoniam omnis hypocrita nec Deum nec proximum diligit, cum transitoriam mundi gloriam quærit rivulus fluminis non videt, quia irrigatione non perinfunditur charitatis. Et notandum quod non rivos, sed rivulos dicit. Accipi enim rivuli fluminis possunt esse dona spiritalia, quæ in amantis mente ita de cœlestibus subtiliter currunt, ut per os carnis impleri non possint. Fluvius autem torrens est, ipsa inundatio Spiritus sancti, quæ in contemplantis animum exuberanti infusione colligitur, cum mens plusquam intelligere sufficit, repletur. Mel enim super cadit, butyrum vero ex animalium lacte

colligitur. Mel itaque ex acere, butyrum ex carne est. Summi autem Patris Unigenitus, cum sit Deus super omnia, homo factus est inter omnia; qui cum nos divinitatis suæ dulcedine et mysterio incarnationis replevit, melle nos pariter et butyro satiavit. Quia ergo Spiritus Christi mentem quam repleverit, et divinitatis ejus dulcedine, et incarnationis fide lætificat, isti rivuli torrentis fluminis mellis simul et butyri esse memorantur. Sequitur:

VERS. 18. *Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur.* — Persolvit enim in tormento ea quæ hic illicite servavit desideria, et flammis ultricibus traditus semper moritur, quia semper in morte servatur. Non enim in morte consumitur: quia si consumeretur vita morientis, cum vita etiam pœna finiretur, sed ut sine fine crucietur, vivere sine fine in pœna compellitur, ut, cujus vita hic mortua fuit in culpa, illicque mors vivat in pœna. Sequitur: *Juxta multitudinem adinventicium suarum, sic et sustinebit.* — Qui enim multa invenit ad culpam, novis cruciatur inventionibus in pœna. Nam quod hic suspicari non potuit, hoc illic ultionibus traditus sentit. Sicut enim exercitati in bonis operibus electi nonnunquam plus student agere quam eis dignatus est Dominus jubere: sic plerumque perversi quique in pravis actionibus exercentur, ut plus inveniant in perversa operatione quod faciant, quam ex usu reproborum iniquitatis potuerunt. Unde et amplioris retributionis tormento feriuntur. Sequitur:

VERS. 19, 20. *Quoniam confringens nudavit pauperes, pomum, rapuit et non ædificavit eam, nec est satiatus venter ejus.* — Domum pauperis confringit et nudat, quia eum quem per potentiam conterit, exspoliare quoque per avaritiam non erubescit. Rapit eam et non ædificat. Ac si aperte diceretur: Qui hanc ædificare debuit insuper rapit. *Rapuit ergo, et non ædificavit eam,* quia non solum de suo nil tribuit, sed etiam, quod erat alienum, tulit. Venter quippe iniqui avaritia est, quia in ipsa colligitur, quidquid perverso desiderio glutitur. Liqueat vero quia avaritia desideratis rebus non exstinguitur, sed augetur. Nam more ignis, cum ligna quæ consumat acceperit, excrescit. Sequitur: *Et cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.* — Majoris autem iracundiæ est, cum et hoc tribuitur quod mala desideratur, atque inde repentina ultio sequitur, quia hoc quoque obtinuit quod Deo irascente concupivit. Unde et per Psalmistam dicitur, cum escam carnis male populus desiderasse perhibetur: « Adhuc esca erat in ore ipsorum, et ira Dei ascendit super eos, et occidit plurimos eorum (*Psal. LXXVII, 38.*) » Sequitur:

VERS. 21. *Non remansit de cibo ejus.* — Cibus ejus est omne quod perverso desiderio concupivit. Sed perverso hypocritæ de cibo suo nil remanet, quia cum ipse ad æterna supplicia ducitur, a cunctis bonis quæ hic possederat, alienatur. Unde et adhuc subditur: *Propterea nihil remanebit de bonis ejus.* — Si enim de bonis suis aliqui remaneret, secum quæ

habuerat tolleret; sed quia omnia ambiens timere judicem noluit, ex hac vita subtractus, nudus ad judicem vadit. Sequitur:

VERS. 22. — *Cum satiatus fuerit, arctabitur.* — Prius quippe anhelat per avaritiam, concupita congregare, et, cum quasi in quodam ventre avaritiæ multa congesserit, satiatur, arctatur; quia dum anxietate qualiter acquisita custodiat, ipsa sua eum satiety angustat. Sequitur: *Æstuet et omnis dolor irruet super eum.* — Prius namque dolorem habuit in ipsa suæ concupiscentiæ latigatione, qualiter concupita raperet, quomodo alia blandimentis, alia terroribus auferret. At postquam acquisitis rebus pervenit ad desiderium, alius hunc dolor fatigat, ut cum sollicito timore custodiat, quod cum gravi labore meminit acquisitum. Post hæc quoque ad gehennam ducitur, æternis cruciatibus mancipatur. Omnis ergo dolor super eum irruet, quem et hic prius pœna concupiscentiæ, postmodum vero cura custodiæ, et illic quandoque pœna ultionis cremabit. Sequitur:

VERS. 23. *Utinam impleatur venter ejus, et immittat in eum iram favoris sui, et pluat super illum bellum suum.* — Super hunc hypocritam Dominus bellum suum pluit, cum judiciorum suorum gladiis ejus opera percutit. Bellum namque Deo pluere est, iniqui vitam districtis sententiis desuper ad interitum urgere. Sequitur:

VERS. 24. *Fugiet arma ferrea, et irruet in arcum æreum.* — Sciendum quod avaritia aliquando per elationem subrepat, aliquando vero per timorem. Sunt namque nonnulli, dum potiores videri appetunt, in alienarum rerum ambitum succenduntur. Et sunt nonnulli qui, dum sibi subsidiorum necessaria deesse timent, mentem ad avaritiam relaxant et aliena ambiunt, cum sibi sua sufficere non posse suspicantur. Omnis ergo necessitas non incongrue ferrum vocatur, quia vitam inopis mœroris vulnere cruciat, sicut quoque de ejus necessitatibus scriptum est, qui a fratribus venditus, afflictam vitam ducebat. « Ferrum pertransivit animam ejus (Psal. CIV, 18). » Quid ergo sunt arma ferrea, nisi necessitates vitæ præsens, quæ dure premunt, et vitam inopis insequuntur? Ferrum quippe ærugo consumit, æs autem consumere difficilius solet. Ferro ergo necessitas præsens, quæ transitoria est, ære autem sententia æterna figuratur. Et quia iudicium supernum ab iniqui mente non attenditur, juste arcui comparatur, quomodo velut ex insidiis percutit, dum illud is qui percutitur non attendit. *Fugiet ergo arma ferrea et irruet in arcum æreum.* quia dum præsentes necessitates metuens multa per avaritiam rapit, extremi iudicii districtis se percussioibus anteponit. Sequitur:

VERS. 25. *Eductus et egrediens de vagina sua, et fulgurans in amaritudine sua.* — Iniquus iste insidiatur deprædationibus proximorum, sed dum prava in cogitatione machinatur, quasi adhuc gladius in vagina est. Dum vero malum quod cogitavit, inique perficit, de vagina sua egreditur. Quia

A de occultatione cogitationis suæ per iniquitatem malæ operationis aperitur, ostenditur in opere qualis latuit in cogitatione. Et notandum quod ait; *Eductus et egrediens de vagina sua.* Eductus, scilicet per seductorem, egrediens vero per propriam voluntatem. Fulgur quippe, cum repente desuper venit, cum terrore ante oculos clarescit; claritatem ostendit, et anteposita percutit. Sic videlicet iniquus, cum gloriam vitæ præsens assumpserit, unde in hoc mundo per potentiam clarus ostenditur, inde agitur ut multi feriantur. Quare fulgurare iniqui est, in hujus vitæ honore clarescere. Sed quia splendor gloriæ illius æternis gehennæ suppliciis mancipatur, recte nunc dicitur *fulgurans in amaritudine sua.* Quia enim modo quasi ex terrore et claritate feriens gaudent, inde post supplicia in perpetuum sustinet. Sequitur: *Vadent et venient super eum horribiles.* — Quid hoc loco horribiles nisi maligni spiritus appellantur! bonis videlicet mentibus pavendi atque fugiendi? Et quia iidem maligni spiritus certis quibusque vitiis singuli obsequi sunt credendi, cum perversus iste alia quidem vitia ad momentum deserere videtur, sed alia agere incipit, profecto super hunc horribiles vadunt et veniunt, quia perversi mentem etsi alia mala deserunt, alia occupant. Sequitur:

VERS. 26, 27. *Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis ejus.* Quamvis hypocrita actiones bonas in superficie ostendit, quædam tamen in eo malorum operum tenebræ apparent, sed tamen minus prodit in opere, quam in ejus latet cogitatione. Nam qui cuncta simul in effectu non explet, cuncta quæ noceant in mente tacitus tenet. Sequitur: *Devorabit eum ignis, qui non succenditur.* — Miro valde modo paucis verbis expressus est gehennæ ignis. Ignis namque corporeus, ut esse ignis valeat, corporeis indiget fomentis, qui cum necesse est ut servetur, per congesta ligna procul dubio nutritur, nec valet nisi succensus esse, et nisi refotus subsistere. At contra gehennæ ignis, cum sit corporeus et in semetipso reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed creatus semel inextinguibilis durat, et succensione non indiget, et ardore non caret, quia Omnipotentis justitia, futurorum præcisa, ab ipsa mundi origine gehennæ ignem creavit, qui in pœna reproborum esse semel inciperet, sed ardorem suum etiam sine lignis nunquam finiret. Sequitur: *Affligitur relictus in tabernaculo suo.* — Iniqui enim tabernaculum caro est, quia lætus ipsam inhabitat, et, si sit possibile, optat ut eam nunquam relinquat. Quam videlicet carnem, cum in resurrectione susceperit, cum ea gehennæ ignibus, traditus ardebit. Tunc ab ea educi appetit, tunc ejus tormenta, si valeat evadere, quærit. Tunc incipit velle vitare quod amavit, sed qui eam carnem Deo præposuit, judicante Deo agitur, ut ex ea amplius in igne crucietur. Hic itaque eam relinquere non vult, et tamen ab ea abstrahitur: illic eam relinquere appetit, et tamen in eo propter supplicia servatur. Ad aug-

mentum itaque tormentit, et hic de corpore nolens educitur, et illic in corpore tenetur invitus. Sequitur :

VERS. 28. *Revelabunt cœli iniquitatem ejus, et terra consurget adversus eum.* — Quid enim per cœlos, nisi justos ; et quid per terram nisi peccatores accipimus? Unde et in Dominica oratione petimus : « Fiat voluntas tua in cœlo et in terra (Matth. vi, 10). » Hujus itaque impij ad illud terribile judicium deducti revelant cœli iniquitatem : et terra rêsurgit adversus eum, ut qui hic nec bonis unquam nec malis pepercit, in illo eum tremendo examine et justorum vita, et peccatorum pariter accuset ; et gravis quidem est, si quid justis potius, quam peccatoribus noceat. Unde et per prophetam dicitur : « Sanguis ejus in medio ejus est. Super limpidiſsimam petram effudit eum ; non effudit illum super terram, ut possit operiri pulvere (Ezech. xxiv, 7). » Possunt vero per terram non peccatores et reprobi, sed hi qui terrenis actibus occupati, eleemosynarum et lacrymarum ope ad æternam vitam perveniunt, designari. De quibus per Psalmistam dicitur, cum venire Dominus ad judicium nuntaretur : « Advocavit cœlum de sursum et terram, ut discerneret populum (Psal. xlix, 4). » Hypocritæ itaque hujus cœli iniquitatem revelant, atque terra adversus eum consurget, cum et hi qui cum Deo judices veniunt, et hi qui per judicium liberantur, pravitatis illius testes existunt. Sequitur :

VERS. 29. *Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.* — Tunc germen domus illius aperitur, cum omne malum quod in conscientia illius nascebatur, ostenditur. Modo quippe germen domus hypocritæ manet occultum, quia etsi in bona imagine apparet ejus operatio, sed latet intentio. In hoc itaque hypocrita germen domus aperitur, quia in ejus mente cogitatio perversa detegitur, et in die furoris Dei detrahetur, quia ostensa ira judicis flammis ultricibus traditus, ab ejus conspectu separatur. Sequitur : *Hæc est pars hominis impii a Deo, et hæreditas verborum ejus a Domino.* — Si enim bene agere in hac vita positus voluisset, partem apud Dominum cœlestis regni consortium haberet, sed quia pravis subdi desideriis elegit, partem suam a Domino in tormentis invenit, quia ejusdem Domini participari gratia non quæſivit. Qui enim pro magnis malis in supplicium mergitur, fortasse credebatur quod per id verbis quæ male dixerat minime judicaretur. Sed cum districta omnipotentis justitia Dei supplicium a reprobis pro perversis actibus exigit, eis mala usque ad verborum retributionem reddit. Sancti autem viri non partem a Domino accipere, sed partem suam ipsum Dominum habere desiderant. Unde Propheta deprecatur dicens : « Portio mea Dominus (Psal. cxviii, 57). » Iniquus vero, qui portionem suam habere ipsum Dominum non quæſivit, partem suam extra Dominum ignem invenit. Hæc Sophar ita intulit, ut per ea quæ contra hypocritam dixerat, beati Job vitam feriret, existi-

mans, quod is, qui a Domino percussus esset, cuncta bona quæ egerat, mente simplici non egisset. Quem enim percussum vidit, Deo displicuisse credidit. Sed beatus Job more sanctæ et universalis Ecclesiæ, quæ a perversis verborum jacula æquanimiter tolerat, et cum superbiorum dicta audit, humilitatis suæ tramitem non derelinquit, cum magna cordis humilitate subjunxit, dicens :

CAPUT XXI.

VERS. 1, 2, 3. *Audite, quæso, sermones meos, et agite pœnitentiam.* — Qui enim cum diceret, *audite*, addidit *quæso*, cum quanta humilitate loquatur insinuat, dum contra superbientes rogat, ut eorum sensum ad salutis doctrinam deducat. Sequitur : — *Sustinete me ut et ego loquar, et post, mea, si videbitur, verba ridete.* — Boni etenim cum loquuntur, duo sunt quæ in suis locutionibus attendunt, ut videlicet aut sibi et auditoribus suis, aut sibimet solis prosint, si auditoribus prodesse non possunt. Cum enim bene audiuntur bona quæ dicunt, simul sibi et auditoribus prosunt. Cum enim ab auditoribus deridentur, sibi procul dubio præstiterunt quos a culpa liberos fecerunt. Et notandum quia dum subjungeret, *agite pœnitentiam*, præmisit *audite*. Cum vero subderet, *post, mea, si videbitur, verba ridete*, præmisit, *sustinete me*. Audire quippe volentis est, sustinere nolentis. Amici ergo ejus si doceri appetunt, audiant ; si autem irridere parati sunt, sustineant quæ dicuntur. Sequitur :

C VERS. 4. *Nunquid contra hominem disputatio mea est, ut merito non debeam contristari?* — Omnis qui Deo placet et hominibus displicet causas tristitiæ nullas habet. Qui autem hominibus placens, Deo displicet, aut simul Deo et hominibus displicere se credit. Si hunc tristitia non afficit, a virtute sapientiæ alienus existit. Beatus autem Job displicuisse Deo inter flagella se credidit, et idcirco animum ad tristitiam vocavit, quia despiciendus non erat cui se displicuisse formidabat. Sequitur :

VERS. 5. *Attendite me et obstupescite, id est, considerate quæ egi, et admiramini.* Sequitur : *Et superponite digitum ori vestro.* — Ac si aperte : *Scientes bona quæ egi, et considerantes mala quæ patior, vosmetipsos etiam a verborum culpa compescite, atque in meis persecutionibus vestra damna formidate.* Vel certe quia digitis quæque discernimus, non incongrue per digitum discretio designatur. Unde per Psalmistam dicitur : « Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, et digitos meos ad bellum (Psal. cxliiii, 1). » Digitus ergo ori superponitur, sum per discretionem lingua refrenatur, ne per hoc quod loquitur in stultitiæ culpa dilabatur. Sequitur :

D VERS. 6. *Et ego quando recordatus fuero, pertimesco, et concutit carnem meam tremor.* — Quia beatus Job actuum suorum non oblitus fuerit, extrema ejus locutio ostendit. Qua ex re hoc nunc quidem ab eo amicis dicitur : *Et ego quando recordatus fuero, pertimesco* ; constat nimirum quod per

irrisionem dicatur. Ac si aperte diceretur: Si me aliquid hypocritæ habere meminero, in pœnitentiæ mox fletu contremisco. Carnem vero suam si recordatus fuerit tremore perhibet concuti, id est infirmitatem operis, ultionis pavore fatigati. Sequitur:

VERS. 7 *Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis?* — Nisi eos enim patientia divina toleraret, nequaquam diu vitam in peccatis ducerent. Sublevantur namque divitiis cum esse potentes incipiunt. Confortantur vero, cum in hac vita diu subsistere permittuntur. Quos enim substantia sublevat, in fastu suæ potentiæ dierum longitudo confortat. Vel certe sublevati et confortati referuntur, quia sublevantur honoribus confortantur rebus. Sequitur:

VERS. 8. *Semen eorum permanet coram eis.* — In augmento magnæ felicitatis, cum magno patrimonio dantur et hæredes. Ac ne qua necessitas temporis saltem ab oculis subtrahat eos, in quibus animus exsultat, sequitur: *Propinquorum turba et nepotum in conspectu eorum.* — Ecce adest vita, adsunt honores et divitiæ, adsunt filii, adsunt nepotes. Sequitur:

VERS. 9 *Domus eorum securæ sunt et pacatæ, et virga Dei non est super illos.* — Securæ et pacatæ sunt, quia peccantes vivunt, lugenda agunt, et gaudia non relinquunt, et virga eos supernæ disciplinæ non percutit. Sequitur:

VERS. 10. *Bos eorum concepit, et non [abortivit] abortit, vacca peperit, et non est privata fetu suo.* — Vulgaris locutionis est, ut bovem masculum, et vaccam feminam, sed litteraturæ locutio communis generis appellat. Unde nunc dicitur. *Bos eorum concepit, et non abortivit,* et reliqua. Dominus gregum prima felicitas est, si grex sterilitatem non habens, concipit; secunda si conceptus ad partum venit; tertia vero si hoc, quod parturiturum est, per nutrimenta ad profectum ducatur. Ut ergo tota simul adesse impiis demonstrat eorum greges beatus Job asserit concepisse, et non abortivisse, peperisse et fetu proprio non esse privatos.

VERS. 11. *Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, et infantes eorum exsultant lusibus.* — Ipsum quoque infantum lusum in domo iniquorum ne vilem valde esse crederemus, subjungens ait:

VERS. 12. *Tenent tympanum et citharam, et gaudent ad sonitum organi.* Ac si patenter dicat: Cum Domini honoribus et rebus tument, subjecti ludicris actibus gaudent. Sequitur:

VERS. 13. *Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt.* — Ecce, beate vir, eorum gaudia diu narraveras, quomodo nunc asseris quod in puncto ad inferna descendant, nisi quod omnis longitudo temporis vitæ præsentis punctus esse cognoscitur, cum fine terminatur? In puncto enim stilum ponimus et levamus. Quasi ergo in puncto vitam tetigit, quia hunc accepit et amisit. Potest in puncto hoc quoque intelligi, quod sæpe hi, qui diu in iniquitate tolerati sunt, subita morte

rapiuntur, ut nec flere ante mortem liceat quæ peccaverunt. Sequitur:

VERS. 14. *Qui dixerunt Deo: Recede a nobis.* — Hæc verbis dicere vel stulti minime præsumunt, sed tamen perversi omnes Deo recedere non verbis sed moribus dicunt. Dicunt ergo: *Recede a nobis,* qui ei ad se alitum præbere recusant, eumque pravis actibus inpugnant etiamsi verbis eum laudare videantur. Dicunt etiam: *Scientiam viarum tuarum nolumus,* — eo ipso quo ejus scientiam apprehendere contemnunt. Via autem Dei pax, via Dei humilitas; via Dei patientia est. Sed quia hæc omnia iniqui despiciunt, Deo dicunt: *Scientiam viarum tuarum nolumus.* Dum enim in præsentia vita superbiunt, dum honoribus inflantur, dum etiam si non habent, appetunt, vias Dei in cogitatione contemnunt. Sequitur:

VERS. 15. *Quis est Omnipotens ut serviamus ei?* — Mens enim hominis male exterius fusa, sic in rebus corporeis sparsa est, ut neque ad semetipsam intus redeant, neque eum, qui est invisibilis, cogitare sufficiat. Unde viri carnales jussa spiritalia contemnentes Deum, quia corporaliter non vident, quandoque ad hoc perveniunt, ut etiam non esse suspicentur. Unde scriptum est: « Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus (Psal. xii, 1). » Sequitur: *Et quid nobis prodest, si oraverimus eum?* — Cum Deus in oratione lassatur, quia cum illa quisque postulat quæ fortasse juxta occultum judicium Deus retribuere recusat, ipse quoque venit in fastidio, qui non vult dare quod amatur. Sese magis Dominus quam ea quæ condidit vult amari, æterna potius quam terrena postulari, sicut scriptum est: « Querite regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis (Matth. vi, 33). » Sequitur:

VERS. 16. *Verumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longe sit a me.* — Bona in manu habet, qui despiciendo temporalia sub dominio mentis premit, nam quisquis ea minime diligit, se magis illis quam sibi illa supponit. Quidnamque est iniquorum consilium, nisi terrenam gloriam querere, æternam negligere salutem, temporalem cum damno interiori appetere, et dolores transitorios ad æternos gemitus commutare? Vir igitur sanctus, has iniquorum cogitationes intuens, aspernetur et dicat: *Consilium impiorum longe sit a me.* Sequitur:

VERS. 17. *Quoties lucerna eorum exstinguitur.* — Sæpe impius in lucem suam æstimat filiorum vitam sed cum filius, qui nimis amatur, subtrahitur, lucerna impii, quæ videbatur, exstincta est. Sæpe impius præsentis honoris gloriam lucernam putat, sed dum sublata dignitate dejicitur, lucerna exstincta est, quæ ei juxta desiderium lucebat. Sequitur: *Et superveniet eis inundatio, et dolores dividet furoris sui.* — Inundatio impiis supervenit, cum dolorum fluctus ex aliqua adversitate patiuntur. Bene autem dicitur: *Et dolores dividet furoris sui* qui enim æternos dolores impio per retributionem servat, et aliquando mentem ejus etiam temporali dolore transverberat, quia hic quoque et illic

percutit, furoris sui super impium dolores dividit. Neque enim pœna præsens, quæ injusti animum a pravis desideriis non immutat, ab æternis suppliciiis liberat. Unde et per Psalmistam dicitur: «Pluit super peccatores laqueos, ignis et sulphur, et spiritus procellarum, pars calicis eorum (Psal. x, 6). » Dicendo etenim laqueos, ignis, sulphur, et spiritus procellarum, multos nimirum dolores intulit. Sed quia ab his doloribus peccator, qui non corrigitur, ad æterna supplicia vocatur, eosdem dolores non jam totum calicem, sed partem calicis dixit, quia videlicet eorum passio hic quidem per dolores incipitur, sed in ultione perpetua consummatur. De quorum fine adhuc subjungitur:

VERS. 18. *Erunt sicut paleæ ante faciem venti, et sicut favilla quam turbo dispergit.* — Iniquus cum in potestate conspicitur, cum valde in oppressionibus ac violentiis effrænatur, ab infirmorum cogitationibus gravis nimium, et quasi in hunc mundum radicans æstimatur. Cum enim districti judicis sententia venerit, omnes iniqui quasi paleæ ante ventum erunt; qui ut ita dicam, iræ flatu subito levantur, atque asportantur ad ignem, quos hic quondam in suis præjudiciis, quasi duri ponderis super jacentem molem indigentium lacrymæ movere non poterant; et ad rapientis judicii manum leves sunt, qui per injustitiam proximis graves fuerunt. Sequitur: *Et sicut favilla, quam turbo dispergit.* — Ante omnipotentis Dei oculos iniqui vita favilla est, quia et si ad momentum apparet viridis, ab ejus tamen judicio jam consumpta cernitur, qui consumptioni æternæ est deputata. Hanc favillam turbo dispergit, quia «Deus noster manifeste veniet, et non silebit (Psal. XLIX, 5),» et reliqua. Sequitur:

VERS. 19. *Deus servavit filiis illius dolorem patris, et cum reddiderit tunc sciet.* — Et rursus scriptum est: «Anima, quæ peccaverit, ipsa punietur (Ezech. XVIII, 4).» Peccatum quippe originale a parentibus trahimus, et nisi per gratiam baptismatis solvamus, etiam parentum peccata portamus, quia unum adhuc videlicet cum illis sumus. Reddit ergo peccata patrum in filiis, dum pro culpa parentis ex originali peccato anima punitur prolis, et rursus peccata parentum non reddit in filiis, quia ab originali culpa per baptismum liberamur, non jam parentum culpas, sed, quas ipsi committimus, habemus. Sed tamen intelligi etiam aliter potest, quia quisquis pravi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto constringitur. Quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius gravatur. Sequitur: *Et cum reddiderit tunc sciet.* — Nescit enim impius mala quæ fecit, nisi pro eisdem malis puniri jam cœperit. Unde et per prophetam dicitur: «Et tantummodo sola vexatio intellectum auditui dabit (Isa. XXVIII, 19).» Tunc namque intelligit quod audivit, cum se jam pro contemptu vexari doluerit. Sequitur:

VERS. 20. *Videbunt oculi ejus interfectionem*

suam et de furore Omnipotentis bibet. — Qui si in hac vita positus, culpam suam videre voluisset, de Omnipotentis furore postmodum non biberet, sed, qui hic avertit oculos a respectu criminis, illic declinare non valet sententiam damnationis. Sequitur:

VERS. 21. *Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? Et si numerus mensium ejus dimidiatur?* — Neque enim sic debemus accipere, ut iniquus iste postea quam damnatus æternis suppliciiis fuerit, de domo sua, id est cognatis, quos reliquerit, minime cogitabit, cum per semetipsam Veritas dicit: «Quia dives, qui in inferno sepultus fuerat, de quinque fratribus, quos reliquerat, etiam in supplicium positus curam gerebat (Luc. XXI, 28).» Omnis namque peccator prudens erit in pœna, qui stultus fuit in culpa. Pro summo hic namque bono concupiscit germen generis habere domum vel familiam, opibus repleri, et diu in hac carnis corruptione vivere. Sed si fortasse aliquid ad ejus desiderium veniat, quod tamen obtinere non possit nisi cum offensione Conditoris, ejus animus ad paululum perturbatur; cogitat quia si hoc egerit unde offensam sui Conditoris incurrit, in domo, in filiis, in vita percutitur. Sed superbia protinus instigatus obdurescit, et quamlibet in vita percussione sentiat, nequaquam curat, dummodo quæ cogitaverit expleat, et, quousque vivit, voluptates suas perficere non desistat. Et in hoc ergo se peccator contra Deum erigit, ubi Deus omnipotens ejus erectionem frangit, et nec illata percussio mentem humiliat, quam in deliberatione contra Deum obstinatio obdurat. Sequitur:

VERS. 22. *Nunquid Deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos judicat?* — Cum his quæ de nobis aguntur ambigimus, debemus alia quæ nobis sunt certa conspiciere, et eam quæ de nostra nobis incertitudine surexerat, cogitationis querelam placare. Ecce enim quod electos ad vitam flagella revocant, et malis actibus reprobos nec flagella compescunt, omnipotentis Dei judiciorum super nos valde occulta sunt, et injusta non sunt. Sed tendamus oculum mentis ad superiora. In illis aspicimus, quia de nobis quis quid juste conqueri non habemus. Omnipotens enim Deus angelorum merita discernens, alios in æterna luce sine lapsu permanere constituit, alios sponso ab statu suæ celsitudinis in æternæ damnationis ultione prostravit. Nobiscum igitur injuste nihil agit, qui et subliorem nobis naturam juste judicavit. Sequitur:

VERS. 23, 24, 25. *Iste moritur robustus et sanus, dives et felix. Viscera ejus plena sunt adipe, et medullis ossa ejus irrigantur. Alius vero moritur in amaritudine animæ suæ absque ullis apibus.* — Ista cum ita sint, quis in Omnipotentem secreto discutiat, cur ita hæc esse permittat? Sed electis et reprobis vita quidem dispar est, carnis autem in morte corruptio dispar non est. Unde subjungitur:

VERS. 26. *Et tamen simul in pulvere dormient, et vermes operient eos.* — Quid ergo mirum, si prospe-

ritate vel adversitate presentis sæculi dissimiliter ad momentum currunt, qui per corruptionem carnis ad terram similiter redeunt? Illa est ergo solummodo vita cogitanda, in qua cum resurrectione carnis ad finem dissimilem pertingitur retributionis. Sequitur :

VERS. 27, 28. *Certe novi cogitationes vestras, et sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Ubi est domus principis? et ubi tabernacula impiorum?*

Impium enim crediderant, quem a lætis rebus temporaliter destructum videbant. Sed sanctus vir tanto eos alta consideratione dijudicat, quanto inter damna, quæ pertulerat, infracta rectitudine stabat. Quid enim ei foris rerum damna nocuerant, qui illum non amiserat, quem interius amabat? ALLEGORICE. *Viscera ejus plena sunt adipe.* Sicut enim ex abundanti cibo adeps, ita ex abundantia rerum superbia nascitur, quæ impingat mentem divitis, dum elevatur animus superbientis. Superbia quippe cordis, quasi quædam pinguedo est crassitudinis. Unde, quia plerique ex abundantia peccata perpetrant, per Prophetam dicitur. «*Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum (Psal. LXXII, 7).*» Amatores hujus sæculi quasi ossa habent, quando in hoc mundo fortitudinem dignitatum possident. Sed si exteriori dignitati desint terrenæ et domesticæ divitiæ, quantum ad suum iudicium ossa quidem habent, sed et medullas in ossibus non habent. Quia ergo sic iste amator hujus sæculi exteriori potestate fulcitur, ut etiam interiori terrenæ domus abundantia saginetur, dicitur, *et medullis ossa ejus irrigantur.* Vel certe ossa sunt hujus divitis pravæ consuetudines et duræ. Medullæ vero in ossibus sunt ipsa mala desideria vivendi, quæ neque ex pravitatis satisfactione satiantur. Quæ medullæ quasi ossa irrigant, cum ipsa prava desideria perversas consuetudines suas in voluptatum delectatione conservant. Et sunt nonnulli qui in hoc mundo divitias non habent, sed habere concupiscunt, elati esse appetunt, quamvis in hoc mundo quod cupiunt, obtinere non possint. Et cum nullis rebus vel honoribus fulti sint, per mala tamen desideria in conspectu interni iudicis, reos conscientia addicit. Talis etenim quisque plerumque ideo affligitur, quia ditescere ac superbire non valet. In pulvere etenim dormire est, in terrenis desideriis oculos mentis claudere. Unde unicuique peccanti, et in culpa sua dormienti dicitur. «*Surge, qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus (Ephes. v. 14).*» Vermes vero qui de carne nascuntur, eos simul operiunt, quia sive divitis sive pauperis animum curæ carnales premunt. In rebus enim terrenis pauper et dives reprobis quamvis non pari prosperitate fulciantur, pari tamen anxietate turbantur, quia quod ille jam cum metu habet, iste cum anxietate appetit, et quia habere non valet, dolet. Sed cum scriptum sit: «*Quis scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in illo est? (I Cor. 1, 11.)*» qua ratione nunc dicitur certe novi cogitationes tuas? Sed tunc spiritus hominis

A ignoratur ab altero, cum verbis vel opibus non demonstratur. Nam cum scriptum sit. «*Ex fructibus eorum cognoscetis eos (Matth. vii, 11).*» per hoc quod foris agitur, quidquid latet aperitur. Proinde beatus Job cum amicorum colloquentium cogitationes nosse se diceret adjunxit: *Et sententias contra me iniquas*, ut ex patenti re ostendat, quia hoc, quod in eis latebat, invenisset. Sequitur :

VERS. 29, 30. *Interrogate quemlibet de viatoribus, et hæc eadem illum intelligere cognoscetis, quia in diem perditionis servatur malus, et ad diem furoris ducetur.* Sæpe etenim diu divina patientia tolerat, quos jam ad supplicia præscita condemnat, permittit florere, quos adhuc cernit pejora perpetrare. Quia enim videt ad quam damnationis foveam tendant, hoc eis pro nihil esse existimat, quod hic perversi relinquenda multiplicent. Viator quippe dicitur, qui presentem vitam sibi esse viam, non patriam, attendit. Qui in dilectione prætereuntis sæculi cor figere despiciit, qui non remanere in transeuntibus, sed ad æterna pervenire concupiscit. Hinc Moyses ait: «*Transiens videbo visionem hanc (Exod. iii, 2).*» Hinc Jeremias ait: «*O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte, et cætera (Thren. iii, 2).*» Igitur, quia malus: ad diem perditionis servatur: et ad diem furoris ducitur, hoc non nisi qui est viator intelligit, quoniam qui cor in presentibus figit, quæ iniquum sequantur supplicia non deprehenditur. Sequitur :

C VERS. 31. *Quis arguet coram eo viam ejus, et quæ fecit quis reddet illi?*—Sæpe malus indignationem conditoris sui quam in æternum passurus est, et in hac quoque vita positus experitur, dum prosperitatem quam amat amittit, et adversitatem quam formidat invenit. Et quamvis increpari de suis pravitatibus auctorum lingua etiam in prosperis valeat, scimus tamen quod cum facta sua perversum quemque dejiciunt, justorum increpatio convalescat. Sed qua ratione ista dicuntur, dum etiam justis tacentibus hoc quoque notum sit, quia toties hic iniqui via arguitur quoties ejus prosperitas intervenisse adversitate turbatur. Sed beatus Job, dum de omni malorum corpore loqueretur, subito ad iniquorum omnium caput verba convertit. Vidit enim quod in finem mundi Satan hominem ingrediens, quem sacra Scriptura Antichristum appellat, tanta elatione extollitur, tanta virtute principatur, tantis signis et prodigiis in sanctitatis ostensione se elevat, ut argui ab homine ejus facta non valeant, quia cum potestate terroris adjunguntur etiam signa ostensæ sanctitatis et ait: *Quis arguet coram eo viam ejus?* Quis videlicet hominum illum increpare audeat, cujus visum ferre pertimescit? Sed tamen ejus viam, non solum Elias et Enoch, qui in ejus exprobatone ad medium reducuntur, etiam omnes electi arguunt, dum contemnunt, dum virtute mentis ejus malitiæ resistunt. Sed quia hoc ex divina gratia, et non suis viribus faciunt, recte nunc dicitur: *Quis arguet coram eo viam ejus?* Quis etenim nisi Deus,

cujus adjutorio electi ut resistere valeant fulciuntur? Multi enim nunc vias Antichristi judicantes corripiunt, sed hoc quasi in ejus absentia faciunt, dum illum arguunt quem adhuc specialiter non intuentur. Cum vero in illo damnato homine venerit, quisquis ejus præsentiæ resistit coram eo viam ejus arguet, cujus vires conspiciet et contemnit. Vel certe viam ejus arguere est, prosperitatem cursus ejus æterno supplicio interveniente turbare. Quod quia Dominus solum propria virtute facturus est, de quo scriptum est: « Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui et destruet illustratione adventus sui (II Thess. II, 8), » recte dicitur: *Quis arguet coram eo viam ejus?* Unde et sequitur: *Ut quæ fecit quis reddet ei?* Quis nimirum nisi Dominus qui solus illi perditio homini quæ fecit reddet, dum potestatem ejus tam validam per adventum suum æterna damnatione contriverit. Sequitur:

VERS. 32. *Ipse ad sepulcra ducetur, et in congerie mortuorum vigilabit.* — Quia sepulcra mortuos contegunt, quid aliud per sepulcra, quam reproborum corda signantur, in quibus extinctæ a vita beatitudinis animæ velut in sepulcris latent? Iniquus ergo iste ad sepulcra deducitur, quia in pravorum cordibus recipietur, quomodo soli illi eum suscipiunt, in quibus mortuæ animæ a Deo reperiuntur. De quo recte etiam, dum ejus supplicia describerentur, per prophetam dicitur. « In circuitu illius sepulcra ejus, omnes interfecti et qui ceciderunt gladio (Ezech. XXII, 22). » Illi quippe in inferno juxta illum sunt. Satanæ itaque in congerie mortuorum vigilare est, in reproborum cordibus malitiæ suæ astutias exercere. Sequitur:

VERS. 33. *Dulcis fuit glareis Cocyti.* — Græca lingua Cocytus, luctus dicitur, qui tamen luctus feminarum vel quorumlibet infirmantium solet intelligi. Sapientes hujus sæculi a luce veritatis exclusi, quasi umbras quasdam de veritatis inquisitione tenere conati sunt. Unde Cocytum fluvium currere apud inferos putaverunt, videlicet designantes quod hi qui digna doloribus opera faciunt, in infernum ad luctum decurrunt. Scriptum quippe est: « Viriliter agite, et confortetur cor vestrum (Psal. XXX, 25). » Qui enim in Domino confortari renuunt, ad luctum per animi infirmitatem tendunt. Glaream lapillos fluminum appellare consuevimus, quos aqua defluens trahit. Quid ergo per glaream, nisi reprobi designantur, qui suis volupta-

tibus dediti, quasi semper ad ima trahuntur? Qui enim contra voluptates ejus sæculi stare fortiter nolunt, glareæ Cocyti fiunt, qui suis quotidie lapsibus ad luctum tendunt: ut in æternum postea lugeant, qui modo se in suis voluptatibus delectabiliter relaxant. Et quia antiquus hostis suum vas illum reprobum hominem ingressus dum dona perversis tribuit, dum eos in hoc mundo honoribus extollit, dum eorum oculis prodigia ostendit, dum fluxæ mentes hunc in suis prodigiis mirantur et sequuntur, bene de eo dicitur: *Dulcis fuit glareis Cocyti.* Cum enim hunc electi despicunt, cum mentis calce contemnunt, illi eum sequentes diligunt, qui velut ab aqua voluptatis ad perpetuum luctum trahuntur, qui per terrenam concupiscentiam more glareæ quotidianis lapsibus ad ima dilabuntur. Sequitur: *Et post se omnem hominem tradet, et ante se innumerabiles.* Hoc loco homo humana sapiens dicitur. Sed cum plus sint omnes quam innumerabiles, quærendum nobis est cur ante se innumerabiles, et post se omnes trahere dicitur, nisi quod antiquus hostis in reprobum tunc hominem ingressus, cunctos quos carnales invenerit, sub suæ jugum ditionis rapit. Qui et nunc priusquam appareat innumerabiles quidem, non tamen omnes carnales trahit, quia quotidie a carnali opere ad vitam multi revocantur, atque ad statum justitiæ alii per brevem, alii vero per longam pœnitentiam redeunt; et nunc innumerabiles rapit, cum falsitatis suæ stupenda hominibus signa non exhibet. Cum vero coram carnalium oculis miranda eis prodigia fecerit, post se tunc non innumerabiles, sed omnes trahit; quia bonis præsentiibus delectantur, potestati illius se absque retractatione subjiciunt. Hæc beatus Job, qui contra iniquorum principem mire disseruit, qui in hac vita extolli permittitur, sed in adventu Domini destruetur, de se patenter ostendit quia flagella Dominica non ex offensione suscepit, quomodo si iniquus quisque in hac vita permittitur prosperari, necesse est ut electus Dei debeat sub flagelli fervore teneri, ex qua re amicos arguit dicens:

VERS. 34. *Quomodo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?* Amici beati Job eum consolari non poterant, in quo suis sermonibus veritati contraibant. Cumque hinc hypocritam vel impium dicerent, per hoc quod ipsi mentientes perpetrabant culpam, augebant procul dubio pœnam justis vulneribus afflicti.

LIBER SEXTUS DECIMUS.

CAPUT XXII.

Qui contra veritatis verba... allegatione deficiunt, sæpe etiam nota replicant, ne tacendo victi videantur. Unde Eliphaz, beati Job sermonibus pressus, ea dicit quæ nullus ignorat, ait enim:

VERS. 1, 2. *Nunquid Deo comparari potest homo, etiam cum perfectæ fuerit scientiæ?* — In comparatione etenim Dei, scientia nostra ignorantia est. Ex Dei namque participatione sapimus, non comparatione. Sequitur:

VERS. 3. *Quid prodest Deo si justus fueris, aut quid ei confers, si immaculata fuerit vita tua?* — In omni quippe quod bene agimus, nosmetipsos, non autem Dominum juvamus. Unde per Psalmistam dicitur: « Dixit Domino: Deus meus es tu, quoniam honorum meorum non eges (*Psal. xv, 2.*) » Sequitur:

VERS. 4, 5. *Nunquid timens te arguet te, et veniet tecum ad iudicium?* — Quis hoc vel desipiens sentiat, quod Dominus ex timore arguat, et ex metu iudicium suum contra nos proponat? Sed quia verba sua metiri nesciunt, procul dubio ad otiosa dicta dilabuntur, in quibus si se minime reprehendunt, statim ad noxia et contumeliosa prosiliunt. Unde Eliphaz, qui odiosa intulit, ad contumeliosa protinus verba prorupit dicens: *Et non propter malitiam tuam plurimam, et infinitas iniquitates tuas?* — Sequitur:

VERS. 6. *Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa.* — In Scriptura sacra appellatione pignoris aliquando donum Spiritus sancti signatur, ut illud Pauli: « Qui dedit nobis pignus Spiritus (*II Cor. v, 5.*) » Aliquando confessio peccatorum, sicut in lege scriptum est: « Si debitum debet tibi quispiam frater tuus, et abstuleris pignus ab eo, ante solis occasum pignus restitue (*Deut. xxiv, 12, 13.*) » Quia ergo sancta Ecclesia quilibet ab hæreticis ad veritatem fidei revertentes præcipit prius ut confiteri erroris sui culpam habeant, persuadet, et quasi per hæreticorum speciem, per Eliphaz dicitur. *Abstulisti pignus fratrum tuorum sine causa*, id est, ab his qui a nobis ad te veniunt inutiliter confessionem erroris exegisti. Si vero, ut prædiximus, pignus, dona sancti Spiritus sentimus, hæretici sanctam Ecclesiam fratrum suorum dicunt pignus abstulisse, quia illos qui ad illam veniunt, dona spiritualia suspicantur amittere. Unde sequitur: *Et nudos exspoliasti vestibus.* — Eos quos hæretici perversis prædicationibus trahunt, præcepta doctrinæ suæ quasi quædam vestimenta habere existimant, et tandiu illos vestitos putant, quandiu hæc quæ ipsi prædicaverunt, ab illis servari considerant. Ex quibus cum quidam ad sanctam Ecclesiam redeunt, eos protinus doctrinæ vestimenta perdidisse suspicantur. Sed cum nudus exspoliari nequeat, quærendum nobis est, quomodo prius nudi, et postmodum exspoliati memorantur. Sed sciendum quia omnis qui cordis puritate perfruitur, eo ipso quo duplicitatis tegumentum non habet, nudus est. Et sunt nonnulli apud hæreticos, qui cordis quidem puritatem habent, sed tamen doctrinæ eorum dogmata perversa suscipiunt. Hi nimirum et ex sua puritate nudi sunt, et quasi ex eorum prædicatione vestiuntur. Sequitur:

VERS. 7. *Aquam lasso non dedisti, et esurienti subtraxisti panem.* — Hæretici quo veritatis soliditatem non tenent, eo nonnunquam student ut loquaciores appareant, et contra catholicorum fidem quasi doctrinæ scientia gloriantur. Cunctos quos aspiciunt pravis ad se trahere sermonibus quærunt, et unde sibi alios ad interitum sociant,

inde aliquid se agere vivaciter putant. Eos vero lassos dicimus, qui sub hujus sæculi onere laborioso fatigantur. Unde et ipsa Veritas dicit: « Venite ad me, omnes qui laboratis, et oneratis estis, et ego reficiam vos (*Matth. xi, 28.*) » Hæretici igitur qui sua dogmata prædicare non cessant, sanctam Ecclesiam quasi de imperitia irrident, dicentes: *Aquam lasso non dedisti, et esurienti subtraxisti panem.* Se enim dare aquam lasso existimant, cum quibusdam sub terreno fasce laborantibus, sui poculum erroris præbent: et panem esurienti se non subtraxisse suspicantur, quia etiam de invisibilibus atque incomprehensibilibus inquisiti, cum superba audacia respondent et tunc se doctos præ omnibus credunt, cum loqui de incognitis infelicius præsumunt. Sancta vero Ecclesia dum quempiam videt esurire quod ei non prosit accipere, aut si jam sunt sibi cognita modeste suppressit, aut, si adhuc videntur incognita, humiliter fatetur, eosque ad ordinatæ humilitatis sensum revocat, cum per suum illis prædicatorem dicit: « Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem (*Rom. xi, 20.*) » Et rursum. « Noli altum sapere, sed time (*Rom. xii, 3.*) » Sequitur:

VERS. 8. *In fortitudine brachii tui possidebas terram, et potentissimus obtinebas eam.* — Ac si patenter dicat: Qui in prædicatione tua terram universaliter occupasti, potentia fortitudinis, non ratio veritatis fuit. Quia enim Christianos principes prædicationem ejus tenere conspiciunt, hoc quod ei a populis creditur, non virtutem rectitudinis, sed causam sæcularis potentie esse suspicantur. Sequitur:

VERS. 9. *Viduas dimisisti vacuas, et lacertos pupillorum comminuisti.* — Plebes quæ hæreticis prædicantibus sunt subjectæ, ex carnali intelligentia errorum eorum semina perversa suscipiunt, eisque in sua damnatione sociantur. Sed cum sancta Ecclesia ipsos errorum prædicatores, vel ratione victos ad se suscipit, vel studio perversitatis obduratos sub disciplinæ suæ vinculo restringit, destituti hæretici cum remanere apud se plebes sine prædicatoribus vident, quid aliud a sancta Ecclesia quam viduas vacuas relictas dolent? Et quia subtractis hæreticorum magistris eorum discipulos in suo opere infirmari suspicantur, quasi lacertos pupillorum comminutos ab Ecclesia esse conqueruntur. Vel certe quia sancta Ecclesia, dum quosdam ab hæreticis venientes suscipit, liquet nimirum quod pristino errori eorum contradicit. Quia ergo eos a carnali intentione suæ superstitionis revocat, hæretici cum hos aliter vivere aspiciunt quam docuerunt, lacertos eorum ab operatione, quam prius tenuerant, comminutos esse ab Ecclesia detestantur. Sequitur:

VERS. 10. *Propterea circumdatus es laqueis et conturbat te formido subita.* — Illum formido subita conturbat, qui considerare negligit quid ex districtione judicis venientis immineat. Quia ergo fidelem populum hæretici culpæ perfidie oppressum credunt, circumdatum laqueis accusant, et quia existimant quod futura non prævideat in per-

cussione sua hunc subita conturbatum formidine A
putant. Sequitur :

VERS. 11. *Et putabas te tenebras non visurum, et impetu aquarum inundantium non oppressum iri?* — Ac si aperte dicat : Securitatem pacis tibi in spe proposueras, et idcirco de præsumptione tua quasi de luce gaudebas, nec te unquam opprimi tribulationibus existimasti. Sequitur :

VERS. 12, 13, 14. *Annon cogitas quod Deus altior cælo sit, et super stellarum verticem sublimetur, et dicis ; Quid enim novit Deus. Et quasi per caliginem judicat. Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, et circa cardines cæli perambulat.* — Sunt plerique ita hebetes ut formidare nesciant nisi quod corporaliter vident. Unde fit ut Deum non metuant, quem videre non possunt. Hæretici B
autem, quia se sapientes arbitrantur, verba contra catholicos irrisionis proferunt, atque ab eis illum non timeri suspicantur, quem videre corporaliter nequeunt, ut quasi per torporem sensus Auctorem suum existiment, quia *excelsior cælo est, et super stellarum vertices sublimatur*, ex longinquo videre non posse. Et quia inter nos et cælestem sedem partes aeris intersunt, quasi in nube latens per caliginem judicet, et superioribus intentus, minus ima perpendat, et dum cæli cardines ambiendo constringit, interiora non videat. Sed quis de Deo vel desipiens ista suspicetur ? Qui nimirum cum sit semper omnipotens, sic intendit omnibus, ut adsit singulis ; sic adest singulis, ut simul omnibus nunquam desit. Nam etsi quosdam C
peccatores deserit, eisdem tamen ipsis adest per judicium, quibus deesse videtur per adjumentum. Sequitur :

VERS. 15. *Nunquid semitam sæculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui ?* — Sicut semita Redemptoris nostri humilitas, ita semita sæculorum superbia. Sæculorum itaque semitam viri iniqui calcant, quia per hujus vitæ desideria in elatione perambulant. Sequitur :

VERS. 16. *Qui sublati sunt ante tempus suum, et fluvius subvertit fundamentum eorum.* — Cum tempus vitæ a divina nobis præscientia sit procul dubio fixum, quærendum valde est, qua ratione nunc dicat, quod iniqui ex præsentis sæculo ante tempus proprium subtrahantur. Omnipotens enim D
Deus, etsi aliquando mutat sententiam, nunquam ergo eo tempore ex hac vita quisque subtrahitur, quo ex divina potentia ante tempora præscitur. Sed sciendum quia creans et ordinans nos omnipotens Deus juxta singulorum merita disponit, et terminum ut et malus ille breviter vivat, ne multis bene agentibus noceat, vel bonus diutius in hac vita subsistat, ut multis boni operis adjutor existat. Quamvis omnipotens Deus illud tempus uniuscujusque ad mortem præsciat, quo ejus vita terminatur. Nec alio in tempore quispiam meri poterit, nisi ipso quo moritur. Cum ergo ita sit, quid est quod dicitur quod iniqui ante tempus suum sublati sunt, nisi quod omnes qui præsen-

tem vitam diligunt, longiori sibi ejusdem vitæ spatia promittunt ? Sed cum eos mors superveniens a præsentis vita subtrahit, eorum vita spatia, quæ sibi longiora quasi in cogitatione tendere consueverant, intercidit. Iniqui enim dum corde transire ad æterna negligunt, et cuncta præsentia fugitiva esse non intuentur, mentem in amore vitæ præsentis figunt, et quasi longæ habitationis in ea sibi fundamenta construunt, quia in terrenis rebus per desideria solidantur, et quia quotidiano temporis lapsu, ipsa præsentis vitæ mortalitas decurrit, atque dedicationem reprobos eosdem reprobos subtrahendo destruit, recte de iniquis dicitur : *Et fluvius subvertit fundamenta eorum*, id est, ipse cursus mutabilitatis statum in eis subvertit perverse constructionis. Sequitur :

VERS. 17. *Qui dicebant Deo : Recede a nobis.* — Hæc etiam beatus Job dixisse quis ambigat ? Et quæ in ejus dictis exposuimus, propter legentis fastidium replicare devitamur. Sequitur : *Et quasi nihil posse facere. Omnipotens æstimabant eum.* — In his ergo sermo, et non sententia immutatur. Nam quod per beatum Job dictum est. « Quid est Omnipotens ut serviamus ei ? » (*Job* XXI, 15.) hoc per Eliphaz dicitur, et quasi nihil possit facere æstimabant eum. Sequitur :

VERS. 18. *Cum ille impleset domos eorum bonis.* — Malorum domos Dominus bonis implet, quia etiam ingratis bona sua non denegat, ut aut benignitatem Conditoris erubescant, et ad bonitatem redeant ; aut redire omnimodo contemnentem, inde illic gravius puniantur. Sequitur : *Quorum sententia procul sit a me.* — Hoc etiam per beatum Job dictum est : ait namque : Quorum consilium longe sit a me. Quamvis aliud sententia, at aliud consilium possit intelligi. Sententia quippe in ore est, consilium in cogitatione. Constat nimirum quia iste malorum verbis, iste vero etiam a cogitatione desiderat esse dissimilis. Sequitur :

VERS. 19. *Videbunt justi et lætabuntur, et innocens subsannabit eos.* — Justi, cum hic injustos errare conspicunt, de errore pereuntium non possunt lætari. Si enim gaudent erroribus, justi non sunt. Rursum si per insultationem lætantur, eo quod tales non sunt quales alios esse conspiciunt, omnino superbi sunt. Unde et Phariseus justificationem perdidit, qui publicani meritis gaudente se prætulit, dicens : « Gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri homines, raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic publicanus (*Luc.* XVIII, 11). » Quando ergo videbunt justi iniquorum interitum et lætabuntur, nisi cum districto iudicii perfecta jam securitate exultationis inhæserint, cum in illo extremo examine illorum damnationem conspiciunt, et de se jam quod metuant non habebunt ? Nunc itaque reprobos aspiciunt et gemunt, tunc conspicient et subsannabunt, quia eos exultando despicient, quos modo nec sine gemitu iniqua perpetrantes, nec sine metu vident pro iniquitate morientes. Sequitur :

VERS. 20. *Nonne succisa est erectio eorum, et reliquias eorum devorabit ignis.* — Hic namque iniqui erecti sunt, quia in pravis actionibus extolluntur, quia perversa agunt, et tamen pro perversis actibus minime feriuntur. Sed eorum erectio tunc succiditur, cum vel a præsentis vita ad interitum, vel a conspectu æterni iudicis ad æternum gehennæ incendium pertrahuntur. Qui et si hic mortuam suam carnem relinquunt, ipsam quoque in resurrectione recipient, ut cum carne ardeant, in qua peccaverunt, sicut enim eorum culpa in mente fuit et corpore, ita eorum pœna in anima erit pariter et carne. Sequitur :

VERS. 21, 22. *Acquiesce igitur ei, et habeto pacem, et per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, et pone sermones ejus in corde tuo.* — Culpa superbie est docere meliorem. Quam sæpe hæretici perpetrant, qui de his quæ prave sentiunt, quasi docere catholicos præsumunt. Tunc enim putant Deo acquiescere, si illos contigerit eorum perversitatibus consentire, et acquiescentibus pacem promittunt, quia contra eos qui sibi consentiunt jam jurgari desistunt. Fructus autem optimos sibi consentientibus pollicentur, quia eos solos bona opera agere existimant, quos ad sua dogmata se trahere exsultant. Quibus hoc congruit quod adjungit. *Suscipe ex ore illius legem*, quia ea quæ ipsi sentiunt, ex ore Dei procedere suspicantur. *Et pone sermones ejus in corde tuo.* Ac si astruat dicens: Quos nunc usque in ore, et non in corde tenuisti: quia enim eorum perversa dogmata respuit, non eum verba Dei in sensu, sed in ostensione habuisse criminantur. Sequitur :

VERS. 23. *Si reversus fueris ad Omnipotentem ædificaberis, et longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo.* — Fidelem populum a Deo discessisse hæretici existimant, cum suis prædicationibus resistantem vident, ac si aperte dicant: Quia nostris dogmatibus resistendo a Deo recessisti, idcirco a justitiæ ædificatione destructus es. Tabernaculum vero aliquando accipimus tabernaculum corporis, aliquando vero habitaculum cordis. Nam sicut anima habitamus in corpore, ita per cogitationem habitamus in mente. Iniquitas ergo in tabernaculo mentis est, perversa intentio in studio cogitationis, iniquitas autem in tabernaculo corporis est per expletionem operis actio carnalis. Ac si Eliphaz patenter dicat: Quisquis ad Deum post errata revertitur, in cogitatione simul et in opere mundatur. Sequitur :

VERS. 24. *Dabit pro terra silicem, et pro silice torrentes aureos.* — Quid per terram, nisi infirmitas actionis, quid per duritiam silicis, nisi fortitudo signatur? Quid per torrentes aureos, nisi doctrinam intimæ claritatis accipimus? Omnipotens autem Dominus ad se conversis pro terra dat silicem, quia pro infirma actione, fortitudinem tribuit robusti operis. Dat etiam pro silice torrentes aureos, quia pro robusto opere doctrinam multiplicat claræ prædicationis. Sequitur :

A VERS. 25. *Eritque Omnipotens contra hostes tuos, et argentum coacervabitur tibi.* — Quos magis alios hostes patimur, quam malignos spiritus, qui cogitationibus nostris obsident? Argenti nomine sacra eloquia designari testatur Psalmista, qui ait: « Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ (Psal. xi, 7). » Et sæpe cum sacris eloquiis intendimus, malignorum spirituum insidias gravius toleramus, quia menti nostræ terrenarum cogitationum pulverem aspergunt, ut intentionis nostræ oculos a luce intimæ visionis obscurant. Quid nimirum Psalmista protulerat, cum dicebat: « Declinate a me, maligni, et scrutabor mandata Dei mei (Psal. cxviii, 15). » Sed quia nemo hostes sua virtute superat, per Eliphaz dicitur: *Eritque Omnipotens contra hostes tuos, et argentum coacervabitur tibi.* Ac si aperte diceretur: Dum malignos spiritus Dominus a te sua virtute repulerit, divini eloquii talentum lucidum excrescit. Sequitur :

VERS. 26. *Tunc super Omnipotentem deliciis afflues.* — Super Omnipotentem deliciis affluere est, in amore illius Scripturæ sacræ epulis satiari, in cujus nimirum verbis tot delicias invenimus, quot ad propectum nostrum intelligentiæ diversitates accipimus. Hinc etiam in admirationem sponsæ scriptum est: « Quæ est ista quæ ascendit de deserto, deliciis affluens? » (Cant viii, 5.) Sequitur: *Et elevabis ad Deum faciem tuam.* — Ad Deum faciem elevare est cor ad sublimia investiganda attollere, nam sicut per corporis faciem homini, ita per interiorum hominum Deo noti atque conspicabiles sumus. Cum vero culpæ reatu deprimimur, ad Deum levare cordis nostri faciem veremur; cum vero pœnitentiæ laments culpa diluitur, et sic perpetrata planguntur, ut plangenda minime perpetrentur, magna menti fiducia nascitur, et ad conspicienda supernæ retributionis gaudia cordis nostri facies levatur. Ac si aperte hæretici fideli populo dicant: Quoad prædicationem nostram non sequeris, cor in infimis premis. Sequitur :

VERS. 27. *Rogabis eum, et exaudiet te.* — Rogant quippe Dominum, sed exaudiri minime merentur, qui jubentis Domini præcepta contemnunt. Unde scriptum est: « Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis (Prov. xxviii, 9). » Subditur: *Et vota tua reddes.* — Qui vota vovit, sed hæc per infirmitatem solvere non valet, ei ex peccati pœna agitur, ut volenti bonum, posse subtrahatur. Cum vero in conspectu intimi iudicis ea quæ obsistit culpa detergitur, fit protinus ut votum possibilitas sequatur. Sequitur :

VERS. 28. *Decernes rem, et eveniet tibi.* — Hoc esse proprium infirmantium solet, ut tantum quempiam existiment justum, quanto hunc adipisci conspiciunt omne quod appetit, cum videlicet noverimus nonnunquam bona terrena justis subtrahi, quæ largo munere tribuuntur injustis. Sed si dicta hæc Eliphaz de donis spiritalibus intulit, scien-

dum quod res decernitur et venit, cum virtus quæ ex desiderio expetitur, largiente Deo etiam affectum prosperatur: Unde et adhuc subditur: *Et in viis tuis splendet lumen.* — In viis quippe iustorum lumen resplendere est, per mira operum virtutum signa suæ claritatis aspergere, ut quocunque per intentionem pergunt, ad intuentium cordibus peccati noctem excutiant, et sui operis exemplo in eis justitiæ lumen infundant. Sequitur:

VERS. 29. *Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria, et qui inclinaverit oculos, ipse salvabitur.* — Quæ nimirum sententia a veritatis ore non discrepat, dicentis: « Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur (Matth., XIII, 12). » Unde per Salomonem dicitur: « Antequam conteratur, exaltatur cor hominis, et antequam gloriatur, humiliatur (Prov. XVIII, 12). » Recte autem dicitur: *Qui inclinaverit oculos ipse salvabitur*, quia quantum per membrorum ministerium deprehendi potest, prima superbiæ ostensio in oculis esse solet. Hinc enim scriptum est: « Et oculos superbiorum humiliabis (Psal. XVII, 28). » Oculos ergo inclinare est, nullum respiciendo despiciere, sed si minorem atque imparem cunctis quos aspicit æstimare. Salvabitur itaque qui oculos inclinat, quia qui falsum superbiæ verticem deserit, veritatis altitudinem ascendit. Sequitur:

VERS. 30. *Salvabitur autem innocens in munditia manuum suarum.* — Quæ scilicet sententia, si de cælestis regni retributione promittitur, veritate fulcitur, quia cum de Deo scriptum sit: « Qui credidit unicuique juxta opera sua (Rom., II, 6), » illum in extremo examine justitia æterni judicis sal, quem hic ejus pietas ab immundis operibus liberat. Sin vero ad hoc salvari hic quisque munditia manuum suarum creditur, ut suis viribus innocens fiat, procul dubio erratur, quia si superna gratia nocentem prævenit, nunquam profecto inveniet quem remuneret innocentem. Unde veridici Moisi voce dicitur: Nullusque apud te per se innocens est (Exod. XXXIV, 7). » Quæ tamen omnia pro typo hæreticorum promissionibus congruunt. Qui cum fideles quoque in præsentis vita afflictos inveniunt, eos ex culpa perfidiæ percussos arbitrantur, eisque si sua dogmata sequantur, salutem innocentiam per bonorum operum munditiam promittunt. Sequitur:

CAPUT XXIII.

VERS. 1, 2. *Respondens autem Job ait: Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, et manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum.* — More suo beatum Job planioribus verbis inchoat, sed dicta sua, alta mysterii prosecutione consummat. Mederi quippe dolor afflictis ex amicorum consolatione debuerat, sed consolatio eorum ad blandimenta fallaciæ erupit, quia videlicet inordinatæ consolationis intentio persecutionem, quam minuere debuit, multiplicavit. In quibus nimirum verbis per typum sanctæ Ecclesiæ etiam fidelium dolor exprimitur, qui eo amplius gemunt, quo

malos blandiri conspiciunt, quia juxta Pauli vocem, « per dulces sermones et benedictiones seducunt corda innocentium (Rom. XVI, 18). » Manus quippe plagæ est fortitudo percussio. Primam namque percussioem suam electi considerant, qui a Conditoris sui visione divisi sunt, quia nequaquam illuminationis intimæ claritate fruuntur, sed in præsentis vitæ exilio quasi in cæcitate loco religati gemunt. Semper ergo habent in hac vita manum plagæ gemitum suum, sed cum adhuc etiam in hac vita adversa accedunt, manus plagæ eorum etiam super gemitum gravatur. Sequitur:

VERS. 3. *Quis mihi tribuat ut cognoscam et inveniam illum et veniam usque ad solium ejus?* — Electus quisque nisi Dominum cognovisset, utique non amaret. Sed aliud est cognoscere per fidem, atque aliud per speciem, aliud invenire per credulitatem, aliud per contemplationem. Ex qua re agitur, ut electi omnes eum, quem fide cognoverunt, videre quoque per speciem anhelant, cujus amore flagrantæ æstuant, quia ejus dulcedinis suavitate jam ipsa suæ fidei certitudine degustant. Quid enim solium Dei est, nisi illi angelici spiritus, qui, Scriptura teste, Throni vocati sunt? Qui utique usque ad solium Dei venire vult, quid aliud quam interesse angelicis spiritibus concupiscit ut nulla jam defectiva temporum momenta sustineat, sed permanenti gloria in contemplationem æternitatis exurgat? Sequitur:

VERS. 4. *Ponam coram eo judicium, et os meum replebo increpationibus.* — Coram Deo ponere judicium est, intra secretum mentis per contemplationem fidei, ad tremendum examen majestatis illius oculos nostræ considerationis aperire, quod peccator homo mereatur attendere, et, occultus nunc et tacitus judex quam terribilis post appareat considerare. Qui enim sibi in conspectu Dei judicium ponit, os suum increpationibus replet, quia dum subtile examen trementi contra se judicis contemplatur, amare se pœnitentiæ invectione persequitur. Sequitur:

VERS. 5. *Ut sciam verba quæ mihi respondeat, et intelligam quid loquatur mihi.* — Tunc enim culpas plangimus, cum pensare cœperimus; sed tunc subtilius pensamus, cum sollicitius plangimus, atque ex lamentis in corde nostro plenius nascitur quid est quod peccantibus divina districtio minatur, quæ erunt illa reprobiorum improperia qui terrores, quæ implacabilis majestatis aversio. Tanta enim tunc Dominus reprobis iratus dicet, quanta eos pati ex æquitate permiserit. Sequitur:

VERS. 6. *Nolo multa fortitudine contendat mecum, ne magnitudinis suæ mole me premat.* — Mens etenim quælibet justis, si ab omnipotente Domino districte judicatur, mole magnitudinis premitur. Sequitur:

VERS. 7. *Proponat æquitatem contra me, et perveniat ad victoriam judicium meum.* — Quis enim alius, nisi mediator Dei et hominum, homo Christus

Jesus, æquitatis nomine designatur? De quo scriptum est: « Qui factus est sapientia nobis a Deo et justitia (I Cor. 1, 30). » Quæ scilicet justitia dum in hunc mundum contra vias peccatorum venit, antiquum hostem vicimus, a quo capti tenebamur. Ac si ergo diceret: Ad redarguendas vias meas incarnatum Filium mittat, et tunc insidiantem adversarium per absolutionis meæ judicium victor excludam. Sequitur:

VERS. 8, 9. *Si ad orientem iero, non apparet; si ad occidentem, non intelligam eum; si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum, si me vertam ad dextram, non videbo illum.* — Creator quippe omnium in patre non est, quia ubique est, et tunc minus invenitur, quando is qui totus ubique est in parte quæritur. Sequitur:

VERS. 10. *Ipse vero scit viam meam.* — Ac si aperte dicat: Videre non valeo videntem me, et eum qui me subtiliter intuetur, intueri non possum, ut videlicet ostendat quia tanto cautius formidandus est, quanto conspicabilis non est. Qui enim ita nos aspicit, ut a nobis aspici nequeat, eo magis timendus est, quo cuncta videns minime videtur. Aliter: Ad orientem quippe imus, cum mentem in consideratione majestatis ejus attollimus, sed non apparet, quia qualis in natura sua est, a cogitatione mortali videri non prævalet. Ad occidentem imus, cum subletum [sublatum] in Deo cordis oculum, sed ipsa immensitate luminis reverberatum, ad nosmetipsos reducimus, et lassati discimus super nos valde esse quod quærebat, nostram mortalitatem considerantes, indignos nos adhuc esse deprehendimus, qui immortalitatem videre valeamus. Ad sinistram ire, est peccatorum delectationibus consentire. Et nimirum constat, quia Deum apprehendere non valet, qui adhuc in delectatione peccati per sinistram jacet. In dexteram proculdubio vertitur, qui de virtutibus elevatur, sed Deum videre non valet, qui privata lætitia de bonis actibus gaudet, quia in eo cordis oculum tumor elationis premit. *Ipse scit viam meam*, ac si patenter dicat: Ego me et districte discutio, et tamen ille quem videre non valeo, videt subtiliter cuncta quæ ago. Sequitur: *Et probabit me quasi aurum quod per ignem transit.* — Aurum in fornace ad naturæ suæ claritatem proficit, dum sortes amittit. Quasi aurum ergo, quod per ignem transit, probatur anima justorum, quibus exustione tribulationis et subtrahuntur vitia, et merita augentur. Sequitur:

VERS. 11. *Vestigia ejus secutus est pes meus.* — Quasi quidam namque Dei gressus sunt, ipsæ quas cernimus ejus operationes, quibus bonus quisque malusque regitur, quibus justus injustique suis ordinibus disponuntur, quibus et subjectus quisque ad meliora quotidie ducitur, et adversus ad deteriora eorruens toleratur. De quibus nimirum gressibus Propheta dicebat: « Visi sunt gressus tui, Deus (Psal. LXXVII, 25). » Nos itaque cum virtutem longanimitatis atque pietatis ejus intuemur, et intuentes

A imitari contendimus, quid aliud quam gressuum ejus vestigia sequimur, quia extrema quædam ejus operationis imitamur? Hæc enim Patris sui vestigia Veritas admonebat imitari, cum diceret: « Orate pro persecutibus et calumniantibus vos (Matth. v, 44), » et reliqua. Potest tamen beatus Job, sic in futura operatione incarnandæ Sapientiæ intendere, sicut nos ejusdem Sapientiæ jam præterita opera per fidem videmus. Cujus nimirum vitam dum beatus Job superno Spiritu repletus sollicita intentione conspiceret, futuram mansuetudinis illius humilitatem prævidens, quasi ad exemplum sibi propositum recurrit, ut quidquid, in hac vita ageret, ad imitationis illius vestigia ligaret. De quibus ejus vestigiis per Petrum dicitur: « Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus (I Petr. II, 21). » Sequitur: *Viam ejus custodi, et non declinavi ex ea.* — Custodit enim et non declinat, qui hoc ubi intendit, operatur; et custodire quippe per intentionem est, non declinare per operationem. Hæc namque est sollicitudo justorum, ut actus suos quotidie juxta vias veritatis examinent, et eas sibi in regulam proponentes, a rectitudinis earum tramite non declinent. Sequitur:

VERS. 12. *A mandatis labiorum ejus non recessi.* — Sicut bene obsequentes famuli dominorum suorum vultibus semper intenti sunt, ut ea quæ præceperint festini audiant, et implere contendant, sic justorum mentes per intentionem suam omnipotenti Domino assistunt, atque in Scriptura ejus quasi os ejus intuentur, ut quia per eam Deus loquitur omne quod vult, tanto a voluntate ejus non discrepant, quanto eandem voluntatem illius, ejus eloquio agnoscunt. Sequitur: *Et in sinu meo abscondi verba oris ejus.* — In sinu etenim cordis verba oris ejus abscondimus, quando mandata ejus non transitorie, sed implenda opere audimus. Hinc est enim quod de ipsa matre Virgine scriptum est: « Maria autem conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo (Luc. II, 19). » Sequitur:

VERS. 13. *Ipse enim solus est, et nemo advertere potest cogitationem ejus.* — Nunquidnam non sunt angeli homines, cælum et terra, aer et maris, cuncta volatilia et quadrupedia atque serpentina? Et certe scriptum est: « Creavit ut essent omnia (Sap. I, 14). » Cum ergo in rerum creatura tam multa sint, cur beati viri voce nunc dicitur, *ipse enim solus est*? Sed aliud est esse, aliud principaliter esse, aliud mutabiliter atque aliud immutabiliter esse. Sunt enim hæc omnia, sed principaliter non sunt, quia in semetipsis minime subsistunt, et nisi manu gubernantis teneantur, esse nequaquam possunt. Hinc enim ad Moysem dicitur: « Ego sum qui sum. » Et: « Qui est misit me ad vos (Exod. III, 14), » cogitationem quippe ejus nullus avertit, quia nemo resistere ejus occultis judiciis prævalet. Nam et si quidam fuerunt, qui de precationibus suis ejus cogitationem advertisse videntur, ita fuit ejus interna cogitatio, ut sententiam ejus

avertere deprecando potuissent, et ab ipso acceperunt quod agerent apud ipsum. Dicat ergo : *Et nemo avertere potest cogitationem ejus*, quia semel fixa iudicia mutari nequaquam possunt. Unde scriptum est : « Præceptum posuit et non præteribit (*Psal. cXLVIII, 6*). » Sequitur : *Et anima ejus, quod voluit, hoc fecit.* — Cum sit cunctis exterior corporeis, cunctis mentibus interior Deus, ea ipsa via ejus qua penetrat omnia, cuncta disponit, anima illius appellatur, cujus videlicet voluntati nec illa obsistunt quæ contra voluntatem illius fieri videntur, qui ad hoc nonnunquam permittit fieri etiam quod non præcepit, ut per hoc illud certius impleatur quod jubetur. Apostatæ quippe angeli perversa voluntas est, sed tamen a Deo mirabiliter ordinatur, ut ipsæ quoque ejus insidiæ utilitati honorum serviant, quos purgando tentant. Sequitur :

VERS. 14. *Cum expleverit in me voluntatem suam, et alia multa similia præsto sunt ei.* — Ac si aperte dicat : Jam perpendo quæ patior, sed ad hæc formido quæ pati possum. Explet enim in me voluntatem suam, quia multis me persecutionibus affligit, sed *multa similia præsto sunt ei*, quia ferire si cogitat, adhuc invenit ubi plaga crescat. Sequitur :

VERS. 15. *Et idcirco a facie ejus turbatus sum, et considerans eum timore sollicitor.* — Bene a facie Domini turbatur, qui terrorem majestatis illius, cordis sui obtutibus proponit, et ejus rectitudinis pavore concutitur, dum se reddendi rationibus conspicit idoneum non esse, si districte judicetur. Recte autem dicitur, *Et considerans eum timore sollicitor*, qui divinæ animadversionis vim cum minime quisque considerat, minimè formidat, et tanto magis in hac vita quasi securus est, quanto a consideratione internæ districtiois alienus. Sequitur :

VERS. 16. *Deus mollivit cor meum, et Omnipotens conturbavit me.* — Ex divino munere cor justi molle dicitur, quia superni iudicii timore penetratur. Molle est etenim quod penetrari potest, durum quod penetrari non potest. Unde per Salomonem dicitur « *Beatus homo qui semper est pavidus. Qui vero mentis est duræ, corrueat in malum* (*Prov. xxviii, 14*). » Non autem secunda, sed conturbata sunt corda bonorum, quia dum futuri examinis pondus considerant, quietem hic habere non appetunt, securitatem suam districtiois intimæ consideratione perturbant. Sequitur :

VERS. 17. *Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.* — Ille enim in flagello positus a salute corporis propter imminentes tenebras perit, quidcirco pro transactis percutitur, ut a futuris suppliciis abscondatur. Flagella quippe bonorum aut vitia perpetrata purgant, aut quæ poterant perpetrari futura devitant. Beatus autem Job, quia in flagello positus, nec a peccatis præcedentibus purgabatur, nec ab imminetibus tergebatur, sed ejus tantummodo in flagello virtus augebatur, fiducialiter dicit : *Non enim perii propter*

imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo. Qui enim semper divinæ formidinis pondus aspexit, ejus cordis faciem caligo peccati non operuit, et is quem supplicia nulla sequebantur, salutem corporis propter imminentes tenebras non amisit. Sequitur :

CAPIT XXIV

VERS. 1. *Ab Omnipotente non sunt abscondita tempora. Qui autem noverunt eum, ignorant dies illius.* — Quid dies dici nisi ipsa ejus æternitas appellatur? quæ nonnunquam unius diei pronuntiatione exprimitur, sicut scriptum est : « *Melior est dies una in atriis tuis super millia* (*Psal. lxxxvii, 14*). » Nonnunquam vero per suam longitudinem dierum multorum appellatione signatur, de quibus scriptum est : « *In sæculum sæculi anni tui* (*Psal. ci, 25*). » Nos itaque intra tempora volvimur, per hoc quod creatura sumus. Deus autem qui creator est omnium, æternitate sua tempora nostra comprehendit, quia ipse quidem nostra comprehensibiliter conspicit, nos autem ea quæ ejus sunt comprehendere nullatenus valemus. Sed cum natura Deus simplex sit, mirandum valde est cur dicit : *Qui noverunt eum ignorant dies illius.* Neque enim aliud ipse, atque aliud dies ejus sunt. Deus namque hoc est quod habet, æternitatem quippe habet, sed ipse est æternitas. Quid est itaque dicere, *qui noverunt eum ignorant dies illius*, nisi quia et cognoscunt eum, et adhuc nesciunt? Nam et qui eum jam fide tenent, adhuc per speciem ignorant, et cum ipse sit æternitas quam veraciter credimus, qualiter tamen sit ipsa ejus ignoramus. Sequitur :

VERS. 2. *Alii terminos transtulerunt, diripuerunt greges, et paverunt eos.* — Quos aliorum nomine, nisi hæreticos designat? qui a sanctæ Ecclesiæ gremio extranei existunt. Ipsi enim terminos transferunt, quia constitutiones Patrum prævaricando transcendunt, de quibus constitutionibus scriptum est : « *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui* (*Prov. xxii, 28*). » Qui greges diripuerunt et pascunt, quia imperitos quosque perversis ad se persuasionibus trahunt, et doctrinis pestiferis ad interficiendum nutriunt. Sequitur :

VERS. 3. *Asinum pupillorum abigerunt, et absterunt pro pignore bovem viduæ.* — Quos hoc loco pupillos accipimus, nisi electos Dei in mentis teneritudine positos, qui magna fidei gratia nutriuntur, et patris sui jam pro se mortui faciem necdum vident? Sunt namque nonnulli, qui quamvis ipsi agere spiritalia nequeant, ad summa tamen tendentibus libenter subsidia ministrant. Portare enim asinus onera hominum solet. Quasi ergo quidam asinus electorum est, qui terrenis rebus deserviens deportat onera usibus hominum. Et sæpe cum hæretici quemlibet talem a sanctæ Ecclesiæ gremio avertunt, quasi pupillorum asinum abigunt. Quæ autem vidua, nisi sancta Ecclesia debet intelligi, quæ occisi viri sui interim visione privata est? Bos autem hujus est viduæ unusquisque prædicator, et sæpe

contingit, ut hæretici perversis suis dogmatibus, ipsos etiam qui prædicatores videbantur, trahant. Bovem ergo viduæ auferunt, cum de sancta Ecclesia, etiam prædicantem tollunt, ubi recte est adjunctum, *pignore*. Pignus namque cum tollitur, aliud quidem est quod tenetur, sed tamen adhuc aliud quæritur, et plerumque ideo eos conantur auferre qui prædicant, et eorum etiam sequaces trahant. Pro pignore ergo bos viduæ tollitur, quando idcirco ipse qui prædicat, recipitur, ut alii sequantur. Sequitur :

VERS. 4. *Subverterunt pauperum viam, et oppresserunt pariter mansuetos terræ.* — Paupertatis namque nomine sæpe humilitas designari solet, et nonnunquam hi qui mansueti atque humiles videntur, si servare discretionem nesciunt, exemplis aliorum cadunt. Sequitur :

VERS. 5. *Alii quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum.* — Onager enim agrestis est asinus. Et recte in hoc loco onagris comparantur hæretici, quia in suis voluptatibus dimissi, a vinculis fidei et rationis sunt alieni. Unde scriptum est : « Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui (*Jer. II, 24*). » Non enim Dei, sed suum opus peragunt, dum non recte [recta] dogmata, sed propria desideria sequuntur. Scriptum quippe est : « Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat (*Psal. c, 6*). » Sequitur : *Vigilantesque ad prædam præparant panem liberis.* — Ad prædam vigilant, qui verba justorum ad proprium sensum rapere semper conantur, ut per hæc perversis filiis panem erroris parent. De quo videlicet pane apud Salomonem verbis mulieris pravitatis hæreticæ typum gerentis dicitur : « Aquæ furtivæ dulciores sunt, et panis absconditur suavior (*Prov. IX, 17*). » Sequitur :

VERS. 6. *Agrum non suam demetunt, et vineam ejus quem vi oppresserunt vindemiant.* — Potest agri nomine Scripturæ sacræ latitudo signari, quam hæretici non suam demetunt, quia ex ea sententia longe a suis sensibus diversas tollunt. Quæ vineæ quoque appellatione exprimitur, quia, per veritatis sententias, botros virtutum profert. Cujus vineæ tamen, id est Scripturæ sacræ, Conditor quasi vi opprimunt, quia ejus sensum in verba sacri eloquii inflectere violenter conantur. Qui dicit : « Servire me fecisti in peccatis tuis, præbuiisti mihi laborem in iniquitatibus tuis (*Isa. XLIII, 24*). » et eandem vineam vindemiant, qui ex ea sententiarum botros pro suæ intelligentiæ professione coacervant. Potest agri vel vineæ nomine universa Ecclesia signari, quam perversi doctores demetunt, et auctorem ejus in membris suis opprimendo vindemiant, quia Creatoris nostri gratiam persequentes, dum quosdam de illa, qui recti videbantur, rapiunt ; quid aliud quam spicas vel botros animarum tollunt. Sequitur :

VERS. 7. *Nudos dimittunt homines indumenta*

A tollentes, quibus non est operimentum in frigore.

— Sicut vestimenta corpus, ita bona opera protegunt animam. Unde cuidam dicitur : « Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua ne nudus ambulet (*Apoc. XVI, 15*). » Hæretici itaque cum in quorundam mentibus bona opera destruunt, nimirum velamina indumentorum tollunt. Operimentum quippe ad justitiam pertinet, frigus ad culpam. Et sunt nonnulli qui in quibusdam rebus peccata faciunt, in quibusdam vero recta opera sequuntur. Qui ergo ex aliis actibus delinquit, atque ex aliis bona peragit, quid iste nisi in frigore vestitus alget et tegitur ? Quia ex alio opere fervescit ad justitiam, qui ex alio frigescit ad culpam. Sed cum hæretici talibus bona opera subtrahunt, agunt ne in frigore habeant quo vestiantur. Potest vero per frigus desiderium, per vestimenta operatio designari. Et sunt plerique qui adhuc perversis desideriis æstuant, sed contra se spiritaliter decertantes, rectis sibi operibus repugnant, et bonis actibus tegunt hoc quod sinistrum sibi resultare per tentationem sentiunt. Hi itaque unde mala desiderant, inde algent : unde autem bona operantur, inde vestiti sunt. Cum vero hæretici perversis allegationibus rectæ fidei eis opera subtrahunt, quid agunt nisi ut hi qui adhuc desideriorum carnalium frigora sentiunt, sine honorum actuum vestimento moriantur ? Sequitur :

VERS. 8. *Quos imbres montium rigant, et non habentes velamen amplexantur lapides.* — Imbres sunt montium, verba doctorum. De quibus montibus voce sanctæ Ecclesiæ dicitur : « Levavi oculos meos ad montes (*Psal. CXX, 1*). » Hos itaque imbres montium rigant, quia sanctorum Patrum fluentia satiant. Velamen autem ut jam prædiximus, boni operis tegmen accipimus, quo quisque tegitur, ut ante omnipotentis Dei oculos pravitatis ejus fœditas operiatur. Unde scriptum est : « Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (*Psal. XXXI, 1*). » Quos autem nomine lapidum, nisi fortes intra sanctam Ecclesiam viros accipimus. Quibus per primum pastorem dicitur : « Et vos tanquam lapides vivi superædificamini (*I Petr. II, 5*). » Hi itaque, qui de nullo opere suo confidunt, ad sanctorum martyrum protectionem currunt, atque ad sacra eorum corpora fletibus insistunt, promereri se veniam eis intercedentibus deprecantur. Quid ergo isti in hac humilitate faciunt, nisi quia bonæ actionis velamen non habent, lapides amplexantur. Sequitur :

VERS. 9. *Vim fecerunt deprædantes pupillum, et vulgum pauperem spoliaverunt.* — Hæretici vero deprædantes pupillos viam faciunt, quia contra infirmas fidelium mentes verborum et operum violentia grassantur. Vulgus autem pauper est indoctus populus, qui si veras sapientiæ divitias haberet, vestimentum suæ fidei non amitteret. Quasi quidam intra sanctam Ecclesiam senatores sunt veri doctores, qui cum scientiam in corde multiplicant, veris apud se divitiis abundant. Sed hæretici

vulgus pauperum exspoliant, quia doctos non praevalent, indoctos quosque a velamine fidei praedicatione pestifera denudant. Sequitur :

VERS. 10. *Nudis et incedentibus absque vestitu, et esurientibus tulerunt spicas.* — Quod ait nudis, hoc replicat, *absque vestitu*. Sed aliud est nudum esse, aliud nudum incedere. Omnis enim qui nec bona nec mala operatur nudus est, et otiosus : qui autem mala agit nudus incedit, quia sine velamine boni operis per iter pravitatis pergat. Sunt vero nonnulli, qui sacri eloquii dicta desiderant, qui quoties Patrum sententias pro aedificandis mentibus in cogitatione versant, quasi de bona segete spicas portant. Hæretici igitur nudis et incedentibus absque vestitu, et esurientibus spicas tollunt, quia sive quidem otiosi sint, et in nullis se bonis exerceant, seu per iter impudentiæ absque velamine boni operis pergant, etiam si quando jam ad pœnitentiam redire cupiunt, et pabulum verbi concupiscunt, eis esurientibus spicas tollunt, quia in eorum mente perniciosis persuasionibus Patrum sententias destruunt. Sequitur :

VERS. 11. *Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.* — Omnes qui sanctam Ecclesiam persequuntur, quid aliud quam torcular calcant? Quod divina dispensatione agi permittitur, ut animarum botri in spiritale vinum defluant, quæ carne corruptibili exutæ ad regna cœlestia velut in apotheca currant. Sed omnes qui vitam fidelium persequuntur, calcant et sitiunt, quia ad agenda crudelia ferociores fiunt, et impietatis suæ meritis cæcati, eo ambiunt graviora facere, quo jam gravia fecerunt. Hæretici autem cum per se persecutionis potestatem non habent, hujus sæculi potentes commovent, eorumque mentes ad persequendum pertrahunt, et quibus valent persuasionibus accendunt. Quos cum crudelia agere contra catholicorum vitam conspiciunt, quasi in ipso solis fervore requiescunt. Sequitur :

VERS. 12. *De civitatibus fecerunt viros gemere.* — Quia civitates a conviventibus populis appellantur, non immerito civitatum nomine veræ sunt fidei Ecclesiæ designatæ, quæ in singulis mundi partibus positæ, unam catholicam faciunt, in qua fideles omnes de Deo recta sentientes concorditer vivunt. Hæretici igitur quia perversis sæpe hujus mundi potentibus adhærentes, bonorum socialem vitam atque concordiam persequuntur, recte nunc dicitur. *De civitatibus fecerunt viros gemere.* Quos recte B. Job, viros memorat, quia illos magis hæretici extinguere ambiunt, qui perfectis gressibus per viam Dei non fluxe et enerviter, sed viriliter currunt. Sequitur : *Et anima vulneratorum clamavit, et Deus inultum abire non patitur.* — Vulneratur quippe anima justorum, cum fides turbatur infirmorum, quibus jam hoc ipsum clamare est, de alieno lapsu tabescere. Sed *Deus inultum abire non patitur*, quia etsi injusto ordine injuste aliquid fieri permittit, inultum tamen abire non sinit injustum, quod fieri permisit injuste quia et

A de reproborum injustitia quasdam, quas inesse considerat, culpas percutit electorum, et tamen æterna justitia ferire non negligit injustitiam ferientium. Sequitur :

VERS. 13. *Ipsi fuerunt rebelles lumini.* — Plerumque perversi, et cognoscunt recta quæ sequi debeant, et tamen sequi despiciunt quæ cognoscunt. Lumini ergo rebelles sunt, quia sua desideria sequendo, bonum despiciunt quod noverunt. Sequitur : *Nescierunt vias ejus, nec reversi sunt per semitas ejus.* — Qui enim prius sciendo rebelles sunt, postmodum sequuntur ut nesciant, sicut de quibusdam scriptum est : « Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt (Rom. 1, 21). » De quibus paulo post additur : « Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt (Rom. 1, 28). » Angustior est quippe semita quam via. Qui autem bona manifestiora agere contemnunt, nequaquam ad subtiliora intelligenda perveniunt. Expectavit omnipotens Deus, ut per ejus semitas pergerent, sed utinam per eas vel reverti voluissent, ut vitæ itinera quæ noluerunt per innocentiam, saltem per pœnitentiam tenerent. Sequitur :

VERS. 14. *Mane primo consurgit homicida, interficit egenum et pauperem, per noctem vero erit quasi fur.* — Cum homicida in nece proximorum per nocturnum maxime silentium soleat grassari. cur hoc in loco mane primo consurgere ad interficiendum egenum et pauperem dicitur, in nocte vero quasi fur esse perhibetur? Sed ipsis litteræ dum sibi non congruunt ad indaganda spiritus secreta revocamur. In Scriptura sacra mane aliquando adventus Dominicæ incarnationis designatur, ut illud prophetæ : « Venit mane et nox (Isa. xxi, 12). » Quia et novæ lucis primordia in Redemptoris nostri præsentia fulserunt, et tamen a persecutorum cordibus suæ perfidiæ tenebræ non sunt deterisæ. Aliquando adventus jam terribilis et districti judicis. Ut illud : « In matutino interficiebam omnes peccatores terræ (Psal. cxviii, 8). » Et illud : « Mane astabo tibi, et videbo (Psal. v, 5). » Aliquando vero præsentis vitæ prosperitas poni consuevit, sicut per Salomonem dicitur : « Væ terræ cujus rex est puer, et cujus principes mane comedunt (Eccle. x, 16). » Scriptum est enim : « Omnis qui odit fratrem suum, homicida est (I Joan. iii, 15). » Mane itaque primo consurgit homicida, quia in præsentis vitæ gloria perversus quisque erigitur, et illorum vita deprimitur, qui dum sequentem gloriam sitiunt, quasi satiari in vespere exquirunt. Præterquam quod quisque in hoc mundo dignitatem transitorie potestatis arripiens, tanto se ad peragenda mala acrius dilatat, quanto per charitatis viscera nullum amat. Totis enim cogitationibus contra bonos sævit, et innocentie vitam interimit. *Per noctem vero erit quasi fur.* In nocte quippe tribulationis et delectationis suæ etsi exercere crudelitatis manum non valet, eis tamen quos prævalere con-

spicit, consilia perversitatis præbet, huc illucque discurrit, et quæque poterit, in bonorum læsione suggerit. Sequitur :

VERS. 15. *Oculus adulteri observat caliginem dicens : Non me videbit oculus.* — Hoc etiam juxta litteram nil obstat intelligi, ut qui adulterium perpetrare desiderat tenebras exquirat. Sed quia contra hæreticos sententia promitur, dignum est, ut hoc quod dicitur mystice sentiatur. Nam Paulus ait : « Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei (*II Cor. II, 17*). » Adulter quippe in carnali coitu non prolem sed voluptatem quærit, et perversus quisque ac vanæ gloriæ serviens, recte adulterare verbum Dei dicitur, quia non per sacrum eloquium in Deo filios gignere, sed suam scientiam desiderat ostentare. Quem libido gloriæ ad loquendum trahit, voluptati magis quam generationi operam impendit. Ubi apte subditur : *Non me videbit oculus*, quia adulterium quod in mente agitur, valde difficile est, ut ab humano visu penetretur. Quod perversa mens tanto securius perpetrat, quanto se ab hominibus videri non metuit, quos erubescat. Sequitur : *Et operiet vultum suum.* — Idcirco operit adulter faciem suam ne cognoscatur. Omnis autem qui sentiendo vel agendo nequiter vivit, operit vultum suum, quia ad hoc perversitate dogmatis vel operis tendit, ut ab omnipotente Deo in judicio recognosci non possit. Unde in fine quibusdam dicturus est : « Nunquam novi vos. Discedite a me, qui operamini iniquitatem (*Matth. VII, 23*). » Quid autem vultus cordis humani est nisi similitudo Dei? quem videlicet vultum perversus operit, ut cognosci nesciat cum vitam suam, vel malis actibus, vel perfidiæ errore confidit. Sequitur :

VERS. 16. *Perfodit in tenebris domos sicut in die condixerant sibi et ignoraverunt lucem.* — Quidnam hoc loco domorum nomine, nisi conscientiæ designantur, in quibus habitamus contractando quid agimus? Unde quidam sanato dicitur : « Vade in domum tuam ad tuos, et annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit (*Marc. V, 19*). » Justis itaque cum in præsentis sæculo diei prosperitates clarescunt, eis errorum magistri perversa suadere metuunt, sed consilia exquirunt, dejectionem prosperitatis eorum summopere præstolantur, ut in adversitatis tenebris, eorum mentes suadentio perfodiant, quibus prospere viventibus perversa loqui minime audebant, quos mox ut in adversitate viderint, exsurgant et non nisi ex peccati merito talia illos perpeti asserunt; quia præsentis vitæ solum gloriam diligentes, flagellum damnationem putant. In tenebris ergo domos perfodiunt, quia bonorum mentes ex ipsa eorum corrumpere adversitate moliantur. Sequitur :

VERS. 17. *Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis.* — Aurora quippe mens justi est, quæ peccati sui tenebras deserens, ad lucem jam erumpit æternitatis, sicut de santa quoque Ecclesia dicitur : « Quæ est ista quæ progreditur

A quasi aurora consurgens? (*Cant. VI, 9*). » Quo igitur justus quisque justitiæ luce irradians in præsentis vita honoribus sublimantur, eo ante perversorum oculos tenebræ mortis fiunt, quia qui perverse se egisse meminerunt, corrigi pertimescunt. Semper enim desiderant in suis pravitatibus se laxare, incorrecti vivere. Sequitur : *Et sic in tenebris quasi in lumine ambulant.* — Perversæ etenim mentes gaudent in facinoribus, per culpam suam quotidie ad supplicium trahuntur, et securi sunt. Unde et per Salomonem dicitur : « Sunt impii qui ita securi sunt, quasi justorum facta habeant (*Eccle. VIII, 14*). » De quibus rursum scriptum est : Qui lætantur cum malefecerint, et exultant in rebus pessimis (*Prov, II, 14*). » Sic itaque in tenebris quasi in luce ambulant, quia ita gaudent in nocte peccati, ac si eos lux justitiæ circumfundant. Vel certe, quia tenebræ vitam præsentem non inconvenienter exprimunt, in qua alienæ conscientiæ non videntur, lux vero nostra patria æterna est, in qua dum vultus prospicimus, corda nostra in nobis vissicim videmus. Iniqui autem, quia vitam præsentem ita diligunt, atque hæc exsillii tempora complectuntur, ac si jam in patria regnent, recte dicitur : *Sic in tenebris, quasi in luce ambulant.* Sequitur :

VERS. 18. *Levis est super faciem aquæ.* — A plurali numero ad singularem redit, qui plerumque unus mala inchoat, et imitando multi subsequuntur : sed ejus principaliter culpa est, qui perversis sequentibus exempla præbuit iniquitatis. Unde ad illum redit crebro sententia, qui auctor exstitit in culpa. Aquæ autem superficies huc illucque aura impellitur, et nulla stabilitate solidata movetur. Iniqui igitur mens plus quam aquæ superficies levis est quia quamlibet hanc aura tentationis attigerit, sine tarditate aliqua retractationis trahit. Si enim cor fluxum cujuslibet perversi cogitamus, quid aliud quam in vento positam aquæ superficiem cernimus. Sequitur : *Maledicta sit pars ejus in terra, nec ambulet per viam vinearum.* — Quisquis in vita præsentis recta agit, et adversa sustinet, laborare quidem adversitate cernitur, sed ad benedictionem hæreditatis perpetuæ consummatur. Quisquis vero perversa agit, et tamen prospera recipit, seque a malis actibus nec donorum largitate compescit, prosperari quidem compescitur, sed reatu perpetuæ maledictionis ligatur. Via namque vinearum, rectitudo est Ecclesiarum. Qua in re sive hæretici cum seu carnalem quempiam nil obstat intelligi, quia via vinearum, id est rectitudo ecclesiarum amittitur, dum vel fides recta vel rectitudo justitiæ non tonetur. Ille namque *per viam vinearum* ambulat, qui sanctæ universalis Ecclesiæ prædicationem pensans, neque a fidei, neque a bonorum actuum rectitudine declinat. Sequitur :

VERS. 19. *Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium.* — Idcirco iniquitas frigori comparatur, quia peccatoris mentem torpore constringit. Unde scriptum est : « Sicut frigidam facit cisterna aquam

suam, sic frigidam facit *animam* malitia sua (*Jer.* vi, 7). » Quo contra charitas calor est, qui videlicet mentem accendit, quam replet. De quo scriptum est: « Abundabit iniquitas, et refrigescet charitas multorum (*Matth.* xxiv, 12). » Et sunt nonnulli quidam iniquitatum suarum frigora declinant, ad veram fidem vel ad sanctitatis habitum veniunt. Sed quia plus quam necesse est de suis sensibus præsumunt, sæpe in fide quam accipiunt, ea quæ non capiunt, perscrutari volunt ut ratione magis in Deo, quam fide teneantur. Quia vero humana mens perscrutari non valet divina secreta, omne quod ratione perscrutari non possunt credere contemnunt, et per inquisitionem nimiam in errorem labuntur. Hi itaque cum necdum crederent, vel adhuc iniquitatis operi vacarent, aquæ nivium fuerunt, sed cum carnalia facta deserentes, in fide ad quam perducti sunt, plus appetunt perscrutari quam capiunt, amplius profecto calent, quam calere debuerunt. Bene ergo de hoc perverso quolibet prophetantis duntaxat sententia, non optantis dicitur. *Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium.* Sequitur: *Et usque ad inferos peccatum illius.* — Peccatum quippe usque ad inferos ducitur, quod ante finem vitæ præsentis per correptionem atque pœnitentiam non emendatur. De quo videlicet peccato per Joannem dicitur: « Est peccatum ad mortem, non pro illo dico quis ut roget (*I Joan.* v, 15). » Peccatum namque ad mortem est, peccatum usque ad mortem, quia scilicet peccatum quod hic non corrigitur, ei venia frustra

VERS. 20. *Obliviscatur ejus misericordia.* — Om-

(35) Imo inferius scilicet sequenti capitulo 6 vers. 6.

(56) Hoc congruentius fortassis in genitivo vel dativo.

omnipotentis Dei misericordia oblivisci ejus dicitur, qui omnipotentis Dei justitiam fuerit oblitus, quia quisquis eum nunc justum non timet, post hæc invenire non valet misericordem. Quæ nimirum sententia non solum ei intenditur, qui veræ fidei prædicamenta deserit, sed etiam qui in fide recta positus carnaliter vivit, quia ultio æternæ animadversionis non evaditur, utrum in fide an in opere peccetur. Sequitur. *Dulcedo illius vermes.* — Quisquis in hoc mundo appetit prosperari, cæteros excedere, rebus et honoribus tumere, huic nimirum cura sæcularis in delectatione est, quies in labore. Valde enim fatigatur, si desit cura sæculi qua fatigatur. Quia autem natura est vermium momentis singulis incessanter moveri, non immerito signatur vermium nomine inquietudo cogitationum. Perversæ itaque mentis dulcedo vermis est, quia inde delectabiliter pascitur, unde per inquietudinem incessanter agitur. Potest quoque apertius vermis nomine caro signari. Unde et superius (33) dicitur: *Homo putredo et filius hominis vermis.* Luxuriosus igitur quilibet (56), et carnis voluptatibus deditur, quanta sit cæcitas, demonstratur cum dicitur: *Dulcedo illius vermis.* Quid namque caro nisi putredo ac vermis est? et quisquis carnalibus desideriis anhelat, quid aliud quam vermem amat? quid enim sit carnis substantia testantur sepulcra. Quis parentum, quis amicorum fidelium quamlibet dilecti sui tangere scaturientem vermibus carnem potest? Caro itaque cum concupiscitur, pensetur quid sit examinis [exanimis], et intelligitur quid amatur.

LIBER SEPTIMUS DECIMUS.

Verbis itaque præcedentibus sanctus vir per discretæ prudentiæ arctæ sententias iniqui cujuslibet culpas pertulit, et quam sit damnanda ejus actio expressit de ejus pœna subjicit, dicens:

VERS. 20. *Non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.* — In recordatione enim conditoris non reciditur, quisquis usque ad finem vitæ vitiis subjugatur. Nam si hunc superni respectus memoria tengeret, procul dubio ab iniquitate revocaret. Ejus quippe merita exigunt, ut funditus ab auctoris recordatione deleatur. Sciendum vero est quod recordari Deus nequaquam proprie dicitur. Qui enim oblivisci non potest, quo pacto recordari potest? Sed quia eos nos, quorum recordamur, amplectimur, ab his autem quorum obliviscimur, elongamur. Humano usu et recordari Deus dicitur, cum dona tribuit, et oblivisci cum in culpa derelinquit. De hoc infructuoso ligno per Joannem dicitur: « Jam enim securis ad radicem arboris po-

sita est. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur (*Luc.* iii, 9; *Matth.* iii, 10). » Hoc autem loco, ut æterna supplicia reprobis designentur, nequaquam dicitur abscidi, sed conteri, quia videlicet reprobos mors quidem carnis abscidit, sed pœna subsequens conteret. Quasi enim hic indicitur, cum a præsentis vita separatur. Sed in gehenna conteritur, cum perpetua damnatione cruciatur. Sequitur:

VERS. 21. *Pavit enim sterilem quæ non parit et viduæ bene non fecit.* — Quæ hoc loco sterilis, nisi caro nominatur? quæ dum solâ præsentia appetit, bonas gignere cogitationes nescit. Quæ autem vidua, nisi anima nuncupatur, quam quia Conditor sibi jungere voluit, ab thalamo uterî carnalis venit, Psalmista attestante, qui ait: « Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo (*Psal.* xvii, 6). » Quæ recte vidua dicitur, quia ejus vir pro ea mortem pertulit, et nunc in cœli penetralibus, ab ejus

oculis occultus, quasi in parte alterius regionis vivit. Iniquus ergo sterilem pascit, et viduæ benefacere negligit, quia carnis desideriis serviens, curam animæ vitamque contemnit. Caro quippe non solum sterilis, sed etiam quæ non parit dicitur, quia suo sensu bonas cogitationes gignere nec in ultimis valet. Quod tamen intelligi de hæreticis etiam prædicantibus potest. Unusquisque namque prædicator erroris dum plebem extra unitatem Ecclesiæ positam docet, profecto sterilem, et eam quæ parere non valet, pascit; quia ei usum sui laboris impendit, quæ spiritales fructus nequaquam reddit. *Bene autem viduæ non facit*, quia videlicet sanctæ universali Ecclesiæ, cujus vir adversa mortis pertulit, vivere ac deservire contemnit. Viduæ enim benefacere est, in ejus quæ morte viri sui atteritur, consolatione laborare. Sæpe autem prædicator erroris hujus mundi divitibus jungitur. Unde subditur:

VERS. 22. *Detrahit fortes in fortitudine sua.* — In fortitudine quippe suæ pravitatis fortes quosque detrahit, cum per sui erroris astutiam mundi hujus, potentes rapit, quos contra per Paulum dicitur: « Infirmam mundi elegit Deus, ut confundat fortia (I Cor. I, 27). Fortitudo autem perversi prædicatoris est, elata scientia locutionis, qua inflatus cæteros despicit, atque in contemptu omnium quasi singulariter apud se peritus intumescit. Sequitur: *Et cum steterit non credit vitæ suæ.* — Stat in hoc mundo perversus quisque prædicator, quousque terreno vivit in corpore, sed vitæ suæ credere renuit, quia de Deo vera cognoscere contemnit. Vitæ enim suæ crederet, si Conditoris sui substantiam recte sentiret. Nam perversus quisque etiam si rectam fidem in sinu Ecclesiæ tenere videatur, stat, et vitæ suæ non credit, quia recta quidem sunt quæ per fidem de Conditore intelligit, sed tamen fidei opera contemnit, et incredulitatis redarguitur, quia ab eo quod se ostendit credere vivendo reprobatur. Hinc enim per Joannem dicitur: « Qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est (I Joan. II, 4). » Sequitur:

VERS. 23. — *Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, et ille abutitur eo in superbiam.* — Quisquis delinquit et vivit, idcirco hunc divina dispensatio in iniquitate tolerat, ut ab iniquitate compescat. Sed qui diutius toleratur, nec tamen ab iniquitate compescitur, munus quippe supernæ patientiæ percipit, sed reatus sui vinculis, ex ipso se munere arctius astringit. Hinc per Paulum dicitur: « An ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam, et cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, et revelationis justi judicii Dei (Rom. II, 4, 5). » Sequitur: *Oculi ejus in vitis sunt ejus.* — Vias enim suas intuetur peccator, quia sola cogitare, sola cernere nititur, quæ sibi ad commodum temporale suffragentur: Hinc enim Paulus dicit: « Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi (Phil. II, 21). » Via namque elati su-

perbia, via raptoris avaritia, via est lubrici concupiscentia carnalis. In viis ergo suis iniquus quisque oculos deprimit, quia solis vitis ut per hæc animo satisfaciat, intendit. Unde et per Salomonem dicitur: « Oculi stultorum in finibus terræ (Prov. XVII, 24). » Sequitur:

VERS. 24. *Elevati sunt ad modicum, et non subsistent.* — Iniquorum gloria cum plerumque in annorum multitudinem tenditur, ab infirmorum mentibus esse longa, et quasi stabilis æstimatur. Sed cum repentinus hanc finis intercipit, brevem fuisse sine dubio redarguit, quomodo determinans innotescit, quia quod præterire potuit, modicum fuit. Elevantur ergo ad modicum et non subsistent, quia eo ipso quod videri alti appetunt, a vera Dei essentia longe per elationem fiunt. Subsistere etenim nequeunt, quia ab æternæ essentiae soliditate dividuntur, atque hanc primam ruinam tolerant, quia per privatam gloriam in semetipsis cadunt. Hinc enim per Psalmistam dicitur: « Dejecisti eos dum allevarentur (Psalm. LXXI, 18). » Vir itaque sanctus cum pravorum gloriam defectumque discuteret, ad cuncta protinus mentis oculum tetendit dicens: *Humiliabuntur sicut omnia et auferentur.* — Omnia, profecto terrena, ac si aperte dicat: Stare ullo modo nequeunt, quia ipsa quoque fugiunt quibus innituntur, dumque temporalia diligunt, cum his ex temporis volubilitate percurrunt. Sed quæri potest, cum per Salomonem dicitur: « Generatio præterit, et generatio advenit, terra vero in æternum stat (Eccle. I, 4), » cur beatus Job omnia humiliari asserat, et auferri. Quod tamen facile discutimus, si terram et cælum vel qualiter transeant, vel qualiter maneant distinguamus. Utraque namque hæc per eam quam nunc habent imaginem transeunt, sed tamen per essentiam sine fine subsistent. Hinc namque per Paulum dicitur: « Præterit enim figura mundi ejus (I Cor. VII, 31). » Sequitur: *Et sicut summitates spicarum conterentur.* — Spicarum quippe summitates aristæ sunt. Aristæ autem conjunctæ in spica prodeunt, sed crescendo paulisper a se hirsutæ et rigidæ distinguuntur. Quid ergo pravos hujus mundi divites dixerim, nisi aristas quasdam humani generis? Qui dum contra se superbiunt, sed bonorum vitam unanimitate affligunt, adversum se quidem divisi sunt, sed tamen concorditer grana deorsum premunt. Sed trituræ tempus adveniet, quod et aristarum rigiditatem frangat, et solida grana non conterat. Cumque aristæ franguntur, candor granorum ostenditur, quia iniquis in supplicia æterna eadentibus, sanctorum justitia quanta veritate clareat demonstratur. Sequitur.

VERS. 25. *Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum?* — Cur ergo dicitur: *Si non est ita, mentitum me arguere quis potest, dum scilicet noverimus quod fallacem reprehendere cuilibet licet?* Sed si loquentis, sensum subtili interrogatione discutimus, quam sint recta quæ protulit citius invenimus. Justus namque, et si quid unquam delin-

quando loquitur, dignum non est ut ab injustis et prave viventibus judicetur, ac si ergo dicat: Ita cuncta ut protuli, quæ tamen si ita non essent, a vobis relargui non possem, quia dum adhuc propriæ succumbitis, alienam reprehendere fallaciam non valetis. Sequitur: *Et ponere ante Deum verba mea.* — Ante Deum quippe verba ponere est, considerato intimo iudice, exteriora dicta pensare. Vir igitur sanctus ab amicis superbientibus, verba sua ante Deum poni posse non æstimat. Ac si aperte dicat: Idecirco quæ loquor ponere ante iudicem non valetis, quia ejus vobis faciem peccantes absconditis. Quod tamen et ex typo sanctæ Ecclesiæ nil obstat intelligi. Quæ cum de infirmis suis ab hæreticorum irrisione reprehenditur, ipsam irrisionis eorum astutiam dedignatur. Sequitur:

CAPUT XXV.

VERS. 1, 2. *Respondens autem Baldath Suhites dixit: Potestas et terror apud eum est,* — ac si aperte dicat: Salus corda mortalium veraciter terret, qui hæc ex divinitatis suæ potentia veraciter possidet, humana enim potentia quem terrorem incutit, quæ jure ejusdem potentiæ quando careat, nescit? Sequitur: *Qui facit concordiam in sublimibus suis.* — Bonos quippe omnipotens Deus ad meritum provehit, cum contra eorum vitam malos sævire permittit, atque in concordia componuntur summa, dum confunduntur infima, quia inde in cœlestibus, electos suos angelorum choris sociat, unde in terrenis et infimis reproborum mores suis nutibus adversantes portat. Sed inter hæc libet inquirere, si pax in sublimibus summa retinetur, quid et quod per angelum Danieli dicitur: «Ego veni propter sermones tuos. Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti et uno diebus? (Dan. x, 12-13.)» Sed quia certa angelorum ministeria dispensandis singulis quibusque gentibus sint prælata, cum subjectorum mores adversum se vicissim præpositorum spirituum opem merentur, ipsi qui præsent spiritus contra se venire referuntur. Cumque uniuscujusque gentis vel culpa vel justitia ad supernæ curiæ consilium ducitur, ejusdem gentis propositus vel obtinuisse in certamine, vel non obtinuisse perhibetur. Sequitur:

VERS. 3. *Nunquid est numerus militum ejus.* — In cognitione humanæ rationis superiorum spirituum numerus non est, quia quanta sit illa frequentia invisibilis exercitus, nescit de quo per Danielelem dicitur: «Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei (Dan. vii, 10.)» Superiorum spirituum numerus infinitus et definitus exprimitur, ut qui Deo est numerabilis, esse nobis innumerabilis demonstratur. Angelicos spiritus recte Dei milites dicimus, quia eos decertare contra potestates aereas non ignoramus, quæ tamen certamina non labore, sed imperio peragunt. Cui tamen militiæ electorum hominum numerus jungitur, qui per sublime mentis desiderium a terrenæ conversationis servitute liberantur, de quibus per Paulum dicitur: «Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcula-

ribus (II Tim. ii, 4).» Qui licet nunc pauci appareant, in invisibili tamen patria innumerabiles regnant. Sequitur: *Et super quem non surget lumen illius?* Lumen quippe Dei est gratia præveniens, quæ nisi in nostro corde gratuito surgeret, profecto mens nostra in peccatorum suorum tenebris obscura remaneret. Sequitur:

VERS. 4. *Nunquid justificari potest homo comparatus Deo?* Versus iste superius a beato Job dicitur, et nunc in ejus exprobratione replicatur. Omnis namque vir justus, Dei illustratione justus est, non comparatione. Humana quippe justitia auctori comparato injustitia est, quia etsi in ipsa sua conditione homo persisteret, Creatori non posset cœquari creatura. Sequitur: *Aut apparere mundus natus de muliere?* — Ac si aperte diceretur: Ne contra auctorem suum homo superbiat, consideret unde huc venit, et intelligat quid sit. Sequitur:

VERS. 5. *Ecce luna non splendet, et stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus.* — Quid per lunam nisi cuncta simul Ecclesia? quid per stellæ, nisi singulorum bene viventium animæ designantur? Qui dum inter pravorum hominum conversationes magnis virtutibus eminent, quasi in tenebris noctis lucent. Unde per Paulum quoque discipulis dicitur: «Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo (Phil. ii, 15).» Quia enim sancta Ecclesia lunæ appellatione exprimitur, Propheta testatur dicens: «Elevatus est sol, et luna stetit in ordine suo.» Luna ergo non splendet, et stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus, quia nec sancta Ecclesia virtute propria tot miraculis emicat, nisi hanc prævenientis gratiæ dona perfundant, nec singulorum bene viventium mentes a peccatorum maculis mundæ sunt, si remota pietate judicentur, quia apud districti iudicis oculos sua unumquemque corruptibilitas inquinat, nisi hunc quotidie gratia parcentis tergat. Sequitur:

VERS. 6. *Quanto magis homo putredo, et filius hominis vermis?* — Ac si aperte diceretur: Si ipsi quoque esse sine contagio non valeant, qui inter præsentis vitæ tenebras virtutibus lucent, quanto reatu iniquitatis obstricti sunt qui adhuc carnaliter vivunt? Si a peccato liberi esse nequeunt qui jam in cœlestibus desideriis conversantur, quæ peccatorum pondera tolerant qui carnis suæ voluptatibus dediti, adhuc putredinis jugum portant? Hinc Petrus ait: «Si justus vix salvabitur, impius et peccator ubi parebunt? (I Petr. iv, 18.)» Recte quippe homo *putredo*, filius vero hominis *vermis* vocatur. Primus quippe homo *putredo*, non *vermis*, quia et si per mortem putruit, non tamen ex putredine per nativitatem venit. Qui autem filius est *vermis* dicitur, quia jam ex mortalium corporum corruptione propagatur. Sequitur:

CAPUT XXVI.

VERS. 1, 2. *Respondens autem Job dixit: Cujus adjutor es? Nunquid imbecillis? et sustentas brachium ejus qui non est fortis?* — Adjuvare imbecillem charitatis est, adjuvare vero potentem velle, elationis.

Ac si ergo aperte dicat : Dum eum juvare niteris sub cuius magnitudine succumbis, omne quod impendis solatium, de ostentatione est, non de pietate. Sed inter hæc sciendum est, quia plerumque etiam Deum, qui videlicet imbecillis non est humiliter agentes adjuvamus. Unde et per Paulum dicitur : « Adjutores enim Dei sumus (I Cor. III, 9). » Nam cum ei (quem ipse per internam gratiam infundit) nos exhortationis voce concurrimus, hoc quod ille per spiritum agit intrinsecus, nos exterius ministerio vocis adjuvamus. Sequitur :

VERS. 3. *Cui dedisti consilium? forsitan illi qui non habet sapientiam.* — Dare stulto consilium, charitatis est ; dare sapienti, ostentationis ; dare vero ipsi sapientiæ, perversitatis. Sequitur ; *Et prudentiam tuam ostendisti plurimam.* — Omnis cui prudentia recta est, plurima non est, quia juxta Pauli vocem, « non plus appetit sapere, quam oportet sapere (Rom. XII, 3). » Cui vero plurima, non est recta, quia dum ultra modum tenditur, in quolibet latere culpæ declinatur. Prudentiam vero suam plurimam ostendunt qui prudentiores videri præ aliis appetunt. Sequitur :

VERS. 4. *Quem docere voluisti? nonne eum qui fecit spiramentum?* — Per spiramentum vivimus, per prudentiam sapientes sumus. Prius autem nostrum est vivere, postmodum sapere, quia ut sapientes esse possimus, prius agitur ut simus. Qui ergo vitam dedit, ipse procul dubio et prudentiam contulit. Baldath autem, qui beatum Job pro culpa flagellatum credidit, occultum Dei iudicium, quod venerari humiliter debuit, superba nisus est temeritate penetrare. Ipsi ergo se per prudentiam prætulit, cuius iudicium non intelligendo iudicavit. Sequitur :

VERS. 5. *Ecce gigantes gemunt sub aquis.* — Dignum quippe erat, ut per increpationem prius tumorem sapientiæ terrenæ retunderet, et per doctrinam postmodum et plena mysteriis verba transiret. Gigantes autem vel apostatas angelos, vel superbos quosque homines nihil obstat intelligi. Hinc enim per prophetam dicitur : « Mortui non vivent, gigantes non resurgent (Isa. XXVI, 14). » Hinc rursum scriptum est : « Vir qui erraverit a via doctrinæ, in cætu gigantum commorabitur (Prov. XXI, 16). » Ac si ergo diceret : Cur de scientia homo superbiat, cum ignorantiae abyssus et ipsos superbissimos angelorum spiritus premat? Si autem gigantum nomine potentes hujus sæculi designantur, in aquis possunt populi signari, Joanne attestante, qui ait : « Aquæ sunt populi (Apoc. XVII, 15). » Bene autem contra superbientem dicitur : *Ecce gigantes gemunt sub aquis.* Quia elati omnes dum in hac vita assequi honorum celsitudinem cupiunt, sub ponderibus populorum gemunt. Nam quantum quis hic altius erigitur, tanto curis gravioribus oneratur, eisque ipsis populis mente in cogitatione supponitur, quibus superponitur dignitate. Sequitur : *Et qui habitant cum eis.* — Ac si dicat : Pariter gemunt, qui gloriæ eorum ex delectatione sociantur. Sequitur :

A VERS. 6. *Nudus et infernus coram illo, et nihil operimentum est perditioni.* — Quod Paulus quoque ait : « Omnia enim nuda et aperta sunt oculis ejus (Hebr. IV, 13). » Inferni vero et perditionis nomine diabolus et omnes damnationis ejus socios designat. Sequitur :

VERS. 7. *Qui extendit aquilonem super vacuum.* — Aquilonis nomine in sacro eloquio appellari diabolus solet, qui, ut torporis frigore gentium corda constringeret, dixit : « Sedebo in mente testamenti, in lateribus aquilonis (Isa. XIV, 13). » Qui super vacuum extenditur, qui illa corda possidet, quæ divini amoris gratia non replentur. Sequitur : *Et appendit terram super nihilum.* — Quid enim terræ nomine, nisi sancta Ecclesia designatur? Quæ dum prædicationis verba suscipit, fructum boni operis reddit. De qua per Moysen dicitur : « Audiat terra ex ore meo (Deut. XXXII, 1). » Et quid per nihilum, nisi gentiles designantur? De quibus per prophetam dicitur : « Omnes gentes velut nihilum et inane reputatæ sunt ei (Isa. XL, 17). » Ergo in nihilum terra suspenditur, quod prius vacuum ab aquilone tenebatur, quia illa corda gentilium repleta sunt charitate Dei, quæ pressa prius fuerant tepore diaboli. Aliter : Quia Judæorum corda a fide vacua diabolo sunt subdita, extendit aquilonem super vacuum. Quia vero nullis existentibus meritis, sicut dictum est, « pro nihilo salvos facies illos (Psal. LIII, 6), » super gentes Dominus fundavit Ecclesiam, quæ per prophetam nihilum sunt vocatæ apte secutus adjunxit : *Appendit terram super nihilum.* Sequitur :

VERS. 8. *Qui ligat aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum.* — Quid hoc loco aquam, nisi scientiam? quid nubes, nisi prædicatores appellat? Hinc scriptum est : « Aqua profunda verba ex ore viri, et torrens redundans fons sapientiæ (Prov. XVIII, 4). » Hinc Isaias ait : « Qui sunt isti, qui ut nubes volant? » (Isa. LX, 8.) Ut vero auditores rudes non inundatione scientiæ, sed moderata prædicationis distillatione foveantur, ligat Deus aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum, quia doctorum prædicationem temperat, ut auditorum infirmitas dictorum rore nutrita convalescat. Hinc Paulus ait : « Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, et cætera (I Cor. III, 1). » Pariter namque aquæ erumperent, si coram infirmis auditoribus, quanta est scientia ex ore loquentis emanaret, si simul se omnis plenitudo prædicationis effunderet, et nihil sibi in ea proficientibus reservaret. Sequitur :

VERS. 9. *Qui tenet vultum solii sui, et expandit super illud nebulam suam.* — In vultu solet cognitio demonstrari. Solii ergo ejus vultus tenetur, quia a nobis in hac vita gloria regni ejus non quanta intrinsecus habetur, agnoscitur ; super quod recte expandi nebula dicitur, quia sicut est, illa cælestis regni gloria non videtur. Nam, « corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (Sap. IX,

15).» Ad videndum ergo eum nebula aspergitur, quia nostra ipsa ignorantiae obscuritate caligamus. Unde recte per Psalmistam dicitur : « Caligo sub pedibus ejus (*Psal.* xvii, 10). » Tenet ergo vultum solii sui, quia majestatis suae potentiam mortalibus abscondit. Sed si ejus solium angelicas virtutes accipimus, ipsis quoque velut sedi regiae praesidet, sui nobis vultum solii tenet : quia quoad in hac mortali carne subsistimus, quae et quanta sint illa angelorum ministeria non videmus. *Et expandit super illud nebulam suam*, quia procul dubio et cor nostrum ad quaerendum sublevat, et tam occulta moderatione agitur, ut ipsa inquisitionis suae immensitate reprimatur. Unde scriptum est : « Dedit abyssus vocem suam, ab altitudine fantasiae suae (*Habacuc* iii, 10). » Vel certe quia solium Dei, ipsi nos sumus, *vultum solii sui* non immerito tenere dicitur, dum nostra scientia progredi ad altiora prohibetur. Super quod solium suum nebulam suam Deus aspergere dicitur, quia invisibilis manens, occulta super nos judicia exerit, ut et fiat in promptis quod videre possimus, et tamen origo facti lateat in abditiis, ut cur fiat nescire debeamus. Sequitur :

VERS. 10. *Terminum circumdedit aquis, usque dum finiantur lux et tenebrae.* — Aquas Dominus termino circumdat, quia humani generis scientiam moderatur ut quousque vicissitudines alternantium temporum transeant, perfectae ad cognitionem claritatis intimae non pertingant, si vero lucis nomine, justos accipimus, tenebrarum vero appellatione, peccatores. Unde et Paulus dicit : « Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino (*Ephes.* v, 10), » hoc ipsum quod diximus sentiri nil obstat, quia perfecta aeternitatis scientia nulli tribuitur, quousque cursus justorum injustorumque finiatur. Sequitur :

VERS. 11. *Columnae caeli contremiscunt, et pavent ad nutum ejus.* — Quid aliud columnas caeli, quam vel sanctos angelos, vel summos praedicatores Ecclesiae appellat ? super quos in caelestibus crescens universa spiritalis fabricae structura surrexit, sicut alias Scriptura testatur dicens : « Qui vicerit faciam illum columnam in templo Dei mei (*Apoc.* iii, 12). » Possumus etiam columnas caeli et ipsas Ecclesias non inconvenienter accipere. Hinc Salomon ait : « Sapientia aedificavit sibi domum, et scidit columnas septem (*Prov.* ix, 1). » Ac si ergo diceret : Quia nec in plerisque ipsi pertingere ad voluntatis praemia denuntiantes vident. Sed ipse quoque caelestium virtutes, quae hunc sine cessatione conspiciunt, in ipsa sua contemplatione contremiscunt ; sed eisdem tremor timoris non est, sed admirationis. Sequitur :

VERS. 12. *In fortitudine illius repente maria congregata sunt, et prudentia ejus percussit superbum.* — Quid aliud maris nomine, quam praesens saeculum designatur, in quo corda hominum terrena quaerentium diversis cogitationum fluctibus intumescunt ? Sed jam in fortitudinem maria congregata sunt, quia incarnato Domino discordantia

A saecularium corda concorditer credunt. Quis hic superbus nominatur, nisi ille qui dixit : « Ascendam super altitudinem nubium, et similis ero Altissimo (*Isa.* xiv, 14). » Et de quo voce Dei dicitur : « Qui factus est ut nullum timeret, et ipse est rex super omnes filios superbiae (*Job* xli, 24, 25). » Notandum vero quod non ait fortitudo sed prudentia ejus percussit superbum. — Nam quamvis sicut dictum est, propter naturam simplicem Dei, fortitudo sapientia sit, Dominus tamen diabolum quantum ad faciem exspectant [spectat] non virtute, sed ratione superavit. Ipse namque diabolus in illa nos parentis primi radice supplantans, sub captivitate sua quasi juste tenuit hominem, qui libero arbitrio conditus ei injusta suadenti concessit. Sed dum audacter eum, in quo nihil sibi competeat, appetiit, jure illum, quasi juste tenebat, amisit. Prudentia itaque, non virtute percussus est, quia dum ad tentandum Deum solvitur, ab homine possidendo religatur, ut inde eum qui sub ipso erat, perderet ; unde cum illo qui super ipsum est, congregari praesumpsisset. Sequitur :

VERS. 13. *Spiritus ejus ornavit caelos.* — Quos caelos, nisi eos de quibus scriptum est : « Caeli enarrant gloriam Dei ? (*Psal.* xviii, 2). » Quos tunc ornavit Spiritus, cum replevit quod Luca referente, didicimus qui ait : « Factus est repente de caelo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes, et apparuerunt illis dispersitae linguae tanquam ignis, seditque supra singulos eorum, et repleti sunt omnes Spiritu sancto et caeperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis (*Act.* ii, 2, 3, 4). » Sequitur : *Et obstetricante manu ejus, eductus est coluber tortuosus.* — Quis enim colubri nomine appellatur, nisi antiquus hostis et lubricus et tortuosus, qui decipiendo homini colubri ore locutus est ? De quo per prophetam dicitur : « Leviathan serpentem vectem tortuosum (*Isa.* xxvii, 1). » Cavernae hujus lubrici corda fuerunt iniquorum, quae quia ad pravitatem propriam traxit, quasi in eorum habitatione requievit : sed obstetricante manu Domini, tortuosus coluber de propriis cavernis expulsus est, quia dum nobis divina gratia medetur, is qui nos tenuerat antiquus hostis, a nobis ejicitur, sicut incarnata Veritas dicit : « Nunc princeps hujus mundi ejicitur foras (*Joan.* xii, 31). » Unde jam nunc sanctos omnes non tenendo possidet, sed tentando persequitur. Nam quia in eis intrinsecus non regnat, contra eos extrinsecus pugnat. Sequitur :

VERS. 14. *Ecce haec ex parte dicta sunt viarum ejus, et cum vix parvam stillam sermonum ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri ?* — Quid hoc loco viarum nomine, nisi actiones Domini appellari ? Unde et per prophetam Dominus dicit : « Non enim sunt viae meae sicut viae vestrae (*Isa.* lv, 8). » Adventum ergo Dominicum narrans ex parte vias Dei retulerat, quia alia ejus actio fuit

qua nos condidit, alia qua redemit. Ea itaque, A
quæ de Domini actione narrat, extremi iudicii
comparatione levigans ait. *Ecce ex parte dicta
sunt viarum ejus, quod et parvam stillam sermo-
num ejus appellat, quia quidquid altum, quid-
quid terribile in hac vita positi de ejus considera-
tione cognoscimus, ex immensitate secretorum
cælestium, velut tenuis ad nos gutta superni li-*

quoris emanat. *Et quis poterit tonitruum magni-
tudinis ejus intueri? Ac si aperte dicat: Si humi-
litas ejus admiranda vix ferimus, sonorum atque
terribilem majestatis ejus adventum, qua virtute
tolerabimus? Hunc tonitruum adventus illius
etiam David psalmista insonat [intonat], dicens:
« Deus manifesta veniet, Deus noster, et non sile-
bit (Psal. XLIX, 3). »*

LIBER OCTAVUS DECIMUS.

CAPUT XXVII

VERS. 1. *Addidit quoque Job assumens parabola-
lam suam, et ait.* — Quo profecto versu ostenditur
hujus sanctissimi viri dicta quam mystice sint pro-
lata, dum parabola id est similitudo assumpta
narratur ab eo qui nihil inferius per comparationem
vel similitudinem loquitur. Ad eam itaque
similitudinem cuncta trahenda sunt, qua figurate
Ecclesiam designatur, et in ipso quidem locutionis
exordio dicta aperte prolata sunt, sed subjectis
obscuritatibus implicantur. Sequitur :

VERS. 2. *Vivit Deus, qui abstulit iudicium meum;
et Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit ani-
mam meam.* — Quibus nimirum verbis beatus Job
et sua narrat, et Ecclesie tempora afflicta signifi-
cat, in quibus aperta infidelium pervicacia pre-
mitur, et persecutionis amaritudine perturbatur.
Duobus namque modis Ecclesia ab adversariis
tentari solet, ut videlicet persecutionem aut verbis
patiatur aut gladiis. Nunç vero de ea persecutione
loquitur, in qua non gladiis, sed falsis assertioni-
bus lacessitur. Vir itaque sanctus sanctæ Ecclesie
typum gestans, ut Deum esse fateatur, ait: *Vivit
Deus, Ut vero res humanas eum curare perhibe-
ret, subdidit: Qui abstulit iudicium meum, et ad
amaritudinem adduxit animam meam.* Ista enim
quæ patitur, non casu se perpeti, sed Deo omnia
disponente, testatur; ne tentatori suo amari-
tudinis suæ potestatem tribuat, sed auctori. Se-
quitur :

VERS. 3, 4. *Quia donec superest halitus in me, et
spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia
mea iniquitatem, nec lingua meditabitur menda-
cium.* — Quod prius iniquitatem, hoc postmodum
repetens mendacium dixit. Nam et omne menda-
cium iniquitas est, et omnis iniquitas mendacium,
quia profecto ab æquitate discrepat quidquid a
veritate discordat. Sed inter hoc quod ait loqui,
postmodum subdidit meditari, magna distantia
est. Nonnunquam enim pejus est mendacium me-
ditari, quam loqui. Nam loqui plerumque præci-
pitationis est, meditari vero studiosæ pravitatis,
quamvis nonnunquam sit aliquod mendacii genus
culpæ levioris, si quisquam præcipitando mentia-
tur. Sed quia scriptum est: « Os quod mentitur
occidit animam (Sap. 1, 11); » et: « Perdes eos qui

B loquantur mendacium (Psal. v, 7); » hoc quoque
mendacii genus perfecti viri summopere fugiunt,
ut nec vita cujuslibet per eorum fallaciam defen-
datur, nec suæ animæ noceant, dum præstare
carni nituntur alienæ. » Sequitur :

VERS. 5. *Absit a me ut justos vos esse judicem,
donec deficiam non recedam ab innocentia mea.*
— Ab innocentia quippe recederet, si bona de
malis aestimaret, Salomone attestante qui ait:
« Qui justificat impium et qui condemnat justum,
uterque abominabilis est ante Deum (Prov. XVII,
15). » Sunt namque nonnulli, qui dum malefacta
hominum laudibus efferunt, augent quæ increpare
debuerunt. Hinc per prophetam dicitur: « Væ
qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, et
faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis
(Ezech. XXXIII, 16), Sequitur :

VERS. 6. *Justificationem meam quia cappi tenere,
non deseram.* — Cœptam namque justificationem
desereret, si in peccantium lauda declinaret. Se-
quitur: *Neque enim reprehendit me cor meum in
omni vita mea.* — Ac si aperte dicat; Pro vobis
non debeo ad culpam pertrahi, qui peccare in
propriis formidavi. Sciendum vero est quod quis-
quis a præceptis Dominicis discordat opere, quo-
ties ea audit, corde suo reprehenditur atque con-
funditur, quia id quod non fecerit memoratur.
Nam in quo errasse considerat, ipsa se conscien-
tia latenter accusat. Unde David propheta preca-
tur dicens: « Tunc non confundar, dum respicio
in omnia mandata tua (Psal. CXVIII, 6). » Graviter
namque unusquisque confunditur, quando man-
data Dei vel legendo, vel audiendo respicit, quæ
vivendo contempsit. Hinc Joannis voce dicitur;
« Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam
habemus ad Deum (I Joan. III, 21). » Et: « Quid-
quid petierimus, accipiemus (Joan. XIII, 14). » Ac
si diceret: Si id quod præcipit facimus, id quod
petimus obtinemus. Valde namque hæc apud
Deum utraque sibi necessario congruunt, ut et
oratione operatio et operatione fulciatur oratio.
Sic quæri potest quo pacto a corde suo reprehendi
se negat, qui se peccasse superius accusat, dicens:
*Peccavi, quid faciam tibi, a custos hominum?
Vel certe si justificare me voluero, os meum con-
demnabit me.* — Sed sciendum est quod sunt pec-

cata quæ a justis vitari possunt, et sunt nonnulla, quæ etiam a justis vitari non possunt. Mens itaque justorum etsi libera est a perverso opere, aliquando tamen corrumpitur in perversa cogitatione. Et in peccato ergo labitur, quia saltem in cogitatione declinat et tamen unde semetipsam postmodum flendo reprehendat non habet, quia ante se reparat quam per consensum cadat. Sequitur :

VERS. 7. *Sicut impius inimicus meus ; et adversarius meus quasi iniquus.* — In sacro eloquio *sicut* et *quasi*, non aliquando pro similitudine ponitur, sed pro veritate. Unde est illud : « Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre (Joan. 1, 14), » unde et hic *sicut* et *quasi* pro affirmatione potius quam pro similitudine dictum videtur. Inter impium vero et iniquum hoc distare nonnunquam solet, quia omnis impius iniquus, non tamen omnis iniquus est impius. Impius enim pro infideli ponitur, id est a pietate religionis alienus ; iniquus vero dicitur, qui pravitate operis ab æquitate discordat, vel si fortasse Christianæ fidei nomen portat. Beatus igitur Job voce typica sanctæ Ecclesiæ, quia alios rectæ fidei contradicentes tolerat, impium se habere fatetur inimicum. Quia vero alios sub prætextu fidei intus positos in pravis operibus patitur, iniquum adversarium suum detestatur [testatur]. Si autem *sicut* et *quasi* oportet ut magis pro similitudine posita sentiamus, sancta Ecclesia quos viventes carnaliter intra se tolerat, de similitudine impiorum notat. Intus quippe inimicus est, qui fidelem se dum affirmat vocibus, moribus negat. Sequitur :

VERS. 8. *Quæ enim spes hypocritæ, si avaræ rapiat, et non liberet Deus animam ejus ?* — Hypocrita qui Latina lingua dicitur simulator, justus non esse appetit, sed videri, et idcirco avarus raptor est, qui dum iniqua agit, desiderat de sanctitate venerari, laudem vitæ rapit alienæ : qui dum præsentia diligit, futura minime sperat. Sequitur :

VERS. 9. *Nunquid clamorem ejus audiet Deus, cum venerit super eum angustia ?* — Clamorem ejus angustiae tempore Dominus non audit, qui tranquillitatis tempore in præceptis suis ipse Dominum clamantem non audit. Scriptum quippe est : « Qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis (Prov. xxviii, 9). » Hinc Dominus ait : « Novissime veniunt fatuæ virgines dicentes : Domine, Domine, aperi nobis (Matth. xxv, 11). » Et respondetur eis. « Amen, amen dico vobis, nescio vos. » Sequitur :

VERS. 10. *Aut poterit in Omnipotente delectari ?* — Qui terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Esse quidem sine delectatione anima nunquam potest. Nam aut infimis delectatur, aut summis ; et quanto altiori studio exercetur ad summa, tanto majori fastidio torpescit ad infirma, tanto tepore damnabili frigescit a summis. Utraque enim simul et æqualiter amari non possunt. Delectari ergo in Deo hypocrita non valet, quia in ejus mente desideria superna non prodeunt, quam profecto spinæ terreni amoris

A premunt. De quo aperte subditur : *Et invocare Dominum in omni tempore.* — Tunc quippe Deum hypocrita invocat, cum hunc terrenarum rerum tribulatio angustat. Nam cum in hoc sæculo effectum quæsitæ felicitatis invenerit, auctorem qui hanc ipsam felicitatem tribuit non quærit. Sequitur :

VERS. 11. *Docebo vos per manum Dei, quæ Omnipotens habeat, nec abscondam.* — Sic beatus Job loquitur verbis suis, ut aliquid signet ex nostris. Nam sancta Ecclesia docens in quantum cognoscere expedit, nil veritatis abscondit. Quia enim manus Dei vocatur filius, « omnia quippe per ipsum facta sunt (Joan. 1, 3) : » per manum Dei docere se perhibet eos quos in propria sapientia remanere fatuos videbat. Ac si aperte dicat : Ego ex me aliquid nescio, sed quidquid ex veritate sentio, hoc de ejusdem veritatis largitate comprehendo. Sequitur :

VERS. 12. *Ecce vos omnes nostis, et quid sine causa vana loquimini ?* — Scriptum est : « Servus qui cognovit voluntatem domini sui et non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis. Qui autem non cognovit et non fecit digna, plagis vapulabit paucis (Luc. xii, 47). » Rursusque scriptum est : « Scienti igitur bonum et non facienti, peccatum est illi (Jac. iv, 17). » Ad majoris ergo culpæ cumulum hostes suos sancta Ecclesia perhibet, et scire quid sequi debeant, et sequi nolle quod sciunt. Sequitur :

VERS. 13. *Hæc est pars hominis impii apud Deum, et hæreditas violentorum quam ab omnipotente suscipient.* — Quam profecto partem hæreditatemque protinus insinuat, cum subjungit :

VERS. 14. *Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt, et nepotes ejus non saturabuntur pane.* — Non absurde impii vocantur hæretici qui per errorem pravi dogmatis a cognitione veritatis sunt alieni. Quos sequenti verbo etiam violentos appellat : quippe qui Scripturæ sententias recta dogmata continentes ad intellectum pravum conantur violenter inflectere. Violenti ergo sunt, etsi non rebus hominum, certe sensibus præceptorum, filii autem *violentorum* sunt sequaces hæreticorum, qui dum errori eorum consentiunt, quasi ex eorum prædicatione generentur. Sed multiplicati in gladio erunt, quia quamvis modo immensa multitudo in perdita libertate succrescent, venturi tamen judicis sententia feriuntur. Unde per Moysem Dominus dicit : « Gladius meus manducabit carnes (Deut. xxxii, 42). » Nepotes quippe hæreticorum sunt, qui de errantium filiorum prædicatione nascuntur, quos nequaquam panis satiat, quia dum in sacri verbi pabulo plus quærunt sentire quam capiunt, semper veritatis cognitione jejulant. Sequitur :

VERS. 15. *Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu.* — Ex eo videlicet hæreticorum populo derelicti sepelientur in interitu, quia dum ad lucem veritatis non redeunt, profecto in pœna perpetua

intelligentia terrena deprimuntur Sequitur : *Et viduæ ejus non plorabunt.* — Quas viduas ejus accipimus, nisi subjectas ejus plebes morte illius feliciter destitutas ? Quia sæpe ut diximus, dum prædicator erroris ad æterna supplicia rapitur, subjectæ plebes illius ad cognitionis veræ gratiam revertuntur. His enim plebibus perversus prædicator quasi maritus præfuit, quia male eis conjunctus inhæserat corruptor mentis. Nequaquam ergo viduæ vel destitutæ plorant, quia morte pravi doctoris viam veritatis inveniunt, ex ejus interitu affligi posse videbantur. Vel certe non plorant viduæ, quia in suo errore remanentes dum sanctum fuisse æstimant prædicatorem suum, spe falsa ne lugeant, consolantur. Sequitur :

VERS. 16, 17. *Si comparaverit sicut terra argentum, et sicut lutum præparavit vestimenta. Præparabit quidem, sed justus vestietur illis, et argentum innocens dividet.* — Argentum intelligi sacri eloquii claritas solet, sicut alias dicitur : « Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne probatum (Psal. xi, 7). » Horum scilicet argentum, id est hæreticorum eloquium, terræ est comparatum quia de Scriptura sacra ut aliquid sciant, ex appetitu terrenæ laudis elaborant. Qui etiam sicut lutum vestimenta præparant, quia fluxe et inquinabiliter ea quibus se tueri volunt, Sripturæ sacræ contexunt testimonia. *Præparabit quidem, sed justus vestietur illis.* Justus ergo vestietur eis vestimentis quæ præparavit injustus ; quia vir sanctus eisdem sententiis ad veritatem utitur, quibus se perversus quisque doctum ostendere contra veritatem conatur. *Et argentum innocens dividet.* Argentum est innocentem dividere, eloquia Domini minute discreteque exponere, et unicuique quod digne congruat coaptare. Nam eloquium Domini, quod hic argentum vel vestimenta hoc alibi spolia nominatur. Quod etiam Psalmista testatur per comparisonem dicens : « Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa (Psal. cxviii, 162). » Sequitur :

VERS. 18. *Ædificavit sicut tinea domum suam, et sicut custos fecit umbraculum.* — Tinea sibi domum corrumpendo ædificat, nec meliori comparatione hæreticus demonstrari potuit, qui locum suæ perfidiæ non nisi in mentibus quas corruerit, fecit, qui etiam sequaces suos ab æterno igne esse liberos pollicetur. Spondet quippe eis refrigerium quietis æternæ, sed verba ejus soliditatem non habent, quia plenitudine veritatis carent. Unde et subditur : *Et sicut custos fecit umbraculum.* Umbraculum namque custodis nullo fundamento solidatur, sed tempore mox transeunte destruitur, et promissa ab hæreticis requies cum tempore destruitur, quæ post hanc vitam nullatenus invenitur. Sequitur :

VERS. 19. *Dives cum dormierit, nisi secum aufert, aperit oculos suos et nihil inveniet.* — Cui nimium sententiæ Psalmista concinens dicit : « Turbati sunt omnes insipientes corde, dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitia-

rum in manibus suis (Ps. lxxv, 5). » Res suas cum moreretur secum tolleretur, si ad potentis vocem cum viveret sibi tulisset. Nam terrena omnia quæ servando amittimus, largiendo servamus. Sed quia homo ex anima constat et corpore, cum unius rei somnus dicitur, alterius vigilia demonstratur, quia cum corpus obdormiscit in morte, tunc anima vigilat in vera cognitione. Et dormit ergo dives et oculos aperit, quia cum carne moritur, ejus anima videre cogitur quod prævidere contempsit. *Aperit oculos suos et nihil inveniet,* quia illic aperit ad supplicia quos hic ad misericordiam clausus habebat. Aperit oculos, et pietatis fructum non inveniet, quos clausos his tenuit cum viveret. Sequitur :

VERS. 20. *Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.* — Videamus nunc inopiam divitis ardentis, cujus tantum fuit abundantia epulantis. Ait enim : « Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aqua, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma (Luc. xix, 24). » Non autem immerito aquæ tunc illa inopia comparatur, quia in inferno cruciat, qui susceptos in profundis absorbens solet lacus designari nomine. Unde per prophetam humani generis voce dicitur : « Lapsa est in lacum vita mea (Thren. iii, 53). » Tempestatis vero nomine, judicii turbinem designat, quod etiam Psalmista testatur dicens : « Deus noster manifeste veniet, Deus noster et non silebit (Psal. xlix, 3). » Et quia ipsa venturi exitus ignorantia nox vocatur, nocte eum opprimet tempestas, id est, turbo divini judicii eum dum ignorat, apprehendit. Sequitur :

VERS. 21. *Tollit eum ventus urens.* — Quis hoc loco *ventus urens*, nisi malignus spiritus vocatur, qui desideriorum flammam in corde excitat, ut ad æternitatem suppliciorum trahat ? Perversum ergo quemlibet *ventus urens* dicitur tollere, quia insidiator malignus spiritus, qui viventem quemque accendit ad vitia, morientem trahit ad tormenta. Hinc Jeremias : « Ollam succensam video, et faciem ejus a facie Aquilonis (Jer. i, 13). » Sequitur : *Et velut turbo rapit eum de loco suo.* Locus perverorum est temporalis vitæ dilectio, et carnis voluptas. Quasi turbine igitur unusquisque de loco suo rapitur, cum a cunctis suis delectationibus, extremo territus die separatur. De quo extremo die apte subjungitur :

VERS. 22. *Et mittet super eum, et non parcat.* — Peccatorem quotiens Deus feriendo corrigit, ad hoc flagellum mittit, ut parcat. Cum vero ejus vitam in peccato permanentem feriendo concludit, flagellum emittit, sed nequaquam parcat. Qui enim flagellum emisit ut parceret, ad hoc emisit quandoque ne parcat. In hac namque vita, Dominus tanto magis studet ut parcat quanto magis exspectando flagellat. Sequitur : *De manu ejus fugiens fugiet.* — Ille etenim fugit de manu ferientis, qui pravitatem suæ corrigit actionis. Vel certe quia in sacro eloquio manus operatio solet intelligi, de manu percussi

fugit, qui dum pravi interitum conspiciat, vias pravitatis relinquit. Unde adhuc subditur:

VERS. 23. *Stringit* (57), *stringet super eum manus suas*. — Manus quippe stringere est vitæ suæ opera rectitudine confirmare. Unde etiam Paulus ait: « Remissas manus, et dissoluta genua erigite (*Hebr. XII, 12*). » Dum itaque alienum interitum conspiciunt revocatur ad cor, ut recogitent suum, et unde alius ad tormenta ducitur, a tormento alius inde liberatur. *Stringit ergo super eum manus suas*, quia conspiciat in aliena pœna quod timeat, et dum delinquentem sic percussum respicit, dissoluta opera sua justitiæ vigore constringit. Hinc scriptum est: « Lætabitur justus cum viderit vindictam (*Psal. LVII, 11*), » et reliqua. Sequitur: *Et sibilabit super illum, intuens locum ejus*. — Quid in sibilo, nisi intentio admirationis exprimitur? Si vero in sibilo fortasse alia significatio quæritur, moriente peccatore hi qui interitum ejus aspiciunt, os in sibilo stringunt, dum ad ea quæ contempserant verba spiritalia convertuntur, ut jam credere et prædicare incipiant, quæ prius dum iniquum florere cernerent non credebant. Hinc Salomon ait: « Mulctato Pestilente, sapientior erit parvulus (*Prov. XXI, 14*). » Vir igitur sanctus postquam potentum pœnas qui extolluntur in sæculo sufficienter explevit, rursus ad hæreticorum superbiam, qui extolluntur in eloquio verba convertit. Nam sequitur:

CAPUT XXVIII.

VERS. 1. *Habet argentum venarum suarum principia, et auro locus est in quo conflatur*. — In argento eloquium, in auro vitæ vel sapientiæ claritas designari solet. Et quia hæretici sic de eloqui sui nitore superbiunt, ut nulla sacrorum librorum auctoritate solidentur: qui libri ad loquendum nobis quasi quædam argenti venæ sunt, quia de ipsis locutionis nostræ originem trahimus, eos ad sacræ auctoritatis paginas revocat, ut si vere loqui desiderant, inde sumere debeant quid loquantur, et ait: *Habet argentum venarum suarum principia*. Ac si aperte dicat: Quid ad veræ prædicationis verba se præparat, necesse esse ut causarum origines a sacris paginis sumat. Vera siquidem fidelium sapientia, cui universalis Ecclesia locus est, tribulationem vobis persequentibus patitur, sed a cunctis peccatorum sordibus persecutionis vestræ igne purgatur. Unde scriptum est: « In igne probatur aurum et argentum, homines vero receptabiles in camino humiliationis (*Eccli II, 5*). » Quo in loco hoc quoque potest convenienter intelligi, ut de sua stulta hæretici passione videantur increpari. Nam sæpe pro Jesu Christi Domini ac Redemptoris nostri nomine multa patiuntur, seseque eisdem passionibus ejus fieri martyres sperant: quibus sancti viri voce nunc dicitur: *Auro locus est, in quo conflatur*. Nam juxta hoc quod jam et ante nos dictum est: « Quisquis extra Ecclesiæ unitatem patitur, pœnas pati potest, martyr fieri non potest, » quia, *auro locus est in quo conflatur*. Quid itaque ad hæc hæretici dicitis? Conflari per (57) Deest hoc verbum in Bibliis.

A afflictionem carnis, vel etiam per martyrium vultis, sed locum quo debeatis conflare nescitis. Sequitur:

VERS. 2. *Ferrum de terra tollitur*. — Solant hæretici de justitiæ suæ contra nos elatione gloriari, atque opera sua ostentationis inflatione jactari, nosque iniquos ut diximus, aut esse, aut fuisse criminantur. Per humillimam ergo confessionem et veracem defensionem contra eos vir sanctus loquitur dicens: *Ferrum de terra tollitur*. Ac si aperte dicat: Fortes igitur qui acutissimis linguarum gladiis in hac acie defendendæ fidei ferrum fiunt, aliquando terra in infimis actionibus fuerunt, Peccanti quippe homini dictum est: « Terra es, et in terram ibis (*Gen. III, 20*). » sed terra ferrum tollitur, cum fortis propugnator Ecclesiæ a terra, quam prius tenuit, actione separatur. Non ergo debet in eo despici quidquid fuit, qui jam accepit esse quod non fuit. Sequitur: *Et lapis solutus calore in æs vertitur*. — Tunc lapis calore solutus, cum cor durum atque a divini amoris igne frigidum, eodem divini amoris [igne] tangitur, et in fervore spiritus liquatur, ut ad sequentem vitam desiderium æstu ardeat, quam prius audiens insensibilis menebat, ex quo ardore scilicet et emollitur ad amorem, et operatur ad operationem, ut sicut prius durus fuerat in amore sæculi, ita se fortem postmodum exerceat in amore Dei: et quod ante audire renuebat, et credere et prædicare incipiat. Sequitur:

VERS. 3. *Tempus posuit tenebris, et universorum finem ipse considerat*. — Tempus posuit tenebris, iniquis videlicet modum quod iniqui esse desistant unde eisdem per Apostolum dicitur: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (*Eph. V, 10*). » Sicut aliis quoque discipulis isdem doctor egregius dixit: « Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamus nos arma lucis, sicut in die honeste ambulemus (*Rom. XIII, 12*). » Universorum nomine electos et reprobos voluit comprehendere. Nam bona faciens et ordinans Deus, mala vero non faciens, sed ab iniquis facta ne inordinate eveniant, ipse disponens, considerat universorum finem, et patienter tolerat omnia, atque intuetur electorum terminum, quod ex malo mutantur ad bonum. Intuetur etiam reproborum finem, quod e malo opere dignum trahantur ad supplicium. Sequitur:

VERS. 4. *Lapidem quoque caliginis et umbram mortis dividit torrens a populo peregrinante*. — Quid durius illa perfidia Judæorum? quid populus, qui auctorem vitæ videre per finem noluit, quem per prophetam prædixit, nisi lapis caliginis fuit? quia et crudelitate durus fuit, et infidelitate nebulosus. Qui alio quoque vocabulo, umbra mortis dicitur. Umbra quippe alis exprimitur, qualia ejus rei de qua trahitur fuerint lineamenta. Quis autem mortis nomine, nisi diabolus vocatur? De quo per quamdam ministri sui significationem dicitur: « Nomen illi mors (*Apoc. VI, 8*). » Cujus ille populus umbra exstitit, quia iniquitatem illius sequens, ejus in se imaginem expressit. Quid

vero torrentis nomine, nisi ille a conspectu tremendi iudicis per ultimum examen egrediens, atque electos et reprobos dividens, ignis vocatur? Unde per prophetam dicitur: « Fluvius igneus rapidus, qui egrediebatur a facie ejus (*Dan. vii, 10*). » Quis autem in hoc mundo peregrinatur populus, nisi qui ad sortem electorum currens, habere se patriam novit in cœlestibus? Et tanto magis illic sperat invenire se propria, quanto hic cuncta quæ prætereunt esse a se deputat aliena. Hinc Paulus ait: « Dum sumus in hoc corpore, peregrinamur a Domino (*II Cor. v, 6*). » Potest fortasse in torrentis nomine ipsa irrigatio sanctæ prædicationis intelligi, juxta id quod per Salomonem dicitur: « Oculum qui subsannat patrem, et despicit partum matris suæ, effodiant illum corvi de torrentibus (*Prov. xxx, 17*). » Sanctorum quippe prædicatione obduratas mentes reproborum deserit, et ad pia humilium se corda convertit. Sequitur: *Et eos quos oblitus est pes egentis hominis, et invios.* — Quis hoc loco alius accipitur egens homo, nisi ille de quo per Paulum dicitur: « Qui propter nos egenus factus est dum esset dives? (*II Cor. viii, 6*). » Cujus videlicet egentis hominis pedes sancti prædicatores fuerunt, per quorum profectus præsentiam gentilitatem circumens, mundum perambulavit universorum. Sed eorum qui umbra mortis et lapis caliginis exstiterunt, *pes hominis egentis oblitus est*, quia in ipso initio nascentis Ecclesiæ dum sancti apostoli cœlorum regnum Judææ prædicare voluissent, videntes quod in eis nihil omnino proficerent, ad prædicandum gentibus defluerunt, sicut ipsis in suis Actibus dicunt: « Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quomodo repellitis illud, et indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (*Act. xiii, 46*). » Quos recte quoque et invios vocat, quia dum infidelitate sua obdurati sunt, verbis vitæ ad cor viam præbere noluerunt. Sequitur:

VERS. 5. *Terra de qua oriebatur panis in loco suo igne subversa est.* — Panem Judæa dare consueverat, quæ legis verba proferebat, sed hæc terra in loco suo igne subversa est, quia fidelium signa conspiciens, se fassè concremavit. Quia enim semper invidia de superbia nasci solet, in loco suo igne periit, quæ idcirco arsit invidia, quia superbiam non relinquit. Sequitur:

VERS. 6. *Locus sapphiri lapides ejus, et glebæ illius aurum.* — Quid enim hoc loco per lapides nisi sanctorum ac fortium mentes accipimus? In Scriptura etenim sacra aliquando lapides in malo, aliquando vero in bono accipi solent. Hinc Joannes [Lucas] ait: « Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ (*Luc. iii, 8*). » Hinc Petrus ait: « Et vos tanquam lapides vivi superedificamini domos spiritales (*I Petr. ii, 5*). » Sapphirus quidem lapis colorem aeris habet, et quia de Judæa nunquam sanctæ animæ, quæ cœlestem vitam ducerent, defuerunt, dicitur: *Locus sapphiri lapides ejus.* Et quam magna vitæ ac sapientiæ claritate per fidem fulsit, adjungitur: *Et glebæ il-*

A *lius aurum.* Quid per glebas, nisi collectiones singularum ordinum ac multitudines designantur? Glebæ autem ex humore et pulvere constringuntur. Omnes ergo qui rore gratiæ infusi ex mortis debito pulverem se esse veraci cognitione confessi sunt, dum vitæ virtute clarescerent, quasi auræ in illa glebæ jacuerunt. Glebas hæc terra habuit in prophetis, glebas in doctoribus, glebas in Patribus antiquis, qui magna se infusione gratiæ in professionis et operis unanimitate tenuerunt. Sequitur:

VERS. 7. *Semitam ignorabit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis.* — Quis hoc loco avis nomine nisi ille signatur, qui corpus carneum quod assumpsit, ascendendo ad æthera libavit? Qui apte quoque etiam vulturis appellatione exprimitur, qui manens in altitudine divinitatis suæ, quasi quodam volatu sublimi, cadaver mortalitatis nostræ conspexit in infimis, et sese de cœlestibus ad ima submisit. Fieri quippe propter nos homo dignatus est, et, dum mortuum animal petiit, mortem apud nos, qui apud se erat immortalis, invenit. Sed hujus vulturis oculus fuit intentio nostræ resurrectionis, quia ipse ad triduum mortuus ab æterna morte nos liberavit. Ille ergo perfidus Judææ populus mortalem vidit, sed, quod morte sua nostram mortem destrueret, minime attendit. Conspectit quidem vulturem, sed oculos vulturis non aspexit, qui dum humilitatis ejus vias quibus nos ad alta sublevavit, considerare noluit, semitam avis ignoravit. Neque enim pensare studuit quod ejus humilitas non levaret ad cœlestia, et mortis ejus intentio reformaret ad vitam. Sequitur:

VERS. 8. *Non calcaverunt eam filii institorum nec pertransiit per eam læna.* — In cunctis Latinis codicibus institores positos reperimus, in Græcis vero negotiatores invenimus. Qui hoc loco institores, nisi prophetæ sancti vocati sunt, qui Synagogæ mores ad fidem instruere prophetando curaverunt? Quarum nimirum filii sancti apostoli nuncupantur, qui ut Deum hominem crederent, ad eandem fidem ex eorum sunt prædicatione generati. Calcarent quippe institorum filii, si prædicatores sancti ejusdem Synagogæ vitia calce virtutis premerent. Si autem institores eosdem sanctæ Ecclesiæ prædicatores accipimus, institorum filios pastores et doctores, qui apostolorum viam secuti sunt, nil obstat intelligi. Qui Synagogam minime calcaverunt, quia dum eorum Patres, id est, apostoli ab illa repulsi sunt, ipsi quoque ab ejus vocatione cessaverunt. Per quam videlicet Synagogam læna non pertransiit, quia sancta Ecclesia collectioni gentium dedita nequaquam se ad illum Judææ populum diutius occupavit. Recte autem Ecclesia læna nuncupatur, quia male viventes in vitis ore sanctæ prædicationis interficit. Ecclesia itaque per Synagogam transiit, sed non pertransiit, quia ex illa ad fidem paucos rapuit. Sequitur:

VERS. 9. *Ad silicem extendit manum suam, subvertit a radicibus montes.* — Manum quippe ad sili-

cem extendit, quia ad duritiam gentium suæ brachium prædicationis misit. Unde et eisdem beatus Job passionis suæ historiam præsciens gentibus innotescendam dicit: « Scribantur hæc stylo ferreo in plumbi lamina, vel certe sculpantur in silice (*Job. xix, 24*). » Quid vero hoc loco montes, nisi hujus sæculi potentes accipimus, qui pro terrena substantia altum tument? De quibus Psalmista ait: « Tange montes, et fumigabunt (*Psal. cxliii, 5*). » Sed montes a radicibus sunt eversi, quia prædicante sancta Ecclesia summi hujus sæculi potentes in adoratu omnipotentis Dei ab intima cogitatione ceciderunt. Sequitur:

VERS. 10. *In petris rivos excidit*, — id est, in duris gentilium cordibus fluvios prædicationis aperuit, sicut per prophetam quoque de irriganda dicitur ariditate gentilium. *Posuit desertum in stagna aquarum, et terram sine aqua in exitus aquarum*. Sequitur: *Et omne pretiosum vidit oculus ejus*.—Sciendum magnopere, quia tanto unaquæque anima fit pretiosior ante oculos Dei, quanto pro amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. In Scriptura sancta videre Dei aliquando pro eligere ponitur. Vidit pretiosum, cum humanam animam de se abjecta sapientem gratiæ suæ illustratione respexit, de qua videlicet anima per prophetam dicitur: *Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris* (*Jer. xv, 19*). Sequitur:

VERS. 11. *Profunda quoque fluviorum scrutatus est, et abscondita in lucem produxit*.—Quid namque hic aliud flumina, nisi antiquorum Patrum dicta nuncupantur? Sed horum fluminum Judæa speciem tenuit, dum litteræ superficiem tenens, eorum profunda nescivit; nos vero veniente Domino in eis interna spiritalia quærimus, eorum profunda rimamur. Quod ipse Dominus facere dicitur, quia id nos agere ipso donante prævalemus. Per nos ergo qui non litteram quæ occidit, sed spiritum qui vivificat (*II Cor. iii, 6*) sequimur, profunda fluviorum Dominus scrutatur, et abscondita in lucem producit, quia dicta legis, quæ caligosa nimis historia obscurat, nunc expositio spiritalis illuminat. Unde et loquens in parabolis per Evangelium Veritas discipulis præcipit dicens: « Quod dico vobis in tenebris dicite in lumine, et quod in aure auditis prædicate super tecta (*Matth. x, 27*). » Sequitur:

VERS. 12, 13. *Sapientia vero ubi invenitur, et quis est locus intelligentiæ? Nescit homo pretium ejus*.—Vir itaque sanctus quam sapientiam contemplatur, nisi eam de qua Paulus apostolus dicit: « Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam? (*I Cor. i, 24*). » De qua per Salomonem dicitur: « Sapientia ædificavit sibi domum (*Prov. ix, 1*); » et de qua Psalmista ait: « Omnia in sapientia fecisti (*Psal. ciii, 24*). » Hujus nimirum sapientiæ homo pretium nescit, quia nihil dignum æstimatione illius invenit; non autem hoc sapientiæ pretium et esse dicitur et nesciri, sed idcirco nesciri quia deest, eo scilicet loquendi genere, quo in angustiis quisque depressus cum remedium subventionis

A non invenit, fateri solet, quia quid faciat nescit. Hujus ergo sapientiæ pretium nescire est, dignum operis meritum quo illam percipiat non invenire. Ad hoc namque pretium damus, ut ejus vice rem quam appetimus possidere debeamus. Quid autem non dedimus, ut hanc sapientiam, quæ Christus est, percipere mereremur? Gratia quippe redempti sumus. Hinc Paulus ait: « Cum adhuc peccatores essemus secundum tempus, Christus pro impiis mortuus est (*Rom. v, 8, 9*). » Sequitur: *Nec invenietur in terra suaviter viventium*.—Quid hoc loco signatur terræ nomine, nisi anima humana? de qua Psalmista ait: « Anima mea sicut terra, sine aqua tibi (*Psal. cxliii, 6*). » Hæc autem sapientia inveniri in terra suaviter viventium non valet, quia quisquis adhuc hujus vitæ voluptatibus pascitur, ab æternæ sapientiæ intellectu separatur. Nam si vere saperet, expulsus ab internis gaudiis de ea in qua cecidit exsillii sui cæcitate lugeret. Hinc namque per Salomonem dicitur: « Qui apponit scientiam apponit dolorem (*Eccle. i, 18*). » Sequitur:

VERS. 14. *Abyssus dicit: Non est mecum*.—Quid hoc loco abyssum nisi corda hominum vocat? quæ et per lapsum fluida, et per duplicitatem sunt caligine tenebrosa. Quæ nimirum abyssus non esse in se hanc sapientiam profitetur, quia iniqua mens dum esse sapiens carnaliter appetit, stultam tam se ad spiritalia ostendit. Namque teste Paulo, « Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum (*I Cor. iii, 19*). » Tanto quisquis intus amplius stultus fit, quanto conatur exterius sapiens videri. Sequitur: *Et mare loquitur: Non est mecum*.—Quid enim maris nomine nisi sæcularium mentium amara inquietudo signatur; que dum se vicissim inimicitibus impetunt, quasi adversantes se undæ collidunt? Recte enim mare vita sæcularium dicitur, quia dum procellosis actionum motibus concitatur, ab internæ sapientiæ quiete atque stabilitate disjungitur. Quo contra bene per prophetam dicitur: Super quem requiescit Spiritus meus, nisi super humilem et quietum et tementem sermones meos? (*Isa. lxvi, 2*). » Sequitur:

VERS. 15. *Non dabitur aurum obrizum pro ea*.—Quod namque per aurum obrizum, nisi sancti angeli designantur, qui recte et aurum vocantur, et obrizum? Aurum, quia fulgent elaritate justitiæ; obrizum, quia nullum habuerunt unquam contagium culpæ. Homines vero justii, quandiu in hac carne corruptibili mortaliter vivunt, aurum quippe esse possunt, obrizum omnino esse non possunt, quia « Corpus quod corrumpitur aggravat animam, et terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem (*Sap. ix, 15*). » Nam quamvis in hac vita ex magna justitiæ claritate resplendeant, nequaquam ad purum, peccatorum sordibus carent, Joanne apostolo attestante, qui ait: « Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, et veritas in nobis non est (*I Joan. i, 8*). » Sed, quia pro hac sa-

pietia nullus angelorum redemptor humani generis mittendus fuit, ne quis spem in his, quos in adiutorium hominum sæpius apparuisse didicimus, angelis poneret dictum est: *Non dabitur obrizum pro ea*. Sequitur: *Nec appendetur argentum in commutatione ejus*. — Quia enim argento sæpe eloquia divina signantur, possunt argenti vocabulo etiam ejusdem eloquii scriptores intelligi, quorum vita inter turbas hominum resplendit luce virtutum. Sed quia lex peccata judicare potuit, non auferre, non quisquam veterum Patrum, non legislator Moyses humani generis redemptor existit. *Argentum ergo in commutatione hujus sapientiae non appenditur*, quia quilibet sancti esse potuerunt, in comparatione unigeniti Filii nullius meriti fuisse pensatur. Sequitur:

VERS. 16. *Non conferetur tinctis Indiæ coloribus*. — Quid enim per Indiam, quæ nigrum populum mittit, nisi hic mundus accipitur, in quo vita hominum per culpam obscura generatur? Tincti autem colores sunt Indiæ, hujus mundi sapientes, qui quamvis per infidelitatem et plerumque per actionem fœdi sunt, ante humanos tamen oculos superductæ honestatis colore fuscantur. Sed cœterna Dei sapientia tinctis Indiæ coloribus non confertur, quia quis hanc veraciter intelligit, ab his omnibus quos mundus sapientes coluit, quam longe distet agnoscit. Sequitur: *Nec lapidi Sardónico pretiosissimo vel sapphiro*. — Sardonicus quippe terræ rubræ similitudinem tenet, saphirus vero aeream habet speciem. Possunt ergo in Sardónico, per terram rubram homines, in sapphiro autem per aeram visionem angeli designari. Nam cum terræ rubræ speciem lapis Sardonicus habeat, non immerito hominem significat, quia et Adam, qui primus est conditus, Latino sermone *terra rubra* nominatur. Quid est ergo quod dicitur, quia hæc sapientia lapidi Sardónico vel sapphiro non confertur, nisi quod is qui est « Dei virtus et Dei sapientia (*I Cor. 1, 24*), » mediator scilicet « Dei et hominum homo Christus Jesus (*I Tim. 2, 5*), » tanta magnitudine excellat omnia, ut ei nec in terra primi homines, nec in cœlo angeli comparentur? Unde et per Psalmistam dicitur: « Quis in nubibus æquabitur Domino, aut quis similis erit Deo inter filios Dei? (*Psal. LXXXVII, 7*). Possunt autem per Sardonicum lapidem Patres Testamenti Veteris, per sapphirum vero prædicatores exprimi Testamenti Novi. Ac si patenter insinuat dicens: Et qui homo inter homines cernitur, nec in antiquis quisquam, nec in novis Patribus æquatur, quia ex deitate habet quod in humanitate quemquam similem non habet. Sequitur:

VERS. 17. *Non æquabitur ei aurum vel vitrum*. — Auri namque metallum novimus potiori metallis omnibus claritate fulgere: vitri vero natura est, ut extrinsecus visum, pura intrinsecus perspicuitate perluceat. Quid ergo aliud in auro vel vitro accipimus, nisi illam supernam patriam, illam beatorum civium societatem, quorum corda sibi invi-

PATROL. CXXXIII.

cem et claritate fulgent, et puritate translucent? quam Joannes in Apocalypsi conspexerat cum dicebat: « Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide, ipsa vero civitas ex auro mundo, simili vitro mundo (*Apoc. XXI, 18*). » Sequitur:

VERS. 18. *Nec commutabuntur pro eo vasa auri, excelsa et eminentia*. Excelsum quippe vas auri Helias existit, excelsum vas auri Hieremias, excelsa atque eminentia auri vasa priores Patres fuerunt. Sed hæc Dei sapientia, ut a carnali nos conversatione redimeret, apparuit in carne, et qui illam veraciter non agnovit, mediatorem Dei et hominum Christum Jesum esse unum ex prophetis putavit. Ecclesia vero pro hac sapientia vasa auri excelsa et eminentia non commutavit, quia

B Christum Dei Filium non unum esse prophetarum, sed unum prophetarum Dominum credidit. Sequitur: *Nec commemorabuntur comparatione ejus*. — Omnes enim supernæ patriæ electi sancti quidem et justis sunt, sed participatione sapientiae, non comparatione. Quid enim sunt homines Deo comparati? Lumen autem sapientia, lumen et servi sapientiae vocari solent. Sed illa lumen illuminans, isti lumen illuminatum, sicut scriptum est: « Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (*Joan. 1, 9*). » Istis autem tantummodo dicitur: « Vos estis lux mundi (*Matth. v, 14*). » Sequitur: *Trahitur sapientia de occultis*. — De occultis sapientia trahitur, quia cum sit invisibilis, non nisi invisibiliter invenitur, quæ recte quoque trahi dicitur, quia sicut flatum trahimus ut corpus vivat, sic ab intimis sapientiae spiritus ducitur, ut ad vitam anima subsistat. Unde Psalmista ait: « Os meum aperui, et attraxi spiritum (*Psal. CXVII, 131*). » Sequitur:

VERS. 19. *Non adæquabitur ei topazium Æthiopiæ*. — Quid Æthiopia nisi præsentem mundum accipimus? coloris nigredine designat peccatorem pollutum fœditate meritorum. Aliquando vero Æthiopiæ nomine specialiter gentilitas designari solet, infidelitatis prius nigra peccatis, quam veniente Domino Habacuc propheta vidit timore perterritam, et ait: « Tabernacula Æthiopum expavescent; tabernacula terræ Madian (*Habac. III, 7*). » Topazion vero pretiosus lapis est, et quia Græca lingua *pan omne* dicitur, pro eo quod omni calore resplendet, topazion quasi thonpazion vocatur. Dum vero in Deum conversa gentilitas credit, ex ea multi sunt ita dono Spiritus locupletati, ut quasi multis coloribus, sic multis in altis virtutibus luceant. Ac si ergo eis disceretur: Nullus sanctorum quibuslibet virtutibus plenus existat, tamen nigredine mundi collectus, æquari non potest ei de quo dictum est: « Quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei (*Luc. 1, 35*). » Sequitur: *Nec tincturæ mundissimæ componentur*. — Tincturæ enim mundissimæ vocantur hi qui veraciter sunt humiles, et veraciter sancti, qui sciunt quidem quia ex semetipsa virtutum speciem non habent, sed hanc ex dono gratiæ superve-

11.

nientis tenent. Tincti enim non essent, si sanctitatem naturaliter habuissent; sed mundissimæ tincturæ sunt, quia humiliter custodiunt supernitentem in se virtutum gratiam quam acceperunt. Pensandum magnopere est, quod a sancto viro requiritur unde sapientia veniat. Ab eo etenim venit a quo orta est. Sed quia ab invisibili et cœterno Patre nascitur, ejus via occulta est. Unde et per prophetam dicitur: « Generationem illius quis enarrabit? » (Isa. LIII, 8). Locus vero intelligentiæ ejus est humana mens, quam hæc Dei sapientia, dum replevit, sanctam facit. Quia ergo et invisibilis est de quo prodiit, et incertum nobis est in cujus mente intellecta requiescat, recte nunc dicitur:

VERS. 20. *Unde ergo sapientia veniet, vel quis est locus intelligentiæ?* — Sed hoc valde mirum est quod protinus subinfertur:

VERS. 21. *Abscondita est ab oculis omnium viventium.* — Sapientia quippe, quæ Deus est, si

omnium viventium oculis esset occulta, hanc procul dubio sanctorum nemo vidisset. Sed et huic sententiæ Joannem audio concordantem, qui ait: « Deum nemo vidit unquam (Joan. I, 18). » Sed juxta beati Job sententiam sapientia, quæ Deus est, *abscondita est ab oculis omnium viventium*; quia in hac mortali carne consistentibus et videri potuit per quasdam circumscriptas imagines, et videri non potest per incircumscriptionem lumen æternitatis. Sin vero a quibusdam potest in hac corruptibili carne viventibus, sed tamen inestimabili virtute crescentibus quodam contemptionis acumine æterna Dei claritas videri. Hoc quoque a beato Job sententia non abhorret, qui ait: *Abscondita est ab oculis omnium viventium.* Quam quisquis sapientiam, quæ Deus est, videt, huic vitæ funditus moritur, ne jam ejus amore teneatur. Nullus quippe eam videt, qui adhuc carnaliter vivit. Hinc Moysi dicitur: « Non enim videbit me homo, et vivet (Exod. XXXIII, 20). »

LIBER NONUS DECIMUS.

VERS. 21. *Volucres quoque cæli latet.* — In Scriptura sacra volucres aliquando in malo, aliquando vero in bono datur intelligi. Per volucres quippe nonnunquam potestates aeris designantur bonorum studiis adversæ. At contra in bono volucres poni solent: « Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum homo mittit in hortum suum, et crevit, et factum est in arbore magna, et volucres cœli requieverunt in ramis ejus (Luc. XIII, 19). » Hoc igitur in loco postquam de sapientia dictum est: *Abscondita est ab oculis omnium viventium*, recte subjungitur: *Volucres cæli quoque latet*, quia in hac corruptibili carne constituti naturæ ejus potentiam ipsi quoque vivendo non penetrant, qui jam per meritum sanctæ contemplationis volant, ubi apte subjungitur:

VERS. 22. *Perditio et mors dixerunt: Auribus nostris audivimus famam ejus.* — Quid perditionis et mortis nomine, nisi maligni spiritus designantur, qui inventores mortis et perditionis exstiterunt? Videre quippe perfecte cœternam Dei sapientiam, hoc est quod habere. Ideo iniqui spiritus hanc sapientiam non vident, quia repulsi per superbiam nequaquam eam habere potuerunt. Ad lucem quippe ejus clausurunt oculos cordis, superfusis ejus radiis repugnantes. Famam ergo sapientiæ malignis spiritibus audisse est, sed eandem sapientiam non vidisse, et ejus potentiam ex virtute illius cognovisse, et tamen sub ea humiliter stare noluisse. Hinc Veritas ait: « Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit (Joan. VIII, 44). » Sequitur:

VERS. 23. *Deus intelligit viam ejus, et ipse novit locum illius.* — Locus sapientiæ Pater est. Locus

sapientiæ sicut ipsa Sapientia attestante, dicitur: « Ego in Patre, et Pater in me (Joan. XIV, 10, 11). » Aliter ergo sapientia habet viam, atque aliter locum. Viam per humanitatis transitum, locum vero per statum divinitatis. Ac si aperte diceretur: Humanæ cogitationi occulta sunt, vel quando per carnem ad homines Sapientia veniat, vel quomodo apud Patrem invisibilis etiam cum foris apparuerit persistat. Quamvis hoc intelligi et aliter potest. Nam via ejus non inconvenienter accipitur hoc ipsum quod venit ad cor, seseque nobis intrinsecus infundit. Locus vero ejus fit cor, ad quod veniens permanet. De hac quoque via illius dicitur: « Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini (Joan. I, 23). » Et quia hominibus incertum est vel in cujus corde veniat, vel in quo postquam venerit, permanendo requiescat, recte nunc dicitur: *Deus intelligit viam ejus, et ipse novit locum illius.* Quia solius divinæ visionis est cernere, vel quibus modis intellectus sapientiæ quem percepit mortiferis cogitationibus non admittat. Sequitur:

VERS. 24. *Ipsa enim fines mundi intuetur, et omnia, quæ sub cælo sunt, respicit.* — Respicere quippe Dei est ea quæ amissa ac perdita fuerant ad suam gratiam reformare. Unde scriptum est: « Rex qui sedet in solio judicii sui dissipat omne malum in intuitu suo (Prov. XX, 8). » Sequitur:

VERS. 25. *Qui fecit ventis pondus.* — Velocitate enim ac subtilitate ventorum in Scriptura sacra solent animæ designari, sicut per Psalmistam de Deo dicitur: « Qui ambulat super pennas ventorum (Psal. XVII, 11), id est, qui transgreditur virtutes animarum. *Fecit ergo ventis pondus*, quia dum su-

perna sapientia replet animas, eas maturitate induta graves reddet, non illa gravitate qua dicitur: « Filii hominum, usquequo gravi corde? (Psal. iv, 3.) » Aliud namque est gravem esse per consilium, aliud per peccatum; aliud gravem esse per constantiam, aliud per culpam. Vel certe ventis pondus facere est, concessam hic electis de virtutibus gloriam permista infirmitate temperare. Sequitur: *Et aquas appendit mensura.* — Aquæ in Scriptura sacra aliquando sanctum Spiritum significant, ut illud: « Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (Joan. vii, 38). » Aliquando scientiam pravam, aliquando scientiam sacram, velut: « Aqua sapientiæ salutaris potavit eos (Eccli. xv, 3). » Pravam, ut illud Salomonis: « Aquæ furtivæ dulciores sunt (Prov. ix, 17). » Aliquando tribulationem, ut illud: « Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ ad animam meam (Psal. lxxviii, 2). » Aliquando defluentes populos, ut illud Apocalypsis: « Aquæ vero sunt populi (Apoc. xvii, 15). » Aliquando mentes fidem sequentium designari solent, sicut propheta ait: « Beati qui seminatis super omnes aquas (Isa. xxxii, 20). » Hoc igitur in loco quid aquarum nomine, nisi electorum corda signantur, quæ per intellectum sapientiæ auditum jam supernæ vocis acceperunt? De quibus recte dicitur: *Et aquas appendit mensura*, quia sancti ipsi, qui sublevante Spiritu ad summa rapiuntur, quandiu in hac vita sunt, ne aliqua elatione superbiant quibusdam tentationibus reprimuntur, ut nequam tantum proficere valeant quantum volunt. Sed ne extollantur superbia, sit in eis ipsarum quædam mensura virtutum. Sequitur:

VERS. 26, 27. *Quando ponebat pluvius legem, et viam procellis sonantibus. Tunc vidit illam et enarravit, et præparavit, et investigavit.* — Solent per pluvias prædicantium dicta signari. Unde per Moysen dicitur: « Expectetur sicut pluvia eloquium meum (Deut. xxxii, 2). » Quorum videlicet verba cum blande persuadent, pluvix sunt; cum vero terribilia de venturo judicio intonant, procellæ. Et notandum quod pluvius lex ponitur, ut via procellis sonantibus aperiatur. Lex quippe est ipsis prædicatoribus posita, ut vivendo impleant quod loquendo suadere festinant. Nam loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adjuvatur. *Viam autem procellis sonantibus* posuit, cum prædicatoribus sanctis suis ad corda hominum terrore venturi judicii percussa aditum fecit. Usitata quippe sacri eloquii locutione, videre Dei dicitur videre nos facere, sicut justo viro Dominus dicit: « Nunc cognovi quod timeas Deum (Gen. xxii, 12). » Et Israelitæ præmonentur: « Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum (Deut. xiii, 3), » id est, ut scire vos faciat. Tunc ergo cum legem pluvius poneret, hoc est mandatum custodiæ prædicatoribus dare, hanc incarnatam sapientiam videri et enarrari a prædicatoribus, præparari et investigari ab auditoribus fecit. Sibi quippe illam præparat, quisquis illam bene vivendo

in viam judicii propitiam parat. Et notandum quæ de ea quatuor dicta sint. Ait enim, *vidit, enarravit, præparavit, et investigavit.* Vidit namque, quia species est; enarravit, quia verbum; præparavit, quia remedium; investigavit, quia occultum. Sequitur:

VERS. 28. *Et dixit homini: Ecce timor Domini ipsa est sapientia, et recedere a malo intelligentia.* — Ac si aperte diceretur: Ad te ipsum, homo, revertere, cordis tui secreta perscruta. Si Deum timere deprehendis, profecto constat quia hac sapientia plenus es; quam si adhuc cognoscere non potes quid sit in se, jam cognoscis interim quid sit in te. Hinc scriptum est: « Initium sapientiæ timor Domini (Psal. cx, 11). » Sed quia ille veraciter vim divini timoris intelligit, qui se a cunctis pravis operibus custodit, recte subditur: *Et recedere a malo intelligentia.* Sequitur:

CAPUT XXIX.

VERS. 1. *Addidit quoque Job assumens parabolam suam.* — Quia enim parabola similitudo nominatur, aperte constat quod per exteriorum verborum formam mysteria loquitur, qui ad loquendum parabolam assumpsisse memoratur. Cum etenim sua narrat, quæque sunt sanctæ Ecclesiæ ventura denuntiat, et per hoc quod ille patitur, indicat ipse quid illa patiatur. Sed electi omnes qui in fine mundi temporibus Antichristi fuerint in illa tribulatione comprehensi, reminiscuntur horum temporum in quibus nunc Ecclesia fidei pacem tenet, et superba hæreticorum colla comprimit, non potentatu culminis, sed jugo rationis, et per vocem beati Job dicit:

VERS. 2. *Quis mihi tribuat ut sim juxta menses pristinos?* — Quia enim statutus numerus dierum vocantur menses, quid nomine signat mensium nisi collectiones animarum? Dies quippe dum colliguntur, in mensibus subtrahuntur. Quia et in hoc tempore sancta Ecclesia dum veritatis luce resplendentis animas colligit, in intimis abscondit. Aliquando etiam mensis pro perfectione ponitur, sicut propheta ait: « Erit mensis ex mense (Isa. lxxvi, 23), » perfectio videlicet eis in requiem, quibus nunc perfectio fuerit in operatione. Reminiscatur ergo perfectionis pristinx, reducat ad memoriam quanta prædicationis suæ collectis animabus reportabat lucra, et angustata tribulationibus dicat: *Quis mihi tribuat ut sim juxta menses pristinos?* Sequitur:

VERS. 3. *Secundum dies quibus Deus custodiebat me, quando splendebat lucerna ejus super caput meum, et ad lumen ejus ambulabam in tenebris.* — Tunc quippe videt ex se persecutione cogente infirmorum tumultus cadere, quos nunc ut mater intra pacis sinum parvulos fovet, et in tranquillas fidei cunas continet, qui admisti fortibus ipsa fidei tranquillitate nutriuntur. Tunc se in illis æstimat cadere quæ se nunc mistis respicit custodiri, lucernæ enim signatur nomine sacræ lumen Scripturæ. Hinc

Psalmista ait: « Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine (*Psal.* cxviii, 105). » Quia autem principale nostrum, appellatione capitis mens vocatur, per Psalmistam dicitur: « Impinguasti in oleo caput meum (*Psal.* xlii, 3). » Ac si aperte dicat: Charitatis pinguedine replesti mentem meam. Nunc ergo lucerna super caput Ecclesiae splendet, quia sacra eloquia tenebras mentis nostrae irradiant, ut in hoc caliginoso vitae praesentis loco dum verborum Dei lucem percipimus, quae sint agenda videamus. Nunc ad lumen in tenebris ambulat, quoniam sancta universalis Ecclesia, etsi alienas occultas cogitationes non penetrat, quia quasi faciem non cognoscit in nocte, ponit tamen gressus boni operis, directa lumine supernae locutionis. Sequitur:

VERS. 4. *Sicut filii in diebus adolescentiae meae, quando secreto Deus erat in tabernaculo meo.* — Sicut uniuscujusque hominis, sic sanctae Ecclesiae aetas describitur. Parvula tunc quippe erat, cum nativitate recens verbum vitae praedicare non poterat. Hic enim de illa dicitur: « Soror nostra parvula est, et ubera non habet (*Cant.* viii, 8). » Adulta vero Ecclesia dicitur quando Dei verbo copulata, sancto repleta Spiritu per praedicationis mysterium, in filiorum conceptione fetatur quos exhortando parturit, convertendo parit. De ejus hac aetate Domino dicitur: « Adolescentulae dilexerunt te (*Cant.* i, 3). » Tunc ergo cum in diebus illis Ecclesia, quasi quodam senio debilitata, per praedicationem filios parere non valet, reminiscitur fecunditatis antiquae. Quid hoc loco tabernaculum, non habitationem mentis accipimus? quia per omne quod cogitando agimus, in consilio nostri cordis habitamus. Quisquis autem mandata Dei tacitus cogitat, secreto Deus illi in tabernaculo est. Habitationem etenim cordis sui ante Dei esse oculos viderat qui dicebat: « Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper (*Psal.* xviii, 15). » Sancta itaque Ecclesia in magnis tunc tribulationibus deprehensa, cum multos a Deo conspiciat prava cogitatione discedere, videt profecto mentis eorum habitaculum discedente Deo vacuum remanere, et jure deplorans, dicit: *Quanto secreto Deus erat in tabernaculo meo.* Quibus verbis non immerito etiam simulatio religionis plangitur, quia nonnulli etiam nunc Christiani esse non appetunt, sed videri. His videlicet Deus in publico est, non in secreto. Sed sancta Ecclesia Deum in secreto habere desiderat, quia illos vere fideles respicit, quos ad vitam fidei corde pleno permanere cognoscit. Sequitur:

VERS. 5. *Quando erat Omnipotens mecum, et in circuitu meo pueri mei.* — Pueri scilicet vocantur, quia caelestibus mandatis inserviunt. Unde per prophetam Dominus dicit: « Ecce ego et pueri quos mihi dedit Deus (*Isa.* viii, 18). Et rursus in Evangelio: « Pueri, nunquid pulmentarium habetis? » (*Joan.* xxi, 5.) Nunc ergo in circuitu ejus sunt pueri, quia in cunctis fere gentibus reperiuntur, qui caelestia mandata custodiunt, et spiritalis disciplinae

regulis obsequuntur. Qui profecto tunc ad obsequium pueri deerant, quando pravi qui reperti fuerint spiritalia ejus mandata contemnunt. Sequitur:

VERS. 6. *Quando lavabam pedes meos butyro.* — Quia Christum et ejus Ecclesiam unam esse personam crebro jam diximus; illum videlicet hujus corporis caput, hanc autem illius capitis corpus. Aliter haec verba juxta vocem capitis accipi, atque aliter juxta vocem corporis debent. Quos ergo pedes Domini, nisi sanctos praedicatores accipimus? De quibus dicit: « Et inambulabo in eis (*II Cor.* vi, 16). » Butyro igitur pedes lavantur, quia praedicatores sancti honorum operum pinguedine replentur. Ut enim, ut supra jam diximus, vix ipsa praedicatione sine aliquo transitur admissio. Hinc Jacob dicit: « In multis offendimus omnes (*Jac.* iii, 2). » Pedes ergo lavantur butyro, quia pinguedine boni operis infunditur, atque mundatur collectus pulvis de gloria praedicationis. Vel certe butyro pedes lavantur, dum sanctis praedicatoribus debita ab audientibus stipendia conferuntur, et quos fatigat injunctus praedicationis labor, exhibita a discipulis pinguedo boni operis fovet. Non quod ideo praedicent ut alantur, sed ideo alantur ut praedicent, id est, ut praedicare subsistant. Si autem sentire ista ex voce solius corporis debemus, nimirum pedes Ecclesiae sunt inferiorum operum ministri, qui dum ad usus necessarios ea quae sunt exterius exercent, per extremum ministerium velut pedes terrae inharent. Sed debent hi qui praesunt, qui doctrinae studio invigilant, solerti cura occupatorum corda requirere, eisque eam quam ipsi vacando percipiunt, crebro admonitionis voce infusionem pinguedinis ministrare. Et pedes butyro lavant, quia eorum vulneribus poenitentiae unguenta subministrant. Reminiscatur igitur Ecclesia tunc vehementer afflicta, quomodo pacis suae tempore per exorationis verbum membra in se etiam extrema mundabat, et dicat: *Quando lavabam pedes meos butyro.* Quod de beato Job admirabiliter libet intueri, qui inter tot affectus pignorum, inter tot studia sacrificiorum, subjectis suis quamlibet extremis bona sequentis vitae praedicabat, ut eos de caelestibus imbueret qui sibi ad terrena opera deservirent. Sequitur: *Et petra mihi fundebat rivus olei.* — Quia petrae nomine Christus accipitur, praedicator egregius fatetur dicens: « Petra autem erat Christus (*I Cor.* x, 4). » Quae videlicet petra nunc adversum sanctae Ecclesiae olei rivus fundit, quia in ea loquens Dominus praedicamenta unctionis intimae emanat. De hac petra olei rivus exiit liber Matthaei, liber Marci, liber Lucae, liber Joannis. In diversis mundi hujus partibus quot praedicamenta edidit, tot Petra haec per ora apostolorum omnium rivus fudit. Rivi vocantur olei, quia decurrunt, et unguent [ungunt], in quibus quisque tingitur, ungitur; quisquis tingitur interius impinguatur. Sequitur:

VERS. 7. *Quando procedebam ad portam civitatis et in platea parabant cathedram mihi.* — Mos veterum

fuit, ut seniores in porta consisterent, et causas introeuntium judicarent. Quod beatum Job egisse pro cultu justitiæ certum tenemus. Sed quid per civitatis portam, nisi bona quæque actio designatur, per quam anima ad conventum regni cœlestis ingreditur? Unde Propheta ait: « Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudes tuas in portis filiæ Sion (Psal. ix, 15). » Quid vero per cathedram, nisi magisterii auctoritas designatur? Græca autem voce platea pro latitudine dicitur. Nunc ergo Ecclesia ad civitatis portam procedit, quia ut auditum cœlestis regni percipiat, in sanctis actionibus exercet. Cui in platea paratur cathedra, quia in magnæ auctoritatis latitudine sui magisterii exhibet libertatem. Qui enim recta quæ sentit publica voce prædicat, quasi in platea in cathedra sedet. Sequitur:

VERS. 8. *Videbant me juvenes et abscondebantur, et senes assurgentes stabant.* — Si historiæ intendimus, quæ dixit credimus; si allegoriæ, quæ prædixit videmus. Juvenes namque dici solent, quia nulli consilii gravitate deprimuntur; senes vero non eos Scriptura vocare consuevit, qui sola quantitate temporum, sed morum grandævitate maturi sunt. Unde per quemdam sapientem dicitur: « Senectus venerabilis est, non diuturna, neque numero annorum computata. Cani sunt autem sensus hominis, et ætas senectutis vita immaculata (Sap. iv, 8-9). » Sanctam ergo Ecclesiam vident nunc juvenes et absconduntur, senes vero ei assurgentes assistunt, quia vigorem ejus atque rectitudinem immaturi formidant, grandævi glorificant: leves quique qui sunt, fugiunt, graves vero atque perfecti hanc vitæ suæ meritis assurgendo venerantur. Sequitur:

VERS. 9, 10. *Principes cessabant loqui, et digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, et lingua sua gutturi suo adhærebat.* — Quid hoc loco alii duces vel principes intelligi possunt, nisi hæreticæ pravitatis auctores? De quibus per Psalmistam dicitur: « Effusa est contentio super principes, et seduxerunt eos in invio et non in via (Psal. cvi, 40). » Nunc ergo hæreticarum plebium principes auctoritate sanctæ Ecclesiæ perpendiculariter cessant loqui, et quasi ori suo digitum superponunt, dum falsis querelis, non ratione vocis se reprimi, sed virtutis manu significant. Vocem suam duces cohibent, quia nimirum hi qui post se errantes populos trahere conantur, ne loqui perversa nunc audeant, et auctoritatis frenantur pondere, et virtute rationis. Quorum lingua gutturi suo adhæret, quia etsi perversa loqui libera voce non audent, intus tamen apud se contegunt cuncta quæ contra veram fidem proponere falsa moliantur. Horum ergo temporum sequenti tribulatione deprehensa reminiscens Ecclesia deplorat. Sequitur:

VERS. 11. *Auris audiens beatificabat me, et oculus videns testimonium reddebat mihi.* — Dum beatificari se ab audientibus sibi testimonium reddi a videntibus fatetur beatus Job, qualis in sermone, qualis in opere fuit, ostenditur. Quod si ad vocem

A sanctæ Ecclesiæ referamus, ille ejus verba beatificat, qui ea quæ audierit, opere consummat. Ille ei testimonium reddit, qui exemplis vitæ illius bene vivendo respondet. Sequitur:

VERS. 12, 13. *Eo quod liberassem pauperem vociferantem, et pupillum cui non erat adjutor. Benedictio perituri super me veniebat, et cor viduæ consolatus sum.* — Magnæ misericordiæ ista sunt opera, liberare vociferantem pauperem, pupillo adjutorium ministrare, periturum eripere, cor viduæ consolari. Hæc beatus Job et exhibuit subditis, et tamen per sanctam Ecclesiam exhibenda signavit. Quæ utcunque nunc incessabiliter exercet, ut videlicet filios suos et loquendo pascat, et defendendo protegat. Hæc autem quæ supra diximus pietatis opera sancta Ecclesia et corporaliter exhibet, et spiritaliter exhibere non cessat. Nam et pauperem vociferantem liberat, cum peccatori veniam deprecanti, eas quas commiserat culpas relaxat. De talibus quippe pauperibus dicitur: « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum (Matth. v, 3). » Pupillum vero cui non est adjutor liberat, dum unusquisque mortuo antiquo patre diabolo, ad sanctæ Ecclesiæ sinum currens, in ea sanæ exhortationis adjutorium invenit, qui jam desideria mundi persequentis fugit. Potest pupilli nomine fidelis quisque etiam propter mortem boni Patris intelligi, cujus ad templum visionis destitutus est, quam solatio destitutus non est. Benedictio etiam perituri super eum venit, cum peccatoris interitum prævenit, et cum sanctis exhortationibus a culpæ fovea reducit. Unde scriptum est: « Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, et operit multitudinem peccatorum (Jac. v, 20). » Cor autem viduæ consolatur, dum fideli cuique animæ, quia æternas Domini retributiones narrat, quasi viri sui bona ad memoriam revocat. Cui quia spiritaliter anima juncta est, eo mortuo vidua dicitur, sed sanctæ Ecclesiæ vocibus ex ejus resurrectione refovetur. Sequitur:

VERS. 14. *Justitia indutus sum, et vestivi me sicut vestimento.* — Vestimento utique cum vestimur, ex omni parte circumdamur. Ille ergo justitia sicut vestimento vestitur, qui se undique bono opere protegit, et nullam partem actionis suæ peccato nudam relinquit. Nullam qui in aliis actionibus justus est, in aliis injustus, quasi hoc latus cooperuit, illud nudavit. Sequitur: *Et diademate judicio meo.* — Justorum judicia recte diademate comparantur, quia per magis operis gloriam ad retributionis ducunt coronam. Quæ nimirum judicia secum quotidie introrsus agunt, quid Deo, quid proximo debeant solerter aspiciunt, atque ad agenda bona se vehementer accendunt, et de perpetratis malis districte redarguunt. Unde bene quoque per Salomonem dicitur: *Cogitationes justorum judicia.* Sequitur:

VERS. 15, 16. *Oculus fui cæco, et pes claudis, pater eram pauperum, et causam quam nesciebam diligentissime investigabam.* — Inter hæc lectoris ani-

mus forsitan quærat cur beatus Job suos tam subtiliter virtutes enumerat. Sanctorum quippe virorum est bona quæ fecerint occultare, ne contingat eos lapsum elationis incurrere. Sed sancti viri cum coguntur bona narrare quæ faciunt, non elationi serviunt, sed utilitati. Unde beatus Job amicis suis se injuste increpantibus, atque idecirco nescientibus bona sua loquendo aperit, ut nimirum disce-
rent non contra ejus vitam increpantes erigi, sed hanc tacentes imitari. Intuendum nobis prius est, quam rectus narrandi ordo servetur, ut ante justitiæ, et post misericordiæ opera describantur. Ille quippe bene agit quæ pia sunt, qui scit prius servare quæ justa, ut collatus in proximis rivus misericordiæ de justitiæ fonte ducatur. Nam multi proximis quasi opera misericordiæ impendunt, sed injustitiæ facta non deserunt. Qui si veraciter proximis misericordiam facere studerent, sibi ipsis debuerant prius juste vivendo misereri. Unde scriptum est : « Miserere animæ tuæ placens Deo (Eccli. xxx, 24). » Quæ videlicet verba si ad vocem sanctæ Ecclesiæ typica interpretatione referamus, ipsa est *oculus cæco*, quia per verbum lucet ; ipsa est *pes claudo*, quia per adjutorium continet. Cæcos enim prædicando illuminat, claudos vero opitulando sustentat. Cæcus quippe est qui adhuc quo pergat non videt. Claudus autem est qui non potest ire quo videt. Sed quia sancta Ecclesia duos in se populos colligit, Judaicum scilicet atque gentilem, recte etiam potest cæco gentilis, claudo autem Judaicus populus designari. Gentilis quippe quasi oculos non habuit, quia non accepta lege, non vidit quo ire debuisset. At contra Judaicus habens oculos claudus fuit, quia legem quidem sciendo tenuit, sed in ea gressum recti operis non tetendit. Quem cum ad se venientem sancta Ecclesia suscipit, quia ei jam vetus tenenti etiam Novum Testamentum inserit, ad dirigendos gressus illius quasi alterum pedem jungit. Qui fidelis sanctæ Ecclesiæ populus adhuc recte subjungit : *Pater eram pauperum*. Quia videlicet humiles, qui « pauperes spiritu (Matth. v, 3) » dicti sunt, ex ejus prædicatione generantur. Sed plerumque multa homines pauperibus largiuntur, non quia eosdem pauperes diligunt, sed quia si minime tribuant, iram judicis superni formidant. Quia igitur aliud est bonum, opus ex præcepto, aliud vero etiam ex affectu facere, sanctus vir non se patronum vel proximum, vel adjutorem pauperum, sed patrem fuisse testatur. Quia nimirum magnum charitatis officium misericordiæ vertit in affectum naturæ, ut eos quasi filios cerneret per amorem, quibus quasi pater præerat per protectionem, sequitur : *Et causam quam usque investigabam*. — Strenuus quippe erat in negotiis pauperum. Qui enim æternæ retributionis bona cogitat, necesse est ut ad omnem se causam secururæ mercedis extendat. Hinc enim per Salomonem dicitur : « Qui Deum timet, nihil negligit. (Eccli. vii, 19). » Qua in re notandum video ne ad proferendam senten-

tiam unquam præcipites esse debeamus, ne temere indiscussa judicemus, ne quælibet mala audita nos moveant, ne passim dicta sine probatione credamus. Quod profecto perpetrare pertimescimus, si auctoris nostri subtilius facta pensemus, ipse quippe ut nos a præcipitata sententiæ prolatione compesceret, cum « omnia nuda et aperta sint oculis ejus (Hebr. iv, 13), » mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, qui ait : « Clamor Sodomorum et Gomorrhæorum multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis. Descendam et videbo utrum clamorem qui venit ad me opere compleverint, an non est ita, ut sciam (Gen. xviii, 20, 21). » Quæ scilicet verba etiam per vocem Ecclesiæ ad interpretationem typicam possumus non inconvenienter referre. Ipsa quippe electos suos, cum mala carnalium judicat, hoc quod nescit investigat, quia mala quæ nescit operando, investigat per judicium corrigendo. Sequitur :

VERS. 17. *Conterebam molas iniqui, et de dentibus illius auferebam prædam*. — Toties quippe ex iniqui dentibus Ecclesia prædam tulit, quoties ex erroris morsu animam prædicando diripuit. Quis namque iniquus verius dici potest quam diabolus ? molas conterimus, deserendo contra ejus insidias occulta illius machinamenta monstramus, ac de ejus dentibus prædam tollimus, quia mentem quam jam ad peccandum frangendo momorderat, ad salutem vitæ convertendo revocamus. Per molas quippe occultæ ejus insidiæ, per dentes vero aperte jam perpetratio demonstratur. De quibus inimicorum molis ac dentibus per Psalmistam scriptum est : « Deus vero contrivit dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus (Psal. lvi, 7). Sed prius necesse est occulta consiliorum illius machinamenta prodere, ut auditoris nostri animum valeamus postmodum aperto lapsu revocare. Contra hunc leonem sancta Ecclesia, qui ejus insidias conspicit, fidei caulas munit, cujus toties molas frangit, quoties hæreticorum argumenta destruit ; totiesque ab ejus dentibus prædam diripit, quoties ab errore quempiam prædicando convertit. Sequitur :

VERS. 18. *Dicebamque : In nidulo meo moriar, et sicut palma multiplica o dies*. — Quid hoc loco per nomen exprimitur ? Multitudo quippe illa bonorum quæ persecutionum temporibus fuerit deprehensa, nutrimentorum suorum dies quasi in nido, sic in loco quietis explere credidit. Hinc scriptum est : « Etenim pater invenit sibi domum, et turtur nidum (Psal. lxxxiii, 4). » Palma enim tarde proficit, sed diu in veritate subsistit. Cum multis autem difficultatibus sancta Ecclesia ad fidei statum venit, et pro collectione plurimorum in ejusdem fidei gloria diutius stare concupiscit. Sicut palma ergo multiplicare se dies credidit, quæ, emergente subitæ tentationis articulo, pacis suæ gratiam et tarde fidelibus adeptam, et citius ab infidelibus interceptam dolet. Nec immerito justorum vita palmæ comparatur, quia scilicet palma inferius tacta aspera est, et quasi aridis corticibus obvoluta, superius vero et

visu fructibus pulchra. Inferius corticum suarum involutionibus angustatur, sed superius amplitudine pulchræ viriditatis expanditur. Sic quippe est electorum vita despecta inferius, superius pulchra. In ima ista quasi multis corticibus obvolvitur, dum multis tribulationibus angustatur; in summa vero illa quasi pulchræ viriditatis foliis, amplitudine retributionis expanditur, in hoc autem quod palma minoris amplitudinis ab imis inchoat, et juxta ramos ac ramos ampliori robore exurgit, designatur proficiens vita justorum, qui nequam sunt in terrenis studiis fortes et in cœlestibus debiles, sed longius atque distantius studiosos se exhibent Deo, quam sæculo fuisse meminerunt, et si tepidus prima inchoat, ferventius extrema consumit: videlicet semper inchoare se æstimat, et idcirco infatigabilis in novitate perdurat. Hanc scilicet justorum constantiam propheta intuens ait: « Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas ut aquilæ, current, et non labrabunt; ambulabunt, et non deficient (Isa. xl, 31). » Sequitur:

VERS. 19. *Radix mea aperta est secus aquas.* — Juxta aquas etenim radix aperitur, quando ad percipienda veritatis fluentia lætanter cogitatio mentis expanditur. Quæ scilicet verba si ad vocem sanctæ Ecclesiæ ducimus, radix illius ipsa debet incarnatio Redemptoris intelligi, quæ juxta aquas aperta est, dum Deus invisibilis per assumptionem humanitatis suæ patuit aspectibus visionis nostræ. Hinc scriptum est: « Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum (Psal. i, 3). » Sequitur: *Et res morabitur in messione mea.* — Subaudis: dicebam, messio enim sanctæ Ecclesiæ non inconvenienter accipitur, cum perfecte animæ a corporibus abstractæ, velut maturæ segetes a terra decisæ ad cœlestia horrea demigrant. Ros namque desuper cadit, messis deorsum colligitur. Ergo ros moratur in messione, quia gratia desuper veniens agit ut digni simus qui de inferioribus colligamur. Hinc Paulus ait: « Gratia Dei sum id quod sum (I Cor. xv, 10). » Sequitur:

A VERS. 20. *Gloria mea semper innovabitur, et arcus meus in manu mea instaurabitur.* — Sancta quippe Ecclesia quasi amissam gloriam deplorat, cum fideles suos ad vitam veterem redire considerat, ait enim: *Dicebamque: Gloria mea semper innovabitur.* Quia eos quos in se novæ vitæ militare credidit, vetustis desideriis servire cognoscit. Arcus autem nomine in sacro eloquio aliquando malorum insidiæ designantur, ut illud: « Intenderunt arcum rem amaram (Psal. lxxiii, 4). » Aliquando vero dies judicii, ut illud: « Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus (Psal. lxx, 6). » Aliquando autem ipsa eadem sacra eloquia designantur, ut illud: « Arcum suum tetendit, et paravit illum (Psal. vii, 13). »
 B Quid igitur in hoc loco arcus nomine, nisi sacrum eloquium debet intelligi? In chorda etenim Testamentum Novum, in cornu vero Testamentum Vetus accipitur. In arcu autem dum corda trahitur cornu curvatur, sicut in hoc eodem sacro eloquio dum Testamentum Novum legitur, duritia Testamenti Veteris emollitur. Nec indecenter dicimus chordam Testamento Novo congruere, quod de incarnatione Dominica certum est exstitisse. Quasi ergo chorda trahitur, et cornu curvatur, quia dum in Testamento Novo incarnatio mediatoris agnoscitur, ad spiritalem intelligentiam rigor Testamenti Veteris inclinatur. In manu etenim arcum tenet, qui divina eloquia quæ intellectu cognoscit, operatione perficit. Instauratur ergo arcus in manu, dum quidquid de sacro eloquio studendo cognoscitur, vivendo completur. Hinc etiam Salomon dum fortes spiritualis pugnæ describeret bellatores, ait: « Omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi (Cant. iii, 8). » Sed dum « omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Christi Jesu (Phil. ii, 21), » scripta Dei ubique reperta opponuntur oculis, sed hæc cognoscere homines dedignantur, pene nullus quærît scire quod credit. Multitudo ergo bonorum præcedentium arcum suum destrui doleat, quæ sacrum eloquium restaurari semper per studium subsequentium credebat.

LIBER VICESIMUS.

Sancta quippe Ecclesia, hæreticorum vel carnalium tribulationibus pressa, præteritorum reminiscitur temporum, in quibus omne quod ab ea dicitur, cum metu a fidelibus auditur; et adversariorum suorum proterviam deplorans dicit:

VERS. 21. *Qui me audiebant expectabant sententiam, et intenti tacebant ad concilium meum.* — Ac si aperte dicat: Non ut hi protervi ac tumidi, qui dum veritatis verba suscipere renuunt, prædicationis meæ sententiam quasi docendo præcurrunt. Citius nunc discipuli intenti ad ejus consi-

lium tacent, quia ejus verba non audent impugnare, sed credere. Sequitur:

VERS. 22. *Verbis meis addere nihil audebant.* — Quia tunc nimirum hæretici cum contra hanc libertate pessima fuerint effrenati, dictis ejus addere aliquid præsumunt, cum prædicamentorum ejus rectitudinem quasi emendare moliuntur. Sequitur: *Et super illos stillabat eloquium meum.* — In hac stillatione eloquii, quid aliud quam mensura prædicationis accipitur? Quia oportet ut exhortationis gratia singulis juxta capacitatem

ingenii conferatur. Hinc est quod jubente Domino A non solum phialæ ad mensam tabernaculi, sed etiam cyathi præparantur. Sequitur :

VERS. 23. *Expectabant me sicut pluviam, et os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.* — Verba quippe sanctæ prædicationis sicut pluviam sustinemus, cum vera humilitate ariditatem nostri cordis agnoscimus, ut potu sanctæ prædicationis irrigemur. Unde recte per Psalmistam dicitur : « Anima mea sicut terra sine aqua tibi (Psal. cxlii). » Qui dum in extrema parte jam sæculi verba sanctæ prædicationis accipimus, quasi ad imbrem serotinum os, cordis aperimus. Nam si os in corde non esset, Psalmista non diceret : « Labia dolosa in corde, et corde locuti sunt (Psal. xi, 3), » mala. Hinc scriptum est : « Dabo vobis pluviam temporaneam et serotinam (Deut. xi, 14). » Sequitur :

VERS. 24. *Si quando ridebam ad eos, non credebant.* — Hoc si juxta historię verba percipimus, credi necesse est quod vir sanctus talem se exhibuerit subditus, ut etiam ridens timeri potuisset. Qua in re quid aliud docemur, nisi quod talis esse debet dispensatio regiminis, ut is qui præest ea se circa subditos mensura moderetur, quatenus et arridens timeri debeat, et iratus amari, ut cum nec nimia lætitia vilem reddat, nec immoderata severitas odiosum? Hoc quoque juxta historiam non inconvenienter accipitur quod protinus subinfertur : « Et lux vultus mei non cadebat in terram. » Scriptum quippe est : « Oculi stultorum in finibus terræ (Prov. xvii, 24). » Rursumque per eundem Salomonem dicitur : « Oculi sapientiæ in capite ejus (Eccl. ii, 14). » Paulus quoque ait : « Caput viri Christus (I Cor. xi, 3). » Oculi sapientis ergo in capite ejus sunt, dum Redemptoris sui semper opera, quæ imitari debeat, contemplatur. Lux ergo vultus hujus in terram non cecidit, quia quæ terrena sunt per concupiscentiam non asperit. Sed quia sæpe vox capitis ad vocem corporis, sæpe vox corporis ad vocem capitis transit. Qui enim sunt in carne una nihil obstat ut convenient etiam in voce una. Dicat ergo ex voce capitis de electis suis, dicat Ecclesia : *Si quando ridebam ad eos, non credebant.* Ridere enim Dei est sanctorum vias prosequenti favore prosperari, sicut de his quoque per usum dicitur, quos in sæculo felicitatis blandimenta comitantur. Arrisit illis tempus, sed Redemptori nostro quasi arridenti non credimus, dum multis jam donis testantibus, et gratiam favoris ejus accipimus, et tamen adhuc sub ejus judicio de nostra infirmitate titubamus. Hinc per Salomonem dicitur : « Beatus vir qui semper est pavidus, qui autem mentis est duræ corrumpet in malum (Prov. xxviii, 14). » Quid namque terra, nisi peccator vocatur? cui prima sententia dictum est : « Terra es, et in terram ibis (Genes. iii, 19). » Lux ergo vultus Domini in terra nequaquam cadit, quia visionis ejus claritas peccatoribus non apparet. Scriptum namque est : « Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. » Quasi

enim lux in terram caderet, si in extremo judicio veniens claritatem majestatis suæ peccatoribus aperiret. Quod si hæc verba ex sanctæ Ecclesiæ voce suscipimus, non incongrue intelligere poterimus lucem vultus ejus in terram non cadere, quia, occupatis in terrenis actibus, vitat summa contemplationis suæ mysteria prædicare. Dici enim infirmis fortia prohibet, ne dum incapabilia audiunt prædicationis verbis, quibus sublevari debuerant, opprimantur. Sequitur :

VERS. 25. *Si voluissem ire ad eos, sedebam primus.* — Quia in corde reproborum priori loco actiones carnis sunt, et posteriori actiones animæ, in eorum procul dubio cogitationibus Christus non primus, sed ultimus sedet. Sed electi quique, quia ea præ omnibus quæ æterna sunt cogitant, posteriori cura minima si quæ sunt temporalia disponunt, quibus et magistra voce Veritas dicit : « Quærite primum regnum Dei et justitiam ejus : hæc omnia adjicientur vobis (Matth. vi, 33). » In eorum corde Dominus primus sedet. Sequitur : *Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.* — Quasi rex Dominus sedet in corde, quia circumstrepentes regit animorum motus in nostra cogitatione. In mente quippe quam inhabitat, dum torpentia excitat, inquieta frenat, frigida accendit, accensa moderatur, emollit rigida, fluxa restringit, ex ipsa hac diversitate cognitionum quasi quidam illum exercitus circumstat. Sive certe quasi rex sedet circumstante exercitu, quia præside illo mentibus electorum circumstat turba virtutum. Quia etiam mœrentium consolator est ea promissione qua dicit : « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Marc. v, 5). » Et rursus : « Videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis (Joan. xvi, 22). » Ea vero quæ de sanctæ Ecclesiæ capite diximus, nihil obstat si ad vocem quoque ipsius Ecclesiæ referamus. In ea quippe ordo doctorum quasi rex præsidet, quem fidelium suorum turba circumstat, quæ scilicet multitudo fidelium, recte quoque exercitus dicitur, quia in procinctu bonorum operum indesinenter quotidie contra tentationum bella præparatur. Corde quoque mœrentium sancta Ecclesia consolatur, dum præsentis peregrinationis ærumna afflictas mentes electorum pensat, et has æternæ patriæ promissione lætificat. Sciendum nobis est quod valde ædificare lectorem etiam juxta historiam potest, si perpendat quomodo bonis rectoribus mista sit, et regendi auctoritas, et benignitas consolandi. Ait enim : *Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu.* Ecce auctoritas regiminis. *Eram tamen mœrentium consolator.* Ecce ministerium pietatis. Disciplina enim vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet, et juste consolans misericordia et pie sæviens disciplina. Sequitur :

CAPUT XXX.

VERS. 1. *Nunc autem derident me juniores tem-*

pore. — Omnes hæretici universali Ecclesiæ comparati, juniores tempore congrue vocantur, quia ipsi ab ea, non autem ipsa egressa est ab illis. Unde recte quoque per Joannem dicitur : « A nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum (*I Joan.* II, 19). » Juniores ergo sanctam Ecclesiam irident cum hi qui ab ea egressi sunt, doctrinam ejus despiciunt. De quibus adhuc subditur : *Quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei.* — Quis est grex sanctæ Ecclesiæ, nisi multitudo fidelium ? vel qui alii hujus gregis canes vocantur, nisi doctores sancti, qui eorundem fidelium custodes exstiterunt ? Qui dum pro Domino suo diurnis nocturnisque vigiliis intenti clamaverunt, magnos, ut ita dixerim, latratus prædicationis dederunt. De quibus eidem Ecclesiæ per Psalmistam dicitur : « Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso (*Psal.* LXVII, 24). » Patres vero hæreticorum dicimus eos videlicet quos hæresiarchas vocamus, de quorum perversa prædicatione, id est, locutionis semine sequentes sunt populi in errore generati. Sancta ergo Ecclesia cum canibus gregis sui hæreticorum Patres ponere dedignatur, quia inventores errorum dijudicando respuit, eosque inter veros Patres numerare contemnit. Sequitur :

VERS. 2. *Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo, et vita ipsa putabantur indigni.* — Virtus quippe in manu est, magnitudo in operatione : sed virtus manuum hæreticorum a sancta Ecclesia pro nihilo ducitur, quia nullius esse meriti conspicit, vera fide perdita, quidquid operantur. Charitatem quippe Dei et proximi deserunt, qui et de Deo falsa sentiunt, et proximis jurgando dividuntur. Nonnunquam vero hæretici signa quoque ac miracula faciunt, sed quia ad eadem signa, quæ exhibent, nulla humilitate concordant, recte subditur : *Et vita ipsa putabantur indigni.* Vel certe omnes hæreticos sancta Ecclesia vita ipsa fatetur indignos, quia nimirum sub nomine Christi militant contra nomen Christi de quibus adhuc subditur :

VERS. 3. *Egestate et fame steriles.* — Omnes hæretici dum in sacro eloquio plus secreta Dei student perscrutari quam capiunt, fame sua steriles fiunt, neque ea quærunt ex quibus semetipsos ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate disponant, patientiam servant, longanimitatem exhibeant, sed ea solummodo quæ eos doctos ac loquaces demonstrent ; illa rē appetunt, ex quibus singulariter eruditi videantur. Quam bene eorum audaciam prædicator egregius refrenat dicens : « Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem (*Rom.* XII, 3). » Sequitur :

VERS. 4. *Qui rodebant in solitudine squallentes calamitate et miseria, et mandebant herbas et arborum cortices.* — Rodi solet, quod comedi non potest. Hæretici autem, quia Scripturam sacram intelligere sua virtute moliuntur, eam procul dubio apprehendere nequaquam possunt, quam dum non intelligunt quasi non edunt ; et quia per supernam gratiam non adjuti hanc edere nequeunt,

A quasi quibusdam illam nisibus rodunt, et qui ab universalis Ecclesiæ societate disjuncti sunt, non quolibet loco rodere, sed *in solitudine* memorantur. Qui recte perhibentur *calamitate et miseria* squalidi, quia et morum sunt pernicie et sensus pravitate despecti. Qui herbas quoque et cortices arborum mandunt, quia elationis suæ obice repulsi, in sacro eloquio magna et intima percipere nequeunt, sed vix in illa quædam tenera et exteriora cognoscunt. Per herbas quippe, dicta planiora, per arborum cortices, Patrum eloquia exteriora signantur. Vel certe herbas mandere est, de Scriptura sacra minima præcepta servare, majora contemnere. Quos bene Veritas increpat dicens : « Væ vobis, Scribæ et Pharisei hypocritæ, qui decimatis mentham, et anethum, et cuminum, et reliquistis quæ graviora sunt legis (*Matth.* XXIII, 23). » Qui arborum cortices mandunt, quia sunt nonnulli qui in sacris voluminibus solam litteræ superficiem venerantur, ne quidquam de spiritali intellectu custodiant, cum nihil in verbis Dei amplius nisi hoc quod exterius audierint, esse suspicantur. Hinc Paulus ait : « Hujusmodi enim Christo Domino non serviunt, sed suo ventri (*Rom.* XVI, 18). » Aliter : Quid aliud hoc in loco solitudo, quam boni destitutio demonstratur ? Unde et sub Judææ typo Jeremias peccatoris animam deplorat, dicens : « Quomodo sedet sola civitas plena populo ? » (*Thren.* I, 1.) Sed cum per beatum Job de pravis dicitur, *rodebant in solitudine*, libet intueri, hoc etiam quod per Psalmistam dictum est : « Inimici ejus terram lingent (*Psal.* LXXI, 9). » Duo quippe sunt genera hominum ambitioni suæ servientium, unum videlicet quod semper ad avaritiam blandimentis utitur linguæ, aliud vero quod aperta vita intendit rapinæ. Omnes igitur qui aliena appetunt, sed ea quæ appetunt rapere nequaquam possunt, blandis autem sermonibus, et quasi mollitie dulcedinis concupita abstrahere conantur, quid aliud quam terram lingent ? Qui vero in hoc mundo aliqua potestate suffulti sunt, et concupiscentes aliena, blandire quidem ex fraude despicunt, quia etiam injusto robore possunt implere quod volunt, hoc quod appetunt non lambunt, sed rodunt. De his quippe ac si dicat Ecclesia, aliena etiam violenter rapiendo non roderent, nisi prius ipsi in interioribus suis, soli ac vacui a virtutum cultura remanerent. Natura igitur humana bene condita, sed ad infirmitatem vitio propriæ voluntatis lapsa in calamitatem cecidit, quia pressa innumeris necessitatibus nil in hac vita nisi unde affligeretur invenit. Sed cum eisdem nature nostræ necessitatibus plerumque plusquam expedit deservimus, mentisque curam negligimus, et miseriæ negligentiam, infirmitati nostræ addimus squalorem culpæ. Necessitatis igitur causam in usum voluptatis vertere, quid est aliud quam calamitati suæ squalorem miseriæ sociare ? Quid enim per herbas, nisi tenera ac terræ proxima bene inchoantium vita ? Et quid per arborum cortices, nisi exteriora opera eorum, qui jam sublimia appe-

tunt, designantur? Pravi namque cum recta incipientes aspiciunt, aut irridendo, aut quasi consulendo contradicunt. Cum vero jam quosdam pensant ad summa proficere, quia eorum profectus funditus dissipare nequeunt, a quibusdam illos suis operibus divertunt. Herbas itaque eis, et arborum cortices mandere est, vel studia bene inchoantium, vel operationes quorundam jam more arborum ad superiora tendentium persuasionibus pestiferis, quasi quibusdam malitiæ suæ dentibus, dissipare. Herbas mandunt reprobis, cum infirmorum initia irridendo consumunt. Vel certe herbas mandere est lævia quædam ac tenera de antiquis Patribus imitari. Arborum vero cortices edere est eorum opera superficie tenuis agere, sed intentionem rectam in eisdem operibus non tenere. Sequitur: *Et radix juniperorum erat cibus eorum.* — Arbor namque juniperi pro foliis punctiones habet, sic quippe sunt hirsuta quæ profert, ut spinis similia contrectantem pungere valeant. Spina vero est omne peccatum, quia dum trahit ad delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. Unde justis voce et pœnitentis dicitur: « Conversus sum in ærumna mea dum configitur spina (*Psal. xxxi, 4*). » Quid vero per radicem juniperi, nisi avaritia designatur, ex qua peccatorum omnium spinæ producuntur? De qua et per Paulum dicitur: « Radix omnium malorum est cupiditas (*II Tim. vi, 20*). » Quia igitur plerumque hæretici sola instruunt, sed erroris prædicamenta non deserunt, dum sumptus percipere quasi doctores volunt, bene de eis sancti viri nunc voce dicitur: *Et radix juniperorum erat cibus eorum.* Quia dum totis mentis suæ sensibus avaritiam cogitant, quasi eo alimento vescuntur, de quo nasci procul dubio peccatorum sequentium punctiones solent. Aliter: Qui enim non frugem divini eloquii concupiscunt, sed ad rerum temporalium ambitum serviunt, nequaquam pane tritici, sed radice juniperi satiantur. Contemnentes namque Deum hic minime sentiunt, quantum sit mali quod agunt. Adhuc enim juniperi radicem comedunt, sed hujus radicis quam sint rami asperi non attendunt. Quia nimirum prava actio modo quasi ex radice delecta in culpa, sed postmodum quasi ex se ramis pungit in pœna. Sequitur:

VERS. 5. *Qui de convallibus ista rapientes, cum singula reperissent, cum clamore currebant.* — De convallibus illa rapiunt, quia hæc de humilibus dictis Patrum superbo spiritu colligunt, quæ dum pro suis se partibus invenisse gloriantur, ad ea cum clamoribus currunt. Quia videlicet omne quod sentiunt, appetitæ laudis ad aures hominum diffamare conantur. Aliter: In comparatione videlicet supernorum omnis præsens vita convallis est; hi autem, quia sublimia montium, id est fortia acta sanctorum contemplari nesciunt, sed per oblectationem in infimis quasi in convallibus conversantur, et dum quodlibet lucrum vel parvi stipendii inveniunt, cum clamore currunt, quia hoc abstrahere etiam jurgando moliuntur.

A In convalle enim repertis singulis cum clamore currere est, subortis causarum occasionibus etiam pro parva stipe litigare. Possunt quoque per herbas atque arborum cortices non solum, ut prædictum est, bonorum opera, sed in hac vita consolationes ac prosperitates intelligi. Sæpe enim omnipotens Deus electos cum donis interioribus ditat, exterioribus etiam honoribus sublevat, cumque eos præferendo cæteros honorabiles reddit, latius imitabiles ostendit. Et nonnunquam pravi quidam eorum vitam despiciunt, sed felicitatem in hoc mundo assequi concupiscunt. Quia igitur hi: blandimenta transitorie quærent consolationis, herbas comedunt, quia in cogitationibus suis exteriorem eorum gloriam meditantur, arborum cortices mandunt; et quoniam in his omnibus soli avaritiæ tota intentione deserviunt, radice juniperi replentur. Quæ cuncta de convallibus rapiunt, quia ex amore hujus infimæ et corruptibilis vitæ immensis cupiditatibus inardescunt, et cum singula reperiunt ad ea cum clamoribus currunt, quia videlicet sanctorum Patrum quorum merita adipisci non quærent, loca atque regimina apprehendere satagunt, et cum tranquilla nequeunt, hæc plerumque assequi, etiam disrupta concordie pace moliuntur. Sequitur:

VERS. 6. *In desertis habitabant torrentium, et in cavernis terræ, vel super glaream.* — Jure igitur inventores perversorum dogmatum torrentes vocantur, quia a calore charitatis frigidi, quasi in torpore temporis hiemalis excrescunt, qui non perpetua plenitudine profluunt, sed catholicorum allegationibus quasi æstibus solis exsiccantur. Et quidem inventores perversorum dogmatum contra sanctam Ecclesiam exorti fervore jam veritatis extincti sunt, sed tamen eorum discipuli ea quæ illi docuerunt tenere ac defendere non desistunt. Hi ergo qui illorum sequuntur errores in desertis torrentium habitant, id est, in eorum prædicatione confidunt, quorum eloquia catholicorum jam responsione et ratiocinatione siccata sunt. Quid vero aliud cavernas terræ, quam occultas hæreticorum prædicationes accipimus? Sic enim inter se hæretici clandestinis conventiculis coeunt, ut errori suo reverentiam quam ex ratione non valent, præbeant ex occultatione. Glaream quippe illos minutissimos dicimus lapides, quos aqua fluvialis trahit. Doctores igitur perversorum dogmatum super glaream habitant, quia illas hominum mentes trahunt, quæ nulla gravitatis stabilitate solidantur, quas velut de loco semper ad locum flumina errorum ducunt. Unde et prædicator egregius cum auditores suos non temporaliter duci, sed forti cuperet gravitate solidari, admonuit dicens: « Ut jam non simus parvuli fluctuantes, nec circumferamur omni vento doctrinæ (*Ephes. iv, 14*). » Aliter: In bona etenim parte recte torrentes sanctos prædicatores accipimus, qui dum in præsentis vite divinis nobis eloquiis influunt, aquarum multitudine quasi in hieme colliguntur. Qui et æstivo sole adveniente

se subtrahunt, quia cum æternæ patriæ lux emicuerit, prædicare cessabunt. Horum torrenta deserta sunt vitæ temporalis commoda. Ea namque deserunt et ad lucra se cœlestis adipiscenda convertunt. Cuncta autem hæc torrens ille reliquerat, qui dicebat : « Propter quæ omnia detrimentum feci, et arbitror ut stercora (*Phil.* III, 8). » Sed quia pravorum mentes ea in hac vita adipisci appetunt quæ despicientes justis derelinquunt, *in desertis torrentium* habitare referuntur; illa enim quæ sanctis indigna sunt, ipsi percipere pro magno concupiscunt. Cavernæ autem terræ sunt cogitationes pravæ, in quibus se ab humanis oculis abscondunt. Pravi quippe ut sunt, ab hominibus videri refugiunt. Glarea namque est vita præsens, quæ indesinenter ad terminum suum ipso defectu B mutabilitatis quasi impulsu fluminis ducitur. Super glaream itaque habitare, est fluxui vitæ præsentis inhærere, et ibi intentionem ponere, ubi gressum nequeat fixe stando solidare. Est aliud in glarea quod nequaquam debeat tacendo præteriri. Quia cum pes in ejus superficie ponitur, ipsa ejus volubilitate labitur, atque ad ima devolvitur. Cui videlicet rei in nullo discrepat vita pravorum, quia cum pro amore mundi aliqua student licita atque honesta agere, quasi planum in superficie pedem ponunt; sed repente pes ad ima labitur, quia eorum actio, dum plura semper appetit, usque ad iniqua et illicita descendunt. Sequitur :

VERS. 7. *Qui inter hujusmodi lætabantur, et esse sub sentibus delicias computabant.* — Quid nomine sentiunt, nisi eas quas supradiximus, C punctiones intelligimus peccatorum? Quia autem perversæ mentes gaudent iniquitatibus quas flere debuerunt, omnes hæretici tanto se inani lætitia extollunt, quanto magis ad pejora convalescunt, et quasi esse sub sentibus delicias deputant, quia inde perversam ad gaudium sublevant, unde spinas peccatorum portant. Aliter : Inter hujusmodi impii lætantur, quia nimirum attendunt transitoria quæ percipiunt, et intueri negligunt permanentia quæ perdunt, cumque amore temporalium flagrant, veram lætitiã volentes ignorant. Lætantur itaque, sed *sub sentibus*, quia rebus quidem temporalibus gaudent, sed tamen dum dispensare sine tribulatione eadem temporalia D non valent, ea cura punguntur miseri, qua premuntur. Manent *sub sentibus*, et hoc ipsum *delicias* æstimant, qui et dura quidem ex præsentis vitæ amore tolerant, et tamen effectu nimis cupiditatis obligati, laborem ejusdem tolerantis voluptatem putant. Sequitur :

VERS. 8. *Filii stultorum et ignobilium.* — Eorum videlicet filii qui fuerunt errorum magistri. Filii igitur dicuntur, non de eorum semine, sed de imitatione generati, qui docendo perversa stulti fuerunt per ignorantiam, vivendo nequiter ignobiles per actionem, qui Redemptori nostro, nulla sapientia, nulla vitæ cognitione conjuncti sunt. De quo Salomonis voce in laude sanctæ Ecclesiæ di-

citur : « Nobilis in portis vir ejus (*Prov.* xxxi' 23). » Hi itaque qui perversa errantium exempla secuti sunt, filii stultorum et ignobilium esse memorantur. Recte subjungitur : *Et in terra penitus non parentes.* — Quia dum hic videri aliquid appetunt, nimirum a terra viventium exsortes fiunt. Aliter : Sciendum nobis est quod alii intra sanctam Ecclesiam vocantur stulti, sed tamen nobiles, alii vero sunt stulti et ignobiles. Stulti namque dicuntur, sed esse ignobiles nequeunt, qui carnis prudentiam contemnentes, profuturam sibi stultitiam appetunt, et ad nobilitatem internæ prolis virtute novitate sublevantur. Qui stultam sapientiam mundi despiciunt, et sapientiam Dei stultitiam concupiscunt. Scriptum quippe est : « Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus (*I Cor.* I, 25). » Hanc nos stultitiam Paulus comprehendere admonet dicens : « Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat ut sit sapiens (*I Cor.* III, 18). » Hanc stultitiam qui perfecte secuti sunt, voce sapientiæ audire meruerunt : « Vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super duodecim tribus Israel (*Matth.* XIX, 28). » Ecce relinquentes temporalia, gloriam potestatis æternæ mercati sunt. At contra sunt stulti et ignobiles, qui dum supernam sapientiam semetipsos sequentes fugiunt, in sua ignorantia quasi in abjectæ prolis vilitate sopiuntur. Stulti sunt ergo et ignobiles quos ab æterno hæreditatis consortio repellit servitus mentis. Scriptum quippe est : « Omnis qui facit peccatum, servus est peccati (*Joan.* VIII, 34). » Quorum dum plerique actus imitantur, filii stultorum et ignobilium fiunt, dumque et sensibus ac moribus sequuntur et stulti sunt, veram sapientiam non intelligunt, et ignobiles, quia nulla spiritus libertate renovantur. Sicut enim plerique in terra sunt, et a cognitione hominum abjectione vilitatis suæ quasi quadam superductione velaminis absconduntur, ita nonnulli sunt in Ecclesia, qui dum abjectioni se pravorum operum subdunt, divino noti conspectui non sunt, quibus et quandoque dicendum est : « Discedite a me, operarii iniquitatis, nescio vos (*Luc.* XIII, 27). » Esse ergo in terra et parere est in fide recta per virtutem operis nobilitatem mentis ostendere. Esse vero in terra et penitus non apparere, est in Ecclesia quidem fide consistere, sed nihil dignum fide in opere demonstrare. Sequitur :

VERS. 9. *Nunc in eorum canticum versus sum, et factus sum eis proverbium.* — Quibus videlicet versibus, illud sanctæ Ecclesiæ tempus exprimitur, quod publice a reprobis irridetur, quando iniquis crescentibus in opprobrium fides et veritas erit in crimine. Sancta itaque electorum Ecclesia afflictionis tempore proverbium pravis afficitur [efficitur], quia cum bonos mori per tormenta conspiciunt, ab eis similitudinem maledictionis sumunt. Sequitur :

VERS. 10. *Abominantur me, et longe fugiunt a me*

et faciem meam conspuere non verentur. — Longe a sancta Ecclesia fugiunt omnes iniqui, non passibus gressuum, sed qualitatibus morum; longe fugiunt, non loco, sed merito, dum crescente superbia aperta etiam exprobratione contemnunt; faciem namque ejus conspuere est, non tantum in absente bonis detrahere, sed unumquemque justum etiam in præsentia confutare. Quos tunc pravi dum aperte irridendo despiciunt, in eorum contumeliis fluxa verba quasi defluentes salivas mittunt. Sequitur:

VERS. 11. *Pharetram suam aperuit et afflixit me.* — Quid per pharetram, nisi occultum consilium designatur? Sagittam vero de pharetra Dominus eiecit, quando de occulto consilio apertam sententiam emittit. Quia enim flagellatur quisque cognoscimus, sed qua ex causa flagellum veniat, ignoramus. Cum vero post flagella vitæ correctio sequitur, etiam ipsa consilii virtus aperitur. Pharetra igitur clausa est consilium occultum, sed aperta pharetra affligimur, quando per id quod post flagellum sequitur, quo consilio flagellamur, videmus. Sancta igitur electorum Ecclesia adversariorum voces insolentes sustinens, dum cernit quod ejus prædicatio non admittit, quorundam duritiem deserens, prædicationis suæ verba moderatur. Perpendens etenim persecutores suos ac exhortationi vocem deteriores existere, magis eligit tacere; cumque indignos qui audiunt conspiciat prædicationem suam obducto silentio astringit. Unde apte subjungitur: *Et frenum posuit in os meum.* — Ac si aperte fateatur dicens: Quia in quibusdam profectum non vidi, prædicationis ab eis impetum temperavi, ut vitam meam saltem per patientiam discerent, cum verba mea admittere per oblatam prædicationem nolent. Sequitur:

VERS. 12. *Ad dexteram orientis calamitates mee illico resurrexerunt.* — Ad sinistram quippe calamitates surgerent, si a quibuslibet extra religionem positis et aperte Christum negantibus persecutionis adversa sustineret. Cum vero ab aliquibus quasi fidelibus tentationem cruciamentorum patitur, quasi ad dexteram illi calamitates oriuntur, quia hi qui sub Christi nomine militant, Christi in ea nomen impugnant. Ipso enim locutionis usu pro dextro habere dicimus, quod pro magno pensamus, pro sinistro vero id quod despiciamus. Quod Zacharias aperte insinuat, dicens: « Et ostendit mihi Dominus sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini, et Satan stabat a dextris ejus, ut adversaretur ei (*Zach. iii, 1*). » Bene autem hæc ipsa dextera orientis vocatur. De ipso quippe ejus capite scriptum est: « Oriens est nomen ejus (*Zach. vi, 12*). » Nam quia ab oriente lux surgit, recte Oriens dicitur, cujus justitiæ lumine nostræ injustitiæ nox illustratur. Ad orientis ergo dextram calamitates surgunt, quia hi quoque ad persecutionem prosiliunt, qui electa membra Redemptoris nostri esse credebantur. Quas videlicet calamitates recte illico asserit surgere, quia non erant extranei qui persequuntur ab eis repente malum, et illico fiunt. Si vero

A dextera hi qui veraciter fideles sunt, appellantur, calamitates ad dexteram orientis surgunt, quia erumpente persecutionis articulo crudeles pravorum impetus justis patiuntur. Sequitur: *Pedes meos subverterunt, et oppresserunt quasi fluctibus semitis suis.* — Quid per pedes Ecclesiæ nisi extrema illius membra signantur? quæ dum ad opera terrena deserviunt, tanto celerius ab adversariis falli possunt, quanto sublimia minus intelligunt. Hos itaque pedes adversarii subvertunt, videlicet cum extrema membra illius ad sui dogmatis errorem trahunt; quia scilicet vita pravorum insolenti inquietudine molesta, ad obruendum, ut ita dixerim, navem cordis quasi tempestas illabatur. De qua videlicet tempestate per Salomonem dicitur: « Quasi tempestas transiens, non erit impius (*Prov. x, 25*). » Sequitur:

VERS. 13. *Dissipaverunt itinera mea, insidiati sunt mihi et prævaluerunt, et non fuit qui ferret auxilium.* — Dicat hæc beatus Job de malignis spiritibus, videlicet hostibus occultis. Dicat universa Ecclesia de pravis persequentibus, scilicet adversariis apertis. Ipsi quippe ejus itinera dissipant, cum in quorundam infirmorum mentibus veritatis vias callida persuasionem perturbant. Ipsi insidiantes prævalent, cum eos quos aperte ad malum trahere nequeunt, bona simulando pervertunt. Sed mirum valde quod subjicit: *Non fuit qui ferret auxilium,* cum de divino adjutorio Psalmista clamet: « Adjutor in opportunitatibus in tribulatione (*Psal. ix, 10*). » Qua itaque ratione nunc dicitur, *non fuit qui ferret auxilium,* nisi quia omnipotens Deus, eos quos in æternum diligit, aliquando ad tempus relinquit? Unde scriptum est: « Ad punctum in modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te (*Isa. xiv, 7*). » Sequitur:

VERS. 14. *Quasi rupto muro et aperta janua irruerunt super me, et ad meas miseras devoluti sunt.* — Quid hoc loco muri nomine, nisi Redemptor humani generis appellatur? De quo pro sanctæ Ecclesiæ ædificatione per prophetam dicitur: « Ponitur in ea murus et antemurale (*Isa. xxvi, 1*). » Sed quasi murus rumpitur, cum pravorum persuasionibus fides, quæ in Redemptore nostro est, in quorundam corde dissipatur. Cumque perversis in hac vita potestas tribuitur, quid aliud quam janua erroris aperitur? Quasi rupto ergo muro et aperta janua super bonos mali irruunt, cum accepta temporaliter potestate perversi ipsa quoque in quorundam corde destruere munimina fidei conantur. De quibus aperte dicitur: *Et ad meas miseras devoluti sunt.* — Quia videlicet prius ad suas. Nisi enim perverse vivendo ad suas miseras caderent, nequaquam ad eas postmodum et alios suaderent. Potest quoque intelligi muri nomine, munitio disciplinæ, Salomone attestante, qui ait: « Per agrum hominis pigri transivi, et per vineam viri stulti, et ecce totum repleverant urticæ, operuerant superficiem ejus spinæ, et maceria lapidum destructa erat (*Prov. xxiv, 30*). » Quasi ergo hostis ingreditur, cum vel malignorum spirituum,

vel pravorum hominum persuasione callida disciplina munimina in corde dissipantur. Sequitur:

VERS. 13. *Redactus sum in nihilum.* — Apud aestimationem quippe malorum in nihilum redigimur, quando ea quæ ipsi quasi summa diligunt, bona temporalia non tenemus. Sequitur: *Abstulisti quasi ventus desiderium meum.* — Fidelis quippe populus se pati denuntiat, quod eos quos diligit pati dolet. Ventus ergo desiderium tollit, cum res quælibet transitoria æternitatis appetitum destruit, ubi adhuc congrue subinfertur: *Ea velut nubes pertransiit salus mea.* — Nubes quippe in altum eminet, sed hanc ad cursum flatus impellit: sic nimirum, sic sunt temporalia iniquorum bona. Altum quippe per honoris celsitudinem degere videntur, et ad cursum vitæ suæ quotidie quasi quibusdam mortalitatis suæ flatibus impelluntur. Sequitur:

VERS. 16 *Nunc autem in memetipso marcessit anima mea, et possident me dies afflictionis.* — Electorum quippe anima nunc marcessit, quia in illa postmodum æterna exultatione viridescit. Modo eos dies afflictionis possident, quia dies lætitiæ post sequuntur. Scriptum quippe est: » Timenti Dominum bene erit in extremis (*Eccli. 1, 13*). » Et rursus de Ecclesia dicitur: « Ridebit in die novissimo (*Prov. xxxi, 25*). » Sed hæc quæ allegorica indagazione transcurrimus, oportet ut per omnia etiam juxta historiam teneamus Quæ tamen nunc idcirco prætereo, quia hæc et aperta esse legentibus non ignoro. Sequitur:

VERS. 17. *Et nocte os meum perforatur doloribus.* — Quid per ossa, nisi fortes quippe in sanctæ Ecclesiæ corpore designantur? qui quasi os ab osse membra continent, dum mores infirmantium stabiliter portant. Sed cum tribulationis ultimæ contra eam fervor excreverit, in nocte os illius perforatur doloribus, quia nonnunquam tormentis victi etiam ipsi ad perfidiam defluunt, qui ad fidem alios tenere videbantur. Sequitur: *Et quime comedunt non dormiunt.* Quia maligni spiritus, qui carnales quoque de Ecclesia consumunt, tanto magis quiescere a tentatione nesciunt, quanto nullo carnis pondere gravatur. Sequitur:

VERS. 18. *In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, et quasi capitio tunicæ succinxerunt me.* — Si historiæ intendimus, quid aliud vestimentum beatus Job, quam ejus corpus accipimus? cujus videlicet vestimentum consumitur, dum caro cruciatur. Juxta allegoriæ vero mysterium, vestimentum est sanctæ Ecclesiæ fidelium vita. Nam sicut tota simul Ecclesia vestimentum Christi, ita fideles quique ejusdem Ecclesiæ vestimenta deputantur. Hinc Paulus ait: « Ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam aut rugam (*Ephes. v, 27*). » Hinc per prophetam Dominus ait: « Vivo ego quia omnibus his velut ornamento vestieris (*Isa. xlix, 18*). » Sed cum procella suæ persecutionis oboritur plerique fidelium ab ejus amore separantur, qui ei sedule inhærere videbantur. Tunicæ capitium col-

lum circumdat induentis, collum vero cum stringitur, vocis usus et vitalis flatus necatur. Sanctam ergo Ecclesiam reprobi quasi capitio tunicæ constringunt, qui in ea persecutionibus suis vitam fidei et prædicationis vocem extinguere conantur. Sequitur:

VERS. 19. *Comparatus sum luto, et assimilatus sum favillæ et cineri.* — In reproborum quippe iudicio sancta electorum Ecclesia luto comparatur, quia temporaliter conculcata despicitur: *favillæ* assimilatur et *cineri*, quia dum bona ejus interiora non vident, ad sola hanc mala pervenisse aestimant, quæ exhibere corporaliter vident. Sequitur:

VERS. 20. *Clamo ad te, et non exaudis; sto, et non respicis me.* — Sancta quippe Ecclesia persecutionis suæ tempore, fide stat, desiderii clamat, sed dolet se quasi non respici, dum sua videt in tribulationibus vota differri. Sequitur:

VERS. 21. *Mutatus es mihi in crudelem.* — Ac si aperte dicat: Qui in te ipso crudelitatis nil habes, mihi, quem respirare a persecutione non sinis, crudelis videris. Ita enim Deus esse crudelis non potest, sicut nec mutari ullatenus potest. Sed quia omnino in Deo nunquam nec crudelitas nec mutabilitas venit, dum mihi dicit, quod in semetipso Deum nec crudelem nec mutabilem sentiat ostendit. Nam dum circa nos quædam prospera et adversa variantur, in eo quod nos mutamur, quasi ejus circa nos mutatum animum suspicamur. Ipse vero in se commutabilis permanens, aliter atque aliter in cogitatione sentitur hominum pro qualitate meritorum. Sequitur: *Et in duritia manus tuæ adversario mihi.* — Manus enim Dei dura creditur, cum voluntati nostræ contraria hoc quod ei in nobis displicet, feriendo persequitur, et flagella ingeminat, cum dolentis anima clementiam exspectat. Quæ tamen juxta allegoriæ mysterium bene sanctæ Ecclesiæ verbis congruunt, ex vocibus infirmorum qui plerumque se plus feriri aestimant, quam mereri putant, et quasi credulitatem arbitrantur iudicis, distractionem æquissimam rationis. Quia et cum vulnus ægri medicinali ferramento absciditur, medicus crudelis vocatur: qui tamen per secantis manus duritiam adversatur vulneri, sed concordat salutem. Sequitur:

VERS. 22. *Elevasti me, et quasi super ventum ponens elisisti me valide.* — Quia præsentis vitæ gloria, quasi in alte cernitur, sed nulla stabilitate solidatur, velut elevatur et super ventum ponitur, qui prosperitate transitoria lætatur. Quoniam ad hoc solum hunc fugitivæ felicitatis aura sublevat, ut repente deterius in infimis sternat. Quia enim sancta Ecclesia cunctis in honore est, infirmi quippe in ea, qui transitoriis successibus lætantur, quo nisi super ventura videntur elevati? Qui subsequente persecutionis tempore, dum prosperitatis aura pertransit, eorum protinus elevatio corrumpit, et repente cadentes discunt, quia elevati prius in ventum sederunt. Quæ videlicet verba etiam sancti viri personæ specialiter congruunt, non ad id quod erat, sed ad id quod esse

videbatur. Qui quasi super ventum positus elisus est valde; quia rebus exterioribus fultus unde aestimabatur surgere, videbatur inde cecidisse. Sequitur:

VERS. 23. *Scio quia morti trades me ubi constituta est domus omni viventi.* — Recte beatus Job etiam juxta historiam congruit, dum nimium constat quia ante Redemptoris gratiam, ad inferni claustra etiam justis deducerentur. Ipsa quippe inferni receptio domus omnium viventium, non illuc ipsa corruptionis suae conditione pertransiit. Nullus huc venit, qui ad carnis mortem ejusdem corruptionis suae non tetendit. De qua videlicet morte per Psalmistam dicitur: « Quis est homo qui vivet, et non videbit mortem? » (*Psal. LXXXVIII, 49*). ALLEGORICE. Sanctae Ecclesiae vocibus ex persona congruit infirmorum, quia enim multos in se voluptatibus deditos conspicit, eorumque jam interitum praescit, pensat quod in via vitae praesentis, suis quidem desideriis serviunt, sed tamen ad mortis domum perveniunt omnes qui in ea carnaliter vivunt. Sequitur:

VERS. 24. *Verumtamen non ad consummationem eorum emittis manum tuam, et si corruerint ipse salvabis.* — In quibus profecto verbis hoc solerter debet intelligi, quod beatus Job, dum sua narrat, in se alios transfiguratur. Manum itaque suam Dominus ad consummationem peccantium non emittit, cum feriendo a peccatis corripit, et corruentes salvat, dum cadentes ad culpam in salutem corporis vulnerat, ut prostrati exterius, interius surgant, quatenus jacentes corpore, ad interiorum statum redeant, qui stantes exterius ab statu mentis jacebant. Sequitur:

VERS. 25. *Flebam quondam super eo qui afflictus erat, et compatiebatur anima mea pauperi.* — Scire enim necesse est quia ille perfecte tribuit, qui cum afflicto porrigit, afflicti quoque animum in se sumit, ut prius in se dolentis passionem transferat, et tunc contra dolorem illius per ministerium concurrat. Nam saepe, ut praediximus, largitorum muneris rerum facit abundantia, et non virtus compassionis. Percussionis igitur ultimae sancta Ecclesia tribulatione deprehensa, reducat ad memoriam pacis tempore bona quae gessit, dicens: *Flebam quondam super eo qui afflictus erat, et compatiebatur anima mea pauperi.* Sequitur (58):

VERS. 28. *Mærens incedebam sine furore, consurgens in turba clamabam.* — Notandum, sollicite juxta historiam video, quod sanctus vir qui paulo superius dixit, *elevasti me*, inferius adjunxit, *mærens incedebam*. Miro etenim ordine uno eodemque tempore convenire in actibus bonorum solet, et foris honor culminis, et intus afflictæ mærorum humilitatis. Sæpe namque seditiosorum tumultus hominum praepositorum suorum mentem lacescunt, sibi quoque ordinis limitem inordinatis motibus excedunt, et plerumque qui praesunt, nisi in ore cordis sancti Spiritus freno teneantur, in ira retributionis atrocitate prosiliunt, quantumque prava-

lent agere, tantum sibi in æbditis aestimant licere. Sed boni contra actum multorum insolentium clamorem habent, et furorem non habent, quoniam quos clementer tolerant, docere non cessant. Sed hæc quæ juxta historiam de uno diximus, juxta allegoriam necesse est, ut de diversis Ecclesiae electis sentiamus. Ipsa quippe in electis suis etiam per prospera incedit mærens, quia ni sibi vere prosperum deputat, quousque bonum, quod securiter quaerit, apprehendat. Ipsa etiam in turba sine furore consurgit et clamat, quia pravorum vitam studio rectæ æmulationis, non autem vesania furoris insequitur. Irascitur, et amat: sævit, et tranquilla est. Sequitur:

VERS. 29. *Frater fui draconum, et socius struthionum.* — Quid draconum nomine nisi malitiosorum hominum vita signatur? De quibus et per prophetam dicitur: « Traxerunt ventum quasi dracones (*Jer. XIV, 6*). » Perversi etenim quippe ventum quasi dracones trahunt, cum malitiosa superbia inflantur. Qui autem struthionum appellatione, nisi simulatores intelligi solent? Struthio etenim pennas habet, sed volatum non habet, quia simulatores quique speciem sanctitatis habent, sed virtutem sanctitatis non habent. Visio quippe eos bonæ actionis decorat, sed a terra minime penna virtutis levat. Electus itaque sanctae Ecclesiae populus, quia pacis suae tempore intra se quosdam malitiosos ac simulatores patitur, dicat: *Frater fui draconum, et socius struthionum*, quod beatus Job vocibus specialiter congruit, quia ad culmen magnæ fortitudinis bonus inter malos fuit. Sequitur:

VERS. 30. *Cutis mea denigrata est super me, et ossa mea aruerunt præ caumate.* — Hæc juxta historiam pensare negligimus, quia videlicet sermonis virtus patet ex pœna passionis. Sed quia, ut sæpe jam diximus, plerumque beatus Job sic narrat gesta ut gerenda præmoneat, bene hoc sanctae Ecclesiae vocibus congruit, quæ dolorem persecutionis ultimæ infirmis graviter sentit, cumque ab illa alii pereunt valentiores quique mærore cruciantur. Exterior quippe causa ejus est terrena dispensatio, interior vero cura cœlestis. Cutis ergo nomine infirmi signantur, qui nunc in ea exteriori utilitati deserviunt. Per ossa vero fortes ejus figurati sunt, in quibus corporis illius tota compago solidatur. Sequitur:

VERS. 31. *Versa est in lectum cithara mea, et organum meum in vocem flentium.* — Quia organum per fistulas, et cithara per chordas sonat, potest per citharam recta operatio, per organum vero sancta prædicatio designari. Per fistulas quippe organi, ora prædicantium, per chordas vero citharæ intensionem recte viventium non inconvenienter accipimus, quæ dum ad vitam aliam per afflictionem carnis tenditur, quasi extenuata corda in cithara per intuentium admirationem sonat. Siccatur etenim chorda, ut congruum in cithara cantum reddat, quia et sancti viri castigant corpus suum, et servi-

(58) *Hic præterit auctor duos versus, nimirum 26 et 27.*

tuti subjiciunt atque ab infimis ad superiora tenduntur. Pensandum quoque est quod chorda in cithara si minus tenditur, non sonat, si amplius, raucum sonat. Quia nimirum virtus abstinentiæ aut omnino nulla est, si tantum quisque corpus non edomat quantum valet; aut valde inordinata est, si corpus atterit plus quam valet. Ac si ergo sancta Ecclesia extremis persecutionibus pressa fatea-

tur, dicens: Pacis quidem meæ tempore, per alios parva more citharæ, per alios vero more organi magna et sonora prædicabam. Sed nunc, in luctu cithara et organum versum est quia, dum me contemni conspicio, eos qui prædicationis cantum non audiunt deploro. Hæc per quosdam sancta Ecclesia in fine factura est: hæc per quosdam in suis jam exordiis fecit.

LIBER VICESIMUS PRIMUS.

CAPUT XXXI.

Qua itaque sanctus vir fortitudine ab omni lapsu exteriora sua custodiæ interioris disciplina constrinxerit, insinuat dicens:

VERS. 1. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.* — Cum sit invisibilis anima, nequaquam cor earum rerum delectatione tangitur, nisi quod inhærens corpori, quasi quædam egrediendi foramina ejusdem corporis sensus habet. Visus quippe, auditus, gustus, odoratus et tactus, quasi quædam viæ mentis sunt, quibus foras veniat, et ea quæ extra ejus sunt substantiam concupiscat. Per hos etenim corporis sensus, quasi per fenestras quasdam exteriora quæque anima respicit, respiciens concupiscit. Hinc enim Jeremias ait: « Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domus nostras (Jer. ix, 21). » Quisquis vero per has corporis fenestras incaute exterius respicit, plerumque in delectationem peccati etiam nolens cadit, atque obligatus desiderii, incipit velle quod noluit. Ut enim sanctus vir cogitationes cordis caste servare potuisset, fœdus cum oculis pepigit, ne prius incaute aspiceret quod postmodum incautus amaret: et quia non in se actionem tantummodo, sed etiam cogitationem luxuriæ extinxit, secutus adjunxit: *Ut ne cogitarem quidem de virgine.* Sequitur:

VERS. 2. *Quam enim partem haberet in me Deus desuper, et hæreditatem Omnipotens de excelsis.* — Ac si aperte dicat: Si mentem in cogitatione polluerit, ejus qui munditiæ auctor est esse hæreditas nequaquam possum. Nulla enim bona sunt cætera, si occulti iudicis oculis castitatis testis testimonio non approbantur, ac si aperte fateatur, dicens: Habere me possessionem suam excelsorum conditor renuit, si mens mea ante conspectum illius in infirmis desiderii tabescit. Sequitur:

VERS. 3. *Nunquid non perditio est iniquo, et alienatio operantibus iniquitatem?* — Festina consolatione bonorum consideratur finis malorum. Dum enim ex eorum interitu malum conspiciunt quod evadunt, leve existimant quid adversum in hac vita patiuntur. Eant ergo nunc reprobi, et delectationum suarum desideria compleant, in finis sui damnatione sensuri sunt, quia mortem male viven-

tes amaverant. Quod videlicet alienationis verbum durius sonaret, si hoc interpretes in suæ linguæ voce tenuisset. Quod enim apud nos alienatio, hoc apud Hebræos anathema dicitur. Tunc ergo alienatio erit reprobis, cum apud hæreditatem districti iudicis, se anathema esse conspiciunt, quia hic eum perversis moribus contempserunt. Sequitur:

VERS. 4. *Nonne ipse considerat vias meas, et cunctos gressus meos dinumerat?* — Quid viarum nomine, nisi actiones denuntiat? Hinc enim per Jeremiam dicitur: « Bonas facite vias vestras, et studia vestra (Jer. vii, 3). » Quid vero appellatione gressuum, nisi motus mentium, vel profectus accipimus: meritorum? Quibus profecto gressibus, ad semetipsum nos Veritas vocat dicens: « Venite ad me, omnes qui laboratis, et onerati estis (Matth. xi, 28). » Sic autem Dominus uniuscujusque considerat vias, sic dinumerat gressus, ut ne minutissimæ quidem cogitationes in ejus iudicio, ac verba tenuissima, quæ apud nos usu viluerunt, indiscussa remaneant. Hinc etenim dicit: « Qui irascitur fratri suo reus erit iudicio (Matth. v, 22). » Sequitur:

VERS. 5, 6. *Si ambulavi in vanitate, aut festinavi in dolo pes meus, appendat me in statera justa, et sciat Deus simplicitatem meam.* — Scire Dei dicitur scire nos facere. Quis vero stateræ nomine, nisi mediator Dei, et hominum designatur? in quo æqua lance omnia merita nostra pensantur, et in cujus præceptis agnoscimus, quid in nostra vita minus habeamus. In hac autem statera appendimur, quoties ad vitæ ejus exempla provocamus. « Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus, qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (I Petr. ii, 21, 22). » Ac si aperte dicat: Si qua unquam leviter, si qua perniciose perpetravi, Dei et hominum mediator appareat, ut in ejus vita cognoscam an ego veraciter simplex fui. Vanitas quippe ad levitatem, dolus vero ad malitiam pertinet. Et plerumque nonnulli ad quædam post malitiosa perveniunt, quia prius levia non declinant. Sequitur:

VERS. 7. *Si declinavit gressus meus de via.* — Toties de via gressus declinat, quoties nostra cogitatio iter rectitudinis per sensum relinquit erro-

ris. Quasi vero tot gressus extra viam ponimus, quot perversis desideriis cœlestis vitæ delectatione separamur. Ut enim præfati sumus, adhuc carnis corruptibilis pondere gravati nequaquam valemus sic vivere, ut nulla nos possit culpa delectatione pulsare. Sed aliud est nolentem tangi, aliud est consentientem animam perimi. Sequitur: *Sicut secutus est oculus meus cor meum.*—Ecce iterum per interioris vigoris custodiam, ad exteriorum membra disciplina redit, ut si quid fortasse cor illicitum concupisceret, pressus per disciplinæ magisterium oculus videre recusaret. Sicut enim sæpe tentatio per oculos trahitur, sic nonnunquam concepta intrinsecus compellit sibi extrinsecus oculos deservire. Nam plerumque res quælibet innocenti mente respicitur, sed ipso conspectu animus concupiscentiæ gladio confoditur. Non enim, ut exempli causa dicamus, David Uriæ conjugem ideo studiose respexit, quia si unquam subtiliter custodiri negligitur, cogitationis immunditia protinus ad operationem transit. Unde et mox subditur: *Et si in manibus meis adhæsit macula.*—Quia vero vir sanctus in superiora omnia sub conditione intulit, si hæc unquam perpetraverit, sententia se maledictionis astringit dicens:

VERS. 8. *Seram, et alius comedat, et progenies mea eradicetur.*—More sacri eloquii serere dicimus, verba vitæ prædicare. Hinc etenim propheta ait: « Beati qui seminatis super omnes aquas (*Isa. xxxii, 20*). » Comedere autem est, bonis operibus satiari. Unde per semetipsam Veritas dicit: « Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me (*Joan. iv, 34*). » Si ergo ea quæ prætulit facere prætermisit, ait: *Seram, et alius comedat.* Ac si aperte dicat: Quod os meum loquitur, non ego, sed alter operetur. Doctoris enim progenies eradicatur, quando is qui per verbum nascitur, per exemplum necatur, quia quem lingua vigilans acuit, vitæ negligentia occidit. Neque enim torpenti nobis est mente transeundum, quod apud Salomonem, mulier filium, quem vigilans lactare conata fuerat, dormiens interemit (*III Reg. iii, 19*). Sequitur:

VERS. 9. *Si deceptum est cor meum super muliere, et si ad ostium amici mei insidiatus sum.*—Fornicationis culpa, quia ab adulterii reatu discernitur, prædicatoris egregii lingua testatur, quæ inter cœtera asserit, dicens: « Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri regnum Dei possidebunt (*I Cor. vi, 9, 10*). » Quamvis nonnunquam a reatu adulterii nequaquam discrepet culpa fornicationis, cum Veritas dicat: « Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo (*Matth. v, 82*). » Quia enim in Græco verbo *μοιχός* adulter dicitur, cum non aliena conjux, sed mulier videri prohibetur, aperte Veritas ostendit, quia etiam solo visu cum turpiter vel inepte concupiscetur, adulterium perpetratur. Quod tamen plerumque ex loco vel ordine concupiscentis discernitur, quia sic hunc in sacro ordine studiosa concupiscentia, sicut illum adulterii inquinat culpa. Sed hæc beatus

Job dicens, patenter innotescit, quod a reatu culpæ adulterii liber fuit, qui hoc si unquam fecerit, eadem culpa verti sibi expetit in pœnam, dicens:

VERS. 10. *Scortum sit alteri uxor mea, et super illam incurventur multi.*—Et quia hoc plerumque quod faciendo non perpendimus, quam gravis sit patiendi pensavimus, ejusdem tanti facinoris quod pati reus debet denuntiat exprimendo manifestat, dicens:

VERS. 11, 12. *Hoc enim nefas est, et iniquitas maxima. Ignis est usque ad perditionem devorans, et omnia eradicans genimina.*—Hoc inter peccatum distat et crimen, quod omne crimen peccatum est, non tamen omne peccatum crimen. Et in hac vita multi sine crimine, nullus vero esse sine peccatis valet. Unde et prædicator sanctus cum virum dignum gratia sacerdotali describeret, nequaquam dixit, si quis sine peccato, sed « si quis sine crimine est (*Tit. i, 6*). » Quis vero esse sine peccato valeat, cum Joannes dicat: « Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est? » (*I Joan. i, 8*). In qua videlicet peccatorum, et criminum distinctione [distinctione] pensandum est, quia nonnulla peccata animum polluunt, nam crimina extinguunt. Unde beatus Job crimen luxuriæ definiens ait: *Ignis est usque ad perditionem devorans.* Quia nimirum reatus facinorum non usque ad iniquationem maculat, sed usque ad perditionem vorat, et quia quælibet alia fuerint bona opera, si luxuriæ scelus non abluitur, immensitate hujus criminis obruuntur, secutus adjunxit, *et omnia eradicans genimina.* Genimina quippe sunt animæ operationes bonæ, cui tamen si perverso ordine caro dominatur, igne luxuriæ omnia bene prolata concremantur. Sequitur:

VERS. 13. *Si contempsi subire iudicium cum servo meo et ancilla mea, cum disceptarent adversum me.*—Qui enim judicari cum servis ancillisque non renuit, liquido indicat quod contra nullum unquam proximum apud se tumidus fuit, inter hæc autem libet inquiri vitam suam in omnibus quanta vir sanctus discretionem custodit. Non enim longe superius dixit: « Videbant me juvenes, et abscondebantur, et senes assurgentes stabant (*Job xxix, 8*). » Quis digne considerare valeat hujus viri etiam sublimia virtutum moderamina, in quo tanta est auctoritas regiminis, ut ad silentium restringantur duces; tanta humilitas cordis, ut ex æquo ad iudicium venire permittantur ancillæ? Sequitur:

VERS. 14. *Quid enim facerem, cum surrexerit ad iudicandum Deus, et cum quæsierit, quid respondebo illi?*—Qui venturum iudicem cogitat, indesinenter quotidie rationum suarum in melius causas parat, qui æternum Dominum tremore cordis intuetur, jura temporalis dominii super subjectos moderari compellitur. Et quia eo quisque extollitur, quo se esse super alios videt, illum oportet qui super est semper aspiciat, ut ex ejus metu qui supra omnia est

crescentem intrinsecus animi tumorem premat. **A** *pauperem. Si non benedixerunt mihi latera ejus, et de velleribus ovium mearum calefactus sum.* —

Sequitur :
VERS. 15. *Nunquid non in utero fecit me qui et illum operatus est, et formavit me in vulva unus?* — Potentibus viris magna est virtus humilitatis considerata æqualitas conditionis. Omnes namque homines natura æquales sumus; sed accessit dispensatorio ordine ut quibusdam prælati videamur. Si igitur hoc a mente deprimimus quod temporaliter accessit, invenimus citius quod naturaliter sumus. Ac si aperte dicat: Cur non æque debeamus in cujusque negotii judicio discuti, qui per Conditoris potentiam sumus æqualiter facti? Sequitur:

VERS. 16. *Si negavi, quod volebant, pauperibus, et oculos viduæ exspectare feci.* — Per hæc dicta sanctus ostenditur non solum ad opiam [inopiam] **B** pauperibus, sed etiam ad habendi desiderium deseruisse. Sed quid, si ipsa vellent pauperes quæ fortasse accipere non expediret, an, quia in Scriptura sacra dici pauperes humiles solent, ea sola æstimanda sunt, quæ accipere pauperes volunt, quæ humiles petunt? Et procul dubio oportet ut incunctanter detur quidquid cum vera humilitate requiritur, id est, quod non ex desiderio, sed ex necessitate postulatur. Nam valde jam superbire est, extra metas inopiæ aliquid desiderare. Unde et per superbiam petentibus dicitur: « Petitis et non accipitis, eo quod male petatis (*Jac. iv, 3*). » Quia ergo illi sunt veraciter pauperes, qui inflati superbix spiritu non sunt, quos aperte Veritas exprimit, cum dicit: « Beati pauperes spiritu (*Matth. v, 3*), recte nunc per sanctum virum dicitur: **C** *Si negavi, quod volebant, pauperibus*, quoniam qui ea volunt quæ profecto liquet quod eis non expediunt, eo ipso quod superbix spiritu tument, jam pauperes non sunt. Petentem sibi viduam exspectare noluit, ut non solum ex munere, sed etiam ex celeritate muneris bonorum operum merita auget. Unde scriptum est: « Ne dicas amico tuo: Vade et revertere, et cras dabo tibi, cum statim possis dare (*Prov. iii, 28*). Sequitur:

VERS. 17. *Si comedi buccellam meam, et non comedit pupillus ex ea.* — Rex scilicet pietati se præjudicium facere æstimans, si solus comederet quod Dominus omnium communiter creasset. Quæ profecto communio conversationis esse cum talibus intra domesticos pariter debet, ex quibus æternæ **D** proficiant merita retributionis. Sequitur:

VERS. 18. *Qui ab infantia mea crevit mecum miseratio, et de utero matris meæ egressa est mecum.* — Miseratio etenim etsi ejus fuit arbitrii ut cum ipso proficeret, liquet tamen, quia ejus arbitrii non fuit, ut cum ipso de utero exiret. Constat ergo quia suæ virtuti nihil tribuit, qui profecto testatur quia ex conditionis munere accepit. Sed pensandum nobis est quod asserit, *crevit mecum*. Nonnulli enim quod ætate mores cœperunt ab innocentia decrescunt. Electis vero cum foris ætas corporis, intus se deliteat, crescit ætas virtutis. Sequitur:

VERS. 19, 20. *Si despexi prætereuntem, eo quod non habuerit indumentum, et absque operimento*

A *pauperem. Si non benedixerunt mihi latera ejus, et de velleribus ovium mearum calefactus sum.* — Quod pauperem non despexit, virtutem humilitatis exhibuit, quod autem operuit, pietatis. Duæ quippe istæ virtutes ita sibimet esse connexæ debent, ut vicaria semper ope fulciantur, quatenus nec humilitas, cum veneratur proximum, largitatis gratiam deserat, nec pietas, cum largitur, intumescat. Ac si aperte beatus Job dicat: In amore proximi uno eodemque ordine et superbix vitium et pietatis premens, prætereuntem quempiam et humiliter aspiciens non despexi, et misericorditer æqualem feci. Quisquis enim super eum cui aliquid tribuit, fastu se elationis extollit, majorem culpam intrinsecus superbiendo peragit, quam intrinsecus largiendo marcessit. Sequitur:

VERS. 21. *Si levavi super pupillum manum meam, cum viderem me in porta superiorem.* — Mos apud veteres fuit, ut ad portam seniores sederent, qui certantium jurgia judiciaria examinatione distinguere, quatenus urbem, in qua concorditer oportebat vivere, discordes minime intrarent. Unde et per prophetam Dominus dicit: « Constituite in porta judicium (*Amos, v, 15*). » Hoc itaque loco quid portæ nomine exprimitur, nisi quod agebatur in porta? Sicut enim pugnare castra dicimus, pro eo quod pugnatur ex castris, ita judicium quod in porta agi consueverat, porta nominatur. In porta ergo se superiorem videt, qui se melioris partis esse in judicio æquitatis merito concupiscit. Ac si ergo beatus Job patenter dicat: Neque nunc utilitatis meæ negotia virtute contra pupillum exsequi volui, quando me in judicio etiam ex justitia potior vidi. Sed quia plurimumque humana mens renuit bona credere quæ nescit operari, maledicti sibi sententiam protinus subjicit, si qua horum quæ dixerat opere non implevit dicens:

VERS. 22. *Humerus meus a junctura sua cadat, et brachium meum cum suis ossibus conteratur.* — Quia operatio corporea per humerum ac brachium agitur, bona quæ ore protulit, si opere non implevit, cadere sibi humerum et conteri brachium exoptat. Ac si aperte dicat: Si ea quæ dixi, operari renui, ipsum, quod mihi ad operandum datum est, corporis membrum perdam, ut videlicet cadat a corpore quod exercere nolui ad utilitatem. Si vero hæc maledicti sententia ad spiritalem est intelligentiarum referenda, liquet profecto quod brachium corpori per humerum jungitur, et sicut per brachium bona operatio, ita per humerum socialis vitæ conjunctio designatur. Unde propheta quoque intuens sanctos universalis Ecclesiæ populos Deo concorditer servituros ait: « Et servient in humero uno (*Soph. iii, 9*). » In eo ergo quod dicit: « Si levavi super pupillum manum meam, cum viderem me in porta superiorem, » miram virtutem patientiæ servasse se asserit, qui gravari se personis minimis, nec contra hoc quod sibi juste competere poterat, declinavit. Quod tamen si minime fecerit, adjungit: *Humerus meus a junctura sua cadat.* Quia nimirum qui pa-

lientiam servare contempsit, socialem vitam citius per impatientiam deserit. A junctura etenim humerus cadit, cum adversitatis aliquid ferre animus non valens, fraternam concordiam relinquit: et quasi membrum separatur a corpore, cum is qui operari bona poterat, a bonorum omnium abscinditur universitate. Neque enim unquam servari concordia, nisi per solam patientiam, valet. Recte autem humero cadente subjungitur: *Et brachium meum cum suis ossibus conteratur*. Quia nimirum cuncta nostra operatio cum quibuslibet videatur esse virtutibus, solvitur, nisi per charitatis vinculum patientia conservetur. Sua enim bona perdit opera qui aliena mala renutt perpeti. Sed sancti viri humerus a junctura sua non cadit, quia videlicet ejus dilectio a sociali vitæ concordia per impatientiam non recedit, ejusque brachium minime frangitur, quia ejus omnis operatio in conjunctione humeri, id est, in charitatis connexionione custoditur. Sequitur:

VERS. 23. *Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum*. — A pavore tantæ similitudinis pensemus, si possimus, quantus in sancto viro timor fuerit. Fluctus enim cum tument, desuper imminet; cumque eam quam deferunt mortem minantur, nulla tunc navigantibus cura rerum temporalium, nulla carnis delectatio ad mentem reducitur. Ea ipsa quoque ex navi projiciunt, pro quibus longa navigia sumpserunt, cunctæ res in despectum mentis veniunt, amore vivendi. *Quasi ergo tumentes super se fluctus Deum timuit*, qui dum veram vitam desiderat, omnia despiciat quæ hic possidens portat. Est vero aliud, quod de maris concussione debeat solerter intueri. Tempestas quippe cum moritur, prius leves undæ, et postmodum volumina majora concitantur. Ad extremum, fluctus sese in alta erigunt, et navigantes quosque ipsa sua altitudine subvertunt. Sic nimi-

rum extrema illa properat quæ universum mundum subruat tempestas animarum. Nunc enim bellis et cladibus, quasi quibusdam undis sua nobis exordia ostendit, et quanto ad finem quotidie propinquiores efficimur, tanto graviora irruere tribulationum volumina videmus. Ad extremum vero commotis elementis omnibus supernus judex veniens, finem omnium apportat, quia videlicet tunc tempestas fluctus in lucem levat. Unde et dicitur: « Adhuc modicum, et ego movebo non solum terram, sed etiam cælum (Agg. n, 7). » Quam scilicet tempestatem qui sancti viri vigilantes aspiciunt, quasi tumentes super se quotidie fluctus expavescunt, atque ex his tribulationibus quæ mundum feriunt, prævident quæ sequantur. Sequitur: *Et pondus ejus ferre non potui*. — Quia cum superbæ majestatis vim ad judicium venientis terroremque tanti examinis considerando animus conatur exquirere, mox ad semetipsum refugiens, sese expavescit invenisse. Sed inter hæc pensandum est quia beatus Job ista de se loquitur, laudatus et flagellatus. Si igitur ad meritorum profectum ita percussus est qui sic timuit quomodo feriendus est qui contemnit? Quomodo depressura sunt Dei judicia eos qui se elevant, si et illos ad tempus deprimunt qui hæc semper in humilitate formidant? Quomodo pondus Dei poterit ferre, qui despiciat, si hoc et ille in verbere pertulit, qui per timorem prævidit? Unde summopere formidandum nobis est illud tantæ districtiois examen. Constat autem quia in hac vita, cum percutit, si percussione correctio sequitur, disciplina patris est, non ira judicis; amor corrigentis est, non districtio punientis. Ex ipso ergo præsentis verbere judicia æterna pensanda sunt. Hinc enim perpendere summopere debemus, quomodo feratur illa quæ reprobatur, si ferri modo vix valet ejus ira quæ purgat.

LIBER VICESIMUS SECUNDUS.

VERS. 24. *Si putavi aurum robur meum et obrizum dixi fiduciam meam*. — Obrizum dicimus, obrude aurum. Sanctus ergo vir nec aurum robur sibi esse, id est, rudem auri molem fiduciam credit, quia spem atque delectationem suam in solius gratia Conditoris figens, neque de quantitate auri, neque de specie peccavit. De Creatore quippe desperasse fuerat, si spem in creatura posuisset. ALLEGORICE. Quid hoc in loco aurum accipimus, nisi præclari intellectus ingenium. Quid obrizum nisi mentem? qui dum igne amoris excoquitur, semper in se servat claritatem pulchritudinis, quotidiana innovatione fervoris. Nescit enim mens per torporem veterascere, quæ studet per desiderium semper inchoare. Hinc namque per Paulum dicitur: « Renovamini spiritu mentis vestræ (Ephes. iv, 23). » Sicut enim in ornamen-

tum aurum supponitur ut gemmarum desuper ordo disponatur, ita clara sanctorum ingenia divinis muneribus humiliter substernuntur, et distincta super se gratiarum dona percipiunt, et nisi quid simile aurum cum sapientia haberet, quidam sapiens minime dixisset: « Sapientia absconsa et thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque? » (Eccli. xx, 32). Ac si aperte fateatur dicens: Nec quæ veraciter intellexi, meo ingenio tribui, nec menti propriæ si qua egisse me bona contigit, nec principalem deputavi. Qui adhuc subtilius humilitatem nobis sui cordis insinuat, adjungit, dicens: Sequitur.

VERS. 25. *Si lætatus sum super multis divitiis meis, et quia plurima reperit manus mea*. — Sancti quippe viri in ejus peregrinationis ærumna, omnia quæ appetunt, adhuc Creatoris sui speciem contemplari

minime sinuntur, omnem præsentis vitæ copiam, A inopiam deputant: quia videlicet nihil extra Deum sufficit menti quæ veraciter Deum quærit, et plerumque eis ipsa sua abundantia fit vehementer onerosa, quia hoc ipsum graviter tolerant quod festinantes ad patriam, in itinere multa portant. Quid multas divitias appellatas per significationem credimus, nisi abundantia humana consiliorum? Quas quærens manus invenit, cum hæc cogitatio tractantis gignit. Has etenim Salomon sapientiæ divitias contemplatus ait: « Corona sapientium divitiæ eorum (*Prov. xiv, 24*). » Qui, quia divitias non metalla terrena, sed prudentiam nominat, illico per contrarietatem subdit: « Fatuitas stultorum imprudentia (*Ibid.*). » Hinc Paulus ait: « Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus (*II Cor. iv, 7*). » Multas itaque apud nos divitias reperimus, cum dona abundantis intelligentiæ eloquia investigando percipimus atque in his plura nec tamen sibimet diversa sentimus. Hæc est autem segura lætitia in divinis paginis vel fortia vel multa cognoscere, sed cognita custodire. Ac si ergo aperte diceretur: Nequaquam in eo me locupletem ex justitia credidi, quo recte quæ agere debui etiam multa cognovi, nec intelligentia cor extulit, quia illud consideratio dicitur operationis pressit. Sequitur:

VERS. 26, 27, 28. *Si vidi solem cum fulgeret, et lunam incedentem clare, et lætatum est in abscondito cor meum, et osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima et negatio contra Deum altissimum.* — Incertum non est quod utraque hæc luminaria humanis ministeriis deputata cæli militiæ vocantur, in quorum cultum multos novimus, Scriptura teste, cecidisse, sicut scriptum est: « Adoraverunt universam militiam cæli (*Deut. xvii, 3*). » Et quia sol et luna aliter videntur ad usum, aliter ad venerationem, eo more quo a cultoribus suis venerari solent, solem et lunam beatus Job nequaquam vidisse se perhibet, nec lætatum fuisse cor suum, nec osculatum ore suo. In qua videlicet osculatione quid aliud quam gratiarum venerationem exprimit? Quod si fecisset unquam, iniquitatem maximam, et Dei negationem vocaret. Sed postquam tanta de se locis superioribus virtutum culmina narravit, quid nunc mirum memorat, si solem ac lunam non se adorasse manifestat? Unde pensandum est, quod postquam in auro non habuisse fiduciam, nec in multis divitiis lætatum se fuisse testatur, adhuc ad sublimiora ducitur, ut tanto nos magis erudiat quanto de se aliqua subtilius narrat. Ait enim: *Si vidi solem cum fulgeret, et lunam incedentem clare, et lætatum est in abscondito cor meum.* Quid hoc loco videre dicitur, nisi desideranter intueri? Unde et Psalmista ait: « Iniquitatem si conspexi in corde meo, non exaudiet Dominus (*Psal. lxxv, 18*). » Quæ nimirum iniquitas in ore exprimi non posset, si non conspiceretur in corde. Sed aliud est videre per iudicium, aliud per appetitum. Beatus ergo Job fulgentem solem, et clare incedentem lunam nequa-

quam se vidisse perhibet, ut se demonstret præsentis lucis speciem non appetisse, ac si patenter despectum terrenæ suæ abundantiæ insinuet. Quid dicam, quia nequaquam in auro lætatus sum, qui in ipsa quoque luce corporea delectatus non sum? Hinc propheta ait: « Et diem hominis non concupivi, tu scis (*Jer. xvii, 16*). » ALLEGORICÆ. Sol quippe in fulgore est, bonum opus in manifestatione. Scriptum namque est: « Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est (*Matth. v, 16*). » Et rursum: « Sint lumbi vestri præcincti et lucernæ ardentes (*Luc. xii, 35*). » Quod enim hoc in loco fulgenti sole, id in Evangelio lucernis ardentibus designatur. Bonum quippe opus cum in medio perfidorum lucet, lucerna ardet in nocte: cum vero in Ecclesia resplendet, sol fulget in die. Bonum opus si adhuc tale est quod soli mali mirantur, lucerna videlicet in nocte est; si autem ita proficit, ut mirari a bonis ac perfectioribus possit, nimirum sol est in die. Quia igitur multa beatus Job hospitalitatis ac misericordiæ de se bona nar-raverat, quæ profecto tanto adhuc minima quanto et corporaliter noverat, ad virtutum spiritualium culmen mentis oculum renovans, perfectionis suæ meminit et lucem exemplorum, quam de se aliis tribuit, solem vocavit. Ac si aperte diceret: Opus meum etiam cum aliis exemplorum lucem tribuerem, ad sumptionis gramen non attendi: quia dum de eo extolli timui, ab intuendo eo oculos averti. Post præmissum solem, apte quoque incedentem clare lunam subdidit, quia videlicet post opus bonum, fama laudabilis sequitur, per quam celebre nomen in hac præsentis vitæ nocte possidetur. Si enim verum est, quod quidam putant, illustrationem lunæ per occultum circulum a radio solis accipere, ut possit lucem nocturnis cursibus exhibere, ab hujus significationis ordine hæc quoque suspicio non abhorret. Fama quippe a bono opere vires accipit, et favoris gratiam quasi claritatem luminis aspergit. Est aliud in luna quod similitudinis bonæ aspergentis famæ conveniat. Lux namque ejus etiam in tenebrarum tempore iter ambulantis ostendit, quia et dum de aliena vita lux laudis emicat, alios ad exercitium boni operis illustrat, cumque illius opinio clara cognoscitur, huic quasi pergenti in itinere exempli lumen præbetur. Lunam igitur clare incedentem respiciunt qui inter hujus vitæ tenebras, dum in opinionis suæ claritate animum defigunt, humilitatis gratiam quasi ex nocturno lumine amittunt, et intuentes lunam se non vident, quia semetipsos nescire incipiunt, dum mentis oculos in transitorium favorem figunt. Qui vero auditis suis præconiis extolluntur, sed tamen usque ad elationis verba non exeunt, et gaudere se in talibus non ostendunt, profecto eorum cor in abscondito lætatur. Per manum quippe operatio, per os autem locutio designatur, sicut per Salomonem dicitur: « Abscondit piger manum suam sub ascella sua, et laborat si ad os suum porrigit eam (*Prov. xxvi, 15*). » Manum ergo suam

osculatur ore suo qui laudat quod facit, et testimonio propriæ locutionis sibi virtutem tribuit operis. Qua in re quis despicitur, nisi is qui ipsa operandi munera largitur? Unde bene per egregium Prædicatorem dicitur: « Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? (I Cor. iv, 7). » Unde et protinus subdit: *Quæ est iniquitas maxima, et negatio contra Deum altissimum.* Liqueat enim quia illum negat, cujus despecta gratia sibi vires boni operis arrogat. Quod recte quoque et *iniquitas maxima* vocatur, quia omne peccatum quod ex infirmitate est, spem nequaquam perdit, quia a superno Iudice veniam requirit. Præsumptio autem virtutis propriæ tanto gravius in desperatione est quanto longius ab humilitate. Sequitur:

VERS. 29. *Si gavisus sum ad ruinam ejus qui me oderat, et exultavi quod invenisset eum malum.* — Omnipotentis Dei nos esse discipulos sola custodia charitatis probat. Hinc est enim quod per semetipsum Veritas dicit: « In hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem (Joan. xiii, 35). » Quæ nimirum dilectio si cor nostrum veraciter replet, duobus modis ostendi solet, scilicet si et amicos in Deo, et inimicos diligimus propter Deum. Sed sciendum nobis quia inimico veraciter custoditur, cum nec de profectu addicimur, nec de ruina illius lætamur. Si enim de prosperitate addicimur, et de calamitate se odientis lætatur, constat quia non amat quem non vult esse meliorem, eumque etiam stantem voto persequitur quem cecidisse gratulatur. Et ut beatus Job ostenderet se a culpa etiam maledictionis alienum, secutus adjunxit:

VERS. 30. *Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut exspectarem maledicens animam ejus.* — Peccaret quippe si hoc optaret a Deo fieri, quod ipse facere vel omnino non posset, vel, si posset, minime diceret. Nam qui maledictionibus inimicum impetunt, quid aliud in illo facere Deum volunt, nisi quod ipsi facere aut nequeunt, aut erubescunt? Sequitur:

VERS. 31. *Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus ut saturemur?* — Quæ nimirum sententia potest quoque per mysterium ex voce Redemptoris intelligi. Viri quippe ejus tabernaculi, de carnibus illius saturari cupierunt, vel Judæi scilicet persequentes, vel gentiles credentes. Quia et illi moliti sunt corpus illius consumendo extinguere, et isti esurientem mentem suam desiderant per quotidianum immolationis sacrificium de ejus carnibus satiari. Sed nunc solius historiæ virtutem sequentes, pensemus quanta fortitudine sancti animus extra intraque sollicitus ad omnia patitur, qui si injuste agentibus, aut unquam per silentium cederet, aut per recititudinem non traheret, profecto adversarios non habuisset. Sed in eo quod via vitæ tenuit, exoptatores suæ mortis

A invenit foris, patienter adversarios pertulit, intus latentes.

VERS. 32. *Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.* — Quia, teste Paulo, charitas patiens et benigna describitur (I Cor. xiii, 4), per patientiam aliena mala æquanimiter tolerat, per benignitatem quoque bona misericorditer impendit. Unde beatus Job et patienter domesticos maledicentes pertulit, et viatores atque peregrinos apud se benigne suscepit: illis morum exempla tribuens, illis per exteriorem opem concurrans. Sequitur:

VERS. 33. *Si abscondi quasi homo peccatum meum, et celavi in sinu meo iniquitatem meam.* — Hæc sunt namque veræ humilitatis testimonia, et iniquitatem suam quemque cognoscere, et cognitam voce confessionis aperire. At contra usitatum humani generis vitium est, et labendo peccatum committere, et commissum negando abscondere, et cognitum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hæc augmenta nequitiae ducimus, ex quo ipsam radicem traximus culpæ. Quia igitur hæc occultationis culpa in humano vehementer excrevit, bene beatus Job dum diceret, *si abscondi peccatum meum*, interposuit, *quasi homo.* Hominis quippe proprium conspicit, quod ex parentis veteris imitatione descendit, ubi apte subditur: *Et celavi in sinu meo iniquitatem meam.* Scriptura etenim sacra plerumque sinum ponere pro mente consuevit, sicut voce Ecclesiæ de persecutoribus nostris, qui nobis natura quidem conjuncti sunt, sed vita disjuncti, per Psalmistam dicitur: « Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum (Psal. lxxviii, 12). » Quia igitur sinus secretum mentis accipitur, in sinu iniquitatem celare est, hanc in conscientie latibulis occultare, nec per confessionem detegere, sed per defensionem velare. Qua contra Jacobus dicit: « Confitemini alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem ut salvemini (Jac. v, 16). » Salomon quoque ait: « Qui abscondit scelera sua, non dirigetur; qui autem confessus fuerit, et reliquerit ea, misericordiam consequetur (Prov. xxviii, 13). » Sed inter hæc sciendum est, quod plerumque homines et culpas confitentur et humiles non sunt. Beatus itaque Job quantæ humilitatis fuerit ostendit, qui se et inter adversarios noverat vivere, et tamen non verebatur culpas voce confessionis aperire. Sed notandum quod superius virtutes suas loquitur, inferius peccatum fatetur. Hinc enim liquido demonstrat quam vera de bonis suis dixerat, qui noluit tacere de malis. Sequitur:

VERS. 34. *Si expavi ad multitudinem nimiam, et despectio propinquorum terruit me, et non magis tacui, et non egressus sum ostium.* — Ac si aperte dicat: Turbatis contra me extrinsecus aliis, ipse in me imperturbabilis mansi. Quid, namque hoc loco ostium, nisi os debemus accipere? per os quippe egredimur, dum verbis quibus possumus secreta nostri cordis aperimus; et quales intus

manemus in conscientia, tales foras egredi per A linguam. Sunt vero nonnulli qui omnino despici metuunt, ac ne viles fortasse judicentur sapientes videri appetunt; hi coguntur ostium egredi, quia pulsati contumeliis quam magni apud se lateant, loquentes denuntiant, dumque per impatientiam victi quædam de se quæ nesciebantur aperiunt, tanquam per oris ostium egrediuntur. Unde beatus Job dicturus quod oris ostium non fuisset egressus, præmisit, *tacui*; quia videlicet impatientia turbatus, a domo conscientiæ exisset, si tacere nescisset. Et notandum quod beatus Job ait: *Si expavi ad multitudinem nimiam*, ut cujus constantiæ fuerit, agnoscat; quia videlicet nequaquam exterret exterius numerus hominum, quem non devastat interius turba vitiorum. In hac etenim vita qui nulla prospera appetit, procul dubio adversa pertimescit. Quæ scilicet verba, si ad intellectum mysticum trahimus, in ejus citius operatione nostri Redemptoris facta invenimus. Ipse quippe a multitudine nimia non expavit, qui persecutores suos « cum gladiis et fustibus (*Luc. xxii, 52*) » venientes una tantum responsione percutit, dicens: « Ego sum (*Joan. lviii, 5*). » Ipsum despectio propinquorum non terruit, qui nos ab æternis suppliciis liberans, palmas in facie æquanimiter accepit. Ipse tacuit, et ostium egressus non est, quia sub ipsa jam passionis hora, cum humanitatis infirma pateretur, divinitatis potentiam exercere noluit. Mediatori quippe Dei et hominum, quasi egredi ostium fuisset, si cum teneretur ut homo majestatis suæ potentiam voluisset ostendere, et per divinitatis magnitudinem susceptæ carnis infirma transire. Ut enim apertus homo mori posset, Deus mansit occultus, « quia si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (*I Cor. ii, 8*). » Non est ergo egressus ostium, qui et requisitus a Pilato tacuit (*Matth. xxvi, 63*), atque inter persecutorum manus, et corpus passioni obtulit quod pro electis assumpserat, et resistentibus demonstravit quod erat. Unde etiam per Psalmistam dicitur: « Posuerunt me in abominationem sibi, traditus sum et non egrediebar (*Psal. lxxxvii, 9-10*). » Sequitur:

VERS. 35. *Quis mihi tribuat adiutorem, ut desiderium meum Omnipotens audiat?* — Sanctus vir postquam tot virtutum suarum sublimia gesta narravit; sciens quod suis meritis ad summa pervenire nequeat, adiutorem quærit, et quem nimirum, nisi unigenitum Dei Filium contemplatur? Qui humanam naturam in hac mortalitate laborantem, dum suscepit, adjuvit. Ipse quippe adjuvit hominem factus homo, ut puro homini via redeundi fieret per hominem Deum. Sciebat quippe quod ad requiem liberationis æternæ, preces nisi per advocatum suum audiri non possent, de quo per Joannem apostolum dicitur: « Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris (*I Joan. ii, 1*). » Adjutor ergo quæritur, ut deside-

rium exaudiatur, quia nisi pro nobis interpellatio Mediatoris intercederet, ab aure Dei procul dubio nostrarum precum voces silerent. Notandum quoque est, quod nequaquam dicitur preces, *sed desiderium meum Omnipotens audiat*. Vera quippe postulatio non in oris est vocibus, sed in cogitationibus cordis. Valentiores namque voces apud sacratissimas aures Dei non faciunt verba nostra, sed desideria. Hinc in Evangelio Dominus dicit: « Intra in cubiculum tuum, et, clauso ostio tuo, ora Patrem tuum in absconso, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi (*Matth. vi, 6*). Sequitur: *Et librum scribat ipse qui judicat*. — Quia enim timenti adhuc populo lex est transmissa per servum diligentibus vero filiis Evangelii gratia est collata per Dominum, qui ad redemptionem nostram veniens, Novum nobis Testamentum condidit; sed de ejusdem nos, Testamenti mandato discutiens, quandoque etiam judex venit, necessarium non est ut per expositionem clarescat quid est: *Librum scribat ipse qui judicat*. — Ipsa enim per se Veritas dicat: « Pater non judicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (*Joan. v, 22*). » Erit ergo tunc auctor iudicii qui nunc est conditor libri, ut tunc districtus exigat, quod modo mansuetus jubet. Quem scilicet librum Novi Testamenti, quia ipse per se humani generis Redemptor in extremo conderet, bene Ezechiel propheta denuntiat dicens: « Ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, respicit ad aquilonem, et uniuscujusque vas interitus in manu ejus. » *Vir quoque unus in medio eorum vestitus lineis, et atramentarium scriptoris in manu ejus* (*Ezech. ix, 2*). Sequitur:

VERS. 36. *Ut in humero meo portem illum, et circumdem illum quasi coronam mihi*. — Librum quippe in humero portare est, Scripturam sacram operando perficere. Et notandum quam ordinate describitur, et prius *in humero* portari, et postmodum sicut *corona* circumdari. Quia videlicet sacri eloquii mandata, si modo bene portantur in opere, post nobis victoriæ coronam exhibent in retributione. Sequitur:

VERS. 37. *Per singulos gradus meos pronuntiabo illum*. — De his quippe meritorum gradibus per Psalmistam dicitur: « Ambulabant de virtute in virtutem (*Psal. xlviii, 8*). » De his iterum sanctam Ecclesiam contemplatus ait: « Deus in gradibus ejus dignoscetur, dum suscipiet eam (*Psal. xlvii, 4*). » Neque enim, sicut dictum est, repente ad summa pervenitur, sed ad virtutum celsitudinem per incrementa mens ducitur. Ille ad doctrinam Dei veraciter ascendit, qui ad obtinendam hanc gradibus sanctæ operationis eruperit: et quasi per singulos gradus suos librum pronuntiat, qui percepisse se ejus scientiam non per verba tantummodo, sed etiam per opera demonstrat. Unde adhuc subditur: *Et quasi principi offeram illum*. — Omne enim quod offerimus in manibus tenemus. Venienti ergo ad iudicium

principi librum offerre est, verba præceptorum A illius in actione tenuisse. Sequitur :

VERS. 38. *Si adversum me terra mea clamat, et cum ipsa sulci ejus deflent.* — Quid est clamare terram, deflere sulcos, et fructus proprios emendo comedere, cui nunquam necesse est sua emere? Quis clamantem audivit terram? ævis sulcos deflentes vidit? et cum sulci terræ semper ex terra sint, quid est quod pronuntiatione distincta clamasse terra, et sulci ejus cum ea deflevisse dene-gantur? Sed quoniam historia deficit, mysticus requirendus est intellectus. Omnis enim qui vel privato jure domesticam familiam regit, vel pro utilitate communi fidelibus plebibus præest, in hoc quod jura regiminis in commissis sibi fidelibus possidet, quid aliud quam terram incolendam B tenet? Ad hoc quippe divina dispensatione cæteris unusquisque præponitur, ut subjectorum animus quasi subtractæ terræ prædicationis illius semine fecundetur. Sed terra contra possessorem clamat, si contra eum qui sibi præest, aliquid justum, vel privata domus, vel sancta Ecclesia murmurat. Sunt nonnulli qui nullo lectionis, nullo exhortationis vomere proscissi, quædam bona quamvis minima, tamen ex semetipsis proferunt, quasi terra necdum exarata. Sunt vero nonnulli qui ad audiendum semper atque retinendum, sanctis sunt prædicationibus ac meditationibus intenti : a prioris mentis duritia, quasi quodam lingue vomere scissi, semina exhortationis accipiunt, ac fruges boni operis per sulcos voluntariæ afflictionis reddunt, cum semper de spiritalibus moneantur ac corporalibus. Conclamante ergo terra sulcos plangere est, per hoc unde altitudo fidelium juste contra rectorem quæritur, uberioris vitæ homines ad lamenta pervenire. Sulci itaque ex terra sunt, et tamen a terra vocabulo distinguuntur, quia quæ in sancta Ecclesia mentem suam labore sacræ meditationis excolunt, cæteris fidelibus tanto meliores sunt, quanto per accepta semina fecundas operum fruges reddunt. Omnis ergo qui præest, si perversa in subditis exercet, contra hunc *terra clamat, et sulci deflent*; quia contra ejus injustitiam rudes quidem populi in murmurationis vocibus erumpunt, sed perfecti quique pro pravo ejus opere se in fletibus affligunt, quodque imperiti clamant et non dolent, hoc probatoris D vitæ subjecti deflent et tacent. Sequitur :

VERS. 39. *Si fructus ejus comedi absque pecunia.* — Fructus enim terræ absque pecunia comedere est, et Ecclesiæ quidem sumptus accipere, sed eidem Ecclesiæ prædicationis auctoris pretium non præbere, de qua videlicet prædicatione Auctoris voce dicitur : « Oportuit te committere pecuniam meam nummulariis, et veniens ego recepissem utique quod meum erat cum usura (Matth. xxv, 27). » Terræ igitur fructus absque pecunia comedit, qui ecclesiastica commoda ad usum corporis percepit, sed exhortationis ministerium populo non impendit. Sequitur : *Et animam agriculturalium ejus affixit.* — Agricola quippe hujus ter-

ræ sunt, hi qui minori loco sunt positi, qui volunt zelo quanto possint opere ad eruditionem sanctæ Ecclesiæ in prædicationis gratia cooperari. Quos videlicet hujus terræ agricolas hoc est non affligere, eorum laboribus non invidere : ne rector Ecclesiæ, dum soli sibi jus prædicationis vindicat, etiam aliis recte prædicantibus invidia remordente contradicat. Pia etenim pastorum mens, quia non propriam gloriam quærit, sed Auctoris, ab hominibus vult adjuvari quod ait : Fidelis namque prædicator optat, si fieri valet, ut veritatem quam solus loqui non sufficit, ora cunctorum sonent. Unde cum Josue duobus in castris remanentibus atque prophetantibus vellet obsistere, recte per Moysen dicitur : « Quid æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, et det eis Dominus Spiritum suum? » (Num. xi. 29). Sequitur :

VERS. 40. *Pro frumento oritur mihi tribulus.* — Ac si aperte dicat : Si injustum quid erga subditos gessi ; si exegi debita, et ipse quod debui non impendi ; si exercitationem boni operis aliis invidi, pro bonis quæ in æternis reficiunt, retribuatur mihi in judicio mala quæ pungunt. *Pro frumento mihi tribulus, et pro hordeo spina oriatur,* cum in retributione ultima de qua remuneratio laboris quæritur, punctio doloris invenitur. Et notandum quod sicut a frumento hordeum distat, quamvis utrumque reficiat : sic a tribulo spina, quamvis sit utrumque quod pungat, quia tribulus mollior, et ad pungendum semper est durior spina. Ac si patenter dicat : Egisse quidem et magna me bona et minima scio, sed si non ita est, pro bonis magnis minima, et pro bonis minimis mihi respondeant mala majora. Quamvis hoc intelligi et aliter potest. In frumento quippe spiritale opus, quod mentem reficit, in hordeo autem terrenarum rerum dispensatio figuratur, in qua sæpe dum infirmis atque carnalibus servire cogimur, quasi jumentis alimenta præparamus, atque ipse nostrorum usus operum habet aliquid de admistione palarum. Et plerumque contingit, ut rector qui præest, dum injusta contra subditos exercet, dum in nullo bonos blandimento refovet, dum, quod est gravius, bene operantes quosque ex invidia affligit, etiam si quædam bona aliquando faciat, ac si frumentum serat, sese quoque in hujus dispensationis terrenis rebus nonnunquam, non avaritiæ studio, sed pro utilitate carnalium misceat, et sic ejusdem laboris fructum, velut messem hordei expectet. Sed subjecti quoque pro eo quod in maximis gravantur audire in ejus bonis minimis nequeunt ; quia nec hoc opus placet, quod alterius operis injustitia polluit, quid terrenarum rerum dispensatio pro utilitate subditorum suscipi creditur, quando is qui præest, anhelare per avaritiam videtur. Unde fit ut ad ipsa etiam pauca bona quæ fieri inter multa mala considerant, non laudes, sed metus reddant, atque infirmantes murmurent, dum perpendunt puri operis non esse quod vident. Ac si ergo aperte dicat : Si magna quæ debui sollicite non feci, punctiones murmuris a subjectis recipiam, etiam de bono quod

feci, si neglexi exhibere quod fovet, juste in querelam prosiliens eorum lingua me pungat. Qua in re semper sollicita consideratione pensandum est, ne aut hi qui præsunt exempla mali operis subjectis præbeant, eorumque vitam suæ gladio pravi-

atatis extinguant; aut hi qui alieno regimini subiacent, facile judicare audeant facta rectorum, atque per hoc quod de his qui sibi prælati sunt murmurant, non humano, sed Dei, qui cuncta disponit, divino ordini contradicant.

LIBER VICESIMUS TERTIUS.

CAPUT XXXII.

VERS. 1. *Omiserunt autem tres viri isti respondere Job, eo quod justus sibi videretur.* Hoc quod de eo dicitur: *eo quod justus sibi videretur*, sacræ hujus scriptor historiæ ad amicorum judicium retulit, non autem beatus Job de elatione tumoris reprobavit. Sequitur:

VERS. 2. *Et iratus indignatusque Eliu filius Barachel Buzites de cognatione Ram.* — Bene hæc ipsa vel ejus, vel parentis vel loci, vel cognationis nomina notam exprimunt propriæ actionis. Eliu quippe interpretatum sonat: *Deus meus iste*, vel *Deus meus*, per quem designatur recta fides arrogantium intra Ecclesiam positorum. Nam quamvis juxta Dominica præcepta non vivunt, Deum tamen esse Dominum recognoscunt, quia in veritate carnis etiam formam deitatis intelligunt, sicut per Prophetam dicitur: « Scitote quoniam Dominus ipse est Deus (Psal. xcix, 3). » Barachiel vero interpretatum dicitur *benedictio Dei*; Buzites autem, *contemptibilis*. Quod arroganter prædicantibus bene utrumque concordat, quia in prædicationis facundia benedictionem quidem gratiæ divinæ percipiunt, sed in elatis suis moribus esse eam contemptibilem ostendunt. Ram quippe interpretatur *excelsus*. Excelsus namque est fidelium populus, qui hujus vitæ infima et abjecta contemnit, de quibus dicitur: « Nostra conversatio in cælis est (Phil. iii, 20). » Eliu itaque de cognatione Ram dicitur, quia unusquisque prædicator arrogans intra universalem Ecclesiam positus, sanctis populis fidei veritate sociatur, quamvis ab eorum vita elationis pravitate disjungitur. Sequitur:

VERS. 3. *Iratus autem adversus Job eo quod justum se diceret coram Domino. Porro adversum amicos ejus indignatus est, eo quod non invenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Job.* — Solerter intuendum est, quod beatus Job ideo reprehendit, quod coram Deo justum esse se dixerit; amicos vero ejus ido redarguit, quod condemnantes eum, responsionem contra illum rationabilem non dederunt. Istis namque indiciis aperte colligitur, quod per eum species amatorum vanæ gloriæ designatur. Job quippe de præsumpta justitia, amicos vero ejus de stulta responsione redarguit. Cuncti enim vanæ gloriæ sectatores dum se in omnibus præferunt, alios quidem de fatuis sensibus, alios autem de indignis meritis reprehendunt, id est,

B alios censent nihil scire, alios non bene vivere. Et quamvis juste omnes extra Ecclesiam positos prava sentire redarguant, tamen etiam eos qui intus sunt per vitæ despectum contemnunt. Sequitur:

VERS. 4, 5. *Igitur Eliu expectavit Job loquentem eo quod seniores essent qui loquebantur. Cum autem vidisset quod tres respondere non possent, iratus est vehementer.* — Quamvis sanota Ecclesia sit procul dubio adversariis suis antiquior, quia de illa ipsi, non autem exiit ipsa de illis, sicut de eis per Joannem dicitur: « Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis (I Joan. ii, 19). » recte tamen eisdem adversariis Eliu junior fuisse describitur, quia nimirum post exorta hæreticorum bella esse in sancta Ecclesia fastu scientiæ inflati arrogantes cœperunt. Cum vero dicitur quia *Eliu expectavit Job loquentem*, et reliqua, aparte beatus Job non pro sua, sed pro amicorum reverentia se reservasse monstratur: quia videlicet arrogantes intra positi eandem sanctorum Ecclesiam quam defendunt despiciunt, et plerumque contingit ut plus ingenia male sapientium quam simplicem vitam innocentium venerentur. Sequitur:

VERS. 6, 7. *Respondensque Eliu filius Barachel Buzites dixit: Junior sum tempore, vos autem antiquiores, idcirco dimisso capite veritus sum indagare meam sententiam. Sperabam enim quod ætas prolixior loqueretur, et annorum multitudo doceret sapientiam.* — Eliu quippe quandiu pro ætatis suæ respectu tacuerit, sapientior fuit; cum vero in aliis annorum multitudinem semetipsum præferens despicit, quam pueriliter desipiat ostendit. Nam contra ejus sententiam et ætas prolixior loquitur, et per annorum multitudinem sapientia docetur, quia etsi longævitas sensum non probet, usus tamen vehementer exerceat. Sequitur:

VERS. 8. *Sed, ut video, Spiritus est in hominibus, et inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.* — Hæc recte diceret, si eandem intelligentiam sibi præ cæteris non arrogaret. Quatuor quippe sunt species quibus omnium tumor arrogantium demonstratur. Aut cum bonum a semetipsis habere se æstimant, quibus contradicitur: « Quid habes quod non accepisti? » et reliqua (I Cor. iv. 7). Aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se accepisse meritis putant. Contra quos Paulus dicit: « Gratia estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis, Dei enim donum est non ex operibus,

ut ne quis gloriatur (*Eph.* II, 8-9). » Aut certe, cum A jactant se habere quod non habent, sicut angelo Laodiciæ dicitur : « Quia dicis quod dives sum et locupletatus, et nullius egeo, nescis quia tu es miser et miserabilis, et pauper, et cæcus et nudus (*Apoc.* III, 17). » Aut despectis cæteris singulariter videri appetunt habere quod habent, sicut Pharisæus ait : » Deus, gratias ago tibi quia non sum sicut cæteri hominum (*Luc.* XVIII, 11). » Eliu ergo quamvis dari a Domino sapientiam confitetur, in hac tamen elationis specie labitur, ut sapientio-rem se cæteris gaudeat. Sequitur :

VERS. 9, 10, 11, 12. *Non sunt longævi sapientes, nec senes intelligunt judicium. Ideo dicam : Audite me, ostendam vobis etiam ego meam sententiam. Expectavi enim sermones vestros, audi- B prudentiam vestram, donec disceptaremini sermonibus, et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam.* — Quantum ad intentionem litteræ expectat [spectat], loquens Eliu indicat quam superbe tacuerit. Cum enim dicit : *Expectavi sermones vestros, et, putabam vos aliquid dicere,* aperte declarat se ad verba senum, judicantis potius studio quam dicentis voto tacuisse. Quamvis hæc melius vitam arrogantium signant, qui aliquando intra sanctam Ecclesiam positi, cum ejusdem sanctæ Ecclesiæ adversarios conspiciunt, non in eis temporum annos, sed intentionem solent pensare verborum. Nam quantolibet sint eisdem arrogantibus antiquiores hæretici, eos audacter comprimunt, in quorum verbis dogmata C perversa reprehendant. Sequitur : *Sed, ut video, non est qui arguere possit Job, et respondere ex vobis sermonibus ejus.*

VERS. 13. *Ne forte dicatis : Invenimus sapientiam, Deus projecit eum, non homo.* — Sæpe hæretici per hoc quod esse et hominibus despicabiles solent, cum a cunctis fere gentibus sanctam Ecclesiam venerari conspiciunt, opinionem ejus quibus valent obtreptionibus lacerare contendunt, dicentes : Idcirco illi cuncta temporalia suppetunt, quia ei præmia æternorum munerum subtrahuntur. Quorum voci Eliu obviat, dicens : *Ne forte dicatis : Invenimus sapientiam, Deus projecit eum, et non homo.* Ac si arrogantes intra sanctam Ecclesiam, sed tamen fideles contra hæreticos di- D cant : Per hoc quod sanctam Ecclesiam in honore hominum florere temporaliter cernitis, projectam eam a Domino non credatis. Scit enim Redemptor ejus et in hoc itinere solatia venienti tribuere, et pervenienti ad æternam patriam superna præmia reservare. Incassum igitur dicitis, quia Deus eum et non homo projecit, cum venerari illam a cunctis fere hominibus videtis, quia sic ei terrenæ gloriæ ad inventum tribuitur, ut per hoc multiplicius etiam ad cælestia subvehatur. Sequitur :

VERS. 14. *Nihil locutus est mihi.* Quid est, *nihil locutus est mihi* ? Nunquid sancta Ecclesia per prædicatores justos cum intra se arrogantes conspicit, erudire ac redarguere prætermittit ? Sed omnes arrogantes voces quidem sanctæ Ecclesiæ

audiunt, sed sibi eas dici dissimulant, quando elationis vitium emendare contemnunt, ne se de superbia redargui restiment, quia esse se humiles putant, quia etiam redargui despiciunt, dum sapientiores se et ipsi redarguentibus arbitrantur. Sequitur : *Et ego non secundum sermones vestros respondebo illi.* — Arrogantes enim intra sanctam Ecclesiam positi respondent contra ea, sed non sicut hæretici exterius constituti. Neque enim contradicunt ei prava prædicando, sed perverse vivendo, quia nec de Deo ut hæretici indigna sentiunt, sed de se, plusquam necesse est, digna suspicantur. Sequitur :

VERS. 15. *Extimuerunt, nec responderunt ultra, abstuleruntque a se eloquia.* — Bene ab Eliu verba amici Job extimuisse referuntur, quia nonnunquam arrogantes Ecclesiæ defensores, quamvis ordinem dicendi non taceant, tamen adversarios ipsa dictorum virtute perturbant. Sequitur :

VERS. 16. *Quoniam igitur exspectavi, et non sunt locuti, steterunt nec ultra responderunt.* — Finis esse locutionis sapientium solet, ut eo usque dicatur, quo adversariis silentium imponant. Non enim se ostendere, sed prava docentes compescere cupiunt. Sed quoniam amicis tacentibus Eliu adhuc verba multiplicat, patet quia vir arrogans et formam in se arrogantium intentans, non adversariorum dicta superare, sed sapientiam ostentare festinat. Sequitur :

VERS. 17. *Respondebo et ego partem meam, et ostendam scientiam meam.* — Hanc enim partem suam omnis arrogans æstimat, si scientiam non tam habeat quam ostendit. Quo contra Moyses ait : « Vas quod non habuerit operculum et ligaturam immundum erit (*Num.* XIX, 15). » Prædicatores autem sancti partem suam reputant, si intus quidem ipsi de sapientia gaudeant, foris jam alios ab errore compescant ; neque a se ita loquendo exeunt, ut gaudium mentis in ostensione ponant disertæ locutionis, sed bona scientiæ in cordis secreto meditantur, et ibi gaudent ubi hoc percipiunt, non ubi in tentationum laqueos innotescere compelluntur. Sequitur :

VERS. 18. *Plenus sum sermonibus, et coarctat me spiritus oris mei.* — Nonnunquam arrogantes viri dum prædicatores sanctos magna loqui, ac pro locutione sua venerari conspiciunt, locutionis eorum celsitudinem, non utilitatem intentionis, imitantur. Nam sæpe contingit ut sapientes viri, cum se non audiri considerant, ori suo silentium indicant, sed plerumque, dum conspiciunt quod iniquorum facinora ipsis tacentibus et non corripientibus crescunt, vim quamdam spiritus sui sustineant, ut in locutione aperta correptionis erumpant. Hinc Jeremias ait : « Non recordabor ejus, nec loquar ultra in nomine ejus (*Jer.* XX, 9). » Et adjunxit : « Et factus est corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis, et defeci, ferre non sustinens (*Ibid.*). » Sed quia sæpe nonnulla vitia virtutes se esse mentiuntur, sicut effusio nonnunquam misericordia, et

tenacia nonnunquam parcimonia, et crudelitas aliquando justitia vult videri : ita plerumque mentem ad loquendi impetum, vanæ gloriæ anxietas nequaquam se intra silentium capiens, quasi charitatis inflamat atque appetitæ ostensionis vis ad effrænationem locutionis impellit, et quasi sub studio consulendi, libido erumpit apparendi : non enim curat loquendo quod prosit, sed quod appareat. Sequitur :

VERS. 19. *En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas novas dirumpit.* — Quod si spiritaliter intelligere debemus, hoc loco videlicet ventrem suum cordis sinum appellat ; in musto vero, sancti Spiritus fervor accipitur. De quo in Evangelio Dominus dicit : « Vinum novum in utres novos (Matth. ix, 17). » Lagunculas vero infirmas ipsa humanitate conscientias, vel certe hæc terrena corporum vascula non inconvenienter accipimus. De quibus Paulus apostolus dicit : « Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus (II Cor. iv, 7). » Eliu autem inflatione elationis extensus, ac si ad loquendum per charitatis gratiam ardore sancti Spiritus accendatur, sensus sui spiritum in eo quod tacuit, quasi musto absque spiraculo comparavit. Mustum ergo lagunculas novas dirumpit, quia fervoris ejus potentia etiam spiritalia corda transcendit. Sancti enim Spiritus fervor non solum veteri, sed etiam nova vita vix capitur. Sequitur :

VERS. 20. *Loquar et respirabo paululum, aperiam labia mea et respondebo.* — Bene ait, *respirabo*, quia labor justorum est videre prava, nec corrigere : ita gravis est labor arrogantium, si quod sapiunt, non ostendunt. Vim quippe intrinsecus æstuantem ferre vix possunt, si omne quod sentiunt paulo tardius innotescunt. Unde necesse est, ut cum res bona agitur, prius ejus elatio in corde vincatur, ne si a radice miseræ intentionis prodeat, amarus nequitiae fructus producat. Hi igitur qui adhuc vitiorum bello subjacent, nequaquam per prædicationis usum præesse magisterio cæterorum debent. Hinc est enim quod juxta divinæ dispensationis vocem ab anno vicesimo et quinto levitæ tabernaculo serviunt, sed quinquagenario custodes vasorum flunt. Sequitur :

VERS. 21, 22. *Non accipiam persona viri, et Deum homini non æquabo, nescio quandiu subsistam et post modicum tollat me Factor meus.* — Recta consideratio quod Deum homini idcirco non æquat, quia quandiu hic subsistat, vel quando a Deo in judicio tollatur, ignorat. Et bene ait : *Post modicum tollat me Factor meus*, quia quamlibet longum fuerit tempus vitæ præsentis, eo ipso breve est, quo permanens non est. Sequitur :

CAPUT XXXIII.

VERS. 1, 2. *Audi igitur, Job, eloquia mea, et omnes sermones meos ausculta. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.* — Hoc enim habet proprium doctrina arrogantium, ut humiliter nesciant inferre quod docent, et recta

quæ sapiunt, recte ministrare non possunt. Recte autem his per prophetam dicitur : « Vos autem cum austeritate imperabatis eis, et cum potentia (Ezech. xxxiv, 4). » At contra vera doctrina tanto vehementius hæc elationis vitium per cogitationem fugit, quando ardentius verborum suorum jaculis ipsum magistrum elationis insequitur. Humilitatem namque magistrum omniumque matrem virtutum, et loquendo dicere, et vivendo conantur ostendere ; ut eam apud discipulos veritatis plus moribus quam sermonibus eloquantur. Hinc Paulus ait : « Facti sumus parvuli in medio vestrum (I Thess. ii, 7). » In faucibus vero loqui est silenter dicere, et non clamoribus vociferari. Quibus verbis arrogantes intra sanctam Ecclesiam positos signat. Hi enim velut in faucibus dicuntur loqui, quando non contra adversarios extra viventes clamant, sed quosdam intra sinum sanctæ Ecclesiæ quasi vicinos ac juxta positos increpant. Sæpe vero arrogantes eandem quam tenent arrogantiam se fugere ostendunt, et dum sic cuncta agunt ut nullum lateant, hæc pravitate singulis quasi latenter narrant, quatenus non solum de sensu intelligentiæ, sed de ipso apud homines etiam arrogantiam contemptu gloriantur. Sequitur :

VERS. 3. *Simplici corde meo sermones mei, et sententiam labia mea pura loquentur.* — Magnæ virtutis laus est simplicitas locutionis, quam quia arrogantes non habent, habere se hanc sollicitius asserunt, ut securius audiantur, et pure se locutores denuntiant, quia duplicitatis suæ malitiam deprehendi formidant. Sæpe autem et falsis vera permiscunt, ut inde eorum mendacio citius credatur, unde inesse eis assertio veritatis agnoscitur. Sequitur :

VERS. 4. *Spiritus Dei fecit me, et spiraculum Omnipotentis vivificavit me.* — Subditurus vera præmisit elata. Sic nimirum, sic arrogantium mentes insanunt, ut et in eis quæ recte sentiunt, elationis suæ fortitudine depraventur. Unde fit ut etiam eorum recta auditores nequaquam instruant, quia profecto illos per eam quæ tumide sentiunt, non ad sui reverentiam, sed ad contemnendum vocant. Hinc enim per Moysen dicitur : « Ut qui fluxum seminis sustinet immundus erit (Lev. xv, 2). » Bono autem ordine et factum se astruit et animatum. Per spiritum factum, et per spiraculum se narrat animatum. Facto quippe Adam scriptum est : « Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, et factus est homo in animam viventem (Gen. ii, 7). » Sequitur :

VERS. 5. *Si potes, responde mihi, et adversus faciem meam consiste.* — Ecce dum narrat ordinem veræ conditionis, in fastum subito superbæ elationis erumpit. Sequitur :

VERS. 6, 7. *Ecce, et me sicut et te fecit Deus, et de eodem luto ego quoque formatus sum. Verumtamen miraculum meum non te terreat, et eloquentia mea non sit tibi gravis.* — Quid est hoc quod Eliu ordinem veræ conditionis agnoscit, et modum rectæ locutionis ignorat, nisi hoc quod arrogantes omnes cunctis quidem hominibus æqualiter se

conditos meminerunt, sed fastu scientiæ auditores suos æquales sibi vel esse vel credere dedignantur? Habent etiam arrogantes proprium, quod priusquam dicant, mira se dicere semper existimant, et locutionem suam admirando præveniunt, quia vel in acutis sensibus ipsa elatio quanta sit fatuitas ignorant. Notandum quoque est quod Paulus, dum mire Hebræos admonet, adjunxit: » Rogo autem, fratres mei, ut sufferatis verbum solatii. Etenim perpauca scripsi vobis (*Heb. XIII, 22*). » Eliu autem inania protulit, et quasi consolando subjungit: *Miraculum meum non te terreat, et eloquentia mea non sit tibi gravis*. Hinc Salomon ait: « Ante ruinam exaltatur cor, et ante gloriam humiliatur (*Prov. XVI, 18*). » Sequitur:

VERS. 8, 9, 10, 11. *Dixisti ergo in auribus meis, et vocem verborum tuorum audivi*. — Atque eandem vocem subjungens ait: *Mundus sum ego, et absque delicto immaculatus, et non est iniquitas in me. Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi. Posuit in nervo pedes meos, custodivit omnes semitas meas*. — Moxque contra hæc, quæ beatum Job dixisse narravit, sententiam suam proferens ait:

VERS. 12. *Hoc est ergo in quo non es justificatus*. — Profecto beatus Job veraciter dixerat, quod absque culpa fuerat flagellatus. Hoc enim ipse de se, quod de illo ad diabolum Dominus dixit: *Commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra* (*Job. II, 3*). Sed Eliu non credidit cessante culpa potuisse eum etiam pro gratia flagellari. Nesciebat enim flagellis ejus non dolere vitium, sed meritum augere, et pro eo quod sine delicto se dixerat flagellatum, hac eum sententia increpat: *Hoc est ergo in quo non es justificatus*. Habent enim hoc arrogantes proprium, ut plus arguere appetant quam consolari, et quæque hominibus evenire cognoscunt, evenisse ex solis iniquitatibus arbitrantur. Nesciunt quippe occulta judicia subtiliter quærere, atque id quod non intelligunt humiliter perscrutari, quia eos sæpe a secretis investigationibus judiciorum Dei ipsa scientiæ suæ elatio ejicit, dum extollit. Notandum quoque est quod beatus Job in nervo pedem suum positum dixit, sed nequaquam mundum hoc mundo quod ei objicitur absque peccato vel immaculatum, et sine iniquitate fuisse memoravit. Sed Eliu dum cum austeritate studuit increpare quæ dicta sunt, mentiens addidit quæ dicta non sunt. Qui enim semper increpare appetunt, et nunquam fovere, multa plerumque increpando mentiuntur; nam ut arguere docte videantur, fingunt nonnunquam quæ redarguant. Sequitur: *Respondebo tibi quod major sit Deus homine*. — Dicatur fortasse ab aliquo, quis ita vel cum non audit ignorat? Sed nimirum hæc scientia vilis creditur, si non ex ipsa intentionis suæ radice pensetur. Flagellato videlicet loquebatur, qui et percussione verbera acceperat, et causas verberum nesciebat. Idcirco ergo intulit: *Respondebo tibi quod major sit Deus homine*; ut flagellatus homo considerans quia illo major est Deus in omni quod

patitur ejus in judicio se postponat, cui se minorem esse non dubitat. Sequitur:

VERS. 13, 14. *Adversus eum contendis quod non ad omnia responderit tibi. Semel loquetur Deus, et secundo idipsum non repetit*. — Ac si diceret: Deus singulorum cordibus privatis vocibus non respondet, sed tale eloquium constituit, per quod cunctorum quæstionibus satisfacit. In Scripturæ quippe ejus eloquio causas nostras singuli si requirimus invenimus, nec opus est ut in eo quod specialiter quisque tolerat, responderi sibi divina voce specialiter quærat. Ibi enim nobis omnibus in eo quod specialiter patimur, communiter respondetur. Ibi vita præcedentium sit forma sequentium, id est cogitationibus vel tentationibus singulorum non jam passim per prophetarum voces non per angelica officia satisfacit. Quia in Scriptura sacra quidquid potest singulis evenire, comprehendit, atque per exempla præcedentium, etiam vitam sequentium informare curavit. Intelligi hoc etiam subtilius potest, quod Pater unigenitum consubstantialem sibi Filium genuit. Loqui enim Dei est Verbum genuisse. Semel autem loqui est, Verbum aliud præter unigenitum non habere. Secundo autem non repetit, quia videlicet hoc ipsum Verbum, id est Filium, non nisi unicum genuit. Quod autem non præteritum, sed futurum tempus posuit, liquet omnibus, quia Deo tempus nec præteritum congruit, nec futurum. Tanto ergo in eo quodlibet tempus ponitur libere, quantum nullum vere. Verbum namque Pater sine tempore genuit. Et quis digne fari queat illam ineffabilem nativitatem, quod de æterno natus est coæternus Quod existens ante sæcula genuit æqualem. Quod gignente natus posterior non est. Quæ videlicet nos mirari possumus, sed intueri minime valemus. Sequitur:

VERS. 15. *Per somnium*. — Quid est quod per somnium nobis locutio divinitatis innotescit, nisi quod Dei secreta non cognoscimus, si non interiori desiderio vigilemus? in somno enim exteriores sensus dormiunt, et interiora cernuntur. Si ergo interna contemplari volumus, ab externa implicatione dormiamus. Vox videlicet Dei quasi per somnium auditur, quando tranquilla mente ab hujus sæculi actione quiescitur, et in ipso mentis silentio divina præcepta pensantur. Cum enim ab externis actionibus mens sopitur, tum plenius mandatorum Dei pondus agnoscitur, tunc verba Dei vivacius mens penetrat, cum ad se admittere curarum sæcularium tumultus recusat. Male autem homo vigilat, quando eum sæcularium negotiorum æstus insolenter inquietat. Arem quippe cordis, terrenarum cogitationum turbam dum perstrepat, claudit. Sequitur: *In visione nocturna*. — In diurna autem luce certius cernimus, in nocturna vero visione sub quibusdam imaginationibus videmus. Nox quippe est vita præsens. Sancti autem omnes, quandiu in hac vita sunt, divinæ naturæ secreta quasi sub quadam imaginatione conspiciunt, videlicet quia necdum sicut sunt ea

manifestius contemplantur. Hinc propheta ait : A « Anima mea desideravit te in nocte (*Isa. xxvi, 9*). » Sequitur : *Quando irrui sopor super homines*; — ab exteriori quippe actione cessare, dormire est. Sequitur : *Et dormiunt in lectulo*. — Sanctis enim viris dormire in lectulo, est intra mentis suæ cubile quiescere. Unde scriptum est : « Exsultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis (*Psal. cxxix, 5*). » Sequitur :

VERS. 16. *Tunc aperit aures virorum*. — Cum enim ab exterioribus actionibus sopiuntur, aperta aure interni examinis causas audiunt qui dum subtiliter vel flagella publica, vel judicia occulta considerant, semetipsos affligere flendo non cessant. Sequitur : *Et erudiens eos instruit disciplina*. — Quia consideranti menti et sese per pœnitentiam B laceranti, quasi quædam plagæ percussione sunt lamenta compunctionis. Unde etiam Salomon recte vim percussione utriusque conjungens dicit : « Livor vulneris abstergit mala, et plagæ in secretioribus ventris (*Prov. xx, 30*). » Quia enim ipsa compunctio mentem lacerat, eandem compunctionem non incongrue disciplinam vocat. Quatuor quippe sunt qualitates, quibus viri justis anima in compunctione vehementer afficitur : cum aut malorum suorum reminiscitur, considerans ubi fuit; aut judiciorum sententiam metuens, et secum quærens cogitat ubi efit; aut cum mala vitæ præsentis solerter attendens, mœrens considerat ubi est; aut, cum bona supernæ patriæ contemplantur, quæ, quia necdum adispicitur, lucens C conspicit ubi non est. Sequitur :

VERS. 17. *Ut avertat hominem ab his quæ fecit, et liberet eum de superbia*. — Quid enim homo de proprio nisi peccatum fecit? Et scriptum est : « Initium omnis peccati superbia (*Eccli. x, 13*). » Bene ergo dicitur, quia homo cum ab his quæ fecit avertit [avertitur], de superbia liberatur. Contra Conditorum quippe superbire est, præcepta ejus peccando transcendere. At contra, quid id quod fecit vitare appetit, id quod a Deo factus est recognoscit, et ad conditionis suæ ordinem humiliter redit, dum sua opera fugiens, talem se qualis a Deo factus est diligit. Sequitur :

VERS. 18. *Eruens animam ejus a corruptione, et vitam illius, ut non transeat in gladium*. — Omnis quippe peccator ab hac corruptione vitiorum D illuc ad gladium compellitur transire pœnarum, et unde hic inique delectatus est, inde illuc juste cruciatur. Notandum est ergo quod Deus nobis per somnium loquens, prius nos a corruptione, et postmodum a gladio liberat. Quia nimirum illius vitam illic eripit ab ultione supplicii, cujus hic mentem subtrahit a delectatione peccati. Sequitur :

VERS. 19. *Increpat quoque per dolorem in lectulo*. — In scriptura sacra lectus, sive grabatum, sive stratum, aliquando voluptas carnis accipitur, ut illud : « Surge, tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam (*Joan. v, 8*). » Aliquando repausatio in bonis operibus, ut illud in Actibus apostolorum :

« Anea, sanat te Dominus Jesus Christus; surge, et sterne tibi (*Act. ix, 34*). » Surgere enim est mala perpetrata relinquere; sternere autem mœcedis causas, in quibus requiescere debeat, operari. Aliquando vero requies temporalis accipitur, sicut scriptum est : « Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus (*Psal. xl, 4*). » Ac si diceret : Omne quod hic sibi paravit ad requiem, hoc ei mutasti occulto judicio ad perturbationem, quia nos in præsentis vitæ requie, vel tentationis stimulis, vel flagelli afflictione conturbat. *Et omnia ossa ejus marcessere facit*. — Ossa in Scriptura sacra virtutes accipimus, sicut scriptum est : « Dominus custodit omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur (*Psal. xxxiii, 21*). » Et quia in ea requie sancta nobis ab hoc sæculo præparamus, flagello tentationis afficimur : qui fortasse de virtutibus nostris inflari potuimus, cognitæ infirmitatis tædio extenuamur. Cum enim sicut cupimus ad Dominum proficimus, si profectum nostrum tentatio nulla pulsaret, alicujus nos fortitudinis esse crederemus. Sed quia nobiscum superna dispensatione agitur, ut, infirmitatis quia proficientes obliviscimur, tentati recolamus; et in profectu nostro quid de divino munere, et in tentatione cognoscimus quid de propriis viribus sumus. Sicque illa omnia nostrarum virium velut pinguis viridisque gratulatio, anxietatis mœrore siccatur. Sequitur :

VERS. 20. *Abominabilis ei sit in vita sua panis*. — Quid per panem aliud quam præsentis vitæ delectatio intelligitur? Ac si ergo dicat : Afflicta mens sibi in amaritudinem verti considerat, quidquid se ante blande libenterque sapiebat. In Scriptura enim sacra panis nomine aliquando ipse Dominus designatur, sicut ipse ait : « Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi (*Joan. vi, 51*). » Aliquando vero spiritalis doni gratia, ut illud prophetæ : « Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem; » id est, peccatis suadentibus non præbet consensum, « et claudit oculos suos ne videat malum (*Isa. xxxiii, 15*), » id est omne quod rectitudini adversum est, non approbare. « Iste in excelsis habitat, » id est, mentem in sublimibus fixit. « Munimenta saxorum sublimitas ejus, » id est, ad supernam patriam per præcedentium Patrum exempla sublevatur. « Panis ei datus est (*Ibid., 16*), » id est, refectio spiritalis gratiæ. Aliquando panis dicitur divinæ doctrinæ eruditio, sicut per prophetam dicitur : « Qui habitatis in terra Austri, » id est, in Ecclesia Spiritu sancto repleta : « cum panibus occurrere fugienti (*Isa. xxi, 14*); » id est, cum quis mala sua evadere nititur, eruditionis eloquio consulite. Aliquando quoque hæreticorum prædicatio, sicut Salomon ex voce Ecclesiæ hæreticorum dicit : « Panes occultos libenter edite. » Et illud : « Aquæ furtivæ dulciores sunt, et panis absconditus suavior (*Prov. ix, 17*). Aliquando namque subsidium vitæ præsentis. Unde Jacob ait : « Domine Deus, si dederis mihi panem ad edendum, » et reliqua (*Gen xxviii, 20*). Et Dominus : « Quæritis me non

propter me, sed quia manducastis ex panibus, et saturati estis (*Joan.* vi, 26). » Porro aliquando jucunditas humanæ delectationis accipitur. Hinc Jeremias ait: « Omnis populus ejus gemens et quærens panem, dederunt pretiosa quæque pro cibo, ad refocillandam animam (*Thren.* i, 11). » Gemit enim populus et quærit panem, cum prava multitudo affligitur, quia non ad votum præsentis vitæ jucunditate satiatur. Sed « pretiosa quæque pro cibo » dat, quia virtutes mentis in appetitu transitorie delectationis inclinat, et refocillare animam nititur, quia perversis suis desideriis satisfacere conatur. Sequitur: *Et animæ illius cibus ante desiderabilis.* — Unusquisque enim, cum sibi bene vivendi prosperitas arridet, hilarescit, atque ipsa hilaritas animum velut desiderabilis cibus reficit. Sed cum tentatione paulo amplius imminente pulsatur, a mente ejus per mœroris fastidium, gaudium omne respuitur; quæ prius eodem gaudio quasi satiata lætabatur, nihilque ei aliud quam semetipsum et agnoscere et flere delectat. Sequitur:

VERS. 21. *Tabescit caro illius, et ossa, quæ tecta fuerant, nudabuntur.* — Cum enim flagellis prementibus omnis exterior voluptas atteritur, interne fortitudinis ossa nudantur. Carnis autem nomine, ipsa delectatio carnalis accipitur. Vel, quid per ossa, nisi virtutes animi designantur? Tabescit

ergo caro, et ossa nudantur, quia, dum flagellis arguentibus carnalis delectatio extenuatur, ea quæ dudum quasi sub carne latuerant virtutum fortia patefiunt. Nemo quippe, quantum profecerit, nisi inter adversa cognoscitur. Sequitur:

VERS. 22. *Appropinquabit corruptioni anima illius, et vita ejus mortiferis.* — Tentati enim uniuscujusque justi anima corruptioni appropinquare dicitur, quando ne eam virtus possit extollere per flagella compellitur quod se ex propria infirmitate debet sentire. Corruptione videlicet appropinquat, quia ex suis se viribus perditioni proximum non ignorat, ut hoc quod a perditione longe est, non sibi, sed Domino tribuat. Appropinquat vero mortiferis, quia ex infirmitate carnis proximum se peccatis mortem ferentibus respicit, a quibus divino munere tanto magis longe fit, quanto se eis proximum ex suis meritis deprehendit. Per contemplationem conditionis suæ David corruptioni appropinquaverat, cum dicebat: « Memento, Domine, quod pulvis sumus; homo, sicut fenum dies ejus (*Psal.* cx, 15). » Per contemplationem quoque infirmitatis propriæ Paulus mortiferis appropinquaverat, cum dicebat: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis! Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* » (*Rom.* vii, 23, 24).

LIBER VICESIMUS QUARTUS.

Eliu itaque dum tentatum superius hominem demonstrat, unum in qua tentatione sit positum humanum genus ostendit. Unde mox generale subintulit remedium, dicens:

VERS. 23. *Si fuerit pro eo Angelus loquens.* — Quis enim iste angelus est nisi ille qui per prophetam dicitur: « magni consilii Angelus? » Quia enim Græca lingua evangelizare *denuntiare* dicitur, semetipsum annuntians nobis Dominus, Angelus vocatur, et bene ait: *Si fuerit pro eo Angelus loquens*, quia, sicut ait Apostolus, « etiam interpellat pro nobis (*Rom.* viii, 34). » Sequitur: *Unum de similibus.* — Mos medicinæ est, ut aliquando similia similibus, aliquando contraria contrariis curet. Veniens ergo ad nos desuper medicus noster, totosque nos inveniens languoribus pressos, quiddam nobis simile, et quiddam contrarium apposuit. Quia enim ad homines homo venit, concordavit a nobis veritate naturæ, sed quia ad peccatores justus, discrepavit a nobis vigore justitiæ. Quia igitur Dominus vere natus, vere mortuus, vere resuscitatus, in omnibus tamen distat a nobis magnitudine potentiæ, sed sola nobis concordat veritate naturæ. Per hoc pro nobis Patri loquitur, per quod semetipsum pro omnibus hominem demonstrare dignatus est. Sequitur: *Ut annuntiet hominibus æquitatem.* — Quia nisi ille hominibus similis

fieret, æquus homo ante Deum non appareret. Inde quippe annuntiat æquitatem nostram, unde suscipere dignatus est infirmitatem nostram. Sequitur:

VERS. 24. *Miserebitur ejus, et dicet: Libera eum.* — Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus in eo miseretur hominis, quo formam hominis sumpsit; qua misericordia homine redempto dicit Patri: *Libera eum*, ut non descendat in corruptionem. Sicut jam supra diximus, dicere ejus est: libera hominem, naturam hominis assumendo liberam demonstrare. Ex ea quippe carne quam sumpsit, etiam hanc ostendit liberam quam redemit, sicut ipse ait: « Si vos Filius liberavit, vere liberi eritis (*Joan.* viii, 36). » Superius enim dictum fuerat: *Appropinquavit corruptioni anima ejus*, postmodum dicitur, *non descendat in corruptionem.* — Ac si diceret: Quia cognoscendo infirmitatem suam, esse se corruptioni proximum non ignorat, idcirco ad corruptionis interitum non descendat. Ad corruptionem enim descenderet, si suis viribus longe se a corruptione esse judicaret. Sed quia corruptioni appropinquavit humiliter, debet ab ea misericorditer liberari, ut eo contra impugnandum vitia fortis sit, quo se suis meritis cognoscit infirmum. Sequitur: *Inveni in quo ei præcipit.* — Ac si aperte Mediator Dei et hominum dicat: Quia nullus hominum fuit, qui coram Deo inter-

cessor justus pro omnibus apparet, memetipsum ad propitiandum hominibus hominem feci, et dum me hominem exhibui, in quo justo homine hominibus propitiarer inveni. Et quia infirmitatem suscipiens Dominus, dum pœnam nostram moriendo toleravit, corruptionem nostram resurgendo mutavit; bene iste Angelus mortalitatis nostræ flagella subjungit, eorumque miseretur, dicens:

VERS. 22. *Consumpta est caro a suppliciis, revertatur ad dies adolescentiæ suæ.* — Ac si diceret: Mortalitatis suæ pœna in quamdam vetustatis suæ senectutem dejectus est, *revertatur ad dies adolescentiæ suæ*, id est, priori integritate renovetur, ut non eo maneat quod lapsus est, sed ad hoc redemptus redeat, ad quod percipiendum conditus fuit. Scriptura enim sacra sæpe adolescentiam pro novitate vitæ ponere consuevit. Unde venienti sponso dicitur: « Adolescentulæ dilexerunt te (*Cant. 1, 3*). » Senectutem quippe veteris hominis inter vitia tabescentem deflebat ille qui ait: « Inveteravit inter omnes inimicos meos (*Psal. vi, 8*). » Econtra alius gaudere in virtutibus admonens dicit: « Lætare, juvenis, in adolescentia tua (*Eccle. xi, 9*). » Sequitur:

VERS. 26. *Deprecabitur Dominum, et placabilis ei erit.* — Prius enim postulare Angelum, et postmodum hominem dicit, quia nisi ante ipse Dominus per incarnationem suam interpellans Patrem vitam nostram peteret, nunquam se nostra insensibilitas ad postulanda ea quæ æterna sunt excitaret. Sed incarnationis ejus præcessit oratio, ut torporis nostri evigilatio subsequatur. Sequitur: *Et videbit faciem ejus in júbilo.* — Aliter enim quisque compungitur cum interna intuens malorum suorum pavore terretur: aliter vero compungitur, cum gaudia superna conspiciens, spe quadam et securitate roboratur. Menti enim nostræ de consideratione cæcitatibus suæ prius ignis tribulationis immititur, ut omnis vitiorum ærugo concremetur. Et tunc mundatis oculis cordis illa lætitia patriæ cœlestis aperitur, ut prius purgemus lugendo quod fecimus, et postmodum manifestius contemplemur per gaudia quod quærimus. Jubilus namque dicitur, quando ineffabile gaudium mente concipitur, quod nec abscondi possit, nec sermonibus aperiri; et tamen quibusdam motibus proditur, quamvis nullis proprietatibus exprimat. Hinc scriptum est: « Beatus populus qui scit jubilationem (*Psal. lxxxviii, 16*). » Quia enim per faciem quemlibet agnoscimus, non immerito cognitionem Dei, faciem vocamus. Unde Jacob postquam cum angelo luctatus est, ait: « Vidi Dominum facie ad faciem (*Gen. xxxii, 30*); » ac si diceret: Cognovi Dominum, quia me cognoscere ipse dignatus est. Quam cognitionem plenissime fieri Paulus in fine testatur, dicens: « Tunc cognoscam sicut et cognitus sum (*I Cor. xiii, 12*). » Sequitur: *Et reddet homini justitiam suam.* — Justitia nostra dicitur, non quæ ex nostro nostra est, sed quæ divina largitate fit nostra, sicut in Dominica oratione dicimus: « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie (*Luc. xi, 3*). »

A Suam quippe justitiam homini Dominus reddit, non quam ex semetipso habuit. Illam ergo justitiam reddet Deus homini, ad quam conditus fuit, ut inhærere Deo libeat, ut minacem ejus sententiam pertimescat, ut serpentis callidi blandis jam promissionibus non credat. Sequitur:

VERS. 27. *Respiciet homines, et dicet: Peccavi.* — Sed peccatorem se unde cognosceret, si justitiam non haberet? Nemo quippe fortitudinem suam, nisi cum rectus esse cœperit, deprehendit. Nam qui omnino perversus est, neque hoc potest videre quod est; qui vero peccatorem se esse intelligit, jam ex parte aliqua esse justus inchoavit, atque id quod non justus fecerat, ex eo quod est justus accusat. Scriptura etenim sacra aliquando homines ponere solet humana sapientes, sicut ait Paulus: « Cum enim si inter vos zelus et invidia, nonne carnales estis? nonne homines estis? » (*I Cor. iii, 3*.) Qui etiam quia carnali affectioni succumbunt, non jam homines, sed jumenta nominantur. Unde per David dicitur: « Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis, » et reliqua (*Psal. xlviii, 13*). Aliquando homines cum dicit, eos a bestiis ratione distinguit, quibus per prophetam Dominus dicit: « Vos autem pascuæ meæ greges, homines estis (*Ezech. xxxiv, 31*). » Recte ergo de hoc pœnitente dicitur: *Respiciet homines, et dicet: Peccavi.* Ac si dicatur: Sanctorum virorum exempla conspiciat, atque eorum comparatione se pensans, iniquum se esse deprehendit. Qui enim plenissime intelligere appetit qualis est, tales nimirum debet conspiciere qualis non est, ut ex honorum forma metiatur quanto ipse deserto bono deformis est. Unde et per Ezechielem dicitur: « Fili hominis, ostende domui Israel templum, et confundantur ab iniquitatibus suis, et metiantur fabricam, et erubescant ex omnibus quæ fecerunt (*Ezech. xliii, 11*). » Tunc quippe templum ostenditur, cum justi anima quanta sanctitate fulgeat ad confusionem suam peccatoribus demonstratur. Metiri vero fabricam est pensare subtiliter justorum vitam. Sequitur: *Et vere deliqui, et ut eram dignus non recepi.* — Peccatores se plerumque confitentur, etiam qui se esse non credunt. Nam sæpe contingit ut passim se homines iniquos esse fateantur, sed cum peccata sua veraciter aliis arguentibus audiunt, defendunt se summopere atque innocentes videri conantur. Unusquisque enim in flagello positus, minus adhuc peccata sua considerat, si vel tanto vel amplius se percussus quam merebatur, existimat: iste autem qui quanto majorum exempla considerat, tanto districtiori examinatione se pensat, minus se percussus quam merebatur agnoscit, quia in illorum justitia conspiciat quam gravis sibi culpa fuerit, quod erravit. Et idcirco hoc quod patitur districtum esse non sentit qui districtè novit pensare quod fecit. Sequitur:

VERS. 28. *Liberavit enim animam suam ne pergeret in interitum.* — Quia præveniente divina gratia, in

operatione bona nostrum liberum arbitrium sequitur, nosmetipsos liberare dicimur, qui liberanti nos Domino consentimus. Unde Paulus, cum diceret : « Abundantius illis omnibus laboravi, » ne labores suos sibi tribuisse videretur illico adjunxit : « Non autem ego, sed gratia Dei mecum (I Cor. xv, 10). » Sequitur : *Sed vivens lucem videret.* — Lucem videlicet veritatis, quam corde videra mortuus non posset, vel certe quia Dominus dixit : « Ego sum lux mundi (Joan. vii, 12). » Videbunt lucem etiam mortui, quando omnes injusti eum venire ad iudicium in humanitatis forma conspexerint. Sed vivens tunc lucem respicit, qui liberis oculis cordis in forma ejus divinitatis attendit. Sequitur :

VERS. 29. *Hæc omnia operatur Deus, tribus vicibus per singulos.* — Ac si diceret : Quod semel de uno dixi, hoc tribus vicibus per singulos agitur. Sed solerter intuendum est quæ istæ tres vices sint quibus unusquisque homo anxietate mœroris afficitur, et, post mœrorem, protinus ad securitatem lætitia vocatur. Igitur si vigilanter attendimus, has tres vices mœroris et lætitiæ in uniuscujusque electi animo istis alternari modis invenimus, id est conversatione, tentatione, morte. In prima quippe, quam diximus, conversationis vice, gravis mœror est, cum sua unusquisque peccata considerans, curarum secularium vult compedes rumpere, et viam Dei per spatium securæ conversationis ambulare. Recte ergo de hoc amarescente homine dici potest : « Abominabilis ei fit in vita sua panis, et animæ illius cibus ante desiderabilis. Tabescet caro ejus, et ossa, quæ tecta fuerant, nudabuntur. Appropinquavit corruptioni anima ejus, et vita illius mortiferis. » Sicut supra dictum est (Job xxxiii, 20, 22). Sed quia divina gratia diutius istis difficultatibus affici non permittitur, ruptis peccatorum nostrorum vinculis, citius nos ad libertatem novæ conversationis consolando perducit, fitque cordi immensa lætitia, quia ei quem desiderat jam per spem securitatis appropinquat, ut recte de hoc dici debeat : « Deprecabitur Deum et placabilis ei erit, et videbit faciem ejus in jubilo, et reddet homini justitiam suam. Respiciet homines et dicet, Peccavi, et vere deliqui, et ut eram dignus non recepi. Liberavit animam suam ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret (Ibid., 26, 28). » Post primam igitur vicem mœroris atque lætitiæ, quam unusquisque per studium conversionis agnoscit, hæc secunda suboritur, quia ne securitatis negligentia dissolvatur, impulsu tentationis afficitur. Et quidem quisque in ipso conversationis initio magna plerumque excipitur dulcedine consolationis, sed durum laborem postmodum probationis experitur. Tres quippe modi sunt conversorum. Inchoatio, mediætas, atque perfectio. In inchoatione autem veniunt blandimenta dulcedinis ; in medio quoque tempore certamina tentationis ; ad extremum vero perfectio plenitudinis. Prius ergo illos dulcia suscipiunt quæ consolentur ; postmodum amara quæ exercent, et tunc demum sua via atque sublimia quæ confirmant.

A Plerumque autem conversus quisque talibus tentationum stimulis agitur, quibus ante conversionis gratiam nunquam pulsatum se esse reminiscitur. Non quia tunc eadem radix tentationis deerat, sed quia non apparebat. Humanus quippe animus multis cogitationibus occupatus sæpe sibi ipsi aliquo modo manet incognitus, ut omnino quod tolerat nesciat. Inter hæc ergo deprehensa mens huc illucque distenditur, et multiplicibus tentationum æstibus dissipatur ; ita vero circumfremetibus tentationum motibus angustatur, ut recte de eo dici debeat : « Abominabilis ei sit in vita sua panis, » ut supra. Sed quia misericors Deus probari nos permittit tentationibus, non reprobari, sicut scriptum est : « Fidelis autem Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam proventum ut possitis sustinere (I Cor. x, 13), » citius consolationis opus occurrit, et surgentes tentationum stimulos mitigat, impugnantisque se cogitationum motus interna pace tranquillat. Moxque anima immensam de spe cœlesti lætitiæ percipit dum devictum malum respicit quod toleravit, ut jure de hoc tentato liberatoque homine dici debeat. « Videbit faciem ejus in jubilo, et liberavit animam suam ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret. » Post conversationis namque certamina, post probationis ærumnam, restat adhuc dura tentatio. Quia venire non potest ad perfectæ gaudia libertatis, nisi prius debitum solverit humanæ conditionis. Conversus autem quisque sibi caute sollicitus, tacite secum considerare non cessat, æternus Judex quam districtus adveniet ; suumque terminum quotidie prospicit, et ante severitatem tantæ justitiæ, quas rationes vitæ suæ sit positurus, attendit. Considerat quippe quod viam vitæ præsentis nequaquam sine culpa transire potuimus ; considerat, quia nec hoc quidem sine aliquo reatu est quod laudabiliter gessimus, si remota pietate judicemur. Quis enim nostrum vitam præcedentium Patrum valeat vel superare vel assequi ? Et tamen David dicit : « Ne intres in iudicium cum servo tuo (Ps. cxlii, 2). » Solutioni ergo carnis appropinquans, nonnunquam terrore vindictæ etiam justis anima turbatur, cui, et si quid tranquillum in hac vita sapere potuit, mortis articulo interveniente concutitur, ut jure dici debeat : « Abominabilis ei fit in vita sua panis, » et reliqua. Sed quia justorum animæ a levibus quibusque contagiis ipso sæpe mortis pavore purgantur, æternæ retributionis gaudia jam ab ipsa carnis solutione percipiunt. Plerumque vero contemplationem percipiunt quamdam retributionis æternæ, etiam priusquam carne exspolientur. Hilarescunt, et dum vetustatis debitum solvunt, novam muneris lætitiæ perfruuntur, recte dicitur : « Videbit faciem ejus in jubilo. » Sequitur :

VERS. 30. *Ut revocet animas eorum a corruptione, et illuminet luce viventium.* — Lux quippe morientium est, quam corporeis oculis cernimus. Qui autem adhuc huic mundo vivunt, luce morientium tenebescunt. Illuminantur autem luce viventium qui,

despecto temporali lumine, ad splendorem internæ claritatis recurrant ut ibi vivant, ubi verum lumen sentiendo videant; ubi non aliud lumen atque aliud vita, sed ubi lux ipsa vita sit. Ubi sic nos lux exterius circumscribat, ut interius impleat; sic interius impleat, ut incircumscripta exterius circumscribat. Illuminantur ergo hac luce viventium, quam tanto tunc subtilius conspiciunt, quanto nunc ad illam prius vivunt. Sequitur:

VERS. 31. *Attende, Job, et audi me, et tace dum ego loquor.* — Qualem se apud se habeat, hac locutione manifestat. Immensa enim superbia est, a seniore sibi reverentiam exigere, et silentium imperare meliori. Sequitur:

VERS. 32. *Si autem habes quod loquaris, responde mihi, loquere; volo enim te apparere justum.* — Quia autem prædicatores justi dum quoslibet corripunt, sæpe per humilitatis gratiam ad cogitationum suarum intima revertuntur, atque in eo ipso quod corripunt, ne quid fortasse fallantur exquirunt, correptisque licentiam tribuunt, ut si quid pro se ipsi justius sentiunt fateantur. Hoc nonnunquam etiam arrogantes imitari appetunt. Paulisper enim in verbis elatione postposita, quasi eorum quos corripunt, si forte reperiri potuerint, justitiam quærunt, non quia ita sentiunt sed quia ornari per speciem humilitatis concupiscunt. Metuunt enim ne superbi ac tumidi quia sunt, esse videantur. Sequitur:

VERS. 33. *Quod si non habes, audi me, et tace, et docebo te sapientiam.* — Quia enim veraciter quærunt au dire quod justum est, æquanimiter expectant audire quod quærunt. Eliu autem qui veraciter requisitionis verba non protulit, dici quod quæsierat non permisit; sed mox quæ intrinsecus gestavit, erupit, qualemque se in oculis suis habebat ostendit, dicens: *Tace, et docebo te sapientiam.* Arrogantes enim viri, quando aliquid humiliter sonant, diu in ejusdem specie humilitatis non perdurant, cum fortasse quærunt ut audiant, mox loquendo obviant ne doceantur. Sequitur:

CAPUT XXXIV.

VERS. 1. *Pronuntians itaque Eliu etiam hæc locutus est:* — Quid enim per hujus pronuntiationis vocabulum nisi inflatio elationis ostenditur? Ut verba quæ de alta superbie radice veniebant, cum quadam quasi altitudine et distinctione procederent, Sequitur:

VERS. 2, 3. *Audite, sapientes, verba mea, et eruditi, auscultate me. Auris enim verba probat, et guttur escas gustu dijudicat.* — Ac si diceret: Si aut nec auris escas, nec guttur verba cognoscit, ita nec stultus quisque sententiam sapientis intelligit. Sapientes ergo atque eruditi, audite quod dico, qui potestis ea quæ fuerint dicta cognoscere. Videamus, igitur quantum timeat, qui verba sua non nisi a sapientibus audire decenter existimat. Verus autem prædicator sapientiæ dicit: « Sapientibus et insipientibus debitor sum (Rom. 1, 14). » Sequitur:

VERS. 4. *Judicium eligamus nobis, ut inter nos*

A *videamus quid sit melius.* — Sed utrum hoc iudicium et humili corde quæsierit, facile cognoscimus si subsequencia ejus verba pensemus. Sequitur:

VERS. 5, 6. *Quia dixisti, Job: justus sum, et Deus subvertit iudicium meum. In iudicando enim me mendacium est, et violenta sagitta mea absque ullo peccato.* — Hæc beatum Job dixisse queritur, quæ tamen quia minime dixerit requisita sacræ historiæ verba testantur. Sed qui iudicium æque quæsierat, eo culpa quam finxit protinus sententiam promulgat: nam sequitur:

VERS. 7, 8. *Quid est vir ut est Job, qui bibit subsannationem quasi aquam, qui graditur cum operationibus iniquitatum?* — Ecce iudicium quærens, iudicium protulit, et post allegationem suam nulla beati Job exspectata sententia, eum damnatione dignum ex reproborum societate iudicavit. Ait enim: *Quis est vir ut est Job?* Ut utique subaudiamus, nullus; atque subjungit: *Qui bibit subsannationem quasi aquam.* Aqua autem cum bibitur, ita liquide sumitur, ut ad sorbendum nulla sui pinguedine retardetur. Subsannationem vero ut aquam bibere est, Deum sine aliquo obstaculo cogitationis irridere, ut eo quod superbit lingua vel conscientia, nulla trepidatio contradicat. Hæc autem ejus sententia super beatum Job, quantum ab tramite veritatis exorbitet, illa etiam attestatione cognoscimus qua ad diabolum dicit: « Nunquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis super terram? » (Job. 1, 8.) Ecce quem Veritas dicit absque comparatione justum, eum Eliu asserit absque comparatione peccatorem. Sed hæc esse propria arrogantium prædicatorum solent, ut etiam afflictos auditores suos magis districtè corripere appetant, quam blande refovere. Plus enim student ut mala objugando increpent, quam bona laudando confirmant. Unde scriptum est: « In ore stulti virga superbie (Prov. xiv, 4) » Nunnunquam vero etiam prædicatores justi rigide feriunt; sed aliud est cum justitia stimulat; aliud cum superbia inflat. Justi cum severe corrigunt, internæ dulcedinis gratiam non amittunt. Nam sæpe pro inquietudine refrænda pravorum, duritiam districti vigoris assumunt, sed intus charitatis igne liquefiunt, atque eorum amore ardent in quos aspera correctione sæviunt. Unde scriptum est: « Verba sapientium quasi stimuli, et sicut clavi in alium defixi (Eccl. xii, 11). » Sequitur:

VERS. 9. *Dixi enim: Non placebit vir Deo, etiamsi cucurrerit cum eo.* — Quod profecto quia minime dixerit, quisquis beati Job verba legit, agnoscit. Sed qui idcirco loquitur, ut semetipsum ostendendo superbiat, quid mirum si in altero fingit quod reprehendat? Sequitur:

VERS. 10. *Ideo, viri cordati, audite me.* — Ecce iterum fastu superbie inflatus, eos tantummodo, qui quasi digne intelligendo se assequi valeant, quærit.

VERS. 11. *Absit a Deo impietas, et ab Omnipotente*

iniquitas ; opus enim hominis redde ei, et juxta A
vias singulorum restituet ei. — Benedixit, quia in
 omnipotente Deo iniquitas vel impietas non est, in
 hac vita nequaquam hoc semper agitur quod sub-
 jungit, quia juxta opus suum singulis et *juxta vias*
 reddet. Nam et multos illicita ac perversa perpe-
 trantes gratuito prævenit, atque ad opera sancta
 convertit. Et nonnullos rectis actibus deditos fla-
 gello interveniente corripit, ac si placentes quasi
 displiceant affligit. Salomone attestante, qui ait :
 « Sunt justi quibus mala veniunt, quasi opera
 egerint impiorum, et sunt impii qui ita securi
 sunt, ac si justorum facta habeant (*Eccle. viii,*
14). » Verius ergo Eliu diceret si dixisset, quia in
 Omnipotente impietas atque iniquitas non est,
 etiam cum *juxta vias* proprias hominibus reddere B
 non videtur, nam et quod a nobis non intelligitur,
 ex occulti judicii non injusta lance profertur. Se-
 quitur :

VERS. 12. *Vere enim Deus non condemnabit fru-*
stra, nec Omnipotens subvertit judicium. — Ad
 diabolum Dominus dicit : « Commovisti me adver-
 sus eum, ut affligerem eum frustra (*Job ii, 3).* » Con-
 traria quippe videntur, nisi subtili consideratione
 pensentur. Aliud namque est damnare, aliud affli-
 gere. Affligit ergo *juxta aliquid frustra*, sed frustra
 non damnat. An non *juxta frustra* Job afflixerat,
 cum non debebat vitium, sed meritum augebat.
 Frustra enim condemnare non potest, quia dam-
 natio fieri non ex parte ad aliquid potest. Quæ vi-
 delicet in extremo punit omne quod hic quisque C
 commiserit. *Nec Omnipotens subvertit judicium*,
 quia si minus recta videntur esse quæ patimur, recte
 tamen in occulto examine decernuntur. Sequitur :

VERS. 13. *Quem constituit alium super terram,*
aut quem posuit super orbem quem fabricatus est ?
 — Ut videlicet subaudias, nullum. Per se quippe
 mundum regit, quem per se condidit, nec eget
 alienis adjutoriis ad regendum, qui non eguit ad
 faciendum. Sed hæc idcirco colliguntur, ut liqui-
 do indicet quia omnipotens Deus, si per semetip-
 sum regere non negligit quod creavit, quod bene
 creavit utique bene regit, quia quod pie condidit
 impie non disponit. Sequitur :

VERS. 14. *Si direxerit ad eum cor suum, spiri-*
tum illius et flatum ad se trahit. — Cursum cor
 est, cum ima appetit, dirigitur cum ad superna D
 sublevatur. Si ergo homo cor suum ad Dominum
 dirigit, spiritum et flatum illius Dominus ad se
 trahit : spiritum videlicet pro internis cogitationi-
 bus ; flatum vero quo corpus trahitur, pro exter-
 nis actionibus ponit. Deum ergo spiritum hominis
 et flatum ad se trahere est, ad conversionem sui
 desiderii, et interiora nostra et exteriora commu-
 tare, ut nihil jam menti exterius libeat, nihil caro
 inferius vel si appetit, adipisci conetur. Sed omne
 quod homo est, ad eum videlicet a quo est et in-
 terius desiderando ferveat, et exterius se edoman-
 do constringat. Sequitur :

VERS. 15. *Deficiet omnis caro simul, et homo in*
cinerem revertetur. — Simul enim omnis caro de-

ficit, quando jam nullis suis motibus servit, quia
 præsidens spiritus cuncta ejus fluxa restringit, et
 quodam districtiois suæ gladio omne quod in illa
 male vivebat, interficit. Hoc nimirum disciplinæ
 gladio semetipsum Jeremias interfecerat cum di-
 cebat : « Postquam convertisti me, egi pœnitentiam,
 et postquam ostendisti mihi, percussi femur
 meum (*Jer. xxxi, 19)* » Quid enim in femore, nisi
 voluptas carnis accipitur ? Et quid est quod ait :
 « Postquam ostendisti mihi, percussi femur
 meum, » nisi postquam superna spiritaliter vidit ;
 omne quod inferius in se carnaliter vivebat extin-
 xit ? In peccato enim quisque positus mortalitatis
 suæ obliviscitur et terram se esse non meminit,
 dum adhuc per superbiam inflatur. Post conver-
 sionis vero gratiam, cum humilitatis spiritu tan-
 gitur, quid se esse aliud quam cinerem recorda-
 tur ? In cinerem Abraham reversus fuerat, dicens :
 « Loquar ad Dominum meum, cum sint pulvis et
 cinis (*Gen. 18, 27).* » Hinc David ait : « *Auferes spi-*
ritum eorum et deficient, » et reliqua (*Psal. lxiu,*
29). Sequitur :

VERS. 16. *Si habes ergo intellectum, audi quod*
dicitur, et ausculta vocem eloquii mei. — Habent
 hoc proprium omnes arrogantes, ut cum fortasse
 acutum aliquid sentiunt, inde mox ad vitium elatio-
 nis erumpant, sensusque omnium in sui compara-
 tione despiciunt, seque in suo judicio aliorum me-
 ritis anteponant. Ecce Eliu quomodo paulisper in
 elationem per verborum incrementa proficit. Sæpius
 namque dixerat : « Si habes quod loquaris, respon-
 de mihi, » et reliqua (*Job xxxiii, 32).* Ac si diceret :
 Dic aliquid, si tamen dignus potueris esse qui di-
 cas. Hinc autem ait : *Si habes intellectum, audi*
quod dicitur. Ac si aperte dicat : Audi me, si tamen
 dignus poteris esse qui audiat. Isti quotidiani defec-
 tus qui in cordibus reproborum fiunt, quibus in-
 desinenter ad deteriora descendunt. Sequitur :

VERS. 17. *Nunquid qui non amat judicium sa-*
nari potest ? quomodo tu eum qui justus est, in
tantum condemnas ? — Bonam quidem sententiam
 protulit, sed beato Job proferenda non fuit. In om-
 ni enim quod dicitur summopere intuendum est
 quid dicatur, cui dicatur, quomodo dicatur. Eliu
 autem attendit quod diceret, sed cui diceret, non
 attendit. Beatus quippe Job amabat judicium, quia
 causas subtiliter eum Deo pensare noverat, nec
 condemnaverat eum qui justus est ; sed cur sine
 peccato percussus fuerat in dolore positus cum hu-
 militate requirebat. Amat judicium quisquis vias
 suas subtiliter discutit, et secretarium cordis in-
 gressus, quid Dominus ipse tribuat, quid ipse de-
 beat Deo pensat. Arguens beatum Job quod judi-
 cium non amaret, et quia eum, qui justus est,
 condemnasset, illico ejusdem justii, id est, Domini
 justitiam subdit. Sequitur :

VERS. 18. *Qui dicit regi : Apostata ; qui vocat duces*
impios. — Sæpe novimus quod plerique qui præsumunt
 inordinatum sibi metum a subditis exigunt, et non
 tam propter Dominum, quam pro Domino venerari
 volunt. Intus enim se timore cordis extollunt, cum-

fosque subditos in sui comparatione despiciunt. Unde scriptum est: « Ducem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis (*Eccli.* xxxii, 1); » bene contra eos dicitur. *Qui dicit regi: Apostata.* Unusquisque enim superbus rector toties ad culpam apostasiæ delabitur, quoties præesse hominibus delectatur, honoris sui singularitate lætatur. Sub quo enim sit non considerat, et quod æqualibus quasi non sit æqualis exsultat. Ad viam namque pietatis ducerent, si subditorum

oculis humilitatis exempla monstrarent. Dux quippe est impius, qui a tramite veritatis exorbitat, et dum ipse in præceptis ruit, ad abrupta sequentes invitat. Dux est impius, qui per tumoris exempla viam ostendit erroris. Paulus dux impius esse metuebat, cum potestatis suæ celsitudinem reprimebat dicens: « Non quærentes ab hominibus gloriam neque a vobis, neque ab aliis, cum possemus oneri esse ut Christi apostoli, sed facti sumus parvuli in medio vestrum (*I Thess.* lxxi). »

LIBER VICESIMUS QUINTUS.

Ipsa humanæ conditionis qualitas indicat quam longe rebus cæteris præstat. Nam collata homini ratio asserit quantum omnia, quæ vel vita, vel sensu, vel ratione carent, natura rationalis antecedit. Et tamen quia ab internis atque invisibilibus oculos claudimus, atque visibilibus pascimur, plerumque hominem non ex quod ipse est, sed ex his quæ circa ipsum sunt, veneramur. Cumque non intuemur quod ipse sit, sed quid possit, in acceptione personarum non ex personis, sed ex rebus adjacentibus ducimur, sicque fit ut is quoque apud nos intus in disceptatione veniat, qui foris honoratur, quia dum pro his quæ erga illum sunt honorabilis habetur, rebus suis in examine nostro postponitur. At contra de Deo dicitur:

VERS. 19. *Qui non accipit personam principum, nec cognovit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem.* — Potest autem per principem vel tyrannum quisque superbus inteligi, per pauperes vero humiles designari. Tyrannum ergo disceptantem contra pauperem non cognoscit omnipotens Deus, quia superbos omnes vitam nunc humilium deprimentes, in iudicio se nescire perhibet, dicens: « Nescio vos, unde sitis (*Luc.* xiii, 25). » Et quia sic potenter cum vult destruit, sicut cum voluit potenter creavit, apte ratiocinando subjungitur: *Opus enim manuum ejus sunt universi.* — Atque mox subditur:

VERS. 20. *Subito morientur, et in media nocte curvabuntur populi et pertransibunt.* Quamlibet sero de hac vita tollantur iniqui, subito et repente tolluntur, quia finem suum cogitando prævidere nesciunt. Subito est quod ante cogitare non potuit. Subito dives ille stultus est, qui horrea quæ præparavit deseruit, et inferni locum quem non prævidebat invenit. Unde ei dicitur: « Hac nocte repetent animam tuam a te (*Luc.* xii, 20), » at contra de justis dicitur: « Vos autem, fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa, tanquam fur, comprehendat (*I Thess.* v, 4). » In media enim nocte curvati pertransibunt, qui in obscuritatis suæ negligentia humilitati [humiliati] rapiuntur. Tunc curvabuntur per sententiam iudicis qui nunc curvari negligunt per humilitatem cordis. **Electi autem ne inviti curventur in morte,**

PATROL. CXX XIII.

sponte curvantur in humilitate. Unde sanctæ Ecclesiæ de conversa prole persecutorum dicitur: « Venient ad te curvi filii eorum qui humiliaverunt te (*Isa.* lx, 14). » Et bene de morientibus populis non ait transibunt, sed *pertransibunt*, qui etiam vivendo temporaliter quotidie ad finem tendimus, et præsentem vitam quasi quamdam vitam subigendo transimus; hoc ipsius morituris vivere quasi ad mortem ire est, et quot dies vitæ peragimus, quasi in itinere ad locum propositum tot passibus propinquamus. Sequitur: *Et auferent violentum absque manu.* — Subaudis, divina iudicia. Absque manu vero auferent eum qui manu violentus fuit; absque manu auferent, quia videlicet subito exitu urgente invisibiliter rapitur, qui visibiliter rapiebat. Sequitur:

VERS. 21. *Oculi enim ejus super vias hominum, et omnes gressus eorum considerat.* — Tunc enim nequaquam considerare credebatur, quando violentus iste omne malum quod poterat inulte perpetrabat. Æstimabatur Deus injusti acta non cernere quia differebat juste damnare, et magna ejus patientia quasi quædam negligentia putabatur. Iniquus quoque ipse toties se in peccatis suis non videri a Deo credidit, quoties inulte peccavit, cui per quemdam sapientem dicitur: « Ne dicas: Peccavi, et quid accidit mihi triste? (*Eccli.* v, 4). » Emendare non vult nequitiam, pro qua dignam non protulit pœnam. Gressus vero hominum vocat, vel singulas operationes quibus initimur, vel alternantes motus intimæ cogitationis, quibus quasi passibus vel longe a Domino recedimus, vel pie ad Deum propinquamus; ad Deum enim quasi tot gressibus mens accidit, quot bonis motibus proficit, et rursum tot gressibus longe fit, quot malis cogitationibus decrescit. Sequitur:

VERS. 22. *Non sunt tenebræ, et non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.* — Quid per tenebras nisi ignorantiam, et quid per umbram mortis, nisi oblivionem studuit designare? De quorundam quippe ignorantia dicitur: « Tenebris obscuratum habentes intellectum (*Ephes.* iv, 18). » Et rursum de oblivione quæ in morte contingit scriptum est: « In illa die peribunt omnes eo-

gitationes eorum (*Psal.* cXLV, 4). » Quia ergo per mortem funditus oblivioni tradetur quidquid vivendo cogitatur, quasi quædam oblivio est, et umbra mortis. Ac si ergo diceret: Idcirco ejus judicio nullus absconditur, quia nullatenus potest aut non videre quod fecimus, aut oblivisci quod videt; quamvis intelligi tenebræ vel umbra mortis etiam aliter possunt. Omnis namque immutatio velut quædam mortis immutatio est. Id enim quod mutat, quasi ab eo quod erat interficit, ut desinat esse quod fuit, et incipiat esse quod non fuit. Lumen igitur verum, Creator videlicet noster, quia a nulla mutabilitatis vicissitudine tenebrescit, nullis naturæ suæ defectibus obumbratur, sed ejus esse sine mutabilitate fulgere est; tenebræ ei vel umbra mortis dicitur non inesse. Unde alias scriptum est: » Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio (*Jac.* I, 17); » et unde rursus Paulus apostolus dicit: « Qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem (*I Tim.* VI, 16). » Lux enim æterna, quæ Deus est, quanto incommutabiliter fulget, tanto penetrabiliter viget; et neque occulta nescit, quia cuncta penetrat; neque penetrata obliviscitur, quia incommutabilis durat. Sequitur:

VERS. 23. *Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in judicium.* — Hic nimirum non illud judicium designatur, quod per æternam retributionem punit, sed quod mente conceptum per conversionem diluit. Ad illud quippe venire non desiderat, quisquis se per illud damnari formidat. Dum ergo dicitur: *Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in judicium*, profecto ostenditur esse quoddam judicium, quod quandoque etiam a damnatis ac reprobis desideretur. Et quod est illud, nisi hoc de quo Paulus apostolus dicit: « Si nos ipsos judicaremus, non utique judicaremur (*I Cor.* XI, 31); » et de quo per prophetam dicitur: « Non est judicium in gressibus eorum (*Isa.* LIX, 8); » et quod David ait: « Honor Regis judicium diligit (*Psal.* xcviII, 4). » Ut videlicet qui jam Deum honorat ex fide, sollicite judicet quid ei debeat in operatione. Hinc propheta ait: « redue me in memoriam ut judicemur simul, narra si quid habes ut justificeris (*Isa.* XLIII, 26). » Debet enim unituscujusque mens et causas suas apud Dominum, et causas Domini contra se sollicita inquisitione discutere, debet caute pensare, vel quæ ab eo bona perceperit, vel quæ mala bonis perverse vivendo respondit. Quod electi quidem quotidie facere omnino non cessant. Unde bene Salomon ait: « Cogitationes justorum judicia (*Prov.* XII, 5). » Accedunt enim ad secretarium judicis intra sinum cordis; considerant quam districte quandoque feriat, qui diu patienter expectat; metuunt in his quæ se egisse meminerunt; puniunt flendo quod perpetrasse se intelligunt. Nec deest in hoc judicio mente concepto omne ministerium quod punire reos suos plenius debeat. Nam conscientia accusat, ratio judicat, timor ligat, dolor exorciat. Quod judicium eo certius punit, quo in-

terius sævit, quia videlicet ab exterioribus non accedit. Quia ergo nunc in potestate est internum mentis nostræ contra nos subire judicium recognoscendo accusemus nosmetipsos quales fuimus, pœnitendo torqueamus, non cessemus, dum licet, judicare quod fecimus. Audiamus caute quod dicitur: *Neque enim ultra in hominis potestate est ut veniat ad Deum in judicium.* Sequitur:

VERS. 24. *Conteret multos et innumerabiles, et stare faciet alios pro aliis.* — Postquam multa narrata sunt de pœna malorum, subito infertur occultum judicium, quod pie super nos justequè disponitur, quomodo alii perdunt quod tenere videbantur, et alii accipiunt quod alii ex meritis perdunt. Cunctis autem liquet quod in illa extrema requisitione examen publicum facturum est omnipotens Deus, ut alios ad tormenta deserat, alios ad participationem regni cœlestis admittat. Sed hoc nunc secreto judicio quotidie agitur quod tunc publice demonstratur. Nam justè ac misericorditer singulorum corda, vel examinans vel disponens, alios in exteriora respuit, alios ad ea quæ sunt intrinsecus trahit. Hos accendit interna appetere, illos pro voluptatibus suis deserit exteriora cogitare. Horum mentem ad superna erigit, illorum superbiam in infimis desideriis mergit, et qui videntur humano judicio, jam in conspectu æterni judicis stant. Quis enim hominum æstimare potuisset Judam vivendi sortem etiam post ministerium apostolatus amittere? Et quis econtra latronem crederet causam vitæ etiam in ipso mortis articulo invenire? Conteruntur etiam qui relictis cœlestibus terram quærunt. Quæ autem major poterit esse contritio, quam deserto Creatore creaturam quærere? desertis supernis gaudiis, in infimis rebus inhiare? Unde bene per Prophetam dicitur: « Humiliat autem peccatores usque ad terram (*Psal.* cXLVI, 6). » Quod autem dicens *Conteret multos*, illico adjunxit, *innumerabiles*, multitudinem exprimere studuit reproborum, quæ humanæ rationis numerum transit. Vel certe indicare voluit quod omnes qui pereunt intra electorum numerum non habentur, ut eo sint innumerabiles, quo extra numerum currunt. Unde Propheta intuens tantos hoc Ecclesiæ tempore specie tenus credere, quantos nimirum certum est electorum numerum summamque transire, ait: « Multiplicati sunt super numerum (*Psal.* XXXIX, 6). » Sequitur:

VERS. 25. *Novit enim opera eorum, et idcirco inducit noctem et conterentur.* — Sciendum summopere est, quod iniquus quisque duobus modis in nocte conteritur, vel cum exterioris judicii tribulatione percutitur, vel cum occulta sententia interius cœcatur. In nocte corrui, cum per extremum judicium, vivendi lumen in perpetuum amittit. Unde scriptum est: « Ligat ei pedes et manus, et mittite eum in tenebras exteriores (*Matth.* XXII, 13). » Rursum in nocte iniquus conteritur, cum peccatorum precedentium confusione damnatus, veritatis lumen non invenit, et quid deinceps agere debeat non agnoscit.

Omne quippe peccatum quod tamen citius pœnitendo non tegitur, aut peccatum est et causa peccati, aut peccatum et pœna peccati. Peccatum namque quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit. Unde fit ut non solum peccatum sit, sed peccatum et causa peccati. Ex illo quippe vitio culpa subsequens oritur, ex quo cœcata mens ducitur ad pejus et alio ligetur. Sed peccatum quod ex peccato oritur, non jam peccatum tantummodo, sed peccatum est et pœna peccati, quia justo iudicio omnipotens Deus cor peccantis obnubilat, ut præcedentis peccati merito etiam in aliis cadat. Hinc David ait : « Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, et non intrent in justitiam tuam (Psal. LXIII, 28). » Igitur quia præcedentibus peccatis cœcatus oculus cordis, ipsa B cœcitas quæ peccantis animum ex ante actæ culpæ damnatione confundit, merito nox vocatur, quia per hanc ab oculis delinquentis lumen veritatis absconditur. Inducere autem noctem dicitur Dominus, non quod ipse tenebras inferat, sed quod obscura corda peccantium misericorditer non illustret, ut hoc ipsum in nocte cœcasse sit, a cæteris tenebris liberare voluisse. Sequitur.

VERS. 26. *Quasi impios percussit eos in loco videntium.*—In Scriptura sacra quasi aliquando pro similitudine, aliquando pro veritate poni consuevit. Pro similitudine enim quasi ponitur, sicut Apostolus dicit : « Quasi tristes, semper autem gaudentes (II Cor. vi, 10). » Pro veritate autem ponitur, sicut Joannes ait : « Vidimus gloriam ejus gloriam quasi unigeniti a Patre (Joan. i, 14). » Hoc C autem loco nihil differt utrum pro similitudine, an pro veritate sit positum, quia quolibet dicatur ordine, aperte prava malorum vita signatur. Impios vero Scriptura sacra proprie infideles appellat. Hac namque distantia peccatores ab impiis discernuntur, quia cum omnis impius sit peccator, non tamen omnis peccator est impius ; peccator, non tamen omnis peccator est impius ; peccator enim dici etiam qui in fide pius est potest. Unde Joannes ait : « Si dixerimus quia peccatum non habemus, veritas in nobis non est (I Joan. i, 8). » Impius vero proprie dicitur, qui a religionis pietate separatur. De talibus enim Propheta ait : « Non resurgent impii in iudicio (Psal. i, 5). » Lo- D cus autem videntium sancta Ecclesia vocatur : in ipsa enim recte consistitur, ut lumen verum, quod Deus est, videatur. Unde ad Moysen dicitur : « Est locus penes me, et stabis supra petram cum transibit mea majestas (Exod. xxxiii, 21, 22). » Et post paululum : « Auferam manum meam, et videbis posteriora mea (Ibid., 23). » Multi quippe intra sanctam Ecclesiam positi pia specie, extra Ecclesiam inventi sunt impia conversatione. De quibus bene alias scriptum est : « Vidi impios sepultos, qui, cum adviverent, in loco sancto erant, et laudabantur in civitate quasi justorum opera (Eccl. viii, 10). » Sequitur :

VERS. 27. *Qui quasi de industria recesserunt ab eo.*—Sciendum quippe est quod peccatum tribus

A modis admittitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur, et gravius quidem infirmitate quam ignorantia, sed multo gravius studio quam infirmitate peccatur. Ignorantia Paulus peccaverat, cum dicebat : « Qui prius fui blasphemus et persecutor, » et reliqua (Tim. i, 13). Petrus vero infirmitate peccavit. Industria vero peccaverant hi, de quibus dicebat ipse Magister : « Si non venissem, et locutus eis fuisset, peccatum non haberent, » et reliqua (Joan. xv, 22-24). Sunt ergo nonnulli in Ecclesia, qui non solum bona non faciunt, sed etiam persequuntur, et quæ ipsi negligunt facere etiam in aliis detestantur. Horum peccatum scilicet non ex infirmitate vel ignorantia, sed ex solo studio perpetratur, quia videlicet si vellent implere bona, nec tamen possent, ea quæ in se negligunt, saltem in aliis amarent. Sequitur : *Et omnes vias ejus intelligere noluerunt.*—Non enim infirmitate non intelligunt, sed intelligere noluerunt, quia sæpe quæ facere dispiciunt etiam scire contemnunt. Quia enim scriptum est : « Servus nesciens voluntatem Domini sui et non faciens digna, plagis vapulabit paucis, et servus sciens voluntatem Domini sui, et non faciens juxta eam, vapulabit multis (Luc. xii, 47, 48). » Impunitatem peccandi existimant remedium nesciendi. Qui nimirum sola superbiæ caligine tenebrescunt, atque ideo non discernunt, quia aliud nescisse, aliud scire noluisse. Nescire enim ignorantia est, scire noluisse superbia. Via quippe est incarnatæ omnis actio quam temporaliter gessit, viæ ejus sunt vivendi ordines, quos ad se venientibus stravit. Tot itaque ad se venientibus vias præbuit, quot bene vivendi exempla monstravit. Humilitatis ejus Propheta vias aspexerat, cum suspirabat dicens : « In mandatis tuis exercebor, et considerabo vias tuas (Psal. cxviii, 15). » Quia ergo superbi quique humilitatis Dominicæ facta contemnunt, recte dicitur, *vias ejus intelligere noluerunt.* Vias itaque ejus intelligere est, et humiliter tolerare transitoria, et perseveranter expectare mansura, ut exemplo Dominico æterna quæretur gloria opprobriis temporalibus comparata. Sequitur :

VERS. 28. *Ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, et audiret vocem pauperum.*—Cum enim isti superbiunt, clamant ad Dominum hi qui ipsis superbientibus opprimuntur. Vel certe, idcirco dicitur quod ad Deum fecerunt clamorem pauperum pervenire, quia istis cadentibus in eorum loco pauperes, id est humiles, spiritu subrogantur. Et quia hoc eorum casu factum est, ipsi fecisse referuntur, eo videlicet locutionis genere quo pugnare castra dicimus, quia pugnatur ex illis. Vel certe, quia cuncta quæ superius dicta sunt, referri etiam ad rectores ecclesiasticos possunt, qui relicto prædicationis studio, sub occasione regiminis terrenis negotiis involvuntur, apte subjungitur : *Ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, et audiret vocem pauperum.* Quia nimirum, dum ipsi curis sæcularibus occupati prædicationis officium deserunt, gregem subditum in

querelarum prorumpere clamore compellunt, ut quasi jure unusquisque subjectus de vita ficti pastoris immurmuret, cur tenet magistri locum, qui non exercet officium, quamvis fortasse melius per tumorem potentium superbia Judæorum, et per clamorem pauperum desideria gentium figurantur, sicut attestante Veritate, per epulantem splendide divitem Judaicus populus designatur. Et per vulneratum Lazarum, qui interpretatur *adjutus*, forma gentilis populi exprimitur. Illis ergo peccantibus pauperum clamor auditur, quia dum Judæi contra Deum superbiunt, ad Deum vota gentilium pervenerunt. Sequitur :

VERS. 29. *Ipsa enim concedente pacem, quis est qui condemnet? Ex quo absconderit vultum suum, quis est qui contempletur eum?*—Nemo ergo discutiat cur stante Judaico populo dudum in infidelitate gentilitas jacuit, cur ad fidem gentilitate surgente Judaicum populum infidelitatis culpa prostravit. Nemo discutiat cur alius trahatur ex dono, alius repellatur ex merito. Si enim gentilitatem miraris assumptam *ipso concedente pacem, quis est qui condemnet?* Si Judæam obstupescis perditam, ex quo absconderit vultum suum, quis est qui contempletur eum? Itaque consilium summæ et occultæ virtutis satisfactio sit aperte rationis, Unde in Evangelio Dominus cum de hujus rei causa loqueretur, ait : « Confiteor tibi, Domine, Pater cœli et terræ, qui abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Matth. xii, 35). » Sequitur : *Et super gentes et super omnes homines.*—Ac si aperte admoneantur attendere, quia hoc judicium quod super unam gentem describitur, etiam super omnes homines invisibili examinatione celebratur, ut alius repellatur, alius eligatur occulte, sed nullus injuste. Hoc ergo quod in maximis fieri cernimus, etiam in nobis singulis caute timeamus. Sic enim intenduntur divina judicia super unam gentem, sicut super universam generis humani multitudinem. Quia et sic intendit Dominus singulis, ac si vacet a cunctis, et sic simul intendit omnibus, ac si vacet a singulis. Qui enim omnia administrando implet, reget implendo ; nec universo deest cum disponit unum, nec uni deest cum disponit universum, sanctæ scilicet naturæ sua potentia vetus operatur. Sequitur :

VERS. 30. *Qui regnare fecit hominem hypocritam propter peccata populi.*— Quia igitur de specie

A transivit ad genus, nunc de genere se convertit ad speciem. Verum namque regem super Judæa regnare noluit, et idcirco ex gentibus meritis hypocritam accepit, sicut quoque Veritas in Evangelio dicit : « Ego veni in nomine Patris mei, et non accepistis me ; alius veniet in nomine suo, hunc accipietis (Joan. v, 43). » Potest etiam per hypocritam, caput Antichristus [Antichristi] designari ; seductor quippe ille tunc sanctitatem simulat, ut ad iniquitatem trahat, sed propter peccata populi regnare permittitur, quia nimirum tunc ipsi sub illius regimine præordinantur, quia digni ejus Domino ante sæcula præsciuntur qui peccatis subsequentibus exigunt, ut sub illo judiciis præcurrentibus disponantur. Quod ergo tunc Antichristus super impios regnat, non est ex injustitia judicis, sed ex culpa patientis ; quamvis plerique et principatum illius non viderunt, et tamen ejus principatum peccatorum suorum conditione deserviunt, quia et quem dominantem sibi minime conspiciunt, eum procul dubio perverse vivendo venerantur. An non ejus membra sunt qui per affectate sanctitatis speciem appetunt videri quod non sunt ! Ille namque principaliter hypocrisim sumet, quia cum sit damnatus homo et nequam spiritus, Deum se esse mentitur, sed procul dubio ex ejus nunc corpore prodeunt qui iniquitates suas sub tegmine sacri honoris abscondunt, ut professione videri appetant, quod esse operibus recusant, quia enim scriptum est : « Omnis qui facit peccatum, servus est peccati (Joan. viii, 34). » Quanto nunc liberius peragunt perversa quæ volunt, tanto ejus servitio obnoxii obligantur. Sed quæri potest rationabiliter quomodo hoc in loco dicitur, quod *regnare hypocritam* Dominus facit, cum hac de re specialiter queritur per prophetam dicens : « Ipsi regnaverunt, et non ex me ; principes exstiterunt, et non cognovi (Ose. viii, 4). » Quis enim recte sentiens dicat, quia facit Dominus quod minime cognoscit ; sed quia scire Dei approbare est, nescire reprobare. Unde quibusdam quos reprobat dicit : « Nescio vos unde sitis. Discedite a me, omnes operarii iniquitatis (Luc. xii, 25, 27). » Et aliquando facere Dei est, cum id, quod fieri prohibet, irascendo permittit metire. Unde et regis Ægypti cor se obdurare asseruit, quia videlicet obdurari permisit. Miro modo hypocritas Dominus regnare facit et nescit ; facit sinendo, nescit reprobando.

LIBER VICESIMUS SEXTUS.

VERS. 31, 32. *Quia ergo locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo. Si erravi, tu doce me. Si iniquitatem locutus sum, ultra non addam.*—Sicut sæpe contingit ut bona loquantur et mali, multa Eliu for-

tia paulo superius se dixisse memorat, et secuturus idcirco, ne fortasse erraverit, requirebat. Neque enim requireret, si se errasse credidisset. Est namque, ut dixi, propria arrogantium fraus, ut tunc de

errore requirere studeant, quando se noverint non errasse. Qui rursus requirere vel argui de errore despiciunt, si quando se errasse veraciter cognoscunt. Sequitur :

VERS. 33. *Nunquid a te Deus expetit eam, quia displicuit tibi?* — Ac si diceret : Ego coram Deo rationes positurus sum. Cur modo iniquitas mea a te reprehenditur? Quæ constat quia, quod in iudicio a te non requiratur. Recti viri, cum injuste ab hominibus impetuntur, ad supernum iudicium recurrunt. Unde et ab eodem Job dicitur : « Ecce in cælo testis meus, et conscius meus in excelsis (*Job. xvi, 20*). » Et quia ei summopere placere cupiunt, ejus solius testimonium requirunt. Perversi quoque quia justorum vitam deserunt, sed nonnunquam eloquia scrutantur, cum de suis male gestis increpantur, hoc assumunt in argumento defensionis, quod justis proferunt cum testimonio puritatis. Unde eis et consuetudo jam facta est, ut si quis eos de factis suis arguat, Dei magis iudicium quam hominum quærant. A Deo enim et cum se damnandos noverint, iudicari metuunt, iudicari ab hominibus erubescunt. Proponunt ergo magis quod metuunt, ut hoc minus declinare valeant quod erubescunt. Scriptum quippe est : « Unus quisque nostrum pro se rationem reddet Deo (*Rom. xiv, 12*). » Quia vero esse culpabiliores solent hi qui loqui in contentione inchoant, quam qui responderint, subdidit dicens : *Tu enim cæpisti loqui, et non ego.* — Eo se innocentem credidit, quo pulsatus erupit, nimirum nesciens quia innocentia non tempore defenditur, sed ratione. Qui enim ejus defensionibus adminiculatur? Quod si tacenti nulla intulit, recte tamen inchoanti prava respondit. *Quod si quid nosti melius, loquere.* Quamvis, dum non ait, quia melius nosti, sed quid melius nosti, loquere, nimis hoc ipsum superbisse est, de melioris scientia dubitasse. Ecce, dum quasi humiliter beato Job loqui tribuit, quod intrinsecus gestaret, ostendit. Sequitur :

VERS. 34. *Viri intelligentes loquantur mihi.* — Dedignatus videlicet si beato Job loqui præsumeret, qui quasi ejus intelligere verba non posset. Et quia non solum ad loquendum, sed etiam ad audiendum beatum Job indignum fuisse iudicavit, sequitur : *Vir sapiens audiat me* — Ac si diceret : Huic loqui injuste conceditur, qui etiam audire verba sapientium non meretur. Atque mox aperte quam despecta de illo sentiat, manifestat dicens :

VERS. 35. *Job autem stulte locutus est, et verba illius non sonant disciplinam.* — Sine disciplina locutum beatum Job credidit, quia justum se in suis operibus fuisse memoravit. Verum fortasse Eliu diceret, si ea quæ beatus Job de seipso narraverat, non de illo hæc eadem ipse disciplinæ auctor æstimasset. Innocentem enim Job se asserit flagellatum, quem Deus etiam perhibuit frustra percussum. Quod ergo vox percussi superbum sonuit, quæ a sententia ferientis nullatenus discrepavit? Incaute sunt humiles, qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant, imo mentiando superbiunt, qui contra veri-

tatem se erigunt quam relinquunt. Qui enim necessitate cogente, vera de se bona loquitur, tanto magis humilitati jungitur, quanto et veritati sociatur. Sequitur :

VERS. 36. *Pater mi, probetur Job usque ad finem.* — Ecce hoc quod de arrogantiae tumore conceperat, in verbis etiam maledictionis exaltat, sed fortasse benevole vim probationis optaret, si stesit eum in probatione iudicasset. Ut vero aperte malitia ejus crudelitatis appareat, probare adhuc per flagella deprecatur quem inter flagella lapsum fuisse jam queritur, præmisit quod sensit, ut apertius cognosci debeat quod optat. Adhuc feriri postulat quod jam peccasse sub manu ferientis accusat. Propria hæc arrogantium vota sunt, ut vitam dolentium examinari acrius deprecentur, quia quanto sibimet ipsis justiores sunt, tanto alienis doloribus duriores existunt. Nesciunt enim in se passionem alienæ infirmitatis trahere, et sicut suæ, ita etiam proximi imbecillitati misereri. Viri autem veraciter sancti flagellari quempiam etiam pro culpa cognoscunt, et si quædam ejus inordinata corripiunt, ad quædam tamen dolentia compatiuntur, et sciunt sic tumentia premere, ut sciant etiam cruenta refovere, quatenus in eis cum dura emolliunt, infirma roborent. Sequitur : *Ne desinas ab homine iniquitatis.* — Hominem iniquitatis vocat, quem Deus justum præ omnibus superna attestazione denuntiat. Sequitur :

VERS. 37. *Qui addit super peccata sua blasphemiam.* — Accusat eum et pro peccatis suis flagella meruisse, et post flagella peccasse. Longe vero aliter Dominus iudicat, qui et frustra flagellatum insinuat, et bona duplicia post flagella retribuit; pœna enim debetur culpæ, non præmium. Beatus ergo Job sine culpa locutus ostenditur, quem post locutionem præmia subsequuntur. Sequitur : *Inter nos interim constringatur, et tunc ad iudicium provocet sermonibus suis Deum.* — Ac si diceret : Ex nostra assertione cognoscat, quia nequaquam divinæ examinationi sufficiat. Sequitur :

CAPUT XXXV.

Igitur Eliu hæc rursus locutus est. — Omnis qui multa loquitur, in locutione sua semper incipere studet, quatenus inchoatione ipsa suspensos auditores faciat, et eo attentius taceant, quo quasi novum audire aliquid expectant. Sequitur :

VERS. 1, 2. *Nunquid tibi æqua videtur tua cogitatio, ut diceres : Justior Deo sum?* — Quia beatus Job justiore se Deo non dixerit, omnis qui textum historiæ legit agnoscit. Sed ait : « Proponat æquitatem contra me, et perveniat ad victoriam iudicium meum (*Job. xxiii, 7*). » Vitam suam videlicet pensans, et causas percussione ignorans, ut sæpe jam dictum est, pro diluendis peccatis se credidit, et non pro augendis meritis flagellari, et idcirco iudicium suum ad victoriam pervenire confisus est, quia culpam in se, pro qua debuisset percuti, non invenit. Quod quidem de illo et Dominus ad diabolum dixit : « Commovisti me adversus eum, ut af-

fligerem eum frustra (*Job. II, 3*). » Vel certe intueri A Redemptoris nostri præsentiam potuit. Ipse enim qui est virtus Patris et sapientia, etiam ejus æquitas non inconvenienter accipitur. Quam scilicet æquitatem, quia Deus iniquis fugientibus incarnatam ostendendo contra posuit, eos protinus ab iniquitate revocavit. Sequitur :

VERS. 3. *Dixisti enim : Non tibi placet quod rectum est, vel quid tibi proderit, si ego peccavero ?* — Si tota libri series attenditur, nil horum beatus Job dixisse monstratur, sed arrogantes cum non possunt reprehendere juste quæ sunt, reprehendunt mentiendo quæ non sunt. Sequitur :

VERS. 4. *Itaque ego respondebo sermonibus tuis et amicis tuis tecum.* — Dictis superioribus quasi beati Job culpabilia verba narravit, atque ex eis B sibi materiam loquendi præposuit ; sed verbis subsequentibus forti acumine discutit hoc quod sibi ad dicendi materiam fallaciter finxit, et fortes quidem sunt sententiæ quæ sequuntur, sed beati Job personæ minime congruunt. Sequitur :

VERS. 5, 6, 7. *Suspice cælum, et intueri, et contemplare æthera, quod altior te sit. Si peccaveris, quid ei nocebis ? Et si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum ? Porro si juste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet ?* Quamvis beato Job scienti majora nequaquam dici ista debuerunt, vera tamen sunt quæ dicuntur, quod videlicet Deo nec peccata nostra noceant, nec bene gesta concurrant. Sequitur :

VERS. 8. *Homini, qui similis tui est nocebit impietas tua, et filium hominis adjuvabit justitia tua.* — Sed inter hæc illud solerter intuendum quod ait : *Suspice cælum, et intueri, et contemplare æthera quod altior te sit.* Hæc enim dicens, nimirum colligit ut considerare debeat quanto minus Deo actione sua aut prosit aut noceat, cui altitudine cæli atque ætheris prodesse vel nocere non possit. Quamvis in cælo vel æthere possumus supernas potestates accipere, divinis semper obtutibus inhærentes, ut cum angelicos spiritus longe adhuc a nobis distare conspiciamus, ipsi Creatori atque Dominatori spirituum quanto distamus interiorius agnoscamus, corpoream tamen cæli ætherisque materiam hoc loco sentire nil obstamus. Nam si C vigilanter exteriora conspiciamus, per ipsa eadem ad interiora revocamur. Unde Paulus ait : « Invisibilia ejus, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus et divinitas (*Rom. 8, 10*). » Humana impietas ei nocet, quem pervertendo inquinat, et rursus eum adjuvat nostra justitia, quem a pravis actionibus mutat. Noceri enim vel adjuvari nesciunt ea quæ vel a bono corrupti, vel a malo permutari non possunt. Supernæ igitur potestates eos lædi vel juvari nequeunt, quo esse jam incommutabiles acceperunt. Sequitur :

VERS. 9. *Propter multitudinem calumniatorum clamabunt et ejulabunt propter vim brachii tyrannorum.* — Calumniatores recte dicere possumus

omnes iniquos, non solum qui exteriora bona rapiunt, sed etiam qui malis suis moribus et vitæ reprobiæ exemplo interna nostra dissipare contendunt. Illi namque ea quæ nobis extra sunt, invadere ambiunt, isti nos prædari interiorius quærunt ; et quia in hoc mundo abundat malorum vita quæ cruciat, recte dicitur : *Propter multitudinem calumniatorum clamabunt.* Quisquis enim male vivere suo nos exemplo compellit, adhuc in nobis voce calumniatoris utitur. Quisquis vero peccatum suadens, etiam terrere nos appetit, jam contra nos brachio tyrannidis sævit. Aliud est enim vilia suadere vivendo, aliud jubendo terrere. Sequitur :

VERS. 10. *Et non dixit : Ubi est Deus qui fecit me ?* — Mos sacræ Scripturæ est, ut a singulari numero ad pluralem subito transeat, atque a plurali ad singularem vertatur. Unde et Eliu a plurali numero in singularem veniens, ad personam subito infirmi uniuscujusque transivit, fortasse qui a singulis melius recognoscitur quidquid dici singulariter auditur, ut ad cor suum quisque redeat, et in semetipso hoc quod de unoquoque dicitur reprehendat. Quisquis enim adversitatum tribulatione frangitur, a quo factus est minime contemplatur. Nam qui quod non erat fecit, factum sine gubernatione non deserit, et qui benigne hominem, nequaquam cruciari injuste permittit. Sequitur : *Qui dedit carmina in nocte.* — Carmen in nocte est, lætitia in tribulatione, quia et si pressuris temporaliter affligimur, spe jam tamen de æternitate gaudemus. Carmina Paulus in nocte prædicabat, dicens : « Spe gaudentes, in tribulatione patientes (*Rom. XII, 12*). » Carnem in nocte David expresserat, qui dicebat : « Tu es refugium a pressura quæ circumdedit me, exultatio mea, redime me a circumdantibus me (*Psal. XXXI, 7*). » Sequitur :

VERS. 11. *Qui docet nos super jumenta terræ, et super volucres cæli erudit nos.* — Jumenta terræ sunt, qui usu vitæ carnalis ima appetunt ; volucres vero cæli sunt, qui superbæ curiositatis studio sublimia perscrutantur. Illi vivendo se deponunt infra quam sunt ; isti inquirendo se elevant ultra quam possunt. Illis per sacra eloquia dicitur : « Nolite fieri sicut equus et mulus, in quibus non est intellectus (*Psal. XXXI, 9*). » Istorum superbus labor increpatur, dum dicitur : « Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris (*Eccli. III, 22*). » *Docet igitur nos Deus super jumenta terræ et super volucres cæli.* Quia dum hoc quod sumus, agnoscimus, nec carnis nos infirmitas dejicit, nec superbæ spiritus levat, nec defluendo imis subjicimur, nec superbiendo de sublimibus inflamur. Qui enim labitur carne, jumentorum appetitu prosternitur, qui vero extollitur mente more volucrum quasi levitatis penna sublevatur. Et est sensus, subaudis, hoc quod non dixit. Hoc itaque quod jumentis et volucris antecellit, cum non dicit in tribulatione memorari. Ac si diceret : Infirmus quisque idcirco nequaquam se in pertarba-

tione corroborat, quia et in tranquillitate non temperat, et idcirco nescit adversa tolerare, quia constitutus in prosperis cogitatione se non novit a volatu volucrum premere, nec carnales motus a jumentorum ingluvie sublevare. Quod quidem intelligi etiam aliter potest: *Qui docet nos super jumenta terræ, et super volucres cæli erudit nos.* Nam sicut jumentorum vocabulo signatur vita hominum carnis adhuc motibus subditorum, ita appellatione volucrum figuratur elatio spirituum superbiorum, ut per jumenta quidem terreni homines, per volucres vero dæmonia designentur. Unde cum semina Dominus juxta viam diceret cecidisse, subjunxit: « Venerunt volucres cæli, et comederunt ea (*Matth. xiii, 4*), » nimirum per volucres signans aereas potestates. Sancti autem viri, quia nec infirma hominum exempla appetunt, nec rursus dæmoniaca subtilitate falluntur, et *super jumenta terræ, et super cæli volucres*, virtute eruditionis excrescunt. Paulus *super jumenta jam terræ* edoctus fuerat, dicens: « Multi ambulat, » et paulo post: « Quorum finis interitus, quorum Deus venter est, et gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt; nostra autem conversatio in cælis est (*Phil. iii, 18*) » Et rursus, *super volucres cæli* eruditum se noverat, cum dicebat: Nescitis quoniam angelos judicabimus? » (*I Cor. vi 3*). Ac si diceret: Infirmus pusillanimitate victus ista non dixit, et idcirco eum adversitatis tentatio perculit, quia tranquillitatis tempora hæc cuncta transeuntia nulla perfectione superavit. Sequitur:

VERS. 12. *Ibi clamabunt, et non exaudiet propter superbiam malorum.* — Ibi, videlicet in tribulatione, ut econtra de gaudio scriptum est: « Filii servorum tuorum inhabitabunt ibi (*Psal. cx, 29*). » Sed videbunt, incertum, utrum dicat, propter superbiam malorum non exaudiet, an propter superbiam malorum clamabunt. Intelligi autem melius potest, si non exaudiri potius, *propter malorum superbiam*, quam clamare referantur. Nam quod propter malorum superbiam clamant, supra jam dictum est. Ergo nobis hoc verum innuitur, quod paulo subtilius attendatur, quia sæpe oppressi quidem, dum clamaverint, ex se quidem merentur audiri, sed tamen eorum desideria propter opprimentium superbiam differuntur. Justus quippe Dominus, et suos permittit temporaliter opprimi, et violentorum malitiam non quitur augeri, ut dum horum vita in purgatione teritur, illorum nequitia consummetur. Ac si diceret: Reatus opprimentium audire voces prohibet oppressorum, nec arripuntur visibiliter justis, quia salvari invisibiliter non merentur injusti. Unde rursus per prophetam dicitur: « Cum viderit sapientes morientes, simul insipiens et stulti peribunt (*Psal. xlviii, 13*). » Sequitur:

VERS. 13. *Neque enim frustra audiet Deus, et Omnipotens singulorum causas intuebitur.* — Notandum quod duo sint dicta, quia et clamantem non frustra audit, et tamen quod patitur respicit,

A et exaudiri voces dissimulat, et quod unusquisque tolerat non ignorat. Nemo ergo qui tardius auditur, credat quod a superna cura negligitur. Sæpe enim nostra desideria, quia celeriter non fiunt, exaudiuntur, et quod implere concite petimus ex ipsa melius tarditate prosperatur. Sequitur:

VERS. 14. *Etenim cum dixeris, non considerat, judicare coram illo, et exspecta eum.* — Fortasse enim, dum clamor noster quasi negligitur, spes quæ cordi inerat infirmatur, et superna adjutoria defutura credimus, quia tardius impetramus; æ pene inconsiderata Deo esse ingemiscimus, quæ inulta toleramus. Sed cum nos ista desperationis procella conturbat, concussa mens citius in portum spei se collocat, si causas suas, cum Domino subtiliter pensat, si bona ejus ad memoriam revocat, si mala quæ bonis ejus reddidit apud se metipsam callide non accusat, si perpendit quod ab eo juste meruit, et quod clementer accipit. Ac si diceret: Cum idcirco Deus considerare non creditur, quia tarde miseretur, intima cogitationis ingredi, atque illic coram ejus oculis causæ tuæ judicium suspice, et quæ ipse vivendo contulisti, vel quæ miserabiliter percepisti, diseerne. Nam qui semetipsum coram Deo non judicat, eum dum affligitur, non exspectat. Sequitur:

VERS. 15. *Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur valde.* — Scelus quippe Deus diu tolerat, quia in perpetuum damnat, et furorem nunc inferre dissimulat, quia effundendum sine fine in posterum servat. Electorum namque est hic conteri ut ad præmia debeant æternæ hereditatis erudiri; nostrum est hic flagella percipere, quibus servatur de æternitate gaudere. Hinc enim scriptum est: « Flagellat omnem filium quem recipit (*Hebr. xii, 6*). » Hinc ad Joannem dicitur: « Ego quos amo arguo et castigo (*Apoc. iii, 19*). » Notandum vero est, quod subintulit *valde*, quia et si quæ longanimiter tolerat, quædam tamen in hac etiam vita flagellat, et hic nonnunquam ferire inchoat quod æterna damnatio consummat. Ergo et nonnulla percutit, et nonnulla inulta derelinquit, quia si nulla resicaret, quis Deum res humanas curare credidisset? Et rursus si hic cuncta percuteret, extremum judicium unde restaret? Sequitur:

D VERS. 16. *Ergo Job frustra aperuit os suum, et absque scientia verba multiplicat.* — Hæc nimirum inferens, beatus Job, et nihil seisse asserit, et multa dixisse; et cum ipse quæ sentit loquaciter inferat, hunc de vitio loquacitatis accusat. Sed hoc quoque esse proprium arrogantium solet, ut et pauca credant quæ ipsi multa dixerint, et multa credant, quæ ipsis pauca dicuntur. Sequitur:

CAPUT XXXVI.

VERS. 1, 2. *Addens quoque Eliu etiam, hæc locutus est: Sustine me paululum, et indicabo tibi.* — Multa jam dixerat, et sustineri adhuc paululum sperat, quia videlicet arrogantes grave se damnum perpeti judicant, si scientiam suam loquendi bre-

vitae constringant; tanto enim semetipsos credunt doctiores ostendere, quanta se potuerunt multipliciter loquacitatis aperire. Sequitur: *Adhuc habeo quod pro Deo loquar.* — Quia enim saepe sibi sentiunt silentii reverentiam non deferri, Dei nonnunquam potentiam de quo quasi loquuntur insinuant, ac sub praetextu illius sibi silentium exigunt, quod minime merentur. Quia vero nonnunquam doctores sancti crebro repetunt, si qua obscurius dicunt, ut quae occulta praedicant auditorum cordibus voce haec iterationis infundant, plerumque hoc appetunt etiam arrogantes imitari, et insolenter ea quae dixerint replicant. Sequitur:

VERS. 3. *Repetam scientiam meam a principio.*

— Sed quia nominata scientia tumor cordis in voce claruerat, arrogans aperte agnoscitur, si non citius aliquo velamine pallietur: Sequitur: *Et operatorem meum probato justum.* — Ut, dum quasi pro Dei justitia loquitur, apud humana judicia quidquid arroganter affluit excusetur. Sequitur:

VERS. 4. *Vere enim absque mendacio sermones mei.* — Cum ab infirmis auditoribus se intelligi non posse conspiciunt, solent plerumque etiam justis laudare bona quae dicunt, non quod ipsi suis laudibus inhiant, sed quod auditores subaudiendi sollicitudine accendant, ut dum eorum voce praeferruntur, ab illorum cordibus ardentiore affectu rapiantur. Unde Paulus, cum mira Corinthiis et multa dixisset, adjunxit: « Os nostrum patet ad vos, o Corinthii; cor nostrum dilatatum est (II Cor. vi, 11). » Sed arrogantes, dum cor honorum nesciunt, et solas aliquando voces imitantur, efferrunt laudando quae dicunt, non quod eis torpor audientium displicet, sed quod sibi inhianter placent. Sequitur: *Et perfecta scientia probabitur tibi.* — Nimirum sensit se magna dicturum, sed tumentis corde hoc quod de semetipso sublimiter aestimavit, tacere non potuit, et idcirco quod rectum sensit, laudando praecurrit, quia jam quidem divino iudicio reus esset, si magna de se saltem silendo sensisset. Ante subtile enim veritatis examen securi omnino non sumus, etiam si humano iudicio quod in nobis reprehendi debeat non habemus. Sequitur:

VERS. 5. *Deus potentes non abjicit, cum et ipse sit potens.* — In usu vitae mortalis quaedam ex semetipsis sunt noxia, quaedam vero ex his quae circa ipsa versantur. Ex semetipsis quaedam sunt noxia, sicut peccata atque flagitia; quaedam vero nonnunquam nobis ex his quae circa ipsa sunt nocent, sicut temporalis potentia vel copula conjugalis. Bonum namque est, conjugium sed mala sunt quae circa illud ex hujus mundi cura succrescunt. Unde et Paulus ait: « Qui autem cum uxore est, cogitat quae sunt mundi, quomodo placeat uxori (I Cor. vii, 33). » Magna est etiam potentia temporalis, quia habet Deum meritum suum, de bona administratione regiminis. Nonnunquam tamen eo ipso quo praeminet caeteris, elationis cogitatione intumescit, subjectos despicit, ex aequo

respicere caeteros dedignatur, sicque usque ad ejus similitudinem ducitur, de quo scriptum est: « Omne sublime videt, et ipse est rex super universos filios superbiae (Job. xli, 25), » et de cujus corpore dicitur: « Generatio cujus excelsi sunt oculi, et palpebrae ejus in alta surrectae (Prov. xxx, 13). » Deum quippe imitari desiderat quia, fastigium potentiae alienis intentus utilitatibus, et non suis elatus laudibus, administrat; qui praelatus caeteris prodesse appetit, non praeesse. Tumoris namque elatio, non ordo potestatis, in crimine est, potentiam Deus tribuit, elationem vero potentiae malitia nostrae mentis invenit. Tollamus ergo quod de nostro contulimus, et bona sunt quae Deo largiente possidemus. Sequitur:

VERS. 6. *Sed non salvat impios, et iudicium pauperibus tribuit.* — Scriptura sacra plerumque pauperes humiles vocare consuevit. Unde in Evangelio cum adjectione spiritus nominantur, dum dicitur: « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum (Matth. iii, 5). » Quia enim divitiae visibiliter potentes ostendunt, apud semetipsos pauperes sunt, qui elati in suis conscientiis non sunt. Eos vero impios vocat, qui aut a fidei pietate disjuncti sunt, aut in hoc quod fideliter credunt, pravis sibi moribus contradicunt. Omnipotens Deus elatos destruit, humiles vero per iudicium liberos reddit, vel certe iudicium pauperibus tribuit, quia hi qui nequiter opprimuntur, ipsi tunc super oppressores suos iudices veniunt. Sequitur:

VERS. 7. *Non auferet a justo oculos suos, et reges in solio suo collocat in perpetuum et illi eriguntur.* — Abstulisse enim a justis oculos suos fortasse Dominus creditur, quia in justorum crudelitibus hic sine vindicta lacerantur, sed famulos suos tunc magis respicit, cum injuste eos nequitia persequentis affligit. Videns enim quod humiliter tolerant, nimirum jam praevidet, quid illic eis misericorditer recompenset. Reges autem bene sancti viri Scripturae sacrae testimonio vocantur, quia tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regendo praeesse noverunt. Quia igitur ab hac potestate regiminis, ad potestatem transeunt retributionis dicatur recte: *Reges in solio collocat in perpetuum.* Semetipsos enim regendo ad tempus fatigati sunt, sed in regni erectionis internae solio in perpetuum collocantur, et eo illic accipiunt [incipiunt] alios digne iudicare, quo hic nesciunt semetipsis nequitur parcere. Hinc enim alias dicitur: « Donec justitia convertatur in iudicium (Ps. xciii, 15). » Apte autem in perpetuum subdens, apte quid dicat insinuat; si enim de terreni regni solio diceret, nullatenus in perpetuum subdidisset, quia quique illud arripiunt, profecto non in eo in perpetuum, sed temporaliter collocantur. Bene autem subdidit, et illic eriguntur, ac si intentioni audientis invenerit [innuerit] dicens: Quia hic humiliati sunt, illic eriguntur. Sanctis namque viris iste locus humilitatis est, ut ille sit celsitudinis. Unde

alias scriptum est: « Humiliasti nos in loco afflictionis (Ps. XLIII, 20). » Sequitur:

VERS. 8, 9. *Et, si fuerint in catenis, et vinciantur funibus pauperlatis, indicabit eis opera eorum, et scelera eorum, quia violenti fuerunt.* — Catenæ obligationis sunt, ipsa adhuc retentio peregrinationis. Ligatum se his catenis Paulus aspexerat, cum dicebat: « Desiderium habens dissolvi, et cum Christo esse (Philip. I, 23). » Paupertatis funibus victum se esse cernebat, quando veras divitias intuens, eas etiam discipulis exorabat, dicens: « Ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis (Ephes. I, 14). » Bene autem post ista subditur: *Indicavit eis opera eorum, quia violenti fuerunt.* Cum enim supernam gloriam magis amando cognoscimus, tunc mala, quæ egimus, graviora fuisse sentimus. Unde et Paulus post perceptam gratiam supernorum, ea quæ in se studia virtutum crediderat fuisse, jam scelera cognoscebat dicens: « Qui prius fui blasphemus, et persecutor et contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate (Tim. I, 13). » Vel certe. « Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta (Philip. III, 7). » Sequitur:

VERS. 10. *Revelabit quoque aurem eorum ut corripiat, et loquetur ut revertantur ab iniquitate.* — Aurem revelare est intellectum cognitionis aperire; revelata vero aure unusquisque corripitur, quando intrinsecus æternorum bonorum desiderium percipit. Potest vero in catenis et funibus paupertatis, pœna etiam temporalis afflictionis intelligi. Quia sæpe jubentis verba non audiunt, ferientis verberibus admonentur, ut ad bona desideria pœna trahant quos præmia non invitant. Unde per Prophetam dicitur: « In freno et camo maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te (Psal. XXXI, 9). » Sequitur:

VERS. 11. *Si audierint et observaverint, complebunt dies suos in bono, et annos suos in gloria.* — Per bonum recta actio, per gloriam vero superna retributio designatur. Qui ergo obedire præceptis cœlestibus student, *dies in bono* contemplantur, *annos in gloria*, quia et cursum præsentis temporis in recto opere, et consummationem suam perficiunt felici retributione. Sequitur:

VERS. 12. *Si vero non audierint, transibunt per gladium, et consumerentur in stultitia.* — Quia et vindicta eos in tribulatione percutit, et finis in fatuitate concludit. Sunt etenim nonnulli quos a perditis moribus nec tormenta compescunt. De quibus per prophetam dicitur: « Percussisti eos, nec doluerunt, flagellasisti eos, et renuerunt suscipere disciplinam (Jer., V, 3). » Bene ergo dicitur, quod *per gladium transeunt, et (in stultitia consumerentur)*, quia peccata quæ flagellis emendare debuerant, flagellis exaggerant. Et hic jam ejus percussiones sentiunt, et illic justæ retributionis supplicia non evadunt, fatuitas quippe stultitiæ est, quod illas sic iniquitas obligat, ut a culpa eos nec pœna compescat. Sequitur:

VERS. 13. *Simulatores et callidi provocant iram Dei.* — Cum *simulatores* diceret, apte subjunxit, et *callidi*, quia nisi ingenio calleant, quod videri appetunt, congrue simulare non possunt. Sunt enim nonnulla vitæ quæ etiam a sensu tardioribus facile perpetrantur. Elatione namque intumescere, avaritiæ æstibus inhiare, luxuriæ pulsanti succumbere etiam quilibet obtusus potest. Simulationis vero falsitatem exsequi, nisi quis subtilioribus ingenii fuerit, non potest. Quisquis enim talis est, ad custodienda videlicet duo, continua observatione dividitur, ut callide noverit et occultare quod est, et ostentare quod non est. Iram quippe Dei mereri est, etiam nesciendo peccare: provocare vero est, mandatis illius sciendo contraire; scire bonum, sed despiciere; facere posse, sed non velle. De quibus voce Dominica dicitur: « Væ vobis, Scribæ et Pharisei, quia similes estis sepulcris dealbatis (Matth., XXIII, 27). » Sequitur: *Neque clamabunt cum vincti fuerint.* — Omnis iniquus, qui, cum iniquus sit, sanctus videri appetit, in flagelli percussione deprehensus, fateri quod iniquus est erubescit. Quasi liberi vero sumus, cum nulla correctione castigamur; quasi vincemur, cum flagello percussione astringimur. Vincti igitur tanto clamamus altius, quanto in percussione positi, peccata nostra veracius confitemur. Simulatores etiam deprehensi flagello percussione extremæ, quia confessionem puram vel afflicti exercere negligunt, quasi vincti clamare contemnunt, quamvis intelligi etiam aliter potest. Omnis enim qui, cum iniquus sit, dici sanctus ab hominibus non pertimescit, etsi iniquum se tacita cogitatione reprehendit, tamen dum sæpius sanctum, audire se cœperit, hoc quod de se intrinsecus tenebat amittit. Dum vero subita percussione feriuntur, iniquos se vel veraciter fateri, vel sicut sunt deprehendere omnino non possunt, quia videlicet sanctos se humana professione crediderunt. Quibus bene per prophetam dicitur: *Reditite, prædicatores, [Prævaricatores] ad cor (Isa. LXV, 8).* Sequitur:

VERS. 14. *Morientur in tempestate animæ eorum.* — Quasi tranquillum namque videbantur vivere, cum de sanctitatis curarent laude gaudere. Sed tempestate subita eorum anima moritur, quæ humanæ laudis pessima tranquillitate lætabatur. Hinc quippe eos turbo subito rapit percussione, quos arrogantia externi favoris extollit; et, dum amplectuntur in laude quod non sunt, repente in ultione quod sunt. Sequitur: *Et vita eorum inter effeminatos.* — Si enim viriliter viverent, laus transitoria nulla eos corruptione vitaret. Ut de electis Propheta persuadet dicens: « Viriliter agite, et confortetur cor vestrum (Psal. XXX, 25). » Igitur simulatorum vita *inter effeminatos* moritur, quia laudis luxuria corrupta reperitur, translatione vero alia non habetur, vita eorum *inter effeminatos*, sed vita eorum vulneretur ab angelis; utrumque tamen, etsi sermone discrepat, ratione concordat. Quia effeminatorum vitam angeli vulnerant, dum nuntii veritatis eam jaculis sanctæ prædicationis impu-

gnant. Quia igitur de damnatione reproborum quid agatur, audivimus, de ereptione humilium quid sequatur audiamus. Sequitur :

VERS. 15. *Eripiet pauperem de angustia sua.* — Pauper de angustia sua eripitur, cum unusquisque humilis de hac peregrinationis suae afflictione liberatur. Sequitur : *Et revelavit in tribulatione aurem ejus.* — Aurem in tribulatione revelare est auditum cordis verberum plagis aperire. Cum enim praecepta despiciamus, districtione nobiscum agitur, ut flagella timeamus. Sequitur :

VERS. 16. *Igitur salvabit te de ore angusto latissime.* — Omnis qui viam vitae deserens, in peccatorum se tenebras dejicit, semetipsum quasi in puteum vel in foveam mersit. Si vero diutina perperatione etiam consuetudine iniquitatis opprimitur, ne ad superiora jam possit exurgere, quasi angusto ore putei coarctatur. Unde David propheta sub specie peccantium exorat, dicens : « Non me demergat tempestas aquae, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me putens os suum (Psal. LXXIII, 16). » Latissime quippe de ore angusto salvatur, qui et post iniquitatum jugum, ad libertatem boni operis poenitentia reducitur. David propheta conclusionem angustioris aspexerat, cum dicebat : « Salvam fecisti de necessitatibus animam meam, nec conclusisti me in manus inimici (Psal. xxx, 8, 9). » Latissime autem salvatum se noverat, cum subderet dicens : « Stataisti in loco spatioso pedes meos (Ibid.). » Sequitur : *Et non habente fundamentum super se.* — Omne peccatum fundamentum non habet, quia non ex propria natura subsistit. Malum quippe sine substantia est, quod tamen utcumque sit, in boni natura coalescit. Quem enim rapit iniquitas, infernus absorbet. Aliter. Infernus vero non habere fundum recte creditur, quia quisque ab illo rapitur, in immenso devoratur. Aliter. Nam sicut quis in puteo mergitur, putei fundo retinetur, ita corruens quasi in quodam fundi loco consisteret anima, si semel lapsa in aliqua se peccati mensura retineret. Sed cum peccato in quo labitur, non potest esse contenta, dum quotidie ad deteriora dejicitur, quasi in puteum cecidit, fundum non invenit quo figatur. Esset enim fundus putei, si fuisset mensura peccati. Sequitur : *Requies autem mensurae erit plena pinguedine.* — Requies mensurae est refectio satietatis internae, quae pinguedine plena dicitur, quia in aeternae voluntatis praeparatur (59). Hujus mensurae epulas esuriebat Propheta cum diceret : « Satiabor dum manifestatibus gloria tua (Psal. xvi, 25). » Sequitur :

VERS. 17. *Causa tua quasi impii judicata est, causam judiciumque recipies.* — Bonorum causa tristitia est, quorum causa quasi impii judicatur, quia eorum hic justitia paterno flagello fatigatur, ut ad ampliorem vigilantiam, non solum perceptione mandatorum, sed etiam verborum percussione doceantur. Sed *causam judiciumque* recipiunt, quia ex ea justitia quo modo vivunt, tunc in cul-

(59) Videtur hic verbum aliquod deesse.

mine judiciarum potestatis enitescunt, ut tanto tunc potentius cuncta judicent, quanto nunc in eis subtilius cuncta judicantur. Haec Eliu quando spondendo intulit, quae beatus Job semper credendo stabiliter tenuit. Sequitur :

VERS. 18. *Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas.* — Arrogantes enim irae motui deputant, quidquid a sancta Ecclesia geritur censura disciplinae, et quia humanae laudis appetitu benigni student semper apparere, nullos censent districtiois severitate corrigendos. Unde a bonis rectoribus, sicut superius dictum est, opprimi aestimant, quos invitos cernunt a vitiis coerceri. Auctore autem Domini quia in cunctis mundi partibus sancta Ecclesia culmine religionis excrevit, hanc ipsam temporalem potentiam, quia quidem bene utitur, obtrectando in vitium elationis inflectunt. Moraliter : Omnis per quem necesse est aliena vitia corrigi, semetipsum prius debet solerter intueri, ne dum alium ulciscitur, ipse ulciscendi furore superetur. Plerumque enim mentem sub obtentu justitiae irae immanitas vastat, et dum quasi saevit zelo rectitudinis, rabiem explet furoris, justaque si facere aestimat, quidquid ira nequiter dictat. Quia videlicet si is, qui corrigere nititur, ira superetur, opprimit antequam corrigat, et, dum plus quam debet accenditur, sub justae ultionis obtentu ad immanitatem crudelitatis effrenatur. Sequitur : *Nec multitudo locorum inclinet te.* — Ac si idem sanctae Ecclesiae humilitatem magis inter prospera conservanti arrogantium voce dicatur. Quia ubique fidei reverentia coleris, cave ne ejusdem reverentiae fastibus extollaris; quosdam quippe conspiciunt, quia sub religionis obtentu vitio elationis intumescunt, et quod in quibusdam jure reprehendunt, hoc injuste ad crimen omnium pertrahunt. Notandum vero quo I non ait : *Nec multitudo locorum extollat te*, sed ait : *Nec multitudo locorum inclinet te.* Omnis enim qui temporaliter extollitur, eo ipso quo extollitur, inclinatur : quia cum se exterius erigit, intus cadit. Moraliter : In tot quippe locis inclinamur, in quot supervacuis curis extendimur. Nam sicut locus est corporis, spatium corporale, ita locus est mentis unaquaqueque intentio cogitationis. Quae dum huc illucque impellitur, si dilectione aliqua cogitationis suae libenter occupatur, velut in loco quodam ponitur, ut quiescat, nam quoties victi taedio a cogitatione in cogitationem ducimur, quasi fessa mente de loco ad locum migramus. Tot itaque loca culmen mentis inclinant, quot subortae cogitationes unitatem bonae intentionis dissipant. Recta etenim mens staret, si uni cui debuerat cogitationi, semper inhaereret. Sequitur :

VERS. 19. *Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, et omnes robustos fortitudine.* — Quos alios esse Ecclesiae robustos accipimus, nisi eos qui ad vincenda mundi hujus desideria et coeptis sublimibus, et consummatis projectibus convalescunt?

Magnitudo itaque ejus in robustorum suorum vita consistit, quia tunc gloriosior redditur, cum pro defensione veritatis, ad mortem usque ab electis illius constanti virtute certatur. Arrogantes igitur viri, subductis de hoc mundo apostolis, subductis ad superna martyribus, quia fortasse doctores valentioresque præpositos abunde esse conspiciunt, quasi soli se remanisse intra Ecclesiam suspiciantur. Unde dum se preferunt ei, velut consulentes illudunt, dicentes: *Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, et omnes robustos fortitudine.* Ac si aperte exprobrationibus dicit: Nequaquam magnitudinem habere confidas, quia subductis prioribus partibus, jam non habes de quorum vita glorieris. Dicunt hæc profecto nescientes, quia omnipotens Deus Ecclesiam suam digna sine administratione non deserit; nam eum fortes ad præmium vocat, eorum vice debiles ad certamina roborat. Cum illos suscipiendo remunerat, istis laborum vires quas remuneret, subministrat. De quibus eidem sanctæ Ecclesiæ dicitur: « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii. Constitues eos principes super omnem terram (Psal. XLIV, 17) » Moraliter: Robusti quippe sunt motus cordis, cum nulla, nisi quæ virtutis sunt, sentiunt. Sed magnitudinem et robustos motus deponimus, quando pulsante vitio cogimur pensare quod sumus. Robustos motus deponimus, quando non jam de virtute attollimur, sed in culpa consentiendo obruendi ipsa qua quætimur, infirmitate formidamus. Ac si aperte diceretur: Omne quo intrinsecus de bona actione intueras reprime, et cordis motus quos ex recto opere robustos habueras, depone, quia jam in ipsa adversitatis tentatione consideras, quam frustra prius de te magna elatus aestimabas. Quæ videlicet magnitudo idcirco absque tribulatione deponenda dicitur, quia nimirum tentatione humilitas proficit. Prospera est ipsa adversitas, quæ mentem ab elatione custodit, sed tamen sine magna tribulatione non agitur, cum tranquilla mens irruente tentatione quasi repentino hoste turbatur. Sequitur:

VERS. 20. *Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.* — Ac si aperte arrogantes dicant: Ignorantiæ tuæ obscuritate non agas, ut in loco fortium rumerositatem subroges infirmorum. Populi quippe nomine designantur, qui quasi vulgari consuetudini dediti, in cunctis quæ appetunt, passim vivunt. Noctem vero protrahere est, ut pro robustis populi ascendant, si per negligentiam agitur, ut doctorum et fortium loca indocti ac debiles sortiantur. Populi pro robustis ascendant,

A quando hi qui vivere inique didicerunt, pastorum loca percipiunt, quod recte quidem dici poterant, si humiliter diceretur. Moraliter: Nox quippe protrahitur, cum suborta de tentatione tristitia consolatione concita non sinitur; nox protrahitur, quia mæror animi confusis cogitationibus elongatur. Nam, dum mens posita in tentatione, considerat quod a virtutis suæ pristina soliditate repellitur, superductis moribus, quasi quibusdam tenebris cæcatur, atque ab omni luce gaudii ejus oculus clauditur, dum sollicita trepidat ne, hoc quod esse dudum cæperat, funditus amittat. Unde et bene dicitur quod in hac nocte pro robustis populi ascendant, quia videlicet in hoc nemore tentationis pro robustis motibus cogitationes indignæ et multiplices in corde prosiliunt. Nam dum se in perturbatione conspicit, jam pœnæ amissæ quod fuerat, fluctus in se enumeros tumultusque coarctat. Ac si quippe diceret in tentatione deprehensus: citius tenebras mæroris incide, ne, qui in tranquillitate de te alta senseras, in perturbatione quoque deterius cogitationum te caligine confundas. Quod recte Eliu diceret, si tamen cui diceret sciret. Nam hæc beato Job tanta minus congruunt, quanto ab illo omnia altius sciuntur. Sequitur:

VERS. 21. *Cave ne declines ad iniquitatem, hanc enim cepisti sequi post miseriam.* — Hoc profecto arrogantes Ecclesiæ miseriam vocant quod despectam Deo ejus multitudinem suspiciantur, et eo illam altiore elatione contemnant, quo et despectam Deo funditus suspiciantur. His igitur figurata expositione transcurrais, jam nunc inferenda sunt quæ moraliter sentiuntur, ut figura Ecclesiæ cognita, quam expressam generaliter credimus audiamus etiam quod ex his verbis in singulis specialiter colligamus. Moraliter: Iniquitatem post miseriam sequitur, qui post mala quæ post correctionem sustinet ferventi corde, impatientiæ fastibus inflammatur. Quod beatum Job perpetrasse Eliu credit, quia eum, inter flagella positum, liberis effari vocibus audivit; videlicet nesciens quia, omne quod dixit, non hæc de iniquitate impatientiæ, sed de virtute veritatis protulit, qui ab interni judicis sententia nec cum se justificaret, erravit. Quid est hoc quod, dum ad eam declinari vetat, de ea protinus quasi ad quam declinatum jam fuerit, damnat; nisi quod arrogantes viri plus videri iudices quam consolatores volunt? Unde et nunquam ea districtis sententiis feriunt, quæ nata in corde suspiciantur, et prius quam certa sit culpa delinquentium, profertur invectionis districta verborum.

LIBER VICESIMUS SEPTIMUS,

VERS. 22. *Ecce, Deus excelsus in fortitudine sua, et nullus ei similis in legislatoribus.* — Hoc in loco Eliu Redemptoris nostri adventum humilem non

humilis conspicit, et eum prophetando prædicat, quem elatis motibus impugnat. Ac si dicat: Qui humilis videtur in infirmitate, excelsus manet in for-

titudine. Paulo etiam attestante, qui ait : « Quia A
etsi crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute
Dei (II Cor. XIII, 4). » Sequitur : *Nullus ei similis
in legislatoribus.* Legislator Moyses, legislator
Jōsus, legislatores etiam prophetæ. Legislatores
cunctos dicere possumus, quos ex lege scimus
admonuisse recta populum. Sed huic Mediatori *in
legislatoribus similis nullus est.* Quia isti gratuito
vocati ex peccatis ad innocentiam redeunt, et ab his
quæ in semetipsis experti sunt, prædicando alios
reducunt. Redemptor autem noster homo sine
peccato est, filius sine adoptione, nec perpetravit
unquam quod redarguit, et sic mundo ex humani-
tate loquitur, ut tamen eidem mundo ante sæcula
ex divinitate dominetur. Sequitur :

VERS. 23. *Quis poterit scrutari vias ejus, aut quis
ei dicere: Operatur iniquitatem?* — Ac si dicatur:
Cujus perscrutari actio non potest, quo pacto re-
prehendi potest? Nemo enim bene judicat quod
ignorat. Tanto ergo debemus sub ejus judiciis silen-
do quiescere, quanto et rationem judiciorum illius
nos cernimus non videre. Unde et bene subditur :

VERS. 24. *Memento quod ignores opus ejus, de
quo cecinerunt viri.* — In Scriptura sacra aliquan-
do viri angeli, aliquando autem perfectæ vitæ ho-
mines memorantur. Nam quia aliquando vir an-
gelus dicitur, Daniel propheta testatur, qui ait :
« Ecce vir Gabriel (Dan. IX, 21). » Rursus qui vi-
rorum nomine perfectæ vitæ homines exprimuntur,
in Proverbiis Sapientia loquitur dicens : « O
viri ad vos clamito (Pro. VIII, 4). » De Domino igitur
viri canunt, cum ejus nobis potentiam vel su-
perni spiritus, vel perfecti quique doctores inno-
tescunt. Sed tamen *opus ejus* ignoratur, quia ni-
mirum judicia illius ipsi etiam qui hunc predicant
impenetrata venerantur. Et sciunt ergo quæ prædi-
cant, et tamen ejus opera ignorant, quia co-
gnoscunt eos per gratiam a quo facti sunt. Hinc
Psalmista ait : « Qui posuit tenebras latibulum
suum (Psal. XVII, 12). » Et item : « Judicia tua aby-
sus multa (Psal. XXXV, 7). » Ac si aperte diceret :
De quo fortes quique locuti sunt, ejus opera tuæ
mentis oculis absconduntur, quia mensuram tuæ
notitiæ, eo quod huminate circumscribetis, tran-
seunt. Sequitur :

VERS. 25. *Omnes homines vident eum, unusquis-
que intuetur procul.* — Omnis homo eo ipso quo
rationalis est conditus, debet ex ratione colligere
eum qui se condidit Deum esse, quem nimirum
jam videre est, dominationem illius ratiocinando
conspicere, procul quippe eum intueri est, non
jam illum per speciem cernere, sed adhuc ex sola
operum suorum admiratione pensare. Procul
illum hic etiam electi conspiciunt, quia necdum
claritatis illius per acumen intimæ visionis appre-
dunt, cui est si jam per amorem juxta sunt, adhuc
tamen ab illo terrenæ habitationis pondere disjun-
guntur, quem nimirum reprobis etiam cum in judi-
cium venientem viderint, procul intuentur, quia non
eum in divinitatis forma, sed in sola, qua et com-
prehendi potuit, humanitate conspiciunt. Sequitur :

VERS. 26. *Ecce Deus magnus vincens scientiam
nostram.* — Superius dixerat : *Ecce Deus excelsus.*
Nunc iterum dicit : *Ecce Deus magnus.* Quid est,
quod de Deo loquens, *ecce* dicit, et *ecce* repetit,
nisi quod ecce dicimus de hac re quam in præ-
senti monstramus, et quia Deus ubique præsens
est, cum dicitur de illo, *ecce*, etiam non videntibus
adesse memoratur? Bene autem vincere eum nos-
tram scientiam narrat, quem videri ab hominibus
dixerat, quia etsi ex ratione conspicitur, magni-
tudo illius nulla nostri sensus subtilitate penetratur.
Sequitur : *Numerus annorum ejus inæstimabilis.*
— Dicere utcumque æternitatem voluit, et ipsam
æternitatis longitudinem annos vocavit. Cum enim
brevitatem temporis dilatare volumus, momenta
per horas, horas per dies, dies per menses, menses
autem per annos extendimus. Quia ergo amplum
quiddam dicere voluit, sed quid diceret latius non
invenit, Deo annos sine æstimatione numeri mul-
tiplicavit, dicens : *Numerus annorum ejus inæ-
stimabilis*, ut dum ea quæ apud se sunt prolixa
multiplicat; æternitatis longitudinem se mentiri
non posse infirmitas humana cognoscat. Sequitur :

VERS. 27. *Qui aufert stellas pluvie, et effundit
imbres ad instar gurgitum.* — Sunt enim in cœli
facie aliæ stellæ quas nulla pluvia subsequitur,
et aliæ prodeunt quæ arentem terram imbribus
infundunt. Igitur quoties in sancta Ecclesia recte
quidam vivunt sed tamen prædicare eandem rec-
titudinem nesciunt, stellæ quidem sunt, sed in sic-
citate aeris natæ, quia per exemplum bene viven-
di lucere cæteris possunt, sed per prædicationis
verbum pluere nequeunt. Cum vero in ea quidam
et recte vivunt, et aliis eandem rectitudinem
verbis prædicationis influunt, quasi ad profe-
rendas pluvias in cœlum stellæ producuntur; quæ
sic vitæ suæ meritis luceant ut etiam sermone
prædicationis pluant. An non in hoc cœlo astrum
pluvie Moyses exstitit? Sic quippe Isaias et
Jeremias, et cæteri prophetæ fuerunt, quorum
videlicet, animas ab hac corruptibili carne sus-
ceptas, quia ex præsentis vita superna judicia aufe-
runt, quasi a cœli facie stellæ pluvie subtrahun-
tur, et ad occultum astra redeunt, cum peractis
suis cursibus sanctorum animæ in thesauris dis-
positionis intimæ reconduntur. Sed, cum prophe-
tas abstulit, eorum vice Dominus apostolos misit,
qui in similitudinem gurgitum pluerent, id est
uberiore prædicatione emanarent. Possunt quoque
per stellas pluvie sancti apostoli designari. De
quibus Judææ reprobatae per Jeremiam dicitur :
« Prohibitæ sunt stellæ pluviarum et serotinus
imber non fuit (Jer. III, 3). » Stellas pluvie
ergo Dominus abstraxit, atque ad instar gurgi-
tum imbres fudit, quia cum Judæa prædicantes
apostolos abstulit, doctrina novæ gratiæ mun-
dum irrigavit. Sed ablatis stellis pluvie in mare
gurgitum imbres dedit, qui etiam reductis ad su-
perna apostolis, per expositorum sequentium lin-
guas, fluentia divinæ scientiæ diu abscondita lar-
giori effusione patefecit. Nam quod illi sub brevitate

locuti sunt, hoc exponendo isti multipliciter auxerunt. Sequitur :

Vers. 28. Qui de nubibus fluunt. — Hi quippe gurgites de nubibus fluunt, quia si ex sanctis apostolis vis intelligentiæ non inciperet, nequaquam per ora doctorum largior manaret. In Scriptura enim sacra aliquando per nubes, mobiles quique homines designantur, ut illud Salomonis :

« Qui observat ventum non seminat, et qui considerat nubes nunquam metit (*Eccle. xi, 4*). » Ventum immundos spiritus, nubes vero subjectos homines appellat. Aliquando prophetæ, ut illud ; « Tenebrosa aqua in nubibus aeris (*Psal. xvii, 12*). » Aliquando apostoli ut illud : « Mandabo nubibus meis, ne super eos pluant imbrem (*Isa. v, 6*). » Sequitur : *Quæ prætexunt cuncta desuper.* — Nubes cum super aerem prætexunt, si in cælo oculos attollimus, non cælum, sed ipsas intuemur. Quia ergo carnales homines sumus, cum superna appetere nitimur, quasi in cælum oculos levamus, et velut in cælum aciem tendimus, quia pressi usu eorum corporalium, doceri spiritualia conamur. Sed quia transire intellectus ad divina non sinitur, nisi prius per sanctorum præcedentium exempla formetur, quasi jam cælum noster oculus suspicit, sed nubes videt, quia comprehendere quæ Dei sunt, appetit ; sed vix mirari ea quæ hominibus collata sunt potest. Unde et alias dicitur : « Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis (*Psal. lxxv, 5*). » More enim nubium extensa desuper nos Patrum vita tegimur, ut ad fructum fecundi gericinis infundamur, et quasi intuentes cælum prius nubes aspiciamus, quia ante bonorum facta admirando cernimus, et post illa quæ sunt cœlestia experiendo penetramus. Sequitur :

Vers. 29. Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum. — Extendit nubes Dominus, dum ministris suis viam prædicationis aperiens, eos in mundi latitudine circumquaque diffudit. Bene autem dictum est : *Quasi tentorium suum.* Tentorium quippe in itinere poni solet, et cum prædicatores sancti in mundum mittuntur, iter Domino faciunt. Unde scriptum est : « Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam (*Mal. iii, 1*). » Et unde rursum per Psalmistam dicitur : « Iter facite ei qui ascendit super occasum (*Psal. lxxvii, 5*). » Iter quippe per eos agit, dum humanis cordibus eorum eloquio infundit, atque in hoc itinere tentorium Dei sunt. Hæc eadem corda sanctorum, quibus quasi in via quiescendo tegitur, dum per hæc ad mentes hominum veniens, agit quæ disposuit, et non videtur. Sequitur :

Vers. 30. Et fulgurare lumen suum desuper. — Quid enim sentire fulgura, nisi miracula debemus? De quibus per Psalmistam dicitur : « Fulgura multiplicabis, et conturbabis eos (*Psal. xvii, 15*). » Per has ergo nubes lumine suo fulgurat desuper, quia per prædicatores suos insensibilitatis nostræ tenebras etiam miraculis illustrat. Sequitur : *Cardines*

(60) *Vulg. In manibus.*

A quoque maris operiet. — Omnipotens enim Deus coruscantibus nubibus cardines maris operuit, quia emicantibus prædicatorum miraculis ad fidem etiam terminos mundi perduxit. Ecce enim pene cunctorum jam gentium corda penetravit. Ecce in una fide Orientis limitem Occidentisque conjunxit. Sequitur :

Vers. 31. Per hæc enim judicat populos, et dat escas multis mortalibus. — Per hæc, nimirum verba prædicatorum, id est, guttas nivium, per hæc, fulgura miraculorum, Deus *populos judicat*, quia eorum terrore ad pœnitentiam vocat. Nam, dum superna audiunt, dum mira opera attendunt; mox ad corda sua redeunt, et sese de antea actis pravitatibus affligentes, æterna tormenta pertimescunt, sed per easdem nubes per quas terror affligitur, etiam esca datur, quæ magna prædicatorum dispensatio est, ut sic sciant superbientium mentes affligere, ut etiam afflictas noverint consolationis eloquio nutrire, quatenus et peccantes de æternis suppliciis terreant, et pœnitentes de supernis regni gaudiis pascant. De hoc quippe iudicio dicitur : « Accipite Spiritum sanctum ; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta erunt (*Joan. xx, 23*). » De his quoque dicitur : « Date illis vos manducare (*Matth. xiv, 16*). » Ac si diceret : Si sanctos suos in ministerio prædicationis extendit, eorumque verba miraculis adjuvat, totius mundi limites advocat, per quæ et prius superbientes judicat, et post verbum consolationis nutriens in spe humiles roborat. Notandum quod non ait, omnibus, sed *multis*, quia videlicet scriptum est : « Non omnium est fides (*I Thess. iii, 2*) : » Et quibusdam dicitur : « Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis (*Joan. viii, 47*). Sequitur :

Vers. 32. Immanibus (60) abscondit lucem. — Immanes quippe sunt, qui se elatis cogitationibus abscondunt. Quos contra Isaias ait : « Væ qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismet ipsis prudentes (*Isa. v, 21*). » Quos contra etiam Paulus ait : « Nolite prudentes esse apud vosmet ipsos (*Rom. xii, 16*). » Sed his immanibus lux absconditur, quia nimirum superbientibus veritatis cognitio denegatur. Unde per semet ipsam Veritas dicit : « Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis (*Matth. xi, 25*). » Sequitur : *Et præcepit ei, ut rursus adveniat.* — Quia veritatis lumen, quod elatis occupatisque mentibus absconditur, afflictis humiliatisque revelatur. Lux quippe advenit, cum afflicta mens ipsas quas de perituris rebus tribulationum tenebras tolerat, agnoscit, quia nisi aliquid ex lumine interno perciperet, ne hoc ipsum, quia lumen perdiderat, videret. Quod specialiter intelligi etiam de Judæis potest, qui idcirco Redemptori nostro in carne venienti contradicere ausi sunt, quia apud semetipsos immanes exstiterunt. Sed his immanibus lux absconsa est, quia superbi lumen veri-

tatis dum persequuntur, amiserunt. Sed quia in finem mundi ad fidem recipiendi sunt, recte subjungitur : *Et præcepit ei ut rursus adveniat.* Unde et per Isaiam dicitur : « Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquæ salvæ fient (*Isa. x, 22*). Tunc quippe lux ad eos revertitur, cum ipsi ad confitendam Redemptoris nostri potentiam convertentur. Si autem *in manibus*, nequaquam per dativum casum unum nomen, sed duas partes orationis accipimus. Potest et aliter intelligi, quia *in manibus* lux absconditur, cum apud rectum iudicem iniqui quique in suis operibus cæcantur. Cui tamen præcipitur *ut rursus adveniat*, quia dum peccatores se a suis viribus salvari non posse cognoverint, gratiæ lumen accipiunt, et protectionis intimæ radiis illustrantur, ut majori ardore postmodum cœlestem patriam diligant, quam prius in terra delectatione flagrabant. Sed hæc cum de cœlesti patria loquimur, cum inesse mira claritate prodita angelorum agmina audimus, ad nosmetipsos mentem reducimur, et quod terrena gestamus, membra cogitamus. Qua consideratione permotum cor ac male sibi conscium trepidat, et tantæ illius quam audit patriæ civem se fieri posse desperat. Sequitur :

Vers. 33. Annuntiat de ea amico suo quod possessio ejus sit. — Amicus veritatis est rectæ amator actionis. Unde et ipsa Veritas discipulis dicit : « Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis (*Joan. xv, 14*). » Amicus quippe animi custos dicitur. De hac igitur luce æternæ patriæ amico suo Deus annuntiat quod possessio ejus sit, ut nequaquam se infirmitatis desperet, nequaquam hoc quod creatus, sed quod recreatus est, penset ; sed tanto certius sciat, quia illius lucis claritatem possideat, quanto nunc vitiorum pulsantium tenebras verius calcet. Sequitur : *Et ad eam possit ascendere.* — Quid enim difficilius quam homini, in terra edito terrenâ et fragilia membra gestanti, oculorum alta conscendere, supernorum spirituum arcana penetrare ? Sed eorundem spirituum ad nos Conditor venit, seque hominem etiam sub ipsis exhibuit. Sicut de illo Patri per Prophetam dicitur : « Minuisti eum paulo minus ad angelis (*Psal. viii, 6*). » Et quia inter nos et eosdem spiritus discordantes scandalum reperit, mira potentia, mirabili etiam pietate summa creans, imas suscipiens, una cum summis junxit. Hinc est enim quod, eodem Rege nato, angelorum chori in ejus annuntiatione prodeunt, hymnum dicunt, et de victa pravæ vitæ discordia hos, quos dudum desperaverant, cives agnoscunt, consono ore prædicantes : « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (*Luc. ii, 14*). » Is ergo qui propter nos minor angelis existit, æquales nos angelis virtute suæ minorationis fecit. Unde et moriendo docuit mortem non metui, resurgendo de vita confidi, ascendendo de cœlestis patriæ hereditate gloriari ; ut quo caput præiisse conspiciunt, illuc se subsequi et membra gratuletur. Unde bene et ab

A eodem nostro Capite dicitur : « Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilæ (*Luc. xvii, 37*). » Sequitur :

CAPUT XXXVII.

Vers. 1. Super hoc expavit cor meum. — Ac si dicat : In admirationis excessum se transtulit ; et quia novæ spei spiritu mens afflata est, semetipsam, qualis in vetusta cogitatione fuerat, reliquit quia pavor, dum mortem percutit, hanc a semetipsa alienam reddit. Nonnunquam Latini interpretes exstasim pavorem vocant. Sequitur : *Et motum est de loco suo.* — Locus quippe humani cordis delectatio est vitæ præsentis, sed cum divina aspiratione tangitur, locus nostri cordis fit amor æternitatis. Consideratione igitur internæ patriæ de loco suo animus movetur, quia derelictis infimis, in supernis cogitationibus ponitur. Sequitur :

Vers. 2. Audite auditionem in terrore vocis ejus. — Mos sacri eloquii est, ut cum audiri aliquid per auditum insinuat, audiri eundem auditum dicat. Sicut Habacuc ait : « Domine, audivi auditum tuum, et timui (*Habac. iii, 2*). » Notandum vero est quod vox Dei non in gaudio, sed *in terrore* audiri perhibetur, quia nimirum peccator quisque, dum sola quæ terrena sunt, cogitat, dum cor oppressum in infimis cogitationibus gestat, si repente divinæ gratiæ aspiratione tangitur, hoc ante omnia intelligit quod cuncta quæ ait districta æterni Judicis animadversione puniantur. Auditio igitur vocis Dei, prius *in terrore* fit, ut post vertatur in dulcedinem, qui ante nos districti iudicii timore castigat, ut jam castigatos supernæ dulcedinis consolatione reficiat. Sequitur : *Et sonum de ore illius procedentem.* — Sonus de ore Dei est vis timoris de superna irruens aspiratione, quia, cum nos de venturia Dominus aspirando replet, procul dubio de male gestis præteritis terret. Potest autem per os Dei unigenitus Filius designari. Os ergo Domini non immerito ipsum accipimus, per quem nobis omnia loquitur. Hinc est etiam quod propheta ait : « Os enim Domini locutum est (*Isa. i, 20*). » Per sonum vero oris, potest ejusdem Domini Spiritus sanctus designari. Unde et alias in ejusdem Spiritus significatione scriptum est : « Factus est repente de cœlo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis (*Act. ii, 2*). » Sonus igitur de ore Domini procedit, cum consubstantialis ei Spiritus ad nos per Filium veniens, surditatem nostræ insensibilitatis rumpit. Unde in Evangelio dicitur : « De meo accipiet et annuntiabit vobis (*Joan. xvi, 14*). » Potest ergo, et per terrorem vocis vis fortitudinis, et per sonum oris dulcedo consolationis intelligi, quia quos Spiritus sanctus replet, prius eos de terrena actione terrificat, et postmodum spe cœlestium consolatur, ut tantum post confitendo præmiis gaudeant, quanto prius sola supplicia conspiciendo metuebant. Sed quia sunt nonnulli qui Deum res humanas curare non æstimant, et eas ferre fortuitis motibus putant, sequitur :

Vers. 3. Subter omnes cœlos ipse considerat, et

lumen ipsius super terminos terræ.—Possunt cœli A nomine sancti prædicatores designari. Hinc enim scriptum est : « Cœli enarrant gloriam Dei (Psal. xviii, 2). » Sunt namque nonnulli, quia cum mira apostolorum opera audiunt, quia has virtutes nunc in Ecclesia non vident, subtractam ab Ecclesia supernam gratiam suspiciantur, nescientes quod sicut dicit Apostolus : « Linguae in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus (I Cor. xiv, 22). » Sed elevatis cœlis Dominus inferiora considerat, quia et ablati summis prædicatoribus incessanter etiam infima nostræ infirmitatis curat. Et quasi *subter cœlos lumen illius terræ terminos* respicit, quia post sublimem vitam præcedentium etiam peccatorum mores actusque gratiæ suæ illustratione comprehendit. Qui etsi virtutum signa nunc per vitam fidelium crebro non exerit, ab eisdem tamen fidelibus per virtutem operum nunquam recedit. Potest etiam intelligi *lumen illius super terminos terræ*, quod prædicatio supernæ gratiæ dum gentes ad fidem colligit, intra semetipsam mundi limites clausit. Vel certe termini terræ sunt fines hominum peccatorum, et sæpe contingit, ut plerique Deum deserant, et vitæ suæ tempora in desideriis carnalibus expendant. Sed tamen cum superna gratia respicit, in extremis suis ad Deum redeunt, quæ sint iudicia æterna cognoscunt, evincta quæ se perverse egisse meminerunt fletibus puniunt, atque hæc vere se insequi rectis operibus ostendunt, quibus subsequente justitia profecto totum dimittitur, quod ante deliquerunt. Hinc etiam per prophetiæ spiritum Anna dicit : » Dominus judicabit fines terræ (I Reg. ii, 40). »

VERS. 4. *Post eum rugiet sonitus.* — Quem enim Dominus illustrando repleverit, ejus vitam procul dubio in lamentum vertit, atque illuminatæ menti, quo magis æterna supplicia insinuat, eo hanc durius de transacta nequitia gemitibus fatigat. Sequitur : *Tonabit voce magnitudinis suæ.*—Voce enim magnitudinis Deus tonat, cum se nobis bene jam per lamenta præparatis, quam sit magnus in supernis insinuat. Quasi enim de cœlo tonitruus procedit, cum nos incuria negligentiaque torpentes respectus gratiæ pavore subito percutit, atque in terra positi sonum de superioribus audimus. Quia terrena cogitantes superni terroris sonum repente pertimescimus. Sequitur : *Et non vastabitur cum audita fuerit vox ejus.* — Vox Domini auditur, cum gratiæ ejus aspiratio mente conspicitur, cum insensibilitas occultæ sorditatis rumpitur, et eor ad studium summi amoris excitatum, virtutis intimæ clamore penetratur. Sed istam vocem supervenientis spiritus, qui se in aure cordis insinuat, nec ipsa mens quæ per hanc illustrata fuerat, investigat. Pensare enim non valet invisibilis virtus, quibus sibi meatibus influat, quibus a se modis veniat, quibus recedat. Unde bene per Joannem dicitur : « Spiritus ubi vult spirat ; et vocem ejus audis, sed non scis unde veniat, et quo vadat (Joan. iii, 8). » Sequitur :

VERS. 5. *Tonabit Deus in voce sua mirabiliter.*

A — In voce Deus mirabiliter tonat, quia vi corda nostra incomprehensibiliter penetrat, quæ dum latentibus motibus premit in timore quanto ardore sequendus sit, aliquo modo silenter clamat. Sequitur : *Qui facit magna et inscrutabilia.* — Ut enim homo terrenis usibus deditus, iniquis desideriis pressus, subito ad nova efferveat atque ad consuetam frigescat, exterioribus curis renuntians, internis contemplationibus anhelat. Quis hanc virtutem supernæ vocis considerare sufficiat, quis considerando comprehendat ? Magna sunt quæ per vocem suam Dominus facit, sed minus magna essent, si perscrutari potuissent. Sequitur :

VERS. 6. *Qui præcipit nivi ut descendat in terram.*

B — Quia Psalmista ait : « Lavabis me et super nivem dealbabor (Psal. l, 9). » Quid hoc loco per nivem, nisi per lucem justitiæ candida accipimus corda sanctorum ? Aquæ autem ductæ in superioribus constipantur, ut nives fiant ; sed cum ipsæ nives ad terram veniunt, in aquarum iterum liquorem vertuntur. Aquæ igitur sunt prædicatorum mentes, quæ, dum ad contemplanda superna se erigunt, altiori intellectu solidantur, eumque in summa consideratione rapiuntur, virtutem confirmationis accipiunt. Sed quia adhuc in terris fraterna dilectione retinentur, semetipsas ab alto intellectu modificant, et infirmis humiliter prædicantes, more nivium corda arenarum liquefacta irigunt. Nives ergo ad terram de cœlestibus veniunt, cum sublimia corda sanctorum, quæ jam solida contemplatione pascuntur, pro fraterna charitate ad humilia prædicationis verba descendunt. Sicut enim nix, cum jacet, operit, cum vero liquatur, rigat, ita sanctorum virtus et per infirmitatem suam apud Deum vitam peccatoris protegit, et per condescensionem suam quasi liquefacta arenam terram, ut fructus ferat, infundit. Sequitur : *Et hiems pluvias.*—Hiems est quippe vita præsens, in qua nos etsi jam spes ad superna erigit, adhuc tamen mortalitatis nostræ frigidus torpor astringit, quia scriptum est : « Corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (Sap. ix, 15). » Habet autem hæc hiems pluvias, rectorum procul dubio prædicationes. De quibus videlicet pluvias, per Moysen dicitur : « Expectetur sicut pluvia eloquium meum, et descendant sicut ros verba mea (Deut. xxxii, 2). » Et nimirum pluvie hiemi congruunt,estate cessabunt, quia nunc cum carnalium oculis vita cœlestis absconditur, necesse est ut sanctorum nobis prædicationibus irroretur. Cum vero æterni iudicii aestus incandaverit, nullus verba prædicantium necessaria tunc habebit, quia veniente iudicio, ad eor suam quisque reducitur, ut sancta jam eum agere non valet, sentiat. Sequitur : *Et imber fortitudinis suæ.* — Imber quippe fortitudinis Dei est prædicatio divinitatis, nam imber infirmitatis ejus prædicatio incarnationis. De qua per Paulum dicitur : « Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus (I Cor. i, 25). » Et rursum : « Si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei (I Cor.

xiii, 4).» Sic autem sancti viri humanitatis ejus infirma prædicant, ut auditorum suorum cordibus, etiam divinitatis fortia infundant. Audiamus per tonitruum nobis imbrem fortitudinis. « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (*Joan.* i, 1). » Audiamus etiam imbrem infirmitatis. « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (*Ibid.*, 14). » Sequitur :

VERS. 7. *Quia in manu hominum omnium signat ut noverint singuli opera sua.* — Dum ergo imber fortitudinis in terra descendit, in manu uniuscujusque signatur, ut sua opera sciat, quia dum virtus incomprehensibilis majestatis agnoscitur, ab unoquoque subtilius sua vita pensatur. Creator namque omnipotens a cunctis insensibilibus, irrationabilibusque distractum, rationalem creaturam hominem condidit, quatenus quod egerit ignorare non posset. Naturæ enim lege scire compellitur, seu primum sive rectum sit quod operatur. Nam si bona facere se nesciunt, cur de aliquibus factis in ostentationem gloriantur? Rursum si mala se agere ignorant, cur in eisdem factis alienos oculos declinant? Eo enim ipso quod rationalem creaturam Deus hominem condidit, in manu omnium signat, ut noverint singuli opera sua. Sequitur :

VERS. 8. *Ingredietur bestia latibulum suum, et in antro suo morabitur.* — Quis alius nomine bestię, nisi antiquus hostis accipitur, qui deceptionem primi hominis sævus impellit, et integritatem vitę illius male suadendo laniavit? Contra quem prophetę vocibus de sancta electorum Ecclesia in antiquo statu restauranda promittitur, et mala bestia non transibit per eam. Sed hæc bestia, cum post Redemptoris adventum, post prædicatorum voces quasi post tonitruum nubium, in fine mundi illum damnatum hominem, qui Antichristus vocatur, invaserit : quid aliud quam latibulum suum ingreditur, ut in antro proprio demoretur? Vas quippe illud diaboli antrum ac latibulum bestię est, ut insidians hominibus viam hujus vitę carpentibus, in illo et per signa lateat, et per malitiam occidat. Qui tamen omnium reproborum corda etiam nunc, priusquam apertus appareat, possidet, easque per occultam malitiam quasi proprium antrum tenet, atque ad omne quod nocere bonis appetit, in eorum se obscuris mentibus abscondit. An Judæorum persequentium corda antrum hujus bestię non fuerunt, in quorum diu consiliis latuit, sed repente vocibus erupit clamantium : « Crucifige, crucifige (*Joan.* xix, 6). » Hinc scriptum est : « Posuit tenebras, et facta est nox (*Psal.* cxxx, 20). » Notandum vero magnopere æstimo quod hæc bestia non solum antrum suum ingredi, sed in eo etiam morari perhibetur. Intrare ergo in mentes bonorum potest, sed in eis morari non potest, quia cor justı hujus bestię antrum non est. Quos enim quasi proprium antrum possidet, eorum mentes procul dubio immorans, tenet : quia prius in eis cogitationes usque ad ini-

qua desideria, et post iniqua desideria usque ad nequissima opera ducit. Sequitur :

VERS. 9. *Ab interioribus ingredietur tempestas, et ab arcturo frigus.* — Quia igitur interiora austri sol ferventior tenet, in arcturo vero cursum omnimodo non habet, interiorum nomine plebs judaica, arcturi vero vocabulo, hoc in loco populus gentilis exprimitur. Hi enim qui unum atque invisibilem Deum noverant, ejusque legi saltem carnaliter serviebant, quasi sub meridiano sole ferventes in fidei calore elevabantur. Gentiles autem, quia nullam scientiam supernę cogitationis attigerant, velut sine sole frigidi sub aquilone manebant. A Judæis surgit malitia persequens, et a gentilibus potestas premens, dum quod Judæa occidere Christum ex invidia petiit, hoc gentilis judex Romana auctoritate perpetravit. Sequitur :

VERS. 10. *Flante Deo concrescit gelu,* — quia quo fidelium cordibus sanctus Spiritus aspiravit, quo majora virtutum miracula contulit, eo infidelium mentibus gravioris invidię torpor excrevit, atque inde contra Deum plebs infidelis obduruit, unde humiles [humilis] populi [populus] arctam duritiam, quę se astrinxerat, emollivit. Sequitur : *Et rursus latissimę funduntur aquę.* — Post gelu quippe Dominus latissimas aquas fudit, quia postquam Judæorum sævitia usque ad mortem pertulit, eorum corda protinus ab infidelitatis duritia, amoris sui aspiratione liquefecit. Hinc quidam Sapiens ait : « Sicut glacies in sereno, sic solventur peccata tua (*Eccli.* iii, 17). » Sequitur :

VERS. 11. *Fru mentum desiderat nubes.* — Quid enim quique electi sunt nisi frumenta Dei cęlestibus horreis recondenda? Quę nunc in tritura arę paleas tolerant, quia in hac purgatione sanctę Ecclesię mores contrarios reproborum portant. Sed hoc frumentum quousque ad perfectionem fructuum veniat, nubium pluvias exspectat, ut crescat. Quia bonorum mens prædicantium verbis infunditur, ne ab humore charitatis desideriorum carnalium sole sicceat. Unde et Dominus in Evangelio : « Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate Dominum messis ut mittat operarios in messem suam (*Matth.* ix, 37, 38). » Sequitur : *Et nubes spargunt lumen suum.* — Nubes enim lumen spargere est, prædicatores sanctos exempla vitę et loquendo et agendo dilatare. Sequitur :

VERS. 12. *Quę lustrat cuncta per circuitum, quocunque eas voluntas gubernandi direxerit.* — Nubes igitur Dei cuncta per circuitum lustrant, quia prædicationis luce mundi fines illuminant. Sed quia divinis nutibus subditę nequeunt explere quod volunt, ire non possunt, nisi qua eas voluntas gubernantis duxerit. Sequitur : *Ad omne quod præceperit eis super faciem orbis terrarum.* — Sæpe enim cum gubernantis voluntate perducuntur, aliter agere appetunt, sed aliter disponuntur. Nam plerumque quosdam auditores suos student blande corrigere, et tamen eorum sermo in asperitate ducitur ; plerumque

quosdam resecare aspere appetunt, sed tamen A eorum vigor per mansuetudinis spiritum refrenatur. Sicut ergo non possunt ire quo volunt, ita etiam nequeunt agere sicut volunt. Sequitur :

VERS. 13. *Sive in una tribu, sive in terra sua, seu in quocunque loco misericordiae suae eas jussit inveniri.* — Nubes quidem suas Dominus ducit, *sive in una tribu, sive in terra sua, seu in quocunque loco misericordiae suae eas usserit inveniri*, quia praedicatores Veteris Novique Testamenti, aliquando soli tribui Judae contulit, et Israel pene totum ex prava regum gubernatione reprobavit. Aliquando et *in terra sua* has pluere nubes facit, quia eundem Israel electum ad antiquam gratiam post corruptionem captivitatemque revocavit. Aliquando *loco suae misericordiae* eas clarescere vo- B luit, quia per praedicatorum sanctos etiam gentibus virtutum miracula ostendit, ut sola misericordia ab jugo erroris absolveret quos ingenti perfidiae ira deprimebat. Una quippe tribus profecto Judae intelligitur. Terra autem Dei simul omnis Judaea nominatur, locus vero misericordiae Dei est gentilitas, de qua dicit Apostolus : « Gentes autem super misericordia honorare Deum (Rom. xv, 9). » Sequitur :

VERS. 14. *Ausculata haec, Job, sta et considera miracula Dei.* — Quasi in comparatione sui jacentem vidit, quem ad verba tantae praedicationis ut staret, admonuit, sed licet Eliu bona quae dicit nesciat pensare cui dicit, nos tamen indagare verba doctrinae ejus subtiliter debemus. Stare C quippe est recta agere. Unde per Paulum dicitur : Qui se existimat stare videat ne cadat (I Cor. x, 12). » Jacentes ergo Dei miracula considerant, qui ejus potentiam sciendo pensant, sed vivendo non amant. Per contemplationem quidem in consideratione oculos tendunt, sed tamen per intentionem sese a terra non erigunt. Unde bene in Balac dicitur : « Qui cadens apertos oculos habet (Num. xxiv, 16). » Eliu itaque ista dicens, nequaquam credidit beatum Job vivendo tenuisse quod dixit. Sequitur :

VERS. 15. *Nunquid scis quando praecipit Deus pluvis, ut ostenderent lucem nubium ejus?* — Si nubes sancti praedicatores sunt, pluvis nubium sunt verba praedicationum. Sed cum nubes per aera transvolant, nisi pluvia deorsum veniat, ne- D scitur quantam aquarum immensitatem portant. Nisi coruscus inter pluvias erumpat, intelligi non valet quod in eis etiam claritatis latet. Quia nimirum praedicatores sancti si taceant, et nequaquam loquentes ostendant, quanta sit caelestis spei claritas quam in cordibus gestant, aut reliquis hominibus similes, aut longe his despectiores videntur. Cum autem aperire per praedicationem ceperint, quae sit supernae patriae remuneratio quam intrinsecus tenent, cum persecutione pressi in qua virtutis arce profecerint innotescunt. Sed plerumque praedicatores sancti ostendere semetipsos ut prosint, cupiunt, nec tamen possunt; plerumque latere ut quieti sint appetunt, nec tamen per-

PATROL. CXXXIII

mittuntur. Nemo igitur scit quando lucem pluvis ostendunt, cum nemo comprehendit quando Deus virtutem praedicationis praebet, ut praedicatorum gloria clarescat. Ac si ergo aperte dicat : Nunquid si venturos in mundum praedicatores jam conspicias, quando eos ad praedicandum Dominus repletionem Spiritus impellat, quibusve modis eorum vitae claritatem mundo innotescat, apprehendit? Sequitur :

VERS. 16. *Nunquid nosti semitas nubium magnas, et perfectas scientias ejus?* — Habent istae nubes semitas, subtilissimas, scilicet sanctae praedicationis vias. « Angusta » quippe « porta est, quae ducit ad vitam (Matth. vii, 14). » Quae semitae magnae sunt, quia quanto in praesenti vita pro ipsa vivendi custodia angustae sunt, tanto amplius in aeterna retributione dilatantur. Perfecta quippe scientia est scire omnia, et tamen juxta quemdam modum scientem se esse nescire, bona sollicitate agere, sed de suis scire nil esse. Hic Veritas ait : « Dum feceritis omnia quae praeccepta sunt vobis, dicite : Servi inutiles sumus (Luc. xvii, 10). » Et Paulus inquit : « Qui se existimat aliquid scire, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire (I Cor. viii, 2). » Ac si ergo diceret : Jam summa acta praedicatorum conspicias, qui postquam per scientiam ad alta se elevant, deorsum se humiliter per cognitionem suae ignorantiae inclinantur. Sequitur :

VERS. 17. *Nonne vestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra austro?* — Saepe beatum Job figuram sanctae Ecclesiae tenere jam diximus. Vestimenta vero Ecclesiae sunt omnes qui ei fidei adunatione junguntur. De quibus eisdem Ecclesiae per Prophetam Dominus dicit : « Vivo ego, omnibus his velut ornamento vestieris (Isa. xlix, 18). » Per austrum vero, qui nimirum calidus ventus est, non immerito sanctus Spiritus designatur, quo quisque, dum tangitur, ab iniquitatis suae torpore liberatur. Unde bene in canticis Canticorum dicitur : « Surge, aquilo, et veni; auster, perfla hortum meum, et fluant aromata illius (Cant. iv, 16). » Vestimenta ergo sanctae Ecclesiae calida sunt, dum terra austro perflatur, quia hi qui ei per fidem inhaerent ferventibus charitatis studiis inardescunt, dum eorum mens sancti Spiritus afflatu perfunditur. MORALITER. Unusquisque enim qui recte vivit, atque hoc et alios docere consuevit, quasi tot vestimenta habet quot auditores ei concorditer inhaerent : qui quidem more vestium, quasi per poros corporis calorem accipit, quia ad amorem Dei exemplo actionis impulsu exhortationis ignoscit. Qui velut frigus proprium respuit, dum a pristina iniquitate discedit calorem quem accipit, retinet, quia, in eo quem per praedicamenta sumpserit, fervore convalescit. Dum ergo verbo doctorum accenduntur auditores, quasi ex viventi corpore vestimenta calefiunt, sed dum ex profectu auditorum etiam vita docentium proficit, quasi ex calefactis vestimentis calor ad corpus redit. Sed nequaquam sibi doctores tribuant, quod per exhortationem suam ad summa proficere auditores

14

vident, quia nisi Spiritus sanctus eorum corda repleat, ad auditores corporea vox docentium incasum sonat. Postquam vero hæc fertiter dixit per arrogantiam, leviter motus irrisionis illico verba subjunxit, dicens :

VERS. 18. *Tu forsitan cum eo fabricatus es cælos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.* — Possunt per cælos hi, qui in cælestibus sunt conditi, angelici spiritus designari. Unde in oratione nostra dicere voce Veritatis instruimur : « Fiat voluntas tua, sicut in cælo et in terra (*Matth. vi, 10*). » Naturæ namque æris est rubigine difficile consumi, et virtutes angelicæ, quæ in divino amore fixæ perstiterunt, lapsis superbientibus angelis hoc in munere retributionis acceperunt, ut nulla jam rubigine subripiens culpæ mordeantur, ut in contemplatione Conditoris sine felicitatis fine permaneant, et in hoc quod sunt conditæ æterna subtilitate subsistant. Possunt etiam per cælos, ut sæpe diximus, electorum mentes exprimi a cunctis terrenis contagiis intimo amore suspensæ. Hinc dicitur : « Nostra conversatio in cælis est (*Philip. iii, 20*). » *Qui solidissimi quasi ære fusi sunt*, quia ab integritate cæptæ fortitudinis nulla mutabilitatis rubigine consumuntur. Sequitur :

VERS. 19. *Ostende nobis quid dicamus ei : Nos quippe involuti tenebris.* — Ac si dicat : Tu qui jam magna intelligentiæ luce perfrueris, docere nos qui ignorantie tenebris involvimur debes. Qui, mox ab irrisione resiliens, despiciendo subjungit :

VERS. 20. *Quis narrat ei quæ loquor ?* — Ac si aperte dicat : Quæ ego, ei de suis laudibus acute sentiens non audit, eloquor, qui hæc narrare, vel postquam audierit, potest ? Sequitur : *Etiamsi locutus fuerit homo, devorabitur.* — Omne quod aliquid devorat hoc introrsus trahens ab intuentium oculis occultat, et rem, quæ videri superficie potuit, in profundum rapit. Homo igitur, cum de Deo tacet per rationem in qua est conditus esse aliquid videtur. At si aliquid de Deo loqui cœperit illico quam nihil sit ostenditur, quia magnitudinis illius immensitate devoratur, et quasi in profundum raptus absconditur, quia fari ineffabilem cupiens, ipsa suæ ignorantie angustia deglutitur. Sed ecce æternitas tunc hominibus vere innotuit, cum se eis humanitate suscepta monstravit, quæ quia necdum revelata fuerat, de eisdem hominibus recte subjungitur :

VERS. 21. *At nunc non vident lucem,* De qua nimirum etiam per prophetam dicitur : « Populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam (*Isa. ix, 2*). » Sequitur : *Subito cogetur aer, cogetur in nubes.* — Aer quippe ita sua ipsa tenuitate spargitur, ut nulla firmitate solidetur, nubes autem tanto firmiores sunt quanto densiores. Quid ergo per aerem, nisi mentes sæcularium designantur ? Quæ innumeris hujus vitæ desideris deditæ, huc illucque more acris fluidæ disperguntur. Sed *aer in nubes cogitur*, cum fluxæ mentes per superni respectus gratiam virtutis soliditate roborantur, ut

(61) Hic deficit aliquod verbum.

A intra sinum cordis recta sentiendose colligant, et in vanis cogitationibus non liquescant. Sequitur : *Et ventus transiens fugavit eas.* Ventus quippe transiens est vita præsens. Ventus ergo transiens nubes fugat, quia mortalis vita percurrens prædicatores sanctos a nostris oculis corporaliter occultat. Sequitur :

VERS. 22. *Ab aquilone aurum veniet.* — Quid per aquilonem, nisi peccati frigore constricta gentilitas designatur ? Quam ille sub jugo suæ tyrannidis tenuit, qui dixit superbiens : « Sedebo in monte Testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo (*Isa. xvi, 14*). » Quid vero auri nomine, nisi animæ fideles exprimuntur ? De quibus per Jeremiam dicitur : B « Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus ? » (*Thren. iv, 1*.) Ab aquilone ergo aurum venire dicitur, quia per respectum gratiæ Redemptoris a gentilitate dudum perfidiæ torpore frigida, intra sanctam Ecclesiam pretiosa Deo vita fidelium multiplicatur. Hinc per Isaiam dicitur : « Dicam aquiloni, dicam et austro : Noli prohibere (*Isa. xliii, 6*). » Sequitur : *Et a Deo formidolosa laudatio.* — Sic enim a Deo dicitur, ac si ab his qui in parte Dei sunt, id est, fidelibus diceretur : Auro igitur ab aquilone veniente, a Deo formidolosa laudatio prodiit, quia, dum claritatem suæ fidei gentilitas abstulit, multitudo Hebræorum fidelium divina judicia pertimescendo laudavit. Sed quomodo ab aquilone aurum veniat, quomodo ab his qui sub Deo sunt, formidolosa laudatio erumpat, ipsa nobis historia sacri eloquii ostendat, ubi de Cornelii conversione narrat. Sed idcirco conversis gentibus, ab Hebræis jam fidelibus formidolosa laudatio prodiit, quia nimirum juste Judæa repulsa est, dum pia est gentilitas vocata, et damna suæ repulsionis timuit, dum lucra alienæ vocationis vidit. Sequitur :

VERS. 23. *Digne eum invenire non possumus.* — Et si invenire jam Deum possumus, non tam digne, quia quod in illo sentimus, ex fide, nondum ex specie. Sequitur : *Magnus fortitudine et judicio, et justitia, et enarrari non potest.* — *Magnus* quippe est *fortitudine*, quia fortem adversarium superat, et de domo illius vasa contumeliæ auferens, in misericordiæ vasa permutat. *Magnus judicio*, quia, etsi hic electos suos per adversa deprimat, hos quandoque in gloria æternæ prosperitatis extollit. *Magnus justitia*, quia, etsi hic diu tolerat, quandoque tamen sine termino reprobos damnat. *Enarrari non potest*, sentiri digne non valet, quanto minus dici ? Sed melius hinc utcumque dicimus, si sub considerationis ejus formidine admirando taceamus. Sequitur :

VERS. 24. *Ideo timebunt eum viri, et non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.* — Hoc loco Eliu eos qui ad intelligentiam sunt fortes appellat, et notandum quod non ait. Et non audebunt contemplari sapientes, quibus videlicet verbis peritos quidem, sed arrogantes (61). Eliu ergo dum multa fortiter sentit, in locutionis suæ fine se tetigit.

Viri namque arrogantes et docti cum recte non vivunt, sed tamen recta dicere doctrinæ impulsibus compelluntur, ipsi damnationis suæ aliquo modo præcones fiunt. Contemplari enim Dei sapientiam nequeunt, qui sibi sapientes videntur,

quia tanto ab ejus longe sunt, quanto apud semetipsos humiles non sunt, quia in eorum mentibus dum tumor elationis crescit, aciem contemplationis candit, et unde se lucere præ cæteris æstimant, inde se a lumine veritatis privant.

LIBER VICESIMUS OCTAVUS.

CAPUT XXXVIII.

VERS. 1. *Respondens autem Dominus Job de turbine, dixit.* — Aliter enim Dominus servis suis loquitur, cum eos intrinsecus per compunctionem promovet; aliter, cum per distractionem, ne extollantur, premit. In illa enim discit quod appetat, in ista quod metuat. Quia enim humiliandus erat beatus Job, qui, prostratus ulceribus, sic virtutibus stabat, ne robustissimum pectus ejus elationis tela confoderent, quod constabat certe quia illata vulnera non vicissent, ei profecto Dominus loqui de turbine perhibetur. Sciendum præterea est quod in duobus modis locutio divina distinguitur. Aut per semetipsum namque Dominus loquitur, aut per creaturam aliquam ejus ad nos verba formantur. Sed cum per semetipsum loquitur, sola nobis vi internæ inspirationis aperitur, verboque ejus sine verbis ac syllabis cor docetur. Dei enim locutio, ad nos intrinsecus facta, videtur potius quam auditur. Cum enim per angelum Dominus voluntatem suam indicat, aliquando eam verbis, aliquando rebus demonstrat; verbis, ut illud: « Et clarificavi, et iterum clarificabo (Joan. xii, 28); » rebus, ut Ezechiel, qui nil verbis audivit, electri tamen speciem in medio ignis vidit. In quibus itaque Mediator Dei et hominum demonstratur, aliquando verbis simul et rebus, ut illud: « Cum audisset Adam vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, » et reliqua (Gen. iii, 8). Aliquando imaginibus, sicut Jacob subnixam cælo scalam dormiens vidit (Gen. xxviii, 12), sicut Petrus linteum reptilibus plenum (Act. i, 14). Aliquando cælestibus substantiis, ut illud, de nube sonuit: « Hic est Filius meus dilectus (Matth. xvii, 5). » Aliquando terrenis substantiis, sicut Balaam corripuit in ore asinæ humana verba formans (Num. xxii, 28). Aliquando terrenis simul et cælestibus simul substantiis, sicut Moysi loquens ignem rubumque sociavit (Exod. iii, 3). Nonnunquam vero humanis cordibus etiam per angelos Deus secreta eorum præsentia virtutem suæ aspirationis infudit. Unde Zacharias ait: « Dixit ad me angelus qui loquebatur in me (Zach. i, 13); » et paulo post: « Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, » et reliqua (Zach. ii, 3). Utrum autem beato Job per semetipsum, an ei per angelum sit locutus, ambigitur. Sequitur:

VERS. 2. *Quis est iste involvens sententias sermo-*

nibus imperitis? — Quis est iste non dicimus, nisi de eo utique quem nescimus. Scire autem Dei approbare est; nescire reprobare. Unde quibusdam quos reprobat, dicit: « Nescio vos (Matth. xxv, 12): » in eo vero quod sententias, et non addidit quales, bonas utique accipimus, quas quidem imperitis asseritis sermonibus involutas, quia cum verbis jactantiæ fuerunt prolatae. Imperitiæ quippe vitium est, rectum non recte sapere, id est, cælesti donum ad appetitum terrenæ laudis inclinare. Sicut Apostolus ait: « Si quis se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire (I Cor. viii, 2). » Sequitur:

VERS. 3. *Accinge sicut vir lumbos tuos.* — Viri nimirum sunt, qui vias Domini fortibus et non dissolutis gressibus sequuntur, ut illud: « Viriliter agite (Psal. xxx, 25). » Et in Proverbiis. « O viri, ad vos clamito (Prov. viii, 4). » Lumbos vero accingere est, vel in opere luxuriam, vel in cogitatione refrenare. Hinc enim scriptum est: « Sint lumbi vestri præcincti (Luc. xii, 35). » Beato igitur Job præcipitur ut, quemadmodum prius luxuriam corruptionis vicerat, nunc etiam luxuriam restringat elationis. Hinc per Moysen dicitur: « Circumcidite præputia cordis vestri (Deut. x, 16). » Sequitur: *Interrogabo te, et responde mihi.* — Tribus modis nos Conditor interrogare consuevit: cum aut flagelli distractione nos percutit, et quanta nobis insit, vel desit, patientia ostendit, ut in beato Job ostenditur; aut, quædam quæ volumus præcipit, et nostram nobis obedientiam patefacit. Sicut Abraham terram suam jubetur egredi, unicumque immolare filium (Gen. xxii, 2). Aut aliqua nobis occulta aperit et aliqua abscondit, et mensura nobis nostræ humilitatis innotescit. Hinc scriptum est: « Palpebræ ejus interrogant filios hominum (Psal. x, 5). » Ac si ergo beato Job diceatur: Verbis ad sublimia consideranda te excito, et dum, ea quæ super te sunt, nescire perspicias, tibimetipsi te notiosem reddo. Tunc enim mihi vere respondes, si quæ ignoras intelligis. Sequitur:

VERS. 4. *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ?* — In Scriptura sacra quid aliud fundamenta quam prædicatores accipimus? Quos, dum primos Dominus in sancta Ecclesia posuit, tota in eis sequentis fabricæ structura surrexit. Hinc Psalmista ait: « Fundamenta ejus in montibus sanctis

(*Psal.* LXXXVI, 1). » Singulari autem numero fundamentum Dominus accipitur, de quo et Paulus ait: « Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus (*I Cor.* III, 11). » Ac si enim beato Job dicitur: Virtutem fortium considera, neque eorum ante sæcula Auctorem pensa, et cum eos quos in tempore condidi mirabiles suspicis, perpende quantum subdi debeas, quem Auctorem mirabilium sine tempore esse cognoscis. MORALITER. Si peccatoris animus pulvis est, dicente Psalmista: « Non sic impii, non sic, sed tanquam pulvis, » et reliqua (*Psal.* I, 4), nil obstat intelligi terram animam justii, de qua scriptum est: « Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, et generans herbam opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem (*Hebr.* VI, 7). » Sed hujus terræ fundamentum fides est. Cum enim non credenti æterna fides datur, ad ædificium subsequentis operis jam fundamentum ponitur. Cum autem ei qui venturi iudicii terrorem despicit, peccatis se carnis et spiritus audenter involvit, repente futurorum timor infunditur, ut bonæ vitæ surgat ædificium, jam fundamenta construuntur. Ac si ergo justificato peccatori Veritas dicat: Virtutes a me acceptas tibi non tribuas, noli contra me de meo munere extolli. Sequitur:

VERS. 5. *Indica mihi si habes intelligentiam: Quis posuit mensuras ejus, si nosti? Vel quis tendit super eam mensuram lineæ?* — In carnem autem Dominus ad Ecclesiam veniens mensuras terræ lineis mensus est, quia fines Ecclesiæ occulti iudicii subtilitate distinxit. Paulus namque apostolus, cum Macedoniæ prædicare negligeret, per visum illi apparuit vir Macedo qui diceret: « Transiens in Macedoniam adjuva nos (*Act.* XVI, 2). » At contra sicut scriptum est: « Tentabant apostoli ire in Bithyniam, et non permisit eos Spiritus Jesu (*Act.* XVI, 7). » Dum ergo prædicatores sancti et vocantur ad Macedoniam, et ab Asia prohibentur, ista occultarum mensurarum linea illic ducta est, hinc reducta. Intra has ergo mensuras sunt omnes electi, extra has omnes reprobi, etiamsi intra fidei limitem esse videantur. MORALITER. Quis enim terræ, id est, justæ animæ mensuras ponit, nisi Conditor noster, qui interni iudicii secreto moderamine, alii sermonem scientiæ, alii plenam fidem, alii gratiam sanitatum, alii operationem virtutum, alii prophetiam tribuit? (*I Cor.* XII, 8, 9, 10.) Sic itaque Creator noster ac dispensator cuncta moderatur, ut qui extolli poterat ex dono quod habet, humilietur ex virtute quam non habet. Sic unusquisque quod non accepit, in altero possideat, ut ipse alteri possidendo quod accepit humiliter impendat. Hinc Petrus ait: « Unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei (*I Petr.* IV, 10). » Super hanc enim terram linea tenditur, quando electæ unicuique animæ ad sumendam vivendi regulam Patrum præcedentium exempla monstrantur, ut ex illorum vita consideret quid

in suis actibus servet. Ideo enim per sacra eloquia subtilis ante nos sanctorum vita expanditur, ut nostra opera vel minora proficiant, vel majora moderentur, quatenus nec minus conetur explere mens quam sufficit, nec plus arripiat quam accepit. Sequitur:

VERS. 6. *Super quem bases illius solidatæ sunt?* — Subaudis, nisi super me, qui cuncta mirabiliter teneo, et bonis exterioribus intus principaliter originem præsto? Hujus terræ bases, sanctæ Ecclesiæ doctores sunt, qui dum recta prædicant et prædicationi suæ vivendo concordant, omne pondus Ecclesiæ fixa morum suorum gravitate sustentant. Possunt per bases etiam prophetæ signari, qui dum primi aperte de Dominica incarnatione locuti sunt, quasi quasdam bases eos conspicimus a fundamento surgere, et superpositæ fabricæ pondera sustinere. Unde ad Moysen Dominus cum tabernaculi tabulas erigi præcepit, fundi earum bases argenteas jubet. MORALITER. Bases uniuscujusque animæ sunt intentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes vero in intima intentione subsistunt. Et quia scriptum est: « Fundamentum aliud nemo potest ponere, » etc. (*I Cor.* III, 11), tunc bases in fundamento sunt, cum intentiones nostræ in Christo roborantur. Nam inaniter quislibet summa opera facit si tota intentione cordis veræ vitæ præmia non requirit. Sequitur: *Aut quis dimisit lapidem angularem ejus?* — Lapis angularis ille est de quo scriptum est: « Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, » etc. (*Psal.* CXVII, 22.) Qui dum in se Judaicum gentilemque populum suscepit, in una Ecclesiæ fabrica quasi duos parietes junxit. Hinc enim scriptum est: « Fecit utraque unum (*Ephes.* II, 14), » quia angulare se lapidem non solum in inferioribus, sed et in supernis exhibuit, quia et in terra plebi Israeliticæ nationes gentium et utraque simul angelis in cælo sociavit, eo quippe nato clamaverunt angeli: « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (*Luc.* II, 14). » MORALITER. Lapis angularis est ad sacra eloquia intellectus duplex, quia tunc divinitus dimittitur, quando nequaquam districto iudicio ignorantie suæ tenebris illigatur, sed quadam libertate perfruitur, dum in præceptis Dei sufficit vel exsequendo exteriora agere, vel contemplando interna sentire. Incarnatus enim Redemptor veniens utraque exhibuit, in se utraque sociavit, videlicet activam et contemplativam vitam, ad quod nunquam noster intellectus assurgeret, nisi ille ad suscipiendam nostram veniret naturam. Ac si ergo Dominus dicoret: Quis dimisit lapidem angularem nisi ego, unicum quem sine tempore genui, servandis hominibus cum tempore ostendi? In cujus vita discerent etiam diverse vivendi studia non discrepare. Sequitur:

VERS. 7. *Cum me laudarent simul astra matutina.* — Quia enim primi angeli conditi sunt, non immerito astra matutina vocantur, qui venturum diem

subsequentis sæculi per lucem sapientiæ existendo A prævenerunt. Bene autem additur *simul*, quia nimirum ipsi electi, angeli etiam cum redemptis, in fine mundi hominibus largitatem gratiæ supernæ glorificant, simul laudant, quia dum nos conspiciunt recipi, suum gaudent numerum repleti, dicentes : « Gloria in excelsis Deo, » etc. (*Luc. II, 14*). Aliter *matutina astra* dicuntur, quia sæpe ad exhortandos homines missi sunt ; et, dum venturum mane nuntiant, ab humanis cordibus præsentis vitæ tenebras fugant. Sequitur : *Et jubilarent omnes filii Dei*. — Jubilatio quippe dicitur, cum cordis lætitia, oris efficacia, non expletur. Laudent itaque angeli, qui jam tantæ claritatis latitudinem in sublimibus vident ; jubilent vero homines, qui adhuc inferioribus oris sui angustias sustinent. Quæ, quia certo futura Dominus noverat, non tam facienda insinuat quam facta narrat. Sequitur :

VERS. 8. *Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat quasi de vulva procedens?* — Quid enim mare, nisi persequentium turbas accipimus? Vulvæ enim nomine, occulta, et malitiosa, et carnalium cogitatio designatur. De hac vulva cordis iniquorum alias dicitur : « Conceptit dolorem, » etc. (*Psal. VII, 15*). Erumpebat enim mare quasi de vulva procedens, cum minarum sæcularium fluctus in sanctæ Ecclesiæ interitum sævirent ; sed auctore Deo ostiis conclusum est, quia contra tumores persequentium sancti viri oppositi sunt, ut eorum miraculis atque reverentia iræ persequentium frangerentur. Aliter : Per mare hoc sæculum accipere debemus : secundo contra hoc mare Dominus ostia opposuit, quia et prius humano generi præcepta legis, et postmodum novæ gratiæ Testamentum dedit. Prius enim Deus ab operibus iniquitatis prohibuit dicendo : « Non occides. Non mœchaberis, » etc. (*Exod. XX, 13, 14*). Postmodum etiam a cogitatione culpas constrinxit, dicendo : « Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, » etc. (*Matth. V, 28*) ; et : « Diligite inimicos vestros, » etc. (*Ibid. 44*). Ubi etiam tempus ostendit, cum de vulva procedere dixit. Quia videlicet tunc humano generi præceptis legis obviavit, quando dhuc sensum suæ origini vicinum quasi ab ortu proprio ad perfectum vitæ carnalis exiebat. De vulva quippe procedere est in lucem præsentis gloriæ carnaliter apparere. MORALITER. Quid est mare, nisi cor nostrum furore turbidum, rixis amarum, elatione superbiæ tumidum, fraude malitiæ obscurum ? Quod mare quantum sæviat attendit quisquis in se occultas cogitationum tentationes intelligit. Vulva enim pravæ cogitationis adolescentia est. De qua per Moysen Dominus dicit : « Sensus enim et cogitatio humanæ cordis prona est in malum ab adolescentia sua (*Gen. VII, 21*). » Corruptionis namque malum unusquisque nostrum ab ortu desideriorum carnalium sumpsit. Dominus autem *ostiis mare concludit*, quia pravis motibus claustra cordis inspirata formidine judicii et æterni tormenti immensi temporis pavore subjicit. Sequitur :

VERS. 9. *Cum ponerem nubem vestimentum ejus, et caligine illud quasi pannis in facie infantie obvolverem.* — Mare sæviens nube induitur, quia crudelitas persequentium stultitiæ suæ velamento vestitur. Interposita enim caligine infidelitatis suæ, perspicuam veritatis lucem videre non sufficit, et id quod agit per crudelitatis impulsus, per cæcitatatis suæ meritum non agnoscit. « Nam si cognovissent, » sicut ait Apostolus, « nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (*I Cor. II, 8*). » Hæc autem nubes non solum solet infideles extra positos premere, sed quosdam etiam viventes carnaliter intra Ecclesiam tenebrare. Hinc enim scriptum est : « Opposui nubem, ne transeat oratio (*Thren. III, 44*). » Qui enim terrena assidue cogitat, quia vult, hæc etiam tolerat in oratione cum non vult. Pannis quippe infantie pedes et brachia constringuntur. Quia ergo persecutores sanctæ Ecclesiæ puerilia sapiunt, justis semper nocere volunt, sed divina, dispensatione constricti, quia volunt brachia non extendunt, et si cuncta mala perpetrare leviter appetunt, nequaquam tamen implere cuncta quæ appetunt permittuntur. Aliter. *Nubem Deus vestimentum* posuit, dum populum Judæorum ab errore perfidiæ eripuit, nec tamen illis claritatem sui luminis patefecit, quasi ex tenebris eos abstulit, sed adhuc nube vestivit. Quem etiam verborum suorum caligine quasi pannis infantie involvit, dum non aperta spiritus prædicatione, sed præceptis litteræ astrinxit. Infirmus namque C populus cum præceptorum pannos nolens pertulit, ad firmiorem statum ex ipsa sua ligatione pervenit. Hinc est enim quod eis in lege « Oculum pro oculo (*Exod. XXI, 24*) » exigere præcipitur, et quandoque tamen revelata gratia percussi maxillam aliam jubentur præbere. MORALITER. Mare tumultuosum videlicet cogitationibus cor nostrum nube vestitur, quia ne in terrenam quietem pure conspiciat, inquietudinis suæ confusione tenebratur. Hoc mare caligine, quasi *infantia pannis* obvolvitur, quia a contemplandis sublimibus adhuc terrenis sensibus suæ infirmitatis ligatur. Hinc Paulus ait : « Videmus nunc per speculum in enigmate, » etc. (*I Cor. III, 12*). « Nunc cognosco ex parte, » etc. (*Ibid.*) ; et : « Cum essem parvulus, sapiebam ut parvulus, » etc. (*Ibid.*). Sequitur :

VERS. 10. *Circumdedi illud terminis meis.* — Terminis suis Dominus mare circumdat, quia iras persequentium judiciorum suorum dispensatione modificat, ut insani tumidi unda fervoris, pleno frangantur littore occultæ dispensationis. Aliter : Terminis illud Dominus circumdedit suis, quia præceptorum limite populum rudem ab immoratis [immoderatis] animi evagationibus cinxit. MORALITER. Terminis suis Dominus hoc mare circumdat, quia cor nostrum adhuc corruptionis suæ molestia et cura turbulentum sub mensura suæ contemplationis humiliat, ut licet plus appetat, ultra tamen quam sibi conceditur, non ascendat. Aliter : Furenti mari terminos imponit, quia cor nostrum tentationibus tumidum, occultis donorum

distributionibus mitigat, modo agens ne prava A suggestio ad delectationem veniat, modo pravam delectationem usque ad consensum venire prohibet. Sequitur : *Et posui vectem et ostia.* — Quid per ostia, nisi prædicatores sancti ? Quid per vectem, nisi incarnatus Dominus designatur ? Qui hæc videlicet ostia, contra sævientes maris impetum tanto valentiora opposuit, quanto eã sua observatione roboravit. Non enim immerito sancti ostia vocantur, quia et ingressum fidelibus aperiunt, et rursus sese perfidis, ne ingrediantur, opponunt. De quibus ostia exstitit Petrus qui Cornelium recipit et Simonem repulit dicens : « In veritate comperi quoniam non est personarum acceptor Deus (*Act. x, 34*). » Ostia etiam erant hujus Ecclesiæ quibus dicebat Dominus : « Quibus B remiseritis peccata remittuntur eis, » etc. (*Joan. xx, 22*). Aliter. Clausa namque ostia opposito vecte roborantur. Vectem ergo Dominus opposuit, quia contra lascivos motus humani generis Unigenitum misit, quia præcepta spiritalia quæ loquendo docuit agendo solidavit. Sequitur :

VERS. 11. *Hinc usque venies et non procedes amplius.* — Quia nimirum occulti iudicii mensura est, et quando persecutionis procella prosiliat, et quando conquiescat ; ne aut non exagitata electos non exerceat, aut non moderata in profundum mergat. Sequitur : *Et hic confringes tumente fluctus tuos.* — Cum vero notitia fidei usque ad persequentes extenditur, turbari maris timor sedatur, ibique fluctus suos mare frangit, qui ad cognitio-

nem veritatis veniens omne quod nequiter egit erubescit. Unde per Paulum quibusdam dicitur : « Quem ergo fructum habuistis tunc, in quibus nunc erubescitis ? » (*Rom. vi, 21*). Aliter. Mare quippe propria ostia transcendit, quia claustra legis oppositæ humani tumoris unda satiebat. At postquam mundus oppositum sibi Unigenitum reperit, elationis suæ impetum fregit, et transire non valuit, quia ejus fortitudine furoris sui terminum clausum invenit. Hinc enim scriptum est : « Mare vidit et fugit (*Psal. clxiii, 3*). » Possunt per ostia etiam apertæ passiones ejus non inconvenienter intelligi, quibus et occultum vectem posuit, quia eas ex invisibili divinitate roboravit. Contra quas mundi fluctus veniunt, sed fracti dissiliunt, quia superbi eas videndo despiciunt, sed earum vires experiendo pertimescunt. MORALITER. Quid per ostia, nisi virtutes ? Quid per vectem, nisi robor charitatis accipimus ? Facile autem omne virtutum bonum tentatione cordis irruente destruitur, nisi ab intimis fixa charitate solidetur. Unde et Paulus cum quibusdam ostia virtutum opponeret, robor vectis adjunxit, dicens : Super omnia autem charitatem habentes, quod est vinculum perfectionis (*Col. iii, 14*). » Quia ergo Dominus per inspiratæ charitatis fortitudinem nascentia in corde vitia reprimat, insurgentis maris impetum per obstructa claustra compescit. Beatus igitur Job, ne sibi tribuat quod contra procellas cordis fortiter stat, voce divina audiat : *Quis conclusit ostia mare ?* Et reliqua.

LIBER VICESIMUS NONUS.

VERS. 12. *Nunquid post ortum tuum præcepisti A diluculo, et ostendisti auroræ locum suum ?* — Subaudis, ut ego Ortus quippe divinitatis Domini ante et post non habet. Ortus vero humanitatis ejus, quia cœpit et desinit, et ante et post habere a tempore accepit. Sed quid dum ipse umbram nostræ temporalitatis suscipit, lumen nobis suæ æternitatis infudit, recte per hunc ortum, quem Creator sibi in tempore concedit, locum suum sine tempore aurora cognovit. Quia enim diluculum vel aurora a tenebris in lucem vertitur, non immerito diluculo vel auroræ nomine omnis Ecclesia electorum designatur, quæ ab infidelitatis nocte ad lucem fidei ducitur. Hinc enim scriptum est : « Quæ est ista quæ progreditur, quasi aurora consurgens ? » (*Cant. vi, 9*). Aliter. Aurora vel diluculum, noctem quidem præterisse nuntiant, nec tamen diei claritatem integram ostendunt ; sed, cum illam pellunt, hanc suscipiunt, lucem tenebris permistam tenent. Quid itaque in hac vita omnes, qui veritatem sequimur, nisi aurora vel diluculum sumus, quia et quædam jam quæ lucis

sunt agimus, et tamen quibusdam adhuc tenebrarum reliquiis non caremus ? Hinc scriptum est : « Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens (*Psal. xlii, 2*). » Paulus quoque ait : « Video aliam legem in membris meis repugnantem, » etc. (*Rom. vii, 23*) ; et rursus : « Nox præcessit, dies autem appropinquavit, etc. (*Rom. xiii, 12*). Dies autem sanctæ Ecclesiæ tunc erit, cum ei admista peccati umbra jam non erit. Locus autem hujus auroræ est perfecta claritas visionis internæ. Locus suum aurora considerat, quando sancta anima ad contemplandam Conditoris sui faciem flagrat, dicens : « Sitivit anima mea ad Deum vivum, » etc. (*Psal. xli, 3*). Hunc signat locum Dominus dicens : « Ubicumque fuerit corpus, » etc. (*Luc. xvii, 37*). B Quæ beatitudo futuræ retributionis, priusquam per corpus ipse innotesceret, in paucorum intellectu continuit. Sequitur :

VERS. 13. *Nunquid tenuisti concutiens extrema terræ, et excussisti impios ex ea ?* — Extrema terræ Dominus tenuit, quia in fine sæculorum ad destitutam jam et alienis regibus subditam Synagogam ve-

nit, atque ex illa *impios excussit*, quia spiritalia fidei prædicamenta renuentes, etiam a carnalis sacrificii gloria repulit. Aliter. Quia ex Judæa paucos abjectos et humiles elegit, *extrema terræ* tenuit; legis enim doctores deseruit, et piscatores tenuit, dumque ejus extrema tenet, ex ea *impios* excutit, quia dum infirmos fideles roborat, fortiter in illa infideles damnat. Res autem concutitur huc illucque ducta fatigatur. Concussa ergo Judæa fuerat, quæ per alios dicebat: « Quia bonus est (Joan. vii, 12); » et per alios resistebat, dicens: « Non, sed seducit turbas (Ibid.). » Aliter. *Extrema terræ* concussit et tenuit, quia cum infirma corda humilium pio timore terruit, nequaquam ea iudicio districto dereliquit. Inde enim multitudo credentium in Deum robustius stetit, unde in se humilia tenuit. Hinc Salomon ait: « Beatus vir qui semper est pavidus; qui autem mentis est duræ, corruet in malum (Prov. xxviii, 14). » Aliter terra, sanota Ecclesia. *Extrema igitur terræ* Dominus tenet et concutit, quia Ecclesiæ suæ ultima per adventum Antichristi persecutione immanissima turbare permittit. Et quia plerique intra Ecclesiam sunt, sicut Apostolus dicit: « Quia confitentur se nosse Deum, factis autem negant (Tit. i, 46). » *Impios* ergo ex ea Dominus excutit, quia hos quos nunc intima vitia possident, tunc in voraginem apertæ infidelitatis cadent, atque in acervum palearum transeunt. MORALITER. Per terram quippe homo infirma [infirma] sapiens designatur, cui peccanti dictum est: « Terra es, et in terram ibis (Gen. iii, 19). » In extrema utique vitæ, Dominus sæpe peccatores terrendo concutit, concutiendo convertit, convertendo tenet, atque ab eorum cordibus *impios cogitationum motus* evellit. Sequitur:

VERS. 14. *Restituetur ut lutum signaculum.* — Quid aliud Dominus plebem Israeliticam nisi lutum reperit, quam obsequiis gentilium deditam in Ægypto servientem lateribus invenit? Sed dum arcana secretorum et prophetas contulit, quid eam aliud quam servandi mysterii *signaculum* fecit? Quæ dum in Redemptorem suum postmodum credere noluit, terram potius quam veritatem diligens, dixit per sacerdotes suos: « Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, » etc (Joan. xi, 48.) Accepti verbi mysterio perdidit, et sola terrena sapere, quæ inquinant, elegit. Aliter: Hi qui nunc videntur in Ecclesiæ sinu *signaculum*, tunc ante oculos omnium restituuntur *ut lutum*. Solet sacra Scriptura pro fide appellare *signaculum*, pro iniquitate *lutum*. Unde et ab sponso suo Ecclesiæ dicitur: « Pone me ut *signaculum* super cor tuum (Cant. viii, 6). » Per *lutum* vero terrena contagia demonstrantur, attestante Psalmista, qui ait: « Eduxisti me de lacu miseræ et de luto fecis (Psal. xxxix, 3). » Multi enim o terrenis contagiis erepti, cælestis fidei sacramento signantur, sed apparent non tentati *signaculum*, qui erunt procul dubio tentati *lutum*. Ubi et recte dicitur *restituetur*. Quales enim ante fidem esse poterant, tales post reprobi invenientur. MORALITER. Hominem

A quippe Dominus, quem ad suam similitudinem condidit, quasi quoddam suæ potentis *signaculum* fecit, quod tamen *ut lutum restituetur*, quia licet æterna supplicia per conversionem fugiat, in ultione tamen perpetratæ superbis, carnis morte damnatur. Sequitur: *Et stabit sicut vestimentum.* — Impolita namque et grossiora vestimenta etiam cum induta fuerint, quia induendis membris bene applicata non inhærent, stare referuntur. Judæa igitur circa veritatis notitiam etiam cum servire videretur, *sicut vestimentum* stetit, quia per exteriora mandata servire se Domino ostendit, sed adhærere ei per charitatis intelligentiam noluit. Aliter: Tot nunc quasi vestibus sancta Ecclesia induitur, quot fidelium veneratione decoratur. Unde et ei ostensis gentibus a Domino per prophetam dicitur: « Vivo ego, quia his omnibus velut ornamento vestieris (Isa. xlix, 18). » Multis tamen quasi fidelibus nunc specie tenuis induitur, sed pulsante persecutionis impetu tunc eis exuta nudabitur. Stare vero hoc loco ponitur, in peccato persistere, ut illud: « In via peccatorum non stetit (Psal. i, 1), » vel certe sicut induta vestis tenditur, exuta fracta complicatur, ita unusquisque qui ab Ecclesia recesserit, contractus atque abjectus jacebit, qui, dum indueretur, decorus atque tensus fuit. Si vero stare intelligimus perdurare, sicut vestimentum stat quisque reprobis, quia in hac vita, quam diligit, brevi durat, ut illud: « Omnia sicut vestimentum veterascent, » etc., (Psal. ci, 27.) MORALITER. *Lutum* namque nostrum sicut *vestimentum* stare est usque ad resurrectionis tempus inane exutumque perdurare. Sequitur:

VERS. 15. *Auferetur ab impiis lux sua.* — Quia dum credere veritatem Judæi renuunt, cognitionem legis in perpetuum amittunt, et dum de accepta lege superbiunt, nimirum de scientiæ suæ gloria cæcantur. Scriptum quippe est: « Obscurentur oculi eorum ne videant (Psal. lxxvii, 24). » Et: « Excæca cor populi hujus, et aures ejus agrava (Isa. vi, 10). » Aliter: Neque enim eos nunc Dei lumen illustrat, qui iniquitatis suæ malignitatem fidei nomine palliant. Sunt vero nonnulli qui æterna quæ audiunt veraciter credunt, et tamen eidem quam tenent fidei male vivendo contradicunt. Qui, dum perversa agunt et tamen de Deo recta sentiunt, ne tenebrescant funditus, ex quadam parte fulgore luminis illustrantur. Qui plus terrena quam cælestia diligunt, pulsante persecutionis articulo, quod rectum credere videbantur amittunt. Quod maxime multipliciter in persecutione Antichristi agetur. Quanquam et in suis operatoribus ipse auctor iniquorum jam appareat, qui, dum venit, hinc Joannes ait: « Nunc Antichristi multi facti sunt (I Joan. ii, 18). » MORALITER. Mors enim carnis, quæ electos luci suæ restituit, lucem suam reprobis tollit. Lux namque superbientibus est gloria vitæ præsentis. Quæ ei lux tunc subtrahitur, cum per carnis interitum ad rationum suarum tenebras vocatur. Sequitur: *Et brachium excelsum conteretur.* — *Excelsum* quippe brachium

conteretur, quando prædicata fidei gratia superba legis operatio reprobatur, cum dicitur : « Ex operibus legis non justificabitur omnis caro (Rom. III, 20). » Aliter : Quid namque excelsum brachium accipitur, nisi superba Antichristi celsitudo ? quæ super reprobas mentes hominum, fastu gloriæ sæcularis erigitur, ita ut Deum se super homines mentiatur. Unde Paulus apostolus dicit : « Ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus (II Thess. II, 4). » « Quem Dominus Jesus Christus, » sicut idem ait Apostolus, « interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui (Ibid., 8). » Excelsum quippe brachium tunc confringitur, quia celsitudo cordis ultra naturæ ordinem violenter arrepta divinæ justitiæ modo dissipatur, ut quam se perverse in brevi erexerat, per pondus iudicii in æternum fracta cognoscat. Sequitur :

VERS. 16. *Nunquid ingressus es profundum maris ?* — Ac si dicat, ut ego. Si enim mare morè divini eloquii sæculum debet intelligi, nil prohibet profunda maris inferni claustra sentire. Quod profundum maris Dominus petiit, cum inferni novissima electorum suorum animas erepturus intravit. Unde et per prophetam dicitur : « Posuisti in profundum maris viam ut transirent liberati (Isa. V, 10). » MORALITER. Mare quippe est mens humana cujus profunda Deus ingreditur, quando prioris vitæ nequitas ad memoriam reducit, et fluctuantem in confusione sua animum concutit ? *Profundum maris* Deus intrat, quando etiam desperata corda permutat, vel cum cor sæculare humiliat, vel quando visitare mentis etiam pressas sceleribus non dedignatur. Sequitur : *Et in novissimis abyssi deambulasti ?* — Quod supra profundum maris dixerat, hoc aliis verbis replicans, *abyssi novissimum* vocat, quia sicut aqua um abyssus nulla nostra visione comprehenditur, ita occulta inferi nullo a nobis cogitationis sensu penetrantur, deambulare quippe non constricti, sed liberi est. Quia igitur Dominus nulla peccati vincula pertulit, in infernum deambulavit, liber quippe ad ligatos venit. Unde scriptum est : « Factus sum sine adiutorio inter mortuos liber (Psal. LXXXVII, 5). » Hinc Petrus ait : « Solutis inferni doloribus, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo (Act. II, 24). » Vel certe quia deambulando nos cum de loco ad locum ducimur, hic illicque præsentibus invenimur. Ambulasse in inferno Dominus dicitur, ut electis animabus in locis singulis per divinitatis potentiam præsens fuisse monstratur. MORALITER. Quid enim est abyssus nisi mens humana ? Quæ, dum semetipsam comprehendere non valet, sese in omne quod est velut obscura abyssus latet. Unde bene per prophetam dicitur : « Dedit abyssus vocem suam (Habac. III, 10). » *novissimis* ergo *abyssi* Deo deambulare est, et desperatas mentes visitationis suæ vestigiis tangendo mirabiliter reformare, atque post immensa scelera cor

(62) Desideratur hic substantivus in ablativo cujus modi potest esse (radiis).

A obscurum vitis tenebrosi visitationis timore r primere, et ad lamentum compunctionis provocare. De his gressibus Propheta ait : « Visi sunt ingressus tui, Deus, ingressus Dei mei (Psal. LXVII, 25). » Sequitur :

VERS. 17. *Nunquid apertæ tibi sunt portæ mortis et ostia tenebrosa vidisti ?* — Portæ enim mortis, potestates sunt adversæ, quas descendens Dominus aperuit, quia earum fortitudinem moriendo superavit, quæ appellatione quoque alia tenebrosa ostia vocantur, quia dum per occultationis suæ insidias non videntur, deceptis mentibus viam mortis aperuit. Quæ tenebrosa ostia Dominus videt, quia immundorum spirituum fraudulentam malitiam et respicit et premit, quæ tenebrosa ostia nos etiam cernimus, quando supernæ lucis (62) illustramur. Unde et per Prophetam dicitur : « Dominus mihi adiutor est, et ego videbo inimicos meos (Psal. CXVII, 7). » Hostes igitur nostros ipse videt, quia suos eos munere nobis visibiles facit. Vel certe *tenebrosa ostia* Dominus videt, cum claustra inferni penetrans, crudeles spiritus perculit, et mortis præpositos moriendo damnavit. MORALITER. Portæ enim mortis sunt cogitationes, quas Deo pandimus, quando eas in pœnitentia flendo confitemur. Tunc quippe viam sibi in portis mortis aperit, quando solutis pravis cogitationibus ad nos post confessionem venit. Tenebrosa namque ostia sunt latentia mortis mala, quæ et habere intrinsecus possunt, quæ tamen Dominus cernit, quando ea occulto respectu gratiæ destruit. Scriptum quippe est : « Rex qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo (Prov. XX, 8). » Sequitur :

VERS. 21. *Nunquid considerasti latitudinem terræ ?* — Dum enim Dominus angustias mortis petiit, fidem suam gentibus dilatavit, atque in innumera corda sanctam Ecclesiam extendit. Cui per prophetam dicitur : « Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas ; longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida. Ad dexteram enim et ad lævam penetrabis, et semen tuum gentes hæreditabit (Isa. LIV, 2, 3). » Pauci enim ex plebe Israelitica, ipso prædicante, crediderunt ; innumeri vero gentium populi viam vitæ illo moriente et resurgente secuti sunt. MORALITER. Nisi enim virtutes animi dilatarent, nequaquam Paulus Corinthiis diceret : « Dilatamini et vos, et nolite jugum ducere cum infidelibus (II Cor. VI, 13, 14). » Intuendum est quod dicitur, *considerasti*. Latitudo namque bonorum interior est, et nequaquam comprehenditur, nisi caute consideratur. Nam plerumque eos exterius inopia humiliat, pœnas cruciatus angustat. Sed tamen inter hæc semper interior fortitudo usque ad speranda cœlestia dilatatur. Scriptum namque est de apostolis : « Ibant gaudentes a conspectu consilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (Act. V, 41). » Sequitur :

VERS. 19. *Indica mihi, si nosti omnia, in qua via*

lux habitet, et tenebrarum quis locus sit. — Quid enim lucis nomine nisi justitia accipitur, et quid per tenebras, nisi iniquitas designatur? Unde quibusdam dicitur: « Eratis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino (*Ephes. v, 8*). » Et de quibusdam in peccato manentibus memoratur: « Qui dormiunt, nocte dormiunt (*I Thess. v, 7*). » Ac si beato Job diceretur: Si plenam te habere scientiam suspicaris, dic vel in cujus corde ea quæ nunc est malitia perseveret. Sequitur: *In qua via habitet lux*, id est, in cujus mentem veniens justitia impleat. Sequitur:

VERS. 20. *Et tenebris quis locus sit.* — Id est, in quo iniquitas cæca perduret. Sequitur: *Ut ducas unumquodque ad terminos suos*, — id est, ut dijudices, si, vel is qui nunc iniquus cernitur in hujus iniquitate vitam finiat, vel is qui justus cernitur extremitatem vitæ suæ cum justitiæ perfectione concludat. Sequitur: *Et intelligas semitas domus ejus.* — Id est, consideres atque discernas, vel cui bona actio perseverans æternam mansionem præstet in regno, vel quem usque ad terminum suum actio prava constringens in æternum damnet supplicium. Domus quippe pro mansionem ponitur, semita pro actione. Semita igitur ad domum ducit, quia actio ad mansionem pertrahit; sed quis hominum ista discussus dicat? quis ista saltem imperterritus audiat? Multos enim videmus justitiæ luce resplendere, et ad finem nequitiae suæ obscuritate tenebrari, et multos peccatorum tenebris obvolutos, et tamen juxta vitæ suæ terminum repente reddi luce justitiæ liberos, et multos viam justitiæ usque ad obitum tenere, et plerisque conspeximus usque ad exitum cæpta semel crimina sine cessatione cumulasse. Sequitur:

VERS. 21. *Sciebas tunc quod nasciturus esses, aut numerum dierum tuorum noveras?* — Ac si illi aperte diceret: Quid mirum, si terminum tuum non intelligis, qui nec initium comprehendis. Aliter: Homines quippe tunc esse incipiunt, cum in matrum suarum ventre nascuntur. Nam ipsa conceptio nativitas dicitur, juxta quod scriptum est: « Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est (*Matth. 1, 20*). » Et idcirco se nascituros nesciunt, quia nec priusquam creentur existunt. Deus vero, qui sine initio semper existit, præscivit de se hoc quod in uterum Virginis per initium sumpsit; et quia præscivit, disposuit; quia disposuit, nil profecto in humana forma sine sua voluntate toleravit. Sequitur:

VERS. 22. *Nunquid ingressus es thesauros nivis, et thesauros grandinis aspexisti?* — Quid aliud in nive vel grandine, nisi frigida ac dura intelligenda sunt corda pravorum? Sicut enim fervore charitas, sic solet in sacro eloquio frigore malitia designari. Scriptum quippe est: « Sicut frigidam facit cisterna aquam, sic frigidam facit animam malitia sua (*Jer. vi, 7*). » Et rursum: « Abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum (*Matth. xxiv, 12*). » In frigore enim nivis, vel in duritia grandinis, quid accipi potius potest quam vita

pravorum, quæ et torpore frigescit et per duritiæ malitiam percutitur. Sequitur:

VERS. 23. *Quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnæ et belli?* — Cum enim adversarius noster diabolus tentare nos nititur, pravorum moribus quasi suis contra nos armis utitur, per ipsos quippe nos sæviens cruciat, sed nesciens purgat. Peccatis namque nostris ipsis flagellum fiunt. De quorum tali vita dum percutimur, ab æterna morte liberamur. Aliter in nive vel grandine frigida vel dura accipimus corda pravorum, sed quia omnipotens Deus sanctos suos de talibus elegit, et quia, quam multos electos adhuc inter pravorum vitam repositos habeat novit, apte in nive vel grandine thesauros habere se perhibet. Thesaurus quippe ἀπὸ τῆς θέσεως, id est a positione nominatur. In nive ergo vel grandine habentur thesauri, quia plerique iniquitatis torpore frigidi, ad supernam gratiam assumpti in sancta Ecclesia justitiæ luce fulgescunt, et pravam adversariorum scientiam doctrinæ suæ ictibus tundunt, quod ad diem belli pugnæ præparatos diu in suæ scientiæ sinu tegit. Sed cum repente eos eduxerit, resistentia adversariorum pectora, illorum verbis ac redargutionibus, quasi quibusdam grandinibus percutit. Unde scriptum est: « Præ fulgore in conspectu ejus, » etc. (*Psal. xvii, 13*). Grando enim veniens percutit, liquata rigat. Sancti autem viri corda audientium et blandientes rigant et feriunt. Nam quemadmodum feriunt, Propheta testatur dicens: « Virtutem terribilium tuorum dicent, » etc. (*Psal. cxliv, 6*). Et quemadmodum blandienter rigant secutus adjunxit: « Memoriam abundantiae suavitatis tuæ eruēt ab eis, » etc. (*Ibid., 7*).

VERS. 24. *Per quam viam spargitur lux?* — Ipse quippe via est, qui ait: « Ego sum via, veritas, et vita (*Joan. xiv, 6*). » Per hanc ergo viam lux spargitur, quia per ejus præsentiam cuncta gentilitas illustratur. *Spargitur* autem convenienter dicitur, quia per apostolorum voces non angusta atque coarctata, sed late fulgens lux prædicationis emicuit. Sequitur: *Dividitur æstus super terram.* — Quod per æstum persecutio designatur, Dominus testatur de jactu seminis supra petram, dicens: « Sole orto æstuaverunt omnia, » etc. (*Matth. xiii, 6*). Quod paulo post, cum exposuit æstum, persecutionem vocavit. Sparsa igitur luce æstus super terram divisus est, quia, clarescente vita fidelium, accensa est crudelitas perfidorum. Divisus namque æstus erat, quando nunc Hierosolymis, nunc Damasco, nunc in aliis longe regionibus persecutio sæviebat. Scriptum quippe est: « Facta est in illa die persecutio magna in Ecclesia quæ erat in Hierosolymis, et omnes dispersi sunt per regiones Judææ et Samariæ (*Act. viii, 1*). » Aliter: Per lucis nomen justitia designatur, de qua scriptum est: « Populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam (*Isa. ix, 1*). » Omne autem quod spargitur, non continuo, sed quadam intermissione jactatur. Dux ergo in hac vita spargitur, quia ad omnes rei intelligentia continua non

habetur. Dum enim aliud sicut est comprehendimus, et aliud ignoramus, quasi sparsa luce, et ex parte cernimus, et in obscuritate ex parte remanemus. Tunc vero lux nobis sparsa jam non erit, quando mens nostra ad Deum funditus rapta fulgescit. Ac si ergo ei aperte diceretur : Dic quo ordine justitia mea occultis sensibus cor infundo, cum et per accessum non videor, et tamen visibilia opera hominum invisibiliter immuto. Sequitur : *Dividitur æstus super terram.* — Hostis namque callidus quos luce justitiæ enitescere conspicit, eorum mentes illicitis desideriis inflammare contendit. Unde et Israelitæ, postquam vocati sunt, contra Moysen, de excrecente labore conqueruntur, dicentem : « Videat Dominus et judicet, quoniam fostere fecistis odorem nostrum coram Pharaone et servis ejus, et præbuitis ei gladium ut interficeret nos (*Exod. v, 21*). » Post lucem vero æstus sequitur, quia post illuminationem divini muneris, tentationibus certamen augetur. Recte ergo etiam dividi æstus dicitur, quia nimirum non singuli omnibus, sed quibusdam vicinis ac juxta positis vitis fatigantur. Prius enim conspersionem uniuscujusque antiquus adversarius perspicit, et tunc tentationum laqueos opponit. Lætis enim moribus luxuriam, tristibus poculum discordiæ porrigit. Hunc autem æstum aliter dividit callidus supplantator, aliter misericors Conditor. Ille dividit, ut per illum citius interimat, iste ut eum tolerabiliter reddat. Sequitur :

VERS. 25. *Quis dedit vehementissimo imbri cursum ?* — Ac si diceret : Nisi ego ? Diviso enim æstu, cursum inter ipsas persecutionis angustias, prædicationis impetum roborasse, ut tanto magis virtus prædicantium cresceret, quanto magis persecutorum crudelitas obviaret, quatenus arentia corda audientium pluvie guttis infunderent, ut siccitatem perfidiæ uberibus, irrigarent. Hunc persecutionis æstum Paulus tolerabat et irrigabat, cum diceret : « Laboro usque ad vincula quasi male operans, sed verbum Dei non est alligatum (*II Tim. n, 9*). » De hoc imbri alias dicitur : « Mandabo nubibus ne pluant super terram imbrem (*Isa. v, 6*). » Sed notandum quod eundem imbrem non vehementem, sed *vehementissimum* vocat. Imber vehemens, est vis magna ; imber vero vehementissimus, vis et immensitas prædicationis. Vehemens namque imber est, cum prædicatores sancti credi æterna suadebant. Imber autem vehementissimus, cum propter spem admonabant rem deseri, cuncta visibilia propter invisibilia contemni. Sequitur : *Et viam sonantis tonitru.* — Quid enim per tonitruum, nisi prædicationis superni terroris accipitur ? quem terrorem, dum percipiunt, humana corda quatuntur. Aliquando vero in tonitruo ipse incarnatus Dominus figuratur. Quia antiquorum Patrum Propheta ad nostram notitiam quasi ex nubium concussione prolatus est, qui inter nos visibiliter apparens, ea quæ super nos erat, terribiliter sonuit. Unde apostoli « Boanerges, id est, filii tonitru (*Marc. iii, 17*) » vocati sunt. Ali-

A quando ipsa ejus prædicatione accipitur, per quam supernorum judiciorum terror auditur. Incassum quippe prædicatione audientis aure percipitur, quæ perveni ad intima surdo corde perhibetur. Sed quia Dominus viam sanantis tonitru dare asserit, qui cum prædicationis verba tribuit, per terrorem corda compungit : hinc Paulus ait : « Orantes simul et pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium verbi sui, ad loquendum mysterium Christi (*Col. iv. 3*). » Sequitur :

VERS. 26. *Et plueret super terram absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur.* — Super terram absque homine in deserto plueret est, verbum Dei gentilitate prædicare, quæ, dum nullum cultum divinitatis tenuit, nullam in se speciem boni operis ostendit. Videlicet desertum fuit, in qua quia legislator non fuit, et quia rationally Deum quærere non fuit, quasi hominum nullus fuit, et velut solis bestiis occupata vacua a mortalibus exstitit. De hac deserta terra alias dicitur : « Posuit flumina in desertum (*Psal. cvi, 33*). » Bene autem postquam æstus super terram divisus est, cursum vehementissimum imber accepit, ut in desertum plueret, quia postquam in Judæa asperitas persecutionis inhorruit, ad Israel missus quisque prædicator ad vocandas gentes deflexit. Unde sancti apostoli dicunt : « Vobis quidem oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, et indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (*Act. xiii, 46*). » Sequitur :

VERS. 27. *Ut impleret inviam et desolatam.* — Quid vero complura reddidit, demonstratur, cum illico adjungitur : *Et produceret herbas virentes.* — Invia namque gentilitas fuit, ad quam via Dei verbo non patuit. *Desolata* etiam recte vocata est, vel ratione consilii, vel fructu boni operis destituta. Sed *desolata* impleta est cum exteriori prædicationi internam aspirationem contulit, ut corda gentilium arentia virescerent, clausa patescerent. In Scriptura enim sacra aliquando herba viror gloriæ temporalis accipitur, sicut Propheta ait : « Mane sicut herba transeat, mane floreat et transeat (*Psal. lxxxvi, 6*). » Aliquando refectio diaboli, sicut de illo a Domino dicitur : « Huic montes herbas ferunt (*Job. xl, 15*). » Aliquando sustentatio prædicatorum, ut illud : « Producit in montibus fenum et herbam servituti hominum (*Psal. cxlvi, 8*). » Aliquando bona operatio, sicut scriptum est : « Germinet terra herbam virentem (*Gen. i, 11*). » Aliquando æternæ vitæ scientia designatur, sicut per Jeremiam dicitur : « Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum quia non erat herba (*Jer. xiv, 6*). » Significat Judæorum persecutionem. Ipsa dracones virulenta cogitatione steterunt in rupibus, non in Deo, dicentes : « Non habemus regem, » etc. (*Joan. xix, 15*). Ventum elationis traxerunt oculi, id est, spes eorum temporalia diligens corrui, herba defecit, quia eorum cordibus defuit æternitatis scientia. Sed hoc in loco virentes

herbas, sanctæ doctrinæ scientiam vel congruas A operationes accipimus, quia dum sanctæ prædicationis imbrem gentilitas percipit, et vitæ opera et doctrinæ verba germinavit. Hinc Propheta ait : « In cubilibus, in quibus prius habitabant dracones, orietur viror calami et junci (*Isa. xxxv, 7*). » Ubi in calamo, scriptores ; in junco, auditores designavit ; in draconum cubilibus, populum, quem hostis malitia possidebat. MORALITER. Deserta terra sunt, qui fidei nomine censentur, verba vitæ audiunt auribus, sed ea transire usque ad interna cordis minime permittunt. Quæ scilicet terra hominem non habet, quia eorum mens sensu rationis caret, et nullus mortalium in hac terra commuratur, quia et si quando in eorum conscientia rationabilium sensuum cogitationes veniunt, non persistunt. Sed dum misericors imbri suo cursum dare designatur, compuncti per internam gratiam verbis vitæ aures cordis aperiunt. Et implet terram *inviam*, quia dum præbet auditum verbo, cumulatur mysterio. *Et producit herbas virentes*, quia per gratiam compunctionis verba non solum libenter accipit, sed etiam ubertim reddit, ut quod audire non poterat. Jam loqui concupiscat. Hinc scriptum est : « Emitte Spiritum tuum et creabuntur, » etc. (*Psal. ciii, 30*.) Sequitur :

VERS. 28. *Quis est pluvie pater, vel quis genuit stillas roris ?* — Ac si diceret : Nisi ergo, qui siccam terram humani cordis guttis scientiæ gratuite spargo ? De hac enim pluvia alias dicitur : « Pluviam voluntariam segregabis, Deus, » etc. (*Psal. lxxvii, 10*.) *Pater pluvie* Deus dicitur, quia superna nobis prædicatio non de nostro merito, sed de ejus gratia generatur. Stillæ enim roris ipsi sancti prædicatores sunt, qui arva pectoris nostri inter mala vitæ præsentis, quasi tenebras siccæ noctis arentia gratia supernæ largitatis infundunt. De his stillis contumaci Judææ dicitur : « Propterea prohibiti sunt stillæ pluviarum, et serotinus imber non fuit (*Jer. iii, 3*). » Rorem aspergebat Paulus cum Corinthiis diceret : « Non enim judicare me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum et hunc crucifixum (*I Cor. ii, 2*) ; » et rursum pluviam manavit dicens : « Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est (*II Cor. vi, 11*). » Hinc Moyses ait : « Expectetur sicut pluvia eloquium meum, et descendant sicut ros verba mea (*Deut. xxxii, 2*). » Sequitur :

VERS. 29. *De cujus utero egressa est glacies ? et gelu de cælo quis genuit ?* — Quid enim aliud in gelu vel glacie, nisi frigida et perfidiæ torpore constricta accipimus corda Judæorum ? Qui quondam per acceptionem legis, per mysteria, sacrificia ; vel prophetiæ sic intra sinum gratiæ quasi intra uterum Creatoris habebantur ? Sed quia veniente Domino constricti frigora perfidiæ, fervorem fidei et charitatis amiserunt a secreto gratiæ sinu projecti, quasi glacies de utero Creatoris egressi sunt. Per cælum autem vita sublimis sanctorum intelligitur, cui cælo dicitur : « Attende

(63) Oratiæ fortassis congruentior : *quis si immoderatus.*

cælum, et loquar (*Isa. lxvi, 1*). » Hinc Dominus ait : « Cælorum mihi sedes est (*Ibid.*). » De qua sede alias scriptum est : « Anima justi sedes est sapientiæ. » Quia ergo sapientia est Deus, sedes Dei cælum est, anima justi sedes sapientiæ. Cælum est utique anima justi. Cælum fuit Abraham, Isaac et Jacob. Sed quia persecutores Domini pontifices Judæorum, perfidiæ torpore frigidi, de illorum patrum progenie processerunt, quasi de cælo gelu exiit. Quod tamen gelu idcirco nobis Dominus genuisse se dicit, quia Judæos quos naturaliter ipse bonos condidit, justo judicio pro eorum malitia frigidos a se exire permisit. Dominus enim auctor est naturæ, non culpæ. Aliter : In gelu et glacie Satan, nihil obstat intelligi. Ipse quippe quasi de Deo vero glacies processit, quia a calore secretorum ejus malitiæ torpore frigidus magister iniquitatis exivit. Ipse gelu de cælo est genitus, quia constricturus corda reproborum, a summis cadere est promissus [permissus] ad ima. MORALITER. Mentis namque hominum omnipotens Deus dum timore format, quasi concipit, easque ad apertas virtutes dum provehit, gignit ; sed si de acceptis virtutibus extolluntur, relinquit. Quasi enim de Dei utero glacies egreditur, quando hi qui jam intus incaluerunt ex virtutum dono frigescent, et inde exteriorum gloriam torpentes appetunt. Unde ad interna diligenda ardentius flagrare debuerunt. Hanc glaciem nunc in utero Dominus portat, quia intra sinum sanctæ Ecclesiæ tolerat, sed per extremum et publicatum judicium hanc repellat, dicens : « Nescio vos unde sitis, discedite a me, omnes operarii iniquitatis (*Luc. xiii, 27*). » Cælum utique sacrum eloquium intelligitur, quod diem nobis intelligentiæ aperiens Sole nos justitiæ illustrat. Quod dum nos vitæ præsentis nox continet, stellis nobis mandatorum fulget. Sed quia « oportet hæreses esse, ut probati manifesti fiant (*I Cor. xi, 9*), » sancta Scriptura eos qui se superbire appetunt, atque exteriores favores per illam sequuntur, a se frigidos emittit, qui dum a superna intelligentia respondentibus eloquiis et obdurati, ipsi seducunt cæteros, corruunt ad ima venientes, et gelu sunt, et alios astringunt, duratusque in ima corruit, qui ad cognitionem Dei prius tractabilis in summis et liquidus stabat. Dominus tamen hoc gelu gignere perhibetur, non quo pravorum mentes ipse ad culpam formet, sed quo a culpa non liberat. Sicut scriptum est : « Ego obdurabo cor Pharaonis (*Exod. iv, 21*). » Potest et in bonam partem nobis ejus intelligentia sine obstaculo difficultatis intelligi. Terra enim si post jactatum semen compluitur, irrigatur : quam si immoderatus (63) accipit, pinguedinem frumenti virtutemque mutat : sed si pluvia gelu premitur, quo vetatur semen progredi foras, cogitur intus radicari ac multiplicari. Quid ergo est, Dominus prius quidem patrem se pluvis insinuat, postmodum vero de suo utero egredi glaciem narrat, seque gelu gignere de cælo pronuntiat, nisi quod miro modo Dominus pectoris ter-

ram ad suscipienda verbi semina, et prius per occultam gratiam compunctionis pluviam infundit, et postmodum ne in conceptis virtutibus immoderatus profluat disciplina intimæ dispensationis premit? Ut quum perceptæ gratiæ pluvia irrigat, etiam disciplinæ rigor astringat, ne si aut antequam debet aut plusquam necesse est conceptas virtutes proferat, fruges in herbam vertat. Videamus, Paulus, infusa videlicet terra, quid ait: « Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio (Rom. vii, 17). » Et rursum: « Ut non quæ vultis illa faciatis (Gal. v, 18). » Potest etiam in gelu vel glacie præsentis vitæ adversitas designari, quæ dum sub asperitate sua sanctos comprimit, valentiores reddit. Miro quippe consilio Dominus electos quoque in hac vita tanquam in hieme adversa ventorum et frigora tolerare permittit, ut velut in æstiva serenitate postmodum fructus, quos hic conceperunt, demonstrent. Unde sponsi voce unicuique animæ dicitur: « Surge, propera, amica mea, formosa mea, et veni; jam enim transit hiems, imber abiit et recessit (Cant. ii, 10, 11). » Sequitur:

VERS. 30. *Ipsi in similitudinem lapidis aquæ durantur.* — Aquas apostolos accipimus, lapis vero pro ipsa duritia aliquando gentiles populi designantur. Ipsi quippe lapides coluerunt, et de eis dictum est: « Similes illis fiant qui faciunt ea (Psal. cxiii, 8). » Quia ergo primum Judæa Deo credit, gentilitate omni in perfidiæ suæ obstinatione remanente; postmodum vero ad fidem gentilium corda mollita sunt, et Judæorum infidelitas obdurata, benedicitur: *Aquæ in similitudinem lapidis duratur.* Hinc Paulus gentibus dicit: « Sicut aliquando vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis, pro illarum incredulitate; ita et isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut et ipsi misericordiam consequamur. Conclusit enim Deus omnia sub incredulitate, ut omnium misereatur (Rom. xi, 30-32). » Aliter: Per aquam populos, per lapidem vero ejusdem Satan duritia designatur. Illo igitur ad imminente, in similitudinem lapidis aquæ duratæ sunt, quia ejus malitiam imitati homines, mollia viscera charitatis amiserunt. MORALITER. Aquæ enim per glaciem in superficiem durescunt, sed fluida in intima remanent. Et quid per aquas nisi fluxa accipimus corda reproborum? Quæ cum et proposito virtutem deserunt, fortasse in bonis operibus per hypocrisim ostendunt, dumque in intimis suis ad vitia defluunt, et fortassis imitatores sanctorum se fingunt, *quæ in similitudinem lapidis durantur.* Aliter: Quia fluxæ cogitationes interius lacescunt, nequaquam tamen usque ad consensum pravi operis trahunt: sed mens vivendi consuetudine quasi sub quadam duritia abscondit, quidquid intus ex tentationis pulsante mollescit. Mentis enim quæ per prospera molliter fuerint liquidæ, constrictæ adversitatibus durescunt, et ad *similitudinem lapidis* aqua perducitur, quando infirmus quisque per acceptam desuper tolerantiam, passio-

nes sui Redemptoris imitatur. *In similitudinem* quippe *lapis* induraverat, qui dicebat: « Impleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea (Col. 1, 24). » Sequitur: *Et superficies abyssi constringitur.* — Quia super tecto quodam ignorantie vestræ velamine, incomprehensibilitas divini iudicii humanæ mentis oculo nullatenus penetratur. Scriptum quippe est: « Judicia tua abysus multa (Psal. xxxv, 7). » Aliter: Aliud quidem Satanæ, intrinsecus latet, atque aliud intrinsecus ostendit. « Transfiguratur enim se velut angelum lucis (II Cor. xi, 14), » quia dum quasi bona persuasionis ejus species, velut solida desuper glacies ostenditur, in profundum latens ejus malitia non videtur. MORALITER. *Superficies abyssi constringitur,* quia superductam sanctitatis speciem fluxa ac instabilis eorum conscientia hominibus tegitur. Nam cum sibi metipsis turpes sint intrinsecus, ante alienos tamen oculos quadam vivendi venustate vestiuntur. Aliter: Quia prava cogitatio etsi usque ad suggestionem venit, usque ad consensum non prosilit, quia fluctuantes motus animi superductus rigor sanctæ liberationis premit. Solet enim lætitia arcana mentis aperire, atque aperiendo amittere; adversa vero cum nos exterius deprimunt, interiori cautiores reddunt. Post gelu itaque vel glaciem *superficies abyssi constringitur,* quia mens nostra ad conservanda profunda dona quæ acceperit, ipsis adversitatibus munitur. Hanc abyssum tegebatur Isaias dicens: « Secretum meum mihi (Isa. xxiv, 16). » Et Paulus: « Parco autem ne quis existimet supra id quod videt et audit aliquid ex me (II Cor. xii, 6). » Sequitur:

VERS. 31. *Nunquid conjungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?* — Pleiades stellæ apertu plistu [ἀπὸ τοῦ πλειστοῦ], id est, a pluritate vocatæ sunt; ita autem vicinæ sibi et divisæ sunt conditæ, ut et simul sint, et tamen conjungi nequaquam possint. Arcturus vero ita nocturna tempora illustrat, ut in cæli axe positus per diversa se vertat, nec tamen occidat. Quid enim micantes Pleiades, quæ et septem sunt, alios quam sanctos omnes denuntiant, qui inter præsentis vitæ tenebras, spiritu septiformis gratiæ nos lumine illustrant? Quia ab ipsa mundi origine usque ad ejus terminum diversis temporibus ad prophetandum sunt missi, juxta aliquid sibi conjuncti sunt, et juxta aliquid non conjuncti. Conjuncti per intentionem mentis, et disjuncti sunt per divisionem suæ imaginis, quam diversis temporibus Abel, Isaias, et Joannes apparuit. Divisi quidem fuerunt tempore, sed non prædicatione, quia et confessione vocis et virtutum sibi unanimitate junguntur. In Arcturo autem, qui per gyrum suum nocturna spatia non cassurus illustrat, nequaquam particulatim edita vita sanctorum, sed tota simul Ecclesia designatur; quæ fatigationes quidem patitur, nec tamen ad defectum prostrata inclinatur. Dum enim sancta Ecclesia innumeris tribulationibus quatitur, præsentis vitæ umbra terminatur, eaque stante nox præterit, quia illa in sua

incolumitate perdurante, mortalitatis hujus vita percurrit. Aliter : Arcturus in septem quidem stellis volvitur, et modo quidem tres ad summa elevat, quatuor ad ima; et quatuor superius erigit, et tres inferius premit. Sancta quoque Ecclesia cum modo infidelibus Trinitatis notitiam, modo autem fidelibus virtutes quatuor, id est prudentiam, fortitudinem, justitiam, temperantiam, prædicat quasi rotata prædicationis status sui speciem quodammodo immutat. Nam cum confidentiam proprii laboris evacuat, et fidem Trinitatis exaltat, tres Arcturus stellas elevat et quatuor inclinat. Hinc Paulus ait : « Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Quid enim Scriptura dicit? Creditit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam (Rom. iv, 2, 3). » Et cum desolata fide præsumere prohibet, sed operari enixius quæ præcepta sunt jubet, non quatuor, sed tres deponit. Hinc Jacobus ait : « Sicut corpus sine spiritu emortuum est, ita et fides sine operibus mortua est (Jac. ii, 26). » Arcturus itaque volvitur, quia sancta Ecclesia juxta auditorum suorum mentes in diverso latere prædicationis arte versatur. Sed hunc Arcturi gyrum quandoque Dominus dissipat, quia labores Ecclesiæ ad requiem permutat. Tunc et pleiades plenius junget, quia nimirum sancti omnes etiam visionis specie sibi copulantur, quando in fine mundi sancta Ecclesia ab his quos nunc sustinet, laboribus solvitur. Potest igitur per Arcturum, quia a plaga frigoris nascitur, lex; per Pleiades vero, quæ ab oriente surgunt. Testamenti Novi gratia designari. Quasi enim ab Aquilone lex venerat, quæ tanta subditos rigiditatis asperitate terrebat. Nam dum pro culpis suis alios præciperet lapidibus obrui, alios gladii morte mulctari, plaga torpens, et velut a sole charitatis aliena præceptorum suorum semina plus premebat ex frigore quam ex calore nutriebat. Hinc Petrus ait : « Quid tentatis Deum imponere jugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? » (Act. xv, 10). Per septem nimirum stellas Testamentum exprimitur Vetus, quasi in veneratione legis dies septimus, et per hebdomadam integram constituti sacrificii vota tendebantur. Pleiades vero, quæ septem sunt, Testamenti Novi gratiam designant; per illud enim fideles suos septiformis muneris limine illustrat. Quia igitur se Arcturus vertit, Pleiades ostendit, quia per omne quod Testamentum Vetus loquitur, Testamenti Novi opera nuntiatur. Redemptor autem noster in carne veniens Pleiades junxit, quia operationes septiformis Spiritus simul in se et junctas et manentes habuit. De quo per Isaiam dicitur:

A « Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet, et requiescet super eum spiritus timoris Domini (Isa. xi, 1). » De quo Zacharias ait : « Super lapidem unum septem oculi sunt (Zach. iii, 9). » Dum Pleiades jungit. Arcturi gyrum dissipat, quia dum semetipsum factum hominem habere conjunctas sancti Spiritus operationes innotuit, in Testamento Veteris litteræ laborem solvit ut fidelis quisque jam cum libertate spiritus illud intelligat, cui prius in formidine inter tot discrimina serviebat. Sequitur :

VERS. 32. *Nunquid producis Luciferum in tempore suo?* — Pater quippe in suo tempore Luciferum produxit, quia sicut scriptum est : « Cum venerit plenitudo temporis misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret (Gal. iv, 4, 5). » Qui natus ex virgine velut Lucifer in tenebris nostræ noctis apparuit, quia, fugata obscuritate peccati, æternum nobis mane nuntiavit. Luciferum se innotuit, quia diluculo ex morte surrexit, et fulgore luminis mortalitatis nostræ terram caliginem expressit. Hinc Joannes ait : « Stella splendida et matutina (Apoc. xxi, 16). » Sequitur : *Et vesperum super filios terræ consurgere facis?* Vesperum vero Dominus consurgere facit, quia infidelibus Judæorum cordibus dominari Antichristum, eorum merito exigente, permittit. Terrena quippe et non cœlestia requirentes, sponte filii terræ esse voluerunt, et ad percipiendam luciferi nostri claritatem cæcati sunt. Hinc Dominus ait : « Ego veni in nomine Patris mei, et non recepistis me, alius veniet in nomine suo, et illum accipietis (Joan. v, 43). » MORALITER. Electis Lucifer oritur, et vesperum reprobis Deo permittente dominatur. Unus enim atque idem sermo Dei est in ore prædicantis. Quem dum isti gaudent, illi vero invidendo audiunt, claritatem sibi Luciferi in Vesperi tenebras vertunt. Hinc Paulus ait : « Christi bonus odor sumus Deo in his qui saluti fiunt, et in his qui pereunt, aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam (II Cor. ii, 15, 16). » Sequitur.

VERS. 33. *Nunquid nosti ordinem cæli, et pones rationem ejus in terram?* — Ordinem cæli nosse est, supernarum dispositionem occultas prædestinationes videre. Rationem vero ejus in terram ponere est ante humana corda talium secretorum causas aperire, supernorum judiciorum mysteria, vel considerando discutere, vel loquendo manifestare, quod utique facere in hac vita nullus potest. Quis intelligat cur vivit alius insidians proximis, et moritur alius qui profuturus vitæ esset multorum? Ad cognoscendos quippe istos judiciorum secretorum sinus nullus ascendit.

LIBER TRICESIMUS.

VERS. 34 *Nunquid elevabis in nebula vocem tuam, et impetus aquarum operiet te?* — Vocem quippe

suam Dominus in nebulam levat, quando prædicatorum suorum linguas ad caliginosa corda infidelium

exhortatione format, eumque aquarum impetus operit, dum bene agentia membra ejus turba resistentium premit. Hinc enim scriptum est: « Factum est verbum Domini ad Jeremiam dicens: « Ad omnes civitates Juda, de quibus veniunt ut « adorent in domo Domini, universos sermones « quos ego mandavi tibi, ut loquaris ad eos, noli « subtrahere verbum: si forte audiant, et conver- « tantur unusquisque a via sua mala, et pœniteat « me mali quod ego cogito facere eis propter mali- « tiam studiorum eorum. Et dices ad eos: Hæc « dicit Dominus: Si non audieritis me, ut ambule- « tis in lege mea, quam dedi vobis, ut audiat ser- « mones servorum meorum prophetarum, quos « ego misi ad vos de nocte consurgens et dirigens, « et non audistis. Dabo domum istam sicut Silo, et « urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gen- « tibus terræ. Et audierunt sacerdotes et prophe- « tæ, et omnis populus Jeremiam loquentem verba « hæc in domo Domini. Cumque complexset Jere- « mias loquens omnia quæ præceperat ei Dominus « ut loqueretur ad universum populum, appre- « henderunt eum sacerdotes et prophetæ et omnis « populus dicens: Morte moriatur. Quare prophe- « tavit in nomine Domini? » (Jer. xxvi, 2, 9). Per semetipsum quoque Dominus in nebulam voce levavit, quando præsentem se etiam assumpto corpore exhibens, veritatem suam non secuturis infidelibus quando per caliginem sonuit dicens: « Ego et pater unum sumus (Joan. x, 30); » et: « Antequam Abraham fieret ego sum (Joan. viii, 58). » Sed eum protinus aquarum impetus operuit, quia contra illum mox sæviens populorum turba surrexit. Scriptum quippe est: « Propterea ergo quærebant eum Judæi occidere, quia non solum solvebat Sabbatum, sed et Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo (Joan. v, 18). » De hoc aquarum impetu per Prophetam clamat: « Circumdederunt me sicut aqua tota die (Psal. lxxxvii, 18); » et: « Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam (Psal. lxxviii, 2). » MORALITER. Quanquam fideles sumus dum quibusdam supervacuis curis premimur, obducta confusione caligamus. Et cum nobis etiam talibus mira quædam Dominus de se sentienda insinuat, quasi in nebulam vocem levat, dum caliginosis nostris mentibus semetipsum loquitur, velut in nebula is qui non cernitur, auditur. Cum enim cæcis nostris mentibus subtilia de seipso insinuat, in nebulam vocem levat. Cum vero tentatione vitiorum ipse de Deo noster intellectus opprimitur, quasi aquarum impetu in voce sua Deus operitur. Tot enim super illum aquas admittimus, quot post inspirationem ejus gratiæ cogitationes illicitas in corde versamus. Sequitur:

VERS. 35. Nunquid mittes fulgura et ibunt, et revertentia dicent tibi: Adsumus? — Fulgura quippe ex nubibus exeunt, sicut mira opera ex sanctis prædicatoribus ostenduntur. Nubes quippe ideo vocari solent, quia et coruscant miraculis, et verbis plent. Hinc scriptum est: « Fulgura multiplicabis

et conturbabis ea (Psal. xvii, 15). » Vadunt enim fulgura, cum prædicatorum miraculis coruscant, et superna revertentia corda transfigunt. Revertuntur, cum non sibi, sed Dei viribus tribuunt quidquid se fortiter egisse cognoscunt. Quid est enim Deo dicere, Adsumus, nisi illi laudem tribuere gratiæ, a quo se accepisse sentiunt victoriam pugnæ? Fulgur quippe ibat cum Petrus diceret: « Argentum et aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi dabo. In nomine Jesu Christi surge et ambula (Act. iii, 6). » Fulgur autem redit cum ait: « Quid admiramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute et pietate fecerimus hunc ambulare? » et reliqua (Act. iii, 12). Aliter: Fulgura, id est, sancti viri mittuntur et eunt, cum a secreto contemplationis ad publicum operatio exeunt, cum ab abscondito speculationis intimæ, in activæ vitæ latitudine diffunduntur; sed revertuntur, quia post opera exteriora quæ peragunt, semper ad sinum contemplationis recurrunt, ut illic ardoris sui flammam reficiant, et quasi ex tactu supernæ claritatis ignescant. Unde Salomon ait: « Ad locum unde exeunt flumina, revertuntur, ut iterum fluant (Eccle. i, 7), » quia enim corda audientium rigant, flumina, quia vero accendunt, fulgura memorantur. Hinc enim dicitur: « Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ (Psal. xcvi, 4). » Illinc: « Elevaverunt flumina, Domine, elevaverunt voces suas (Psal. lxxxviii, 26). » Adsumus, namque dicere est præsentem se amando monstrare. Sequitur:

VERS. 36. Quis posuit in visceribus hominis sapientiam, vel quis dedit gallo intelligentiam? — In galli nomine prædicatorum sancti designantur, qui inter tenebras vitæ præsentis student lucem venturam prædicando, quasi cantando nuntiare. Dicunt enim: « Nox præcessit, dies autem appropinquavit (Rom. xiii, 11); » et: « Hora est jam nos de somno surgere (Ibid., 12). » De hoc gallo alias dicitur: « Tria sunt, quæ bene gradiuntur, et quartum quod incendit feliciter: leo fortissimus bestiarum ad nullius pavebit occursum, gallus succinctis lumbis, et aries, nec est rex qui resistat ei (Prov. xxx, 29, 30, 31). » Ubi leo, Christus accipitur, gallus prædicatorum, et aries ecclesiarum præpositi designatur: quartum facilliter incedens, Antichristus est prospera cuncta tenens. Notandum quod sapientia divinitus inspirata in visceribus hominis ponitur, quia nimirum electis non in solis vocibus, sed etiam in sensibus datur, et juxta quod loquitur lingua, loquitur conscientia. Gallo itaque intelligentia datur, quia doctori veritatis discretionis virtus ut noverit quibus, quando, vel quomodo inferat divinitus monstratur. Non enim cunctis una eademque exhortatio convenit. Solet enim gallus profundioribus horis noctis, valentiores ac productiores edere cantus, luce vero propinquante, minores ac minutiores omnino voces format. Sic quippe prædicatorum iniquis adhuc mentibus faciunt, dum magnis vocibus æterni judicii terrores intiment. Illustratis vere

mentibus non tam ea quæ sunt pœnæ terribilia, sed ea etiam quæ sunt præmiis mitiora prædicant. More etiam galli sancti se prædicatores prius excutunt, et sic alios sollicitos reddunt: prius enim sua punire fletibus student, et tunc quæ aliorum sunt punienda denuntiant. Sequitur:

VERS. 37. *Quis enarravit cælorum rationem, et concentum cæli quis dormire facit?* — Quid enim cælorum ratio accipitur, nisi vis superna secretorum? Per cæli vero concentum, concors prædicantium sermo signatur. Conditor igitur noster cum cæli rationem enarrare cœperit, *Dormire concentum cæli facit*, quia cum, jam nobis per speciem ostenditur, nimirum prædicantium verba subtrahuntur. Hinc Jeremias ait: « Non docebit ultra proximum suum, et vir fratrem suum dicens: Cognosce Dominum; omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum, dicit Dominus (Jer. xxxi, 34). » Vel certe cælorum ratio est ipsa vivificatrix virtus, quæ spiritus format angelorum. Dominus enim sicut est causa causarum, sicut vita viventium, ita etiam ratio rationabilium creaturarum. Tunc ergo cælorum rationem narrat, cum semetipsum nobis clara visione manifestat. Unde in Evangelio dicit: « Venit hora cum jam non in parabolis loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis (Joan. xvi, 25). » MORALITER. *Cælorum rationem* Dominus narrat, dum nunc insinuando superna secreta, electorum suorum mentes illuminat; *concentum vero cæli dormire facit*, dum concordēs hymnos angelorum, atque illa celestium virtutum gaudia reprobatorum cordibus justo judicio abscondit. Qui concentus cæli, quamvis intrinsecus in se vigilet, in ipsa tamen reprobatorum ignorantia extrinsecus dormit. Narratur ergo secreti cœlestis ratio, et tamen concentus cæli dormire permittitur, quia et aliis per inspirationem supernæ retributionis scientia panditur, et aliis quæ sit internæ laudis suavitas occultatur. Concentus enim supernæ laudis in aure illius proruperat, qui dicebat: « Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei (Psal. xli, 5). » Sequitur:

VERS. 38. *Quando fundebatur pulvis in terra, et glebæ compingebantur.* — More enim suo, quæ adhuc futura sunt, quasi jam præterita divinus sermo describit. De eo quippe dicitur: « Qui fecit quæ futura sunt. » Pulvis itaque tunc in terra fundatur, quis in solida membra reducit; glebæ compinguntur, quia nimirum firma corpora ex pulvere collecta consurgunt. MORALITER. Quid in pulvere, nisi peccatores accipimus, qui nullo rationis pondere solidati, cujuslibet tentationis flatu rapiuntur? De quibus scriptum est: « Non sic impii, non sic, sed tanquam pulvis, » et reliqua (Psal. i, 4). Pulvis ergo in terra fundatus est, cum peccatores vocati, in Ecclesiam traditi, fidei sunt ratione solidati, ut immobiles postmodum contra testamenta consisterent. In hac itaque terra glebæ compactæ sunt, quia vocati peccatores,

A et per sancti Spiritus gratiam infusi, in collectione sunt charitatis uniti. Hinc enim scriptum est, quia « erat in eis cor unum et anima una » in Domino (Act. iv, 32). Has etiam glebas in Ecclesia ex diversitate meritorum distinguere valemus. Nam dum alius est ordo prædicantium, alius auditorum, alius continentium, alius virginum, alius pœnitentium, quasi ex una terra e diversa glæbarum forma distincta, dum in una fide, in una charitate disparia demonstrantur. Sequitur:

VERS. 39. *Nunquid capies lænæ prædam, aut animam catulorum ejus implebis?* — Ista nimirum illa læna est de qua Job dixerat: « Non calcaverunt ea filii institorum, nec pertransibit per ea læna (Job. xxvii, 8). » Huic ergo lænæ prædam Dominus capit, ut animam catulorum ejus impleat, quia ad augmentum hujus Ecclesiæ innumeros de gentilitate diripuit, et per animarum lucrum esurientium apostolorum vota satiavit. Ipsi quippe catuli pro meritis teneritudine et formidinis infirmitate vocati sunt, qui passo Domino clausis foribus residebant. Sicut de illis scriptum est: « Cum esset sero die illa una Sabbatorum, et fores essent clausæ, » et reliqua (Joan. xx, 19). Et hæc quidem facta a sanctis apostolis novimus, hæc nunc etiam fieri a rectis doctoribus scimus. Ipsi enim subsequentium populorum patres sunt, tamen præcedentium filii. Unde et non immerito catuli dicuntur. Vel certe, quia etsi quorundam magistri sunt, universalis tamen Ecclesiæ esse discipuli gloriantur. Lænæ itaque Dominus prædam capit, quia virtute suæ inspirationis ab errore vitam delinquentium diripit, et animas catulorum ejus replet, quia conversatione multorum piis doctorum desideriis satisfacit. Sequitur:

VERS. 40. *Quando cubant in antris, et in specubus insidiantur.* — Cum enim nequaquam sancti apostoli, contra membra diaboli in voce liberæ prædicationis exurgerent, adhuc contra adversarios suos quasi in antris insidiabantur. Clausis quippe foribus quasi in quibusdam additis specubus suis catuli rapturi mundum cubant, ut animarum prædam postmodum præsumentes diriperent. Horum primo illi catulo esurienti, sed etiam valentius tensa per linteum gentilitate, quasi monstrata præda dicitur: « Macta et manduca (Act. i, 13). » Aliter: Doctores etenim sancti quando et arguenda conspiciunt, et tamen per silentium in cogitationibus retinent, quasi in specubus latent; et velut in antris se contegunt, quia in suis cordibus occultantur. Sed eum opportunum tempus invenerint, repente prosiliunt, et nulla quæ dicenda sunt reticent, et cervicem superbientium morsu asperæ increpationis tenent: neque enim cuncta tempora doctrinæ sunt congrua. Sequitur:

VERS. 41. *Quis præparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Dominum?* — Quid enim corvi pulporum nomine, nisi peccati nigra

gentilitas designatur? De qua per Prophetam dicitur: « Qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum, » et reliqua (*Psal.* cXLVI, 9). Iste corvus esca fuit, dum ipsam Ecclesiam quæreret, sed nunc escam accipit, quia ipse ad conversionem alios exquirat, cujus videlicet pulli, id est, prædicatores ex eo editi, non in se præsumunt, sed in viribus Redemptoris sui; et quamvis animarum piis vocibus esuriant, nihil tamen sua virtute posse sciunt: « Quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus (*I Cor.* III, 7). » Sequitur: *Vagantes eo quod non habeant cibos.* — In hac vagatione nil aliud quam æstantium prædicatorum vota signantur, qui dum in Ecclesiæ sinum recipere populos ambiunt, magno ardore succensi, nunc ad nos, nunc ad illos colligendos desiderium mittunt. Quasi quædam quippe vagatio est ipsa cogitationis restuatio. Sic quippe Paulus transire ad alia ex aliis appetit, quia ipsa eum quæ implet charitas impellit. Retentus Ephesi, Corinthiis scribit: « Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos (*II Cor.* XII, 14). » Rursum Ephesi commorans, Galatis loquitur dicens: « Vellem modo esse apud vos, et mutare vocem meam (*Gal.* IV, 20). » Potest etiam corvi nomine nigra per infidelitatis meritum plebs Judaica designari. Pulli nimirum sancti apostoli sunt, plebis Israeliticæ carne generati; qui dum pro gente sua ad Dominum preces funderent, quasi pulli corvorum eum de quo carnaliter editi sunt spiritali intelligentia parentem populum paverunt. Igitur dum *pulli clamant*, corvo esca præparatur, quia dum apostoli exorant, plebs dudum perfida ad cognitionem fidei ducitur, et ex prædicatione filiorum, dum Judæ audiens modo in tribus millibus (*Act.* II, 41), modo in quinque millibus (*Act.* IV, 4), spiritali est intelligentia satiata. Sed vagantes pulli corvo huic esurientes quæsierunt escam, quia, Judæa credere nolente, apostoli in universam, mundi partem dispersi sunt, dicentes resistentibus: « Vobis quidem primum oportuerat loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, et indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (*Act.* XIII, 46). » Tuncque corvus escam invenit, quia conversa gentilitate Judaicus populus ad extremum stultitiam suæ infidelitatis relinquet. Sicut scriptum est. « Donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fiet (*Rom.* XI, 25, 26). » MORALITER. Corvus editis pullis, ut fertur, escam plene præbere dissimulat, priusquam plumescendo nigrescant. Corvus profecto est doctus quisque prædicator, peccatorum suorum nigredinem menti reducens, cui quidem nascuntur in fide discipuli; sed fortasse dum a peccatis præteritis memoriam avertunt, humilitatis nigredinem non ostendunt, quibus discretus doctor sublimia discere quærentibus interna mysteria non ministrat. Si vero in confessione vitæ præteritæ lamenta sui gemitus vult nigrescentes plumas proferant, illico esurientibus discipulis alimenta vitæ loquendo submini-

strat. Sed, dum pulli, ut salventur, clamant, corvo esca præparatur, quia dum verbum Dei bovi auditores esuriunt, proficiendis eis majora doctoribus intelligentiæ dona tribuuntur. Sequitur:

CAPUT XXXIX.

VERS. 1. *Nunquid nosti tempus partibus ibicum in petris, vel parturientes cervas observasti?* — Meridiana pars ibices aves vocat, quæ Nili fluentia inhabitant. Orientalis vero Occidentalisque plaga, parva quadrupedia Ibices nominant, quibus et moris est in petris parere, qui casu ruentes, suis se cornibus illæsi suscipiunt. Cervorum vero mos est serpentes extinguere, et flumina transeuntes capitum onera vicissim ferre. In cervis vero vel ibicibus, magistrorum spiritalium persona signatur, qui in petris pariunt, dum in doctrina Patrum, qui petra pro soliditate vocati sunt, ad conversionem animas gignunt, ipsi nullius casus damna sentiunt, quia quidquid eis ruinæ temporalis accesserit, geminis se in Testamentis suscipiunt. De quibus dicitur: « Cornua in manibus ejus (*Habac.* III, 4). » His se excipiebat cornibus Paulus dicens: « Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, » etc. (*Rom.* XV, 4.) Ipsi etiam cervi vocati sunt. Ut illud Jeremiæ: « Cerva in agro peperit et reliquit (*Jer.* XIV, 5). » Ipsi more cervarum interemptis vitiis quasi serpentes vivunt, et ad fontem vitæ acrius inardescunt. Hinc scriptum est: « Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, etc. (*Psal.* XLII, 2.) Ipsi dum labentia hujus temporalitatis momenta quasi quædam flumina transeunt compatientes charitate, onera sua invicem portant, implentes quod dictum est: « Invicem onera » vestra « portate, » etc. (*Gal.* VI, 2.) Quia vero post adventum Domini spirituales magistri per mundum sparsi sunt, ut animas in fide prædicando gignere potuissent, et quia tempus incarnationis Domini ante prophetarum voces cognitum non fuit, quamvis ipsa futura incarnatio præcognita omnibus electis fuerit, bene beatus Job de tempore partus ibicum, cervarum discutitur. Possunt vero cervarum significatione doctores, appellatione ibicum auditores intelligi. In petris vero ibices pariunt, quia ad exercenda sancta opera, per exempla Patrum præcedentium fecundantur, ut cum fortasse præcepta sublimia audiunt, et infirmitatis propriæ consciû eos implere posse diffidunt, majorum vitam conspiciunt, atque in eorum considerata fortitudine bonorum operum fetus ponant, verbi gratia: Verborum contumeliis pressus, cum virtutem patientiæ servare non sufficit, David factum ad memoriam reducat. Parturientes enim cervas observare est, ipsos labores Patrum, qui spirituales filios genuerunt, cauta consideratione pensare. Cauta quippe se observatione circumspiciunt, ut sint fortes in præceptis compatientes in infirmitatibus, in minis terribiles, in exhortationibus blandi. Qui per vigorem disciplinæ Patres sunt per pietatis viscera esse matres noverunt, quia labores sanctæ conceptionis tolerant, et proferendo

Dei filios intra uterum charitatis portant. Sequitur:

VERS. 2. *Si numerasti menses conceptus earum.* — Subaudis, ut ego, qui in sanctis prædicatoribus non solum fructus exterioris operis, sed ipsas diutinas cogitationes numero, quia ad retributionem servo. Sancti enim viri cum de profectu auditorum cogitant, quasi jam in uterum conceptum portant; sed, cum nonnulla, quæ dicenda sunt, differunt, et aptum suis exhortationibus tempus quærunt, veluti aperto, quem fieri appetunt, in mensium prolixitate dilatantur. Possunt per menses, quia congesti dies sunt, etiam multiplicatæ virtutes intelligi. In mensibus quoque luna renascitur, nihilque obstat si per menses novæ regenerationis creatura signetur. De qua Paulus apostolus ait: « In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura (Gal. vi, 15), Sancti igitur cum se ad prædicandum parant, prius se interius virtutibus innovant, ut ad hoc quod loquendo docent, vivendo concordent. Curant summo opere ut contra iram, patientiam, contra luxuriam, cordis munditiam ponant, sicque in conspectu sanctæ prædicationis menses virtutum fiunt, quos tamen menses Dominus solus dinumerat, qui eadem bona in eorum cordibus non nisi qui dedit, pensat. Sequitur: *Et scisti tempus partus earum?* — Subaudis, ut ego, qui, dum in cogitatione virtutum menses dinumero, quando hoc, quod implere appetunt, parere valeant, scio. Sequitur:

VERS. 3. *Incurvantur ad fetum, et aperiunt [pariunt], et rugitus emittunt.* — Mugiunt quippe, dum per incurvationem suam in conversatione lucis auditorum animas gignunt: quia ab æternis suppliciiis nos remove, nisi flendo et dolendo non possunt. Hinc Paulus dicebat: « Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis (Gal. iv, 19); » et: « O insensati Galatæ, » etc. (Gal. iii, 1). Notandum vero est quod incurvantur istæ cervæ ut pariant, qui ab immensitate contemplationis intimæ, ad infirmitatem nostram condescendunt. Hinc Paulus ait: Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam (I Cor. iii, 1, 2). » Sequitur:

VERS. 4. *Separantur filii earum; pergunt ad pastum, egrediuntur et non revertuntur.* — Pastum Scriptura sacra illud viriditatis æternæ pabulum vocat. Unde Psalmista ait: « Dominus regit me, etc. (Ps. xxii, 1) et rursum: Nos autem populus ejus et oves pascuæ ejus (Ps. xcix, 3). » Pergunt ergo ad pastum, quia de corporibus exeuntes illa pabula internæ viriditatis inveniunt. *Et non revertuntur ad eas.* Quia in illa suscepta contemplatione jam nullatenus indigent verba audire dicentium. Hinc enim scriptum est; « Non docebit ultra quis proximum suum, et vir fratrem suum dicens: Cognosce Dominum; omnes enim cognoscent me, » etc. (Jer. xxxi, 34). Et Dominus: « Palam, » inquit, « de Patre annuntiabo vobis (Joan. xvi, 25). » Sequitur:

PATROL. CXXXIII.

VERS. 5. *Quis dimisit onagrum liberum in solitudine?* — Subaudis ut ego? Per onagrum eorum vita signatur, quia turbis popularibus remoti conversantur. Qui apte etiam liber dicitur quia magna, est servitus sæcularium negotiorum quibus mens vehementer atteritur, quamvis in eis sponte desudet, ac si quem semel a dominatione desideriorum colla mentis excusserit, quadam jam libertate perfruitur, ab hoc gravi jugo servitutis Dominus revocat dicens: « Venite ad me, omnes qui laboratis, et onerati estis (Matth. ii, 28). Liber ergo dimittitur, quia calcatis terrenis desideriis appetitione rerum temporalium securitatem mentis exonerat. MYSTICÆ. Nec indignum quis judicet per tale animal, incarnatum Dominum posse figurari, qui in Scriptura sacra vermis et scarabeus nominatur. Ut illud: « Ego sum vermis (Psal. xxi, 7). » Et: « Scarabeus de ligno clamavit. » Sic quippe agno et serpenti comparatur. Per hæc enim omnia dici singulariter potest, quia de his omnibus credi aliquid essentialiter non potest. Potest ergo onager incarnatum Dominum designare, agri quippe est animal onager. Et quia incarnatus Dominus gentilitati magis quam Judææ profuit, quasi non in domum, sed potius in agrum venit. Hinc scriptum est: « Species agri mecum est (Psal. ix, 11). Et quia incarnatus Dominus particeps nostræ factus est naturæ, non culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur. De quo alias dicitur: « Inter mortuos liber (Psal. lxxxvii, 5). » « Omnis » enim « qui facit peccatum, servus est peccati (Joan. viii, 34). » Hic quippe dimissus est liber, quia naturam nostram suscipiens, iniquitatis jugo nullummodo tenetur. Sequitur: *Et vincula ejus quis solvit?* — Subaudis, nisi ego? Solvuntur vero uniuscujusque vincula dum divino adjutorio interna desideriorum carnalium retinacula dirumpuntur. Solvit itaque Deus onagri vincula, quando ab electi uniuscujusque animo infirmarum cogitationum nodos erumpit, et propitius dissipat omne quod in electa mente ligabatur. TYPICÆ. Vincula Domini tunc soluta sunt, cum infirmitates passionis, illius resurrectionis sunt gloria commutatæ. Esurire enim, sitire, lacescere, teneri, flagellari, crucifigi mortalitatis nostræ vinculum fuit. Sed cum expleta morte inferni claustra patescerent, quid aliud nisi infirmitatis nostræ vincula solvebantur? De quibus vinculis Petrus ait: « Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo (Act. ii, 24). » Sequitur:

VERS. 6. *Cui dedi in solitudine domum.* — Hoc loco solitudinem debemus intelligere corporis, an solitudinem cordis? Sed quid est solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus vivit, sed tumultibus conversationis humanæ ac terrenorum desideriorum cogitationi se inserit, non est in solitudine. Si vero prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, et tamen nullos curarum sæcularium tumultus in corde patiat, non est in urbe. Omnes enim mo-

tus importune se offerentium levium cogitationum quasi quasdam circumvolantes muscas ab oculis mentis abigit manu gravitatis, et quoddam sibi cum Domino secretum intra se quærit, ubi cum illo, exteriore cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. De hoc secreto cordis alias dictum est: « Factum est silentium in cælo quasi media hora (*Apoc.* VIII, 1). » ALLEGORICE. Per solitudinem gentilitas designatur, in qua dum patriarcha non fuit ad intelligendum Deum, qui ratione uteretur non fuit, homo pene non fuit. Hinc Isaias ait: « Lætabitur deserta et invia, et exultabit solitudo, et florebit quasi liliū (*Isa.* xxxv, 1). » Et rursus de Ecclesia dicitur: « Ponet desertum ejus quasi delicias, et solitudinem ejus quasi hortum Domini (*Isa.* II, 3). » In solitudine ergo Dominus domum accepit, qui post mortem ac resurrectionem suam ad gratiam fidei gentilitatem vocare dignatus est. Sequitur: *Et tabernaculum ejus in terra salsuginis.* — Salsugo accendere sitim solet, et quia sancti viri quandiu in hujus vitæ tabernaculis degunt, ad supernam patriam desiderii sui quotidianis æstibus accedunt, in terga salsuginis tabernacula habere perhibentur, sicut scriptum est: « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, » etc. (*Matth.* v, 6). ALLEGORICE. Terra salsuginis gentilitas intelligitur, quæ priusquam veram Dei sapientiam cognosceret, salsuginem protulerat, quia nullam viriditatem boni intellectus proferens perversa sapiebat. De qua scriptum est: « Terra fructifera a salsugine, etc. » (*Psal.* cvi, 34). Tabernaculum ergo in

VERS. 7. *Contemnit multitudinem civitatis.* — Multitudinem civitatis contemnere et humanæ conversationis prava studia devitare, ut jam non libeat terrenorum hominum qui præ abundantia iniquitatis multi sunt, perditos mores imitari. Cum paucis namque ingredi angustam portam desiderant, et non cum multis læta itinera ingredi appetunt, quæ ad interitum ducunt (*Matth.* vii, 13). Unde et sponsi voce sponsæ in Canticis canticorum dicitur: « Nisi cognoveris te, o pulchra inter mulieres, egredere et abi post vestigia gregum, et pasce hædos tuos (*Cant.* I, 7). » MORALITER. Contemnit multitudinem civitatis, id est mores desepit humanæ conversationis. Homo quippe inter homines factus, usum tenere hominum noluit. Idcirco namque inter nos homo factus est, ut non solum nos sanguine fuso redimeret, sed ostenso exemplo commutaret. In conversatione igitur nostra, et veniendo alia invenit, et vivendo alia docuit. Stupebant enim omnes superba Adam stirpe progeniti prospera vitæ præsentis appetere, adversa devitare, opprobria fugere, gloriam sequi. Venit inter eos incarnatus Dominus adversa appe-

tens, prospera spernens opprobria amplectens, gloriam fugiens. Nam cum Judæi illum regem sibi constituere voluissent, fieri rex fugit; cumque eum interficere molirentur, sponte ad crucis patibulum venit. Quia ergo nova conversatione usus inter homines, quia mores secutus non est, bene de eo scriptum est: *Contemnit multitudinem civitatis.* Vel certe quod multos per spatiosam viam vagantes deseruit, et per angustam gradientes paucos elegit. Multitudinem namque civitatis contemnere est, humani generis partem, quæ latam viam ingreditur, quæ et pro abundantia iniquitatis multa est, a regni sui sorte reprobare. Sequitur: *Clamorem exactoris non audit.* — Quis intelligi exactor alius potest nisi diabolus? qui semel in paradiso homini malæ persuasionis numerum contulit, et quotidie ab eo hujus debiti exigere reatum quærit. Hujus exactoris sermo est malæ suggestionis inchoatio. Sciendum præterea est quia quinque nos modis gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiae tempora prævenit, ut Jonathan in gustu mellis edendi tempus antecessit (*I Reg.* xiv, 27). Aliquando vero tempus non prævenit, sed cibos lautiores quærit, sicut populus in eremo cibos carniū petiit, quos lautiores putavit (*Num.* xi, 31, 32). Aliquando quælibet sumenda sint præparare accuratius expetit, ut puer filiorum Heli, non coctas more solito de sacrificio carnes, sed crudas quærebat, quas accuratius exhiberet (*I Reg.* II, 15). Aliquando autem in ipsa quantitate sumendi mensuram refectionis excedit, quælibet sumenda sint, ut illud: « Sodomæ iniquitas fuit saturitas panis et abundantia aquæ (*Ezech.* xvi, 49). » Aliquando despectus est cibus, sed avidius sumitur, ut Esau primogenitorum gloriam lentacula vendens (*Gen.* xxv, 34). Sermo ergo hujus exactoris est necessaria postulatio naturæ, clamor vero ejus mensuram necessitatis transiens, appetitus gulæ. Hic itaque onager exactoris hujus sermonem audit, clamorem non audit, quia discretus ac continens vir, et usque ad temperandam necessitatem ventrem reficit, et a voluptate restringit. Hinc quippe scriptum est: « Carnis curam ne feceritis in desideriis (*Rom.* xxxi, 34). » MYSTICE. Hujus exactoris violentos motus Dominus non expavit adveniens, sicut ipse ait: « Venit enim princeps hujus mundi, et in me non inveniet quidquam (*Joan.* xiv, 30). » Venit quippe ad eum exactor humani generis, quia illum hominem vidit, sed quem in se infirmitate despectum hominem credidit, virtute supra hominem sensit. Hujus nimirum exactoris typum Laban tenuit, quando cum furore veniens sua apud Jacob idola requisivit (*Gen.* xxxi, 34). De hac exactore Redemptori nostro gentilitatem ab ejus dominio liberanti per prophetam dicitur: « Jugum enim oneris ejus, et sceptrum exactoris ejus superasti, » etc. (*Isa.* ix, 4). Sequitur:

VERS. 8. — *Circumspicit montes pascuæ.* — Montes pascuæ, altæ contemplationes internæ refectionis. Sancti enim viri, quanto magis se exterius despi-

clendo deiciunt, tanto amplius interiorum revelationum contemplatione pascuntur. Unde scriptum est: « Ascensus in corde ejus disposuit in valle lacrymarum (Psal. LXXXIII, 7). » Aliter: Montes etiam pascuæ sunt, sublimes virtutes angelorum, quæ ideo hic nos ministrando et adjuvando reficiunt, quia illic internæ contemplationis rore pinguescunt; quæ quia largiente Deo in omni nos certamine protegent, recte circumspici dicuntur. Aliter: Montes pascuæ possunt altæ sententiæ Scripturæ sacræ accipi. De quibus scriptum est: « Montes excelsi cervis (Psal. ciii, 18). » Quia nimirum hi qui jam dare contemplationis saltus noverunt, altas sententiarum divinarum virtutes, quasi cacumina montium ascendunt. MYSTICE. Montes accipimus elatos hujus sæculi, qui in corde suo altitudinem terrarum tenuerunt, sed quia etiam tales Dominus Ecclesiæ suæ corde conversos inviscerat, eosque a priori elatione commutans, in sua membra transformat, isti montes pascuæ ejus sunt, quia nimirum de conversatione errantium, de superbiorum humilitate satiatur, et sicut apostolis ad prædicationem missis præcepit dicens: « Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam (Joan, vi, 27). » Sicut ipse ait: « Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me (Joan. iv, 34). » De his montibus scriptum est: « Non repellet Dominus plebem suam (Psal. xcii, 11), » « quoniam in manu ejus sunt omnes fines terræ, et altitudines montium ipsius sunt (Psal. xciv, 4). » Convertit namque eum quem conspicit sicut scriptum est: « Conversus Dominus

A respexit Petrum (Luc. xxii, 61); » et sicut Salomon ait: « Rex, qui sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo (Prov. xx, 8). » Notandum quod non ait, inspicit, sed circumspicit; in Judæa quippe incarnatus est Dominus, quæ posita in medio gentium fuit, atque ideo circumspicit montes quia latos [elatos] hujus sæculi circumquaque positos ex gentilitatis universitate colligit. In his itaque montibus pascitur, quia bonis operibus conversorum quasi herbis virentibus satiatur. Hinc scriptum est: « Ubi pascis, ubi cubas in meridie (Cant. i, 6). » Sequitur: *Virentia quæque perquirit.* — Virentia quippe sunt omnia, quæ temporaliter condita, venturo fine, jocunditate vitæ præsentis quasi æstivo sole siccantur. Virentia autem vocata sunt, quæ nulla temporalitate marcescunt; hinc onagro despectis rebus transitoris virentia perquirere est, in æternum mansura sancto unicuique viro desiderare. TYPICE. Arentia namque sunt corda hominum quæ in hujus sæculi perituris plantata æternitatis fiduciam non habent: virent autem, quæ illi hæreditati inhaerent. De qua Petrus apostolus dicit: « In hæreditatem incorruptibilem (I Petr. i, 4). » Quisquis itaque intrinsecus arescere formidat, arentia extrinsecus mundi hujus desideria fugiat. Quisquis a Domino perquirere desiderat æternam patriam appetens, interna cordis plantatione viridescat. Hæc autem de onagro exposita duplici intellectui suffeiant; lectoris vero judicio relinquendum est, quid magis duxerit eligendum.

LIBER TRICESIMUS PRIMUS.

VERS. 9. *Nunquid vult rhinoceros servire tibi?* C — Subaudis, qui cum prædicamentis quidem hominum diu resistere pertuli, sed tamen repente, cum volui, miraculis stravi. Rhinoceros enim indomitæ omnino naturæ est; ita ut si quando captus fuerit, teneri nullatenus possit. Impatiens quippe, ut fertur, illico moritur. Ejus vero nomine Latina lingua interpretatum sonat, *in nare cornu.* Et quid aliud in nare, nisi fatuitas, quid in cornu, nisi elatio designatur? Nam quia in nare fatuitas solet intelligi, Salomone attestante, dicimus qui ait: « Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra et fatua (Prov. xi, 22). » Et quod in cornu superbia designatur, propheta demonstrat dicens: « Dixi iniquis: Nolite inique agere; et delinquentibus: Nolite exaltare cornu (Psal. lxxiv, 5). » Quid ergo in rhinocerote hoc, nisi potentes hujus sæculi designantur? vel ipsæ in eo principatum potestates, qui typo fatuæ jactationis elati, dum falsis exterius inflantur honoribus, veris miseriis intus inanes cunt? Quibus bene dicitur: « Quid superbis terra et cinis? » (Eccli. x, 9.) Sed

cornu suum rhinoceros iste feriendo Ecclesiam in martyribus lassatus inclinavit, cum potestates hujus mundi non verbis, sed miraculis Deus fregit, sibi que subditas fecit. Aliter: Rhinoceros iste, qui etiam monocerus Græcis exemplaribus nominatur, tantæ esse fortitudinis dicitur, ut nulla venantium virtute capiatur. Et sicut quidam dicunt, virgo si puella proponitur, quæ se veniente sinum aperit, in quo illo omni ferocitate postposita, caput deponit, sicque ab eis a quibus capi quæritur, repente velut enervis invenitur. Buxei quoque coloris esse describitur, qui etiam elephantem cornu (quod immane singulariter gestat) in ventre infigere perhibetur, ut eum facile sternat. Potest ergo per hunc unicornem ille populus designari, qui dum de accepta lege, non opera, sed solam inter cunctos homines elationem sumpsit, quasi inter cæteras bestias, cornu singulariter gestavit. Unde scriptum est: « Libera me de ore leonis, et cornibus unicornium (Psal. xxvii, 22). » Ac si ergo beatus Job typum beatæ Ecclesiæ tenenti dicatur: Nunquid illum populum quem

superbire in nece fidelium stulta sua elatione consideras, sub jure tuæ prædicationis inclinas? Subaudis, ut ego? qui et in me illum singulari cornu extolli conspicio, et tamen mihi cum voluero protinus subdo. Paulus ergo ad medium ducatur, qui dum contra Deum se quasi de custodia legis nesciens, extulit; cornu in nare gestavit. Unde et hoc ipsum naris cornu per humilitatem postmodum inclinans dicit: « Qui prius fui blasphemus, et persecutor, et contumeliosus; sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci (I Tim. I, 13). » Virgo nimirum rhinoceroti sinum suum aperuit, cum Saulo incorrupta Dei sapientia incarnationis suæ mysterium de cælo loquendo patefecit dicens: « Saule, Saule, quid me persequeris? » (Act. IX, 4.) Et fortitudinem suam rhinoceros perdidit, quia prostratus homo omne quod superbum tumebat, amisit. Sequitur: *Aut morabatur ad præsepe tuum?* — Præsepe hoc loco ipsa Scriptura sacra non inconvenienter accipitur, in qua verbi pabulo animalia sancta satiantur. De quibus per Prophetam dicitur: « Animalia tua habitabunt in ea (Psal. LXVII, 11). » Sed elati omnes in primordiis nascentis Ecclesiæ tantominus in prædicatorum præsepe claudi se jam contempserant, quanto magis in voluptatibus propriis dimissi desperationis suæ campum tenebant. De quibus Paulus ait: « Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiae in operatione immunditiae omnis, in avaritiam (Ephes. IV, 19). » Et tamen cum voluit, repente Dominus ad suum eos præsepe religavit. Ecce enim cernimus quod potentes hujus sæculi, ejus principes prædicamenta Dominica libenter audiunt, constanter legunt, passimque [passumque] a præsepe non exeunt, quia præcepta Dei quæ aut legendo aut audiendo cognoscunt, nequaquam vivendo transcendunt, sed ad verbi pabulum quasi clausi stare æquanimiter tolerant, ut edendo et permanendo pinguescant, Aliter: Isdem rhinoceros etiam ad Dei præsepe moratus est, quia ruminare verba Evangelii dedignatus non est. Ait enim: « Ascendi Jerosolymam cum Barnaba, assumpto et Tito, ascendi autem secundum revelationem, et contuli cum eis Evangelium (Gal. II, 1, 2). » Et quia prius jejunos audierat: « Durum tibi est contra stimulum calcitrare (Act. IX, 5), » mira postmodum virtute præsentis pressus ex verbi pabulo vires obtinuit. Sequitur:

VERS. 10. *Nunquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo?* — Lora sunt Ecclesiæ præcepta disciplinæ; arare vero est, per prædicationis studium humanum pectus vomere linguæ proscindere. Scimus, rhinoceros iste terrenus videlicet princeps, quanta prius crudelitate sævierit, et nunc agente Domino cernimus quantis disciplinæ loris astrictus sit, qui non solum se a pravis operibus retinet, sed etiam in sanctæ fidei prædicatione exercet, quos, dum metuere Deum in suis actionibus cernimus, quid aliam quam loris ligatos videmus? Cum vero eam fidem, quam dudum persequendo impugnave-

rant, nunc pro latis legibus prædicare non cessant, quid aliud faciunt, nisi aratri labori insudant? Aliter: Loris præfatus rhinoceros astringitur, quia videlicet uno in tempore cæcitate, prædicatione, baptismate ligatur, ut non solum homines crudelitatis cornu non impetat, sed eorum etiam refectione sæviens, aratrum prædicationis trahat. Ipse quippe de evangelizantibus quasi de arantibus dicit: « Debet enim in spe qui arat, arare, et qui triturat in spe fructes percipiendi (II Cor. IX, 10). » Qui igitur tormenta prius fidelibus irrogaverat, et per fidem postmodum flagella libenter portat, profecto bene ligatus sub aratro desudat ad segetem, qui vivebat in campo male liber a timore. Sequitur: *Aut confringet glebas vallium post te?* — Plerumque autem terræ principes loris fidei ligati exigente ira ad feriendum rapiuntur, regni culmina quasi cornu ad profectum regni cælestis inclinant. Aliter: Jam Dominus quorundam mentes intraverat qui illum veraciter humani generis redemptorem credebant; qui tamen dum nequaquam a pristina observatione recederent, dura litteræ prædicamenta custodirent, ei prædicator egregius dicit: « Si circumcidamini, Christus in vobis nihil proderit (Gal. V, 2). » Qui ergo in humili mente fidelium, legis duritiam redarguendo contrivit, quid aliud quam in valle post Dominum glebas fregit? ne videlicet grana seminum quæ excissus aratro fidei sulcus cordis exceperat, per custodiam litteræ depressa deperirent. Sequitur:

VERS. 11. *Nunquid habebis fiduciam in fortitudine ejus?* — Ac sidicatur ut ego? In rhinocerotis fortitudine fiduciam Dominus habere se asserit, quia, quod temporaliter terreno principi contulit, ad cultum suæ venerationis inclinavit. Quo enim in mundo plus potest, eo pro mundi Auctore plus prævalet. Nam quia a subjectis ipse metuitur, tanto facilius persuadet, quanto et cum potestate indicat qui vere metuatur. Aliter: In rhinocerotis hujus fortitudine fiduciam Dei habuit, quia quanto illum crudelius dura sibi inferentem pertulit, tanto per se constantius tolerantem adversa præscivit. Sequitur: *Et derelinques ei labores tuos?* — Labores enim suos huic rhinocerotis Dominus dereliquit, quia converso terreno principi eam, quam sua morte mercatus est. Ecclesiam credidit. Quia videlicet in ejus manu quanta sollicitudine pax fidei sit tenenda, commisit. Aliter: Labores etiam, quos ipse in carne pertulerat, rhinocerotis dereliquit, quia conversum illum usque ad imitationem propriæ passionis traxit. Unde et per eundem rhinocerotem dicitur: « Suppleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea (Cor. I, 24). » Sequitur:

VERS. 12. *Nunquid credes ei quod reddat semen tibi, et aream tuam congreget?* — Quid aliud semen, nisi verbum prædicationis accipitur? Sicut in Evangelio Dominus dicit: « Exiit qui seminat semen suum (Matth. XIII, 3). » Et sicut propheta ait: « Beati qui seminatis super omnes aquas (Isa-

xxvii, 2°). » Quid aliud arca, nisi Ecclesia debet A intelligi? De qua rursus voce Præcursoris dicitur : « Et permundabit aream suam (Matth. iii, 12). » Quis ergo in initio nascentis Ecclesiæ crederet, dum contra eam ille indomitus principatus terræ tot minis et cruciatibus sæviret, quia rhinoceros iste Deo sementem redderet, id est, acceptum prædicationis verbum operibus repensaret? Quis posset tunc infirmorum credere quod eis aream congregaret? Ecce enim modo pro Ecclesia leges promulgat, qui dudum contra eam per varia tormenta sæviebat. Hic quaslibet gentes capere potuerit, ad fidei gratiam illas suadendo perducit; eisque æternam vitam indicat, quibus captis præsentem servat. Aliter : Consideremus Paulum quis ante fidem fuerit, et profecto cognoscimus quia nullus tunc fidelium crediderat, quod ad jugum Deus suæ formidinis vim tantæ elationis inclinaret. Unde et Ananias pavens ait : « Domine, audivi a multis de viro hoc quanta mala sanctis tuis fecerit in Jerusalem (Act. ix, 13). » Qui tamen repente commutatus ab hoste prædicator efficitur, et in cunctis mundi partibus Redemptoris sui nomen insinuat, supplicia pro veritate tolerat; alios blandimentis vocat, alios ad fidem terroribus revocat, et tanto Dei aream congregat, quanto illum prius elatione ventilabat. Sed neque hoc abhorreat a Paulo quod rhinoceros buxei coloris dicitur. Quid enim per colorem buxeum, nisi abstinentiæ pallor exprimitur? cui ipse tenaciter adhærere testatur dicens : « Castigo corpus meum et in servitutem subjicio, » etc. (I Cor. ix, 27). Qui cum aliorum ingluviem redarguit, cornu elephantos in ventrem ferit. Ut illud : « Multi enim ambulant, quos sæpe dixi vobis, nunc autem et flens dico inimicos crucis, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, » etc. (Phil. iii, 18). Et rursum : « Hujusmodi Christo Domino non serviunt, sed suo ventri (Rom. xvi, 18). » Quæ ergo in Paulo scripta cognovimus, superest ut facta et in aliis credamus. Sequitur :

VERS. 13. *Penna struthionis similis est pennis herodii et accipitris.* — Quis herodium et accipitrem nesciat aves reliquas quanta volatus sui velocitate transcendat? Struthio vero eorum pennæ similitudinem habet, sed volatus eorum celeritatem non habet. A terra vero elevari non valet, et alas quasi ad volatum specie tenus erigit. Significat Omnipotens hypocritas, qui, dum bonorum vitam simulat, imitationem sanctæ visionis habent, sed veritatem sanctæ actionis non habent; qui alas per figuram sanctitatis extendunt, sed curarum sæcularium pondere gravati, nullatenus a terra sublevantur. De quo pondere per Prophetam dicitur : « Filii hominum usquequo graves corde? » (Psal. lv, 9). De his Dominus ait : « Væ vobis, Scribæ et Pharisei hypocritæ, quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus autem plena sunt ossibus mortuorum. » etc. (Matth. xxiii, 27). Et quoniam accipitris et herodii parva sunt corpora, sed pennis densioribus fulta : idcirco cum celeritate trans-

volant, quia eis parum inest quod aggravat, multum quod levat. At contra struthio raris pennis induitur, immani corpore gravatur, ut et si volare appetit, ipsa pennarum paucitas molem tanti corporis in aera non suspendat. Bene ergo in herodio et accipitre et electorum persona signatur, quia quandiu in hac vita sunt, sine quantulæ culpæ contagio esse non possunt. Sed cum in eis parum quid inest quod deprimit, multa virtus bonæ actionis suppetit quæ illos in superna sustollit; at contra hypocritæ, et si faciunt pauca, quæ elevat, perpetrant multa quæ gravant. Hæc quoque ipsa struthionis penna, ad pennas herodii et accipitris similitudinem coloris habet, virtutis similitudinem non habet. Quid ergo in his aspicimus, nisi quod electorum virtutes solidæ volant, et ventos humani favoris premunt? Hypocritarum vero actio, quamlibet recta videatur, volare non sufficit quia videlicet fluxæ virtutis pennam humanæ laudis aura pertransit. Aliter : Quid struthionis nomine, nisi Synagoga signatur? quæ alas habuit, sed corde in infimis repens, nunquam se a terra sublevavit. Quid vero per herodium et accipitrem, nisi antiqui Patres exprimuntur, qui ad ea, quæ potuerint intelligenda perspicere, valuerunt etiam vivendo penetrare? Penna igitur struthionis, herodii et accipitris est similis, quia Synagogæ vox priorum doctrinam loquendo tenuit, sed vivendo nescit. Unde ejusdem Synagogæ populis Veritas ait : « Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei, omnia quæcumque dixerint vobis servate et facite, » etc. (Matth. xxiii, 2). Sequitur :

VERS. 14. *Quæ dereliquit in terra ova sua.* — Quid enim per ova, nisi tenera adhuc proles exprimitur? quæ diu fovenda est, ut ad vivum volatile perducatur. Ova quippe insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta in vivis volatilibus convertuntur; ita nimirum parvuli auditores ac filii certum est quod frigidi insensibilesque remaneant, nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant; assidua doctorum voce fovendi sunt, quousque valeant per intelligentiam vivere, et contemplatione volare. Attamen hypocritæ quamvis perversa semper operentur, loqui tamen recta non desinunt. Bene autem loquendo in fide vel conversatione filios pariunt, sed eos bene vivendo nutrire non possunt, quia ex amore intimo rebus se exterioribus subdunt, in quibus quanto magis se extollunt, tanto minus de prolis suæ defectu cruciantur. Ova ergo in terra dereliquisse est, nullum cœlestis vitæ filii exemplum præbere. Aliter : In ovis aliud est quod cernitur, aliud quod speratur, et videri spes non potest, Paulo attestante, qui ait : « Quod enim videt quis, quid sperat? » (Rom. viii, 24). » Quid ergo per struthionis ova, nisi Synagogæ carne editi apostoli designantur? Qui dum se in mundo despectos, atque humiles exhibent, sperare gloriam in supernis docent. Abjecti namque et quasi nullius momenti apud elatos habiti in terra velut ova jacuerunt, sed intus in eis latebat unde viverent, et sublatis spei pennis ad cœ-

lestia volarent. Quæ ova struthio in terra derelinquit, quia eos quos carne genuerat Synagoga apostolos audire contemnens, vocandæ gentilitati deseruit. Sequitur : *Tu forsitan in pulvere calefacis ea?* — Ac si dicat, ut ego, qui illa in pulvere calefacio. Quia sollicet parvulorum animas, et in medio peccantium positas, amoris mei igne succendo. Quid enim pulvis, nisi peccator accipitur? Hinc enim scriptum est : « Serpenti pulvis panis ejus (*Isa. LXV, 25*). » Hinc est enim quod plerosque œrnimus, et in medio populorum vivere, et tamen vitam torpentis populi non tenere, et, ut ita dixerim, in frigore calere, ut nequaquam jacentia in infinis torpeant, sed in vivis volatilibus versa, sese ad caelestia contemplando, id est volando, suspendant : Aliter. Mira autem potentia Dominus hæc eadem in pulvere ova calefacit, quia vivos apostolorum fœtus in illa abjecta dudum gentilitate suscitavit, et quos Synagoga velut insensatos invivificatosque despexerat, ipsi nunc in veneratione gentium per doctrinæ magisterium viventes volant. Ova struthio in pulvere dereliquit, quia et omnes quos prædicandos Synagoga genuit, a terrenis desideriis minime suspendit. Sequitur :

VERS. 15. *Obliviscitur quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.* — Quid in agro, nisi mundus iste signatur? De quo in Evangelio Dominus dicit : « Ager autem est mundus (*Matth. XIII, 38*). » Quid in bestia, nisi antiquus hostis exprimitur, qui hujus mundi rapinis insidians, humana quotidie morte satiatur? De qua per prophetam, pollicente Domino, dicitur : « Et mala bestia non transibit per ea (*Isa xxxv, 9*). Hypocritæ enim eos quos in conversatione filios generant, more struthii derelinquunt, et omnino non curant, ne aut exhortationis sollicitudine, aut disciplinæ custodia destitutos pravorum operum exempla pervertant; si enim ova quæ gignunt, diligenter, nimirum metuerent ne quis ea perversa opera demonstrando calcaret. Hinc Paulus metuebat, cum diceret : « Videte malos operarios (*Philip. III, 2*); » et rursum : « Multi ambulat, quos sæpe dicebam vobis nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi (*Ibid., 18*). Hanc agri bestiam etiam ovis quæ posuerat formidabat dicens : « Timeo ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri a charitate quæ est in Christo Jesu (*II Cor. XI, 3*). » Hinc Petrus ait : « Adversarius vester diabolus, quasi leo rugiens circuit quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide (*II Petr. v, 9*). » Aliter : Tunc ova pes calcat, et bestia agri conterit, cum in terra deseruntur, quia videlicet humana corda, dum semper terrena cogitare, semper quæ ima sunt agere appetunt, ad contemendum se agri bestię, id est diabolo sternunt, ut eam diu infima cogitatione abjecta sunt, quandoque etiam majorum criminum perpetracione frangantur. Synagoga ergo ova quæ genuit a terra suspendere bene vivendo neglexit, sed omnipotens Deus multos ejus filios quamvis in terrenis deside-

deriis mortuos ac frigidos reperit, calore tamen sui amoris a mortuis animavit; sed vitam quam filius Synagoga non dedit, hanc postmodum invadit, dum moliretur persequendo extinguere, quos se ad bona opera non meminerat fovendo genuisse. Sequitur :

VERS. 16. *Durdatur ad filios, quasi non sint sui.* — Hypocritæ quippe obduratis cordibus vivunt, ipsos etiam quos generant filios nulla pietate debiti amoris agnoscunt, et quia sua semper appetunt, erga affectum proximi nulla charitatis compassione mollescunt. O quam mollia viscera gestabat Paulus dicens : « Nunc vivimus, si vos statis in Domino (*I Thess. III, 8*); » et : « Testis mihi est Deus quomodo cupiam omnes vos in visceribus Christi Jesu (*Philip. I, 8*). » Ephesiis quoque ait : « Peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis quæ est gloria vestra (*Ephes. III, 13*). » Aliter : Quasi non suos respicit, quos aliter vivere quam docuit ipsa reprehendit, et durescente sævitia terrores admovet, seque in eorum cruciatibus exercet; atque invidiæ facibus inflammata, in quibus non laboravit ut possint vivere, laborat ut debeant interire. Et cum Domini membra persequitur placere se per hoc Domino suspicatur. Unde et eisdem struthionis ovis Veritas dicit : « Venit hora ut omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se præstare Deo (*Joan. XVI, 2*). » Sequitur : *Frustra laboravit nullo timore cogente.* — Namque, « trepidaverunt timore, ubi non erat timor (*Psal. XIII, 5*). » Ecce enim divina voce præcipitur : « Si quis tibi tulerit tunicam, et voluerit tecum iudicio contendere, dimitte illi et pallium (*Matth. v, 40*). » Apostolus ait : « Quare non magis injuriam accipitis, quare non magis fraudem patimini? (*I Cor. VI, 7*). Et tamen hypocrita assumpto sanctæ conversationis habitu filiorum custodiam deserit, et temporalia quæque defendere etiam jurgiis quærit, exemplo suo eorum perdere corda non trepidat, et quasi per negligentiam amittere patrimonia terrena formidat. In errore discipulus labitur, et tamen cor hypocritæ nullo dolore sauciatur, ire in iniquitatis voraginem commissos sibi conspicit, et hæc quasi inaudita pertransit; at si quod sibi leviter inferri temporale damnum senserit, in ultionis ira repente ab intimis inardescit; mox patientia rumpitur; mox dolor cordis in vocibus effrenatur. Aliter : In labore quippe illam persecutionis anhelare non timor, sed crudelitas cogit. Sed quia plerumque, vitia colore virtutum tincta, tanto nequiora sunt quanto et esse vitia minime cognoscuntur, eo in persecutione Synagoga durior exstitit, quo religiosiorem se fieri fidelium mortibus aestimavit, et idcirco quæ ageret discernere omnino non potuit, quia lumen sibi intelligentiæ per superbiæ abjectionem clausit. Sequitur :

VERS. 17. *Privavit eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.* — Quamvis aliud sit privari, aliud non dare, hoc tamen repetit, subdendo nec

dedit quod præmisit, privavit; ac si diceret: quod dixi, *privavit*, non injuste sapientiam abstulit, sed juste non dedit. Unde et Pharaonis cor Dominus obdurasse describitur (*Exod. iv, 24*). Aliter: Districtum quippe est occultæ retributionis examen, et quia sciens humilitatem perdit, etiam veritatis intelligentiam nesciens amisit. Minora sunt vulnera quæ in Redemptoris adventu fidelibus intulit, quam ea quibus sanctam Ecclesiam adhuc per adventum Antichristi ferire contendit. Sequitur:

VERS. 18. *Cum tempus fuerit, in altum alas erigit. Diridet equitem (64) et ascensorem ejus.* — Quid enim alas hujus struthionis accipimus, nisi perceptas hoc tamen tempore cogitationes hypocritæ quasi complicatas? Qui opportunitate compta, eas quasi in altum elevando superbiens manifestat. Alas in altum erigere est, per superbiam cogitationes aperire. Nunc autem quia sanctum se simulat, quia in semetipso stringit quæ cogitat, quasi alas in corpore per humilitatem plicat. Notandum vero quod non ait, deridet equum et ascensorem, sed *equitem et ascensorem*. Equus quippe est uniuscujusque animæ corpus suum, quod videlicet novit, et ab illicitis restringere, et in bonis operibus relaxare. Equitis ergo nomine animam sancti viri exprimit. Hinc enim scriptum est: « Exercoitus qui sunt in cælo sequebantur eum in equis albis (*Apoc. xix, 14*). » Ascensor autem equitis omnipotens est Dominus, qui uniuscujusque viri animam possidet, sua membra possidentem. *Deridet ergo hypocrita equitem*, quia electorum despicit sanctitatem. *Deridet ascensorem equitis*, dum prosilit usque ad injuriam Creatoris: Aliter. In altum struthio alas erigit, quando suo Conditori Synagoga non ut antea formidando, sed aperta, jam repugnando contradicit. In membra quippe diaboli transiens, et mendacii hominem Deum credens, contra fideles tantum in altum extollitur, quantum et Dei corpus se esse gloriatur, quæ quia non solum humilitatem Domini, sed ipsam etiam divinitatem, non tantum equitem, sed ascensorem etiam equitis irridet. Nam verbum Dei, tunc equitem ascendit, quando humanam animam propriæ carni præsentem, divino cultui semetipsum creando subjugavit; carnem quippe divinitas anima mediante, suscepit, et per hoc totum simul equitem tenuit, quia in semetipsum non solum illa regebatur, sed hanc etiam quæ regebat astrinxit. Judæa igitur per adventum superbientis Antichristi laqueo seductionis capta, quia Redemptorem nostrum humilem fuisse inter homines despicit, deridet equitem, quia ejus in omnibus divinitatem contradicit, deridet nihilominus et ascensorem. Sed Redemptor unus idemque et eques, et equitis ascensor, et cum in mundum venit, fortes contra mundum prædicatores exhibuit, et cum in mundi terminum Antichristi fiduciam tolerat, virtutem ipse certantibus subministrat.

VERS. 19. *Nunquid præbebis equo fortitudinem. (64) Vulg., equum.*

A] *aut circumdabis collo ejus hinnitum.* — Equi nomine sanctus quisque prædicator accipitur, propheta attestante qui ait: « Misisti in mare equos tuos turbantes aquas multas (*Habac. iii, 15*). » Per hinnitum prædicatio exprimitur, verus autem quisque prædicator ante fortitudinem, et post hinnitum accipit, qui cum in se prius vitia extinxerit, tunc pro erudiendis aliis ad vocem prædicationis venit, fortitudinem habet, quia adversa constanter tolerat, hinnitum quia ad superna blandiens vocat. Equo enim suo Dominus et cum actionis fortitudine hinnitum vocis, et cum hinnitu vocis fortitudinem ministrat actionis. Collo enim equi hinnitus circumducitur, quia ne ad perversa opera prodeat suis vocibus etiam vita prædicantis ligatur. Hinc enim per Salomonem dicitur: « Coronam gratiarum accipies capiti tuo, et torquem auream collo tuo (*Prov. i, 9*). » MORALITER. Unicuique animæ cui misericorditer Deus præsidet, ante omnia fidei fortitudinem præbet. De quo Petrus ait: « Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide (*I Petr. v, 8*). » Huic autem fortitudini hinnitus jungitur, cum fit quod scriptum est: « Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (*Rom. x, 10*). » Sequitur:

VERS. 20. *Nunquid suscitabis eum quasi locustas.* — Subaudis, ut ego, qui illum ad altiora excitando sublevo, qui graviori persecutionis æstu exoruciari permitto. Locustarum nomine aliquando Judæorum populus signatur, ut illud de Joanne: « Locustas et mel silvestre edebat (*Marc. i, 6*). » aliquando conversa gentilitas, ut illud: « Florebit amigdalus (*Eccles. xii, 5*). » id est Ecclesia primitiva flore virtutum. « Impinguabitur locusta (*Ibid.*), » id est sicca gentilitas pinguedine terræ, « et dissipabitur capparitis (*Ibid.*), » id est Judæa. Aliquando adulantium lingua. Ut illud: « Ventus urens levavit locustas, quæ ascenderunt super universam terram Ægypti (*Exod. x, 13, 14*). » Aliquando vero per comparisonem, resurrectio Dominica, vel prædicatorum vita signatur, ut illud: « Excussus sum sicut locusta (*Psal. cviii, 23*). » Recte utique ipsa prædicatorum perfectio locustis exprimitur. More enim locustarum quoties se attollere conatur, crura figunt, et alas erigunt, quia recte agendo se stabiliunt, et ad alta videndo sublevantur, rursusque pedibus se suis post saltum excipiunt, dum post contemplationem sublimium, ad activam vitam revertuntur. Vel sicut locustæ matutinis horis vix a terra se sublevant, cum vero æstus exarserit, tanto altius quanto alacrius volant. Ita nimirum sanctus quisque prædicator, cum quietæ fidei tempora conspiciat, humilis ac despectus accipitur, si autem persecutionis ardor incandeat, corde cælestibus inhærens, mox quantæ sit sublimitatis ostendit. MORALITER. Unusquisque, qui Deum sequitur in ipso suo exordio, ut locusta suscitatur, qui etsi in quibus actionibus locustarum

more flexis poplitibus terræ inhæret, in quibusdam tamen expansis alis se in aera suspendit. Conversis quippe initia bonis moribus malisque immista sunt, dum nova jam per intentionem agitur, et vetus adhuc vita ex usu retinetur. Sequitur : *Gloria narium ejus terror.* — In Scriptura sacra vocabulo narium, aliquando fatuitas narium solet intelligi, ut illud : « Circulus aureus in naribus suis (*Prov. xi, 22*). » Aliquando antiqui hostis instigatio, ut illud : « De naribus ejus procedit fumus (*Tob. xli, 11*). » Aliquando vero præscientia designatur, ut illud prophetæ : « Quiescite ab homine, cujus spiritus est in naribus ejus, quia excelsus reputatus est ipse (*Isa. ii, 22*). » Hoc autem loco narium nomine prædicatoris sancti præscientia ac præstolatio designatur. Dum enim venire extremum judicium ostendi cœlestem patriam, persolvi justis, præmia appetit, quasi per nares spiritum de futuris trahit. Sed gloria narium ejus terror est, quia visionem districti judicis quam justus vehementer exspectat, injustus venire formidat. Hinc Paulus ait : « Ego jam delibor, et tempus meæ resolutionis instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. De reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex, non solum autem mihi, sed et his qui diligunt adventum ejus (*II Tim. iv, 6-8*). » MORALITER. Pro eo quod non visa res odore deprehenditur, non immerito narium nomine spei nostræ cogitationes exprimuntur, quibus venturum judicium quod et si oculis adhuc non cernimus, jam tamen sperando prævidemus. Omnis autem qui bene vivere incipit, audiens quod per extremum judicium justus ad regnum vocentur, hilarescit. Sed quia quædam mala adhuc ex reliquo sibi inesse considerat, hoc ipsum judicium de quo exsultare inchoat, appropinquare formidat, vitam quippe suam bonis malisque permistam conspicit, et cogitationes suas aliquando spe et timore confundit. Sequitur :

Vers. 21. *Terram ungula fodit.* — Quid per ungulam nisi prædicatoris sancti virtutum perfectio demonstratur? Quia videlicet *ungula terram fodit*, dum de corde audientium exemplo suorum operum terrenas cogitationes, elicit, et auditorum corda a sæcularibus curis evacuat, cum ipse contempti [contemnere] sæculum opere ostendit? Hinc Paulus discipulis ait : « Hæc cogitate quæ et didicistis, et accepistis, et audistis in me, et Deus pacis erit vobiscum (*Philip. iv, 8, 9*); » et rursum : « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi (*Phil. iii, 17*). » Aliter : Equus iste ungula terram fodit, cum prædicator quisque inquisitione forti terrenas in se cogitationes discutit, easque flendo a se evacuare non cessat. Hinc ad Ezechielem dicitur : « Fili hominis, fode parietem (*Ezech. viii, 8*). » Item ad Isaiam Dominus dicit : « Ingredere petram, abscondere fossa humo a facie timoris Domini, et majestatis ejus (*Isa. ii, 10*), » id est, penetra duritiam cordis tui, et terrenas cogitationes ab ira districti judicis in humilitate

mentis cela. MORALITER. Ungula terram fodere est, districta abstinentia carnem domare. Sequitur : *Exsultat audacter.* — Audacter exsultat, quia sic adversis non frangitur, sicut nec prosperis elevatur. Adversa namque non dejiciunt quem prospera nulla corrumpunt. Ne ergo prematur adversis, habet vim fortitudinis; ne elevetur prosperis, habet pondus desuper sedentis. In adversis hilarescit, quia augeri sibi virtutis meritum lætatur. Hinc de apostolis dicitur : « Ibant gaudentes a conspectu concilii, » etc. (*Act. v, 41*). Solent namque hæretici potestatum mundi defensionibus contra fidei prædicationem quasi quibusdam armis se tegere, sed equus iste potestatum mundi iracundiam non formidat, quia ipsius quoque vitæ præsentis desiderium per mentis excessum calcat. Hinc per Salomonem dicitur : « Justus quasi leo confidens, absque terrore erit (*Prov. vi, 28*). » MORALITER. Qui enim valenter reprimit quod impugnat, audacter exsultat de his quæ in æterna pace desiderat. Hinc per Salomonem dicitur : « Diligenter exerce agrum tuum, ut postea ædifices domum tuam (*Prov. xxiv, 27*). » Sequitur : *In occursum pergit armatis.* — Plerumque enim quieti atque concussi relinquimur, si obviare pravis pro justitia non curamus. Sed si ad æternæ vitæ desiderium animus exarsit, in quantum locus admittit, debemus pro defensione justitiæ nosmetipsos ultro obicere, sicut de Paulo scriptum est : « Repleti sunt iræ, et exclamaverunt dicentes : Magna Diana Ephesiorum (*Act. xix, 28*); » et paulo post : « Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli (*Ibid., 30*). » Nam cum justitia quam nos amamus in aliis ferunt, nos nihilominus sua percussione confodiunt, etiamsi venerari videantur. MORALITER. Hostes armati, sunt immundi spiritus innumeris contra nos fraudibus accincti, qui cum suadere nobis iniqua nequeunt, ea sub virtutum specie nostris obtutibus opponunt. Effossa igitur terra armatis hostibus in occursum pergere est, devicta carnali nequitia contra spiritualia certamen subire. Nam qui adhuc secum enerviter pugnat, frustra contra se bella extra se posita suscitatur. Vel certe armatis hostibus in occursum pergitur, quando per exhortationis studium, eorum insidias et in alieno corde prævenimus, quando nostra cura ordinate postposita accessum immundorum spirituum a proximi mente prohibemus. Sequitur :

Vers. 22. *Contemnit pavorem, nec cedit gladio.* — Videamus quomodo pavorem despicit, qui ait : « Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an persecutio? » (*Rom. viii, 35*). Contra hunc itaque equum tot sunt gladii hostium, quot genera persecutionum. Sed vir sanctus, quia ventura adversa non metuit, pavorem despicit; quia vero nec superveniente persecutione vincitur, nequaquam gladiis cedit. MORALITER. *Contemnit pavorem*, quia nullius tentationis formidat ad hoc usque terretur ut taceat; *nec cedit gladio*, quia et si violenta illum tentatio percutit, a cura

tamen proximi non repellit. Nam Paulus quos ab hoste gladios suscipiat, dicit, et quomodo eisdem gladiis non cedit ostendit: Video autem aliam legem repugnantem legi mentis meæ, etc. (*Rom. vii, 23*). Cæteris autem dicit: «Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam (*Col. iii, 5*).» Sequitur:

VERS. 23. *Super ipsum sonabit pharetra.* — In Scriptura sacra pharetræ nomine aliquando justum Dei occultumque consilium accipitur, ut illud: «Pharetram suam aperuit et afflixit me (*Job. xxx, 11*).» Aliquando clandestina pravorum machinatio designatur ut illud: «Paraverunt sagittas suas in pharetra (*Psal. x, 3*).» Igitur quia equus Dei nulla adversitate terretur, ei quoque magis obviatur, ut eum ex obsessa machinatione longe feriant, cui apertis congressionibus inaniter appropinquant. Hæc tunc super equum Dei pharetra sonuerat, cum quadraginta viri in Pauli morte conspiraverant (*Act. xxiii, 13*). Pharetra ergo sonuit, quia occultæ machinationis ad Paulum causa pervenit. Sequitur: *Vibravit hasta et clypeus.* — Contra equum quippe Dei, quia pravorum consilia minæque perstrepunt, pharetra sonat; quia aperta pœna ut interficiatur exquirat, hasta vibratur; quia vero ei disputatione resistitur, clypeus antefertur. Habent enim sancti prædicatores sagittas quibus cor audientium feriunt. De quibus Paulus dicebat: «Laboro usque ad vincula quasi male operans, sed sermo Dei non est alligatus (*II Tim. ii, 9*).» Contra quas persecutores clypeo suæ disputationis corda audientium muniunt. MORALITER. Equo Dei hostis callidus sagittas per insidias impetit, quando ei sub virtute vitium abscondit, hasta autem dominus vulnerat, cum manifesta nequitia etiam scientem tentat. Sæpe nonnulli vitæ suæ custodiam negligentes in immunditiam libidinis demerguntur; nonnulli vero dum libidinis immunditiam fugiunt, per castitatis culmen in voraginem elationis ruunt. Hasta autem est culpa de vitio, sagitta autem de virtute culpa, sed perfectus quisque ab utroque protegatur. Hinc Salomon ait: «Dominus erit in latere tuo, et custodiet pedem tuum ne capiaris (*Prov. iii, 26*).» Cui etiam clypeum fraudulentus hostis opponit, ut si resistentis pectus feriendo non perforat, saltem quibusdam objectionibus proficientis intercludat. Sequitur:

VERS. 24. *Fervens et fremens sorbet terram, nec reputat tubæ clangorem.* — Primo homini peccanti dictum est: «Terra es, et in terram ibis (*Gen. iii, 19*).» Quia ergo sancti Spiritus zelo inflammatus, vel inter supplicia positus quoslibet peccatores ad se trahere non desistit, fervens procul dubio terram sorbet. Tubæ autem clangunt, cum hujus sæculi potestates loqui sanctos terribiliter prohibent. Quia igitur persecutionum minas prædicatores minime formidant, clangorem tubæ sonare non reputant. Hæc a principibus sacerdotum tuba sonuerat, cum flagellatos apostolos de Deo loqui

A prohibebant, sicut scriptum est: «Cæsis denuntiaverunt, ne loquerentur in nomine Jesu (*Act. v, 40*).» Sed videamus quomodo equum Dei clangor tubæ non terreat ait Petrus: «Obedire oportet Deo magis quam hominibus (*Act. v, 29*).» Et rursum: «Non enim possumus quæ vidimus et audivimus non loqui (*Act. iv, 20*).» MORALITER. Contra equum clangor tubæ insonat, quando electi mente in eo quod agit fortiter e vicino quædam posita culpa terribiliter tentat. Sed *fervens et fremens sorbet terram*, quia nimio ardore semetipsum discutit, et quidquid in se terrenum reperit, quo proficiendo consumit, et clangorem tubæ sonare non reputat, quia considerationem fortium ne vitium quod de virtutis gloria nascatur sollicitus declinat. Sequitur:

VERS. 25. *Ubi audierit buccinam, dicit. Vah!* — Equus ergo, audita buccina, vah dicit, quia fortis quisque prædicator, cum certamen sibi passionis propinquare desiderat, de exercitio virtutis exultat, nec terretur pugne periculo, quia victoriæ lætatur triumpho. Videamus Paulum, quomodo amet quod refugit, quomodo refugiat quod amat. Ait enim: «Desiderium habere dissolvi, et cum Christo esse (*Philip. i, 23*).» Et tamen dicit: «Qui sumus in hoc habitaculo ingemiscimus gravati, eo quod nolimus exspoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est a vita (*II Cor. v, 4*).» MORALITER. Multos enim sua felicitas stavit, multos diuturna pax inertes reddidit. Equus ergo, audita buccina, dicit vah, quia videlicet præliator Dei cum vim tentationis incumbere, conspiciat, utilitatem supernæ dispensationis considerans, ex ipsa validius adversitate confidit. Sequitur: *Procul odoratur bellum.* — Bellum quippe procul odorare est, adversa quæ longe adhuc posita cogitando prænoscere, ne fortasse valeant improvisa superare. Idcirco enim quodlibet certamen exsuperat, quia mente certamini ante certamen parat. Hinc Paulus discipulis ait: «Vosmetipsos tentate, si estis in fide, ipsi vos probate (*II Cor. xiii, 5*).» MORALITER. Bellum namque procul odorari est, ex causis præcedentibus quæ vitiorum pugne subsequantur agnoscere, et sicut flatu narium, sic provisas cogitationum nequitas latenter indicare. De quo odoratu recte in Ecclesiæ suæ laudibus dicit: «Nasus tuus sicut turris est in Libano (*Cant. vii, 4*).» Sequitur: *Exhortationem ducum et ululatum exercitus.* — Duces adversæ partis sunt erroris auctores. De quibus per Psalmistam dicitur: «Effusa est contemptio super principes, et errare fecit eos in invio et non via (*Psal. cvi, 40*).» De quibus per semetipsam Veritas dicit: «Cæcus si cæco ducatum præstet, ambo in faveam cadunt (*Matth. xv, 14*).» Hos autem duces exercitus sequitur, pravorum scilicet turba, quæ iniquis eorum præceptionibus famulatur. Duces autem exhortantur, quia hi qui infidelibus præsumunt, prava, quæ teneris præcipiunt, quasi exhortatione persuadent. Exercitus vero ululat, quia catervæ reproborum contra vitam moresque fidelium, dum soli rapacitati inhiant,

quasi per ululatum clamant. Sed quisque prædicator longe ante considerat quod vel auctores eorum contra electos valeant præcipere, vel turba eis subdita quam possit immaniter insanire. De his ducibus Paulus ait: «Per dulces sermones et benedictiones seducunt corda innocentium (*Rom. xvi, 18*), » hos ululatus odorabatur dicens: «Intrabunt post discessionem meam lupi graves in vos (*Act. xx, 29*). » MORALITER. Tentantia quippe vitia, quæ invisibile contra nos prælium regnante super se superbia militant, alia more ducum præeunt, alia more exercitus subsequuntur. Ipsa namque vitiorum regina superbia, cum devictum cor cœperit, mox illud septem principalibus vitiis, quasi quibusdam suis ducibus devastandum trahit: «initium, » quippe, «omnis peccati superbia (*Eccli. x, 15*); » ex qua nimirum nascitur inanis gloria, invidia, ira, tristitia, avaritia, ventris ingluvies, luxuria; sed habent contra nos hæc singula exercitum suum. De inani gloria, inobedientia, jactantia, hypocrisis, contentiones, pertinaciæ, discordiæ et novitatum præsumptiones oriuntur. De invidia, odium, susurratio, detractio, exultatio in adversis proximi, afflictio autem in prosperis nascitur. De ira, rixæ tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blasphemix proferuntur. De tristitia, malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, vacatio mentis erga illicita nascitur. De avaritia, proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentiæ et contra misericordiam obdurations cordis oriuntur. De ventris ingluvie, inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam propagatur. De luxuria, cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, horror autem desperatio futuri generatur. Bene autem duces exhortari dicti sunt, exercitus ululare, quia prima vitia deceptæ menti quasi sub quadam ratione se miserunt, sed innumera quæ sequuntur, dum hanc ad omnem insaniam pertrahunt, quasi bestiali clamore confundunt. Inanis namque gloria dicit: Debes majora appetere, ut, quo potestate valueris, multos excedere eo etiam valeas, et pluribus prodesse. Invidia quoque loquitur: In quo illo, vel illo minor es? Non ergo tibi aut superiores esse, aut etiam æquales debent. Ira etiam fatur: Quæ erga te aguntur, æquanimitate ferre non possunt, quia et si non eis cum magna exasperatione resistitur, contra te sine mensura cumulantur. Tristitia vero ait: Quid habes unde gaudeas, cum tanta mala de proximis portas? Avaritia namque dicit: Unde culpa est quod quædam habenda concupiscis, qui non multiplicare appetis, sed egere pertimescis? Ventris ingluvies clamat: Ad esum Deus munda omnia condidit, et, quia satiat cibo respuit, quid aliud quam muneri contradicit? Luxuria vero fatur: Cur te in voluptate tua non dilatas? Si enim misceri Deus hominem in voluptate coitus nollet, in ipso humani generis exordio masculum et feminam non fecisset (*Gen. 1, 27*). Sed miles

Dei, quia solerter prævidere vitiorum certamina nititur, bellum procul odoratur, quia mala præeuntia, quid menti persuadere valeant, cogitatione sollicita respicit. Exhortationem ducum naris sagacitate deprehendit, et quia longe præsciendo subsequendum iniquitatem confusionem conspicit, quasi ululatum exercitus odorando cognoscit. Sequitur:

VERS. 26. *Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, et expandit alas suas ad austrum?* — Non autem hic illud plumæ tempus dicitur, quo in nido vestitur, sed illa annua pluma describitur, quæ laxata vetere penna renovatur. Et quidem domesticis munita ac tepentia loca requiruntur. Agrestibus vero moris est, ut flante austro alas expandant, quatenus eorum membra ad laxandam pennam veterem venti tepore concalescant. Cum vero ventus deest, aliis contra radium solis expansis atque percussis, tepentem sibi auram faciunt. Quid ergo per accipitrem signatur, nisi quod unusquisque sanctorum tactus flatu Spiritus sancti concalescit, et usum vetustæ conversationis abjiciens, novi hominis formam sumit? Quod Paulus admonet dicens: «Exspoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, et induentes novum qui secundum Deum creatus est (*Col. iii, 9*); » et rursum: «Licet is qui foris est, noster homo corrumpatur, tamen qui intus est renovatur de die in diem (*II Cor. iv, 16*). Alas quippe nostras ad austrum expandere est, per adventum sancti Spiritus nostras confitendo cogitationes aperire, ut jam non libeat defendendo nos tegere, sed accusando publicare. Tunc ergo accipiter plumescit, cum ad austrum et alas expanderit, quia tunc se unusquisque virtutum pennis induit cum sancto Spiritui cogitationes suas confitendo substernit. Qui enim vetera fatendo non detegit, novæ vitæ opera minime producit: qui nescit lugere quod gravat, non valet proferre quod sublevat. Sequitur:

VERS. 27. *Nunquid ad præceptum tuum elevabitur aquila, et in arduis ponet nidum suum?* — In Scriptura sacra vocabulo aquilæ, aliquando præsentis sæculi potestates designantur, ut est in Ezechiel: «Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis et varietate, venit ad Libanum, et tulit medullam cedri, et summitatem frondium ejus avulsit (*Ezech. xvii, 3, 4*).» Aquila autem Nabuchodonosor intelligitur, qui immensitate exercitus magnarum alarum, pro diuturnitate temporum longa membrorum, pro multis divitiis plena plumis, pro innumera terrenæ gloriæ plena varietate. Quia vero Judææ celsitudinem petens, nubilitatem regni ejus, quasi medullam cedri abstulit, aliquando vero insidiatores spiritus exprimuntur, ut illud Jeremiæ: «Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli (*Thren. iv, 19*). » Aliquando subtiles sanctorum intelligentiæ vel volatus Dominicæ ascensionis intelligitur, ut in Ezechiel (*cap. i, 5*) de quatuor animalibus legitur, et in Apocalypsi (*Cap. iv, 6, 7*) similiter. Sed hoc loco aquilæ nomine subtilis sanctorum intelligentia, et sublimis eorum contemplatio figura-

tur. Ad præceptum ergo Dei elevatur aquila, dum A jussionibus divinis obtemperans in supernis suspenditur fidelium vita; quæ in arduis nidum ponit, cum desideria terrenas despiciens, spe jam cælestibus nutritur, et habitationem mentis suæ in abjecta et infirma conversatione non construit. Hinc Paulus ait: « Nostra conversatio in cælis est (Philip. III, 20); et rursus: « Qui conresuscitavit et consedere fecit in cælestibus (Ephes. II, 6). » Hinc perfecta animæ sequenti se Dominus per prophetam dicit: « Sustollam te super altitudines terræ (Isa. LVIII, 14). » Sequitur:

VERS. 28. *In petris manet.* — In sacro eloquio cum singulari numero petra nominatur, quis alius quam Christus accipitur? ut est illud: « Petra autem erat Christus (I Cor. X, 4). » Cum autem pluraliter appellantur sancti exprimuntur, qui illius robore solidati sunt. Hinc Petrus ait: « Et vos tanquam lapides vivi cœdificamini domos spirituales (I Petr. II, 5). » Ista autem aquila in petris manere dicitur, quia in dictis antiquorum et fortium Patrum mentis statione collocatur; et dum eos ad memoriam reducit, in celsitudine illorum fortitudinis nidum sibi construit sanctæ meditationis. Possunt etiam petræ nomine sublimes virtutum cælestium potestates intelligi, quæ velut petræ in arduis, ita ab omni motu mutabilitatis alienæ sunt, et ad soliditatem fixæ celsitudinis ipsa, cui inhærent æternitate duruerunt. Vir itaque sanctus cum terrena despicit, more se aquilæ ad altiora suspendit, et per contemplationis spiritum sublevatus, perennem angelorum gloriam præstola tur, atque huic mundo hospes illa appetendo quæ aspicit, jam in sublimibus figitur. Sequitur: *Et in præruptis silicibus commoratur atque inaccessis rupibus.* — Prærupti scilicet sunt illi fortissimi angelorum chori, quia pars eorum occidit, pars vero remansit. Qui integri quidem stant per qualitatem meriti, sed superni numeri quantitate prærupti; propter hanc præruptionem mediator venit, ut mensuram cælestis patriæ locupletius fortasse oumularet. Hinc de Patre dicitur: « Proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quæ in cælis et quæ in terra sunt in ipso (Ephes. I, 9, 10). » Ipsi etiam sunt inaccessæ rupes. Cordi enim peccatorum hominum valde inaccessa est claritas angelorum, quia quoad pulchra corporalia cecidit, eo a spirituali specie oculos clausit. Sequitur:

VERS. 29. *Inde contemplatur escam.* — Id est, ex illis choris angelicis tendit oculus mentis ad contemplandam gloriam supernæ majestatis, quia non visu adhuc esurit, qua tandem visa satiatur. Scriptum quippe est: « Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit et satiabitur (Isa. LIII, 11). » Et rursus: « Beati qui esuriunt, » etc. (Matth. V, 6, 8.) Et item: « Beati mundo corde, » etc. (Ibid., 8.) Sequitur: *Oculi ejus de longe prospiciunt.* — Quantum-

libet enim in hac vita positus quisque profecerit, nec Deum per speciem, sed per ænigmata et per speculum videt (I Cor. XIII, 12). Ac si ergo diceret: Intentionis aciem fortiter tendunt, necdum propinquum aspiciunt, cujus claritatis magnitudinem penetrare laudabilem nequaquam possunt. Libet ad medium Isaïæ verba deducere: « Qui ambulat in justitiis, et loquitur veritatem, qui projicit avaritiam ex calumnia, et excutit manus suas ab omni munere. Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos ne videat malum (Isa. XXXIII, 15). » Et item: « Iste in excelsis habitat, munimenta saxorum sublimitas ejus, panis ei datus est; aquæ ejus fideles sunt. Regem in decore suo videbit, oculi ejus cernent terram de longe (Isa. XVI, 17). » In excelsis namque habitare est cor in cælestibus ponere: et munimenta saxorum sublimitas nostra est, cum fortium Patrum exempla respicimus, castrique cælestibus jungimur; aquæ fideles sunt, quia verba vitæ quod ante mortem insinuant, hoc etiam post mortem demonstrant panis ei datur, cum contemplatione reficitur; regem in decore suo vident, quia ultra semetipsos rapti, in ipso deitatis fulgore oculos cordis figunt. Sequitur:

VERS. 30. *Pulli ejus lambent sanguinem.* — Ac si aperte diceretur: Ipsa quidem contemplatione divinitatis pascitur, sed quia auditores ejus deitatis percipere arcana nequaquam possunt, cogniti crucifixi Domini cruore satiuntur. Sanguinem lambere, est passionis Dominicæ infirma venerari. Hinc Paulus discipulis ait: « Non enim judicavi me scribere aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum (I Cor. II, 2). » Sequitur: *Et ubicunque cadaver fuerit, statim adest.* — Cadaver quippe a casu dicitur. Et non immerito corpus Domini propter casum mortis, cadaver vocatur. Hinc ipsa Veritas ait: « Ubicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ (Matth. XXIV, 18). » Aliter: Omnis enim qui in peccati mortem ceciderit, non inconvenienter poterit cadaver vocari. Quasi exanimis namque jacet, qui justitiæ vivificantem spiritum non habet; sanctus autem quisque prædicator, illuc prædicationis utilitate tendit, ubi prodesse prospicit, ut ex eo quod jam spiritaliter vivit, aliis in morte sua jacentibus prosit. Esca quippe justorum est, conversio peccatorum, de qua dicitur: « Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam (Joan. VI, 27). » Sanctus itaque Job tanta hac distinctione flagelli non æstimavit augeri sibi merita, sed vitia resecuri. Quæ quia in se nulla cognovit, percussum injuste se credidit, et percutientem prorsus arguere est de percussione murmurare. Considerans autem Dominus quod ea quæ protulit, non ex tumore superbiæ, sed ex qualitate collegerat vitæ, pie illum increpat, dicens (65):

VERS. 32. *Nunquid qui contendit cum Deo, tam facile quiescit? utique qui arguit Deum debet et respondere illi?* — Ac si apertius diceretur: Qui

(65) Præterit auctor Vers. 31, ubi sic: *Et adjecit Dominus et locutus est ad Job.*

tanta de tua actione locutus es, cur auditam sanctorum vitam siluisti? Ipse quippe considerabas tuam, A sed aliorum celsitudinem nesciebas. Auditis igitur aliorum virtutibus, si quid vales, responde tuis.

LIBER TRICESIMUS SECUNDUS.

VERS. 33, 34. *Respondens autem Job Domino dixit: Qui leniter locutus sum, respondere quid possum? Ac si dicat: Sermonem meum defenderem, si hunc cum rationis pondere protulissem; at postquam lingua levitate usa convincitur, quid restat nisi ut conticendo refrenetur? Sequitur: Manum meam ponam super os meum.* — Usu sacri eloquii, in manu operatio, in ore locutio solet intelligi. Manum ergo super os ponere est, virtute boni operis culpas tergere incautæ locutionis. Quis enim est tam perfectus, qui saltem in otioso sermone non peccet, Jacob attestante, qui ait: « In multis enim offendimus omnes (Jac. III. 2). » Unde sancta Ecclesia, manum super os ponit, dum in electis ejus quotidie otiosæ locutionis vitam virtute bonæ actionis operitur. Scriptum namque est: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, etc. (Psal. XXXI, 1.) Sequitur:

VERS. 35. *Unum locutus sum quod utinam non dixissem, et alterum; quibus ultra non addam.* — Si transacta verba beati Job discutimus, nil eum nequiter dixisse reperimus; si vero ea quæ cum veritate ac libertate prolata sunt, in aliquo superbiæ vitio flectimus, duo solummodo jam non erunt, quia multa sunt. Sed quia nostrum est hominibus sensum verbis aperire, loqui vero nostrum ad divinas aures est motum mentis expressione actionis ostendere. Unum ergo loqui illicite est, res flagello dignas agere, aliud loqui est etiam de flagello murmurare. Ac si ergo dicat: Rectum quidem me inter homines credidi, sed te loquente ante flagella pravum, et post flagella me rigidum inveni. Quibus ultra unum non addo, qui jam nunc quanto te loquente subtilius intelligo, tanto memetipsum humilius investigo. Electi autem in Ecclesia in uno et ab alio deliquisse se sentiunt, quia se intelligunt vel in cogitatione et opere, vel in Dei ac proximi neglecta dilectione peccasse, quibus se promittunt ultra nil addere, quia per conversionis gratiam curant pœnitendo quotidie etiam transacta purgare. Omnis autem peccator in pœnitentia duplicem habere gemitum debet, nimirum, quia et bonum, quod oportuit, non fecit; et malum quod non oportuit, fecit. Sequitur:

CAPUT XL.

VERS. 1, 2. *Respondens autem Dominus Job de turbine dixit: Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, et indica mihi.* — Hæc autem omnia primo jam Domini sermone tractata sunt. Sequitur:

VERS. 3. *Nunquid irritum facies iudicium meum, et condemnabis me, ut tu justificeris?* — Beatus

itaque Job quia culpam suam inter flagella non invenit, nec tamen flagella eandem causam sibi esse augendi meriti deprehendens, iniuste feriri se credidit, cum quid in se debuisset corrigi nil invenit. Non enim idcirco eum flagella cœlestia percusserunt, ut in eo culpas exstinguere, sed potius ut merita aufererent. Sed, ne eum ipsa innocentia in tumorem elationis inflecteret, divina voce corripitur, ut superna sententia et si non est cognita, non tamen credatur injusta. Sequitur:

VERS. 4. *Si habes brachium sicut Deus, et si voce simili tonas.* — Cum enim Deo vox et brachium dicitur, cavendum summopere est ne quid in eo mens corporeum suspicetur. In Antropomorphitarum namque hæresim cadere est eum, qui incircumscripse implet et complectitur omnia, inter corporea lineamenta concludere; sed omnipotens Deus, ad sua nos trahens, usque ad nostra se humiliat, atque, ut alta insinuet, humiliter condescendit. Unde sit ut per Scripturam suam aliquando a corporibus omnium similitudinem trahat, ut illud: « Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei (Zach. II, 8) » et: « In scapulis suis obumbravit tibi (Psal. XC, 4) » Aliquando a mentibus, ut illud: « Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam (Jer. II, 2). » Aliquando ab avibus, ut illud: « Expandit alas et accepit eos (Deut. XXXII, 11). » Aliquando etiam ab insensatis rebus, ut illud: « Ecce ergo stridebo super vos, sicut stridet plastrum onustum feno (Amos II, 13). » Cum autem in Deo oculi, scapulæ atque alæ nominantur, effectus quidam operationis ostenditur; cum vero manus et brachium, dextera vel vox in Deo dicitur: per hæc vocabula consubstantialis ejus Filius demonstratur. Ipse quippe est manus et dextera, ut illud: « Tollam in cœlum manum meam (Deut. XXXII, 40), » et: « Jurabo per dexteram meam (Isa. LXII, 8). » Ipse brachium: « Et brachium Domini, cui revelatum est (Isa. XXXIII, 1). » Ipsa vox: « Ipse dixit, et facta sunt (Psal. XXXII, 9). » Deo ergo brachium habere est operantem Filium gignere: voce tonare est, consubstantialem sibi filium terribiliter demonstrare. Sed cum beato Job ista dicuntur, mira dispensatione pietatis eum, dum increpat, exultat. Sequitur:

VERS. 5. *Circumda tibi decorem, et in sublime erigere, et esto gloriosus, et speciosis induere vestibus.* — Subaudis ut ego; ipse sibi circumdat decorem. De quo scriptum est: « Dominus regnavit, decorem indutus est (Psal. XCII, 1). » Ipse apud nos in sublime erigitur, cum in nostris mentibus in natura sua

esse impenetrabilis demonstratur. Ipse vero *gloriosus est*, qui dum seipso perfruitur, accidentis laudis indigens non est. Ipse *speciosus* induitur *vestibus*, qui sanctorum choros quos condidit, in usum sui decoris assumpsit, et velut quamdam vestem, gloriosam sibi Ecclesiam exhibet. « Non habentem maculam aut rugam (*Ephes. v, 27*). » Unde et per Prophetam dicitur : « Confessionem et decorem induisti, » etc. (*Psal. ciii, 1*).

VERS. 6. *Disperge superbos in furore tuo.* — Subaudis ut ego, qui eos tranquillitatis tempore immites contra me tolero, et districtus quandoque veniens, in meo eos furore dispergo. Absit autem ut quis credat quod in illa divinitatis substantia furore tranquillitas varietur. Hinc enim scriptum est : « Tu autem, Domine, cum tranquillitate iudicas (*Sap. xii, 18*). » Sed furor Domini in loco, non perturbatio divinae substantiae, sed super peccatores male conscios examinatio iustae vindictae dicitur. Sequitur : *Et respiciens, omnem arrogantem humilia.* — Ac si dicat, ut ego. Duobus autem modis a Domino peccator unusquisque respicitur; cum aut a peccato convertitur, aut ex peccato punitur. De respectu enim conversionis dicitur, quia « respexit Dominus Petrum, » etc. (*Luc. xxii, 61*). De respectu rursum ultionis dicitur : « Vultus autem Domini super facientes mala, » etc. (*Psal. xxxiii, 17*). Sequitur :

VERS 7. *Respice cunctos superbos, et confunde eos, et contere impios in loco suo.* — Subaudis ut ego superbi enim ex respectu Domini confunduntur, aut hic de pietate cognoscentes et damnantes crimina, aut illic supplicia de iustitia sentientes. Impiorum vero locus ipsa superbia est, quia cum scriptum sit : « Initium omnis peccati superbia (*Eccli. x, 25*). » Unde oritur impietas, ibi continetur. Quamvis nec quidquam a superbia distat impietas. Valde enim superbire est de auctore perversa sentire. Impius ergo in loco suo conteritur, quia ipsa superbia, qua elevatur, opprimitur. Unde Propheta ait : « Dejecisti eos dum allevarentur (*Psal. lxxii, 18*). » Sequitur :

VERS. 8. *Absconde eos in pulvere.* — Ac si dicat, ut ego. Superbos enim atque impios justo iudicio Dominus in pulvere abscondit, quia nimirum quasi ante faciem veri luminis non apparet, quisquis adhuc ea quae mundi sunt, appetit atque sub pulvere terrenae cogitationis latet. Hunc pravaram cogitationum pulverem oppressa mens tolerat, quae ventus nequissimae tentationis asportat. Sequitur : *Simul et facies eorum demerge in foveam.* — Ac si dicat, ut ego. Justo namque iudicio superbiorum facies Dominus in foveam mergit, quia intentionem cordis eorum sese ultra omnes erigentem inferius dejicit. Ima enim respicit, cuius facies foveam attendit. Recte ergo eorum facies in foveam demergi perhibentur, quia sequentes infima, ad inferni barathrum tendunt. Sequitur :

VERS. 9. *Et ego confitebor quia salvare te possit dextera tua.* — Ac si aperte diceret : Si potes

terribilia haec facere ipsa quae pertuli, tibi et non mihi deuto bona omnia quae fecisti. Si vero peccantes alios respiciendo non potes perdere, liquet quod reatu nequitiae tua te virtute non liberares. Sequitur :

VERS. 10. *Ecce Behemoth quem feci tecum.* — Quem sub Behemoth nomine, nisi antiquum hostem insinuat, qui interpretatus ex Hebraea voce in Latina lingua, *animal sonat*? Sed cum de Deo dicitur, quia fecit omnia simul (*Eccli. xviii, 1*), hoc animal cum homine fecisse indicat, dum cuncta quia semel fecerit constat. Rerum quippe substantia simul creata est, sed simul per species formata non est : et quoad simul existit per substantiam materiae, non simul apparuit per speciem formae. Sed cur de Behemoth specialiter dicitur, cum beatus Job factum, quod commune cum creaturis omnibus generaliter habeatur? Subtili autem discussione « simul » factum angelum hominemque cognoscimus; « simul, » videlicet non unitate temporis, sed cogitatione rationis. « Simul » per acceptam imaginem sapientiae, et non « simul » per conjunctam substantiam formae. Scriptum namque est de homine : « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (*Gen. 1, 26*). » Et per Ezechielem ad Satan dicitur : « Tu signaculum similitudinis plenus sapientiae et perfectus decore in deliciis paradisi Dei fuisti (*Ezech. xxviii, 12*). » Quia ergo in cuncta conditione rerum, nullum rationale animal nisi angelus et homo est quidquid ratione uti non potest cum homine factum non est. Ergo homo cum eum qui ratione secum factus est periisse considerat, vicinum sibi casum superbiae ex ipsa propinqui sui perditione pertimescat. Sciendum vero est, quia nefarium Manichaei dogma hic reprehenditur, qui dum duo principia loquitur, tenebrarum gentem non facta asserere conatur. Quomodo enim gentem dicit nequissimam non factam, dum Behemoth, istum videlicet auctorem nequitiae per naturam bene conditum se Dominus fecisse testatur? Sequitur : *Fenum sicut bos comedit.* — Haec etiam eadem Isaias ait : « Leo sicut bos comedit paleas (*Isa. xi, 7*). » Quid autem feni palearumque nomine, nisi carnalium vita-signatur? De qua per prophetam dicitur : « Omnis caro fenum (*Isa. xl, 6*). » Qui ergo hic Behemoth, illic leo; et qui hic fenum, illic palleae nominantur; boves enim aquam quamlibet sordidam bibunt, sed feno non nisi mundo vescuntur. Quid est ergo quod bovi, qui mundum comedit, Behemoth iste comparatur, nisi hoc quod de isto antiquo hoste per prophetam dicitur? Esca ejus electi (*Habac. i, 16*). » Fenum ergo comedere sicut bos appetit, quia suggestionis suae dente conterere mundam vitam spiritalium quaerit. Sed quaerendum est si feno vita carnalium designatur, quomodo fenum comedens escam habet electam. Sed hoc citius occurrit, quia nonnulli hominum et apud Deum fenum sunt, et apud homines sanctitatis nomine censentur. De quibus per Salomonem dicitur : « Vidi impios sepultos, qui

etiam cum adhuc viverent in loco sancto erant, A et laudabantur in civitate (*Ecclē. viii, 10*). » Per hoc quidem quod mundam vitam per studium dicunt, sed ex illa intus placere non appetunt, recte esca ejus electa dicitur, et tamen fenum sicut bos comedere Behemoth iste memoratur. Sequitur :

VERS. 11. *Fortitudo ejus in lumbis, et virtus ejus in umbilico* ventris ejus perhibetur. — Hinc Veritas ait : « Sint lumbi vestri præcincti (*Luc. xii, 35*). » Hinc Petrus ait : « Succincti lumbos mentis vestræ (*I Petr. i, 13*). Quia vero feminarum luxuria feminis in umbilico continetur, propheta testatur dicens : « In die ortus tui non est præcisus umbilicus tuus (*Ezech. xvi, 4*). » Behemoth itaque iste insatiabiliter sæviens, et devorare simul hominem quærens, modo in superbiam mentem erigit, B modo carnem luxuriæ voluptate corrumpit. Bene autem nequaquam fortitudo ejus in lumbis vel umbilico eorum, dicitur, qui prosternuntur, quia nimirum ejus proprie corpus fiunt qui suggestionum turpium blandimentis decepti, ei per luxuriæ fluxa succumbunt. Sequitur :

VERS. 12. *Stringit caudam suam quasi cedrum*. — In sacra Scriptura cedri nomine aliquando alta excellentia gloriæ cœlestis exprimitur, ut illud Prophetæ : « Justus ut palma florebit, sicut cedrus Libani, » etc. (*Psal. xci, 13*). Aliquando autem pravorum rigida elatio designatur, ut illud : « Vox Domini confringentis cedros (*Psal. xxviii, 5*). » Quid autem cauda Behemoth istius, nisi illa antiqui hostis extremitas dicitur? Cum nimirum vas C proprium illum perditum hominem ingrediatur, qui specialiter Antichristus nuncupatur, quem quia modo honoribus sæculi, modo signis ex prodigiis fictæ sanctitatis in timore potentiæ elevare permittitur, recte voce Dominica cauda illius cedro comparatur. Sicut cedrus arbusta cœtera in altum crescendo deserit, ita nunc Antichristus mundi gloriam temporaliter obtinens mensuras hominum et honoris culmine, et signorum potestate transcendit. Spiritus quippe in illo est, qui in sublimibus conditus potentiam naturæ suæ non perdidit vel dejectus; cujus idcirco virtus nunc maxime ostenditur, quia dispensatione divinæ fortitudinis ligatur. Unde per Joannem dicitur : « Vidi angelum descendentem de cœlo, habentem D clavem abyssi et catenam magnam in manu sua, et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est Diabolus et Satanas, et ligavit eum per annos mille, et misit eum in abyssum, et clausit et signavit super illum (*Apoc. xx, 1-3*). » Bene autem stringere caudam dicitur, quia tota ejus virtus in illo damnato homine congesta densatur, ut tanto per illum fortia ac mira faciat, quanto illum collectis suis viribus instigat. MORALITER. Caudam itaque quasi cedrum stringere dicitur, quia semel ejus recepta in corde tentatio, in cunctis quæ subsequenter intulerit, velut ex jure dominatur. Hujus ergo Behemoth caput herba est, cauda cedrus, quia ex prima quidem suggestionem blandiens substernitur; sed per usum vehementer

invalescens, sub crescentis tentationis fine roboratur. Unde bene stringere caudam dicitur; dente enim vulnerat, quando ligat, quia prima suggestio percutit, sed percussam mentem ne evadere valeat, invalescente tentatione astringit. Behemoth enim iste prius illicita suggerens, linguam exerit, post ad delectationem pertrahens dentem figit, ad extremum vero per consensionem possidens cauda stringit. Sequitur : *Nervi testicularum ejus perplexi sunt*. — Tot iste Behemoth testes habet, quot iniquitatis suæ prædicatores possidet, qui pravis persuasionibus corda hominum virulenta erroris semina fundendo, corrumpunt. Qui *perplexi sunt*, quia videlicet prædicatorum illius argumenta dolosis assertionibus enodantur, ut recta esse simulent, quæ perversa persuadent, ut alligationum implicatio quasi nervorum perplexitas, etsi videri possit, solvi non possit. Ipsum nimirum suum caput imitantes, qui quasi leo in insidiis, et sævit per potentiam terreni culminis, et blanditur per speciem sanctitatis. Multi enim Antichristum non viderunt, sed tamen testiculi ejus sunt, quia corda actionis suæ exemplo corrumpunt. Quisquis namque in superbia tollitur, quisquis avaritiæ desideriis cruciatur, vel luxuriæ voluptatibus solvitur, quid aliud quam Antichristi testis? Qui dum se libenter hujus usibus implicat, exemplo suo aliis erroris fetus ministrat. MORALITER. Testes ejus sunt suggestiones pravæ, quibus in mentis corruptione fervescit, atque in constuprata anima iniqui operis prolem gignit, sive pestifera argumenta machinationum. Per ipsa quippe calliditatis suæ vires erigit, et fluxa mortalium corda corrumpit. Sed horum *testicularum nervi perplexi sunt*, qui suggestionem illius argumenta, implicatis inventionibus alligantur, ut plerosque ita peccarefaciant, quatenus si fortasse peccata fugere appetunt, hoc sine alieno peccati laqueo non evadant, et culpas faciant, dum vivant; veluti quis quæ mundi sunt deserens, alieno se subdere regimini appetit, sed eum qui sibi ad Deum præesse debeat, minus cauta inquisitione discernit. Cui fortasse is qui sine judicio eligitur, et præesse jam cœperit, agi quæ Dei sunt prohibet, quæ mundi sunt jubet. Pensans itaque subditus, vel quæ sit culpa inobedientiæ, vel quod contagium sæcularis vitæ, et obedire trepidat, et non obedire formidat. Sed si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minora semper eligantur, quia et qui murorum undique ambitu refugiat clauditur, ubi se in fuga præcipitat, ubi brevior murus invenitur. Sequitur :

VERS. 13. *Ossa ejus velut fistula æris*. — In corpore ossa sunt quæ continentur. Habet ergo carnes hæc bellua, habet ossa; quia et iniqui sunt alii, qui tamen ab aliis in errore tenentur, nequiores aliqui in errore et alios retinent. Quid aliud ossa Antichristi, quam quoslibet in ejus corpore valentiores accipimus, in quorum corde iniquitas dum vehementer induruit, per eos tota ejus corporis compago subsistit? Recte enim fistulæ æris comparantur, quia nimi-

rum more metalli in sensibus sonum loquendi habent, sed sensum bene vivendi non habent. Hoc namque quasi humiliter loquendo asserunt, quod elati vivendo contemnunt. Unde bene per Paulum dicitur: « Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens (*I Cor. XIII, 1*). » MORALITER. Quis per ossa Behemoth istius nisi consilia designantur? Nam sicut in ossibus positio est corporis roburque subsistit, ita in fraudulentis consiliis tota se ejus malitia erigit; neque enim vi quempiam premit, sed calliditate pestiferæ persuasionis interficit. Et rursum, sicut medullæ confortant ossa quia irrigant, ita ejus consilia per naturæ spiritalis potentiam infusa ingenii subtilitas roborat. Hoc vero testiculi ab ossibus, id est suggestiones a consiliis distant, quod per illos aperte noxia inserit, per hæc autem quasi et bono consulens ad culpam trahit. Bene autem æris fistulis comparantur. Æris quippe fistulæ sonoris aptari cantibus solent, ita quoque astuta consilia, dum si qua blanda provisione consulunt, cor a forti intentione pervertunt, et dum dulcia resonant, ad noxia inclinant. Veluti quis frangere voluntates parat, et alterius voluntatibus subdi, huic hostis callidus blandiens dicit: O quanta per te ipsum agere miranda poteras, si nequaquam te iudicio alterius subdidisses! et his similia. Sequitur: *Cartilago illius quasi laminæ ferreæ*. Cartilago namque ossis quidem speciem habet. Quid est ergo quod cartilago ejus laminis ferreis comparatur, nisi quod hi qui in illo debiliores sunt ad perpetranda mala nequiores existunt? Ferro quippe cætera metalla conciduntur, et cartilago ejus similis ferro dicitur, quia hi qui in ejus corpore ad ostentationem virtutum non sufficiunt, contra necem fidelium acrius accenduntur. Qui recte non ferro tantummodo, sed laminis ferreis comparantur; quia dum se circumquaque in credulitate dilatare ambiunt, quasi in ferri se laminis extendunt. MORALITER. Quid per cartilaginem, nisi simulatio ejus accipitur? Cartilago namque ossis ostendit speciem, sed ossis non habet firmitatem. Et sunt nonnulla vitia quæ ostendunt in se rectitudinis speciem. Plerumque in ulciscendis vitiis crudelitas agitur, et justitia putatur, atque immoderata ira justis meritis creditur. Plerumque dissoluta remissio quasi mansuetudo ac pietas habetur; nonnunquam effusio misericordia credi-

tur. Quid per laminas ferri, nisi duritia fortitudinis designatur? Nonnulli enim infirma faciunt, sed elationis decepti, fortibus ea suspicionibus jungunt, et quo esse magna sentiunt, eo de sua nequitia emendari contemnunt. De quibus Jeremias ait: « Candidiores Nazaræi ejus nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. Denigrata est super carbones facies eorum, et non sunt cogniti in plateis, adhæsit cutis eorum ossibus: aruit et facta est quasi lignum (*Thren. IV, 7, 8*). » Sequitur:

VERS. 14. *Ipsa est principium viarum Dei*. — Quid enim vias Dei, nisi ejus actiones accipimus? De quibus per prophetam dicitur: « Non enim viæ meæ sicut viæ vestræ (*Isa. LV, 8*). » Et principium viarum Dei Behemoth dicitur, quia nimirum cum cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis angelis eminentiorem fecit. Hinc propheta ait: « Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non coæquaverunt summitati ejus, » etc. (*Ezech. XXXI, 8*). Et rursum: « Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, et perfectus decore in deliciis paradisi fuisti (*Ezech. XXVIII, 12*). » Consideret ergo homo quid elevatus in terra mereatur, si et prælatus angelis in cælo prosternitur. Hinc propheta ait: « Inebriatus est in cælo gladius (*Isa. XXXIV, 5*). » Sequitur: *Qui fecit eum, applicavit gladium ejus*. Gladius quippe Behemoth istius, ipsa nocendi malitia est. Sed ab eo quo bonus per naturam factus est ejus gladius applicatur, quia ejus malitia divina dispensatione restringitur, ne ferire tantum hominum mentes quantum appetit permittatur. Iste namque Behemoth, quia principium viarum Dei est, cum contra sanctum virum licentiam tentationis accepit, cuncta abstulit, convivantes filios exstinxit, sed gladius ejus a Conditor replicatur, cum dicitur: « Animam illius serva (*Job. II, 6*). » Notandum quoque est quod vesanum dogma Arii aperta in hoc loco ratione dissipatur; facturam quippe Dei Filium patitur, et ecce Behemoth in factura rerum primus creatus ostenditur. Superest ergo ut Arius non factum Filium prædicet, aut eum post Behemoth conditum stultum putet. Quia vero nos cognoscimus cum quanto hoste pugnamus, superest ut unusquisque nostrum tanto se plenius auctori subjaceat, quanto contra se sævire violenter adversarii vires pensat.

LIBER TRICESIMUS TERTIUS.

VERS. 15. *Huic montes herbas ferunt*. — In Scriptura sacra cum numero singulari mons ponitur, aliquando incarnatus Dominus designatur, sicut scriptum est: « Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in verticem montium

(*Isa. II, 2*). » Aliquando sancta Ecclesia, ut illud: « Qui confidunt in Domino sicut mons Sion (*Psal. CXXIV, 1*). » Aliquando testamentum Domini, sicut Habacuc ait: « Deus a Libano veniet, et sanctus de monte umbroso et condense (*Habac. III, 3*). »

Aliquando apostata angelus, ut illud : « Transmigrata in montem sicut passer (*Psal.* x, 1). » Cum vero montes plurali numero nominantur, aliquando celsitudo apostolorum atque prophetarum designatur, ut illud : « Justitia tua sicut montes Dei (*Psal.* xxxv, 7). » Aliquando vero sæcularium potestatum tumor exprimitur, de quibus dicitur : « Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini (*Psal.* xcvi, 5). » Elati namque sæculi hujus huic Behemoth *herbas ferunt*, quia ex eo illum reficiunt, quod nequiter operantur, quia suas illi offerunt fluxas et lubricas voluntates. « Erunt enim, ait Apostolus, homines seipsos amantes, voluptatum amatores magis quam Dei (*II Tim.* iii, 2, 4). » Quæ est ergo herba montium, nisi voluptas fluxa quæ ex corde gignitur superbiorum ? Quibus nimirum herbis Behemoth iste pascitur, quia in eis pœnam æternæ mortis esuriens, eorum perditis moribus satiabitur. Sequitur : *Omnes bestię agri ludent ibi*. Quid per bestias agri nisi immundi spiritus designantur ? Unde et de ipso malignorum spirituum principe contra Ephraim dicitur : « Bestia agri scindet eos (*Ose.* xiii, 8). » Et Isaias : « Mala bestia non transibit per eam (*Isa.* xxxv, 9). » Et quid per agrum, nisi præsens sæculum accipitur ? Hinc Dominus ait : « Ager autem est mundus (*Matth.* xiii, 28). » Agri ergo bestię in herbis montium ludunt, quia projecta de superioribus in hunc mundum dæmonia pravis superbiorum operibus delectantur. Bene in herbis ludunt, cum reprobi spiritus humana corda ad illicitas cogitationes pertrahunt. Pro eo enim quod superbi quique nullum malum cogitando prætereunt, nulla est agri bestia quæ non horum montium herba satietur. Sequitur :

VERS. 16. *Sub umbra dormit*. — Obumbratio in sacro eloquio aliquando incarnatio Domini ponitur, ut illud : « Virtus Altissimi obumbrabit tibi (*Luc.* i, 15). » Aliquando mentis refrigerium a fervore carnalium cogitationum, ut illud : « Sub umbra alarum tuarum protege me (*Psal.* xvi, 8). » Vel : « Sub umbra illius quem desiderabam sedi (*Cant.* ii, 3). » Aliquando umbras recedentem charitatem frigidæ mentis accipimus, sicut de peccante homine dictum est, quia secutus est umbras. Nonnunquam vero per umbram (si tamen cum adjectione mortis ponatur) vel mors carnis exprimitur, ut illud : « Et cooperuit nos umbra mortis (*Psal.* xliii, 20). » Mors quippe carnis imago est mortis æternæ. Vel certe mors diabolus, ut illud : « Nomen illi mors (*Apoc.* vi, 8). » Umbra ergo mortis sunt omnes reprobi, qui illius nequitiam elationis imitantur, ejusque imaginem quasi umbram exprimunt. Hoc autem loco umbra nequitie torpor accipitur, in qua ipse Behemoth dormit, quia contra corda claritate calentia sollicitus vigilat, in frigidis autem securus jacet. Dormire etiam in sanctorum cordibus non potest, quia si quando se in eis ad momentum collocat, tantæ eum voces excitant, quantæ ex illorum mentibus sanctæ cogitationes ad cælum clamant. Unde fit ut bonarum actionum armis territus, ac suspiriorum spiculis

A percussus fugiat, et ad corda reproborum frigida redeat. Sequitur : *In secreto calami*. In sacro eloquio calami vel arundinis appellatione aliquando verbum manens accipitur, ut illud : « Lingua mea calamus scribæ, » etc. (*Psal.* xlii, 2.) Aliquando doctorum peritia, ut illud : « Et in cubilibus in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami et junci (*Isa.* xxxv, 7). » Ubi per calamum doctrina scribentium, per juncum viriditas auditorum intelligitur. Aliquando mobilitas mentis, ut illud : « Quid existis videre ? Arundinem vento agitatam ? » (*Matth.* xi, 7.) Aliquando nitor gloriæ temporalis accipitur, ut illud Sapientiæ : « Fulgebunt justi et tanquam scintillæ in arundineto discurrent (*Sap.* iii, 7). » Ubi arundinetum vitam sæcularium appellat. Hoc ergo loco appellatione calami, mentes sæcularium designantur ; quorum corda tacitus tenet, dum eos ad appetitum temporalis nitoris atque altitudinis commovet, et quasi ibi ipse quietus dormit ubi eos quos possidet, quiescere non permittit. In hoc enim quod ipsi interitus more calami vacui remanent, locum Behemoth isti ubi apud se requiescere debeat, præbent. Sequitur : *In locis humentibus*. — Loca namque humentia sunt terrenorum hominum mentes, quas humor carnalis concupiscentiæ, quia replet, fluidas facit. Loca quippe humentia sunt opera voluptuosa. *In his itaque locis humentibus dormit*, quia in reproborum hominum lubrica operatione requiescit. Aliter : Possunt per loca humentia, membra genitalia, id est luxuria, designari, ut et per calamum gloria superbiæ, et per loca humentia, luxuria corporis exprimatur. Duo quippe hæc sunt vitia quæ humano generi immaniter dominantur : unum videlicet spiritus, atque aliud carnis. Antiquus itaque hostis humanum genus vel per elationem præcipitat, vel per luxuriam premit, quosdam vero etiam in utroque possidet. Sequitur :

VERS. 17. *Protegent umbræ umbram ejus*. — Umbræ quippe sunt diaboli omnes iniqui ; qui dum imitationi iniquitatis ejus inserviunt, quasi ab ejus corpore imaginis speciem trahunt. Umbræ itaque umbram protegent ; quia peccatores quique in quo sibi male sunt conscii, in eo et alium peccantem dum corripiunt, defendunt. Quod ad hoc nimirum studio faciunt, ne dum culpa in qua et ipsi obligati sunt, in aliis corrigitur, ad ipsos quandoque veniatur. Hinc propheta ait : « Oriuntur in domibus spinæ, et urticæ, et paliurus in munitionibus ejus (*Isa.* xxxiv, 14) » Ubi per urticas cogitationum pruriginis, per spinas vitiorum punctiones, accipimus ; per paliurum vero, quæ spina est densissima, nequissimorum tuitionem intelligimus. *Circumdabunt eam salices torrentis*. — In sacro eloquio salicum nomen aliquando pro viriditate boni ponitur, ut illud prophetæ : « Germinabunt in herbis sicut salices juxta fluentes aquas (*Joan.* xlii, 4). » Aliquando pro sterilitate reprobi designantur, ut illud : « In salicibus in medio ejus, » et reliqua (*Psal.* cxxxvi, 2). Torrens utique mortalis vitæ cursum designat, ut

illud. « De torrente in via hibet (*Psal.* cix, 7). » *Circumdabunt eum salices torrentis.* Qui amatores vitæ mortalis, a bonis actibus quasi fructibus alieni, tanto antiquo hosti arctius inhaerent, quanto eos largius delectatio transitoriae voluptatis infundit. Hos etiam quasi in radicibus torrens rigat, dum in suis cogitationibus amor vitæ carnalis inebriat. Habent honestatis interdum verba quasi folia, sed nullum vitæ pondus ex bonis operibus ostendunt. Sequitur :

VERS. 18. *Absorbebit fluvium et non mirabitur, et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus.* — Quid hoc loco fluvii nomine, nisi humani generis decursio designatur? Quæ velut a sui fontis origine nascendo surgit, sed quasi ad ima defluens moriendo pertransit. Quid autem signatur appellatione Jordanis, nisi qui jam imbuti sunt sacramento baptismatis? Quia enim Redemptor noster in hoc flumine baptizari dignatus est, ejus nomine debent baptizati omnes exprimi, quo hoc ipsum contigit sacramentum baptismatis inchoare. Ac si ergo diceret: Ante Redemptorem mundi mundum non miratus absorbit, sed, quod est acrius, etiam post Redemptoris adventum quosdam qui baptismatis sacramento signati sunt deglutire se posse confidit: alios enim fidei errore supplantat, alios usu pravæ operationis inclinat. De talibus dictum est: « Confitentur nosse Deum, factis autem negant (*Tit.* 1, 26). » Et: « Qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est (*I Joan.* 11, 4). » Aliter: Quos per Jordauem dicimus exprimi, possunt per fluvium designari; quique enim fide jam veritatis agnoverunt, sed vivere fideliter negligunt, recte fluvius dici possunt, quia videlicet deorsum fluunt. Jordanis vero Hebraico vocabulo *descensio eorum* dicitur. Et sunt nonnulli qui vias veritatis appetentes semetipsos abjiciunt, atque a vitæ veteris elatione discedunt; cumque æterna cupiunt, valde se ab hoc mundo alienos reddunt. Hinc dicitur: « Qui vult post me venire abneget semetipsum (*Matth.* xvi, 24). » Sed antiquus hostis hoc pro magno non habet, cum sub jure suæ tyrannidis terrena quærentes tenet. Propheta quippe testante cognovimus quia *escæ ejus electæ.* Magnopere enim illos rapere nititur, quos despectos terrenis studiis, jungi jam cœlestibus contemplantur. Hinc per prophetam dicitur: « Vocavit Dominus judicium ad ignem, et devoravit abyssum multum, et comedit partem domus (*Dan.* vii, 4). » Sequitur:

VERS. 19. *In oculis ejus quasi hamo capiet eum.* — Quis nesciat quod in hamo esca ostenditur, aculeus occultatur? Esca enim provocat, ut aculeus pungat. Dominus itaque noster ad humani generis redemptionem veniens, velut quemdam de se in necem diaboli hamum fecit. Assumpsit enim corpus, ut in eo Behemoth iste quasi escam suam mortem carnis appeteret; quam mortem dum in illo injuste appetit, nos quos quasi juste tenebat, amisit. Ibi quippe inerat humanitas, quæ ad se devorato-

rem duceret; ibi divinitas, quæ perforaret. In oculis quippe habere dicimus, quod coram nobis positum videmus. Antiquus vero hostis humani generis redemptorem ante se positum vidit, quem cognoscendo confessus, confitendo pertimuit dicens: « Quid nobis et tibi, Fili Dei? Venisti ante tempus torquere nos? » (*Matth.* viii, 29.) quem et novit et momordit. Sequitur: *Et in sudibus perforabit nares ejus.* — Quid aliud sudes, id est pallos accipimus, qui videlicet exacuuntur ut figantur, nisi acuta sanctorum consilia? Quæ hujus Behemoth nares perforant, dum sagacissimas ejus insidias et vigilando circumspiciunt, et superando transfigunt. Per nares odor trahitur. Naribus ergo Behemoth callidæ ejus insidiæ designantur, per quas sagacissime nititur, et occulta cordis nostri bona cognoscere, et hæc pessima persuasione dissipare. In sudibus itaque Dominus nares ejus perforat, quia callidas ejus insidias acutis sanctorum sensibus penetrans enervat. Possunt per sudes acutas, per ipsius carnem manifestæ sapientiæ verba signari. Et quia naribus odor trahitur, per Behemoth nares illa antiqui hostis exploratio figuratur; qui cum Deum incarnatum esse dubitaret, hunc miraculis voluit cognoscere, dicens: « Si Filius Dei es, » et reliqua (*Matth.* 14, 3). Sed dum ei protinus respondetur: « Non in solo pane vivit homo, » et reliqua (*Ibid.*, 4); et: « Non tentabis Dominum Deum tuum (*Ibid.*, 7), » quasi sententiarum suarum acuminibus indagationem antiqui hostis veritas percussit, quasi nares ejus sudibus perforavit. Sequitur:

VERS. 20. *An extrahere poteris Leviathan hamo?* — Subaudis, ut ego. Leviathan quippe *additamentum eorum* dicitur. Hominum videlicet, quibus semel culpam prævaricationis intulit, et hanc usque ad æternam mortem quotidie pessimis suggestionibus extendit. Potest quoque per irrisionem Leviathan vocari. Primo quippe homini persuasionem callida divinitatem se additurum perhibuit, sed immortalitatem tulit. Sed Leviathan iste hamo captus est, quia in Redemptore nostro dum per satellites suos escam corporis momordit, divinitatis illum aculeus perforavit. Hujus hami linea, Christi est genealogia. Nam cum dicitur: « Abraham genuit Isaac, Isaac genuit Jacob (*Matth.* 1, 2), » usque ad Mariam virginem, quasi quædam linea torquetur, in cujus extremo incarnatur Dominus, id est hamus ligaretur, quem in his aquis humani generis dependentem aperto ore iste cetus appeteret. Sequitur: *Et fune liga is linguam ejus?* Subaudis, ut ego. Scriptura enim sacra funis nomine aliquando dimensionem sortis designat, ut illud: « Funes ceciderunt mihi in præclaris, » et reliqua (*Psal.* xv, 6). Aliquando peccata, ut illud prophetæ: « Væ qui trahitis iniquitates in funiculis vanitatis (*Isa.* v, 18). » Aliquando autem fidem designare consuevit. Salomone attestante, qui ait: « Funiculus triplex difficile rumpitur (*Eccle.* iv, 12). » Hoc itaque loco funis nomine, sive peccatum, sive fidem nil obstat intelligi. Incarnatus vero Dominus fune lin-

quam leviathan ligavit, quia « in similitudine carnis peccati (*Rom. viii, 3*), » apparuit, et omnia errorum ejus prædicamenta damnavit, ut Apostolus ait: « Et de peccato damnavit peccatum (*Ibid.*). » Unde bene per prophetam dicitur: « Et desolabit Dominus linguam maris Ægypti (*Isa. xi, 15*). » Si autem fane fides signatur, leviathan lingua fune stringitur, quia, extensa fidei Trinitatis doctrina, errorum prædicamenta siluerunt. Hinc enim scriptum est: « Tu dirupisti fontes et torrentes, etc. (*Psal. lxxiii, 15*). Sequitur:

VERS. 21. Nunquid pones circulum in naribus ejus? — Subaudis, ut ego. Sicut per nares insidiæ, ita per circulum divinæ virtutis omnipotentia designatur. Circulus ergo ei in naribus ponitur, dum circumducta protectionis supernæ formidine ejus sagacia retinetur, nec contra infirmitates hominum tantum prævaleat, quantum perditionis argumenta latenter explorat. Potest etiam circuli nomine occulti iudicii adiutorium designari. Leviathan itaque in naribus a Domino circulus ponitur, quia iudicii ejus potentia in insidiis suis, ne quantum vult prævaleat, coarctatur. Unde regi Babylonie dicitur: « Ponam circulum in naribus tuis (*IV Reg. xix, 28*). » Sequitur: **Aut armilla perforabis maxillam ejus?** — Subaudis, ut ego. Per armillam occulti ejus iudicii erga nos protectio impensa designatur. Maxilla itaque leviathan perforatur, quia ineffabili misericordiæ potentia sic malitiæ antiqui hostis obviat, ut aliquando eos etiam, quos jam cepit, amittat, et quasi ab ore illius cadunt, qui post perpetratas culpas ad innocentiam redeunt. Aliter. In ore tenere leviathan dicitur, non quos perfecte peccato implicat, sed quos adhuc peccati persuasionibus tentat, sed miro dispensationis ordine, dum tentantur, humiliantur; dum humiliantur, ejus esse jam desinunt. Mandendum quidem, sed non deglutendum acceperat Paulum, quando illum, post tot revelationum sublimia, stimulis carnis agitabat (*II Cor. xii, 7*). Unde occultis Dei dispensationibus serviens, sanctos ad interitum tentat volens, sed ad regnum tentando servat invitus. Sequitur:

VERS. 22. Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? — Subaudis, ut mihi. Si enim ad personam Filii Dei hæc verba referantur, incarnato Domino ei mollia loquebatur, cum diceret: « Soio quia sis Sanctus Dei (*Marc. i, 24*). » Preces multiplicat, cum per legiones diceret: « Si ejectionis nos, mitte nos in gregem porcorum (*Matth. viii, 31*). » Quamvis intelligi aptius potest quia ad Deum preces multiplicat, cum in iudicio iniqui, qui sunt corpus ejus, sibi parci deprecantur, dicentes: « Domine, Domine, aperi nobis (*Luc. iii, 25*). » Quibus respondetur: Nescio vos (*Ibid.*). » Mollia etiam per membra sua tunc loquetur, cum dixerint: « Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus? » etc. (*Matth. vii, 22*). Sed mox audient. » Nescio qui estis (*Ibid.*, 23). » Sequitur:

VERS. 23. Nunquid feriet tecum pactum? — Subaudis, ut mecum. Sequitur: **Et accipies eum**

A servum sempiternum? — Subaudis, ut ego. Antiquus itaque hostis, et a sinceritate divinæ innocentie, malitiæ succensus face, discordat, sed ab ejus iudicio, etiam discordando non discrepat. Nam viros justos semper malevole tentari appetit, sed tamen hoc Domino vel misericorditer fieri, vel juste permittit. Hæc ergo ipsa tentationis licentia pactum vocatur, in qua et desiderium tentatoris agitur, et tamen per eam miro modo voluntas justis dispensatoris impletur. In pacto namque discordantium jurgia fine desiderato concluduntur. Et bene ex hoc pacto servus accipi perhibetur, quia inde obtemperat nutibus supernæ gratiæ, unde exercet iram nequissimæ voluntatis suæ. Servus ergo ex pacto est, qui dum voluntatem suam implere permittitur, a superni consilii voluntate ligatur. Hoc autem in loco a Domino non solum ex pacto servus, sed sempiternus servus accipitur. Neque enim justos jam in felicitate pollentes tentare permittitur, sed cum suo corpore reprobis scilicet flammis ultricibus tradetur, quibus sine fine crucietur, quos scilicet cruciatus, dum justis conspiciunt, in Dei laudibus crescunt. Igitur, si utilitate justorum, et hic tentatio, et illic damnatio proficit, sempiternus servus est. Sequitur:

VERS. 24. Nunquid illudes ei quasi avi? — Quid est quod adversarius noster prius Behemoth, postmodum leviathan dicitur, nunc vero avi perditionis suæ illusionem comparat? Behemoth quippe bellua interpretatur, quæ quadrupes ostenditur, dum sicut bos fenum comedere perhibetur. Leviathan vero quia hamo capitur, procul dubio serpens in aquis innotescitur. Irrationale utique et quadrupes animal est per actionis immundæ fatuitatem, draco per nocendi malitiam, avis per subtilis naturæ levitatem. In eis quippe quos ad stultitiam luxuriæ excitat, jumentum est; in eis autem quos ad nocendi malitiam inflamat, draco est; in eis autem quos in statu superbiæ quasi alta sapientes elevat, avis est. Sed huic videlicet quasi avi Dominus illusit, dum ei in passione unigeniti Filii ostendit carnem quasi escam, sed laqueum divinitatis abscondit. Sequitur: **Aut ligabis eum ancillis tuis?** — Subaudis, ut ego. In servis etsi despecta est conditio, virilitas viget, in ancillis autem cum conditione pariter sexus ait: Ancillis ergo suis leviathan hujus fortitudinem Dominus ligavit, quia, attestante Paulo, « Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia (*I Cor. i, 27*). » Unde Salomon ait: « Sapientia ædificavit sibi domum, et scidit columnas septem, immolavit victimas, miscuit vinum, proposuit mensam, misit ancillas suas ut vocarent ad arcem et ad moenia civitatis (*Prov. ix, 1, 2*). » Infirmos enim prædicatores mundo exhibuit, et potentes quosque qui ejus corpus fuerunt sub terroris sui vincula restrinxit, et in semetipso leviathan iste ancillis ligatur, cum infirmis prædicantibus, veritatis lumine clarescentes contra electorum mentes antiquus hostis non quantum vult, sævire permittitur. Sed ne sub infidelitatis captivitate cunctos quos appetit te neat, signis et virtutibus coarctatur. Sequitur:

VERS. 25. *Concident eum amici, dividunt illum negotiatores.* — Toties enim conciditur leviathan iste, quoties divini verbi gladio sua ab illo membra separantur. Iniqui enim cum veritatem audiunt, et sanoto timore percussi ab antiqui hostis se imitatione suspendunt, ipse in corpore suo dividitur, cui hi qui prave inservierant, subtrahuntur. Sancti enim prædicatores prius ancillæ sunt per formidinem. De quibus dicitur : « Nolite timere, pusillus grex (Luc. xii, 32). » Amici per fidem. Ut illud : « Vos autem dixi amicos, » etc. (Joan. xv, 15). Ad extremum quoque negotiatores per actionem. Ut illud : « Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ (Marc. xvi, 15). » In prædicatione quippe fidei, quasi quoddam negotium geritur, dum verbum datur, et fides ab auditoribus sumitur. Hinc enim Psalmista ait : « Sumite psalmum et date tympanum (Psal. lxxx, 3). » Et rursum, Salomon ex voce sanctæ Ecclesiæ ait : « Sindonem fecit et vendidit, et cingulum tradidit Chananæo (Prov. xxxi, 24). » Quia enim per prædicatores Dei valde laudabiliter a leviathan istores possessa dividitur, Veritatis vox per prophetam pollicetur dicens : « Et si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris. (Jer. xv, 19). » Sequitur :

VERS. 26. *Nunquid implebis sagenas pelle ejus, aut gurgustium piscium capite illius?* — Quid per sagenas, aut gurgustium piscium, nisi Ecclesiæ fidelium, quæ unam catholicam faciunt, designantur? Unde in Evangelio scriptum est : « Simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, et ex omni genere piscium congreganti (Matth. xiii, 47). » In pelle vero leviathan istius, stultos ejus corporis, in capite autem prudentes accipimus. Vel certe pelle quæ est exterius, subditi ad hæc extrema servientes, capite autem præpositi designantur. Prius itaque intra sanctam Ecclesiam fidelium quasi pellem diaboli, extremos atque infirmos, id est, indoctos piscatores colligit, et postmodum caput illius, id est, philosophos et prudentes sibi adversarios subdidit. Sequitur :

VERS. 27. *Pone super eum manum tuam.* — Id est, ut ego, qui forti illum potentia reprimens, non plusquam expedit sævire permitto. Vel certe super eum manum ponere est, virtutis potestate superare. Sequitur : *Memento belli nec ultra addas loqui.* — Ac si aperte diceretur : Si occulti hostis contra te bellum consideras, quidquid a me pateris non accusas. Alta quippe dispensatio judiciorum Dei idcirco sæpe bene merentes famulos vel minis impetit, vel flagellis premit, quia mira potentia prævidit. Quod si quieti ac liberi in tranquillitate persisterent, tentationes ferre adversarii non valentes, mente prostrati vulneribus jacerent. Sequitur :

VERS. 28. *Ecce spes ejus frustrabitur eum.* — Quod sic de eo debet intelligi, ut referri etiam ad corpus illius possit, quia iniqui omnes qui districtiorem justitiæ divinæ non metuunt, incassum sibi de misericordia blandiuntur. Sequitur : *Et videntibus*

cunctis præcipitabitur. — Quia æterno tunc iudice terribiliter apparente, astantibus legionibus angelorum, atque electis omnibus ad hoc spectaculum deductis, ista bellua crudelis et fortis in medium captiva deducatur, et cum suo corpore, id est, cum reprobis omnibus æternæ gehennæ incendii mancipatur, cum dicitur : « Discedite a me, maledicti, etc. (Matth. xxv, 41). » Sequitur :

CAPUT XLI.

VERS. 1, 2. *Non quasi crudelis suscitabo eum.* — Et velut si mox a nobis rationis causa quæreretur, quomodo eum non quasi crudelis suscitabo, quem scimus quia tantos invadere et devorare permittis? statim subditur dicens : *Quis enim resistere potest vultui meo? et : Quis ante dedit mihi, ut reddam ei?* — Quibus duobus versibus, et virtutem suæ potentiae, et omne pondus rationis explevit. Ac si ergo diceret. Non eum quasi crudelis suscito, quia de ejus fortitudine electos meos potenter eripio; et rursum reprobos non injuste, sed rationaliter damno, id est, et eos quos benigne eligo, eripere mirabiliter possum, et eos quos respuo, non injuste derelinquo. Nemo quippe ut divina filium gratia subsequatur prius aliquid contulit Deo. Scriptum quippe est : « Misericordia ejus præveniet me (Psal. lvm, 11). » Et Paulus : « Gratia salvi facti estis per fidem, et hoc non ex vobis : Dei donum est (Ephes. ii, 8). » Bonum quippe quod agimus et Dei est et nostrum; Dei, per prævenientem gratiam; nostrum, per obsequentem liberam voluntatem. Quapropter et Deo gratias in æternum agimus, et tamen retribui nobis præmia speramus. Sequitur : *Omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt.* — Omnibus liquet quod non solum ea quæ sub cælo sunt, sed etiam quæ super cælos sunt ejus voluntati serviunt. Sed quia de leviathan loquitur, qui jam non in ætherei cæli sede continetur, cuncta quæ sub cælo sunt asserit sua esse, ut eum quoque qui de cælo cecidit, suæ edoceat potestati servire. Sequitur :

VERS. 3. *Non parcam ei, et verbis potentibus, et ad deprecandum compositis.* — Quis hoc legisse se novit, nequaquam existimet quia culparum suarum diabolus sit veniam petiturus. Sed fortasse de Antichristo dicitur : « Quem Dominus Jesus Christus interficiet spiritu oris sui (II Thess. ii, 8), » Ut territus tantæ majestatis præsentia ad preces inclinetur. Quod tamen de iniquis omnibus intelligi aptius potest, qui sero ad petitionum verba veniunt. Unde in Evangelio Veritas dicit : « Domine, Domine, aperi nobis (Matth. xxv, 11). » Quibus respondetur : « Amen dico vobis, nescio vos (Ibid., 12). » Possumus et in hoc tempore accipere quod de futuro diximus. Sunt namque nonnulli qui prælixas ad Deum preces habent, sed vitam deprecantium non habent. Hi quippe et fletus in oratione percipiunt, et tamen expletis precibus cum vitiorum suggestionibus pulsantur, nequaquam pro æterni regni desiderio se flevisse meminerunt. Quorum tamen petitionibus Deus non parcit, quia eorum preces opere destruuntur. Sequitur :

VERS. 4. Quis revelabit faciem indumenti ejus? Subaudis, nisi ego, qui servorum meorum gratiam subtilissimæ discretionis inspiro, ut, revelata malitia, faciem ejus nudam videant, quam ille sub habitu sanctitatis occultat? Latenter enim leviathan iste bonis insidians, sub specie sanctitatis illudit, ut mala quæ eis publice non valet inferre, tecto bonæ actionis velamine subintromittat. Unde et membra ejus sæpe cum aperta nequitia nocere non possunt, bonæ actionis habitum sumunt. Hinc enim scriptum est: « Ipse enim Satanas transfiguratur se in angelum lucis (II Cor. xi, 14). » Quid ergo mirum si ministri ejus transfigurantur velut ministri justitiæ? Sequitur: *Et in medium oris ejus quis intravit?* — Subaudis, nisi ego, qui per secretas electorum mentes suggestionum ejus verba discutio, ut nequaquam pensantur quod resonant, sed quo intendant. Sequitur:

VERS. 5. Portas vultus ejus quis aperiet? — Subaudis, nisi ego, qui electis meis magistros errorum sub specie sanctitatis absconditos, perspicua cogitatione manifesto? Sicut enim sancti prædicatores portæ Sion vocantur, ita etiam per portas leviathan istius, errorum magistri signantur, quorum dum prædicatio perversa recipitur, miseris auditoribus via perditionis aperitur. Sequitur: *Per gyrum dentium ejus formido.* — Id est, iniquos prædicatores Antichristi perversæ hujus sæculi protegunt potestates. Nam quos illi appetunt loquendo seducere, multi potentium student sæviendo terre. Hinc in Apocalypsi scriptum est: « Potestas equorum in ore et in caudis ejus (Apoc. ix, 19). » In ore namque doctorum scientia, in cauda vero sæcularium potentia figuratur. Sicut enim sanctæ Ecclesiæ sunt dentes, de quibus dicitur: « Dentes tui sicut grex detonsarum, » etc (Cant. iv, 2) ita leviathan dentes sunt errorum magistri, qui reproborum vitam mordendo dilaniant, et eos a veritatis integritate subductos, in sacrificio falsitatis maculant. Sequitur:

VERS. 6. Corpus illius quasi scuta fusilia. — In Scriptura sacra scuti nomine aliquando pro divina protectione ponitur. Ut illud: « Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ, » etc. (Psal. v, 13). Aliquando pro humana repugnatione, ut illud: « Ibi confringet potentias, et gladium et scutum (Psal. lxxv, 4). » Scuta quippe fusilia ictu quidem ferientium minime penetrantur, sed suo se lapsu per fragmenta dissolvunt. Corpus ergo leviathan istius, id est, omnes iniqui, quia per obstinationem duri sunt, sed per vitam fragiles, scutis fusilibus comparantur. Cum enim verba prædicationis audiunt, nullo correptionis jaculo se penetrare permittunt, quia in omni peccato quod faciunt, scutum superbæ defensionis opponunt. Hinc per Jeremiam dicitur: « Reddes ei vicem, Domine, juxta opera manuum suarum; dabis eis scutum cordis laborem tuum (Thren. iii, 64-65). » Sequitur: *Compactum squamis se presentibus [prementibus].* — Fertur quia draconis corpus squamis tegitur, nec citius jaculatione penetratur. Ita omne corpus diaboli, id est, multitudo

A reproborum cum de iniquitate corripitur, quibus valet tergiversationibus se excusare conatur, et quasi quasdam defensionis suæ squamas objicit, ne transfigi sagitta veritatis possit. Quisquis enim, dum corripitur, peccatum suum magis excusare appetit quam deflere, quasi squamis tegitur, ne a sanctis prædicatoribus gladio verbi jaculetur. Has defensionum suarum squamas amisit Paulus in illuminatione. Sicut scriptum est de eo: « Et ceciderunt ab oculis ejus tanquam squamæ (Act. ix, 18). » Hæ squamæ, quamvis omne pene humanum genus contegant, hypocritarum tamen specialiter et callidorum hominum mentes premunt. Ipsi enim culpas suas tanto vehementius confiteri refugiunt, quanto et stultius videri ab hominibus peccatores erubescunt. De quibus bene per prophetam dicitur: « Ibi cubavit lamia, et invenit sibi requiem, ibi habuit foveam hericius (Isa. xxxiv, 14-15). » Per lamiam quippe hypocritæ, per hericium vero malitiosi quippe qui diversis se defensionibus congerunt, designantur. Sequitur:

VERS. 7. Una uni conjungitur, et ne spiraculum incedit per ea. — Quia iniquitatibus suis dum vicissim se superba defensione protegunt, sanctæ exhortationis spicula ad se nullatenus permittunt. Sequitur:

VERS. 8. Una alteri adhærebit, et tenentes se nequaquam separabuntur. — Qui enim divisi corrigi poterant, iniquitatum suarum pertinacia vincti perdurant; et tanto magis quotidie a cognitione justitiæ separabiliores fiunt, quanto a se invicem nulla increpatione separantur. Hinc Salomon ait: « Stuppa collecta synagoga peccantium (Eccli. xxi, 10). » Hinc Nahum propheta ait: « Sicut spinæ invicem complectuntur, sic convivium eorum pariter potantium (Nah. 10). » Sequitur:

VERS. 9. Sternutatio ejus splendor ignis. — Sternutatio quippe inflato a pectore exsurgit, quæ cum apertos ad emanandum poros non invenit, cerebrum tangit, et congesta per nares exiens, totum caput protinus concutit. Quasi enim inflatio a pectore leviathan surgit, dum elatio se erigit ex presentis sæculi potestate: sed poros non invenit, quia contra justos extollere quantum appetit, prohibetur. Cerebrum autem concutit, quia sensum Satanae in fine mundi arctius pertubat, et caput turbat, dum per Antichristum persecutionem fidelium vehementer excitat. Tunc congesta inflatio per ejus nares egreditur, quia tota superbæ ejus iniquitas apertis malitiæ flatibus demonstratur. Sternutatio ergo vocatur illa extrema Antichristi commotio, in quo leviathan ingreditur, ut per eum reprobis principetur: et si potest fieri, ut membra etiam Domini electa perturbet; qui tantis signis et prodigiis utitur, ut miraculorum potentia quasi quodam ignis lumine resplendere videatur. Sequitur: *Oculi ejus ut palpebræ diluculi.* — Per oculos quippe ejus consiliarii designantur, qui dum perversis machinationibus quæ qualiter agenda sint prævident, malignis ejus operariis quasi ostensum pedibus iter

præbent. Qui recte palpebris diluculi comparantur. Palpebras namque diluculi extremas noctis horas accipimus. Prudentes igitur perversis Antichristi consiliis inhærentes, quasi palpebræ sunt diluculi, quia fidem quam in Christo inveniunt quasi erroris nocti..... (66) et venerationem Antichristi verum esse mane pollicentur. Spondent enim se tenebras repellere, et veritatis lucem signis clarescentibus nuntiare. Sequitur :

VERS. 10. *De ore ejus lampades procedunt.* — Qui enim procedunt, oculi; qui autem prædicant, os vocantur. Sed de hoc ore lampades exeunt, quia mentes audientium ad amorem perfidiæ accendunt. Unde enim quasi per sapientiam lucent, inde procul dubio per nequitiam concremant. Sequitur. *Sicut tædæ ignis accensæ.* — Tæda enim, cum accenditur, odorem quidem suavem habet, sed lumen obscurum; ita isti prædicatores Antichristi, quia sanctitatis speciem sibi arrogant, sed tamen opera iniquitatis exercent. Olent enim per similitudinem justitiæ, sed obscure ardent per nequitiae perpetrationem. Sequitur :

VERS. 11. *De naribus ejus procedit fumus.* — Oculorum quippe acies fumo sauciatur, id est, de miraculorum ejus insidiis ad momentum caliginosa dubietas etiam in electorum corde generatur. De leviathan quippe naribus fumus exit, quia ex ejus prodigiis mendacibus, etiam bonarum mentium oculos trepidationis caligo confundit. Hinc enim dicitur : « Surgent pseudochristi, et pseudo-prophetæ, et dabunt signa et prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. » (Matth. xxiv, 24.) MORALITER. Quia leviathan iste serpens et regulus dicitur, sicut Isaias ait : « De radice colubri egredietur regulus (Isa. xiv, 29), » et regulus non morsus sed flatu perimit, recte de naribus ejus fumus procedere asseritur, cujus noxiis inspirationibus prava in humanis cordibus cogitatio nascitur, per quam acies mentis obtunditur, ne lux interna vi-

deatur. Qui etiam aliquando electorum oculos tangit. Hinc enim scriptum est : « Turbatus est præ ira oculus meus (Psal. vi, 8). » Fumus iste reproborum eordibus quot illicita desideria inserit, quasi per tot ante oculos globos cogitationum intumescit. Hinc Joel ait : « Residuum erucæ comedit locusta, et residuum locustæ comedit brucus, et residuum bruci comedit rubigo (Joel. i, 4). » Ubi luxuria, et inanis gloria, et ventris ingluvies, et ira designatur. Sequitur : *Sicut ollæ succensæ atque ferventis.* — Velut enim olla fervens est unaquæque tunc anima cogitationum suarum impetus, quasi spumas undarum ardentium, sustinens. Quasi ignis zeli commovit, et ipsa temporalis oppressio more ollæ intrinsecus clausas tenet. MORALITER. Olla enim succenditur, cum mens humana maligni hostis suasionibus instigatur. Olla autem fervet, cum jam etiam per consensum in desideriis pravæ persuasionis accenditur, et tot undas fervendo projicit, per quot se nequitias usque ad exteriora opera extendit. Hinc enim scriptum est : « Ollam succensam ego video, et faciem ejus a facie Aquilonis (Jer. i, 13). » Sequitur :

VERS. 12. *Halitus ejus prunas ardere facit.* — Quid enim prunas, nisi succensas internis concupiscentiis reproborum hominum mentes appellat? Ardent enim cum quodlibet temporale appetunt. Toties igitur leviathan halitus prunas accendit, quoties ejus occulta suggestio humanas mentes ad delectationes illicitas pertrahit; alias namque superbiam, alias invidiam, alias luxuriæ facibus inflammat. Sequitur : *Et flamma de ore ejus egreditur.* — Flamma quippe ejus oris est, ipsa instigatio occultæ locutionis, quam prave ad uniuscujusque animum pertingere facit. Unde ardet in desideriis animus, cum ejus suggestionibus instigatur. Hæc quotidie suggerit, hæc usque ad præsentis vitæ terminum suggerere non desistit, sed tunc se nequius dilatat, cum per illum damnatum hominum veniens, in hujus mundiæ gloria apertius ostendat.

(66) Horum puكتورum loco in Ms., hæc vox habetur *emasserunt*, sed quæ Latina minime videtur.

LIBER TRICESIMUS QUARTUS.

VERS. 13. *In collo ejus morabitur fortitudo.* — Quid enim collo leviathan istius, nisi elationis extensio designatur? Qui contra Deum se erigens, cum simulatione sanctitatis, etiam tumore potestatis extollitur. Quia enim per collum superbia designatur, Isaias testatur dicens : « Ambulaverunt extenso collo (Isa. in, 16). » Quidquid utique tunc superbe extollitur, quidquid callide machinatur, etiam sub virtute potentiae sæcularis exsequitur. Quod Daniel propheta intuens ait : « Dolus in manu ejus dirigetur (Dan. viii, 25). » Sequitur : *Et faciem ejus præcedit egestas.* — Per faciem quippe solet notitia

designari. Unde scriptum est : « Facies mea præcedet te (Exod. xxxiii, 14). » Sciendum vero est quod egestas in sacro eloquio aliter electorum ponitur, atque aliter reproborum. Egestas namque electorum est, cum veræ divitiæ cœlestis patriæ ad eorum animum redeunt, et in hoc ærumnoso præsentis vitæ exilio positi, pauperes se esse meminerunt. De illis divitiis Paulus dicit : « Ut sciatis quæ sit ejus vocationis spes, et quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis (Ephes. i, 18). » Egestas vero reproborum proprie dicitur, quia, dum replentur vitis, virtutum divitiis vacuantur. De his dicitur : « Dicis quod

dives sum et locupletatus, et nullius egeo; et ne-
sois quia tu es miser, et miserabilis, pauper, et
cæcus, et nudus (*Apoc.* III, 17).» Egestas ergo fa-
ciem præcedet, quia nemo cognitioni ejus jungitur,
nisi prius virtutum divitiis, vel cogitationibus san-
ctis denudetur. Vel certe quia multis ita fraudu-
lenter subrepat, ut ab eis reprehendi nequaquam
possit. Et sic eorum virtutes evacuat, quatenus
astutiæ malitiam non ostendat, faciem ejus eges-
tas præire perhibetur. Hinc enim dicitur per pro-
phetam: «Comederunt alieni robur ejus, et ipse
ignoravit (*Ose.* VII, 9).» Aliter: Terribili quidem
ordine dispositionis occultæ, priusquam leviathan
iste in illo damnato homine quem assumit appa-
reat, a sancta Ecclesia virtutum signa subtrahun-
tur, doctrinæ verba conticescunt, miraculorum
prodigia tolluntur, et tunc contra eos antiquus
ille per aperta prodigia hostis ostenditur. Quam-
vis etiam fidelibus in ejus certamine signa non
deerunt. Sed tanta erunt illius, ut nostrorum aut
pauca, aut nulla videantur. Sequitur:

VERS. 14. Membra carnum ejus cohærentia sibi.

— Carnes enim leviathan hujus sunt omnes re-
probi, qui ad intellectum spiritualis patriæ per
desiderium non assurgunt. Membra vero sunt hi
qui eisdem perverse agentibus, et sese ad iniqui-
tatem præcedentibus conjunguntur. Sicut e contra
per Paulum de Dominico corpore dicitur: «Vos
estis corpus Christi et membra de membro (*I Cor.*
XII, 27).» Quia enim malignus hostis sibi in per-
verso opere a primis usque ad maximam concor-
dat, divinus sermo in eo membra carnum sibi-
met cohærentiam memorat; sic namque perversa
unanimitè sentiunt, ut nulla contra se vicissim
disputatione dividantur. Et ideo contra bonos
vehementer prævalent, quia in malo se concordi-
ter tenent. Quam scindi optat concordiam pro-
pheta, dicens: «Præcipita, Domine, et divide lin-
guas eorum (*Psal.* LIV, 10).» Sequitur: *Mittet
contra eum fulmina et ad locum alium non fe-
rentur.* — Quid appellatione fulminis, nisi tre-
mendæ illæ extremi judicii sententiæ desi-
gnantur? Quæ ideo fulmina vocantur, quia
nimirum eos quos feriunt in perpetuum incen-
dunt fulmina ad locum alium non referentur, quia
justis gaudentibus, solos tunc reprobos feriunt.
Sequitur:

VERS. 15. Cor ejus indurabitur tanquam lapis.

— Cor enim antiqui hostis, ut lapis indurabitur
quia nulla unquam conversionis poenitentia mol-
lietur. — Sequitur: *Et stringetur quasi malleato-
ris incus.* — Quia inferni vinculis coarctabitur, ut
æterni supplicii continua percussione, more incu-
dis tundatur; sicut enim alia vasa formantur,
ipsa vero tot percussionebus in vas aliud non
transfertur, ita etiam nos modo illo persequente
componimur: ipse autem et semper percutitur,
et in vase utili nunquam mutatur. Ipso enim
tentante tundimur, sed ut ad usum domus su-
pernæ veniamus, superni artificis manu forma-
mur. Sequitur:

**A VERS. 16. Cum sublatus fuerit, timebunt angeli,
et territi purgabuntur.** — Solet in Scriptura ali-
quando tempus præteritum pro futuro, et futurum
pro præterito poni. Sicut Joanni mulier paritura
masculum qui regat gentes in virga ferrea, res ge-
sta futura demonstratur (*Apoc.* XII, 5); et Psalmi-
sta: «Foderunt,» inquit, «manus meas et pedes
meos (*Psal.* XXI, 17),» res futura pro præterita po-
nitur. Hoc ergo loco nil obstat intelligi, quia sub
futuri temporis modo præterita describuntur. Ca-
dente itaque ab arce beatitudinis leviathan, ruinam
ejus etiam elatos angelos expavisse, ut cum istum
ex illorum numero superbia elapsus ejecit, illos ad
robustius standum timor ipse solidaret. Hujus ita-
que lapsus eos et terruit et purgavit: terruit, ne
conditorem suum superbe despicerent, purgavit
vero, quia exeuntibus reprobis actum est, ut electi
soli, qui beate in æternum viverent, remanerent.
Possumus hoc loco etiam angelos sanctos prædica-
tores accipere. Hinc propheta ait: «Angeli pacis
amare flebunt (*Isa.* XXXIII, 7).» Hinc Malachias
ait: «Labia sacerdotis custodient scientiam, et le-
gem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini
exercituum est (*Malach.* II, 7).» Adveniente nam-
que districto iudice, extrema hic leviathan
damnatio designatur, qua de hoc mundo per
iram judicii tollitur, qui nunc mira mansuetu-
dinis longanimitate toleratur. Tanto autem hinc
pondere terroris excutitur, ut sanctorum etiam
prædicatorum fortitudo, qui in corporibus reperiri
potuerint, immenso terrore turbetur. Qui territi
purgantur, quia si qua eis inesse poterit levium
rubigo vitiorum, hoc pavore excoquitur. Conside-
randum vero est, hi qui oderunt adventum judi-
cis, quid facient si terrorem tanti judicii etiam qui
diligunt expavescunt? Sequitur:

**B VERS. 17. Cum apprehenderit eum gladius, sub-
sistere non poterit neque iasta, neque thorax.** — In
Scriptura aliquando per gladium sancta prædicatio
designatur, ut illud: «Et gladius spiritus, quod est
Verbum Dei (*Ephes.* VI, 17).» Aliquando æterna
damnatio, ut illud: «Si multiplicati fuerint filii
ejus in gladio erunt (*Job.* XXVII, 14).» Aliquando
tribulatio temporalis, ut illud: «Et tuam ipsius ani-
mam pertransibit gladius (*Luc.* II, 35).» Aliquando
antiqui hostis ira vel persuasio designatur, ut il-
lud: «Qui liberat David servum tuum de gladio
maligno (*Psal.* CXLIII, 10).» Antiqui ergo hostis
est gladius ille tunc damnatus homo in usum mi-
nisterii ejus assumptus; ipsum quippe per mali-
tiam frandis exacuit, et infirmorum corda
transfigit. Si autem gladii nomine ejus ira signa-
tur, recte non gladium, sed a gladio apprehendi
perhibetur. In tantam quippe nunc insaniam
vertetur, ut dominari omnibus appetens, nequa-
quam suæ dominetur; non enim iram possidens
tenet, sed ab ira sæviens tenetur. Per hastam
namque prædicationis jacula, per thoracem vero
fortitudo patientiæ designatur. Leviathan ergo
in Antichristum veniens, tantæ virtutis apparebit,
ut si supernum adjutorium desit, et prædicantium

acumen obtundat, et longanimitatem patientiæ destruat. Sequitur :

VERS. 18. *Reputabit enim quasi paleas ferrum, et quasi lignum putridum, æs.* — Quod superius hastæ et thoracis nomine posuit; hoc inferius, ferri et æris appellatione replicavit. Ferro ergo prædicationis jacula, ære autem longanimitatis constantia designantur. Unde et sub Aser specie, de sancta Ecclesia per Moysen dicitur: « Ferrum et æs calceamentum ejus (Deut. xxxiii, 25). » Ubi per ferrum virtus per æs vero perseverantia exprimitur, sed leviathan iste quando gladium, id est, Antichristum assumpserit, nisi divina gratia protegatur, et prædicantium vires velut paleas nequitiae suæ igne consumet, et constantiam patientiæ quasi lignum putridum in pulverem rediget. Sequitur :

VERS. 19. *Non fugavit eum vir sagittarius.* — Sagittæ namque verba sunt prædicatorum quæ ex voce bene viventium diriguntur, et audientium corda transfigunt. His vulnerata fuerat, quæ dicebat: « Vulnerata charitate ego sum (Cant. ii, 5). » Hinc scriptum est: « Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum (Psal. lxi, 8); » et rursum: « Sagittæ tuæ acutæ, » etc. (Psal. xlii, 6). Vir itaque est sagittarius qui, per sanctæ intentionis arcum, audientium cordibus verba rectæ exhortationis infigit, sed leviathan istum a reproborum cordibus sancti prædicatoris sagitta non excutit, quia quisquis ab illo apprehenditur, verba jam prædicantium audire contemnit. Sequitur: *In stipulam versi sunt ei lapides fundæ.* — Quid per fundam, nisi sancta Ecclesia designatur? Sancta namque Ecclesia dum volubilitate temporum, per tribulationem circuitum more fundæ ducitur, fortes ex illa viri quasi lapides de funda prodeunt, quibus ictibus iniquorum corda tundantur. Hinc per prophetam dicitur: « Devorabunt et subjicient lapidibus (Zach. ix, 15). » Leviathan ergo sanctorum robor in stipulæ molliem despiciendo rediget, quorum lingua prius pectus illius duris ictibus tutudat. Sequitur :

VERS. 20. *Quasi stipulam æstimabit malleum.* — In Scriptura sacra mallei nomine aliquando diabolus designatur, per quem delinquentium culpæ feriuntur, ut illud prophetæ: « Quomodo contractus est ei contritus malleus universæ terræ (Jer. l, 23); » aliquando vero percussio cælestis accipitur, ut illud: « Malleus et securis, et omne ferramentum non sunt audita in domo cum ædificaretur (III Reg. vi, 7). » Quid est ergo quod leviathan iste malleum despicit, nisi quod supernæ animæ diversionis ictus formidare contemnit? et quasi stipulam deputat, quia ad justæ iræ se pondere velut contra levissimum terrorem parat. Sequitur: *Et deridebit vibrantem hastam.* — Contra leviathan enim Dominus hastam vibrat, quia in ejus interitum districtam minatur sententiam; sed apostata spiritus auctorem vitæ etiam cum sua morte despiciens hastam vibrantem deridet. Sequitur :

A VERS. 21. *Sub ipso erunt radii solis.* — In Scriptura enim sacra cum figurate sol ponitur, aliquando Dominus intelligitur, ut illud: « Erravimus a via veritatis, et lumen justitiæ non illuxit nobis, et Sol non ortus est nobis (Sap. v, 6). Aliquando persecutio, ut illud in Evangelio: « Orto sole aruerunt (Matth. xiii, 8); » aliquando de re qualibet manifeste visionis osensio, ut illud: « In sole posuit tabernaculum suum (Psal. xviii, 6); » aliquando autem intelligentia sapientiæ designatur, ut illud: « Quartus angelus effudit phialam suam in sole, et datum est illi æstu afficere homines et igni (Apoc. xvi, 8). » Hoc autem loco, quid per solis radium, nisi acumina sapientium demonstratur? Quia enim multi in sancta Ecclesia lucere sapientiæ fulgore videbuntur, tunc vel persuasionibus capti, vel minis territi, vel cruciatibus fracti, leviathan istius se ditioni subjiciunt. Recte dicitur: *Sub ipso erunt radii solis.* Sequitur: *Sternit sibi aurum quasi lutum* — Appellatione quippe auri in sacro eloquio, aliquando divinatis claritas designatur, ut illud: « Caput ejus aurum optimum (Cant. v, 11); » aliquando splendor supernæ civitatis, ut illud: « Et ipsa civitas auro mundo simili vitro mundo (Apoc. xxi, 18); » aliquando charitas, ut illud: « Ad mamillas præcinctus zona aurea (Apoc. i, 13); » aliquando autem nitor gloriæ sæcularis, sicut per prophetam dicitur: « Calix aureus Babylon (Jerem. li, 7); » aliquando vero pulchritudo sanctitatis accipitur, ut illud Jeremiæ: « Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus (Thren. v, 1)? » Luti quoque nomine in sacro eloquio, aliquando terrenarum rerum multiplicitas designatur, ut illud Habacuc: Væ ei qui multiplicat non sua, usquequo aggravat contra se densum lutum (Habac. ii, 6); » aliquando sordidum sapiens niqua doctrina, ut idem propheta ait: « Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum (Habac. iii, 15); » aliquando desiderium sordidæ voluntatis exprimitur, ut illud: Eripe me de lato, ut non infigar (Psal. lxxviii, 15). » Hoc igitur loco aurum claritas sanctitatis accipitur; lutum vero vel terrenarum rerum avaritiam, vel pravaram contagia doctrinarum, vel sordes carnalium voluptatum nil obstat intelligi. Quia enim leviathan iste eos qui intra sanctam Ecclesiam fulgore justitiæ resplendere videbantur, cum carnalibus voluptatibus sibi subjicit, aurum sibi procul dubio ut lutum sternit, sed hoc nunc in multorum cordibus quotidie ait, sicut Paulus dicit: « Ut reveletur in suo tempore. Nam mysterium iniquitatis, etc. (II Thess. ii, 6, 7). » Toties ergo sibi nunc aurum subjicit, quoties castitatem fidelium per carnis vitia sternit, quoties sensum continentium per immunda desideria dissipat. Sequitur :

D VERS. 22. *Fervescere faciet quasi ollam profundum mare.* — Quid per mare nisi vita sæcularium? Quid per profundum, nisi altæ et abdite eorum cogitationes exprimentur? Profundum ergo mare quasi ollam fervescere facit, quia nimirum constat quod persecutionis extremo tempore, contra elec-

torum vitam studeat animos reproborum excitare. A
Sequitur: *Et ponet quasi cum unguenta bulliunt.*
— Quia ergo reprobi ita seducuntur, ut quidquid
agunt, ex iniquitate perfidiæ, pro veritate rectæ
fidei se agere suspicantur, quasi bene redolet id
quod zelo religionis exercent. Hinc Dominus ait:
« Et omnis qui interficit vos arbitretur obsequium
se præstare Deo (*Joan. xvi.*) » Igitur sicut olla fer-
vent, dum crudeliter persequuntur, sed apud eos
unguentum redolet dum mentes eorum, vanis sus-
picionibus deceptæ, æstimant quasi Deo obse-
quium persolvant. Sequitur:

VERS. 23. *Post eum lucebit semita.* — Post levia-
than quippe semita lucere perhibetur, quia quo-
rum corda penetrat, eorum prodigiis illustrat. B
Sequitur: *Æstimabit abyssum quasi senescentem.*
— Judicia Dei abyssi appellari nomine Psalmista
ostendit dicens: « Judicia tua abyssus multa (*Psal.*
xxxv, 7.) » Senectus vero aliquando pro finis pro-
pinqvitate ponitur. Unde ait Apostolus: « Quod
antiquatur et senescit, prope interitum est (*Hebr.*
vi, 13.) » Abyssum namque senescere æstimat
qui terminari quandoque in suppliciis supernam
animadversionem putat. Igitur antiquus iste per-
suasorum iniquorum mentibus futuras pœnas
quasi certo fine determinat, ut eorum culpas sine
termino correctionis extendat. Sunt enim etiam
nunc qui peccatis suis ponere finem negligunt,
qui habere quandoque finem futura super se judi-
cia suspicantur. Contra quos Veritas dicit: « Ibunt C
hi in supplicium æternum, justi autem in vitam
æternam (*Matth. xxv, 46.*) » Ad districti ergo Judi-
cis justitiam pertinet ut nunquam careant sup-
plicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit
carere peccato, et nullus detur iniquo terminus
ultionis, quia quandiu valuit, habere noluit termi-
num criminis. Sequitur:

VERS. 24. *Non est potestas quæ comparetur ei.* —
Potestas ejus super terram cunctis eminentior per-
hibetur, quia etsi actionis suæ merito infra homi-
nes cecidit, omne tamèn hominum genus naturæ
angelicæ conditione transcendit, licet sanctis ho-
minibus meritorum suorum dejectione subiaceat.
Sequitur: *Qui factus est ut nullum timeret.* —
Siquidem per naturam factus est, ut Conditorum D
suum caste timere debuisset, timore videlicet qui
« permanet in sæculum sæculi (*Psal. xviii, 10.*) »
sed sua perversitate talis factus est, ut nullum ti-
meret. Ei quippe a quo factus fuerat subesse des-
pexit, dum præesse cæteris, et nulli subesse con-

cupivit, dicens: « Ascendam super altitudinem
nubium, similis ero Altissimo (*Isa. xiv, 14.*) »
Sequitur:

VERS. 25. *Omne sublime videt.* — Id est, cunctos
velut infra se positos quasi de sublimi respicit,
quia dum per intentionem contra Auctorem nititur,
æstimare sibi quemlibet similem designatur quod
apte etiam ejus membris congruit, quia omnes ini-
qui per tumorem cordis elati, cunctos quos cer-
nunt supèrbie fastu despiciunt, quibus bene per
prophetam dicitur: « Væ qui sapientes estis in
oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes
(*Isa. v, 21.*) » Et Paulus: « Nolite prudentes esse
apud vosmetipsos (*Rom. xii, 16.*) » Et notandum
quod leviathan iste per corporeum animal desi-
gnatur, et cordis superbia, cum exterius usque ad
corpus extenditur, prius per oculos indicatur.
Ipsi quippe per fastum tumoris inflatu quasi ex
sublimi respiciunt, et quo se deprimunt, altius
extollunt. Hinc Salomon ait: Generatio cujus ex-
celsi sunt oculi, et palpebræ ejus multo surrectæ
(*Prov. xxx, 13.*) » Sequitur: *Ipse est rex super*
universos filios superbiæ. — Ut leviathan iste in
cunctis quæ superius dicta sunt, caderet, sola se
superbia percutit. Scriptum namque est: « Initium
omnis peccati superbia (*Eccli. x, 15.*) » Per hanc
enim ille succubuit, per hanc se sequentem homi-
nem stravit. Eo enim telo salutem nostræ immor-
talitatis impetiit, quo vitam suæ beatitudinis ex-
tinxit. Sed idcirco hanc Dominus doctrinæ suæ
locutionem inseruit, ut cum post mala omnia le-
viathan istius superbiæ diceret, quid esset malis
omnibus deterius indicaret. Nulla quippe mala ad
publicum proderent, nisi hæc mentem in occulto
constringeret; alia quippe vitia eas solummodo
virtutes impetunt, quibus ipsa distinguuntur, ut
videlicet ira patientiam, gastrimargiam absti-
nentia, libido continentiam expugnet. Superbia
autem quam vitiorum radicem diximus, nequa-
quam unius virtutis extinctione contenta, contra
cuncta animæ membra se erigit, et quasi genera-
lis ac pestifer morbus, corpus omne corrumpit.
Contra quos Scriptura clamat: « Deus superbis
resistit, humilibus autem dat gratiam (*Juc. iv, 6.*) »
Contra hujus languoris pestem Veritas dicit:
« Discite a me quia mitis sum, et humilis corde
(*Matth. xi, 29.*) » Ne igitur nobis leviathan istius
membra, vel mira faciendo fallerent, apertum
signum Dominus quo deprehendi valeat, demon-
stravit, dicens: *Ipse est rex super universos filios*
superbiæ.

LIBER TRICESIMUS QUINTUS.

Igitur postquam fidei famulo Dominus levia-
than hostis ejus quam sit fortis et callidus ostendit

beatus Job ad utraque respondit. Contra immanes
quippe vires ejus intulit.

CAPUT XLII.

VERS. 1, 2. *Scio quia omnia potes.* — Contra occultas vero machinationes illius subjunxit, *et nulla te latet cogitatio.* — Unde et mox eadem ei exprobrat, dicens :

VERS. 3. *Qui est iste qui celat consilium absque scientia?* — Absque scientia enim leviathan celat consilium, qui quamvis contra infirmitatem nostram multis fraudibus occultetur, protectoris tamen nostri sancta nobis inspiratione detegitur. Sequitur : *Ideo insipienter locutus sum, et quæ ultra modum excederent scientiam meam.* — Omnis humana sapientia, quantolibet acumine polleat, divinæ sapientiæ comparata, insipientia est. Beatus itaque Job ea quæ dixerat, sapienter dixisse se crederet, si verba superioris sapientiæ non audiret, in cujus operatione stultum est nostrum omne quod sapit. Hinc Abraham ait : « Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis (Gen. xviii, 27). » Hinc Moyses, omni sapientia Ægyptiorum instructus, ait : « Obsecro, Domine, non sum eloquens, ab heri enim et nudius tertius ; ex quo locutus es ad servum tuum impeditioris et tardioris linguæ ego sum (Exod. iv, 10). » Sequitur :

VERS. 4. *Audi et ego loquar, interrogabo te, et responde mihi.* — Audire Dei est sub semetipso surgentia nostra percipere. Ad Deum ergo, qui et tacentium corda cognoscit, loqui nostrum est, non vocis, sed pro mentis ad illum desiderii inhiare. Et quia ideo quisquis interrogat ut discere valeat quod ignorat, homini Deum interrogare est, in conspectu ejus nescientem se cognoscere. Respondere Dei est, eum qui se humiliter nescientem cognoverit occultis inspirationibus erudire. Ait enim : *Audi et loquar.* Ac si diceret : Misericorditer desideria mea percipe, ut dum hæc pietas tua percipiens audiat a te, multipliciora consurgant. *Interrogabo te,* id est, nescientem me ex tuæ scientiæ contemplatione cognosco, *et responde,* id est, stultitiam propriam humiliter cognoscentem doce. Sequitur :

VERS. 5. *Auditu audiivi te, nunc autem oculus meus videt te.* — His nimirum verbis aperte indicat, quia quanta visus superior est auditu, tanto differt, ab eo quod prius exstitit, et hoc postmodum per flagella proficit. Sequitur :

VERS. 6. *Idcirco ipse me reprehendo.* — Quanto enim quisque minus videt, tanto sibi minus displicet, et quanto majoris gratiæ lumen percipit, tanto amplius reprehensibilem se esse cognoscit. Sequitur : *Et ago pœnitentiam in favilla et cinere.* — Ac si aperte dicat : De nullo auctoris mei dono superbio, quia sumptus ex pulvere per illatæ mortis sententiam ad pulverem me redire cognosco. *In favilla enim et cinere pœnitentiam agere est, contemplata summa essentia, nil aliud quam favillam se cineremque cognoscere.* Unde et civitati reprobæ in Evangelio Dominus dicit : « Si in Tyro et Sidone factæ fuissent virtutes quæ fa-

A ctæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere pœnitentiam egissent (Luc. x, 13). » Sequitur :

VERS. 7. *Et dixit Dominus ad Eliphaz Themanitem : Iratus est furor meus in te et in duos amicos tuos, etc.* — Quantum quidem ad humana judicia attinet, in verbis suis amici B. Job multa illo rectius dixisse crederentur. Sed Veritas, aliam ex occulto regulam proferens, ait : *Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job. Coram me,* ait, id est intus, ubi sæpe multorum vita displicet, quæ etiam foris hominibus placet. Unde et de electis dictum est : « Erant ambo justi ante Deum (Luc. i, 6). » Hinc Psalmista exorat dicens : « Dirige in conspectu tuo viam meam (Psal. lxx). » Et notandum quod non dicitur sicut Job, sed sicut *servus meus Job*, licet in positione servitutis, dum eum quasi sub quadam peculiaritate commemorat, cuncta quæ in defensione sua dixerat, quia non contumaci superbia, sed humili veritate dixit, ostendit. Sed quid est hoc quod B. Job et laudatur hosti, et in seipso reprehenditur, et tamen amicis antefertur, nisi quod sanctus vir cunctos meritorum suorum virtute transcendit, sed eo ipso quod homo fuit, ante Dei oculo sesse sine reprehensione non potuit ? B. igitur Job pro culpa se credit et non pro gratia flagellari ; et in eo reprehenditur quod intentione flagellatum fuisse aliq̄ suspicatur, et tamen amicis resistentibus interni iudicii definitione prælatus est. Sequitur :

VERS. 8. *Sumite vobis septem tauros, et septem arietes, et offerite holocausta pro vobis.* — Ecce justus et misericors Deus nec culpas sine increpatione deserit, nec reatum sine conversione derelinquit. Et prius putredinem vulneris innotuit, et post remedia consequendæ salutis indicavit. Sed quia diximus per amicos B. Job hæreticos designari, qui Deum dum defendere nituntur, offendunt, quos omnipotens tamen Deus sæpe corpori sanctæ Ecclesiæ per cognitionem veritatis inviscerat, Job quippe typum gessit Ecclesiæ, per tauros, cervix superbiæ, per arietes vero ducatus exprimitur. De hæreticis namque superbientibus dicitur : « Consilium taurorum inter vaccas populorum (Psal. lxxvii, 32). » Et quia sequentes se populos velut greges trahunt, arietes aliquando nominantur. Hinc Jeremias ait : « Principes tui velut arietes (Thren. xvi). » Tauros enim et arietes in sacrificio offerre, est superbum ducatum conversionis humilitate mactare, ut, edomita cervice superbiæ, discant obediendo sequi qui dudum ducendo præire conabantur. Recte quoque hæc eorum superbia septem sacrificiis expiatur, quia hæretici ad Ecclesiam revertentes per humilitatis hostiam dona Spiritus gratiæ septiformis accipiunt, ut qui elationis suæ vetustate tabuerunt, novitate gratiæ reformatur. Hoc enim inconcussa fide retinemus, quia quos spiritus gratiæ repleverit, perficit, eisque non solum Trinitatis notitiam, sed etiam virtutum quatuor, id est prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis atque justitiæ operationem præbet. In scripturâ sacra solet septenario

numero aliquando secunda requies designari, ut illud : « Et requievit Deus die septima (*Gen.* 11, 2). » Aliquando universitas presentis temporis hujus. Hinc est quod muros Hierico tubis clangentibus arca Dei septem circuevit dies (*Josue*, vi, 3, 4). Hinc Propheta ait : « Septies in die laudem dixi tibi (*Psal.* cxviii, 164). » Aliquando autem sancte Ecclesie universitas designatur, ut illud in Apocalypsi : « Joannes septem Ecclesiis, » et reliqua (*Apoc.* 1, 17). Veniant ergo hæretici qui extra sunt positi, et prius se universitati sancte Ecclesie misceant, et tunc demum veniam de reatu pristinae elationis exquirant. Pro culpa sua septem sacrificia offerant, quia reatus sui absolutionem non accipiunt, nisi gratie septiformis Spiritu universali pacis, qua excisi fuerant, aggregentur. Sequitur : *Job servus meus orabit pro vobis, faciem ejus suscipiam ut non vobis imputetur stultitia.* — Ac si hæreticis redeuntibus aperte diceretur : Universali vos Ecclesie per humilitatem penitentiae jungite, atque per eam, qua per vosmetipsos digni non estis, veniam ejus a me precibus obtinete. Qui cum per hanc veraciter sapere discitis, prioris apud me vestrae sapientiae stultitiam deletis. Sequitur : *Neque enim locuti estis coram me sicut servus meus Job.* — Hæc paulo ante Dominus protulit, et tamen hæc iterando subjunxit. Quid est hoc nisi sententiam quam in semel judicando dixerat, iterum replicando confirmat ? Sequitur :

VERS. 9. *Abierunt ergo tres amici Job, Eliphaz Themanites, et Baldad Suhites, et Sophat Naamathites, et fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, et suscepit Dominus faciem Job.* — Intuendum vero est quod ita caute sicut prædictus fuerat ordo acceptae veniæ custoditur, ut in sacrificiis Dominus non illorum, sed beati Job faciem suscepisse refertur. Sequitur :

VERS. 10. *Dominus quoque conversus est ad penitentiam Job, cum oraret pro amicis suis.* — Jam enim, sicut superius memorat, pro amicis auditus fuerat. Hic autem aperte ostenditur, quia etiam pro semetipsum penitens, tanto citius exaudiri meruit, quanto devote pro aliis intercessit. Libentius quippe sacrificium orationis accipitur, quod in conspectu misericordis judicis proximi dilectione conditur. Hinc Dominus ait : « Orate pro persequentibus et calumniantibus vos (*Matth.* v, 44); » et rursum : « Cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus aliquem, » etc. (*Matth.* xi, 25). Sequitur : *Addidit Dominus omnia quaecunque fuerant Job, duplicia.* — Cuncta quae amiserat, duplicia recepit, quia per pietatem benigni judicis, tentationis nostrae dispendium vincunt suffragia consolationum. Minus enim tentat probatio quam remuneratio consolatur. Hinc quoque dicitur : « Ad punctum in modicum reliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te (*Isa.* liv, 7). » Et item : « Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuae lætificaverunt animam meam (*Psal.* xciii, 9). » **MYSTICE.** Sancta quippe Ecclesia ex se multos

A nunc percussione tentationis amittit, in fine tamen hujus sæculi, ea quæ sunt sua duplicia recipit, quando, susceptis ad plenum gentibus, ad ejus fidem currere omnes, quæ tunc inventa fuerit, etiam Judæam, consentit. Hinc enim scriptum est : « Donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fiet (*Rom.* xi, 25). » Et Veritas ait : « Elias veniet et restituet omnia. » Vel certe sancte Ecclesie in fine suo duplum recipere est in singulis nobis et de beatitudine animæ et de carnis incorruptione gaudere. Hinc propheta dicit : « In terra sua duplicia possidebunt (*Isa.* lxi, 2). » Sequitur :

VERS. 11. *Venerunt ad eum omnes fratres sui et universae sorores suæ, et cuncti qui noverant eum prius, et comederunt panem cum eo in domo, et moverunt super eum caput.* — Divinae pietatis muneribus consolatus, etiam humana debet charitate refoveri, ut undique ei etiam consolationis gaudia respondeant, quem undique dolorum tristitia adversa lacerabat. In comestione enim panis charitas, in motione vero capitis, admiratio designatur. **MYSTICE.** Tunc autem fratres sui ac sorores ad correptum veniunt, quando ex plebe Judaica quot inventi fuerint ad fidem convertuntur, ipsa enim per cognationem juncta est, vel qui fortes futuri sunt velut fratres, vel infirmi velut sorores ad eum per cognitionis fidem debita gratulatione concurrunt. Tunc in domo ejus panem comedunt, cum postposita observatione superjacentis litteræ in sancta Ecclesia mystici eloquii quasi frugis medulla pascuntur. Bene autem dicitur, *omnes qui noverant eum prius.* Prius quippe noverant, quem in passione sua quasi incognitum contempserant. Nam nasciturum Christum nullus qui plene legem didicit, ignoravit, quorum et notitia prior et ignorantia posterior bene ac breviter Isaac caligante signatur. Qui dum Jacob benediceret, et quid eveniret in futuro prævidebat, et quis illi præsens assisteret nesciebat. Sed ecce in fine mundi veniunt, et eum quem prius noverant recognoscunt. Ecce in domo ejus in panem comedunt, quia in sancta Ecclesia sacri eloquii fruge pascuntur. In capite namque principale mentis accipitur, sicut per Psalmistam dicitur : « Impinguasti in oleo caput meum (*Psal.* xxii, 5). » Hoc itaque loco caput movere est et immobilitatem mentis excutere, et ad cognitionem fidei crudelitatis gressibus propinquare. Caput igitur movetur, cum per formidinem veritatis tacta ab insensibilitate sua mens quatitur. Sequitur : *Et consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum.* — Percussi enim mœrorem consolari est, ei post percussorem de venia congaudere. Nam quantum quisque cernitur de restituta proximi salute hilarescere, tanto se indicat de ablata doluisse. **TYPICE.** Consolantur Christum, consolantur Ecclesiam, qui ab infidelitatis pristinae errore resipiscunt, et pravitatem vitæ per quam facta docentibus repugnant. Magna quippe prædicatorum consolatio est, subsequens profectus au-

ditorum. Revelatio namque dicentis, est immutatio proficientis. Qui ad consolandum post flagella veniunt, quia nimirum passionis tempore prædicamenta fidei contemnentes, quem hominem ex morte probaverunt, Deum credere dexpexerunt. Unde Dominus dicit : « Sustinui qui simul mecum contristaretur, et non fuit, » et reliqua (*Psal.* LXXIII, 24). In fine igitur mundi credentes Hebræi conveniant, et humani generis Redemptori in potentia divinitatis quasi sano Job oblationum suarum vota persolvantur. Sequitur : *Et dederunt ei unusquisque ovem unam et inaurem unam.* — Hæc juxta historiam veraciter dicta credimus. Sed quid per ovem mystice, nisi innocentia ? quid per inaurem, nisi obedientia designatur ? Per ovem quippe simplex animus, per inaurem vero ornatus humilitatis gratia auditus exprimitur. Notandum quod cum inaure ovis, et cum ove inauris offertur, quia nimirum innocuis mentibus ornamentum semper obedientiæ jungitur, Domino attestante, qti ait : « Oves meæ vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me (*Joan.* x, 27). » Auream inaurem obtulisse perhibetur, ut videlicet in ea quæ exhibetur obedientia, charitas fulgeat, quæ virtutes omnes auri more cætera metalla transcendit. Sed quia nulla esse innocentia, nulla esse vera obedientia in multiplicibus hæreticorum divisionibus potest, ad cognitionem fidei venientes offerant ovem, sed unam ; offerant inaurem, sed unam, id est, tales veniant qui in unitate sanctæ Ecclesiæ innocui obedientesque persistent. Sequitur :

VERS. 12. *Dominus autem benedixit novissimis Job, magis quam principio ejus.* — Hæc in historia facta credimus, hæc mystice facienda speramus. Quantum enim ad Israelitici populi susceptionem pertinet, urgente fine in præsentis sæculi dolore sancta Ecclesia animarum multiplici collectione consolatur. Tanto quippe locupletius ditabitur, quanto et manifestius innotescit quod ad finem præsentis vitæ temporalitas urgetur. Prædicatores namque sanctæ Ecclesiæ benedictione primi temporis Psalmista ditari conspexerat, cum dicebat : « Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi. Et beneplacentes erunt ut annuntient (*Psal.* LXXXI, 20). » Sequitur :

VERS. 13. *Et facta sunt ei quatuordecim millia ovium, et sex millia camelorum, et mille juga boum, et mille asinæ. Et fuerunt ei septem filii et tres filiæ.* — Cum cuncta beato Job duplicata sunt, cur filii totidem sunt redditæ, quot amissi ? Sed et filios dupliciter addidit, cum decem postmodum in carne restituit. Decem vero qui amissi fuerant, in occulta animarum vita servavit. Possumus autem in his animalibus aggregatam fidelium universitatem intelligere. Hinc scriptum est : « Omnia subjecisti sub pedibus ejus, » et reliqua (*Psal.* VII, 8) et rursum : « Animalia tua habitabunt in ea (*Psal.* LXVII, 11). » Agnoscamus ergo in ovibus fideles atque innocentes ex Judæa populos, legis dudum pascuis sociatos. In camelis

A simplices ex gentilitate venientes, qui prius sub ritu sacrilego quasi quadam deformitate membrorum valde turpes ostensi sunt fœditate vitiorum. Possunt rursus in bobus Israelitæ accipi, quasi jugo legis attriti ; asini vero gentiles designari. Qui dum se colendis lapidibus inclinabant, supposito quibuslibet idolis bruto sensu serviebant. Sancta ergo Ecclesia, quæ in exordiis suis innumeris tentationibus pressa, vel Israeliticum populum, vel multos ex gentibus amisit, videlicet quos lucrari non potuit, duplicia in fine recipit, quia in ea ex utraque nationum fidelium multipliciter excessit. Possunt per jugatos boves prædicatores intelligi ; possunt per asinas mentes simplicium designari. Sancta vero Ecclesia duplicia recipit, qui dum prædicatores sancti, qui pressi formidine in ejus dudum tentatione tacuerunt, et mentes simplicium quæ victæ terroribus veritatem illius confiteri formidabant, tanto jam nuno robustius in confessione veritatis suæ voces suas exerunt, quanto debilius ante timuerunt. Millenarius numerus apud sæcularem scientiam idcirco perfectus habetur, quia denarii numeri quadratum solidum reddit ; decem quippe decies ducta fiunt centum, quæ jam figura quadrata, sed plena est. Ut autem in altitudinem surgat, et solida fiat, rursus centum decies multiplicatur, et mille fiunt. Septenarius autem ea ratione perfectus habetur, quod ex primo pari, et ex primo impari consummatur. Prius enim impar, ternarius est, primusque par quaternarius, ex quibus duobus septenarius constat, quia ex eisdem partibus suis multiplicatus in duodenarium surgit. Senarius vero ideo perfectus est, quia primus innumeris completur partibus suis, id est, sexta sui parte, et tertia et dimidia quæ sunt, unum, duo, tria, et fiunt in summa sex. Sed in sacra Scriptura senarius numerus ideo perfectus est, quia in mundi origine Dominus ea quæ cœpit, sexto die opere implevit. Septenarius in ea perfectus est, quia omne bonum opus septem virtutibus agitur, ut et fide simul et opere consumetur. Denarius quoque in ea perfectus est, quia lex in decem præcepta concluditur, omnisque culpa non amplius quam per decem verba cohibetur, atque narrante Veritate (*Matth.* xx, 10), operadores vineæ denario remunerantur. In denario quippe tria junguntur et septem. Homo autem, qui ex anima constat et corpore, in septem qualitatibus continetur. Nam tribus specialiter, et quatuor corporaliter viget. Sed homo denario remuneratur, quia in illa perfectione supernæ patriæ septem nostra ad tria junguntur æterna, ut homo contemplationem Trinitatis accipiat, vel certe septem virtutes sunt, quibus in hac vita laboratur, dumque eis in remuneratione contemplatio Trinitatis redditur, vita laborantium denario remuneratur. Sed perfectus quisque in hac etiam vita denarium accipit, dum eisdem septem virtutibus, fidem, spem charitatemque conjungit. Millenarius namque perfectus est, quia appellatione ejus universitas designatur. Unde scriptum est : « Verbi quod mandavit

in mille generationes (*Psal.* civ, 8). » Beatus igitur Job, *quatuordecim millia ovium* recepit, quia dum in sancta Ecclesia virtutum perfectio ad utrumque sexum ducitur, septenarius in ea numerus duplicatur. *Et sex millia camelorum*, quia plenitudinem in illa operis accipiunt, qui ab illa dudum vitiorum suorum fœditate perierunt. *Mille quoque juga boum ac mille asinas* recepit, quia Israelitas atque gentiles, doctos ac simplices, post tentationum casus in culmine perfectionis assumit. *Septem quoque filios et tres filias* recepit, quia eorum mentibus quos septem virtutibus generat, ad perfectionem summam, fidem charitatemque conjungit, ut tanto verius prole sua gaudeat, quanto suis fidelibus nil deesse virtutis pensat. Sequitur :

VERS. 14. *Et vocavit nomen unius Diem, et nomen secundæ Cassiam, et nomen tertiæ Cornustibii.* — Per filios Job universum genus humanum accipimus. Homo namque quasi dies ex conditione claruit, quia hunc auctor suus ingenitæ innocentiae splendore respersit, sed sponte sua ad peccati tenebras lapsus est. Unde alias dicitur : *Seutus est umbram.* Sed eum auctor pietatis, quem prius potenter ad justitiam condidit, potentius redimendo postmodum ab errore revocavit. Et quia multa nunc exhibenda sunt quæ in paradiso necessaria non fuerunt, ut est virtus patientiæ, laboris, eruditio doctrinæ, castigatio corporis, assiduitas precum, confessio delictorum, inundatio lacrymarum, quia salutis bonum ex ipsa conditus homo conditione percepit, nomen secundæ filiae velut Cassia ex merito redolet, ut quia prima filia quasi dies exstitit per dignitatem conditionis, secunda Cassia sit per fragrantiam fortitudinis ex gratia Redemptionis. Unde et idem venienti Redemptori per prophetam dicitur. *Mirra et gutta et cassia*, et reliqua. Quia vero tertio ordine humanum genus etiam carnis resurrectione revocato in illo conventu æternæ laudis assumitur, tertia filia Cornustibii vocatur. Quid per Cornustibii, nisi lætantium cantus exprimitur? Ibi enim veraciter adimpletur quod scriptum est : « Cantate Domino canticum novum, etc. (*Psal.* xcv, 1). » Sequitur :

VERS. 15. *Non sunt autem inventæ mulieres speciosæ sicut filia Job in universa terra.* — Electorum quippe animæ omne humanum genus, quod in terra secundum hominem conversatur, suæ pulchritudinis decore transcendunt. Quanto exterius affligendo se despiciunt, tanto intus verius componuntur. Hinc enim scriptum est : « Concupivit rex decorem tuum (*Psal.* xliv, 12, 14); » et ; « Omnis gloria ejus filia regis ab intus, » etc. (*Ibid.*, 14.) Sequitur : *Deditque eis pater suus hæreditatem inter fratres earum.* — Pater enim noster inter masculos etiam feminis jura successionis tribuit, quia inter fortes atque perfectos,

A infirmos et humiles ad sortem supernæ hæreditatis admittit. Hinc Dominus ait : « In domo Patris mei mansiones multæ sunt (*Joan.* xiv, 2). » Quas bene Paulus mansiones juxta merita distributas insinuat cum ait : « Alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum : stella enim a stella differt in claritate (*I Cor.* xv, 41). » Sequitur :

VERS. 16. *Vixit autem Job post hæc centum quadraginta annis, et vidit filios filiorum suorum, usque ad quartam generationem, et mortuus est senex et plenus dierum.* — In Scriptura sacra non facile *plenus dierum* ponitur, nisi in cujus per eamdem Scripturam vita laudatur. Vacuus quippe dierum est, qui, quamlibet multum vixerit, ætatis suæ tempora in vanitate consumit. At contra *plenus dierum* dicitur, cui nequaquam dies sui pereundo transeunt, sed ex quotidiana mercede boni operis apud justum judicem, et postquam transacti fuerint, reservantur. **MYSTICÆ.** Si quatuordecim per denarium ducimus, ad centesimum et quadragesimum numerum pervenimus. Et recte vita sanctæ Ecclesiæ per multiplicata decem quatuor computatur, quia utcumque testamentum custodiens, et tam secundum legis decalogum, quam secundum quatuor Evangelii libros vivens, usque ad perfectionis culmen extenditur. Bene autem beatus Job post flagella vivere dicitur, quia et sancta Ecclesia prius disciplinæ flagello percutitur, et postmodum vitæ perfectione roboratur. *Usque ad quartam generationem* filios conspicit, quia hac ætate quæ anni quatuor temporibus volvitur, usque ad finem mundi per ora prædicantium nascentes sibi quotidie soboles contemplatur. Quod si per tres propagines Joseph pincernæ somnum edisserens spatium trium dierum intellexit (*Gen.* xl, 12), cur non etiam per quatuor generationes annua quatuor tempora figurentur? Sancta quippe Ecclesia vidit filios suos, cum primum fidelium sobolem conspexit, *vidit filios filiorum*, cum ab eisdem fidelibus ad fidem gigni et alios agnoscit. Quæ etiam *senex et plena dierum* moritur, quia subsequente luce ex mercede quotidianorum operum, deposito corruptionis pondere, ad incorruptionem spiritualis patriæ mutatur. Per hæc enim transeuntia tempora, id quod non transit operatur. Unde apostolis dicitur : « Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam (*Joan.* vi, 27). » Mori autem dicitur, quia, cum illa æternitatis contemplatio absorberit, ab hac mutabilitatis suæ funditus extinguit, ut in ea jam quod acumen visionis intimæ impediatur, ullo modo nihil juvat. Hanc itaque mortem, hanc dierum plenitudinem, et in beato Job, id est uno membro Ecclesiæ, credamus factam, et in tota simul Ecclesia speremus esse faciendam. Quatenus ita teneatur rei gestæ veritas, ut non evacuetur rei gerendæ prophetia.